BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO LORENSE
32
7 D
8

HOMILIAE IN EVANGELIA DOMINICALIA IVXTA LITERAM, ADIECTIS HOmiliis in Euangelia trium feriarum Paſchalium,& totidem Pentecoſtalium,

Pars hyemalis.

Per F.Ioannem Royardum ordi.F.Minorum,nuper æditæ,ac nunc per eundem denuò recognitæ,terſæ,& emendatæ.

TOMVS PRIMVS.

Suſcipite inſitum verbum,quod poteſt ſaluare animas veſtras. Iacobi 1.

IN VIRTVTE,

ET FORTVNA.

LVGDVNI,
APVD GVLIEL. ROVILLIVM,
SVB SCVTO VENETO.
M. D. LXXIII.

REVERENDISSIMO DOMINO GEORGIO AB EGMONT INſignis eccleſiæ Traiectenſis Antiſtiti domino plurimum obſeruando F. Ioannes Royardus cœleſtem fauorem & ſalutem.

* * *

OBLIVISCI nequeo, venerande præſul, illius erga me tuę humanitatis atque dignationis, quum me non fortuitò, verum (vt arbitror) prouiſo locus ille quietus & ſolitarius ac proinde meditationibus aptus haberet, quo & ipſe tumultus aulicos religioſa deuotione declinans ſolennitatem ſpiritusſancti (nempe pentecoſtalia gaudia) deuotiſſimè celebraturus adueneras. Vbi quum inter ſacra contemplarer non ſolum in antiſtite, verum etiam in domeſticis ſpecimen ſyncerę Chriſtianæq; pietatis, mecum ipſe reputare cœpi mirū haudquaquam eſſe ſi in illa magna Cæſaris aula (quæ etſi te illuſtrat, veruntamen tu magis illam) probitatem atque religionem vel primo loco haberi, vbi inter egregios heroas præſul talis elucet. Libet autem in te Dei dona & agnoſcere pariter & venerari. Cœleſti nanque fauore acceſſit tuæ claritudini vnà cum eruditione eximia dignitas ſublimis, cui inter venerandos antiſtites cœlitus data eſt ſacra ſedes illa antiquitate ſua venerabilis, ſedes (inquam) ſanctorum anteceſſorum tuorum Amandi, Vvillibrordi, & aliorum (quos recenſere longum eſſet) inſigni quondam pietate & immortali gloria famuſa, celebris & illuſtris. Sanè placuit ei qui te ſuæ gratiæ donis abundè decoratum illuſtrauit vtique accenſam à ſe lucernam non ſub modio deliteſcere, verum quo multis luceas hoc ingenti candelabro ſublimare. Non ſolum autem hæc & alia huiuſmodì gratuita Dei munera, quin etiam & natales non parum tuæ adiiciunt claritati. Nec enim contemnenda eſt etiam in ſanctis nobilitas originis. Nam (vt cæteros taceam) & b. Lucas in Euangelij ſui exordio ſancti præcurſoris Domini vitam & opera deſcripturus, ab ipſius auita generoſitate

roſitate (repetitis longè ante progenitoribus) intentam narrationem orditur. Nempè, teſte Boëtio, vel hoc vnum eſt in nobilitate bonum, vt nobilibus impoſita neceſſitudo videatur, ne à maiorum virtute degenerent. Quis autem ignoret egregiam illam & illuſtrem in antiqua Batauorũ gente quæ te ædidit familiam? Sed quid illuſtrium progenitorum tuorum nobilitatem commemorem? Quandoquidem te fauor cœleſtis morum præſtantia, probitate vitæ, conſilio atq; prudentia, religione & fide, & quod his maius eſt ſingulari in deum pietate, eouſque prouexerit vt non immeritò quemlibet è magnis illis retroacti temporis patribus te referre fateamur. Age ergo & his in te collatis donis horum autori Deo indefeſſè (vt facis) perpetuò placere contende. Porrò venerande præſul etſi eximia tua dignitas noſtris haudquaquam obſequiis egeat, quia tamen ita fert animus pro tua erga nos clemētia & humanitate, opuſculum hoc quod iam dudum in ſancta Euangelia dominicalia conſcripſeram, & nunc demum non modo primorum noſtri ordinis prælatorum, quinetiam venerandorum atque doctiſſimorum magiſtrorum noſtrorum D. Ruardi inſignis vniuerſitatis Louanienſis Cancellarij, ſuorúmque venerabilium collegarum autoritate eſt æditum, eidem V. reuerendiſſimæ dignitati deuotus offero, nuncupo, dedico. Si tibi vni probatum fuerit, facilè contempſero ſuperciliosa iudicia tetricorum. Quin etiam (vt reor) ampliſſimę tuę diœceſis clerus numeroſus eo lubentius hæc amplectetur, quo ſub nomine ſui antiſtitis cognouerit prodiiſſe. Reuerendiſſimam tuam dignitatem longæuam nobis & incolumen CHRISTI Ieſu Domini noſtri clementia tueatur. Anno ſalutis humanæ Milleſimo Quingenteſimo quadrageſimoprimo, die menſis Decembris decima.

Eorum quæ in opere ſequenti ſparſim tractantur compendioſus Index Alphabeto digeſtus.

ABbatis Ioachim dilirium, 22. k
Abominationum apud Ezechielem figura Folio 138. O
Abraham vt diem Chriſti vidit, 199 I
Abraham vt Deum paſci, Ibidem.
Aduentus Chriſti duplex, 11. A
Aduentus Chriſti in maieſtate, 19. C D
Aduentus Chriſti tempus Iudæos cognouiſſe, 35. C
Aduerſitas proſperitate ſalubrior, 96. B
Adulatores quales ſunt, 31. E
Affectio duplex, commodi & iuſtitiæ, 120 A A
Amantium mos, 202 C Amen, quid ſit. 22 k
Angelis etiam vt per Chriſtum ſalus, 9 M
Angelorum miniſterium in die iudicij, 20 E
Angelorum & prophetarum officia vt differunt, 32 H
Angelus reſurrectionis nuntius qua ſpecie apparuit, 206 L
Angelus Chriſti reſurrectionem primus prædicat, 207 O
Angelum malum quo ſigno dinoſcas, Ibidem N
Animæ fideli quanta ſit gratia, 75 L
Animæ pereuntis typus, 268 R
Animas ſuas vendūt, perdūt, impignorāt, gratis dāt, 112. I. K
Anna prophetiſſa commendatur, 50 P & inde
Annæ de Ieſu cōfeſſio, 52 S Animę peccatricis typus, 4 I
Apparitionis Chriſti tempus, locus, modus, 237 A
Apoſtolis vt Chriſti virtus cooperata, 7 F
Apoſtolorum veſtimenta, myſt. 7 G
Apoſtolos quæ ipſi faciebant non intellexiſſe, Ibidem.
Apoſtolorum annona qualis, 184 Q
Apoſtolorum obedientia, 285 A
Apoſtoli ad quid in mundum miſſi, 243 O
Apoſtolos cæteros æque vt Thomam dubitaſſe, 246 G
Apoſtolorum vt poſt triſtia gaudium, 263 F
Apoſtoli quando adhuc vtres veteres, 275 k
Apoſtoli vt de Chriſto teſtificantur, 289 E
Apoſtolorum vitæ integritas, 290 G
Apoſtoli cur Chriſtum ſpiritum eſſe putabant, 223 G
Apoſtoli quando necdum intelligebant ſcripturas, 227 Q
Aqua quibus in ſanguinem vertitur, 80 M
Aquæ Iericho vt ſanatæ, myſt. 264 K

Aquæ Marath vt dulces effectæ, 165. M
Architriclino cur primum ferri iubetur, 79. K
Arma diaboli & ſpolia, 174 P
Arrij pœnâ vt nondum terminata, 12. C
Arrogantes ſibi falſo ſcientiam arguuntur, 67 B
Arundo, moraliter, 30 C
Aſina cum pullo alligata, myſt. 3. C
Aſcelli vt ſeſſor diabolus, 4. I
Aſellus ante ianuam in biuio, Ibidem K
Aſellus vt plurium dominorum myſt. Ibidem.
Aſſentationis notam vt Chriſtus vitauit, 29. A
Atrium & pax diaboli, 174 P
Auarus, vt aſpis ſurda, 130. O
Auari mens ſpineto ſimilis, 131. P
Auari quidam cur Chriſtum ſequuntur, 182. L
Auari vt male triſtes, 270. V
Auctoritate clauium qualiter vtendum, 244. Q R
Audacia præſumptionis exemplo compeſcitur, 63. G
Audit quæ quiſque libenter, 192. E
BAlaam quid optauit, 131. Q
Baptizo in aqua, expenditur. 39. C 42 H
Baptiſmus Ioannis quid valuit, 41. C D
Baptiſmus Ioannis qualis fuit, Ibidem. D
Baptiſmi virtus non à miniſtro. Ibidem.
Baptiſta ſingulariter cur Ioannes eſt dictus, 41. E
Baptizat in ſalutem ſolus Chriſtus, Ibidem
Beelzebub deſcribitur, 170. E
Benedictionis genus triplex, 46. F
Benedicendi præſcripta forma, Ibidem
Benigna Chriſti ſollicitudo, 121. B
Beſtiæ infernalis inuaſio clamare compellit, 162 G
Bethabara legendum Ioan. i. pro Bethania, 43. K
Bella & ſeditiones in mundi fine, 12. E
Bini cur diſcipuli mittuntur, 210. A
Blaſphemus in Chriſtum Iudæorum furor, 193. F
Bona ex malis elici, 107. O
Bona infirma qualiter petenda, 279. C
Bona item media & ſumma qualiter petenda, Ibidem D
Bonarum cogitationũ & malarum differens origo, 224. H
Boni cur tentatione pulſantur, 99. H
Boni cur Chriſtum ſequuntur, 183. M
Bonis vnde pernicies, 88. H

Bonorum contubernium ſectandum, 142 B
Bonus paſtor vt ante oues vadit, 154 H
Bonis in hac vita conſolatio triplex, 264 K
Bonitas paſtoris erga oues in vocando, 254 G.
Bonitas paſtoris in educendo, Ibidem H
Botrus vt è ſpinis colligitur,myſt. 257 N
CAns,moraliter, 166 P
Caro & ſanguis tripliciter dicuntur, 241 I
Carnis Chriſti virtus, 85 I
Caſtelli nomine cur Ieroſolyma denotatur, 3 F G
Chananæa mulier,cuius typus, 160 C D
Chananææ fides ſpectanda, Ibidem D
Chananææ virtutes imitandæ, 164 K
Chananææ ſimplicis humilitas & fides, 165 O
Chananæam ſupplicantem cur chriſtus diſtulit, 166 Q
Cæci,claudi,leproſi,& cæteri,myſt. 27 L
Cæcus mente vt palpare recuſat, 140 G
Cæcus cur Chriſtum ſequi permittitur, 144 M
Cæcum cur Chriſtus interrogat, 143 I
Cœlum & terram tranſire quid ſit, 22 L M
Centurionis laus, 89 A
Centurionis pietas ſingularis, 90 C
Centurionis fides & humilitas, 92 F
Centurionis prudentia, 92 G
Clamare in oratione quatuor compellunt, 162 F
Clamor Chriſti ad quos, 126 F
Cognitio triplex,ſui,ſeculi,dei, 102 G
Conſtantiæ documentum, 89 G
Cophini duodecim,myſt. 189 I
Corpus Chriſti glorificatum,quale, 248 F
Corruptionis morum indicia, 15 N P
Credere contingit dupliciter, 215 G
Chriſti ingreſſus in Ieruſalem quid ſignificat, 1 A
Chriſtus vt ad paſſionem properat vltroneus, 2 G
Chriſtus vt pacificat,illuminat,ſanat, 2 D
Chriſtus tam pullum quam aſinam equitauit, 8 H
Chriſtus vt venit in nomine patris, 9 M
Chriſtus ſol iuſtitiæ vt obſcurabitur, 14 L
Chriſtus cur medius Iudæorum ſtetiſſe dicitur, 42 F
Chriſtus non niſi Ioanne tradito prædicat, Ibidem G
Chriſtus vt Ioanni anteponitur, Ibidem H
Chriſtus quibus in ruinam, 46 G

Chriſt-

Chriſtus vt in reſurrectionem, 47. I
Chriſtus in pueritia quis eſſet vt aperire cœpit, 56. H
Chriſtus vt parentibus obediens, 67. D
Chriſtus vt deſcendit, 68. E
Chriſtus cur venit ad nuptias, 72. G
Chriſtus vt ad ſeruum venire præſto, 90. D
Chriſtus Helia & Moſe maior, 99. K
Chriſtus vt variè traditus, 135. F
Chriſtus vt illuſus, Ibidem H
Chriſtus vt indignè occiſus, 136. H
Chriſtus cur vitam egit popularem, 146. C
Chriſtus cur ieiunauit, 148. G
Chriſtus cur eſuriit, 149. I
Chriſtus vt non vltra.40.dies debuit ieiunare, 148. G
Chriſtus vt à diabolo aſſumptus, 154. S
Chriſtus num ſolis Iudæis miſſus, 163. H
Chriſtus vt ad perfectiora prouocat, 188. E
Chriſtus tria fecit imitanda, Ibidem
Chriſtus vt de ſua ſecurus innocentia, 190. A
Chriſtus vt maior quàm Abraham, 199. H
Chriſtus poſt reſurrectionem cum diſcipulis tantum conuerſatus, 250. L
Chriſtus animam ſuam pro nobis dedit ad tria, 253. E
Chriſtus vt nos dilexit, Ibidem
Chriſtus vt pro nobis fideiuſſor, Ibidem
Chriſtus vt ad patrem vadit, 284. D
Chriſtus quibus præſens eſt, 211. B D
Chriſtus cur ea quæ nouit interrogat, 214. H
Chriſtus vt typis prænuntiatus, 215. A 227. P
Chriſtus vt tenendus, 218. K
Chriſtus cognitus cur mox diſparuit, 219. N
Chriſtus iam immortalis vt comedit, 226. M N
Chriſtus vt peregrinus, hortulanus, mercator, 232. H I
Chriſti mira dignatio, 72. C E 224. K
Chriſti munificentia in nuptiis, 79. I
Chriſti potentia ſingularis, Ibidem
Chriſti quàm præſto beneficentia, 86. L M
Chriſti iniuriæ vt compenſatæ, 136. I
Chriſti contempti typus, 138. N
Chriſti potentia vt in reſurrectione manifeſtata, 217. O
Chriſti myſteria vt prænuntiata, 227. P
Chriſto teſtimonium operum, 26. I L M N

Chriſto,forti teſtimonio opus fuiſſe, 39. P
Chriſtum ſe Dominus quando vocari vetuit, 15. E F
Chriſtum verè Meſſiam eſſe, 32 G.
Chriſtum in pueritia nulla ſigna feciſſe, 56. G
Chriſtum nihil de non ſubiacente materia feciſſe, 77 C
Chriſtum qui myſticè concipiunt & pariunt, 177. X
Chriſtum aliter mitti,& aliter ſpiritum ſanctum, 287. B C
Chriſtum diſcipuli peregrinum putabant, 213. G
Chriſtum pati & reſurgere vt oportebat, 228 R
Chriſtianorum ingratitudo, 137 L
Cogitationum bonarum & malarũ differens origo, 221. H
Cubile diaboli, 175 K
Cubitus duplex,geometricus & vſualis, 234. M
DAmnationis reproborum indicia, 16. Q
Dauid vt ſeruum Ægyptium laſſum reficit, 90. C
Dauid regis miſericordia, 141. E
Deitatis Chriſti ſignum, 4. K
Delitiæ vt mentem indurant, 129. M
Dæmonium mutum & cæcum, 168. B
Dæmonum concordia, 172. K
Dæmonium habere Chriſtũ cur Iudæi blaſphemãt, 194. H
Denarius myſticè, 111. C
Denarius vt regis habet imaginem, Ibidem
Deſperantes vt male triſtes, 170. V
Deus nequaquam dicendus diaboli deus, 156. V
Deum qui ignorare dicuntur, 198. G
Deum ſe eſſe vt Chriſtus inſinuat, 200. L
Diabolus vt malos immiſcet bonis, 103. D
Diabolus vt ſeminat in alieno, 103. E
Diabolus cur Chriſtum tentauit, 150. L
Diabolus de Chriſto vt dubitauit, Ibidem
Diabolus vt Chriſtum obſeruauit, 159. M
Diabolus Chriſtum cur tribus modis tentauit, 151. M
Diabolus à Chriſto primus miraculum flagitat, 152. P
Diabolus vt ſcripturam allegat, 155. T
Diabolus vt è cœlo abiectus, 168. A
Diabolus in hoc mundo vt tria ſibi vſurpauit, Ibidem
Diabolus vt vſurpatis per Chriſtum ſpoliatus, Ibidem
Diabolus aduerſarius pacis, 223. F
Diaboli aſtus, 104. G
Diaboli ſemen cauendum, 124. E
Diaboli ſatellitium vt congregatur, 138. O

Diaboli commercium omnino vitandum, 152. P R
Diaboli vocem hinc pernoſce, 154. S
Diaboli ſuggeſtio futilis, 155. T
Diaboli arrogantia mendax, 157. Y Z
Diabolo locus commodiſſimus, 131. P
Diabolum in tentationis certamine vt CHRISTVS vicit, 156. V
Digitus dei, 173. N
Dignatio dei erga nos, 110. E
Diſcipuli duo à Bethphage miſſi, myſt. 3. F
Diſcipuli vt Chriſtum ſuſcitant dormientem, 97. D
Diſcipuli cur Chriſti verba non intelligunt, 136. K
Diſcipuli cur Chriſtum non agnoſcebant, 212. E 231. F
Diſcipuli vnde triſtes, 212. F
Diſcipuli ſtultitiæ & tarditatis arguuntur, 215. A B
Diſcipuli cur ibant piſcari, 230. B
Diſcipulis ſuis informandis vt Ioannes interrogat, 26. G
Diſcipulorum Ioannis contra Chriſtum zelus, 23. B
Diſcipulorum fides minor arguitur, 97. E
Diſcipulorũ trepidantiũ qualis de Chriſto cõfeſſio, 213. H
Diſpenſatio Chriſti erga ſupplicem Chananæam, 161. E
Diſputationis pueri Ieſu in templo ſubiectum, 63. E F
Diuites vt Euangelium faſtidiunt, 29. N
Diuitiæ vt pungunt, 130. O
Diuitiarum contemptores beati, Ibidem
Diuinitatis Chriſti argumentum, 227. Q
Docentis Chriſti modeſtia, 276. L
Doctor qualis Chriſtus, 227. Q 289. F
Doctorum ruina, 15. M
Doctorum de puero Ieſu admiratio, 63. H
Doctorum præſente Ieſu ſocordia, Ibidem
Doctrinam Chriſtus vt miraculo confirmat, 82. B
Doctrina quadret auditoribus, 275. L
Dominus vniuerſorum Chriſtus, 3. L
Domini ſint erga ſeruos clementes, 90. C
Domos quorum Chriſtus ingreditur, 91. E
Dominica dies vt ſabbatho præſtantior, 204. F
Doloribus affecti vt Chriſtum ſequuntur, 182. M
Dormitio Chriſti in naui, 96. C
Dormit Chriſtus quibus, 99. H
Dubitantium de Chriſto diſcipulorum colloquium, 211. B.
Ductus Ieſus à quo ſpiritu in deſertum, 145. A

ECcleſia,ciuitas ſuper montem, 2. E
Eccleſia & hæreticorũ couenticula ſic differunt, 175. R
Eccleſiam contra,quæ fieri permittit Deus, 50. O
Eccleſiam vt ſemper docet ſpiritus ſanctus, 276. M
Eccleſiam errare non poſſe, Ibidem
Eccleſiæ vnitas per quid, 228. S
Eccleſiaſtica poteſtas in contemptum, 15. N
Efficacia verbi Chriſti, 143. L
Electi cur cadere permittuntur, 248. G
Electi,foras è ſynagoga malignantium, 291. I
Electi vt omnes magni, 236. P
Electis promiſſa tempore iudicij conſolatio, 20. E
Electorum piſcationis typus, 232. H
Electorum numerus dupliciter conſyderatur, 120. A A
Elementis vt Chriſtus imperat, 98. F
Emptores eorum qui in foro proſtant, 111. H
Ependites,quid, 234. L Epiſcopi gloria, 254. F
Equi diabolis qui, 7. E
Eradicatio hominis myſt.triplex, 106. M
Erroris Manichæorum occaſio, 105. K
Error circa Chriſti conceptionem confutatur, 177. V
Error Græcorum de perſona ſpiritus ſancti eliditur, 288. C
Eſca non eſſe opus poſt reſurrectionem. 226. N
Eſuries Chriſti moraliter, 149. K
Ætatis Ieſu differentiæ, 55. E
Euangelium ne erubeſcas, 44. A
Euangelium quibus in ruinam, 47. K
Euangelia prudenter concordanda, 53. T
Euangeliſtæ conſulto teſtimonium matris Chriſti tacuerunt, 103. D
Exemplum imitationis Chriſtus, 253. F
Ex Deo eſſe vel non, 192. D
Exorciſtas tempore Chriſti dęmones eiicere ſolitos,falſum, 173. M
Expoſtulatio Chriſti metuenda, 242. M
FAcultates eccleſiæ ad quid, 155. F
Fames ante iudicium vnde, 13. F
Fœnum myſticè, 186. B
Feris homines ſæuiores, 241. H
Fermentum in tria ſata farinæ. 267. O
Feſtos dies abrogantium impietas, 55. G
Feſti dies quomodo celebrandi, Ibidem

Feſti dies vt temerantur, 55. C
Fictio non omnis mendax, 218. H
Fides vna priſcorum & ſequentium, 9. L 115. R
Fides Centurionis magna, 90. D
Fides apud Deum quàm ſit pretioſa, 93. H
Fides Centurionis vt à Chriſto commendatur, 93. H I
Fides quanta poſſit, 95. M 167. R
Fides preſſuris creſcit, 142. H
Fides ſic differt ab hæreſi, Ibidem
Fides ſupplicantis qualis eſſe debet, 167. S
Fides popularium erga Chriſtum elucet, 169. D
Fides noſtra vt Chriſti reſurrectione formata, 207. P
Fides duorum diſcipulorum ſpéſque collapſa, 214. K
Fidei chriſtianæ ſtabilitas, 22. L
Fidei chriſtianæ vt contradictum, 48. M
Fidei noſtræ vt Chriſti reſurrectione conſultum, 261. B
Fidei noſtræ quanta atteſtantur, 289. F
Fidei chriſtianæ inuicta veritas, 290. H
Fidelibus quæ procellæ ſuſcitantur, 96. B
Fidelibus ſaturatis Iudæus inanis, 189. I
Fidelium iuſtitia, 274. G Fiducia nobis vnde, 99. I 145. B
Figuræ de Chriſto variæ, 217. F
Figurales ceremonias num Chriſtus ſeruare iubet, 88. Q
Filia Sion eccleſia, 5. A
Filios plerunque à parentibus degenerare, 51. Q
Finis mundi num præſciri poſſit, 18. A
Flere & plorare vt differunt, 262. E
Fortis armatus, 174. P
Fractione panis vt Chriſtus cognoſcitur, 221. Q
Fragmenta ne pereant, 189. H
Fragmentorum collectio, 188. G
Fugere licet paſtori quando, 257 O
Futuri ſceleris ſcribarum indicium, 169. E
Furentibus Iudæis vt Chriſtus cedit, 200. L
Furor Iudæorum blaſphemus, 193. F
GAlilææ quo loco & quando diſcipulis **Chriſtus rediuiuus** apparuit, 209. S
Gaudent vnde Iudæi, 204. G
Gaudium quod nemo tollit, 269. P
Gaudium plenum vt petendum, 282. K L
Gaudium mundi perniciosum, 293. F
Gaudium triplex, naturale, ſeculare, ſpirituale, 265. M
Gau-

Gaudia mundi vt luctus ſequitur, 263. G
Gedeonis vellus cuius rei figura, 163. I
Gehennæ terror in oratione clamare facit, 162. F
Gemina dilectione paſtor bonus, 257. P
Gentiles Chriſto æquè æſtimati vt Iudæi, 259 S
Gentium fides vt maior quàm Iudæorum, 93. I
Gentium conuerſio vt à Chriſto prænuntiatur, 94. K
Gentium fides vt commendatur, 250. K
Gentilium obiectioni reſpondetur, 241. K
Gladius qui Mariæ animam pertranſiuit, 49. N
Gladius ille quàm acerbus, 49. O
Gladius quo diabolus læditur, 153. Q
Gladius iudicij vt terret, 162. G
Glorificare ſeipſum quid, 108. E
Glorificauit vt filium pater, 108. F
Gloriæ Chriſti futuræ typus, 179. D
Gloriam ſuam non quæſiſſe Chriſtum, 105. L
Gloriam filij vt pater quærit, 195. M
Gloriandum non eſſe de donis dei, 87. O
Gloriatio Ezechiæ vt punita, Ibidem
Gula etiam in eſca vili, 151. N
Gula quàm pernicioſa, 152. O
Gratia ſpiritus ſancti vt pios ſolatur, 264. L
Gratias vt agit Chriſtus, 183. C
Gratiarum actionis materia, 190 K
Gratia amiſſa qualis ſit homo, 4 I
HEliæ cum Ioanne ſimilitudo, 37. H
Hæreſes, vt domus ſuper arenam, 276. M
Hæreticus vt diaboli receptaculum, 175. S
Hæreticus hinc erubeſcat, 228. T
Hæretici vt fidei contradicunt, 48. M
Hæretici bona opera negantes confutantur, 110. F
Hæretici cuiuſque inſultantis typus, 138. N
Hæreticis nunc quod olim Iudæis accidere, 67. C
Hæreticorum contra Chriſtum inſania, 15. L
Hæreticorum impietas inexcuſabilis, 51. R
Hæreticorum excæcationis cauſa, 67. C
Hæreticorum vt falſitas conuincitur, 113. M
Hæreticorum vnde ruina, 47. K
Homo vt mutatur, 23. M
Hominem vt vitia transformant, 103. F
Homines quidam carnales vt Chriſtum ſequuntur, 182. L
Homi-

Hominum dolenda peruerſitas, 63. O
Hominum diuerſimoda conuerſio, 94. K
Hominem elucet ingratitudo, 100. K
Hominum genus vt deprauatum, 120. A A
Horæ diei vt in ſcripturis accipiendæ, 115. R
Horarum diei ſignificatio, 112. L
Horror de Chriſto mortuo nullus, 203. C
Humana in forma cur Chriſtus iudicabit, 19. B
Humanitas in Chriſto vera probatur, 176. V
Humilitas Chriſti, 1 B
Humilitas Chriſti benigna, 212. D
Humilitatem ab Ieſu diſce, 63. G
Hydriæ quid myſticè, 77. D E F
Hydriæ vacuæ, 78. G
Hydriæ aut vento aut veneno plenæ, 79. H
Hypocritæ vt ſimiles arundini, 30. C
Hypocritæ malè triſtes, 269. V
IEſus vt creſcebat, 53. V
Ieſus vt puer & vir, 54. Y
Ieſus vt vitam ſuam diſponebat, 54. Z
Ieſus cur ignaris parentibus remanſit, 57. I
Ieſus quo loco reperitur, 58. N 61. B
Ieſus vbi quærendus, 59. O
Ieſus amiſſus vt requirendus, 59. Q R S 64. K
Ieſus cur agitur in deſertum, 145. A
Ieſus cur inter homines conuerſatur, 145. B
Ieſus cur in littore ſterit, iam immortalis 231. E
Ieſu ætati vt ſapientia iungitur, 53. Y
Ieſu perdito vt parentes excuſantur, 57. H
Ieſu amiſſo parentum conſternatio, 57. L M
Ieſum qui non inuenient, 58. N
Iericho ciuitas latrociniis infamis, 140. A
Idolatriæ prima occaſio, 170. F
Incredulitas exordium vitiorum, 275. F
Incredulitatis peccatum vt graue, 248. G
Incredulorum cæca peruerſitas, 273. F
Infidelium vt ignorantia contumax, 292. L
Ingratitudini humanæ retaliatio, 100. L
Inuidiæ tipus, 269. T
Inuidiæ deſcriptio, Ibidem.
Inuitari vt vult Chriſtus, 217. I
Inuitari per Chriſtum quàm deſiderandum, 236. P

Incipiendum cur ab Ieroſolymis, 228. S
Ioannes vt Chriſto fidelis, 24. B C
Ioannes vt moribus & vita ſpectabilis, 29. B C
Ioannes vt Heliæ ſimilis, 30. D
Ioannes vt pluſquam propheta, 31. F
Ioannes vt angelus, 32. G I
Ioannes vt Chriſto viam præparauit, 33. I
Ioannes ſtellæ matutinæ comparatur, 33. K
Ioannes vt confeſſor, 36. G
Ioannes cur vocem ſe eſſe dicit, 38. M N
Ioannes vt vox clamantis, 39 O
Ioannis conſtantia, 31. E
Ioannis inter diuos eminentia, 33. K
Ioannis erga Chriſtum ſynceritas, 34. A B
Ioannis apud Iudæos quanta authoritas, 38. L
Ioannis humilitas, 36. G 43. I
Ioannem de Chriſto nil dubitaſſe, 25. F G
Ioanne tradito, primum cœpiſſe Chriſtum, 23. A
Iordanis myſteria, 43. K
Ioſephi de Ioanne teſtimonium, 35. D
Iudaica vt patet perfidia, 144. L
Iudæi vt præſto Ioannem pro Meſſia recipere, 35. G
Iudæi vt in lapidem offenſionis impegerunt, 47. H
Iudæi cur eiiciuntur in tenebras, 94. L
Iudæi vocatione primi, Gentiles vltimi, 118. Y
Iudæi vt Apoſtolis perſpicatiores, 136. K
Iudæi cur à filiis iudicandi, 172. L
Iudæi vt domus vacans, 176. T
Iudæi vt Deum non cognouerunt, 199. G
Iudæi vt iuſtè à Deo derelicti, 200. L
Iudæis auſpicio ſiniſtro Chriſtus in Gentium fines ſeceſſit, 159. A
Iudæis antiquum ſignis gloriari, 171. H
Iudæis vt diabolus dominatur, 6. D
Iudæorum cæcitas, 8. H
Iudæorum contra Chriſtum inuidia, 34. A
Iudæorum expectatio vana, 35. C
Iudæorum perfidia vt patuit, 90. C
Iudæorum de Chriſto iudicium peruerſum, 172 L
Iudæorum populus, puer ſtultus, 184. Q
Iudæorum perſequutio non diuturna, 291. I.
Iudæos quid in Ioanne offendebat, 35. D

Iudæos habuiſſe dæmonium, 175. S
Iudicem Chriſtum cur angeli comitabuntur, 19. D E
Iudicium de homine particularé, 11. B
Iudicium quæ præcedunt ſigna, 12. E
Iudicij vniuerſalis ratio, 1.1. B C
Iudicij dies, cur dies domini, 12. D
Iudicij terror quantus, 17. S T
Iumenta Chriſti qui ſunt, 7. E
LAborandi dies quouſque, 111. F
Lamenta inſontium, 16. N
Lapis offenſionis Chriſtus, 47. H
Lapidi remouendo cur non venerunt diſcipuli, 205. H
Lapidem ſepulchri angelus reuoluit, Ibidem I
Latere cur Chriſtus voluit, 160. B
Latria & dulia vt differunt, 158. Z
Lepra vt peccati typus, 84. E
Lepræ incommoda, 84. F
Leproſue cur ſe iubetur oſtendere ſacerdoti, 87. P Q
Leproſus moraliter, 88. R
Leproſi deprecatio, 83. C
Leproſi fides, 83. D
Leproſo mundato tria præcipiuntur à Chriſto, 89. N
Leproſum Chriſtus cur tactu mundauit, 85. I
Leproſum Chriſtus cur tetigit, 85. K
Leproſorum leges, 84. G H
Lex triplex, quaſi triplex ſemen, 123. D
Legis & gratiæ diſtantia, 225. L
Legis æmulatorum error, 291. K
Legiſperiti vt inexcuſabiles, Ibidem
Lætitia quæ in triſtitiam vertitur, 268. R
Lætitia quæ in lætitiam commutatur, Ibidem
Liber de infantia Ieſu apocryphus, 65. N 81. N
Liberum arbitrium quando captiuum, 4. I
Longanimis expectatio dei, 106. N
Lucam non fuiſſe de nume. 72. diſcipulorum, 210. A
Lugubris officij ratio, 108. A
Luna vt mutatur in ſanguinem, 15. N
Lupus vt rapit & diſpergit oues, 246. M
Lux cur maximè petenda, 143. K
MAlum vnde, 105. K
Malos cur ſuſtinet Deus, 106. M
Malorum omnium cauſſa gemina, 102. D

Ma-

Manichæorum error confutatur, 184. P 223. G
Manſuetudo Chriſti imitanda, 194. K
Manus & latus cur Chriſtus oſtendit, 224. I 241. I
Mare & nauicula myſticè, 100. L
Mare Galilææ Chriſtus cur abiens tranſit, 178. A
Maria & Ioſeph Ieſu parentes differenter appellãtur, 44. A
Maria qua ratione mater Ieſu, 44. B C
Maria dei & hominis mater, 45. C
Maria non Ioſeph cum filio expoſtulat, 64. I
Maria cur Ioſeph patrem Ieſu nominat, 64. K
Maria cur filio de vino ſuggerit, 73 F
Mariæ dolor Ieſu amiſſo, 59 P
Mariæ prudentia, 69. I K
Mater Chriſti vt monet miniſtros, 76. A
Mater Chriſti cur nobis exoranda, 75. M
Matris Chriſti & dei patris vt verba conſonant, 76. A
Matri ſuæ Chriſtum rediuiuum ſe primũ oſtendiſſe, 203. D
Matrem Chriſtus vbi ignorat, 74. I
Matrem Chriſtus vbi agnoſcit, 75. K
Matrem Chriſtus vt honorauit, 68. E
Medicus benignus Chriſtus, 73. D
Medium vt ſemper Ieſus tenuit, 239. D E
Mendacium ineptum vt emerunt Iudæi, 205. I
Mercenarius quis ſit, 255 I
Mercenarius ſocius furum, Ibidem k
Mercenarius non eſt paſtor, Ibidem.
Mercenarius à paſtore ſic differt, 256. L
Mercenarius vt fugit, Ibidem, & 257. N
Mercenarius vnde arguitur, 256 L
Mercenario non ſunt oues propriæ, Ibidem.
Meriti magnitudo penes quid ſumitur, 116 S
Metaphora mulieris parientis applicatur 266 N
Meſſiæ nomen qui vſurparunt, 36 F
Militaturi Chriſto vt coadunantur, 128 O
Miraculum Chriſti primum, matre petente, 152 P
Miraculo panum vt tempus congruebat, 180 F
Miſereri vt proprium Deo, 142 F
Miſeretur quo modo ſuper turbas Chriſtus, 181 K
Miſericordia dei & iuſtitia, 110 E
Moyſi manus vt leproſa, myſt. 259 T
Montem cum Chriſto qui aſcendunt, 82 A
Mors triplex, 196 N

Mortis CHRISTI tempus, 170 E
Mortuos non eſſe qui viuunt Deo, 197 C
Mons Oliuarum, myſticè Chriſtus, 2 D
Mulieres ſanctæ vt in lachrymis peruigiles, 202 A
Mulieres ſanctæ cur ad ſepulchrũ obſtupuerunt, 206 M
Mulierum ſanctarum pium obſequium, 202 B C
Mulierum piarum per angelum conſolatio, 207 N
Multiplicationis panum modus, 188 F
Mundus vt per ſpiritum ſanctum arguitur, 273 F
Mundi termino prænoſticando, ſimilitudo, 21 H
Mundi in fine ſeductores multi, Ibidem.
Mundi finis ruina, Ibidem.
Mundi mutatio calamitoſa, 23 M
Mundi ætates, 123 N
Mundo renuntiantes curam parentum deſerant, 76 A
Murmur operariorum vineæ, quid, 116 S
Mutus tribus modis, mora. 109 C
Murmur Iudæorum contra Gentes, 117 X
NAuigare & periclitari myſt. 101 N
Nazareth in monte CHRISTVM diſcipulis apparuiſſe, 209 V
Negatores ſuos vt Chriſtus negat, 258 Q
Nobilitas quid ſit, 51 Q
Nomina quib⁹ ſpirituſſancti perſona exprimitur, 287 A
Nouiſſimi in opere, in mercede primi, 114 Q
Nouiſſimi primi & èconuerſo exponitur, 118 Y
Nuptiæ Chriſti, myſticè, 71 A
Nuptiis cur intereſſe rogati Ieſus & Maria, 73 E
Nuptias non adeant viri religioſi, Ibidem. D
Nuptias ad quas & ipſi vocamur, 75 L
OBedire nolentes parentibus vt puniuntur, 69 G
Obediendum parentibus, Ibidem.
Obedientia Chriſti, 1 B
Obedientiam vt nobis Chriſtus commendat, 68 F
Obedientiæ fructus vt apparuit, 232 G
Obitus ſanctorum non funebris, ſed natalitius, 267 O
Occaſio mali vt ex bono rapitur, 48 K
Ocium vitandum exemplis, 113 O
Ocioſi arguuntur, Ibidem. M
Ocioſi qui ſint, Ibidem. O
Oculus intentionis qualiter ſubleuandus, 180 H
Oculus ſiniſter vt claudendus, 181 H

Oculus dexter vt aperiendus, 181 I
Oculi diſcipulorum vnde tenebantur, 212 E
Oculorum Ieſu pia ſubleuatio, 180 G
Occulta cordis vt cernit Chriſtus, 262 E
Oliua myſticè, 2 D
Olla Heliſæi,myſticè, 265 L
Omnem veritatem hic non poſſe comprehendi, 276 M
Opera bona vt celanda, 80 D
Opera perfidorum huius temporis, 110 E
Opera Chriſti parabolas fuiſſe, 128 I
Opera bona quibus celanda, 153 R
Opera Chriſti operibus diaboli vt contraria. 172 Q
Operatio Dei gemina,204 G
Operando bona vt illuminamur, 219 M
Operariis mercedem reddere vt Chriſti eſt, 114 Q
Operum iuſtitia defenditur, 110 E
Opinio diſcipulorum, CHRISTVM non moriturum, 202 C
Opus Dei Chriſtus oſtendit cæteris præferendum, 75 I
Opus ſermoni ſit præuium, 213 H
Opus inter & opus vt diſtinguendum, 230 C
Oratio & ieiunium commendantur, 51 R
Oratio exaudiri indigna, 281 F
Orationi neceſſariam eſſe perſeuerantiam, 282 I
Orationi impedimentum triplex, 280 E
Orantes quidam cur non exaudiuntur, 279 B
Orantes quoſdam exaudiri ad perniciem, 280 E F
Orantes peccatores num exaudiantur, Ibidem H
Orantes pro indignis non exaudiri, 281 G
Oranti triplicem eſſe vitandam malitiam, Ibidem
Orantibus petita interdum differri, Ibidem
Ore tantum negaſſe Petrum, 291 I
Oſanna quid ſit, 9 L
Oſtentationem vt Chriſtus vitauit, 87 N
Oſtia per clauſa vt Chriſtus intrauit, 238 B 247 E
Oues vt mercenarium ſuſtinent, 256 L
Oues vt propriam amant perniciem, Ibidem.
Oues ſtultæ,quæ, 259 S
Oues errantes vt reductæ,Ibidem V
Ouibus pro defendendis vt Chriſtus ſtetit. 258 R
Ouibus ſuis adducēdis vt bonus paſtor laborauit. 259 T
Ouile vnum & vnus paſtor, 260 V

PAx per Chriſtum triplex, 240 G
Pax diaboli qualis, 174 P
Pax cum Deo, cum homine, cum ſemetipſo, 222 D E
Pacis impedimenta, 223 E
Pacis aduerſarius diabolus, Ibidem F
Pacem homini vt natura ſuadet, 240 H
Pacem vt Chriſtus adnuntiat, 222 C
Pace qui carent, 240 G
Patientiæ exemplar Chriſtus, 195 M
Palmarum & ramorum myſteria, 9 K
Panes nouos cur non creauit Chriſtus, 187 C
Panis triplex petendus, 189 H
Paracleti ratio, 287 A
Parabolas intelligendi modus, 117 V
Parabolicè cur loquitur Chriſtus, 122 C
Parentes Ieſu vt benedicuntur, 46 E
Parentes Ieſu vt legem perfecerunt, 52 T
Parentes cur honorandi, 69 H
Parentum Ieſu vnde admiratio, 45 D
Parentum Ieſu religioſa deuotio, 54 A B. 55 F
Parentibus Ieſus in quibus ſubditus, 68 G
Paruulis prodeſſe fidem eccleſiæ, 167 T
Paſcit tripliciter Chriſtus, 184 O
Paſtus triplex, 252 C
Paſtoris bonitas ex tribus patet, Ibidem. C D E
Paſtoris Chriſti typum vt Dauid geſſit, 254 D
Paſtor bonus Chriſtus, 251 A B
Pati Chriſtum vt nobis expediebat, Ibidem D
Paſſionis Chriſti cauſæ multæ, 216 D
Paſſionis Chriſti typus, 100 M
Paſſionem ſuam Chriſtus cur ſæpe prædixit, 132 B
Paſſionem Chriſti adgrauant, quæ, 133 G
Paſſionis Chriſti nos conuenit reminiſci, Ibidem
Paſſionis ſuæ, Chriſtus cur ſigna ſeruauit, 241 K
Paſſione Chriſtus vt exaltatus, 134 D
Paſſione ſua Chriſtus prophetias impleuit. Ibidem E
Paſſum Chriſtum vt ſequamur, 133 C
Paſſionum Chriſti & Ioannis inter ſe diſtantia, 178 A
Pater Ieſu alius à Ioſeph, 65 L
Pater vt amat credentes, 284 B
Paterfamiliàs Deus qualiter exit, 109 B
Paulus cur manibus ſuis operatur, 230 C

Paupertas Chriſti elucet, 1 B
Pauperes Chriſtus primus beatificat, 28 N
Pauperes euangelizari,quid ſit, 28 M N
Peccatum Deo quantum diſpliceat, 139 Q
Peccati cauſſa, 105 K
Peccati in ſpititum ſanctum grauitas, 170 F
Peccator vt cæcus & mendicus, 140 B
Peccator deterius mente cæcus quàm corpore, Ibidem
Peregrinus myſticè quis, 233 I
Peregrini vt inuitandi, 218 I
Peſtilentiæ vltrices à Domino, 13 G
Petendum in Chriſti nomine, 278 A
Petrus cur negare permiſſus. 208 R
Petrus virorum primus rediuiuum videt Chriſtũ, 220 P
Petrus vt ſibi typus, 234 L
Petrus quorum fuit figura, 235 O
Petro cur ſpeciatim CHRISTI reſurrectio nuntiari præcipitur, 208 R
Piſcis aſſus,myſt. 226 O
Piſcatur & ad dextram & ad ſiniſtram, 232 G H
Pondus diei & æſtus. 116 R
Prandium diſcipulis vt per Chriſtum præparatum, 235 N
Præces commendant,quæ, 165 M N
Præcum inſtantia commendatur, 165 M
Prædicare quibus iniunctum, 126 F
Prædicator longanimis ſit. 124 G
Prædicator qualis eſſe debeat, 139 P
Prædicator adſentator,quis, 152 N
Prædicator hoc attendat, 219 M
Prædicatori fiduciæ exemplum, 5 L
Prælati taxantur, 182 L
Prælatorum munus, 186 A
Præſſura Gentium ante iudicium vnde, 17 R S
Principis ſecularis munus, 16 O
Principes iniqui arguuntur, Ibidem.
Proficere ſe in ſpiritu vt homo neſcit, 54 Z
Prophetarum officium, 37 I
Prophetiſſæ mulieres, 50 P
Pſeudoprædicatorum frequens auditorium, 28 O
Puer Ieſus quid egit in templo, 62 E
Puer Ieſus qualis, 65 N
Puer Ieſus vt proficiebat, 70 L

Puer Ieſus vt ætati ſe conformauit, 70 M
Puer Ieſus quale pueris exemplum dedit, 57 I
Pueri quibus rebus adſueſaciendi, 55 F
Pueri quales futuri ſunt, prænoſtica, 56 G
Pueri num parentes ſuos relinquere poſſint, 57 K
Pulmentarium quid, 232 F
Puluis vt excutiendus, 191 A
Purificationes Iudæorum, 76 B
QVadraginta diebus cur ieiunauit Chriſtus, 148 G
Quadrageſimæ ratio. 149 H
Quadrageſima vt præfigurata, Ibidem.
Quadrageſimale ieiunium cur verno tempore, 148 G
Quadrageſimalis ieiunij auctoritas, Ibidem
Quærentes piè Ieſum inueniunt, 62 C
Quærenda vt ſummo ſtudio ſalus, 59 Q R
Quærendus Ieſus quo modo, 59 O & inde, 64 K
Quærunt quidam impiè Ieſum, 62 D
Quæruntur ſollicitè quatuor, 59 Q & inde
Quæſitus à diuerſis puer Ieſus, 61 B
Querela contra Deum ſtulta, 117 T
Quinque panes ordeacei.myſt. 188 D
Quinquageſimæ ratio, 131 A
Quinquageſimæ in dominica cur Chriſti paſſionem eccleſia commemorat, 137 L M
Quinquagenarium remiſſionis numerum eſſe, 132 A
REcidiui grauitas, 176 T
Rectorum eccleſiæ duo modi, 234 M
Rediuiuus Chriſtus cur nō aſſiduè viſus diſcipulis, 229 A
Refugia à turbis vt tria Chriſtus habuit, 146 B
Regio mortis, 94 L
Rex Chriſtus quo ſchemate venit in regiam ciuitatē, 6 B
Regis Chriſti præſentia, dignitas & propinquitas, 6 C
Regis Chriſti aduentus cauſa, Ibidem D
Regis Chriſti manſuetudo & humilitas, Ibidem D E
Regis Chriſti aduentus vt cum gloria, 8 I
Regium nomen Chriſtus paſſurus cur non refugit, 10 N
Regnum Dauid vt Chriſtus accepit, 10 O
Regnum dei vt optandum, 21 I
Regnum cœlorum vt eccleſia præſens, 109 B
Regnum diſcors deſolandum, 172 K
Regnum Dei vt in Iudæos peruenit, 173 O
Regna mundi omnia vt Chriſto diabolus oſtēdit, 156 X

Religioſi ſecularia ſectantes arguuntur, 59 O
Rem eandem cauſſa nunc licitã nunc facit illicitã, 72 D
Remittere peccata vt hominibus datum, 244 Q
Remiſſio peccatorum non niſi per Chriſtum, 228 T
Reproborum in faſciculos colligatio, 107 P
Reproborum typus, 235 O
Reſurgere Chriſtum vt decuit, 207 O
Reſurgens Chriſtus vt verum corpus habuit, 238 B
Reſurrectio Chriſti cur per mulierem nũtiatur, 208 Q
Reſurrectio Chriſti cur erat acceleranda, 260 B
Reſurrectio Chriſti vt paulatim aperitur, 221 A
Reſurrectio mortuorum difficulter credita, 224 I
Reſurrectiõis ſuę die Chriſt⁹ q̃nquies viſus. 209. S. 221 B
Reſurrectionis Chriſti veritas, 261 C
Retributio vt iuſta & miſericors, 116 S
Reuelatæ cordium cogitationes, 49 N
Reuerentia diſcipulorum erga Chriſtum, 236 Q
Ruben & Gad filij, quorum typus, 185 R
SAcerdotis vitium non pręiudicare ſacramẽto, 245 R
Salome, non viri nomen eſſe, ſed fœminæ, 202 B
Samaritanus pius, Chriſtus 194 I
Samaritanum Iudæi cur Chriſtum vocitant, 193 G
Salutationem Chriſtus adfert nouam, 240 F
Samſon vt Chriſti typum geſſit, 207 P
Sanator Chriſt⁹ qualis, 143 L Saluari paucos, 120 AA
Sapientia quondam patribus non æqualiter data, 77 E
Sapientiæ ſuæ Ieſus, vt prima prodit indicia? 65 M
Satellitium diaboli, 175 R
Sanitate recepta cauenda ingratitudo, 87 Q
Scandalum in Chriſto paſſi, 27 K
Scriptura ſacra vt dulcia profert & amara, 265 L
Scripturæ myſteria vt per Chriſtum reſerata, 187 D
Scripturis veteribus qualiter vtendum, 185 R
Scripturas ſacras Iudæi vt nõ ſibi, ſed nobis ferunt, 185 Q
Scripturas non facile intelligi, 67 C
Seminant contraria Chriſtus & diabolus, 103 E
Seminare quid ipſi debeamus, 123 F
Semen triplex ſeminat Chriſtus, 102 B
Semen diaboli quale, 103 E
Semen diaboli cur adeò proficit, 104 G
Semen vt in germine manifeſtatur, 104 H
Semen triplex, 126 D

Semen duobus modis recipitur, 124 A
Semen ſecus viam, 125 B 128 L
Semen ſuper petram, 125 C 129 M
Semen inter ſpinas, 125 D N
Semen in terra bona, 126 E 126 R
Semen verbi vt fructificat, 131 R
Seminator Chriſtus vt exiit, 121 D
Separare ſe contingit dupliciter, 245 A
Septuageſimæ ratio, 108 A Septuageſimæ finis, Ibidē.
Sepulchri dominici ſchema, 205 K
Sepulchro clauſo Chriſtum exiuiſſe, Ibidem I
Sero, myſticè 114 P
Seruorum patrisfamiliàs obſequutio vt præſto, 106 L
Sermonē Chriſti ſeruans quo modo nō moritur, 196 N
Sexageſimæ ratio, 121 A Signum finis mundi, 14 K
Signum cui contradicitur, Chriſtus, 48 L
Signum cui contradicitur vt vincit, Ibidem M
Signum diuinitatis Chriſti, 171 I
Signum, num quis ex Deo ſit, 191 C 192 E
Signa in ſole & luna, 13 I
Signo Thau quis frontes ſignat, 139 P
Signi prioris & ſigni poſterioris myſterium, 259 T
Signorum nouiſſimorum cauſæ, 14 K
Signorum à magnitudine vt Chriſtus abſtinuit, 77 C
Signorum Ieſu præclarum initium, 81 N
Sileat cur inter ſenes adoleſcens, 63 F
Simeonis prophetiæ excellentia, 46 G
Simeonis verba vt Chriſtus confirmat, 47 I
Situs dominici corporis in ſepulchro, 206 K
Solatium propter Chriſtum afflictis, 267 Q
Spem ſupplicantibus ſuppeditant, quæ, 141 E
Spiritus ſanctus vt in remiſſionē peccatorū datus, 243 F
Spiritus ſanctus vt bis datus, 245 S
Spiritus ſanctus vt arguit mundum, 273 E & inde
Spiritus ſanctus vt Chriſto conſona loquitur, 276 N
Spiritus ſanctus vt Chriſtum clarificat, 277 P
Spiritus ſanctus vt Chriſto teſtimoniū perhibuit, 290 D
Spiritus ſancti diuinitas defenditur, Ibidem.
Spiritus ſancti operatio in diſcipulis, 288 D
Spiritus mendacij quis, 277 N
Spōſus & ſpōſa, myſt. 72 C Spōſa Chriſti monetur, 75 L
Stellæ vt è cœlo cadunt, myſticè, 15 M

Stetit Ieſus, myſticè. 238 C
Stetit Ieſus in medio, quid, Ibidem
Superbis ſignum humilitatis Chriſti, 171 H
TEmeritas præſumptuoſorum arguitur, 227 Q
Tempeſtas prouiſa, 96 & 97 B C
Tempeſtas propter malos, 101 O
Templi Iudaici altitudo, 154 S
Tempora felicia prædicatoribus, 178 B
Tentari Chriſtus cur voluit, 145 D
Tentari vt expedit, Ibidem. Tentamur vnde, 151 M
Tentat Chriſtum diabolus de vana gloria, 154 S
Tentandum non eſſe Deum, 155 V
Tentantium Chriſtum perfidia, 171 G
Tentatio num ſit appetenda, 147 E
Tentationis occaſio duplex, Ibidem
Tentationis modi, 149 F
Tentationis diabolicæ artificium, 152 O
Tentationis ſuperatæ præmium, 159 Z
Tentationis tempore quid facias, 98 G
Tentatus grauiter Ioannes, & inuentus fidelis, 35 E
Tẽtatis vt adeſt Chriſt⁹, 98 G. Tẽtatis cõſolatio, 147 D
Tentatis vt diabolus cedit, 158 Z
Tentator ille Chriſti quis fuit, 150 M
Tentatori locus oportunus, 146 C
Tentatori quo modo reſiſtas, 153 Q
Terrores de cœlo ante iudicium, 13 H
Teſtatur de Chriſto eccleſia, 290 H
Teſtimoniũ Ioannis vt nos cõfirmat, 31 F 39 P 43 K
Teſtimonium Ioannis quantæ autoritatis, 30 N
Teſtimonium Chriſto & noſtræ in ipſum fidei, quadruplex, 289 G
Teſtem Chriſti Ioannem qualem eſſe decebat, 40 B
Thomæ abſentia vt prouiſa, 246 B
Thomas vt Iudaici populi typus, 247 G
Thomas plus credidit quàm vidit, 251 K
Thomæ dubitatio vt profuit, 250 I
Tiberiadis ad mare cur Chriſtus apparuit, 229 A
Timor duplex, 79 H Timor optimus, Ibidem H
Tolerantia Chriſti imitanda, 201 M
Transmigrat vt ſalus à Iudæis ad Gentes, 209 T
Tranſit vt à Iudæis ad Gentes Chriſtus, 178 C
Tribulatio vt compellit in oratione clamare, 161 F

Tribulationibus perferẽdis vt electi deſtinantur, 243 O
Triduum amiſſi & quæſiti Ieſu, 61 A
Triſtia diſcipulis cur Chriſtus prædicit, 260 A 271 C
Triſtitia naturalis, 263 H Triſtitia ſecularis, Ibidem
Triſtitia ſpiritualis multiplex, 264 I
Triſtitia quæ in triſtitiam vertitur, 268 S
Triſtitia male triſtium, 269 S
Triticum Dei, qui, 107 Q
Turba intentione varia, 122 B
Turba quæ cæcum clamitantem increpat, 142 G
Turba cur Chriſtum ſequitur, 179 D
Vaticinia Prophetarum de Chriſto, 216 G
Venales in foro, qui, 111 I
Verbum dei vt differenter in audientibus proficit, 70 N
Verbum CHRISTVS tã indignis quàm dignis communicat, 125 A
Verbum erga, tribus modis delinquitur, 127 G
Verbum Dei vt intelligamus, 127 H
Verbum dei cur ſemen vocatur, 128 K
Verbũ quibuſdã ad ſalutẽ, quibuſdã ad perniciẽ, 131 P
Verbi ſenſus quibuſdam abſconditur, 127 I
Verborum Chriſti virtus, 220 O
Veritas quibus ſe abſcondit, 201 N
Veritati Chriſtus vt atteſtatur, 199 G
Veſtiri mollibus non caret culpa, 30 D
Veſtimentum ſuum Ioannem commendat, Ibidem.
Veſtimenta ſua Chriſto qui ſternunt, 8 K
Via triplici Chriſtus ad Patrem rediit, 270 A
Via qua Chriſtum ſequamur, 216 E
Viam nobis vt Chriſtus oſtendit, 1 B
Victoriæ Chriſti typus, 11 P
Viduarum curam eſſe Deo, 15 Q
Viduarum vitia arguuntur, 51 R
Viduis viuendi exemplum in Anna, 51 Q & inde
Videt & Chriſtum ſequitur quis, 144 M
Vinea Dei quæ & qualis, 109 C
Vinea vnde purganda, Ibidem.
Vinea degenerans vt iudicanda, 110 D
Vineæ procurator Chriſtus, 114 P
Vineæ vt eccleſia comparatur, 109 C
Vineam qui egrediuntur, 111 H
Vini defectus, myſticè, 77 D

Virginibus ſacris num licet ire ad nuptias, 71 B
Virginibus ſacris vbi periculum, 72 B
Virtutum comparatione vitia apparere, 104 H
Vita noſtra vt vergit in veſperum, 218 K
Vitæ argumentum, manducare, 226 O
Voca operarios, 114 P
Vocatio triplex, 119 Z
Vocati vt fugiunt, Ibidem
Voluptatum ſectatores taxantur, 138 N
Vulnera ſua vt Chriſto ad gloriam, 242 L
Vulnerum Chriſti quantitas, 248 F

Finis Indicis partis Hyemalis.

BENIGNO LECTORI F. IOANNES ROYARdus Fœlicitatem.

QVVM iandudum opuſculum Homiliarum in Epiſtolas dominicales, præter Quadrageſimales & Homilias per feſtiuitates ſanctorum ædidiſſem, & huiuſmodi quicquā de cætero ſcribēdi impoſuiſſem ipſe mihi rudem, multorum pie ſtudioſorū quin & quorundam noſtri ordinis non contemnendi nominis atque loci patrum prouocatus hortatu, torpentem tam animum quàm manum ad ſcribendum in S. Euangelia dominicalia qualeſcunque Homilias rurſum induxi, non equidē proprio ingenio, ſed de illius miſeratione confiſus qui non ſolum infantium linguas quum vult facit diſertas, verum

verum etiam cuius impulſu (vt quidam ait) ædidit humanas animal pecuale loquelas. Deterruit autẽ me tentare opus & arduum & à compluribus doctiſs. viris præoccupatum, nec opus fore ab illo repeti quod à ſummis ingeniis conſtaret optime completum. Quinetiam ſuperflui eſſe laboris poſt fortiſſima S. Patrum dicta vel eadem quaſi compilatorem dicere, vel certe longe minus doctum infirmiora velle ſubiicere. Denique ne mihi & illud antiqui dicatur prouerbij:

In mare quid piſces, quid aquas in flumina mittas?
Larga ſed indiguis munera funde locis.

Nam & iuxta Comicum: Nihil dictum quod non ſit dictum prius. Verum inter hæc vacillantem ea quæ omnia ſuſtinet charitas cõfirmabat, quia nec piis vnquam moris fuerit inuicem inuidere, inuicẽ prouocare, ſed vnumquenq; in ornãda domo Domini pro viribus quod potuerit obtuliſſe. Et (vt ait beatiſſimus pater Auguſtinus) ideo neceſſe eſt plures à pluribus fieri libros diuerſo ſtilo ſed nõ diuerſa fide, etiã de quæſtionibus eiſdem, vt ad plurimos res ipſa perueniat, ad alios ſic, ad alios autem ſic.

Viderũt ſanctæ mulieres Ieſu corpus per Ioſeph & Nicodemum viros magnos, bonos & iuſtos abunde condiri aromatibus, quod tamen illis non ſat eſſe viſum eſt, niſi & ipſæ de ſuo aliquid ſuperaddidiſſent. Itaque nemo ſuccenſeat iis quibus optabile eſt ad ea quæ vel ipſi apoſtoli vel apoſtolici viri in ædificationem fidei Chriſtianæ ſcripſerunt proprij laboris aliquid ſuperadiicere. Nam ſicut ſanctis illis mulieribus viuum ſe præbuit Dominus, & vt agnoſceretur Mariam ſuo nomine vocauit, quod vtique magnum eſt ſuæ dilectionis

indi-

indiciũ: iuxta quod ad Moſen ait: Noui te ex nomine, ſic olim prope aderit quærentibus nunc eum in veritate, ſatagentibúſque vt ei in ſuo myſtico corpore munus ſuæ deuotionis impendant.

His fretus, rem quæ ſupra me eſt adorſus ſum, imitatus qui magno feruntur pelago pauidos nautas, qui placidam ſibimet auram primum imprecati fixa cælo ſydera reſpiciunt, terráque amiſſa tenẽt cælũ, ſedentéſque ad clauũ ſyderibus currunt. Erratica verò ſydera ſequi refugiunt, ne aut in ſirtes naufragoſas incidãt, aut in regiones ignotas deuecti portus optatos nunquam attingant. Idem & nobis hoc opus adgreſſis agendum fuit. Et primum quidem ille nobis placidus ſpiritus & fuit & ſemper eſt inuocandus, de quo per Pſalmiſtam dicitur: Spiritus tuus bonus deducet me. Deinde doctores ſacri mente ac vigilantibus oculis tenendi, qui tanquam arcturi nunquam occidẽtis lucida ſydera ſtabili fide, & ſemper fixi lucem fidei fundentes, erroris occaſum neſcierunt. Hæreticorum verò lux erratica quàm longiſſime ſemper eſt fugiẽda. Sũt enim (perhibẽte Apoſtolo ſancto) ſydera errantia, quibus procella tenebrarum ſeruata eſt in æternum. Quiſquis enim de illorum errore quidpiam ſequitur, portu veritatis amiſſo naufragio graui perire neceſſe eſt. Ipſo igitur adſpirante à quo ſcripturæ fideles vniuerſæ conditæ ſunt felicia ſequentes catholicæ doctrinæ ſydera, cœpto currendũ fuit nauigio, nil metuentes pyratas hæreticos, quos ſcripturæ pelagus non alere, ſed æterno demergere naufragio cõſueuit. Sanè veteres potius quàm recentiores ſequẽdos mihi ratus ſum, quòd apud hos aduerſum hæreticos potiora de-

defenſionũ arma repererim. Quin & fonti ſapien tiæ propius accedẽtes veritatem ipſam puram, & iuxta Ezechielem aquam puriſſimã, nempe ſophi ſtarum conrixantiũ (quaſi immundarum pedibus beſtiarum) cõcertationibus necdum turbatam, bibẽtes, ea quæ fidei conducãt & moribus, integrius ſynceriúsq; tradiderunt. Horũ dictis firmis & ſyn ceris etiam ea quę vel meditanti donante domino fuerunt obuia, Vel quę diuturnæ prædicationis vſu tenebam prout Chriſtianis tam concionatoribus expidire putaui quàm auditoribus, intexui. Et quoniam teſte Plin. benignum & plenum ingenui pudoris eſt fateri per quos profeceris, obnoxij vero animi & infœlicis ingenij eſt deprehendi in furto malle quàm mutuum reddere, curæ nobis fuit (etſi non ſemper in ipſo contextu literæ) ne ſer mo foret impeditior, autorum in margine nomina deſignare, quod & noſter typographus Ioan. Grapheus vir ſpectatæ peritiæ vigilanter obſeruare curauit. Nihil itaque verebor ne maiorum dicta furari & quaſi propria componere dicar qui horũ è veſtigio non modo ſententias, quin & verba ſequutus ſum. Quid enim in expoſitione Euãgeliorum à quoquã nũc dici poſſet, quod non ſit dictũ ab illis? Sicut enim omniũ rectè credẽtium eſt vna fides, ita & expoſitionis ſcripturarũ eſt vna veritas, quam profecto quotquot extiterunt ſanæ fidei ſectatores, ſpiritu ſancto reuelante cognouerunt & hanc nobis intelligendã elucidarũt. Hos lubens amplector & ſequor autores nihil veritus ſycophantas qui non niſi alienorum me conſarcinatorem ſunt clamaturi. Non inficiabor crimen. Conſarcinatorem me vel ſponte confiteor, atque vtinam

Ezec. 34.

nam non ineptum, & qui non prorſus inutiliter
conſarcinauerim. Forſan enim & ipſi conſarcina-
tores fuerunt (ſed purpuræ, iacynthi, duplóque ru-
bentis cocci, argenti & auri gémarúmque in veſti-
mento ſummi ſacerdotis Chriſti) quos ipſe auto-
res habeo. Porrò veniam dabis amice lector, ſi in
expoſitione ſacræ lectionis, præſertim in Euange-
liis ſecundum Ioannem, quæ (vt cōſtans eſt) θεωρίαν
magis quàm πρᾶξιν redolent (vnde & cæteris Euā-
geliis ardua magis & intellectu difficiliora com-
probantur) tuo ſtudio non fecero ſatis, nec tantum
præſtitero quantum ipſe depoſcis. Siquidē fluuius
ille aquarum viuentium quæ iuxta viſionem Eze-
Ezec. 47. chielis è templo (nimirum ſummæ ſempiternæq;
deitatis) egrediuntur, in eam paulatim augeſcunt
altitudinem vt trāſuadari non poſſint. Vir, inquit
Propheta, qui habebat funiculū in manu ſua men-
ſus eſt mille cubitos, & traduxit me per aquā vſq;
ad talos. Rurſumq; menſus eſt mille, & traduxit
me per aquam vſque ad genua. Et menſus eſt mil-
le, & traduxit me per aquam vſq; ad renes. Et men
ſus eſt mille torrentem quem non potui pertranſi-
re, quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis
qui non poteſt tranſuadari. Pertranſeant altius
ſapientiæ viuificum flumen quibus cœleſti
fauore donatum eſt, pro magno mihi
fuerit viuentium aquarum
fluentis vel ad talos
vſque prolui.
Vale.

AD BENEVOLVM LECTOREM ALIA PRÆFATIVNCVLA.

CVM hæc fauentibus noſtri ordinis Prælatis præcipuis eſſem æditurus, adeo multis vallatus exercitatúſq; ſum aduerſitatibus, vt parum abfuerit quin me pœniteret inſtituti, vtque non iniuria & mihi quoq; dictū exiſtimarē: Ecce Satan expetiuit te vt cribraret ſicut triticum. Adeo enim mediusfidius mihi ille iuxta nomen ſuum in ſuo ſatel'itio quo minus inſtarem cœptis aduerſatus eſt, mendacibus elogiis comminationibúſque diris quaſi ſuis in me dentibus frendens, vt niſi me confirmaſſet cuius & inſtinctu hæc attentaui & ope atque beneficio nunc tandem vtrunque peregi, inuaſiſſet me profecto fregiſſétque perficiundi operis diffidentia. Acceſſit his malis & ægrotatio fermè continua & corporis imbecillitas proculdubio fatiſcentis. Nihilominus inter hæc vacillantem quorundam me confirmauit inſtantia, præſertim honeſti atque conſpicui viri Ioannis Steelſij Antuerpienſis bibliopolæ inter cæteros clariſſimi, qui & me ad hæc non vnis exciuit literis, & ſumptus ipſe vnus impendit. Quam ob rem ſi quidpiam pie Lector vtilitatis in horum lectione repereris, id etiam illi ferre debes acceptum.

NVMERVS HOMILIARVM
HVIVS PARTIS HYEMALIS.

Dominica prima aduentus,homiliæ	II.
Dominica ſecunda aduentus,Homiliæ	II,
Dominica tertia aduentus,Homiliæ	II.
Dominica quarta aduentus,Homiliæ	II.
Dominica infra oct.natiuit.Chriſti,Homilia	I.
Dominica prima ab Epiphania domini,Homiliæ	III.
Dominica ſecunda ab Epiph.domini,Homiliæ	II.
Dominica tertia ab Epiphania domini,Homiliæ	II.
Dominica quarta ab Epiphania domini,Homilia	I.
Dominica quinta ab Epiphania,Homilia	I.
Dominica in ſedtuageſima,Homiliæ	II.
Dominica in ſexageſima,Homiliæ	II.
Dominica in quinquageſima,Homiliæ	II.
Dominica prima quadrageſimæ,Homiliæ	II.
Domica ſecunda quadrageſimæ,Homiliæ	II.
Dominica tertia quadrageſimæ,Homilia	I.
Dominica quarta quadrageſimæ,Homiliæ	II.
Dominica in paſſione,Homiliæ	II.
Dominica in ramis palm.ſicut dom.prima aduentus.	
Dominica Paſchæ,Homilia	I.
Feria ſecunda Paſchæ,Homiliæ	II.
Feria tertia,Homilia	I.
Feria quarta,Homilia	I.
Dominica in albis,Homiliæ	II.
Dominica ſecunda à Paſcha,Homilia	I.
Dominica tertia à Paſcha,Homiliæ	II.
Dominica quarta à Paſcha,Homilia	I.
Dominica quinta à Paſcha,Homiliæ	II.
Dominica ſexta à Paſcha,Homilia	I.

Summariè, Homiliæ XLVII.

HOMILIAE IN EVANGELIA DOMINICALIA IVXTA LITERAM, ADIECTIS HOMIliis in Euangelia trium feriarum Paſchalium, & totidem Pentecoſtalium, per F. Ioannem Royardum ordinis F. Minorum.

*

DOMINICA PRIMA ADVENTVS.

C*VM Appropinquaſſet* IESVS *Ieroſolymis, & veniſſet Bethphage ad montem Oliueti. Matth. 21.*

Tria præſenti lectione comprehenduntur. Primum eſt, myſticum Chriſti ad Apoſtolos mandatum. Secundum eſt, Prophetæ prænuntiãtis præclarum vaticinium, ibi: Hoc autem totum factum eſt. Tertium eſt, Turbæ plaudentis ingẽs gaudium, ibi: Plurima autem turba.

Circa primum attẽde, ꝙ præſentis Euãgelij lectio bis in anno in Eccleſia recitatur, hodie videlicet. i. Dominica prima Aduentus, & Dominica in Ramis palmarũ. Si quidẽ Chriſti in Ieroſolymã ingreſſum q in ea deſcribitur, cõſyderare duobus modis poſſum⁹. Vno modo in ſe, & vt op⁹ factũ, quo modo Dominica in ramiſpalmarũ legitur, quoniã ea die: vti hic deſcriptum eſt, CHRISTVS Ieroſolymã intrauit. Alio modo ſecundũ id qđ ſignificat, & quod nos docet. Nã ſicut humiliter ciuitatem Ieroſolymorũ intrauit ſuper aſinã ſedẽs, ſic & humiliter aſſumpta noſtra mortalitate in hũc mundũ prius intrauerat. De qua ipſius humilitate per Apoſtolũ dicitur. Quũ in forma Dei eſſet, non rapinã arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formã ſerui accipiẽs, in ſimilitudinẽ hominũ factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit autẽ ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.

A

Ingreſſus Chriſti in Ieruſalem duo ſignificat.

Philip. 2.

B Sanè præter opus noſtræ redēptionis propter qđ & prius è cælo deſcēdēs in hūc mundū venerat,& poſtmodum cōpleto iā ſuæ diſpēſationis tēpore intrauit Ieroſolymam,etiā viā nobis æternæ ſalutis oſtēdere dignatus eſt,& eiſdē quibus redemit etiā nos operib' inſtituit. Inter quæ tria nobis præcipuè & verbo & exēplo commendauit. Hæc ſunt Obediētia,Paupertas,Humilitas.

Ioan.6. *Chriſti obedientia.* De primo,id eſt obediētia,Deſcēdit de cælo,inquit, nō vt faciā volūtatē meā,ſed volūtatē eius q miſit me. Et alio loco: Qui me miſit,mecū eſt,& nō reliquit me *Ioan.8.* ſolū:quia quæ placita ſunt ei,facio ſemper.Vnde & nos *Ioan.12.* cōmonēs,ait:Qui odit animā ſuā(id eſt,propriā voluntatem)in hoc mundo,in vitam æternam cuſtodit eam.

Chriſti paupertas. De paupertate ſua ipſe,quum vniuerſorū eſſet dominus,teſtatus eſt,dicens:Filius hominis nō habet vbi caput ſuum reclinet.Pauper enim fuit naſcēs,pauper in- *Matth.8.* ter homines viuens,pauper & nudus moriens. Deniq; mortuus non proprio,ſed alieno ſepulchro cōditus eſt.

Humilitas Chriſti. De humilitate verò audim' ipſū virtutis iſtius exēplar & magiſtrū ſe profitentē,vbi dicit:Diſcite à me qa *Luc.2.* mitis ſū & humilis corde. Ecce,vt in ſignū nobis poſit' eſt.In ſignū ſanè,ſed cui à multis cōtradicitur.Cōtradicūt em̄ ꝓpriæ volūtatis amatores ſigno ſuæ obediētiæ. Diuitiarū cupidi & auari,exēplū ſuæ paupertatis aſpernātur.Superbi cōtemnunt magiſterium humilitatis.Et vide ſi nō horum trium præſens lectio nos cōmonefacit.

Iturus enim Dn̄s Hieroſolymam à Bethania proceſ- *Ioan.12.* ſit.Sic enim Ioānes teſtatur,dicēs:Ante ſex dies Paſchę (id eſt,ſabbatho palmarum)venit Ieſus Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus,quem ſuſcitauit Ieſus. Interpretatur autem Bethania,domus obedientiæ. Nam (vt dictum eſt)factus eſt obediēs vſque ad mortem.Ad locum enim ſuæ mortis,patri obediēs,quaſi agnus ad victimā ſpontaneus venit. Memētote fratres,ait Bernardus:Chriſtus ne perderet obedientiam,perdidit vitam.

Paupertatis elucet inſigne, qa Ieroſolymā ſpectādo ſchemate iturus,nō ex propria,quā non habebat,ſed ex aliena domo proceſſit. Nec minus patet ei' humilitas, qua mortaliū damnat ſuperbiā, ſi attēdimus quo ſchemate Dauidici regni hæres in eā ciuitatē vbi olim progenitores ſui ſecundum carnē,magnificè potēterq; regnauerāt,plaudētibus turbis,& regias illi laudes acclamantib'

mãtib⁹,ſeſe recepit:aſinę quippe(diſcipulorũ ſuperiectis pallijs,neutiquã pretioſis) nõ ornatæ,ſed ſtratæ,ſedens.

Cæterũ,magnã eſt hic attẽdere Chriſti miſericordiã & charitatẽ,cui parẽ habet nemo. Quũ enim Iudæorũ ipſum interficere volẽtiũ pluries impia vota fruſtraſſet, quãdo iam præfinitũ tempus humani generis operãdi, ſalutẽ aduenifſet,nõ ſubterfugit,nõ laniſtarũ cultros in ſuum iugulũ acutos omniũ præſcius agnus Dei,vitauit: quin magis vltrone⁹(vti dictũ eſt)ad paſſionis locũ acce dit.Ad hoc enĩ appropinquabat Hieroſolymis, q antea de ſe dixerat: Nõ capit ꝓphetã perire extra Hieruſalẽ. C *Ad paſſionem Chriſtus vltroneus.* *Luc. 13.*

Proinde à Galilęa Hieroſolymã aſcendens,cõuocatis prænũciauerat diſcipulis,dicẽs:Ecce aſcẽdimus Hieroſo lymã,& filius hominis tradetur Principibus ſacerdotũ & Scribis,& cõdẽnabunt eum morte,& tradẽt eum Gẽ tibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum. Itaq; ad paſſionẽ ſuã properat,ſpõte feſtinat ad opprobria,volũtariè trãſit ad mortẽ.Sed ad hæc quid cum im pulit,niſi charitas illa,de qua Propheta loquitur, dicẽs: In charitate perpetua dilexi te,ideo attraxi te miſerãs? *Mat. 20.* *Hier. 31.*

Et veniſſet,inquit,Bethphage ad mõtẽ Olineti.Beth- phage prædiũ erat & villula Sacerdotum. Meritò ibidẽ ſubſtitit Chriſtus,verus vtiq; & ſumm⁹ Sacerdos,ingreſ ſurus iamiã in ſancta non manu facta,id eſt, in cœlum ipſum,vt interpellet pro redẽptis:ingreſſurus , inquam, non per ſanguinẽ hircorum aut vitulorum,ſed per ſan- guinẽ ſuum.Ad montẽ,inquit,Oliueti.Bethphage enim ſita erat in latere montis Oliueti. Qui mons quia oli- uis conſitus erat,mons olineti eſt appellatus. D *Heb.9.*

Nec vacat à myſterio ꝙ ſaluatur⁹ ſua morte gen⁹ hu manũ Dei filius,venit ad mõtẽ Oliuarũ.Venit enĩ pacẽ inter Deũ & hominẽ morte ſua facturus,venit cæcorũ per ignorãtiã,ſpirituales oculos quib⁹ Deũ cognoſcãt, illuminatur⁹:venit humanę mẽtis ęgritudines ſanatur⁹. *Mõs oliuarũ, myſt.*

Ipſe vtiq; mõs eſt oliuarũ,qui pacis noſtræ ꝓfert oli uã,dicente Apoſtolo:Ipſe eſt pax noſtra,qui fecit vtraq; vnũ.Siquidẽ oliuę ramus etiã veteribus Ethnicis ſignũ pacis extitit.Proinde poſt exitiale diluuiũ, pacis ſignũ, colũba virẽtis oliuæ ramum ad Noë detulit in arcam. *Ephe.2.* *Chriſtus pacificat.* *Gen.8.*

Qui & luminis fomentũ eſt oleum. Vnde & hac ra- tione mons oliuarum CHRISTVS eſt, qui dicit: Ego ſum lux mũdi. Illuminat enim omnẽ hominẽ venientẽ *Chriſtus illuminat.* *Ioan. 10.*

in hũc mundũ,tametſi gloriæ ſuæ inuidẽtes,quaſi quaſdã noctuas,ſplẽdore ſuo amplius excæcet:nõ ſuo vitio, ſed illorũ.Vnde & ait:Ego in iudiciũ veni in hũc mũdũ, vt q nõ vidẽt videãt,& qui vidẽt cæci fiãt.Illuminat humiles corde,ignorãtiæ ſuæ cæcitatẽ cõfitẽtes,& eos qui ſuperbia infiati ſapiẽtes ſũt in oculis ſuis,ſua luce cæcat.

Ioan.9.

Chriſtus ſanat. Deniq; mõs Oliuarũ myſticè Chriſtus eſt, videlicet oleũ ad vſum medẽdi plerũque neceſſarium eſt. Oleũ enim miſericordia eſt,quod vtique oleũ vulneribus ſpoliati illius,& ſemiuiui relicti,pius Samaritanus infudit.

Luc.10.

E

Eccleſia, ciuitas ſupra montem. Itaq; credẽtiũ Eccleſia perpetuæ pacis fœdere ꝑ mediatorẽ Chriſtũ Deo recõciliata,illuminata fide,& miſericordia redẽptoris ſanata,ciuitas eſt ſupra montẽ poſita,quæ nequaquam põt abſcõdi. Mõs(ſicut iã eſt dictũ) Chriſtus eſt,cuius veritati(tanquam fundamento quod cõuelli nõ poteſt) Eccleſiæ,fides innititur. Vnde Beda:

Beda. Ciuitas hæc in mõte olíueti poſita eſſe refertur,vt Eccleſiã ꝑ gratiã ſui cõditoris ſaluandã eſſe deſignet,q nos vnctione ſpiritualiũ chariſmatũ & ſcientiæ pietatiſque ꝑpetua luce refouet.Vnde quũ dixiſſet : Nõ põt ciuitas abſcõdi ſupra mõtem poſita,cõtinuò ſubiecit:Neq; accẽdunt lucernã,& ponũt eã ſub modio. Quia mõs oliueti.i.ſummus ſpiritualiũ diſtributor gratiarũ Chriſtus, q ciuitatẽ ſuã vt emineat exaltat,hãc quoq; oleo exultatiõis vt lucere poſſit,nec deficiat impĩguat. Sequitur:

Matth.5.

Tunc miſit duos diſcipulos, dicens eis: Ite in caſtellum quod contra nos eſt.

F

Bethphage myſt. Locorum geſtæ rei confyderatione breuiter præmiſſa,ſubiungitur myſticũ Chriſti mandatum.Miſit,inquit, duos diſcipulos.Vnde eos miſit? Vtique à Bethphage,à villa ſacerdotum eos miſit.Nam quia vetus illud ſacerdotium , vetúſque teſtamentum cum ſuis ſacrificiis ac ritibus Dei filius voluit cõſummare, à villa ſacerdotum Apoſtolos ſuos, qui veteris teſtamenti ſacerdotibus erant ſucceſſuri,ad intentum opus deſtinauit.

Beda. Duo diſcipuli miſſi, myſticè. Duos ſanè ad exhibenda ſibi iumenta diſcipulos dñs miſit,vt ſignificaret in vtrũq; populũ(circũciſionis ſcilicet & præputij) prædicatores eſſe deſtinãdos. Vel certè duos miſit,vt eoſdẽ ꝓdicatores doctrina ſimul & operatione ꝑfectos eſſe moneret,ne vel erroris indocti verba, veritati miſcerẽt,vel ea quæ rectè docuiſsẽt,peruerſe viuẽdo negarẽt.Proinde duos miſit,vt geminam(Dei ſci-

licet

licet & proximi)dilectionem ſecundùm ſcripturam tam noui quàm veteris teſtamenti,mundo prædicantes cõmendarent.Quid autem illis præcepit,aduerte.

Ite,inquit,in caſtellum quod cõtra vos eſt.Ieroſolymam caſtellũ appellat,ſita autem erat ad radices mõtis Sion:eminus ſcilicet &è regione Apoſtolis deſcẽdentibus à mõte oliueti. Quæ quia cõtra dominũ regẽmq; ſuũ impium tractabat conſiliũ,iure ciuitatis & nomen perdidit & dignitatem.Sic enim ſolent ciuitates contra Imperatorem cõiurantes iuſtè puniri.Hinc ergo eã per deſpectũ caſtellũ vocat.Quod cõtra vos eſt,inquit,non ſolum ſitu,ſed etiam odiis & contradictione.Huius caſtelli tyrãnus,diabolus erat:mutus,cordis duritia & obſtinata in malo voluntas:cõmeatus ſeu annona,diuitiæ erant & carnis voluptates:turris alta, ſuperbia : vtique ruitura: arma eius contra Chriſtum & Apoſtolos eius, blaſphemiæ & perſequutiones hoſtiles.Sequitur: *Ieruſalem cur caſtellum vocetur.* G *Caſtellum deſcribitur.*

Et ſtatim inuenietis aſinam alligatam & pullum cum ea: ſoluite,& adducite mihi.

Pullũ quoque alligatũ fuiſſe,alij Euãgeliſtæ teſtãtur. Vterque enim populus tam Iudaicus ſcilicet q̃ Gẽtilis funibus peccatorũ erat circũplexus,& ſolutione diuina opus habebat. Iſte enim lege quã acceperat malè vtendo,ille nũquam accipiẽdo peccauerat. Vnde bene dicit Apoſtolus:Quia nõ eſt diſtinctio. Oẽs enim peccauerũt,& egẽt gloria Dei,iuſtificati gratis per gratiã ipſius, *Animalia alligata,myſt.* *Rom.3.*

Et pulchrè alij tres Euãgeliſtę,qui Gentibus ſcripſerunt,pullũ ſolũmodo adductũ domino memorãt,Matthæus autẽ Euãgeliſta,q ex Hebræis,ſermone Hebręo ſcripſit Euãgelium,etiã aſinæ facit mẽtionem.Prouida vtiq; diſpẽſatione, vt quorũ ſalutẽ ſcribẽdo quæſierũt, hos ſaluãdos à Domino myſticè docerẽt eſſe figuratos. *Beda.*

Aſina enim quę ſubiugalis fuit & edomita,ſynagogã quę iugum legis traxerat:pullus aſinæ laſciuus & liber, populum ſignificat nationum. Super quẽ nemo adhuc hominum ſedit,quia nemo rationabilium doctorũ frenum correptionis,quo vel linguã cohibere à malo, vel in arctã vitæ viam ire cogeretur,nemo indumẽta ſalutis,quibus ſpiritualiter calefieret, populo gẽtium vtilia ſuadẽdo contulerat.Sederet nãque ſuper illũ homo, ſi quis ratione vtẽs eius ſtultitiã deprimendo corrigeret. *Aſina & pullus, myſt.*

Itaq; duob⁹ populis,Iudęis ſcilicet & Gẽtib⁹,magnis H

Vt homines ſtulti hic ſignificentur. &multis(vt dictū eſt)peccatorū vĩculis adſtrictis,idololatriæ .ſ. & blaſphemiæ,& aliis multis,deſignatis per hæc animalia,prædicatores ſācti Apoſtoli à Chriſto erāt deſtinādi.Et bene huiuſmodi animalib⁹ figurati ſunt homines deū nō cognoſcētes.Eſt enī aſin⁹ animal immūdū,& præ cæteris penè iumētis magis irrationale & ſtultū,infirmū& ignobile,&oneriferū magis.Sic & homines ante Chriſti aduētū idololatriis & paſſionibus diuerſis immūdi erant & irrationabiles,verbi ratione carētes,& quantū ad deū ſtulti.Quid enim ſtultius,q̃ factorē cōtēnere,& opus manū ſuarum adorare quaſi factorem? *Chryſ.*

Erant infirmi ſecundū animam,& ignobiles , non valētes ſuis reſiſtere paſſionib⁹, & obliti generationē ſuā cœleſtem,facti fuerant ſerui paſſionum ſuarum & dæmonum,quibus reſiſtere non valebant.

Et quicunq; vel dæmonū,vel philoſophorū cuiuſque erroris vel dogmatis alicui⁹ ſarcinā eius voluiſſet imponere,ſufferebāt,& omnia nō bona patientia ſupportabāt,nec reſiſtebāt.At vbi Chriſtus ſuper eos aſcēdit,& induxit in tēplū,loti per baptiſmū,facti ſunt de immūdis animalib⁹ homines sācti.Percepta enī verbi ratione,& ſapiētia dei,facti ſunt homines rationabiles & prudētes.

Ioan. 12. Aſelli vt diabolus ſeſſor. Proinde apud Ioannē ſic legis:Et inuenit Ieſus aſellū, & ſedit ſuper eū,quia videlicet per paſſionis ſuę myſteriū ſaluator perditū inuenit genus humanū : & abacto ſeſſore diabolo,quē aſell⁹ ignobilis & ſtultus magno dedecore ſuo nimis patiēter portabat,capiſtro ſtultitiæ infrænatus,à quo & in ſtabulū mortis agebatur,aſcendit ſuper eū nobilis eques,& inclytus rex, vt ſuæ nobilitatis cum participem faceret,& in ſupernam ciuitatem Hieruſalem equitatus ſui ſaluatione perduceret.

Anima peccatrix aſina, myſt. Et quidē anima peccatrix quaſi aſina eſt alligata,id eſt diabolici erroris vinculo impedita, nō habens libertatē quò vellet eūdi.Vt enim ait Ioānes Chryſoſtom⁹:Omnes homines priuſquā peccemus,liberum quidem habemus arbitriū,ſi volumus ſequi volūtatē diaboli,an non. *Peccator amiſſa gratia,qualis.* Quòd ſi ſemel peccātes obligauerim⁹nos operib⁹ eius, iā noſtra virtute euadere non poſſumus:ſed ſicut nauis fracto gubernaculo illuc ducit̃ quò tēpeſtas impulerit, ſic & homo diuinę gratiæ auxilio perdito per peccatū, nō quod vult agit,ſed quod diabolus vult. Et niſi Deus valida manu miſericordiæ ſuę ſoluerit illū,vſq; ad mortem

tem in peccatorum ſuorum vinculis permanebit. Ergo noſtra quidem voluntate & negligentia alligamur, ſed per Dei miſericordiam abſoluimur.

Simile. Sicut enim videmus in iſtis mũdialibus regnis, quomodo in primis quidem nemo poteſt facere ſeipſum regem, ſed populus creat ſibi regem quem elegit: ſed quum ille iam fuerit rex factus & cõfirmatus in regno, iam habet poteſtatem in hominibus, & non poteſt populus iugum eius de ceruice ſua repellere. Nam primũ quidem in poteſtate populi eſt facere ſibi regem quem vult, factum autem de regno iam repellere non eſt in poteſtate eius.

Liberum ar. vt captiuum. Et ſicut populi volũtas poſtea in neceſſitatem conuertitur, & ſic homo priuſquam peccet liberũ habet arbitrium, vtrũ velit ſub regno eſſe diaboli, vel non (prout iam dictum eſt) quum autem peccando tradidit ſe ſub regno ipſius, iam non poteſt de poteſtate eius exire.

Et tamen excuſationem de peccato ſuo non habent, quia primum potuerunt non eſſe ſub diaboli poteſtate ſi voluiſſent, poſtquam verò poſuerũt thronum diaboli in cordibus ſuis, iam nemo poteſt eos eripere de poteſtate illius, niſi ſolus Deus.

Nec otioſum eſt quod apud Marcũ legis: Et abeũtes inuenerũt pullum ligatũ ante ianuam foris in biuio, & ſoluunt eum. Bene enim pullus ante ianuã foris inuenitur in biuio. Ianua enim ipſe eſt, qui ait: Ego ſum oſtiũ ouium. Per me ſiquis introierit, ſaluabitur: & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet. Quibus vitæ paſcuis pullus iſte (id eſt, Gẽtium populus) carebat, quum adhuc extra hanc ianuam in biuio ligatus ſtabat.

R Beda. Ioan. 10. Aſellus ante ianuam in biuio, myſticè.

Et rectè in biuio, quia non vnam certus vitæ fideíque viam tenebat, ſed plures dubióſque ſectarum calles ſequebatur erroneus. Soluite, inquit, ſcilicet per doctrinam & per miracula veſtra. ſic enim & Iudæi & Gentes per Apoſtolos liberati ſunt. Et adducite mihi, id eſt, ad miniſtrandum mihi corrigite illos. Sequitur:

Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, & confeſtim dimittet eos.

Deitatis Chriſti ſignum. Manifeſte Deũ ſe oſtẽdit, qui rerũ omniũ & poteſtatem haberet & præſcientiam, dũ diſcipulos mittẽs non incertus ait: Inuenietis aſinam ligatam & pullum.

Sed manifeſtius hoc declarauit, dũ ait: Et ſi quis vobis

aliquid dixerit,dicite quia Dn̄s his opus habet.Et cōfeſtim dimittet eos.i.aſinā & pullū Sciebant enim ꝙ iumenta hæc hi q̨ adhærāt ſtatim eſſent diſcipulis audito Dn̄i nomine permiſſuri.Ipſe enim & ſi aliàs hoc permiſſuri nō eſſent,diuinitatis ſuæ potētia faciebat vt eſſent permiſſuri.

Mar. 11 Et quidā(inquit Marcus)de illic ſtantibus dicebant illis:Quid facitis ſoluētes pullum?In Luca ſcriptum eſt:Quia dixerunt dn̄i eius ad illos:Quid ſoluitis pullum?Et aptè ſatis.

Aſellus pluriū dominorum. Multos quippe habebat dominos, quia nō vni dogmati &ſuperſtitioni deditus,ſed pro libitu immundorum ſpirituū ad varios diuerſóſq; miſer raptabatur errores, ad ſimulachra muta prout ducebatur incedēs.Deniq; vernacula quadā ſcripturæ conſuetudine cōmune eſſe dicitur, quod immundū eſt:ſicut &

Act. 10. ad Petrū vox de cœlo dicit:Quod Deus mundauit, tu cōmune ne dixeris.Quia qui ſanctus eſt,ſolius Dei eſt, & cum nullo ei cōmunitas eſt.Qui autem peccator eſt & immundus,multorum eſt:multi enim dæmones poſſident eum,& ideo communis appellatur.

L Chryſoſt. Dicite,inquit,quia Dn̄s his opus habet.Quaſi dicat:

Vniuerſorum dominus. Nō dicatis,Dn̄s noſter,neq; dominus iumentorū,vt intelligant oēs quia ego ſolus Dn̄s,non ſolū animalium, neq; ſolū eorū qui mihi ſubditi ſunt, ſed etiā omnium hominū,etiam qui mihi contrarij ſunt. Nā & peccatores conditione quidē mei ſunt,volūtate autem ſua diaboli.Meus eſt enim orbis terræ & plenitudo eius.

Proinde qđ dixerat Ieſus Cōfeſtim dimittet eos,neceſſe erat euenire:Vnde & in Marco ſic habes:Qui dixerūt eis ſicut præceperat illis Ieſus,& dimiſerūt eis.ſ.diſcipulis,vt iumēta abducerēt.

Beda Aſelli Domini vt Chriſto cedūt myſt. Sanè q̨ ſoluēdo pullo cōtradixerāt,audito Dn̄i nomine quieſcūt.Quia magiſtri errorum,qui venictibus ad ſalutem Gentiū doctoribus obſiſtebant,eatenus ſuas tenebras defendere,donec miraculis atteſtātibus veri poſſeſſoris acDn̄i virtutes emicuit. At poſtquā fidei Dominicæ poteſtas apparuit,cedentibus paſſim aduerſariorum quærelis,liber credentium cœtus ad Deū quem corde portaret,adducebatur.

Prædicator hinc diſcat. Moraliter.Etiā doctoribus prçipitur,vt ſi quid eis obſtiterit aduerſitatis,&ſi q̨s prohibuerit peccatores à diaboli laqueis abſolui,& per fidei confeſſionem Dn̄o adduci,non tamē à prædicādo deſiſtant: ſed cōſtanter inſinuāt, quia Dominus ad ædificandā Eccleſiam talibus

opus

opus habet. Quãuis enim ſæu' ſit perſequutor & immanis, non pôt eorũ obſiſtere ſolutioni, quos nouit Dñs quia ſunt eius, & quos ad vitam prçordinauit æternam.

HOMILIA ALTERA.

D*Icite filiæ Sion : Ecce rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper Aſinam & pullum filium ſubiugalis. Matth. 21.*

In hac parte lectionis Euãgelicæ duo reſtãt conſyderanda. Primũ eſt, Prophetæ de Chriſti aduẽtu præclarum vaticinium. Secundum eſt, Turbę Chriſtum excipientis ingens gaudium, ibi: Plurima autem turba.

Circa primum duo ſunt notanda. Primum eſt ipſum prophetale vaticinium. Secundum eſt promptum obſequium diſcipulorum, ibi: Euntes autem diſcipuli.

Circa primum præmittit Euangeliſta, dicens : Hoc *A*
autem totum factum eſt, vt adimpleretur quod dictum *Beda.*
eſt per Prophetam dicentem : Dicite filiæ Sion, Ecce *Zach. 9.*
Rex tuus venit tibi manſuetus.

Adhibetur ſanè huic facto Prophetæ teſtimonium, vt appareat Dñm quidẽ omnia quæ de ipſo ſcripta erant compleſſe, ſed inuidia cæcatos Scribas & Phariſeos, ea quæ ipſi legebant intelligere nequiuiſſe. Non tamen iſta facta ſunt principaliter, quia erant ſcripta, ſed magis econuerſo : quia futura erant, ſcripta fuerant, & prænuntiata.

Porrò filia Sion, Eccleſia eſt fidelium pertinens ad *Filia Sion*
ſupernã Hieruſalem, quæ eſt mater omnium noſtrum, *Eccleſia.*
cuius portio tunc non minima erat in Hebræa gente. *Chryſ.*

Et attende ꝙ Propheta præſciẽs malitiam Iudeorũ, quia contradicturi eſſent Chriſto, ante præmonuit, vt ꝑ hoc ſignũ cognoſcerent Regem ſuũ Iudæi, dicẽs: Ecce Rex tuus venit tibi mãſuetus. Et quia propheta ſciebat ſe Chriſtũ in carne non viſurũ, nec vſq; in tempus illud victurũ, ne tã præclara hæc ſua ꝓphetia daretur in obliuionem, ſequẽtes Dei præcones cõpellat, vt hanc ſuã
prophetiam inſtanter annuntient, magno cũ deſiderio *Ioan. 12.*
clamãs: Dicite filiæ Sion, pro quo in Euãgelio ſecundũ *Auguſt.*
Ioannẽ ſcriptũ eſt: Noli timere filia Sion, hoc eſt, Noli *Noli time-*
timere Hieruſalẽ, ſed illũ agnoſce qui à te laudatur: & *re filia*
noli trepidare cũ patitur, quia ille ſanguis funditur, per *Sion.*
quem & delictũ tuũ deleatur, & vita redimatur. Quod

autem Propheta de Chriſti paſſione,ad quã tali ſchemate venit, loquebatur: per hoc patet, quod mox ibi
Zach.9. ſubditur: Tu quoque in ſanguine teſtamẽti tui emiſiſti vinctos tuos,de lacu in quo non eſt aqua.

B Itaque Dominus aſcẽſurus ad mortem in Hieroſo-
Chryſoſt. lymam, magnam gratiam concordiæ & pacis vniuerſo
Ecce rex mũdo quaſi in teſtamẽto reliquit. Ecce,inquit,Rex tu*
tuus. venit tibi mãſuetus.Ecce oſtendentis eſt verbum:quaſi dicat,Videte, nõ quidem tãtum carnali aſpectu,ſed intellectu ſpiritali opera virtutum eius aſpicite, nõ ſchema viſionis eius.Si enim ſchema eius tantum aſpexeritis, decipiendi eſtis natura humana:ſi autem opus eius conſyderaueritis,ſaluandi eſtis in virtute diuina.

Ecce,inquit,vt oſtẽderet, ꝙ ille de quo loquebatur, antequã naſceretur iã erat. Ecce,inquit, rex tuus venit tibi manſuetus ſedens ſuper aſinã.Vbi Chryſoſtomus:
Chriſti ve Vis cognoſcere manſuetudinem venientis,cõſydera
nientis ſpeciem aduẽtus eius.Nõ ſedet in curru aureo pretioſa
manſue- purpura fulgẽs,neque aſcẽdit ſuper equũ feruidũ ama-
tudo. torem diſcordiæ & litis:ſed ſedet ſuper aſinam,trãquillitatis & pacis amicam.Nõ vides in circuitu eius ſplendentes gladios,aut cætera ornamenta armorum terribilium.Sed quid?Ramos frondentes,teſtimonia pietatis. Venit ergo manſuetus, non vt propter potentiam timeretur:ſed vt propter manſuetudinem amaretur.

C Sanè ex Prophetæ verbis,ſi expendãtur, inſinuatur
Chriſti nobis primò huius regis noſtri præſentia, quæ notatur
regis præ- in verbo Ecce. Ego, inquit,qui loquebar (videlicet iam
ſentia. dudũ per Prophetas) ecce adſum. Adeſt enim viſibilis
Eſa.58. oculis,iuxta illud: Vidimus gloriam eius,gloriam quaſi
Ioan.1. vnigeniti à patre,plenũ gratiæ & veritatis.Adeſt audi-
Hebr.1. bilis auribus.Siquidem olim Deus loquens patribus in Prophetis,nouiſſime diebus iſtis loquutus eſt nobis in filio.Adeſt tractabilis manibus. Vnde beatus Ioannes:
1.Ioan.1. Manus noſtræ,inquit,tractauerũt de verbo vitæ. Adeſt
Baruc.3. cum hominibus conuerſatione amicabilis.Siquidem in terris viſus eſt,& cum hominibus conuerſatus eſt.

Chriſti Secũdò,inſinuat Propheta ipſius regalẽ dignitatẽ di-
regia di- cẽs:Rex.Ipſe eñ eſt rex pacis &veritatis,de quo ſcriptũ
gnitas. eſt: Rex vnus erit oĩbus imperãs, & nõ erũt vltrà duæ
Ezech.37 gẽtes,nec diuidẽtur amplius in duo regna.Ipſe eſt eñ lapis angularis,in quo iſti parietes duo ex Iudæis & Gẽtibus.

bus vnũ facti ſunt.Ipſe eſt rex clemētiæ & pietatis,iuxta quod ſcriptũ eſt: Roboratur clemētia thronus eius. *Prou.20.*

Tertiò,inſinuat huius regis propinquitatē cùm dicit: tu⁹,quaſi dicat:Ecce rex iſte alienigena nō eſt quo modo Herodes fuit,ſed tu⁹,hoc eſt ſecũdũ carnē ex te nat⁹. Caro enĩ & frater noſter eſt.Vnde & in lege ſcriptũ eſt: Nō poteris alterius Gentis hominem regē facere, qui nō ſit frater tuus.Hunc tamē regem ſuum Iudæi ſpreuerũt,ac ſi dicerēt:Nũqd rex noſter eris,aut ſubiiciemur ditioni tuæ?Nunc regē corã Pilato negauerũt, inſuper & abiecerũt inſana vociferatione clamãtes:Tolle,tolle, crucifige eum:denique regem hunc ſuum occiderunt. *Chriſti erga nos propinquitas.* *Deut. 17.* *Gen.37.* *Ioan. 19.*

Quartò,inſinuat Regis huius aduentũ,cùm dicit:Venit tibi.Nō venit vt bella ſuſcitet,vt onera genti & exactiões imponat,vel affligat ſubiectos,ſed venit tibi,id eſt, ad tuã vtilitatē & ſalutem etiam ſeipſum daturus. Venit autē vt de mundi huius principatu diabolum eiiciat, iuxta quod ipſe ait:Nũc princeps mundi huius eiicietur foras.Venit vt peccati regnũ deſtruat, perhibente teſtimoniũ qui ait:Ecce agnus Dei,ecce q tollit peccata mũdi.Venit vt regna cœlorum credentibus conferat.Vnde ait:Cōplacuit patri veſtro dare vobis regnum. Verum quia Iudæi regē hunc per fidē nō receperunt,ideo diabolus manet regnãs ſuper eos.Inhabitat enim eos ſpiritus immũdus,aſſumptis ſecum ſeptē aliis ſpiritibus nequioribus ſe.ſic enim factũ eſt generationi illi peſsimæ. Manet etiã in eis regnũ peccati,dicēte ad eos ipſo rege quē abiecerũt:Dixi vobis quia moriemini in peccatis veſtris,ſi nō credideritis quia ego ſum. Hinc iuſtè regnum eis cœlorum negatur:Auferetur,inquit,à vobis regnum Dei,& dabitur Genti facienti fructus eius. D *Chriſtus cur venit* *Ioan. 12.* *Ioan.1.* *Luc. 12.* *Iudæis diabolus dominatur.* *Mat. 12.* *Ioan.8.* *Mat. 21.*

Quintò,inſinuat Regis huius manſuetudinē,cùm dicit:manſuetus.Nō enim venit cũ indignatione,aut ira, aut cōminationibus:ſed cũ mãſuetudine & tranquillitate.Mãſuetus enim fuit ad improperia:quia quũ male diceretur,nō maledicebat:ſed ſicut agnus corã tondēte ſe,obtumuit,& non aperuit os ſuũ. Manſuetus etiã fuit ad plagas,& verbera:quia quum pateretur,non cōminabatur.Corp⁹ meũ,inquit,dedi percutiētib⁹.Deniq; mãſuetus fuit vſq; ad mortē.tradebat enim iudicãti ſe iniuſtè.Ego,inquit,quaſi agnus mãſuetus qui portatur ad victimã.Quoniã ergo manſuetus & clemēs eſt,adeamus *Chriſti regis mãſuetudo.* *1.Pet. 2.* *Eſa.53.* *Hier. 11.* *Heb.4.*

cum

cum fiducia ad thronũ gratiæ eius,vt miſericordiã con
Heb.4. ſequamur, & gratiã inueniamus in auxilio opportuno.
E Sextò,inſinuat Regis noſtri humilitatem,quum dicit
Chriſti regis humilitas. ſedẽs ſuper aſinam,& pullum eius.Et quia vtrũque animal ſimul inſidere nõ potuit,vt Propheta fidelis inueniretur,quum ſuper alterum per itineris ſui partem ſediſſet,deſcendens etiam ſuper alterum ſedit:vt myſticè
Chryſ. oſtẽderet quòd tam Iudæos quàm Gentiles per fidem
Chriſti iumenta qui ſunt. ſibi eſſet ſubiecturus.Sedere enim ſuper iumẽta rationalia ſcilicet & manſueta,eſt ipſum in piorum præcordiis habitare. Quibus & dicit:Tollite iugum meum ſuper vos,& diſcite à me, quia mitis ſum & humilis cor-
Mat.11. de.Manſueti enim manſuetum portare debent:quia vocauit eos ſeſſor,non vt eos propter peccata puniat, ſed vt ipſe per eorum manſuetudinem in ipſis requieſcat.

Equi diaboli. Porrò ſicut ſancti equi ſunt Chriſti,ita & peccatores equi ſunt diaboli.Et ſicut diabolus in peccatoribus ſedẽs inſtigat eos per deſerta facinorum,id eſt,per fornicationes & auaritias:ita & Chriſtus ſedẽs in ſanctis dirigit eos per plana iuſtitiæ,id eſt,in caſtitate & humilitate.Ergo equitatus diaboli,perditio eſt,equitatus autẽ Chriſti,ſalus.Vnde per Prophetã ad ipſum dicitur:Qui
Abac.3. aſcendis ſuper equos tuos,& quadrigæ tuæ ſaluatio.

Sedẽs,inquit,ſuper aſinam & pullũ:quia (ſicut dictũ eſt)requieſcit in corde humiliũ & quietorũ & trementium verba eius,ſiue eorum qui in ſynagoga iugũ legis trahere nouerunt, ſeu eorum qui gentili diu libertate effrenes,ad fidei & veritatis diſciplinam ſunt conuerſi.

Euntes autem diſcipuli , fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus. Et adduxerunt aſinam & pullum.

F Hic notatur prõptum obſequium diſcipulorum,Domini iuſſa complẽtium. Euntes,inquit,diſcipuli,fecerũt
Chryſ. ſicut præceperat illis Ieſus.Quod eũtes Apoſtoli ſoluerunt aſinam alienam,miniſterium quidam fuit illorum, virtus autem & authoritas Chriſti.

Niſi Chriſti virtute animalia non ſoluuntur. Nec enim potuiſſent tollere iumẽtum alienũ ab illo domino qui eos nõ agnoſcebat q eſſent,niſi præueniẽs eos ſpiritus Chriſti,cor dñi eius præparaſſet ad dãdum. Sic, qđ Apoſtoli ſoluerũt Iudæos vel gẽtes de vinculo inimici,prima quidẽ facie eorũ videbatur opus, re vera autẽ virtus fuit & gratia Chriſti.Nec enim duodecim à Chriſto cõſtituti, totum mundum ligatũ ſub poteſtate diaboli

diaboli ſoluere potuiſſent, niſi gratia Chriſti virtutem confrigiſſet inimici. Sequitur:

Et impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & de ſuper eum ſedere fecerunt.

Veſtimenta Apoſtolorum myſticè, vel doctrina virtutum, vel ediſſertio ſcripturarum, vel certè eccleſiaſticorum dogmatum varietates intelligi poſſunt, quibus illa corda hominum, ante nuda & frigida, quo Chriſto ſeſſore digna fiant, operiunt. G *Apoſtolorum veſtimenta quid.*

Itaque aſinos quos nudos inueniunt diſcipuli, ſuis ſternunt veſtimentis, & ita deſuper Dominum imponunt, quum prædicatores ſancti quoſlibet à ſanctitatis habitu vacuos, inueniunt, hóſq; virtutum ſuarum exemplis ad ſuſcipiendam fidem & dilectionem ſui conditoris imbuunt. Non enim nudam Dominus aſinam, non nudum voluit aſcendere pullum: quia ſiue Iudæus, ſiue Gentilis niſi ſanctorum fuerit dictis ornatus & actis, non poteſt dominum habere rectorem: ſed regnat potius peccatum in mortali eius corpore ad obediendum concupiſcentijs eius. *Beda.*

Nec tunc quidē ipſi apoſtoli intelligebāt quid per hęc quæ Chriſto obſequētes faciebāt ſignificarct, poſtea tamē hæc cognituri Vnde in Euāgelio ſecundū Ioānem ſcriptū eſt: Hæc nō cognouerunt diſcipuli eius primū: ſed quādo glorificatus eſt Ieſus, tūc recordati ſunt, quia hæc erāt ſcripta de eo, & hæc fecerūt ei. Primū, inquit, nō cognouerūt, id eſt, priuſquā reſurrexiſſet à mortuis, priuſquā aperuiſſet illis ſenſū, vt intelligerēt ſcripturas, ſed quādo glorificatus eſt Ieſus, videlicet gloria reſurrectionis, & aſcenſionis, & effuſionis ſancti ſpiritus, tūc recordati ſunt ſuggerente illis omnia ſpiritu ſancto, quia hæc ſcripta erant de eo, & quòd hæc fecerunt ei. *Apoſtolorum ignorantia.* *Ioan 12*

Quæ fecerūt ei? Hæc vtiq;, vt inueniret aſellum, imò vt ſederet ſuper eū, & ꝙ impoſitis aſello veſtimētis ſuis eū deſuper ſedere feciſſent. Etenim ipſe quidē aſellū vbi eſſet indicauit, & eū ſibi aduci iuſsit (vt dictum eſt) ſed certi ordinator myſterij: quāuis ea intētione hæc iuſſerit, vt deſuper ſederet, & ſic iam dictam impleret prophetiā, tamen nō niſi rogantibus & veſtimēta ſua diſcipulis imponentibus, ſuper eū ſedere voluit. Hoc ergo fecerunt nō cognoſcentes, quod poſtmodū fecere ſcienter. *Nunc Apoſtolos intellexiſſe.*

Etenim miſſi per mundū à Domino vt Gentilem ſol-

uerent

ucrẽt populum,cum labore prędicationis addiderunt & inſtãtiam orationis,vt ſuper adductum ſederet aſellum, id eſt,vt cedentem iam in ſe dominus dignaretur protegere gentilem populum.

H Cæterum quũ dicat ſanctus Euãgeliſta diſcipulos adduxiſſe ad Chriſtũ aſinã & pullum,& impoſuiſſe eis, id eſt aſinæ & pullo,non tantum alteri horum animaliũ veſtimenta ſua,& feciſſe dominum deſuper ſedere:manifeſtum eſt eum tam aſinam equitaſſe quàm pullum (vt dictum eſt) memorati ratione myſterij.Et pleriſque videtur quòd primum ſederit ſuper pullum: quod etiam tres reliqui Euangeliſtæ omnino ſentire videntur, qui nullam de aſina,ſed tantùm de pullo faciunt mentionem, perhibentes dominum pullum equitaſſe. Verum quum inſolens eſſet,& cœpiſſet calcitrare, ipſo dimiſſo ſuper aſinam dominus aſcendit.

Vtrunque animal Chriſtum equitaſſe.

Nequaquã verò domin⁹ ex neceſſitate à mõte Oliueti Ieroſolymã vſq; ſuper aſellũ ferri voluit,quũ omnem Iudæã & Galilæam pedes perambulaſſet:ſed quod faciebat, ſignum erat: ſignificabat enim quòd per mortem ſuam ad quam veniebat,honor regius ſibi eſſet acceſſurus,cuius regnum futurum erat eccleſia.

Chryſ.

Quęratur iam à Iudæis qui Chriſtum regem negauerunt,quem lex & prophetæ certis ſignis venturum, & certis fore cognoſcẽdum indiciis annuntiauerunt: quale eſt iſtud præſens Zachariæ prophetæ de Chriſto rege vaticinium:quæratur,inquam,ab eis, quando regum quiſquam ſuper aſinam vectus in Ieroſolymam,& in regnum ipſum venerit Iudæorum? Et quum alium quàm Chriſtum nullum inuenire potuerint,prophetica veritate conuicti,errorem aliquando ſuum agnoſcant.

Cæcitas Iudæorum.

¶ Circa ſecundum principale dicitur.

Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via, alij autem cædebant ramos de arboribus,& ſternebant in via.

I Hic oſtenditur turbæ Chriſtum veniẽtem excipiẽtis triumphale gaudium.Vbi aduertendũ eſt quanto huius turbæ gaudentis plauſu,quanto cum honore, cũ quãta gloria Chriſtus Ieroſolymam veniẽs fuit receptus.Alij nãq; veſtimenta ſua in via ei proſternunt,alij frõdes cędunt de arboribus,& proiiciunt in via:quidã cũ palmis, quidã cum ramis oliuarũ,& omnes ſimul alacres cõſonis

Chriſtus vt receptus cũ gloria.

nis vocibus Dominum laudantes glorificant.

Frequẽter quidẽ Ieſus venerat Ieroſolymã, nunquã tñ adhibuerat miniſteria iumentorũ, nec ramorũ circa ſe virẽtia ornamẽta cõſtituit, nec ad terribilem laudem ſuæ diuinitatis animos populi excitauerat, niſi modò, quando vt pateretur aſcẽdit. Ideo ergo cũ tanta gloria ingreſſus eſt, vt amplius illorum aduerſum ſe excitaret inuidiam, quia iam tẽpus ſuæ paſſionis inſtabat: & non mors eũ vrgebat, ſed magis ipſe aduerſum ſe cõpellebat mortem. Quoties enim de manu ſacerdotũ elapſus euaſit? Quãdo Iudæi ipſum voluerãt occidere, tãgere eũ nõ potuerunt. Quãdo autem ſequutus eſt mortẽ, parcere ei Iudæi nõ potuerũt. Nec tamen erãt propter hoc de Chriſti morte innoxij. Nõ enim excitauit eos vt facerẽt quod ante noluerãt, ſed vt poſſent facere qđ prius volebant, facultas eis data eſt, non mutata voluntas. *Cur intrauit cũ gloria.*

Sed ad plaudẽtis turbæ gaudiũ redeũdo, cõſyderare eſt, queẽadmodũ Domino (vt iam dictũ eſt) quidã veſtimẽta ſua in via proſternebãt. Quidã ramos de arborib⁹ cædebãt. Quidam ei vocis ſuæ præconiũ læti offerebãt.

De primis: Plurima autem turba ſtrauerũt veſtimẽta ſua in via. Portãte etenim Dominum aſino multi veſtimẽta ſua in via ſternũt: quia ſancti martyres propriæ ſe carnis amictu exuẽtes, ſimplicioribus Dei famulis viam ſuo ſanguine parãt, vt videlicet inoffenſo greſſu mentis ad ſupernæ mœnia ciuitatis, quò Ieſus ducit, incedant. Ne qui videlicet dubitarẽt ibi pedẽ bonæ actionis ponere in pace, vbi nõ paucos viderẽt in bello præceſſiſſe martyrij. Quin & ij Domino veſtimẽta ſua in via ſternũt, q corpora ſua per abſtinẽtiam edomãt, vt ei iter ad mẽtem parent, vel exẽpla bona ſequentibus præbeant. K *Beda.* *Veſtimenta Chriſto ſternunt, myſt.*

De ſecũdis dicitur: Alij aũt cædebãt ramos de arboribus, & ſternebãt in via. Frõdes vel ramos de arborib⁹ cædũt, qui in doctrina veritatis verba atq; ſentẽtias patrũ de eorũ eloquio excerpũt, & hæc in via Dei ad auditoris animũ veniẽtis humili prædicatione ſubmittũt. Rami etenim arborũ myſticè ſanctorũ patrum præcedentium exẽpla ſunt. Et quiſquis in exẽplum rectè credendi ſiue operãdi, quid Prophetæ, quid Apoſtoli, quid cæteri ſancti dixerũt, ſeu fecerũt, pãdit: ramos profectò de arboribus cædit, quibus iter aſini Dominũ portantis cõplauet: quia, vt iam dictũ eſt, ſententias de ſanctorum *Cædũt ramos moraliter.* *Arborum rami, myſ.*

libris

libris excerpit, per quas ſimplicium Chriſtianorũ corda, ne in via veritatis errent, ædificet.

Palmarũ ramos præferunt, myſt. Sed & ramos palmarum Domino præferũt, qui propter ipſius amorem diabolum & peccatum vicerunt.

Oliuãm verò (quæ pacis ſignũ eſt) præferunt, qui intra ſemetipſos pace ſancta compoſiti, adminicula charitatis, & opera miſericordiæ proximis propter dominum impendunt.

De iis autem qui vocis ſuæ præconium Domino offerebant, ſubditur:

Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini.

Præceſſit quippe Iudaic᷒ populus, ſequut᷒ eſt Gẽtilis. *L* Et quia oẽs electi, ſiue q̃ ante in Iudæa eſſe poterãt, ſi- *Beda.* ue q̃ nũc in eccleſia exiſtũt, in mediatorẽ Dei & hominũ crediderũt, & credũt: vna cõfeſſionis & laudationis voce Dominũ qui præcedunt & qui ſequuntur, exaltãt.

Vna fides præcedentiũ & ſequentium Vna enim eſt fides eorũ qui ante incarnationẽ dominicã, & qui poſt hãc fuere probati, quanuis ſacramenta habuerint pro tẽporũ ratione diſparia, Petro atteſtante qui ait: Sed per gratiã domini Ieſu credimus ſaluari, quemadmodũ & illi. Ergo quoniã vna ſpes & vna fides *Act. 10.* eſt præcedentium atq; ſequentium populorũ, ſicut illi ſperata paſſione ac reſurrectiõe eius ſanati ſunt: ita nos præterita paſſione illius, ac permanente in ſecula reſurrectione ſaluamur. Quẽ enim priores fideles ex Iudaico populo crediderunt, atq; amauerunt venturũ, hunc nos & veniſſe credimus, & amamus, eiúſq; deſiderio accendimur, vt eum facie ad faciem contemplemur.

Oſanna quid importet. Quoniam ergo ab ipſo ſalutẽ & priores quæſierunt, & præſentes quærunt & benedictum qui venit in nomine Domini confitẽtur, bene dictum eſt & quod turbæ quæ præcedebant, & quæ ſequebantur clamabant, filio Dauid oſanna.

Eſt autẽ oſanna verbũ Hebraicũ cõpoſitũ ex duobus, corrupto & integro: ſalua nãq; ſiue ſaluifica apud eos dicitur oſi: at verò anna, interiectio eſt deprecãtis quomodo apud nos Latinos interiectio eſt dolẽtis heu. Deniq; in Pſal. 117. vbi ſeptuaginta interpretes tranſtulerunt: O Dñe ſaluũ me fac. In Hebræo ſcriptũ eſt: Anna adonay oſi anna. Quod interpres noſter Hieronym᷒ diligentius

gentius elucidãs ita trãſlulit: Obſecro domine, ſalua obſecro. Idem nãq; ſignificat, O domine, per interiectionẽ obſecrãtis, quod Obſecro domine, per ipſum verbũ obſecrationis. Itaq; Oſanna, ſalua obſecro ſignificat, conſumpta litera i vocali, quæ præcedens verbũ terminat, quũ perfectè dicitur, Oſi, per virtutẽ literę vocalis: à qua verbũ ſequẽs incipit ſcilicet Anna. In hoc autem verbo Oſanna i litera nec ſaltẽ ſcribatur, ſed ſenſu loquentiũ ſaluo, funditus interimatur. Clamabãt ergo turbæ, ſalutem à magno mundi ſaluatore filio Dauid flagitantes, Oſanna. Et quidẽ hoc eſt, quod in Pſalmo legitur: Domini (ſubaudi ſolius) eſt ſalus, & ſuper populũ tuum benedictio tua. Hoc idem eſt quod in magnæ laudis deuotione in Apocalypſi ſanctorum chorus reſonat: Salus (ſubaudi adſcribatur ei) q ſedet ſuper thronũ, & agno. M *Apoc. 7.*

Benedictus qui venit in nomine Domini. In nomine Domini, in nomine Patris ſignificat. Vnde & alibi Iudæis non credentibus dicit: Ego veni in nomine patris mei, & nõ accepiſtis me: ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis. Venit Chriſtus in nomine Dei patris, quia in omnibus quæ geſſit & dixit, patrem glorificare, & glorificandum hominibus prædicare curauit. *Ioan. 5.* *Chriſtus vt venit in nomine patris.*

Veniet Antichriſtus in nomine ſuo, q quum futurus ſit homo omniũ nequiſſimus, & diabolo comite plenus, non verebitur ſe Dei filiũ cognominare. Aduerſatur eñ & extollitur ſuper omne quod dicitur deus, aut quod colitur. Adſumunt autẽ verſiculũ laudis turbæ de Pſalmo iã dicto, quẽ ad literã de dño cãtatũ, nemo eſt q dubitet. De ipſo enim in eodẽ Pſalmo præmittitur: Lapidẽ quẽ reprobauerunt ædificãtes, hic factus eſt in caput anguli. Quia videlicet Chriſtus quẽ reprobauerũt Iudæi, ædificãtes ſuarum decreta traditionũ, factus eſt in munimẽtum vtriuſque populi credẽtis, Iudæi ſcilicet & Gentilis. Quod enim in Pſalmo lapis angularis vocatur Chriſtus, hoc eſt vtique quod in Euangelio præcedentium ſequẽtiúmque collaudatur voce turbarum. *2. Theſ. 2.*

Quòd autẽ in Euãgelio ſecundũ Marcum in eiuſdẽ laudis proſecutione ſubiũgitur: Oſanna in excelſis, perſpicuè docet aduentũ domini in carne nõ ſolũ humani generis in terra, ſed & angelorũ in cælis eſſe ſalutẽ, q a dum nos redẽpti ad ſuperna perducimur, eorũ profectò numerus, qui ſathana cadẽte erat minoratus, impletur. *Etiã angelis per Chriſtum ſalus.*

Ephe.1. Hinc enim Paulus ait inſtaurari oĩa in Chriſto quę in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo. Rectè igitur Oſanna in altiſſimis in eius laudẽ canitur, cuius tota incarnationis diſpẽſatio pro implẽda gloria patrię cœleſtis aderat.

N Benedictus, inquiũt, qui venit in nomine Domini. Iſti laudãtes clamabant de aduentu Chriſti iam impleto, dicẽtes, qui venit: qui autẽ præcedebant patriarchæ & prophetę, cæteriq; qui de Chriſti aduẽtu prędixerũt, & cognouerũt, dicebãt eodem cum turbis iſtis exultationis ſpiritu, dicebãt, inquam, de futura Chriſti gratia prophetãtes: Benedictus qui vẽturus eſt in nomine Dñi. Nec ſolũ diuinas Dño, ſed etiã regias laudes acclamabãt. Vnde in euãgelio ſecũdum Marcũ ſcriptum eſt:

Beda. *Ioan.6.* Benedictũ quod venit regnũ patris noſtri Dauid. Legimus in Euãgelio Ioãnis ꝙ refectæ de quinq; panibus & duobus piſcibus turbæ voluerũt rapere Ieſum, & cõſtituere eũ regem. Sed ne hoc perficere poſſent, ipſe in montem fugiendo orauit. Nunc autem vbi paſſurus Ieroſolymã venit, non refugit eos qui ſe regẽ faciunt, qui agmine glorifico & hymnis dei filio ac rege dignis ad ciuitatẽ regiam ducunt. Non reprimit voces eorum qui regnum patriarchæ Dauid in eo reſtaurãdum, & priſcę benedictionis dona recuperanda cõcinunt. Vt quid ergo hoc quod prius fugiẽdo declinauit, modò libẽs amplectitur, regnúmq; quod adhuc victurus in mũdo ſuſcipere noluit, iamiam exiturus per paſſionem crucis de mundo, non negauit ſuſcipere, niſi vt apertè doceret, ꝙ non temporalis & terreni, ſed æterni in cœlis rex eſſet imperij. Ad quod profecto regnum per cõtemptũ mortis, gloriam reſurrectionis, & aſcenſionis triumphũ, perueniret. Hinc eſt enim ꝙ poſt reſurrectionem apparens diſcipulis ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Sed nec prætereundum eſt quãta ſit cõſonantia turbæ Dominũm collaudãtis cum voce euãgelizãtis virgini matri Gabrielis q ait: Hic erit magnus, & filius altiſſimi vocabitur. Et dabit illi Dñus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum.

Chriſtus paſſurus cur regiũ nomen nõ refugit.

Mat.vlt. *Turba & angeli cõſonantia.* *Luc.1.*

O Accepit autẽ Dñus ſedem ſiue regnũ Dauid, vt gẽtẽ cui ille quondã tẽporalis regni gubernacula ſimul & exẽpla iuſtitię præbuit: quámq; modulis hymnorũ ſpiritaliũ ad fidẽ atq; amorẽ ſui cõditoris accedere ſolebat, hãc ipſe verbis, donis, factis, & promiſſis, tãto mediatore

Vt regnũ Dauid Chriſtus accepit.

Dei

Dei & hominũ dignis,ad regnum cœleſte & immortale
vocaret,atq; ad ipſam Dei patris viſionẽ introduceret.

Nõ ergo venit rex iſte Dauidici regni hæres ad exigẽ
dum tributum,vel ferro exercitum armãdum, hoſteſq;
viſibiliter debellandos:ſed rex Iſraël eſt, quòd mentes
regat,quòd in æternum conſulat, quòd in cœlorum re-
gna credentes,ſperantes, amanteſque perducat.

Porrò Dei filius æqualis patri,Verbũ per quod facta *Dignatio*
ſunt omnia,quod rex eſſe voluit Iſrael,dignatio eſt,non *Chriſti,nõ*
promotio:miſerationis indicium eſt,nõ poteſtatis aug- *promotio.*
mẽtum.Qui enim appellatus eſt in terra rex Iudæorũ,
in cœlis eſt Dominus angelorũ.Verum quia Chriſtꝰ in
carne totius mundi propitiatio & hominum videlicet &
angelorum illuxit,pulchrè ſibi inuicem in laude diſpen
ſationis eius cœleſtia ſimul & terrena concinunt.Quo-
modo enim naſcẽte cœleſtiũ virtutum agmina Deum
laudãtia decãtãt:Gloria in excelſis Deo, & in terra pax *Luc.2.*
hominibus: eo de mundi principe triumphaturo, móxq;
ſe cœlis redditurо,mortales vicem laudis reponunt.

Sanè rami palmarum,inſignia victoriæ ſunt.Magnum P
vtiq; & mirum ſpectaculum.Nunc primũ parabatur bel- *Rami pal*
lum,necdum certamẽ initum,& iã triumphum celebra- *marum vi*
bãt turbę populorum.Sed nunquid illud iam ſciebant, *ctoriæ ſi-*
ꝙ iſtę ſine dubio ꝑfecturꝰ eſſet victoriã? Imò nec iſtud *gnum.*
nouerãt,ꝙ ad præliãdũ venit rex Iſrael.Abſcõditũ erat
cunctis viuẽtibus, & ab ipſis Apoſtolis hoc diuinitatis
cõſilium,quòd per paſſionẽ & mortẽ ſuã iſte rex deſtru *Heb.2.*
cturus eſſet eum qui habebat mortis imperium.i.diabo *Luc.24.*
lum:vel quòd oporteret eũ pati & reſurgere à mortuis, *Laudis cõ*
& ita intrare in gloriam ſuã.Ergo illi tãtę laudis cõcen *centores*
tores ad intellectum eius rei quã agebãt, infantes erãt *cur dicti*
& lactẽtes.Nã myſterium quod exterius præſignabant, *infantes.*
neſciebãt.Vnde quũ dicerẽt ei ſcribæ &Phariſęi,Audis
quid iſti dicunt?Reſpõdit:Vtiq;. Nunquã legiſtis, quia
ex ore infantium & lactẽtium perfeciſti laudem? Igitur
ipſe qui pati veniebat,nutu & volũtatę ſua tales infantes
& lactẽtes in cõparatione Scribarũ & Phariſęorũ,penes
quos erat vbertas facũdiæ,ſolidusq; cibus legalis & pro
phetice ſcientiæ,nutu inquã ſuo tales infantes & lacten
tes cõmouit,vt eo modo ſibi occurrerent,vt eiuſmodi ra
mos attollerẽt,vt ſic ſibi acclamarẽt,& ita ex ore illorũ
eius quam neſciebant victoriæ ſuæ perficiebat laudem.

Sanè ſic vadẽs ad bellum contra diabolum rex Iſrael, (id eſt rex omniũ qui deũ videre digni ſunt) iam in hoc prǽfigurauit illud tripudium quod de victoria eius habitura erat ſuperna ciuitas Ieruſalem. Illo nanque reſurgente à mortuis, & aſcendente in cœlum, cantare habebant ſupernorum ciuium chori ramos victoriæ ſubleuando, & regem ſuum debita cum laude & honore ſuſcipiendo. Nam ſicut occiſo à puero Dauid Goliath Philiſthæo, quum reuerteretur, & ferret caput eius in Ieruſalem, egreſſæ mulieres de vrbibus vniuerſis in occurſum eius, canebant in tympanis lætitiæ & ſiſtris: ſic ſuperato diabolo per paſſionem Chriſti, exituræ erant animæ ſanctorũ cum beatis angelis laudantes, & gloriam regi ſuo canentes, viuentium quoque fideliũ multitudines victoriam eius per totum mundum prædicantes.

1. Reg. 17 Victoria Chriſti typus.

DOMINICA
SECVNDA
ADVENTVS.

ERVNT *ſigna in ſole, & luna, & ſtellis. Luc. 21.*

In hac lectione tria principaliter ſunt conſideranda. Primum eſt terribilium ſignorum ruinam mundi præeuntium denuntiatio. Secundum eſt, aduenientis Iudicis conſpicua manifeſtatio: ibi, Et tunc videbunt. Tertium eſt electorum de propinqua redemptione ſua, conſolatio: ibi, His autem fieri incipientibus.

A *Aduentus Chriſti duplex. Ioan. 3. Mat. 20.*

Circa primum attende quod in officio dominicę præcedentis ſancta mater eccleſia commonefacit nos aduentus filij Dei venientis in hunc mundum per humanæ carnis aſſumptionem, qui vtique aduentus amabilis eſt, & deſiderabilis. Miſit enim Deus filium ſuũ in mundum, nõ vt iudicet mundũ, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum: quo aduentu ipſe venit non iudicare, iudicari, & dare animam ſuam redemptionem pro multis. Hodie verò in ſacra præſentis Euangelij lectione illum nobis proponit Chriſti aduentum, quo in fine mundi

venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et hic aduentus eſt expectatione terribilis: vt qui ad emendationem vitæ tanto diuinæ clementiæ indicio non aſſurgunt, metuendi ſaltē terrore iudicij (quod effugere nequaquam poſſunt) ad reſipiſcentiam omni excuſſo torpore ſolicitius euigilent. Duobus enim modis coërceri ſolent homines à peccato, timore ſcilicet ſupplicij, & iuſtitiæ amore. Illud malorum eſt, iſtud bonorū: iuxta quod per quēdā dictū eſt: Oderūt peccare mali formidine pœnę. Oderunt peccare boni virtutis amore. *Duobus modis coerceri homines à malo.* *Horat.*

Quoniam ergo nouiſſimi illius & generalis iudicij nobis terror proponitur, tria circa hoc ſunt præmittenda. Primum de illius congruitate & decentia: Secundum quæ ſint ſigna iudicium præcedētia: Tertium de ſignorum illorum expoſitione & intelligentia.

Circa primū eſt aduertēdum ꝙ licet in fine mortalis vitæ vnuſquiſq; iudicetur, dicēte Apoſtolo: Statutū eſt omnibus hominibus ſemel mori, poſt hoc autē iudiciū, quia tamen iudicium illud eſt particulare, imperfectū, & occultum, condecens eſt diuinę iuſtitię, vt ſuo tēpore ſit de omnibus iudicium generale, perfectū & manifeſtum. B *Heb. 9.* *Iudiciū de homine particulare.*

Cuius ratio ſic colligitur: Cùm Deus ſit ſūmè bonus, omnia ei hominum peccata diſplicent, & tantum diſplicent quātum bonus eſt. i. in infinitum. Quúmq; ſit ſummè iuſtus, ſummè vult ea punire: & ſummè ſapiens quū ſit, nihil eum poteſt latere. Sed & quum ſit ſummè potens, nihil eſt quod eum poſſit impedire, quominus vniuerſa in ordinem reducat. Denique quū ſummè ſit miſericors & benignus, omne quod ab hominibus rectè geſtum fuerit, ſummè vult remunerare.

Manifeſtum eſt autem ꝙ in præſenti vita non eſt omnium peccatorum punitio, ſicut nec omnium bonorū remuneratio. frequenter enim bene eſt his qui præuaricantur & iniquè agunt, & abundant tabernacula prædonum, & vt quidam ait: Scelerum ſupplicia bonos premūt: & præmia virtutum mali rapiūt. Aliud ergo expectatur iudiciū, in quo omniū malorū perfecta punitio, & omniū bonorū plena atque perfecta fiat retributio. *Vniuerſalis iudicij ratio.* *Iere. 12.* *Iob. 12.* *Boët.*

Porrò vniuſcuiuſq; in morte iudicium (vt iam dictum eſt) particulare tātum eſt. nā pars hominis, id eſt anima, tantū iudicatur, corpus non iudicatur. Anima peccatrix, iudicata ad gehennę carcerem rapitur, caro in terrā ab-

ſconditur,& fugit velut vmbra,quum tamē vna cum anima particeps fuerit in delictis,&reatuū debita ſimul cū illa cōtraxerit.Itaq; in iudicio generali tā anima q̄ corpus prout ſimul geſſerūt vel bonū vel malū,ſunt receptura.Nā & anima ſancta etſi ante iudicium generale pacis ac lucis regione recipiatur,quādiu tamē ſui corporis glorificationē nō fuerit aſſequuta,perfectè beata eſſe non poteſt,propter naturalē ſui ad corpus inclinationē:nolēs cum Apoſtolo Paulo expoliari,ſed ſuperueſtiri,ſcilicet corpore immortali & glorificato:Vt abſorbeatur, inquit,quod mortale eſt à vita. Vnde etiā ſecundū Auguſtinum beatorū animæ aliquo modo nunc retardātur, nec ex toto feruntur in cōtēplationē diuinitatis.Similiter nec animæ dānatorum ſui habēt ſupplicij complementum,quandiu ſunt à corporibus ſeparatæ.

1. Cor. 5.

C Proinde iudiciū vniuſcuiuſq; in morte eſt imperfectū. Cuius ratio eſt,quia de nulla re vel cauſa perfectū poteſt eſſe iudicium ante eius cōſummationē:nō enim poteſt cuiuſlibet hominis operatio iudicari,priuſquā fuerit tā in ſe q̄ in ſuis effectibus terminata & conſummata.Vt (verbi gratia) ſi quis in rixa multos grauiter vulneraſſet,quorum iā reliqui mortui ſunt, de cæteris adhuc incertus eſt euentus, ille malefactor licet iam habeatur in vinculis,iudicari tamen non debet,niſi ſui ſceleris magnitudo per exitum rei manifeſtetur.

Alia iudicij vniuerſalis ratio.

Simile.

Proinde ſicut de vita cuiuſlibet hominis nū bona vel mala ſit rectè iudicari nō poteſt ante mortē,quia viuēs de malo in bonū,& de bono in malū mutari poteſt : ſic nec de ānima (quę licet per mortē à corpore ſeparatur,in ſuis tamē adhuc quodāmodo manet operib9) antequā opera ei9 finē ſortiātur,plenè ac perfectè nō poteſt iudicari.vnde dicit Auguſtinus pœnā Arrij apud inferos nōdū eſſe ad certū acerbitatis ſeu intēſionis modū terminatā,ſed adhuc eam augeri,q nōdum finis ſit ſui praui dogmatis,quod plurimos in anima non ceſſat occidere.

Auguſt.

Arrij pœna nōdum terminata.

Similiter dici poteſt de iis,q vel heretico dogmate,vel alio quocūq; ſcādalo cæteros inficiunt atq; corrūpunt: quod.ſ.eorum ſceleris finis nō eſt,quinimo adhuc viuit & ſerpit,q̄ diu in aliis perniciē operatur.Hoc ipſum attende in iis qui fraude,furto,rapina,vſura,& aliis huiuſmodi nefariis artibus proximum ſpoliātes,vſurpāt aliena,quæ & ſuis ad eorum dānationem relinquunt hæredibus,

dibus,& illi ſimiliter ſuccedētibus ſibi,qui nō minus ea tenentur reſtituere, quàm ille primus horū acquiſitor.

Sed & beatorum augeſcit gloria,quàm diu per eorū vel ſalutarem doctrinam, vel operum exēpla bonorum quiſquam proficit ad ſalutem.

Denique quoniam particulare vniuſcuiuſque iudiciū occultum eſt & incompletum,neceſſe eſt ſuccedere iudicium aliud quod ſit completum,& manifeſtum.Multi enim nunc iudicio peruerſo viuificant animas quæ non viuunt,& interficiunt animas quæ non moriuntur: qui iniquos iuſtificant,& iuſtos damnant. *Ezech.13*

Hinc ille dies iudicij,propriè dies Dñi vocatur,ꝙ iam nullus tūc erit imperitæ querelæ locus, cur iniuſt⁹ ille ſit fœlix,ille iuſtus infœlix.Omniū nāq; tūc,& nonniſi bonorū vera erit & pfecta fœlicitas,& omniū, & nōniſi malorum digna & ſumma infœlicitas cūctis apparebit. Tūc cognoſcēt ſe erraſſe iudicio, q beatos dixerūt eos, quos in hoc mūdo dextris ſucceſſibus, & honore mūdano ꝓſperari,& poſt morte cum ingēti pōpa tumulari conſpexerunt: beatū putātes populum cui hæc ſunt, quū tamen nemo beatus, niſi cuius eſt Dñs Deus eius. *Aug. 20. de ciuitate Dei.* *Dies Domini.*

Circa ſecundum.i.ſigna iudiciū præcedentia,aduerte ꝙ ad dignitatem iudicis pertinet habere quædam indicia poteſtatis,quæ ad obediētiam & ſubiectionem iudicādos inducāt.Et ideo multa ſigna terribilia præcedēt, vt hominū corda in ſubiectionem vēturi iudicis Chriſti præparentur. Itaque inter ſigna iudicium præcedentia: E *Iudicium præcedentia ſigna.*

Primum ſignum bella ſunt & ſeditiones. Vnde Dominus interrogatus à diſcipulis quod eſſet ſignum aduētus ſui,& cōſummationis ſeculi,hoc inter alia reſpondit:Audituri eſtis prælia,&opiniones præliorum. Videte ne turbemini.Oportet enim hæc fieri:ſed nondum ſtatim finis. Cōſurget enim gens in gentem,& regnum in regnum. Vltima ſanè tribulatio multis tribulationibus præuenitur, & per crebra mala quæ præueniunt, indicantur mala perpetua quæ ſubſequuntur. Et ideo poſt bella & ſeditiones non ſtatim finis, quia multa debent mala præcurrere, vt malum valeant ſine fine nuntiare. *Bella & ſeditiones.* *Mat.24.* *Greg.*

Porrò de domeſticis tūc ſeditionibus apud Marcū dicitur: Tradet autē frater fratrē in mortē, & pater filiū, & inſurgēt filij in parētes, & morte eos afficiēt. Minorem dolorem mala faciūt quæ ab extraneis ingerūtur. *Mar.13.* *Greg.*

Plus eñ ea in nos tormẽ^{ta} ſæuiũt,quę ab illis patimur de quibus minus præſumebamus: quia dũ damna rerũ & corporis nos cruciãt,pl⁹amiſsio charitatis moleſtat.

Secũdũ ſignum erit fames,quę præliis & ſeditionib⁹ ſuccedere cõſueuit,quę tũc eò grauior ingruet,quò grauiora fuerint bella & ſeditiones,qb⁹ regiones tũc fuerint afflictæ,vſq; adeò vt profligatis colonis,oĩbúſq; vaſtatis,nec ſemẽtis ipſa ſuperit.Hic nimirũ fames,& ānonæ caritas tãta,vt hãc gen⁹humanũ vix poſſit tolerare.

Vnde fames.

Sed & nõnunquam bellis etiam abſentibus Deus ponit terram fructiferã in ſalſuginem à malitia inhabitãtium in ea.Vnde & filij Iacob,ꝙ fratrẽ ſuũ Ioſeph vendiderant,ſeptenni fame receperunt iniquitatem ſuam.

Gen.41.

Similiter & in diebus Dauid propter peccatum Saul qui Gabaonitas cõtra fas occiderat,fames fuit in terra tribus annis:nec pluuia data eſt, donec peccato Saulis expiando,ſeptem viri de ſtirpe eius eſſent crucifixi.

2.Reg.21

Sed & tẽpore Helię,propter peccata Achab & Iezabelis,quę occidebat Prophetas Domini,nõ pluit ſuper terrã annis tribus & mẽſibus ſex:& facta eſt fames valida,iumenta pariter & cõplurimos hominum abſumẽs.

3.Reg.17

Deniq; in obſidione Hieroſolymorũ ſub Tito, vſque adeò fames in ciuitate ꝑualuit,vt pleriq; cloacas ſcrutãtes,veterẽ fimum hominũ,alimentũ bonũ haberent. Vbi etiã deprehẽſum eſt matrem quãdam lactẽtem filiũ comediſſe.Et quare hæc omnia,niſi propter incomparabile ſcelus interemptionis Chriſti? Similiter & in nouiſſimo tẽpore circa finem mũdi,propter extremam hominum malitiam fames non toleranda graſſabitur.

Fames graſſabũda.

Ioſephus.

G

Tertium quod iudicium præcedet ſignum,erũt peſtilentiæ & hominum mortes ſubitaneæ. Nam & naturaliter ſuccedere conſueuit inediæ peſtilentia,ꝙ neceſſitate famis homines coacti impurũ ſumpſerint alimentũ. Et licet fames nulla præcederet,nihilominus tamen ſtipendia peccati,mors. Et ſicut timor Domini apponit dies,ita & anni impiorum breuiabuntur, ſicut ſcriptum eſt:Impij ſublati ſunt ante tẽpus ſuum.Et iterum : Viri ſanguinum doloſi non dimidiabunt dies ſuos.

Peſtilentia vltrices.

Rom.6.

Prou.10.

Hinc ſubita morte percuſſi ſunt Sodomitæ. Subitò etiam ſorbẽte terra perierunt Dathan & Abiron,Chore ſimiliter vnà cum ſuis complicibus,igne è thuribulis eorum exhalante,conſumpti ſunt.

Gen.19.

Num.16.

Deniq;

Deniq; ꝓpter peccatũ Dauid in numeratione populi, *2. Reg.*
quũ triũ ei optio daretur. i.famis ſeptẽ annorum, belli *vlt.*
& fugę triũ mẽſium,aut peſtilẽtiæ triduanæ:& ille ma-
lẽs incidere in manus Domini quàm in manus hominũ
peſtilentiam elegiſſet,cædente angelo,mortui ſunt vna
die ſeptuaginta millia virorum. Sed in nouiſſimis tem-
poribus, quando iam vel maximè abundabit iniquitas,
peſtilentiæ contra impios plus ſolito graſſabuntur.

Quartum ſignum, erũt terrores de cælo. Cuius mali H
exẽpla multa legimus. Grãdis enim fuit terror è cælo, *Gen. 19.*
dũ excuſſus è nubibus ignis incendio repẽtino cõbuſſit *Terrores*
quinq; cum vniuerſa gẽte ciuitates. Terror etiã fuit nõ *de cælo.*
modicus in AEgypto, dũ totis tribus diebus tenebræ *Exod. 10.*
palpabiles eã terrã occuparent. Deniq; terribili exẽplo *4. Reg. 1.*
ad ĩprecationẽ Heliæ ignis è cælo cadẽs cõſũpſit duos
principes quinquagenarios vnà cũ eorũ quinquagenis.
At multò terribiliora ꝓpter nimias hominũ impietates
circa mũdi finẽ de cælo ſigna atq; terrores apparebũt.

Quintum ſignum ea ſigna complectitur, de quibus
poſt præmiſſa apud Matthæum in generali ſubditur: Et
ſigna magna erunt. Hæc in litera ſpecificantur, quum
dicitur: Erunt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis. Verũ qua-
lia vel cuiuſmodi hæc futura ſint ſigna, in euangelio ſe-
cundum Matthæum expreſſum eſt, vbi dicitur: *Mat. 24.*

Statim poſt tribulationẽ dierum illorũ ſol obſcura- I
bitur, & luna nõ dabit lumẽ ſuum, & ſtellæ cadẽt de cœ
lo. Vnde & per Ioelem Prophetã dicitur: Sol cõuerte- *Ioel 2.*
tur in tenebras, & luna in ſanguinẽ, anteꝗ̃ veniat dies *Signa in*
Domini magnus & horribilis. Dies iſte magnꝰ, dies ex *ſole & lu-*
tremus eſt. Sępe eñ in ſcripturis dies Dñi, dies ille vo *na.*
catur, quo ad iudicãdum venturus eſt Chriſtus. Nã dies
ille peculiariter dies ipſius dicitur, ꝙ die illo manifeſtũ
erit omnibꝰ, ꝙ õe iudiciũ filio dederit pater. Et in Apo *Ioan. 6.*
calypſi dicitur: Sol factꝰ eſt niger tãquã ſaccus cilicinꝰ, *Apoc. 6.*
& luna tota facta eſt ſicut ſãguis, & ſtellæ de cœlo ceci
derũt ſup terrã. Solis quoq; pars nõ exigua percutiẽt,
ſicut ibidẽ ſcriptum eſt: Percuſſa eſt tertia pars ſolis, & *Percuſſio*
tertia pars lunę, & tertia pars ſtellarũ, ita vt obſcurarẽt *ſolis & lu-*
tertia pars eorũ, & diei nõ luceret tertia pars, & nocti *næ.*
ſimiliter. Hãc percuſſionẽ intelligere potes diminutio-
nem influxus, quẽ aliàs habent in ea oĩa quæ ex terra
naſcuntur, & etiã in animantia quę viuunt ſuper terrã.

Hæc

Hæc enim ex tali percuſſione cœleſtium luminarium, detrimentum graue cum ſui imminutione patientur.

Nec tamē putandū eſt ipſa ſtellarū corpora è cœlo in terrā ruitura, quandoquidē his capiēdis terræ magnitu do nequaquā ſufficeret, ſed ꝑpter ignes cœleſtes terribilibus flāmis lucētes, impreſſiones videlicet meteoricas (quas aſſub, vel ſtellas volātes appellant) quæ tunc ad hominū terrorē horribiliter crebreſcēt. Sicut enim Chriſto in cruce moriēte ſol radios ſui luminis mundo negauit, vtiq; tenebras ſempiternas dei filiū interficientibus interminatus: ita ſeculi cōſummatione imminēte, idem ille obſcurabitur, ſuóſq; radios negabit indignis.

Et meritò quidē (vt ait Beda) iā incumbente iudicio, terrarū orbis premētibus ſe inuicē colonis inficitur, maxima cœli luminaria ꝑcuſſis horrore nouo radiis turbatā faciē velāt. Et quo modo impulſæ ad caſum arbores, fragoris motúſq; ſui ꝑmittere ſolēt indicia, ſic termino adpropinquāte quaſi pauētia nutāt & tremūt elementa. Et quid mirum ſi ſub ipſa iudicij præſentia ſol obſcurabitur, & luna nō dabit lumē ſuū, & ſtellæ de cœlo cadēt, quādoquidem apparēte iam veræ gloria lucis, omnia mūdi lumina tenebris vmbriſque comparantur. Quum ergo dicitur: Erūt ſigna in ſole, & luna, & ſtellis, præcurſores vicini eiuſdem iudicij quaſi nūtios indicat.

Simile.

K Porrò ſignorū huiuſmodi cauſæ plures aſſignantur, quarum vna eſt, compaſſionis. Vbi enim paterfamiliâs moritur, omnis familia turbatur, & in luctus ſignum nigris induitur: ſic etiam mundi huius occaſu iam imminente, vniuerſa quæ propter miniſterium hominis condita ſunt, ipſius interitum tenebris, quaſi pulla veſte obuoluta, ſuo modo lugebunt.

Chryſoſt. *Signorum cauſæ.* *Simile.*

Secūda cauſa eſt, vltionis. Per quæ enim quis peccat, ꝑ hæc & torquetur. Homo aūt quia mūdi creatura multipliciter peccādo abuſus eſt, ideo eadē mundi creatura terribilibꝰ ipſum ſignis iudicio iā propinquo torquebit. Nā quoniā ea quæ ad vſum vitæ accepimus, ad vſū vertimus culpæ, iure reſtat vt ſimul nos oīa feriāt, quæ vitiis noſtris malè ſubiecta ſeruiebāt. Et vnde priꝰ habuimus incolumes gaudia, inde poſtmodū cogamur ſētire tormēta. Et quia in cūctis deliquimus, in cūctis ferimur, vt impleatur quod dicitur: Pugnabit ꝓ eo orbis terrarū cōtra inſenſatos. Vbi enim cōmouetur ad irā paterfamiliâs

Gregor. *Sapien. 5.* *Simile.*

liàs,vnà cum ipſo & familia turbatur. Et vbi ingruente bello rex parat ſe vindicare de inimicis,mox contra hoſtes regis vniuerſa militia ſe accingit,ſicut ſcriptum eſt: Armabitur creatura ad vltionem inimicorum. *Sap.5.*

Tertia eſt cauſa finalis terminationis, ſcilicet mundi. Sicut enim in exordio mũdi Deus fecit duo luminaria magna,luminare maius vt præeſſet diei,& luminare minus vt præeſſet noctí:& ſtellas,& poſuit eas in firmamẽto cœli,vt lucerẽt ſuper terrã,& ſic mundi cõſtitutionẽ indicarẽt eſſe cõpletã.Ita etiã in fine mũdi immutationes in eis fient,quę mundum iam deficere demõſtrent. *Finis mundi ſignum.* *Gen.1.*

Circa tertium,quod eſt dictorũ ſignorum myſtica intelligentia,notãdum eſt ex his tribus,ſcilicet ſole, luna & ſtellis myſticè intelligendo,accipiẽda eſſe ſigna, non ſolum finis mundi & temporum,ſed etiam ſigna corruptionis fidei & morũ,& inſuper ſigna damnationis hominũ reproborũ. Horũ ergo ſigna primò in ſole erunt. L

Sol myſticè Chriſtus eſt, iuxta quod per Malachiam dicitur:Vobis timentibus nomen meũ orietur ſol iuſtitiæ.Hunc ſolem Deus oriri fecit ſuper bonos & malos, qui Chriſti mediatoris gratiã omnibus hominibus notam eſſe prædicãtibus Apoſtolis voluit.Et ſicut ſol fons eſt & origo totius luminis,tã ſuperioribus aſtris quàm inferioribus:ſic & Chriſtus fons ſapiẽtię,& homines illuminat,& angelos.Ipſe em̃ eſt lux vera quæ illuminat omnẽ hominem venientem in hunc mundum. Appropinquãte autem fine mundi,hic ſol Chriſtus per hęreticos,per Antichriſti diſcipulos,propter eius ſigna mẽdacia,munera,tormenta, obſcurabitur,id eſt,inhonorabitur,cõtemnetur,blaſphemabitur,negabitur.Omnes em̃ quotquot venerũt & veniẽt hæretici, Chriſtum ſolem iuſtitiæ & lucem mũdi paribus auſis nitũtur obſcurare. Sed caſſo labore in ſuo conatu & irritis votis deficiũt. *Chriſtus vt ſol,myſticè.* *Mal.vlt.* *Mat.5.* *Ioan.1.* *Chriſtus ſol vt obſcurabitur*

Quomodo enim fieri poſſet vt noctuæ,vel oẽs ſimul, agmine facto, inuiſum quidem ſibi, aliis autẽ omnibus deſideratũ & neceſſarium ſolis lumen extinguant?Hoc tentãdo nihil aliud adſequuntur, q̃ vt à ſolis ſplendore infirmus eorum & qualiſcũque viſus magis excæcetur. *Simile.*

Sic hęretici(qui quoniam malè agunt,odiunt lucem) fallacibus prauiſq; dogmatib⁹,irriſionibus atq; blaſphemiis cõtra Chriſtũ & eccleſiam ſemetipſos quidẽ magis atquę magis excęcare poſſunt:ſed eccleſiam Chriſti con- *Hæreticorum inſania.*

conuellere,fidei catholicæ veritatẽ abolere, lucẽ mundi Chriſtũ extinguere omnino nõ præualebũt,tametſi hunc apud eos duntaxat q corruptis ſunt moribus,& fatẽtur ſe noſſe Deum,factis autẽ negãt, falſo dogmate videãtur ad tẽpus obſcurare. Apud eos inquã hoc poſſunt,qui nomen habẽt quòd viuunt,& mortui ſunt. Vnde ait beatus Ambroſius: Plurimis à religione deficiẽtibus,clara fides nube perfidiæ obſcurabit, quia ſol cœleſtis mihi fide mea minuit̃ vel augetur. Et ſicut mẽſtruis defectibus luna vel terræ oppoſitu quũ fuerit è regione ſolis vaneſcit,ſic & ſancta eccleſia quũ lumini cœleſti vitia carnis obſiſtunt,fulgorẽ diuini luminis de Chriſti radiis non poteſt mutuari. Nam in perſecutionibus lucem diuini ſolis plerunque amor vitæ huius excludit.

Apoc. 3.

Porrò luna quia à ſole lumẽ ſuũ habet,myſticè eccleſiã deſignat:& hæc quidẽ operãte myſterio iniquitatis vergẽte in ruinã mundo,per antichriſtum & hæreticos antichriſti præcurſores in ſanguinẽ cõuertetur,quando hanc non modò contumeliis & blaſphemiis, ſed etiam gladiis iidem ſatellites antichriſti perſequentur.

M Sed & ſtellæ,id eſt,doctores & prædicatores,qui putabãtur in cœlo iam mẽte cõuerſari,qui aliis doctrinæ lumen dederant:iſti (inquã) cadent de cœlo. Nam derelicta prioris vitæ profeſſione,abrenũtiata religione,mutata veſte,huic ſeculo ꝑ omnia cõformabũtur,nihil aliud q̃ perituras diuitias,voluptates carnis,& honoris mũdani faſtigia ſectãtes. Ita vt horũ ruinã lamẽtatus fuiſſe videatur,qui ait: Quomodo obſcuratũ eſt aurũ, mutatus eſt color optim⁹? Diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omniũ platearũ? Filij Siõ incliti amicti auro primo, quomodo reputati ſunt in vaſa teſtea,opus manuũ figuli? Qui veſcebãtur voluptuoſe (delectati prius in verbo Dei) interierunt in viis. ſ errorum. Qui nutriebãtur in croceis,amplexati ſunt ſtercora. Et quidẽ iã cernere eſt plurimos huiuſcemodi in hæreticã dilapſos prauitatem ab eccleſia catholica,quaſi è cœli firmamẽto in lutũ, id eſt,in vitã cõtaminatã & omni criminum genere conſpurcatã decidiſſe,ſed nõdum finis. Et hæc de ſtellis erraticis,vel potius de ſtellis cadẽtibus,q & ſtellę,& in cælo eſſe putabãtur,ſed veræ ſtellæ nõ erant, ſicut illi de quibus ſcriptum eſt: Qui docti fuerint,erunt quaſi ſplẽdor firmamenti:& q ad iuſtitiã erudiunt plurimos,erũt quaſi

Doctores vt cadent.

Thre. 4.

Stellas nũc è cœlo cecidiſſe.

Dan. 12.

quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates:non inquam tales ſtellæ erant,ſed nec in cœlo,id eſt, cœleſti vita & conuerſatione erant,ſed tantum eſſe putabantur.

Porrò de bonis doctoribus & verè religioſis hoc quod ſcriptum eſt accipere poſſumus:Stellæ manentes in ordine & curſu ſuo,pugnauerunt contra Siſaram. *Iudic.5.*

Per Siſarã,qui exercitum aduerſus Dei populum permaximum ducebat,diabolus ſignificatur. Interpretatur enim excludens gaudentẽ:ſiquidem per ipſum intrauit in orbem terrarum mors,dolor,& omne malum:& à beatitudinis gloria per ipſius dolum exulamus.

Aduerſum hunc pugnãt ſtellæ,id eſt,ſancti perſeuerantes in ordine ſuo,id eſt,in ea vocatione qua vocati ſunt. Super quos & ſi ſpiritus poteſtatẽ habentis forſan aſcenderit,tamẽ locum ſuum non dimittunt. Perſeuerãt nihilominus,& in curſu ſuo,hoc eſt,in augmento profectus ſpiritualis de virtute in virtutem,duce gratia procedunt. Sic igitur myſticè in ſole,luna,& ſtellis diminutionis fidei ſigna cernentur. *Prou.27.*

Vt autẽ ſigna deprauationis & corruptionis morũ penes hæc colligãtur,aduerte per ſolẽ eccleſiaſticum principatum figurari.Iſte ſol obſcurabitur,quando iã authoritas eccleſiæ & eius ſpiritualis poteſtas & cõtẽnet̃ & vilipẽdetur.Sed & tunc ſol iſte obſcuratur, quãdo ii qui in eccleſiã præeminent,quorum erat virtutibus & ſãctitate ſplẽdere,diuerſorum ſquallore vitiorum tenebreſcunt. N *Corruptionis morũ ſigna.*

Proinde per lunã principatum ſecularem intellige.Sicut enĩ luna à ſole lumẽ habet,ſic poteſtas ſecularis ab eccleſiaſtico principatu fulcitur,dirigit̃,ac fidei & morũ pręceptis illuminatur.Sed obſcurato(quo modo dictum eſt) ſole,luna hęc,id eſt,ſecularis poteſtas iam dicta, in ſanguinem,id eſt,in crudelitatem,impietatẽ,pauperum oppreſſionem,in iniuſtitiam,in ſacrilegia,& in omne id genus ſcelerum,quaſi in ſanguinem conuertetur. *Luna, principatus ſecularis.*

Quum enim eccleſiaſtica poteſtas venerit in cõtemptum,& omnia ſub poteſtatem ſecularẽ fuerint redacta, quid reſtat,niſi vt per omne nefas nemine prohibẽte,ſuperbiat impius,& pauper incẽdat̃.Et adhuc amplius fiat quod iã fieri cernitur,illud.ſ.de quo per Salomonem dicitur:Vidi calumnias pauperũ & lachrymas innocẽtum, & neminem cõſolatorem,nec poſſe reſiſtere eorum violentię cunctorum auxilio deſtitutos. Et laudaui magis mor *Eccleſiaſtica poteſtas in cõtemptum. Eccleſ.4. Lamenta innocentũ*

mortuos quam viuentes,& feliciorem vtroque iudicaui qui necdum natus eſt,nec vidit mala quæ ſub ſole fiũt.

Iere.2. Vnde etiam per Ieremiã prophetã ſæuienti impio dicitur:In alis tuis inuẽtus eſt ſanguis animarum pauperum & innocentum, & dixiſti: Innocens ſum & abſque peccato.Alæ potẽtum ſunt eorum ſatellites & ſatrapæ, qui de ſudore & ſanguine pauperũ diuitiis creſcunt, & delitiis impinguantur:iis quorum erat eos coërcere, id eſt,dominis diſſimulãtibus & conniuentibus.Quiſq; tamen eorum dicit:Abſque peccato ego ſum.Cui dicitur à Domino:Ecce ego iudicio contendam tecum.

O *Munus principis ſecularis.* Principũ & poteſtatẽ habentiũ erat,nõ inferre ſubditis iniuriã,ſed ab aliis illatã repellere,iuxta illud:Eripite pauperẽ,& egenũ de manu peccatoris liberate. Sic enĩ fecit Dauid,ſicut ſcriptũ eſt:Omnis q gemebat & vexa-

1.Reg.23 batũ à Saul,fugiebat ad Dauid,& liberauit eũ. Hoc enim decet facere prĩcipatũ gerẽtes.Vnde Hieronym⁹:Regũ eſt facere iudiciũ & iuſtitiã,& liberare de manu calum-

Super Iere. niãtiũ vi oppreſſos:& peregrino,pupillóq; & viduę (qui facilius à potẽtibus opprimuntur)prębere âuxiliũ.Vnde etiã ait beatus Cyprian⁹:Rex debet furta cohibere, adulteria punire,impios de terra ꝑdere,parricidas & periuros nõ ſinere viuere,filios ſuos nõ ſinere impiè agere.

Eſa. 1. *Iniqui prĩcipes arguũtur.* Sed nunc verẽdũ eſt,ne de his illud verificetur, quod per Eſaiam Dominus loquitur,dicens:Principes tui infideles,ſocij furum,omnes diligũt munera,ſequuntur retributiones,pupillo non iudicant, & cauſſa viduæ non

Ezec. 22. ingreditur ad eos.

Prou.22. Vnde & per Ezechielẽ prophetam dicitur: Principes eius in medio eius quaſi lupi rapiẽtes prædã.Audiãt dicentẽ:Nõ facias violentiã pauperi,quia pauper eſt,neq; cõteras egenũ in porta, quia iudicabit Dominus cauſſam eius,& configet eos qui confixerunt animam eius.

P *Deprauationis morũ ſigna.* Deniq; corruptionis & deprauationis morũ ſigna in ſtellis eſt cernere.Porrò regularis cuiuſlibet vitę ꝓfeſſores myſticè ſtellę vocãt,nẽpe quorũ erat terrenis calcatis,cœleſtib⁹ inhærere,quę ſurſũ ſunt quærere,vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedẽs:quę ſurſum ſunt ſapere,nõ quę ſuper terrã.Sed nũc paſsĩ ſtellę iſtę de cœlo cadũt, dũ inſtituto ſpiritualis vitæ derelicto, nihil niſi trãſitoria ambire,nihil niſi terrena quærere cõſpiciũtur.Siquidẽ cœnobiis ſuis derelictis,per mundũ vagãtes cõmixti

ſunt

ſunt inter gentes,& didicerunt opera eorum,& ſeruierunt ſculptilibus eorum,id eſt, mammonam colunt,ſeculo prorſus cõformati,ſicut ſcriptum eſt:Diſperſus eſt populus Iſrael per omnẽ terram AEgypti,ad colligendum paleas.Hos beatus Hieronymus ad Paulinum ſcribens arguit,dicens: Si cupis eſſe monachus quod diceris,quid facis in vrbibus? quæ vtique non ſolorum ſunt habitacula,ſed multorum. *Exod.5.*

Q Colligere nihilominus in ſole, luna, & ſtellis poſſumus ſigna damnationis reproborum: ſi per ſolem,charitatem:per lunam,fidem:per ſtellas,cæteras animi virtutes velimus accipere. Sol,inquit, obſcurabitur,id eſt, charitas refrigeſcet.Luna verò,id eſt,fides nõ dabit lumen ſuum. Vnde in Euangelio Dominus loquitur, dicens:Filius hominis veniẽs,putas inueniet fidem ſuper terram?Et vnde per Apoſtolum dicitur:Spiritus autem manifeſtè dicit quia in nouiſſimis temporibus diſcedẽt quidam à fide:attendẽtes ſpiritibus erroris,& doctrinis dæmoniorum. Vnde etiam per Ieremiam prophetam dicitur:Periit fides,ablata eſt ab ore ipſorum.Falſa enim eſt fides Iudæorum,corrupta hæreticorum,mortua falſorum Chriſtianorum. *Signa damnationis reproborum.* *Luc.18.* *1.Tim.4.* *Ierem.7.*

Et ſtellæ cadent de cœlo,id eſt, aliæ virtutes euaneſcent de eccleſia,iuxta quod ſcriptum eſt:Et egreſſus eſt à filia Sion omnis decor eius, & vitia virtutum loco ſuccreſcent,iuxta quod per Oſee dicitur: Non eſt veritas, non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, furtum, homicidium,& adulterium inundauerunt, & ſanguis ſanguinem tetigit, id eſt, peccatum peccato, & noua veteribus ſuperadduntur. Itaque charitate,fide,cæteriſque virtutibus deficientibus, quid ſupereſt niſi reproborum hominum iuſta damnatio? *Thre.1.* *Oſee.4.*

Sequitur in litera:

Et in terris preſſura gentium,præ confuſione ſonitus maris & fluctuũ,areſcentibus hominibus præ timore,& expectatione quæ ſuperuenient vniuerſo orbi. Nam virtutes cælorum mouebuntur.

R Quæ euẽtura ſunt orbi poſt luminarium obtenebrationem,ex quibus fiet anguſtia gẽtium,exprimit dicẽs: Et in terris(ſubaudis,erit)preſſura gẽtium:quæ preſſura partim ex ſuperiorib⁹ malis,id eſt,bellis,vaſtatione regionũ,humani ſanguinis effuſione,fame,peſtilentia,tot *Preſſura gentium vnde.*

ſubit-a

ſubitaneis hominũ mortibus, terroréque nimio ſignorum cæleſtium, partim ex iam tunc incumbentibus ſignis, terroribúſque proueniet. Quorum vnum eſt confuſio ſonitus maris & fluctuum.

Theoph. Quũ enim alterabitur ſuperior orbis, & elemẽta inferiora neceſſariò iacturã patiẽtur. Præcipuè ipſum mare, quod per illa ſuperiora diſponitur, præſertim ꝑ virtutẽ lunæ, cuius effect' in mari adfluxu & defluxu, eleuatione & demiſſione vel maximè apparet. Tũc ergo mare ipſum terribiliter fremet, & littus maris tãta percelletur tẽpeſtate, vt ſit populo terræ preſſura, id eſt, cõmunis miſeria, vt tabeſcant timore ingruentium malorum.

Fugiẽt enim tũc à facie timoris hui' homines à locis maritimis ad mediterraneas regiões, præ cõfuſione ſonitus maris & fluctuũ. Mare enim (vt dictũ eſt) inſolito modo cõmotũ, magnos accolis ſuis horrores, preſſuras, dãna, ac detrimẽta pariet, iuxta qđ per Pſalmiſtã dicitur: Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis dñs.

Sapien. 5. Vnde & alibi ſcriptũ eſt: Scãdeſcẽt in eos aquæ maris.

S Areſcẽtibus hominibus præ timore & expectatione *Horror futurorum malorum.* eorum quæ ſuperuenient vniuerſo orbi. Tabeſcẽt enim (vt iam dictum eſt) ex incumbentium mole malorum, iuxta quod apud Matthæum legitur: Erit tunc tribula- *Mat. 24.* tio magna, qualis nõ fuit ab initio mundi vſque modo, neque fiet, ſed & multo amplius areſcent horrore eorum quæ adhuc ſuperuentura ſunt malorum.

Beda. Tunc enim ſuperueniẽte vniuerſo orbi timore & expectatione diſtricti examinis, multi q in hoc mũdo florere videbãtur, quũ ſe ſine fructu cõſpexerint, areſcent. Tũc fides quæ ab operib' bonis vacauit, probante hãc *Iudicij quantus terror.* iuſti iudicis igne, marceſcet. Nec mirũ eſt homines (vel natura, vel ſenſu terreſtres) ad eius iudiciũ turbari, cuius aſpectu & ipſæ cælorum virtutes, hoc eſt angelicæ trement poteſtates, beato quoque Iob adteſtante, qui ait: Colũnæ cæli cõtremiſcunt, & pauent ad nutũ eius.

Theoph. Quid ergo facient tabulæ, quando trement columnæ? Quid virgula deſerti patitur, quum cedrus paradiſi cõcutitur? Non ſolum enim mortales fluctuabunt, quum alterabitur mundus, ſed & angeli ſtupebũt in tam ter- *Chryſoſt.* ribilibus mutationibus vniuerſi. Et quomodo non tremerent angeli ſancti, quum videbunt tantam & dæmonum & hominum multitudinem ſimul damnari?

Quid

Quid autē Dominus virtutes cœlorū, niſi angelos, archāgelos, thronos, & dominationes, principatus & poteſtates appellat, quę in aduētu diſtricti iudicis noſtris oculis viſibiliter apparent, vt diſtrictè tūc à nobis exigāt, hoc quod nos modo inuiſibilis cōditor æquanimiter portat. Cōmouebūtur ergo ad vltionē inimicorum, quū iā viderint regē ſuum inimicis ſuis iratū. Vnde Chryſoſtomus. *Gregor.*

Si regē terreno ad expeditionē ſurgēte, tot⁹ cōmouetur exercitus, & ciuitas tota feruet: quāto magis cœlorum rege ſurgēte ad iudicandū viuos & mortuos, virtutes cœlorum mouebūtur? Quid ergo mirū ſi inter hęc areſcāt homines prę timore & expectatione propinqui iam iudicis, & ineuitabilis atq; irreuocabilis iudicij, & ingruētium terrore malorum, quę nunquam habitura ſunt finem? T *Simile.*

Si debitor quiſpiā videt adpropinquantem cum literis debiti creditorē, volentem hunc iudicialiter conuenire, anxiatur atque turbatur: & vtique debitores ſumus Deo, quicunque dicimus ſupplicātes: Dimitte nobis debita noſtra: & quidē debitores debiti grauis & inſolubilis. Quotieſcunque enim non fecimus, quod facere debebamus, debitum graue cōtraximus. Venit cōtra nos ad iudicium creditor Deus, venit autē cum literis & documentis quibus cōuincat debitorem. Debitum enim conſcientiis eorum qui iudicādi ſunt inſcriptum tunc palàm manifeſtabitur. Nihil enim tam opertum quod tunc nō reueletur. Aderit ſanè dies Domini, in quo facta noſtra quaſi in tabula depicta manifeſta erunt. Hinc in Apocalypſi ſcriptū eſt: Libri aperti ſunt (videlicet conſcientiarum) & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta ſunt in libris, ſecundum opera eorum. Si ergo times examen pauendum, dum facultas datur, corrige conſcientiam, & ante iudicium para iuſtitiam, & ante languorem adhibe medicinam. *Simile.* *Vt creditor deus, & homines debitores.* *Apoc. 20.*

HOMILIA ALTERA.

TVnc *videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & maieſtate.* Lucæ 21.

In hac parte euangelicę lectionis de duobus eſt differendum. Primum eſt, Iudicis aduenientis conſpicua manifeſtatio. Alterum eſt, Electorum de ſua propinqua redemptione conſolatio, ibi: His autem fieri incipientibus.

Circa primum tria notantur. Primum eſt, conſyderatio temporis. Secundum eſt, forma iudicantis. Tertium eſt, magnificentia maieſtatis.

Mundi finem naturaliter cognoſcit nemo.

Primum inſinuatur,quum dicitur:Tunc.Vbi eſt aduertendum,ꝙ tempus aduētus Dhriſti in fine mundi ad iudicium,nec angeli ipſi,nec homines naturaliter poſſunt cognoſcere.Cuius ratio eſt,ꝙ tūc mot' cœli ceſſabit,& ex cōſequēti ceſſabit tēpus,quod ex motu cœli eſt.Sed nullus angelorum nec hominum nouit,quando huiuſcemodi motus ceſſabit,eo ꝙ talis motus nō eſt naturalis,vel ex ſeipſo neceſſarius:ſed eſt ſecundū beneplacitū Dei,quod nulli angelorum aut hominum naturaliter cognitū eſt.

Cap.38.

Completo electorum numero, mundi finis.

Ad hæc,mundus & tēpus conſtabunt donec completus fuerit numerus electorū,ſed angeli etſi in contēplatione diuinitatis cognoſcant hunc numerū(vt dicit Auguſtinus in Enchiridio:Nouerunt,inquiens, angeli ſancti docente Deo, quanti numeri ſupplementum de genere humano integritas illius ciuitatis expectet) veruntamen quando ille electorum numerus implendus ſit,inueſtigare angeli nequeunt, eo quòd ex ſola Dei voluntate, & ex libero hominis arbitrio dependeat ſalus electorum: neutrum autem horum naturaliter angelis cognitum eſt, ac per hoc nec mundi finis,& aduentus iudicis Chriſti.

Num mūdi finis alicui reueletur.

Act. 1.

Quòd ſi quæras,nū hoc idem vel angelis vel hominibus ſit reuelatū,Reſpōdetur,quū hoc Chriſtus Apoſtolis ſciſcitantibus & dicētibus:Dic nobis quādo hęc erūt, & quod ſignum aduētus tui & conſummationis ſeculi.Et rurſum: Domine ſi in tēpore hoc reſtitues regnū Iſrael: reuelare noluerit,& hoc eis reſponderit:Non eſt veſtrum noſſe tēpora vel momēta quæ pater poſuit in ſua poteſtate:vereſimile eſt hoc nulli hominū eſſe diuinit' reuelatū, q̄a (vt dicit Auguſtinus) hoc noſſe nō expedit hominib' quin potius ita viuant homines quaſi quotidie iudicādi.

Mat.24.

Sed neq; hoc angelis reuelatum eſt. Vnde ipſe Dn̄s: De die autē(inq̄t)illa & hora nemo ſcit,neq; angeli cœlorū,niſi ſolus pater.Nam ſicut mundi exordiū priuſq̄ā eſſet,ſoli Deo cognitum fuit:ita & mundi finis ſoli Deo cognitus eſt, & homini Chriſto(cui datum eſt de hominibus pariter & dæmonibus iudicare)à Deo reuelatus.

Mar. 13.

Et quū dicitur ꝙ de hoc ſciat ſolus pater,& in Euāgelio ſecūdum Marcū dicitur,quòd neq; filius hoc ſcit,niſi pater:attēde ꝙ ſicut patris & filij &ſpiritus ſancti eſt vna eſſentia,ita & vna trium ſcientia.Sicut enim filius habet eandem diuinitatem quam pater,ita & eādem quā habet pater & filius habet ſcientiam:ſed vt oſtenderet ꝙ anima

Chriſti tantæ rei notitiam per ſemetipſam habere non pōt,niſi à diuinitate ei fuerit reuelata,ait, ꝙ neque filius ſcit,niſi pater. Vnde colligitur neq; beatos in cœlo diem illum ſcire. Quòd ſi hoc non datur ſcire beatis in cœlo, multominus mortalibus in hoc mundo.

Vnde & quotquot de mūdi fine hactenꝰ dogmatizare præſumpſerūt,tempus certum aſſignātes,cōuicti ſunt re ipſa aſſeruiſſe qđ ignorabāt, & fuiſſe deceptos.Vnde Auguſt.de ciuit.Dei:Fruſtra,inquit,annos qui remanēt huic ſeculo cōputare ac diffinire conamur,quū hoc ſcire nō ſit noſtrum.Et ſubinde:Omniū de hac re calculātiū digitos reſoluit & quieſcere iubet ille q dicit:Nō eſt veſtrū noſſe tempora vel momenta quæ pater poſuit in ſua poteſtate. *Fallunt ſemetipſos.* *Libr. 18. cap. 53.*

B Circa ſecundum quod eſt forma iudicantis,dicitur:Videbūt filium hominis.Iudex enim in forma hominis apparebit : nam vt dicit Auguſtinus , illa forma iudicabit, quæ iudicata eſt.Sedebit vt iudex,qui ſub iudice ſtetit vt reus. Damnabit verè reos,qui factus eſt falſò reus,iuxta quod ſcriptum eſt:Cauſa tua quaſi impij iudicata eſt,cauſam iudiciúmque recipies. *Forma Chriſti iudicantis.* *Iob. 36.*

Et meritò quidē in forma humana iudicabit. Primò ad cōfuſionem Iudæorū,qui blaſphemātes dixerūt:Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt.His inquā in ea forma in qua ipſum & blaſphemauerūt & crucifixerūt iudicaturus apparebit,vt ſuā vel ſero cognoſcāt falſitatē. Vidētes aūt turbabūtur timore horribili.Nec dicēt:Si tu es Chriſtus, dic nobis palā.Sed nec Pilato vacabit ſciſcitari:Tu es rex Iudæorum?Sed quid?Videbit eū,inquit,oīs oculus,& qui eū pupugerūt.Et plāgent ſe ſuper eū omnes tribꝰ terræ. *Cur in humana forma.* *Ioan. 9.* *Sapien. 5.* *Apoc. 1.*

Gentiles ſcilicet,qui pro deo idola colētes, fidem eius recipere noluerunt. Amplius autem Iudæi, qui hunc ſibi cœlitus miſſum crucifixerūt,falſò Chriſtiani præ cæteris omnibus ſe plangent amplius, quòd hunc cognoſcentes, impiè viuendo contēpſerint.Tunc incipient dicere montibus & petris:Cadite ſuper nos,& abſcōdite nos à facie ſedentis ſuper thronum,& ab ira agni,quoniam venit dies magnus iræ ipſorum, & quis poterit ſtare? Et tunc quærent homines mortem,& non inuenient:& deſiderabunt mori,& fugiet mors ab eis. Nec mirum. Si enim intolerabile eſt humanæ infirmitati vel vnius angeli gloriam aſpicere(vt in Daniele patuit,& in Ioanne Apoſtolo,& in cuſtodibus ſepulchri dominici, qui ex viſione angeli facti *Apoc. 2.* *Dan. 10.* *Apoc. 1.*

 ſunt

ſunt velut mortui)incõparabiliter maior erit terror malis in die iudicij iratum videre Deũ & hominem Chriſtum viuorũ iudicem & mortuorum,& ſui iudicij exequutores, exercitus omniũ cœleſtium legionum.Nec tamẽ videbũt ipſius diuinitatem,ſed tãtum ipſius humanitatem videntes,per effectus & ſigna virtutis ſuæ,Deũ eſſe cognoſcẽt.

Mat.vlt.

C Secundò apparebit in forma humanitatis ad maiorem ſuperborũ & omnium reproborum pœnam,qui videbunt ſe non ab angelica celſitudine,ſed ab homine iudicari.

Tertiò ſic apparebit ad gloriã electorum, quibus magna erit gloria & ineffabilis cauſa lætitiæ, q̃ ſui generis naturam in Chriſto tantæ maieſtatis honore videbunt exaltatam. Tunc ſanè beati, quorum oculi regem in decore ſuo videbunt. Tunc tolletur impius ne videat gloriam Dei,quia in terra ſanctorum iniqua geſſit.

Eſa.31.

Chriſti aduentus in maieſtate.

Porrò tertiũ,id eſt magnificẽtia maieſtatis,inſinuatur quum dicitur: Veniẽtem in nube cũ poteſtate magna & maieſtate,ſubaudis,ſimiliter magna. Primam ſuam apparitionẽ proſequutus eſt Dominus cum infirmitate & humilitate noſtra,ſed ſecũdam celebrabit cum propria poteſtate &maieſtate:Vnde Gregorius:In poteſtate enim & maieſtate viſuri ſunt,quẽ in humilitate poſitũ audire noluerũt:vt virtutẽ eius tãto tunc diſtrictius ſentiãt, quãto nunc ceruicem cordis ad eius patientiam non inclinant.

Cyril.

In nube veniet.

In nube aũt veniet,vt ſicut à nube ſuſceptus ab oculis Apoſtolorũ in cœlũ aſcendit,ita & nubes referet deſcendentem.Sic enim futurum eſſe ſancti Angeli Domino in cœlos aſſumpto Apoſtolis prædixerunt,dicentes:Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlũ,ſic veniet quẽadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum.Aſcẽdit autem ſuſceptus à nube,non quaſi nubis indigeret obſequio, ſed vt per hoc oſtẽdatur etiam ipſa mũdi elemẽta authorẽ dominúmq; ſuum agnoſcere,& agnitum ſuo miniſterio venerari.

Act.1.

D Proinde quoniam magnos venit iudicare (id eſt,reges & tyrannos, quin & ipſos principes & poteſtates, ipſos mũdi rectores tenebrarũ harum) cõdecens eſt vt cũ magna veniat poteſtate.Et quia in primo aduentu ſuo propter ſuam humilitatem cõtemptus fuerat à ſuperbis,neceſſe eſt vt iudicaturus veniat cum maieſtate,vt cõtemni non poſſit.Tãta autem cum maieſtate vẽturus eſt,vt cœlum pariter & elementa concutiat, vt à voce virtutis ſuæ

Magnos venit iudicare.

vniuerſi reſurgant mortui, ſuiſque compellantur adeſſe tribunalibus iudicandi. Vnde ipſe in Euãgelio ſecundum Matthæum loquitur, dicens:

Quũ venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes angeli eius cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ. Et congregabuntur ante eum omnes gentes. De hoc tam magnifico ſuæ maieſtatis aduentu per Eſaiam dicitur: Dominus ad iudicium veniet, cum ſenioribus populi ſui & principibus eius. Et vnde rurſus ſcriptum eſt: Nobilis in portis vir eius (id eſt, Chriſtus ſponſus eccleſiæ) quando ſederit cum ſenatoribus terræ, id eſt, tam noui quàm veteris teſtamenti patribus electis. *Mat. 25. Eſa. 3. Prou. vlt.*

Et omnes, inquit, angeli eius cum eo. Si quæras quid cauſæ eſt, quod veniet ſtipatus innumerabilium exercitibus angelorum. Reſpondetur, hoc ita fieri debere. Primo propter iudicis honorem & authoritatem eius oſtendendam. Nam ſine poteſtate, iudicis authoritas nulla eſt. *Cur omnes angeli cum eo.*

Secundo, propter impiorũ accuſationem. Angeli enim, illorum erunt in iudicio accuſatores, quibus ad miniſterium & cuſtodiam fuerint deputati: ſi videlicet eorum inſtinctus & monita contemnentes vt ſalui fierent, non acquieuerunt. De quibus ſcriptum eſt: Inſtauras teſtes tuos contra me. Et iterum: Reuelabunt cœli iniquitatem eius. Cœli, id eſt, angeli cœlorum.

Tertio, propter iudicij exequutionem. Siquidem miniſterio ſanctorum angelorum cõgregabuntur electi. Vnde in euangelio ſecundum Matthæum loquẽte domino dicitur: Et mittet filius hominis angelos ſuos cum tuba & voce magna, & cõgregabunt electos eius à quatuor ventis, à ſummis cœlorum vſque ad terminos eorum. E *Angelorum in die iudicij miniſterium. Mat. 24.*

Sed & eorundem miniſterio angelorum perpetuo diuortio ſeparabuntur reprobi ab electis, dicente Domino: In tempore meſſis (id eſt, iudicij) dicam meſſoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreũ meum. Quod ipſemet exponere dignatus, ait: Ager eſt mundus. Zizania autem filij ſunt nequam. Meſſis verò cõſummatio ſeculi eſt. Meſſores autem, ſunt angeli. Itaque ſic erit in conſummatione ſeculi. Exibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium. *Mat. 13. Ibidem.*

Deniq; eorundẽ miniſterio ſanctorum angelorum, de-

truſis ad inferna vnà cum dæmonibus, reprobis vniuerſis, electi per angelos in cœlos adſumentur, iuxta quod de anima beati pauperis ſcriptum eſt: Factum eſt vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in ſinum Abrahæ. Vnde Auguſtinus: Omnes angeli cum eo venient, quos aduocabit de ſuperioribus locis ad faciendum iudicium, ſcilicet diſcretionis, ſeparando malos à bonis. Et Chryſoſtomus: Omnes, inquit, angeli cum Chriſto erunt teſtantes ipſi, qualiter adminiſtrauerunt miſſi à Domino propter hominum ſalutem. Qui nunc eos non ſuſcipiunt tanquam à patre miſſos, tunc in iudicio patientur eos aduerſarios, vt iudicis exequutores. Quare audiat & ſciat vnuſquiſque vt Dei amore alliciatur & faciat bonum, & timore iudicij terreatur vt fugiat malum. Nam ineffabilis erit lætitia bonis, creatoris redemptoriſque ſui illum vultum videre, in quem deſiderant angeli proſpicere, in quem (vt dicit B. Petrus) nunc quoque non videntes creditis. Credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata, reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum.

Luc. 10. *De ciuitate Dei.*

Vnde & conſequenter in Euangelio ſubditur, quod ſequenti articulo tractandum eſt.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

His autem fieri incipientibus, reſpicite & leuate capita veſtrá, quoniam appropinquat redemptio veſtra.

F Hic ponitur electorum de ſua propinqua redemptione promiſſa conſolatio. Vbi tria ſunt cõſyderanda. Primum, Dei electis conſolationis promiſſio. Secundum eſt, huius promiſſionis per ſimilitudinem declaratio, ibi: Videte ficulneam. Tertium, verborum Domini ſtabilis confirmatio, ibi: Cœlum & terra.

Circa primum aduerte Chriſtum hic loqui ad diſcipulos, non tanquam ad eos qui durare deberent in vita iſta vſque ad terminũ mundi, ſed quaſi vno corpore exiſtente ipſis, & nobis & poſteris vſque ad cõſummationem mũdi in Chriſtũ credituris. Itaque circa primum quod eſt conſolationis promiſſio, dicit: His autem, id eſt, ſignis & mirabilibus fieri incipiẽtibus, quum impij areſcẽt præ timore & expectatione malorum, reſpicite & leuate capita veſtra. Exhortatio planè eſt & cõſolatio bonorũ, vt quũ viderint hæc quæ dicta ſunt mũdi mala crebreſcere, capita leuent, id eſt, cõſyderationem ſuam & ſpem in finem erigant,

Electis in iudicio promiſſa conſolatio.

gant,vbi fiet eis æterna & plena remuneratio pro modica & breui perpeſſione malorum,iuxta quod ait Apoſtolus: Id quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis,ſupra modum in ſublime æternum gloriæ pōdus operatur in nobis.Nec in longū differtur præmiū bonorum. Vnde in Apocalypſi loquente Domino ſcriptum eſt:Tempus prope eſt,ecce venio citò:& merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundum opera ſua. *2.Cor. 4.* *Apoc.22.*

Itaq; inter mundi mala ad Chriſtum liberatorem,& ad ſuæ paſſionis exempla mentis attentio eſt erigenda,iuxta quod monet Apoſtolus,dicens:Curramus ad propoſitum nobis certamen,aſpicientes in authorem fidei & conſummatorem Ieſum.Et iterum: Rogitate eum qui talem aduerſus ſemetipſum à peccatoribus ſuſtinuit contradictionem,vt nō fatigemini animis veſtris deficientes. Nōdum enim vſq; ad ſanguinē reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnātes. Hæc itaq; quæ ad electorum conſolationem hic dicuntur,Beda poſt Gregorium exponens,dicit: *Heb.12.* *Ibidem.*

Quum plagæ mundi crebreſcunt,quū terror iudicij virtutibus cœlorum cōmotis oſtenditur,Leuate vos capita, id eſt,exhilarate corda.Quia dū finitur mundus,cui amici nō eſtis,prope fit redemptio quā quæſiſtis.In ſcriptura etenim ſacra,ſæpe caput pro mēte ponitur.Quia ſicut capite reguntur mēbra,ita cogitationes mēte diſponuntur. Leuare itaq; capita eſt mētes noſtras ad gaudia patriæ cœleſtis erigere.Q m̄,inquit,appropīquat redēptio veſtra. G

Vbi Euſebius:Tranſactis corporalibus, aderunt intelligibilia & cœleſtia,ſcilicet regnum ſeculi nō amplius tranſituri,& tūc dignis ſalubria promiſſa tribuētur.Dei enim promiſſis quæ ſperamus erigimur: qui ante curui fueramus,& eleuabimus capita noſtra quondam humiliati, eo quod redemptio noſtra quam ſperabamus,aderit:illa ſcilicet,quam tota creatura expectat, id eſt perfecta corporis & animæ libertas.Sicut enim primus aduentus Domini fuit ad reformationem animarum, ſic ſecundus ad reformationem corporum celebrabitur. *Theoph.*

Et quidem virtute paſſionis Chriſti redemptio electorum facta eſt:ſed eiuſdem redemptionis effectū necdum plenariè conſequuti ſunt.adhuc enim nexibus mortalitatis grauamur.Vnde Apoſtolus:Scimus, inquit, quoniā ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur,ꝙ ędificationem ex eo habemus,domum nō manufactam, *Animabus corporibúſq; reformādis.* *2.Cor.5.*

æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiſcimus habitationem noſtram quæ de cœlo eſt ſuperindui cupientes. Nam & qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcim⁹ grauati, eo quòd nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſorbeatur quod mortale eſt à vita. Et hoc eſt vnde alio loco dicit: Ipſa creatura, id eſt, noſtra mortalitas, liberabitur à ſeruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit & parturit vſq; adhuc. Nõ ſolum autem illa, ſed & noſipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectãtes redemptionẽ corporis noſtri. De qua corporum redemptione ſeu glorificatione Euſebius: Sicut, inquit, in hac vita ſol hyeme recedente ac ſuccedente verè radium calidum mittens fouet ac viuificat humi condita ſemina exuentia priſtinam figuram, pullulant autem nouarium virorem habentia: ſic & glorioſus vnigeniti Dei aduentus, viuificatiuis radiis illuſtrans nouum ſeculum, dudum condita per totum mundum ſemina, ſcilicet dormientes in puluere terræ, potioribus corporibus quàm prius producet in lucem, ac confutata morte regnabit deinceps noui ſeculi vita.

Rom. 8.

Circa ſecundum, quod eſt dominicæ promiſſionis per exemplum declaratio, ſubditur:

Et dixit illis ſimilitudinem: Videte ficulneam & omnes arbores, quum producunt iam ex ſe fructum, ſcitis quoniam prope eſt æſtas: Ita & vos quum videritis hæc fieri, ſcitote quoniam prope eſt regnum Dei.

H Vbi ſub ſimilitudine arboris docet cognoſcere conſummationis aduentum. Nam ſicut foliorum & fructuum productio ſignum eſt æſtatis vicinæ: ita & mundi per hæreſes & prælia commotio, indicium eſt propinquæ conſummationis. Porrò mundi ruina, propinquæ ſignum eſt beatitudinis.

Præcognoſcendo fœni ſimilitudo.

Et (vt ait Chryſoſtomus) Sicut homo circa mortem patitur fantaſias, ſic mundus circa ſui finem multos patietur errores. Contra quos præmonemur dicente Domino: Videte ne quis vos ſeducat. Multi enim venient in nomine meo, dicẽtes: Ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent. Et infra: Et multi pſeudoprophetæ ſurgent, & ſeducent multos. Vbi Gregori⁹: Apertè, inquit, docet quia ſicut ex fructu arborũ ventura æſtas agnoſcitur, ita & ex ruina mundi prope

Mat. 24.

Seductores in fine mundi.

pe eſſe cognoſcitur regnum dei. Quibus profectò verbis oſtenditur,quia fructus mundi,ruina eſt. *Mundi finis ruina.*

Ad hoc enim creſcit vt cadat:ad hoc germinat, vt quæcunque germinauerit,cladibus conſumat.

Hic iſte mundus eſt qui Deũ nõ cognouit,qui ſpiritum non poteſt accipere veritatis, qui totus in maligno poſitus eſt,qui Apoſtolos Chriſti & martyres,ipſúmque odit Chriſtum,qui mundus tot ſanctis fuit indignus.

I Quum videritis,inquit,hæc fieri,ſcitote quoniam prope eſt regnum dei,videlicet vt vobis detur,quẽadmodũ aſſiduè precamur,dicẽtes:Adueniat regnum tuum.Quotieſcunq; igitur orationem dominicam repetimus ſupplicantes, meminiſſe debemus aduentum nos orare diei nouiſſimæ.Neque enim Chriſti regnum ad nos veniet, ſed nec ab omni malo perfectè liberabimur,niſi in illo die. Itaq; cum alacritate aduentum eius orare nos condecet, ídq; eo magis,quo maiore illius horrore afficiuntur impij & peccatores.Vnde Apoſtolus redemptionem hanc (quam coronã vocat iuſtitiæ) nõ tantum ſibi dicit præparatam, ſed & iis qui diligunt aduentum eius. Quo docet bonos omnes diligere debere aduentum Chriſti:non horrere vt faciunt mali.Quem etiam aduentum ſuum & obſeruare & expectare nos docet,quum dicit:Et vos ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuum, quando reuertatur à nuptiis.Et ſubdit,dicens:Beati ſerui illi,quos quum venerit dominus,inuenerit vigilantes.Proinde omnia quæ hic dicta ſunt à Domino,cum magna certitudine confirmantur,quum ſubiungitur: *Regnum Dei vt optandum.* *2. Tim. 4.* *Luc. 12.*

Amen dico vobis,quia non præteribit generatio hæc,donec omnia fiant. K

Multum commendat Dominus quod ita pronuntiat: Amen dico vobis.Hoc enim (ſi dici liceat) quodãmodo iuratio eius eſt.Amẽ enim interpretatur verum,& tamen non eſt interpretatum, quum potuiſſet dici: Verum dico vobis,nec Græcus hoc interpres auſus eſt facere,nec Latinus : ſed ſic manſit non interpretatum,vt honorem haberet velamento ſecreti:non vt eſſet negatum,ſed ne viluſceret nudatum.Igitur verum dico vobis,dicit Veritas, quæ vtiq; & ſi non diceret,mentiri omnino nõ poſſet.Tamen cõmendat,inculcat,dormiẽtes quodãmodo excitat,intentos facit,contemni nõ vult,nihilq; ambiguitatis ſuper his *Beda.* *Amen quid importet.*

quæ dicta ſunt ſignis in animo cuiuſquam patitur remanere.

Amen,inquit,dico vobis,quia nō præteribit generatio hæc,donec omnia fiant.Generationē hanc aut omne hominum genus dicit,aut ſpecialiter Iudæorum.Secundum Originem verò,Euſebium,& pleroſq; alios, generationē ipſam totam Chriſtianitatē accipimus,quæ vſq; ad finem mundi eſt duratura,iuxta quod ipſe Dominus ad Petrum Apoſtolum de ipſius fide loquens,ait: Ego pro te rogaui Petre,vt non deficiat fides tua.

Generatio hæc,quæ.

Luc.22.

Vnde Euſebius:Generationē dicit Eccleſiæ ſanctæ ſuæ oſtendens duraturum populum fidelium vſque in tempus illud quo viſurus ſit omnia,& euentus verborum Domini ſaluatoris oculis apprehendat.

Nō eſt ergo(prout delirat Abbas Ioachim) vt expectet quis Euangelium aliud,vel aliud teſtamentū,vel Eccleſiā aliā,dicente Chriſto de ſacrificio nouæ legis:Hic eſt ſanguis meus noui & veteris teſtamenti.Non ergo quātumuis ſæuiāt tyranni,premant, blaſphement, calumnientur hæretici fidelis Chriſtianæ gentis generatio,vſq; ad mundi conſummationem præteribit.

Abbatis Ioachim delirium.

Verum quia turbationes & bella,& alterationes tā elementorum quàm cæterarum rerum futura eſſe prædixerat,ne quis ſuſpicaretur quòd & ipſa Chriſtianitas foret peritura,ſubiungit conſequenter,dicens:

Cœlum & terra tranſibunt,verba autem mea non tranſibunt.

Hic notatur tertium i.verborum Domini ſtabilis confirmatio.Quaſi dicat:Et ſi cuncta commoueantur, fides tamen mea non deficiet.Quo vtiq; innuit Eccleſiam præferri toti mundanæ creaturæ.Nam & ſi illa alterationem patietur, attamen Eccleſia fidelium,& ſermones Euangelij permanebunt.

Fidei Chriſtianæ ſtabilitas.

Porrò ſecundum Bedam , cœlum quod tranſibit non æthereum , ſiue ſydereum : ſed aëreum , à quo & volucres cœli & nubila cœli cognominantur , intelligere debemus, Petro adteſtante, qui dicit : Qui cœli erant prius , & terra de aqua,& per aquam conſiſtens Dei verbo , per quæ ille tunc mundus aqua inundatus periit. Cœli autem qui nunc ſunt & terra , eodem verbo repoſiti ſunt , igni reſeruati in diem iudicij , & perditionis hominum impiorum. Apertè docens , quia non alij cœli ſunt ignē perituri,quàm qui aqua perditi:hoc eſt,inania

2.Pet.vlt. Quod cœlum tranſibit.

uia hæc & nubila ventoſi aëris ſpatia. Neque enim aqua diluuij, quæ quindecim tantum cubitis montium cacumina tranſcendit, vltrà aëris ætheriſque confinia perueniſſe credenda eſt. Quocunque autem ipſa diluuij aqua peruenire potuit, eò nimirum, iuxta præfatam beati Petri ſententiam, & ignis iudicij perueniet.

Sed dicat aliquis: Si cœlũ & terra tranſibũt, quomodo verũ erit qđ per Eccleſiaſten dicitur: Generatio præterit, & generatio aduenit: terra autem in æternũ ſtat? Sed intelligẽdum eſt ꝙ cœlum & terra per eã quam nũc habẽt imaginem trãſeunt, attamen per eſſentiam ſine fine ſubſiſtunt. Præterit enim figura huius mũdi. Et ad Ioannem angelus: Erit, inquit, cœlũ nouum, & terra noua. Quæ quidem non alia cõdenda ſunt, ſed hæc ipſa quæ ſunt renouãtur. Cœlũ igitur & terra & trãſibit & erit: quia & ab ea quam nũc habet ſpecie per ignem tergetur, & tamen in ſua ſemper natura ſeruabitur. Vnde & per Pſalmiſtam dicitur: Mutabis ea & mutabũtur. Quam quidem vltimam cõmutationem ſuam, ipſis nobis nũc viciſſitudinibus nũtiant, quibus noſtris vſibus indeſinẽter alternant. Nã terra à ſua ſpecie hyemali ariditate deficit, vernali humore virideſcit. Cœlum quotidie caligine noctis obducitur, & diurna claritate renouatur. Hinc ergo fidelis quiſque colligat, & interire hæc, & tamen per innouationem refici, quæ conſtat nunc aſſiduè velut ex defectu reparari. *Eccleſ. 1. Cœlum & terram tranſire quid ſit.*

Sed dominicæ aſſertionis ſtabilitatem conſyderemus. Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt. Nihil in rerũ corporalium natura cœlo & terra durabilius, & nihil in rerum natura tam velociter quàm ſermo tranſit. Verba enim quouſque imperfecta ſunt, verba non ſunt: quum verò perfecta fuerint, omnino iam non ſunt, quia nec perfici niſi tranſeundo poſſunt. Ait ergo: Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt: ac ſi apertè dicat: Omne quod apud vos durabile eſt & ſine mutatione, durabile ad æternitatem non eſt: & omne quod apud me tranſire cernitur, fixũ & ſine tranſitu tenetur: quia ſine mutabilitate manentes ſententias exprimit meus ſermo qui tranſit. M *Greg. Dominicæ aſſertionis veritas.*

Ecce fratres iã cernimus quod audiebamus, nouis quotidie crebreſcẽtibus malis mũdus vrgetur, flagella renouata affligũt, repentini caſus obruũt, improuiſæ calamitates quotidie afficiũt. Sicut enim in iuuẽtute viget corpus, *Calamitoſa mũdi mutatio.*

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

pus,fortè & incolume manet pectus, toroſa ceruix,plena
Vt homo ſunt brachia: in annis autem ſenilibus ſtatura curuatur,
mutatur. ceruix exiccata deponitur, frequentibus ſuſpiriis pectus
vrgetur, virtus deficit, loquentis verba anhelitus intercipit. Nam etſi languor deſit, plerunque ſenibus ipſa ſalus ægritudo eſt: Ita mundus in annis prioribus velut in iuuentute viguit, at nunc ipſa ſua ſenectute deprimitur, & quaſi ad vicinam mortem moleſtiis creſcentibus vrgetur. Nolite ergo diligere quem videtis diu ſtare non poſſe. Præceptum Apoſtolicum in animo ponite quo nos ad-
1.Ioan.2. monet,dicens:Nolite diligere mundum,neque ea quæ in mundo ſunt,quia ſi quis diligit mundum,non eſt charitas
Iac.4. patris in eo. Et iterum: Si quis amicus voluerit eſſe huius mundi,inimicus Dei conſtituitur.

DOMINICA TERTIA ADVENTVS.

CVM audiſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti,mittens duos de diſcipulis ſuis,ait illi:Tu es qui venturus es,an alium expectamus? Matth.11.

In hac ſancti Euãgelij lectione tria comprehenduntur. Primum eſt,de notitia veritatis Ioannis interrogatio. Secundum eſt,Chriſti de ſuæ Deitatis potentia probata reſponſio,ibi:Reſpondens autem Ieſus, ait illi. Tertium eſt, eximiæ ſanctitatis beati præcurſoris commendatio,ibi:Illis autem abeuntibus.

A Circa primũ aduertẽdum eſt ſecundum Marcũ quem-
Mar.6. admodũ Herodes cognomento Antipas Tetrarcha Galilææ,miſit ac tenuit Ioãnem,& vinxit eum in carcerem, propter Herodiadem vxorem Philippi fratris ſui,quia du-
Mat.4. xerat eam.Dicebat enim Ioannes Herodi:Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Quum autem (vt dicit Matthæus) audiſſet Ieſus ꝙ Ioannes traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæam:& relicta ciuitate Nazareth,venit, & habitauit in

in ciuitate Caphernaum. Et quũ eatenus miracula pauca (nempè vnum vel alterum, illud præſertim quod in Chana Galilææ inuitatus ad nuptias, aquam mutauerat in vinum) effeciſſet, & necdum palàm adhuc prædicaſſet, exinde (inquit Matthæus) videlicet ab incarceratione Ioãnis, cœpit Ieſus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum. Cœpit & tantis coruſcare miraculis, vt cunctis ipſe eſſet admirationi. Vnde poſt præmiſſa Matthæus infert: *Non niſi Ioãne tradito cœpit Ieſus.*

Et circumibat Ieſus totam Galilæam docens in Synagogis eorum, & prędicans Euangelium regni, & ſanãs omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abiit fama eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus, & tormentis comprehenſos, & qui dęmonia habebant, & lunaticos & paralyticos, & curauit eos.

Quum ergo huiuſcemodi ſignis Ioannis gloriam longè ſuperaret (qui, vt in Euãgelio ſcriptũ eſt, ſignum quidem fecit nullum) diſcipuli Ioannis pro ſuo præceptore aduerſus Chriſtum zelo moti ſunt, nempe quòd Chriſti gloriam opinionis ſui magiſtri detrimentum eſſe putabant. Vnde & dicunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanẽ, cui teſtimoniũ perhibuiſti, ecce hic baptizat (quãuis Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius) & omnes veniunt ad eum. Et paulò pòſt dicitur, quoniam Ieſus plures diſcipulos faciebat q̃ Ioannes. Sed & ad Chriſtum aliquando venientes, dicebant: Quare nos & Phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui non ieiunant? B *Ioan. 10.* *Diſcipulorum Ioãnis contra Chriſtum Zelus.* *Ioan. 3.* *Ioan. 4.*

Quum ergo etiam iã filium viduę Chriſtus in Naym ciuitate à mortuis ſuſcitaſſet, eáq; mox famã vbiq; vulgaretur, venerunt ad Ioannem diſcipuli eius idipſum zelo moti, nuntiãtes: arbitrati magiſtrũ ſuum nulli gloria ſanctitatis cedere debere. Quibus ille fidem in Chriſtum perſuadere volens, reſpondit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cœlo. Ipſi vos mihi teſtimonium perhibetis, q̃ dixerim: Non ſum ego Chriſtus, ſed quia miſſus ſum ante illum. Qui habet ſponſam, ſpõſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum gaudio gaudet propter vocem ſponſi. Hoc ergo gaudium meum impletum eſt. Illum oportet creſcere, me autem minui. *Luc. 7.* *Ioãn. 3.* *Ioãnes, vt Chriſto fidelis.*

Quum autem per hęc & alia complura de Chriſto digna teſtimonia videret ſe diſcipulorũ animos vt in Chri-

ſtum

ſtum crederent,inducere non poſſe,tunc miſit duos è diſcipulis ſuis ad Ieſum, interrogans eum,& dicens:Tu es qui venturus es,an alium expectamus?

C Vbi cōſyderandum eſt,quæ fuerit interrogantis intentio.Ioannes enim (vt infrà Dominus teſtatur) Propheta & pluſquam Propheta erat.Quis autem Prophetarū neſciuit aut tacuit paſſurum eſſe Chriſtum? Omnes ſciuerunt,omnes prænuntiauerunt:iuxta quod beatus Petrus
Act. 3. in Actibus Apoſtolorum loquitur,dicens: Deus autē qui prænuntiauit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum,impleuit ſic.Quomodo ergo Ioannes ſaltem Propheta(ne dicam pluſquā Propheta)aut diceretur aut eſſet, ſi hoc quod interrogare videtur ignoraret? Vtique Ioānes Propheta,& pluſquam Propheta,ſicut & cætera
Interrogantis intentio. Chriſti ſacramēta,ita & hoc ipſum ſciebat,quod interrogabat.Reſtat ergo vt quæramus,quid interrogauerit dicēdo:Tu es qui vēturus es,an alium expectamus?& quid opus fuerit vt hoc interrogaret miſſis duobus diſcipulis.

Profectò hoc interrogauit,videlicet, vtrum ipſe eſſet
Rupert. Meſſias,id eſt,Chriſtus, qui vtique expectabatur ventu-
Ioan. 4. rus,ita vt mulier quoq; Samaritana dixiſſe legitur: Scio quia Meſſias venit,qui dicitur Chriſtus:quum ergo venerit,ille nobis annuntiabit omnia. Sed & turbæ quas pa-
Ioan. 6. uerat de quinq; panibus & duobus piſcibus ita dixerunt: Quia hic eſt verè Propheta qui venturus eſt in mūdum. Et hic & illic quod dicitur venturus,idem eſt ac ſi diceretur:De quo ſcripturæ,ſiue Prophetæ teſtati ſunt quòd eſſet venturus. Hoc igitur interrogauit vtrum ipſe eſſet Chriſtus,an alius hoc nomine expectandus?

Quæſtio notanda. Sed cur hoc interrogauit eum,quē Meſſiam eſſe prophetando, baptizando, oſtendendo, teſtimonium perhibendo clamauerat? Ad hæc,ipſe Ioannes Chriſtum ab ſe baptizari volentem prohibuerat dicens: Ego à te debeo baptizari,& tu venis ad me? Quo etiam à ſe baptizato vidit cœlos apertos,& Spiritum ſanctum deſcendē-
Mat. 3. tem ſicut columbam.Audiuit inſuper vocem Patris: Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui. Quur er-
Luc. 3. go poſt hæc omnia quaſi ignarus vel dubius interrogat:
Mat. 3. Tu es qui venturus es? Vtique magnam ob cauſam,quā Euangeliſta non prætcriuit præmittendo: Quum audiſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti,& idcirco miſſis diſcipulis modo quo dictum eſt interrogat.

Sed

Sed nunquid non idē Ioannes antequam miſſus fuiſſet in carcerem audierat opera Chriſti? quorū illud pulcherrimum fuit, quòd inuitatus ad nuptias (vt dictum eſt) aquas in vinum conuertit? Si interrogatione opus fuit, cur nō prioribus ſignis commonitus interrogauit, præſertim teſtimonio Patris de cœlo audito? Perpendenda ergo eſt diligentius huius interrogationis cauſa, quam (vt dictum eſt) Euangeliſta latenter tetigit præmittendo: Ioannes quum audiſſet in vinculis opera Chriſti.

Nimirum hoc vult intelligi, quia quum opera eius reuera eſſent opera Chriſti, id eſt talia opera qualia nemo alius facere potuiſſet, niſi ipſe ſolus Chriſtus filius Dei: inter ipſa tamen opera Chriſtum ſe eſſe palàm non dicebat, imò & diſcipulos ſuos hoc dicere prohibebat. Verbi gratia: Quum interrogaſſet diſcipulos ſuos, dicēs: Quē dicunt homines eſſe filium hominis, ac ſubinde: Vos autē quem me eſſe dicitis? Reſpōdente Petro: Tu es Chriſtus filius Dei viui: illum quidem beatificauit pro cognitione & confeſſione veritatis: ſed hoc eos in vulgus proferre prohibuit, ſicut protinus Euangeliſta infert, dicens: Tunc præcepit diſcipulis ſuis ne cui dicerent quòd ipſe eſſet Chriſtus. Cuius prohibitionis cauſā ex his quæ cōtinuò ſequuntur promptum eſt agnoſcere: Exinde, inquit Euāgeliſta, cœpit Ieſus oſtēdere diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire Hieroſolymā, & multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere. Denique per occaſionem regij nominis. ſ. Chriſti, futurum erat vt traderetur Gentibus à Iudęis, dicētibus: Omnis qui ſe regem facit, cōtradicit Cæſari. Si hunc dimittis, non es amicus Cæſaris. Maximè hāc ob cauſam ita præcepit. Nequaquā tamē hoc dicere prohibuit quaſi mortem refugere voluerit: ſed ſicut mortē eius oportebat nō multum differri: ita expediebat hāc nō nimis accelerari. Prius oportebat credi Euāgelium, & tāta fieri quāta facta ſunt, quorum pars aliqua cōſcripta, ſufficientibus teſtimoniis probare poſſet Chriſtianæ fidei ſacramentū.

Interrogationis cauſa.

Mat. 16.

E Chriſtum ſe vocari vt prohibuit.

Ioan. 19.

Porrò vbi tempus fuit, poſtquam & docuit & ſigna ſufficientia fecit, tunc (quod valde notandum eſt) non ſolum neminem prohibuit, verum etiam turbam multā, & pueros multos admiſit ſibi ad publicam regij nominis acclamationem, dicentes: Oſanna benedictus qui venit in nomine Domini. Benedictum quod venit regnum patris noſtri

Mat. 21.

Mar. 11.

Luc.29. ſtri Dauid.Benedictus qui venit rex in nomine Domini: pax in cœlo & gloria in excelſis.

F Itaque Dominus noſter ante tempus ſuę paſſionis licet filium Dei ſe eſſe dixerit,&operibus comprobauerit, tamen regium nomen quod eſt CHRISTVS,quia nimis foret tam Iudęis quàm Romanę poteſtati inuidioſum, & ipſe tacuit,& diſcipulis ſuis,vt de hoc tacerent, pręcepit. Hęc dicta ſint,vt cõſequenter eluceſcat, qualis eſſe potuerit ſolicitudo Ioannis, qui quum audiſſet in vinculis opera Chriſti,mittens duos de diſcipulis ſuis,ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Vtique vt Chriſtus ipſe quis eſſet inſinuaret.

Quo tempore regiũ nomen Dominus vitauit.

Conſtat enim vſque adhuc dicere Iudęos aduerſarios nominis huius.Vos Chriſtiani dicitis: Diſcipuli eius dixerunt, ipſe tamen non dixit, quòd ipſe eſſet Chriſtus, quòd ipſe eſſet Meſſias,quem nos expectamus. Putáſne quòd & ipſi diſcipuli Ioannis pro magiſtro ſuo zelantes (vt dictum eſt)talia non dixerint?quódque non aliquando etiam iſtud dixerint:Rabbi,tu illum Chriſtum eſſe dixiſti,ipſe autem Chriſtum ſe eſſe non dicit? Volens igitur ex ipſius ore auditum eſſe quòd Chriſtus ipſe eſſet, & ſciens quia ille fidelis permanet, ſeipſum negare non poteſt,mittens,per diſcipulos ipſum interrogat.

Ioannis ſciſcitantis intentio.

Hoc inquam fidelis amicus ſponſi deſiderabat,hoc intendebat,vt non contentus Dei filius teſtimonio Ioannis,maiori ſe teſtimonio manifeſtaret,teſtimonio ſcilicet non modo proprio, ſed etiam teſtimonio Dei Patris; quemadmodum apud alium Euangeliſtam ipſe dicit Iudęis:Vos miſiſtis ad Ioannem,& ille teſtimonium perhibuit veritati. Ego autem ab homine teſtimonium non accipio. Item ego habeo teſtimonium maius Ioanne. Opera quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea, ipſa opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater me miſit,& cætera,vſque ibi: Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.

Ioan.5.

Ecce igitur quod cupiebat Ioãnes ex ore ipſius Chriſti auditum eſſe teſtimonium maius Ioanne, imò teſtimonia de quibus rectè dixerit Pſalmiſta:Mirabilia teſtimonia tua, ideo ſcrutata eſt ea anima mea. Sunt enim hic duo teſtimonia: alterum mirandorum operum, alterum ſcripturarum.

Quum

Quum autem Chriſtus, Ioannem poſt hāc ſuam interrogationem tam eximiè commendauerit, vt etiam pluſquam Prophetam diceret, & angelum ſuum vocaret, manifeſtū eſt ipſum de Chriſto nihil prorſus dubitaſſe. Nam qui fieri poſſet vt de illo dubitaret, cui tam validum, tam certum, tam ſyncerum dederat teſtimonium? Non ergo Ioānes ipſe, ſed diſcipuli eius de Chriſto dubitabāt. Miſſi ſunt (inquit Beda) vt magiſtro interrogantes, ſibi diſcerēt: non illi, qui nō dubitabat. Quum enim Ioanni pluſquam priuato cuiuis homini tribuerent (quum tamen Ioannes de venturo ſemper loquens doceret, ſed nec niſi in nomine venturi baptizaret) credebāt quidem magiſtro, ſed non credebant Ieſum eum eſſe quem Ioannes poſt ſe venturum promittebat. G *Ioannem nil dubitaſſe.*

In hac enim cum cæteris Iudæis hærebant opinione, vt perſuaſum haberent Chriſtū, in maiori apparatu, lōgéq; ſplendidiore pompa eſſe vēturum, quod vti olim, ita nunc quoq; Iudæi omnes errore deluſi credunt. Quicqnid ergo eis de Chriſto Ioannes dixerat, non inducebantur vt crederent. Vnde non immeritò ad Chriſtum hos deſtinauit, vt qui verbis & teſtimonio Ioannis de Chriſto credere recuſabant, maximis Chriſti crederēt operibus: ſicq; hos placidè & humaniter ad ſequendam Chriſti fidem prouocaret, qui iam nimium ex ſuo magiſtro pendebant.

Et hunc intellectum ſequuti ſunt Chryſoſtomus, Auguſtinus, Rupertus, Theophylactus & Cyrillus, qui ſic locum hunc exponit:

Ex diſpēſatione Ioannes interrogat. Nouerat enim vt præcurſor paſſionis Chriſti myſteriū. Sed vt diſcipulis ſuis conſtet quanta ſit excellentia Saluatoris, ex propriis diſcipulis prudentiores miſit quos præcipit ſciſcitari, & ex viua Saluatoris voce coniicere ſi ipſe eſt qui expectabatur.

Quanuis conſtet Hieronymum, Gregorium, Bedā hæc eò referre, an Chriſtus in propria perſona deſcenſurus eſſet ad inferna, an potius ſuo nomine alium illuc redimendis vinctis miſſurus.

Ad hanc igitur interrogationem duplici quo dictum eſt teſtimonio Dominus reſpondere dignatus eſt, non ſolum vt illis de ſeipſo fidem faciat, ſed & multo magis vt fidem omnium in ipſum credentium cōfirmet. Et primo reſpondet teſtimonio ſuorum mirandorum operum, deinde teſtimonio ſcripturarum.

¶ Circa ſecundum dicitur:

Et reſpondens IESVS ait illis: Euntes renuntiate Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur.

Hic ponitur Chriſti de deitatis ſuæ potentia probata reſponſio. Vbi duo notãtur. Primum eſt, operum Chriſti teſtificatio. Secundum eſt, dubitantium ſalutaris admonitio, ibi: Et beatus.

H Circa primum nota, quòd quia Dominus quem nihil latet, nouerat fidelem & pium Ioãnis animum, non reſpondit: dicite Ioanni quia ego ſum, ne ſic reſpondendo interrogantium perturbaret affectum. Non ergo ad verba reſpondebat interrogationis, ſed tantum eis ſigna ponit ob oculos & miracula quę illis reſpondeant & loquantur, vt ſic & irreprehenſibilis, & extra omnem ſuſpicionem eſſet ſua reſponſio. Teſtimonium autem quod operibus datur longe certius atque efficacius eſt eo, quod ſolis pręſtatur verbis. Vbi Rupertus: Optares fortè ô tu quicunque es diſcipulus Ioannis, diſcipulus gratiæ Domini, vt ad interrogationem iſtam: Tu es qui venturus es, an alium expectamus, reſponderet: Ego ſum, nec alius eſt expectandus: eſſet quippe reſponſio hæc eloquium caſtum, argentum verum: ſed apud homines nõ videretur eloquium caſtum, non æſtimaretur argentum igne examinatum, quippe quorum diiudicatio tam eſt iniqua, vt ipſe ſciens & prouidens diceret, & quidem maximè pro ſua perſona: Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua. Sapiens igitur & ipſa ſapientia, inde protulit reſponſionis ſuæ eloquium caſtum, vbi nihil eſt vel dictum, vel ſcriptum, quod non ſit argentum igne examinatum: nec audet dicere quiſquam, niſi impius, quòd non ſit irrefragabiliter verum.

Chriſti reſponſio irreprehenſibilis.

Luc. 4.

I Itaque cui non ſufficit teſtimonium hominis miſſi à Deo, qui venit in teſtimoniũ, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum: ſi nõ ſufficit index digitus dicẽtis: Ecce agnus Dei, accedit teſtimonium Patris, teſtimoniũ operum quæ nemo alius fecit. De quibus ex principibus Iudæorum quidam ait: Rabbi ſcimus quia à Deo veniſti magiſter. nemo enim poteſt hæc ſigna facere

Teſtimoniũ operũ de Chriſto

Ioan. 3.

facere quæ tu facis,niſi fuerit Deus cum illo.Sciens ergo Chriſtus(nempe Deus cui patent corda)quo animo miſiſſet eos Ioannes,& cauſam aduentus eorum,tunc temporis vberiora egit miracula, de quibus Lucas perhibet, dicens:In ipſa autem hora curauit multos à languoribus, & plagis, & ſpiritibus malis, & cæcis multis donauit viſum.Ad hæc igitur opera conſyderanda Ioannis nuntios remittebat,dicens : Cæci vident,claudi ambulant,& cætera quæ ſequuntur.Hæc enim admiranda Dei ſunt opera, quæ probarent hunc eſſe, nec eſſe alium quèm expectarent. Vbi Ambroſius:

Plenum ſanè teſtimonium quo Dominum ipſi cognoſcerent. Non enim humanæ , ſed diuinæ hæc virtutis inſignia ſunt. Hæc ante Euangelium vel rara vel nulla inueniuntur. Vnus Tobias oculos recepit : & hæc fuit angeli, non hominis medicina. Helias mortuum ſuſcitauit , ipſe tamen rogauit & fleuit : hic iuſſit. Heliſeus leproſum mundari fecit , non tamen ibi valuit præcepti authoritas,ſed myſterij figura.Itaque hæc dicendo Chriſtus, quaſi digito miraculorum ſuorum,Ioannis diſcipulis ad ſe miſſis , & Deum ſe & Meſſiam in lege promiſſum irrefragabili teſtimonio confirmat , prophetico etiam ſermone atteſtante , quo dicitur ; Tunc (nimirum Meſſia iam præſente) aperientur oculi cæcorum , & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Hæc enim & his ſimilia opera , Chriſto teſtimonium perhibent , quòd Meſſias eſſet,& verus Deus,qui hæc propria virtute potuerit efficere. *Eſa.35.*

Itaque ceſſent verba,loquantur opera.Nam ad propoſitam interrogationem nō verbis,ſed factis reſpondit. Et ad eorum(quod plus eſt)tacitas cogitationes, & ipſe lingua tacens,operibus,Prophetarum vaticiniis prænuntiatis,reſpondet,dum illuminat cæcos,& erigit claudos:ac ſi dicat,operibus credite.

¶ Circa ſecundum quod eſt dubitantium ſalutaris admonitio,ſubditur in litera:

Et beatus eſt qui non fuerit ſcandaliZatus in me.

Id eſt occaſionē ruinæ ſibi non acceperit ex me.Multos enim in Chriſto ſcandalū paſſuros etiam Simeon ſanctus prænūtiauit,dicēs de puero Ieſu:Ecce poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in K *Luc.2.*

ſignum cui contradicetur. Atteſtatur & B. Petrus, dicens:
1.Pet.2. Vobis credētibus honor, non credētibus autem lapis offenſionis, quem reprobauerūt ædificātes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis & petra ſcandali, iis qui offendūt, verbo, nec credūt, in quo & poſiti ſunt. Proinde dū beatos dicit qui in ſe nō fuerint ſcandalizati, Ioannis diſcipulos ad ſe miſſos latēter tetigit, propter ſuam humilitatem ſcandalū paſſos. Porrò mētis eorū ita paſſionem detexit, vt nullus huius rei teſtis eſſe poſſet: ſed eorū qui ſibi cōſcij erant conſciētiis res tota relicta eſt. Quod tamen & de generali illo ſuæ mortis ſcādalo non incōgruè poteſt intelligi Vnde Beda: Et nuntios, inquit, Ioānis qui eum eſſe Chriſtum non crediderant, à perfidiæ ſcandalo caſtigat, & eidem Ioanni quod quærebat exponit, quia Deus ſaluos faciēdi, & Domini exitus mortis. Viſis enim tot ſignis tantiſque virtutibus, non ſcandalizari quiſque potuit, ſed admirari. Sed fidelium mens graue in illo ſcandalum pertulit, quum eum & poſt tot miracula morientem vidit.

In Chriſto ſcādalum paſſi.

Greg. Quid eſt ergo dicere: Beatus eſt qui non fuerit ſcandalizatus in me, niſi aperta voce abiectionem mortis ſuæ, humilitatémque ſignare? Ac ſi patenter dicat: Mira quidem facio, ſed abiecta perpeti non dedignor? Quia ergo (ſubaudis ô Ioannes) moriendo te ſubſequar, cauendum valde eſt hominibus, ne in me mortem deſpiciant, qui ſigna venerantur.

I Itaq; & ſi pleriſque promptum fuerit Chriſtū ſequi tot miracula faciētem, eundem tamen in paſſione ſua humanitatis imbecillitatem oſtēdentem exhorruerunt multi, retrocedētes & ſcandalū paſſi in illa ſumma ipſius humilitate. Vbi nobis magis eſt penſandū quàm grande malū peccatum ſit, pro cuius expiatione Dei filium oportuerit mori, quámque fuerit immenſa erga genus humanū Dei charitas, qui etiā vnigenito filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Cæterum pro cōfirmatione huius tam eximiæ veritatis, videlicet, ꝙ Ieſus eſt verus, indubitatus & vnicus humani generis ſaluator, nō ſolum attendendū nobis eſt ad cæcos illos qui tunc corporaliter illuminati viderunt, ad claudos illos qui tūc corporaliter ambulauerūt, ad leproſos illos qui tunc corporaliter mūdati ſunt, ad ſurdos illos qui tunc corporaliter audierunt, ad mortuos illos qui tunc in corpore reſurrexerunt.

Rom.8.

Fidei in Chriſtum confirmāda.

Ibi

Ibi nanque nondum perfectio, ſed initium erat operum quæ dedit ei pater vt perficiat ea.

Vbi ergo vel quando perfecit ea? Nimirum in morte & reſurrectione ſua, quando mortem noſtram moriẽdo deuicit, & vitam reſurgendo reparauit: ita vt iam nõ moriatur, mors illi vltrà nõ dominetur, quod & de nobis nõ incerti ſperamus. Et tunc dato ſpiritu ſancto opera iſta perficit, quia verè cæci vident. Vbi primò deſignatur moraliter mentis illuſtratio, dũ videlicet (vt dicit Gregorius) gratia ſuperni reſpectus cuncta mentis noſtræ etiã occulta manifeſtat, vt qui ſe heri non cognouit, hodie ſe per lumen gratiæ cognoſcat & doleat, & ſic tandem ad Dei & cœleſtium bonorum conſurgat cognitionem. Vnde Auguſt. Irradiaſti & coruſcaſti, & fugaſti cæcitatem meam. *Cæci vident.* *8. moral.*

Secũdo claudi ambulant. Ecce diuinæ iuſſionis impletio. Siquidem animæ pedes, myſticè affectus eius ſunt. Iſti pedes ſine Chriſto ad bonũ tardi, imò prorſus inepti & claudi ſunt, teſtante Apoſtolo, qui ait: Non eſt volentis (ſcilicet ſuum velle) neque currentis (eſt ſuus curſus) ſed miſerentis Dei. Et alibi: Non ſumus, inquit, ſufficientes à nobis quaſi ex nobis aliquid cogitare, ſed ſufficiẽtia noſtra ex Deo eſt. Vnde & Bernardus: Mox vt verbi virtus intus venit, expergefacit dormitantem animam. *Claudi ambulãt.* *Rom. 9.* *2. Cor. 3.* *Sup Cant.*

Tertio leproſi mundantur. Ecce culparum purgatio. Quid enim aliud eſt animæ lepra quàm culpa? Quũ ergo Dei timore intrinſecus attactus, affectu mutaris, præſentem Deum per gratiam non dubites. *M* *Leproſi mundantur.*

Quarto ſurdi audiunt. Ecce verbi cœleſtis diligens auditio, vt videlicet interiori mentis auditu Dei verbũ homo percipiat. Vnde ipſe Dominus ait: Qui habet aures audiẽdi, audiat. Deus enim non tã corporis aures q̃ mentis requirit, quinimò multo magis interiorem noſtrum q̃ exteriorem requirit auditum. Alioqui ſuper petram tantum, non in terrã bonam cœleſtis verbi ſemen recipitur. *Surdi audiunt.* *Luc. 8.*

Quinto, mortui reſurgunt. Ecce interioris hominis viuifica renouatio. De qua renouatione Gregorius: Sicut, inquit, animam habitare in corpore, vitales probant corporis ſenſus: ſic gratiam Dei credentis mentem inhabitare, virtuoſa & ſpiritualis vita comprobat. *Mortui reſurgũt.*

Sexto, pauperes euangelizantur. Ecce pauperũ conſolatio. Quid enim aliud eſt euangelizare, q̃ bona annunciare? Pauperes, inquit, euangelizantur. Vel pauperes ſpi- *Pauperes euangelizantur.*

Beda. ritu, vel certè opibus pauperes, vt nulla inter nobiles & ignobiles, inter diuites & egenos in prædicatione diſcãtia ſit. Hæc præceptoris veritatem, hæc magiſtri rigorem cõprobant, quando omnis apud eum qui ſaluari poteſt, æqualis eſt. Pauperes, inquit, euangelizantur, quod vtique vel inter præcipua Meſſiæ venturi opera Eſaiæ vaticinio
Eſa. 61. fuerat prænuntiatum: Spiritus Domini, inquit, ſuper me,
Luc. 4. eo quòd vnxerit me, ad annuntiandum manſuetis miſit me. Quem Prophetæ locum Chriſtus ipſe in ſynagoga Nazareth & legit coram omnibus, & ad ſe retulit.

N Quis enim alius ante ipſum paupertatem cõmendaſſe, & beatificaſſe pauperes à ſeculo auditus eſt? Et opportunè quidem hæc ad diſcipulos Ioannis verba loquutus eſt. Ipſi enim à magiſtro ſuo de aduẽtu Meſſiæ edocti, putabant eum in magno ac ſplendido mũdi huius apparatu fore vẽturum (vti ſuperius iam dictum eſt) Quam eorum opinionem erroneam, iam dicto Eſaiæ teſtimonio confutauit. Vnde & per beatum Iacobum dicitur: Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit diligentibus ſe?

Chriſtus prim' pauperes beatificat.

Iac. 2.

Hinc autem patet verum eſſe, pauperibus magis quàm diuitibus Euãgelium annuntiari, quod ad illud audiendũ pauperes magis properare cernuntur: quũ interim diuites qui ſuam hic habẽt conſolationem, cõtumaci faſtidio tumeſcant inflati, putantes ſe ſatis ſibi ſapere, nulliúſque proinde prædicatione indigere, dum ea quæ mundi huius ſunt, id eſt, emere, vendere, fallere, ſimplicibus hominibus imponere, perituras diuitias inceſſanter accumulare, pulchrè norint. Quos decebat Apoſtolum audire dicentem:

Diuites vt Euãgeliũ faſtidiunt.

1. Cor 3. Sapientia huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum.
Itaq; apud huiuſmodi homines, prædicatori veritatis (qui diuitibus minimè blandiens non celat veritatem) locus non eſt, ſed palponibus aſſentatoribúſque, qui ſibi illud vel primo loco ſeruandum ſtatuerunt quod quidam ait:

Perſius.
Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? Vide ſis, ne maiorum tibi forte
Limina frigeſcant, ſonat hic de nare canina
Litera. per me quidem ſint omnia protinus alba.

Pſeudo-prædicatorũ frequens auditorium.

Huiuſcemodi adulatores, imò pſeudoprophetæ apud pleroſque maximi habentur, qui loquuntur placentia, qui faciunt auditores cõfidere in mendacio. Hos plauſibiliter audiunt mercatores, vſurarij, amici carnis ſuæ, Dei verò

inimici. Quos Propheta plangit, dicens: Prophetæ tui non aperiebant tibi iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent. *Thren.* 2

O Itaq; quum in teſtimonio ſuæ veritatis, teſtis fidelis & verax loquitur, dicens: Euntes renuntiate Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis, probauit ſe eſſe Dei virtutẽ & Dei ſapientiam. Dei virtutem, in his quæ vidiſtis, inquit, meis operibus, quibus cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, & cæteris quæ ſequuntur. Et nihilominus per irreprehenſibilem ſaluificámq; doctrinam ſuam quã ipſi ſuis hauſerant auribus, ſe Dei ſapientiam eſſe probauit.

Nec tamen illis ſolis datũ eſt Dei ſapientiam atque virtutem cognoſcere, quin & in nobis vtrũq; miſericorditer oſtendit. Nos enim ſumus illi cæci (vt dictum eſt) illi claudi, illi leproſi, illi ſurdi, illi mortui, & illi pauperes, qui dato Spiritu ſancto, per Chriſti fidem videmus ſpiritualiter, ambulamus, mundati ſumus, audimus, à peccati morte innumerabiles ſecundum exemplum Mariæ reſurreximus, & ita euangelizati ſumus: vt qui pauperes eramus, diuites in verbo & ſcientia facti ſimus. *1. Cor. 1.*

HOMILIA ALTERA.

ILLIS *autem abeuntibus, cœpit* IESVS *dicere ad turbas de Ioanne. Matth. 11.*

In hac parte lectionis Euangelicæ ponitur beati præcurſoris CHRISTI eximia commendatio. Commendatur autem quadrupliciter. Primò, de conſtantiæ firmitate. Secundò, de ſanctę vitæ ſuæ auſteritate, ibi: Sed quid exiſtis videre, hominem mollibus veſtitum? Tertiò, commendatur à prophetici ſpiritus eminenti ſublimitate, ibi, Sed quid exiſtis videre, Prophetam? Quartò commendatur ab officij ſui dignitate, ibi: Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt.

Circa primum dicit: Illis autem abeuntibus, cœpit IESVS dicere ad turbas de Ioanne. Idcirco niſi iam abeuntibus, iámq; digreſſis nuntiis Ioannem Dominus laudare voluit, ne quis ei aſſentationis notã adpingeret, ſi coram diſcipulis magiſtrum commendaſſet, & ne illi tantæ laudis præconia audientes de Magiſtri ſui gloria, in corde extollerentur. Itaque primò Ioannem de conſtantiæ firmitate commendat, dicens: A *Aſſentatio fugienda.*

Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam?

Secundum Chryſoſtomum, quod ad legatos Ioannis attinebat, illi iam vel ex ſolis Chriſti miraculis certi erant Ieſum eſſe Meſſiam illum qui venturus erat: plebs autem ignara quo animo quóve conſilio Ioannes Chriſtum per diſcipulos modo quo dictum eſt interrogaſſet, cogitare poterat Ioannem de Chriſto dubitaſſe, inconſtantem etiam ipſum fuiſſe, nec in priori perſeueraſſe teſtimonio quod toties Chriſto dederat. Hanc ergo opinionem vt Chriſtus à corde turbarum auerteret, cœpit Ioānem laudare, vti mox explicabitur. Neque enim ſibi Ioannes, ſed diſcipulis ſuis interrogauerat. Et hac ipſa laude Ioannis declarat Chriſtus ſe Ioannem non intendiſſe quum de ſcandalo loqueretur, beatum prædicans qui non foret ſcandalizatus in ſe. Vt ſic Chriſtus vtrorumque corda vno inſpexerit intuitu, ſcilicet diſcipulorum Ioannis, qui eum non credebant illum eſſe qui venturus erat, & populi qui ex interrogatione Ioannis, ipſum inſimulare poterant inconſtantiæ & dubitationis. Vbi Cyrillus: Conıecit Dominus tanquam hominum ſecreta cognoſcens, aliquos dicturos: Si vſque hodie ignorat Ioannes Ieſum, qualiter eum oſtendebat nobis, dicens: Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi? Vt igitur ſanaret hanc quæ eis acciderat paſſionem, damnum quod ex ſcandalo procedebat excluſit.

Plebs confirmanda.

Ait ergo: Quid exiſtis in deſertum videre? Conſiſtentem enim in deſerto Ioannem tota illa regio exibat videre. Vnde in Euangelio ſcriptum eſt: Exibat ad eum omnis Hieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem. Nec mirum, quia nouus homo mundo apparebat, ſolitariæ habitationis, admirabilis habitu, innocentis vitæ, prædicator regni cœlorum, iuſtitiæ defenſor inſuperabilis, ſingularis officij, nempe Baptiſta (quod catenus à nemine fuerat vſurpatum) & homo prophetiæ excellentis. Vnde & in Euangelio ſecundum Marcum dicitur: Fuit Ioannes in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Hieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo in Iordanis fiumine, confitentes peccata ſua.

Mat. 13. B *Ioannes à moribus commendatur.* *Mar. 1.*

Inter hæc autem vel illud maximè conſiderandum eſt, ꝙ exiſtimante populo, & cogitantibus omnibus in cordibus

bus ſuis de eo, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus, cõfeſſus eſt, & non negauit, & confeſſus eſt quia nõ ſum ego Chriſtus. Propterea Dominus vtique teſtis fidelis, qui teſtimoniũ redditurus eſt omnibus in die iudicij, & pro merito ſuo ſingulis, Arundinem, inquit, vento agitatam exiſtis videre? Quaſi dicat ſecundum Cyrillum: Mirati eſtis de Ioanne Baptiſta, & pluries perrexiſtis ad eum, tam longa deſerti itinera percurrentes, fruſtrà ſanè, ſi ſic leuem ipſum exiſtimatis vt ſimilis ſit arundini quocũque ventus agitat declinanti. Nequaquam. Non enim inani gloriæ ceſſit, & pro nihilo habuit popularem auram, ſiue ventum tantæ exiſtimationis. Non ergo Ioannes quaſi arundo fuit vento agitata, in eo præſertim quaſi de Chriſto ambigeret, quẽ indice demonſtrans perhibuerat eſſe mundi ſaluatorem. Alioqui ipſe ſibi non ſatis conſtitiſſet, ſed magis inſtar arundinis vento agitatæ huc illúcque fuiſſet impulſus. *Luc. 3.* *Ioãnes nequaquam arundo.*

Nequaquam ergo fieri permiſit Chriſtus vt plebs Ioannem alicuius inſimularet leuitatis, qui etiã vſq; adeo placere hominibus contempſit, vt & ipſum Herodem intrepidus argueret, dicens: Non licet tibi habere vxorem fratris tui: ſed magis propter veritatis & iuſtitię amorem cõſtanter tandem mortem paſſus eſt. Vnde Greg. Arundinẽ mox vt aura contigerit, in partem alteram inflectit. Et quid per arundinem niſi carnalis animus deſignatur? Qui mox vt fauore vel detractione tangitur, in partem quamlibet inclinatur. Si enim ab humano ore aura fauoris flauerit, hilareſcit & extollitur, totúmq; ſe quaſi ad gratiã inflectit: ſed ſi inde ventus detractionis eruperit, vnde aura laudis veniebat, mox hunc quaſi in partem alteram ad vim furoris inclinat. Sed arundo vento agitata Ioannes non erat, quia hunc nec blandum gratia, nec cuiuſlibet detractio in iram aſperum faciebat. Nec proſpera hunc erigere, nec aduerſa nouerant inclinare. C *Ioãnis conſtantia.* *Mar. 6.* *Arundo qui ſunt moraliter.*

Proinde per arundinem bene hypocritæ deſignantur. Habet enim arundo folia, ſed fructu prorſus eſt ſterilis. Hypocrita nonnunquam bona verba, quaſi folia, profert: ſed fructu caret iuſtitiæ. Arũdo radices in luto figit, hypocrita in ſuorum hæret fæcibus peccatorum. Arundo foris lenis & plana eſt, ſed intus caua, & ideo fragilis. Hypocrita de foris ſimulata quaſi politus eſt iuſtitia, blandúſque plerunque, & quaſi tactu mollis: ſed quoniam intrinſecus virtute & Dei gratia vacuus eſt, mox ad cuiuſlibet frangi *Arundini qui ſimiles.*

Iob.40. tur impetum tentationis. In Iob de diabolo, loquente Domino, dicitur: In vmbra dormit, in ſecreto calami, id eſt, in arundineto. Ecce cubile diaboli. In vmbra (inquit) dormit, id eſt, hypocritarum cordibus, quò radij ſolis iuſtitiæ non pertingunt. In ſecreto calami, id eſt, in hypocritis, qui ſicut foris iuſtitiam ſimulant, ita etiam peccata ſua & abſcondunt & celant.

¶ Circa ſecundum dicitur.

Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.

D *Ioãnes vt à veſtimentis cõmendatur* Hic commendatur Ioannes à ſuę ſanctæ vitæ (præſertim in veſtitu) auſteritate. Quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtitum? Cum negatione interrogat vt prius, vt ſubaudias, nequaquam. Quum enim ipſe eſſet pœnitentiæ prædicator, pœnitentiæ ac vitæ aſperitatem etiam habitu oſtendebat. Vnde apud Matthæum dicitur.

Mat. 3. Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos. Et mox probat Saluator Ioannem mollibus veſtimentis vſum non fuiſſe, dicens: Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt. Vos autem Ioannem non in aulis, ſed in deſerto quæſiſtis. Habitus ſanè tanto homine opportunus, de quo & cœleſtis angelus prænuntiauerat, dicens:

Luc. 1. *Ioãnes vt ſimilis Heliæ.* *4. Reg. 1.* Ipſe præibit ante illum (ſcilicet Chriſtum) in ſpiritu & virtute Heliæ, parare Domino plebem perfectam. De Helia enim legimus interrogaſſe regem Ochoziam: Cuius figuræ & habitus eſt vir ille qui occurrit vobis, & loquutus eſt verba hæc? At illi dixerunt, Vir piloſus & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Helias Thesbites eſt. Ioannes ergo ſicut Chriſtum præceſſit in Heliæ ſpiritu, ita & in veſtitu Heliæ. Tales enim vtriuſque fuerunt mores, & zelus auſterus, taliſque vita, quæ non indulgebat ſibi, vt eſſet remiſſior.

Gregor. *Mollibus veſtiri nõ caret culpa.* Et quid eſt dicere: Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt, niſi apertè demõſtrare, quia nõ cœleſti, ſed terreno regno militant, qui pro Deo perpeti aſpera refugiunt, & ſolis exterioribus dediti, præſentis vitæ mollitiem & delectationem quærunt? Nemo ergo exiſtimet in luxu atque ſtudio veſtium peccatum deeſſe, quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Ioannem Dominus de veſtimẽti ſui aſperitate laudaſſet. Si hoc culpa nõ eſſet, nequaquam Petrus Apoſtolus per epiſtolã fœminas à pretioſarum

rum veſtium appetitu compeſceret,dicens: Non in veſte pretioſa. Sed & diues ille qui apud inferos torquetur,pretioſis & mollibus indutus fuiſſe non otioſe memoratur.

Quanuis hoc quòd Ioannes non fuiſſe veſtitus mollibus dicitur, per ſignificationem intelligi & aliter poſſit. Mollibus enim veſtitus non fuit, quia vitia peccantium non blandimentis fouit,ſed vigore aſperæ inuectionis increpauit,dicens:Genimina viperarum,quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? Vnde & per Salomonem dicitur:Verba ſapientiũ quaſi ſtimuli,& quaſi claui in altum defixi. Clauis quippe atque ſtimulis ſapientium verba comparantur,quia delinquentium culpas neſciunt palpare,ſed pungere. *Mat. 3.* *Eccleſ. 12*

Proinde mollibus eſſe veſtitos per ſignificationẽ adulatores rectè dixerimus, qualis(vti ex dictis patet)Ioannes non fuit. Verum homines iſti mollibus veſtiti,aſſentatores, ſcilicet qui regum ſuorum adulantur peccatis, tractabiles atque ſuaues dominatoribus tanquam beneficis, quum ſint iniqui, ſicut adulterij patrator Herodes, ecce in domibus conuiuij circa latera regalia comedunt & bibunt. Ioannes autem ſpinoſus & aſpero veſtitũ arctatus,ita vt palpari nõ poſſet, hic talis extra conuiuium in carcere clauſus eſt, nec aliter in illas regũ domos admittitur, niſi ita vt illic de eius perditione ſermo tractetur,& ſic quodammodo caput eius adferatur in diſco. Ex quibus apparet (vt dicit Hieronymus) rigidam vitam & auſteram prædicationem, vitare aulas regum debere, & mollium hominum palatia declinare. E *Adulatores quales ſint.*

Ecce,inquit,qui mollibus veſtiũtur,in domibus regum ſunt. Per vtrunque horum quæ de Ioanne dicta ſunt(videlicet ꝙ nec ſimilis eſſet arũdini vento agitatæ,nec homo mollibus veſtitus) planè CHRISTVS inſinuat, ꝙ nec facilè mobilis eſſet Ioannes, nec vlla voluptate flecteretur. Vnde Chryſoſtomus:Mollis enim veſtis diſſoluit rigidam animam. Et ſi rigidum corpus hanc aſſumat & aſperum, facilè per ſui mollіciem delicatum reddit & fragile. Facto verò corpore molliore, neceſſe eſt & animam participare læſionem. Nam & plurimum operationes ipſius conſonant diſpoſitionibus corporis. *Ioãnes nõ facilè mobilis.*

Et quãuis pleroſq; mollioris cura veſtitus effœminet: tamẽ(vt ait Ambroſius)alia videtur hic indumẽta ſignare,humana ſcilicet corpora, quib⁹ anima noſtra veſtitur.

Sunt

Mollia veſtimenta, moraliter. Sunt autem mollia indumenta delitioſi actus & mores. Hi verò quibus fluida delitiis membra ſoluuntur, regni cœleſtis extorres ſunt, quos rectores mundi huius atque tenebrarum harum ceperunt. Hi ſunt enim reges qui dominantur ſuper operũ ſuorum æmulos. Nec otioſè Ioannis hic perſona laudatur, qui vitæ amore poſthabito, iuſtitiæ formam nec mortis terrore mutauit. Hæc ille. Ecce enim infallibile teſtimonium vitæ Ioannis, veſtitus, ſcilicet, ipſius cũ carcere, in quem detruſus nõ fuiſſet, ſi arundinis inſtar vento agitatæ, nouiſſet fauere principibus.

¶ Circa tertium dicitur:

Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam.

F Hic Ioannes commendatur à propheticæ gratiæ eminenti ſublimitate. Ac ſi dicat: Si dignum vobis viſum non fuiſſet egredi in deſertum videre hominem nequaquam arundini ſimilem, nec mollibus veſtitum, at ſanè dignum erat exire in deſertum & videre prophetam, imò pluſquam prophetam. Sanè quum iam duabus dictis quæſtionibus Chriſtus Ioannem excuſaſſet, quia non deciſiſſet à ſui teſtimonij veritate, quandoquidem & conſtantiſſimus, & vitæ quoque continentiſſimæ & aſperrimæ fuiſſet, adhuc ex duobus reſtat commendandus, vt eo minus ſuſpicari quiſquam poſſet Ioannem de Chriſto dubitaſſe.

Vt noſtræ fidei prouiſum. In quo etiam & noſtræ in Chriſtum fidei magnopere prouiſum eſt, vt nulla nobis hinc ſubrepat diffidẽtiæ cuiuſlibet cogitatio, dũ & nobis hic idem teſtis fortiſſimus atque irreprehenſibilis, & verbo teſtatur & digito, dicens:

Ioan. 1. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Ego, inquit, vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.

Ioan. 3. Et rurſus: Qui credit in filiũ Dei, habet vitam æternam. Qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

Ioãnes vt pluſquam Propheta. Itaque Ioannis mentem in notitia ſaluatoris mũdi (de quo vaticinati fuerant Prophetæ) abundantius quàm illorum quenquam Chriſtus prædicat fuiſſe illuminatam, quũ dicit: Etiam dico vobis pluſquam Prophetam. Quomodo igitur fieri potuiſſet vt in tam clara, in tã certa notitia tãtæ veritatis mẽs illa ambiguitate vel minima caligaſſet? Par erat cæteris Prophetis Ioãnes in eo ꝙ venturũ nuntiauit, dicens: Poſt me venturus eſt, qui ante me

Ioan. 1.

factus

factus eſt,cuius ego non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calceamenti. Sed omnibus maior Prophetis, imò pluſquam Propheta erat,dum hunc quem venturum annuntiauerat,iam adeſſe monſtrabat,dicens : Ecce agnus Dei. Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir,qui ante me factus eſt (id eſt,mihi in immenſum dignitate prælatus) quia prior me erat.

Sanè maior omni Propheta,inquit beatus Ambroſius, in quo finis eſt Prophetarum. Quia multi cupierunt videre quem iſte baptizauit. Qui etiā hinc pluſquam Propheta dicitur, quia ſupra omnem prophetarum omnium eſt dignitatem miniſterium illud Ioannis, quo Dei filium baptizauit. Proinde ſecundum Chryſoſtomum, etiam in eo cæteris maior fuit Prophetis, quod Chriſto fuit propinquior. Inter ipſum enim & Chriſtum nulli alij interceſſere Prophetæ, quemadmodum qui regi adſtant,cúmque proximi comitantur,& nobiliſſimi habentur,& maximi.

¶ Circa quartum dicitur.

Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam,qui præparabit viam tuam ante te. *Mala. 3.*

Hic Ioannes commendatur ab officij ſui dignitate. G Angelus ſanè appellatur Ioannes, non natura, ſed officio. Angelus enim Græcè, idem ſignificat quod Latinè nuntius. Et quidem nuntius fuit Ioannes,quem Deus miſit ante faciem Chriſti præparare viam eius, vti poſtea oſtendetur.

Cæterum ſuperiore Homilia oſtenſum eſt Chriſtum ad propoſitam ſibi interrogationem,Tu es qui venturus es, an alium expectamus, gemino de ſe teſtimonio reſpondiſſe, videlicet teſtimonio operum, deinde teſtimonio ſcripturarum. De teſtimonio operum illic dictum eſt, reſtat híc dicendum de teſtimonio ſcripturarum, quod ipſe hoc loco dignatus eſt inducere, dicens: Hic, ſcilicet Ioannes, eſt enim de quo ſcriptum eſt per Malachiam Prophetam : Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam : & ſunt verba Patris intemporaliter ad filium ſuum loquentis. Et mox ſequitur : Et ſtatim veniet ad templum ſanctum ſuum dominator quem vos quæritis, & angelus teſtamenti quem vos vultis. *Ioannes vt angelus.*

Ergo

Chriſtum verè Meſſiam eſſe. Ergo iam alius expectandus non eſt. certiſſimè enim iam venit qui expectabatur vẽturus: dominator quẽ vos quærebatis ô ſerui Domini, angelus teſtamenti quem volebatis ô vos, quibus & teſtamentum creditũ fuit & promiſſio. Et ſequitur in Propheta: Ecce venit, dicit Domin⁹ exercituum. Iam enim venit. nam ſtatim illum ſecũdum veritatẽ huius ſcripturę venire oportuit, vbi miſſus eſt iſte angelus ad hoc deſtinatus, vt pararet viã ante faciẽ eius.

Itaque propheticum, imò diuinum hoc teſtimonium, vnà cum ſupramemoratis operum Chriſti teſtimoniis collatum non ſinit ignorare (niſi eum qui ignorare vult) Ieſum à Nazareth, qui putabatur filius Ioſeph, illum eſſe dominatorem, & angelum teſtamenti, quem quærebatis, quem volebatis.

H Igitur iſtæ duæ interrogationes præmiſſę (quibus ſine dubio ſubauditur, Non) auditorem attentum faciunt ad tertiam interrogationem qua interrogat, dicens: Sed quid exiſtis in deſertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm prophetam: & ita eſſe ſubiuncta ratione mox probat, cùm dicit: Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Attẽtis enim auribus hic opus erat, vt audito hoc prophetico teſtimonio, non modò quæ tunc præſentes aderant turbæ, verum etiam omnes populi qui hoc erant audituri, oculos aperirent, circunſpicerent, ac intelligerent quid & quantum eſſet reſpõſum ad interrogationis huius intentionem: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Nimirũ hoc tale eſt, ac ſi diceret: Ioannes ante faciem meam officium agit angeli, quod videlicet officium angeli quantum differat ab officio Prophetæ, de ſcripturis ſanctis requirendum eſt.

Angelorum & prophetarum officia differunt. Angelorum officium eſt, non ſolùm res venturas, ſiue iam inſtantes nuntiare, verumetiam ad certas mitti perſonas, ꝑ quas oporteat res ipſas adminiſtrari, & carũ corda præparare colloquij ſui pręparatione, q̃ digni ſint operatione diuinitatis, ad quã oportet per fidẽ (per quã iuſtus viuit) familiariter peruenire. In hoc officio primi poſt verbum promiſſionis fuerunt illi tres angeli, qui apparentes *Gen. 28.* Abrahæ in figura ſanctę Trinitatis, hoſpitio eius fuerunt recepti, loquente in ipſis Domino ac dicente: Reuertens veniam ad te tempore iſto vita comite, & habebit filium Sara vxor tua. Nouiſſimus autem angelorũ qui eiuſdem pro-

promiſſionis adminiſtratorij fuerũt, Gabriel ad Mariam miſſus eſt virginem, vt eius mentem præpararet adnuntiatione iſta? Ecce concipies in vtero, & paries filium. *Luc. 1.*

Porrò prophetarum officium fuit, promiſſionem eandem, ſiue aduentũ eius, abſque certis prænuntiare perſonis. Exempli gratia: Audite, inquit Eſaias, domus Dauid. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel. Neque iſte, neque quiſquam alius prophetarum ad certam aliquã perſonam miſſus eſt, vt tale quid euangelizaret, niſi iſte pluſquam propheta Ioannes, qui ad hoc miſſus eſt à Deo, vt præſentem Chriſtum hominibus digito demonſtrans, viam ante faciem eius ipſa demonſtratione pręppararet. Itaque per hanc excellentiam Ioannes pluſquam Propheta eſt, & angelus eſt. Alias itẽ cauſas propter quas Ioannes angelus vocetur, require ſi libet Homilia ſecunda, in natali eius. *Officium prophetarum. Eſa. 7.*

Quod antẽ ad præſens ſufficiat, ratione gemina Ioannes angelus vocatur. Primò ratione vitę angelicæ. Nam quaſi angelus vixit in ſolitudine, in contemplatione, in virginitate. Secundo ratione officij, vt nunc dictum eſt. Sanè Chriſtum angelus paucis nominauit perſonis, ſcilicet virgini, Ioſeph, paſtoribus, & Magis: Ioannes hunc non paucis, ſed palàm toti mundo prædicauit: *Ioannes gemina ratione angelus.*

Præparabit, inquit, viam tuam ante te. Ecce præcelſum & ſingulare pręcurſoris officiũ. Pręiuit enim ante Chriſtum naſcendo. Nam & ſex menſibus, angelo teſte, ante Chriſtum conceptus, ſex menſibus ante Chriſtum natus fuit. Et ſicut Chriſtum pręiuit & prænuntiauit in hunc mundum venientem, ita & pręceſſit pręnuntiauítque ad inferos deſcenſurum. Proinde præparauit Chriſto viam ſuo fideli teſtimonio, iuxta quod ſcriptum eſt: Fuit homo miſſus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum. *Ioãnes vt Chriſtum preiuit. Ioan. 1.*

Præparauit item Chriſto viam baptizando, & ſuo baptiſmo Chriſti baptiſmum pręcurrendo: ad baptiſmi conſuetudinem paulatim homines adſuefecit, ne Chriſti baptiſmum poſt mortem ipſius Domini conferẽdum, quaſi rem inſolitam, reſpuerent. Vnde ipſe: Ego, inquit, baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt, ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. *Mat. 3.*

Præpa

Præparauit nihilominus Chriſto viam, pœnitentiam
Mat.3. prædicando. Sic enim prædicare cœpit Ioannes: Pœnitentiam agite: adpropinquauit enim regnum cœlorum.
Mat.4. Iiſdem verbis cœpit & Chriſtus poſtmodum prædicare. Cùm enim audiſſet Ioannem vinctum eſſe, venit Capharnaum, & ibi cœpit prædicare, dicens: Pœnitentiam agite, adpropinquauit enim regnum cœlorum.

Futuræ nihilominus confeſſioni peccatorum viam quo
Mar.1. dammodo præparauit. Nam vt ex Marco ſuperius citatū eſt, Ioanne prædicante in deſerto baptiſmum pœnitētiæ in remiſſionē peccatorum, egrediebatur ad eum omnis regio Iudææ, & Ieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine confitentes peccata ſua.

Præparauit etiam Chriſto viam in deſertum ituro, vbi quadraginta ieiunaturus erat diebus ac noctibus, dum ipſe à primæua ætate habitationem deſerti ſectatus fuit.

K Pręiuit denique Chriſtum moriendo (vt dictum eſt) & apud inferos aduentum ipſius nuntiando. Et vt pręcurſiones iſtę ad epilogum reducantur, triplex fuit Chriſti via in qua ipſum Ioannes pręcucurrit, videlicet, Via eius in mundum, Via eius in mundo, Via eius ex mundo. Via Domini in mundum fuit per incarnationem & natiuitatem. Via eius in mundo, fuit per pędicationem. Via eius ex mundo fuit per mortis perpeſſionem. Iſtis & aliis pręmiſſis rationibus, patet quàm meritò beatus Ioannes præcurſor Domini dictus ſit.

Ioannes vt ſtellæ matutinæ comparatur. Vnde & ſtellæ matutinæ rectè comparatur, quæ & orITurum ſolem ortu ſuo prænuntiat: & quum ille iam exortus fuerit, hæc lumine ſuo deliteſcente quodammodo occumbit. CHRISTVS enim lux mundi eſt, & ſol iuſtitiæ, quem Ioannes omnibus iam dictis modis quaſi præclaro lumine præceſſit. Verum Chriſto iam doctrinę miraculorúmque fulgoribus quaſi propriis radiis coruſcante, Ioannes traditur, & pro iuſtitia & veritate moriēs, occubuit.

Adhæc, ſicut in firmamento cœli hac quæ dicta eſt ſtella matutina, luminoſior pulchriórque nulla eſt, imò
Ioannis eminentia. cętera omnia cœli luminaria (ſole & luna demptis) claritate ſui luminis ſuperat: ita etiam ſanctos omnes tam veteris teſtamenti quàm noui Ioannes excellit, Chriſto mox poſt pręmiſſa dicente: Amen dico vobis, non ſurrexit inter natoş mulierum maior Ioanne Baptiſta.

Sed

Sed quæſtio ſuboritur: Si enim & CHRISTVS propheta, quomodo Ioannes maior eſt omnibus? Soluit Ambroſius dicens: Sed inter mulierum, non virginis natos. Maior enim fuit Ioannes iis quibus æqualis eſſe poterat ſorte naſcendi. CHRISTVS tantum & virgo mater vtique duo illa in firmamento fidei luminaria magna, quaſi ſol & luna, ſua vterque aliis incommunicabili dignitate, Ioanni præferuntur.

DOMINICA QVARTA ADVENTVS.

MISERVNT Iudæi ab Ieroſolymis ſacerdotes & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum: Tu quis es? Ioan. 1.

In hac ſacri Euangelij lectione tria comprehenduntur. Primum eſt, ſolennis Iudæorum ad Ioannem legatio. Secundum eſt, Ioannis de ſemetipſo irreprehenſibilis reſponſio, ibi: Et confeſſus eſt, & non negauit. Tertium eſt, de ſuo Ioannis miniſterio veridica recognitio, ibi: Et interrogauerunt eum.

A Circa primum dicitur: Miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis ſacerdotes & Leuitas ad Ioãnem, nimirum ſciſcitaturos quis eſſet ipſe. Vbi notandum eſt, quòd in Euangelio Dominicę pręcedẽtis, Ioãnes legatione miſſa Chriſtum de ſe interrogat: in Euangelio præſenti, miſſa ex Ieroſolymis legatione de ſeipſo quis qualiſve ſit ipſe interrogatur. Ibi Ioannes à Chriſto commendatur, hic Chriſtum Ioannes fideli teſtimonio pręd icat. Itaque legatione ſolenni ab electo Ieroſolymorum loco, nẽpe ciuitate regia & ſacerdotali, nuntij non quicunque, ſed dignitate venerabiles & officio eminentes, quippe ſacerdotes & Leuitę, ad Ioannẽ deſtinantur. Vbi cernere eſt erga Chriſtum inuidiam & peruerſitatem Iudęorum. Qui quum Ioannem tanti honoris delatione fuerint venerati, qui ſignum nul- *Iudæorum cõtra Chriſtum inuidia.*

lum fecit, nihil huiuſmodi erga Chriſtum feciſſe reperiuntur, qui ſignis à ſeculo non auditis Deum ſe eſſe oſtendit: quin potius poſt tot ſigna & ingratæ genti beneficia collata, in cruce tandem peremerunt. Sed quod Iudæi erga Ioannem, hoc Ioannes erga Chriſtum proſequitur. Nam & delati honoris minus à ſe remouit, & Chriſtum ſuo teſtimonio ſublimiter (vt par erat) commendauit. Vnde & mox ante huius lectionis initium præmittitur: Et hoc eſt teſtimonium Ioannis, quando miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis ſacerdotes & Leuitas ad eum, vt interrogarent eum: Tu quis es?

Ioannis erga Chriſtũ ſynceritas.

B Et quidem nõ parum ad rem attinet ſcire harũ rerum quæ lectione comprehenduntur tempus & cauſam, præſertim quum exinde poſſit dignoſci vtrum de cœlo an ex hominibus teſtimonium eius ſit, id eſt, vtrum ex coniectura humana, an ex prophetiæ ſpiritu teſtimonium Ioannis prodierit. Hoc ergo teſtimonium tunc loquutus eſt, quando legationem hanc ad ipſum miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis. Videlicet, recens à deſerto venerat, vbi vitam anachoriticam duxerat, adeo incognitam hominibus, vt quando ipſe venit, aut CHRISTVS, aut Helias, aut vnus ex antiquis prophetis, ex occultis, & ſoli Deo cognitis locis apparuiſſe putaretur.

Tempus legationis

Quod vtique palàm ſuffragatur veritati, ſcilicet quod non ex hominibus (vt prædictum eſt) ſed de cœlo teſtimonium eius fuerit. Non enim fama Ieſu excitus venerat, quippe qui adhuc inter homines occultus degens, nihil famoſum operabatur: neque ab illo per viſibilem aliquem nuntium fuerat euocatus, ſed (ſicut Lucas refert) iuſſus venit prædicare & baptizare. Ait enim quod anno quintodecimo imperij Tiberij Cæſaris, factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto, & reliqua. Ergo neſciebat adhuc Dominum Ieſum ſecundum hominem, donec vidit eum venientem ad ſe inter turbas, vt baptizaretur ab eo in Iordane, & tunc reuelante eodem ſpiritu quo factum fuerat ſuper eum verbum Domini, cognouit eſſe Chriſtũm Dominũ ante cuius faciem ipſe mittebatur, vt pararet viam eius. Vnde & poſtmodum dicturus eſt, Et ego neſciebam eum, ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & manentem in eo, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.

Teſtimonij Ioannis ſynceritas.

Luc. 3.

Chriſti perſonã vt ignorabat Ioannes.

Non

Non tamen ignorabat veniſſe Chriſtum, quum vtique ob hoc à deſerto expuliſſet eum ſpiritus, vt veniens prædicando & baptizando, inſuper & moriendo, ſuæ coram illo præcurſionis officio fungeretur. Neque ignorabat dignitatem maieſtatémque eius, quam & minoris gradus Prophetæ non ignorauerant, ſed ſecundũ hominem neſciebat illum (vt dictum eſt) id eſt, cuius figuræ vel habitus eſſet, aut vbi, vel quibus cum hominibus habitaret. Tanto ergo fidelius & omni acceptione dignius eſt teſtimonium, quãto ab omni humano fauore purum, vel coniecturæ præſumptione cõſtat eſſe liberrimum. Igitur non ab re poſito teſtimonij huius tempore vel cauſa, nũc ipſa verba reſtant, eo ordine quo ad idem teſtimonium ventum eſt, differenda.

C Nouerant Iudæi ex lege & prophetis magnum regem Chriſtum eſſe vẽturum, nec defecturum regem vel principem de Iuda, priuſquam veniret ipſe qui mittendus erat. Sic enim dixerat pater eorum Iacob: Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat qui mittendus eſt. Iam verò ſub oculis ſuis ea videbant, ſcilicet ablatum eſſe ſceptrum de Iuda, & ducem de fœmore eius: præſertim cùm in regno diuiſo ac dilacerato quatuor alienigenæ per partes ſingulas principarentur. Hoc ipſum poterant ex Daniele cognoſcere, q iam fermè ad finem vſque decurriſſent annorum hebdomades, quas ei angelus cognoſcendo Chriſti aduentui reuelauerat, dicẽs: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper vrbem ſanctam tuam, vt cõſumetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia, & vngatur ſanctus ſanctorum. Sciebãt autem ſic à Propheta prænuntiatum, & quòd (vt dictum eſt) præfixum tẽpus decurriſſet. Igitur facile perſuaderi poterant, vt crederent veniſſe Chriſtũ, ad omnem ſonum arrecti ſemper atque ſuſpecti, ſemper aliquid audire cupidi, vtpote iuxta carnalem opinionem ſuam habituri auream atque gemmatam Ieruſalem, & ſeculum carnale, regnũmque victorioſum: ita vt iuxta Prophetam capientes eſſent eos qui ſe ceperant, & ſubiicerent exactores ſuos, ſcilicet Romanos, quorum tunc ditioni ſuberant. Hoc ſtatim ad prædicationem Ioannis poterant ſuſpicari, intantum vt ipſum eſſe Chriſtum exiſtimarent.

Iudæos tempus aduentus Chriſti cognouiſſe. *Gen. 49.*

Dan. 9.

Iudæorũ expectatio vana. *Eſa. 60.*

Cur Iudæi præſto erãt Ioãnem pro Chriſto recipere.

Intereà Ioannis Baptiſtæ fama, ſanctitatis virtutúmq; eius opinio crebreſcere vehementer cœpit, admirantibus omnibus ſingularem ſuæ vitæ ſanctimoniam, zelum iuſtitiæ & veritatis, prædicationis efficaciam, & eatenus inſuetum baptizandi officium: quibus rebus tantæ authoritatis factus eſt apud omnes, vt quod vellet facilè illis poſſet perſuadere. Vnde ſecundum Lucam exiſtimabat populus, & cogitabant omnes in corde ſuo de Ioanne, ne fortè ipſe eſſet CHRISTVS. Itaque magnopere cupiebant, vt ſe Chriſtum eſſe profiteretur. Libentius enim ipſum ſuſcepiſſent, agnouiſſētq; ſibi Meſſiam, quàm ipſum Chriſtum. Quòd quia Chriſtum minimè latuit, ait de Ioanne: Ille erat lucerna ardens & lucens. Vos autem voluiſtis ad horam exultare in luce eius.

Luc. 3. *Ioan. 5.*

D

Anti. 18, cap. 14. Ioſephi teſtimoniũ de Ioãne.

Accedit etiã ad hæc Ioſephi teſtimoniũ, qui ait: Ioannem, qui vocabatur Baptiſta, Herodes occidit, virũ valde bonum, qui præcipiebat Iudæis virtuti operam dare, iuſtitiam colere, in Deum ſeruare pietatem, & per baptiſmum in vnum coire, tum demum baptiſmum acceptabilẽ fore, ſi non ſolùm ad abluenda peccata ſumatur, verum etiam ad caſtimoniam corporis atque ad animæ iuſtitiam, purificationémque ſeruetur, omniúmque pariter virtutum velut ſignaculum & cuſtodia quædam fidelis habeatur. Et quum ab eo huiuſcemodi præcepta docerentur, ad audiendum eum plurima turba concurrebat: præceptíſque eius ac monitis parata plebs erat in omnibus obedire. Hæc Ioſephus. Hinc etiam beatus Auguſtinus: Nõ mitterent, inquit, Iudæi ad Ioannem, niſi mouerentur excellentia authoritatis eius, quia auſus eſt baptizare. Et ſecundum Chryſoſtomum, ſic fide dignum exiſtimauerunt eſſe Ioannem, vt ei de ſeipſo teſtimonium dicenti crederent. Vnde dicitur: Vt interrogarent eum, Tu quis es?

Rupert. Quid Iudæos in Ioãne offendebat.

Veruntamen carnalem illorum ſpem nõ parum offendebat, ꝙ humilitatem pœnitẽtiæ prædicabat, & genimina viperarum, faciendo dignos fructus pœnitentiæ, fugere à vẽtura ira cõmonebat, & ita omnino regni Dei leges ſuis vitiis (quibus libenter inhærebant) contrarias illo prædicante fore audiebãt. Miſerũt ergo legationem (ſicut iam dictum eſt) interrogantes: Tu quis es? Tu, inquiunt, homo tãti nominis, qui tanta authoritate nouum baptiſmi ritum inducis, quem te eſſe dicis? Nimirum audire cupiebant (vt dictum eſt) ex ore ipſius, num ipſe eſſet Chriſtus, prout

prout vulgò iam exiſtimabatur.

Vbi notatu digniſſimum eſt, quàm grauiter hic Ioannes ſit tentatus. Tentauit ſemetipſum diabolus vt ſimilis eſſet altiſſimo. In cœlum, inquiens, conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum. Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo. Tentata fuit per diabolum ipſum Eua, vt ſeſe Deo compararet. Ita enim tentator ait: Scit Deus quòd in quocunque die comederitis ex eo (nimirum fructu ligni vetiti) aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Itaque ſicut in cœlo Lucifer, & Eua in paradiſo, ita & hic Ioannes tentatur in deſerto, vt ſimilem ſe faceret Deo, vt ſe Chriſtum eſſe profiteretur. Grauis ſanè & magna hæc etiam ad blaſphemiam tentationis ſuggeſtio, vſqueadeò vt grauius ſub cœlo peccare nemo poſſet quàm hic Ioannes, ſi poſt tanta gratiarum ſibi collata dona, ſeſe Meſſiam profeſſus, Deum vtique blaſphemaſſet.

E
Tentatus Ioãnes fidelis permanſit.
Eſa. 14.
Geneſ. 3.
Tentatus grauiter.

At ille arundo non erat, vt vento ſuggeſtionis & tentationis huiuſcemodi agitari poſſet, & à veritate deflecti: ſed nec homo erat mollibus veſtitus, vt præconia famæ menſuram ſuam excedentis, quaſi palpantium manus, molli aſſenſu exciperet: quo modo faciunt ij qui in domibus regũ ſunt, quia poteſtatem habentes gratulantur, quòd ab adulatoribus ſuis benefici vocentur.

¶ Circa ſecundum dicitur:

Et confeſſus eſt, & non negauit. Et confeſſus eſt: Quia non ſum ego Chriſtus.

Hic ponitur Ioannis de ſemetipſo reſpõſio irreprehenſibilis. Eſt autem hæc eius reſponſio quadruplex, iuxta quatuor propoſitas ſibi interrogationes. Quarum prima hæc eſt? Tu quis es? Quum vellet quærere num ipſe eſſet Chriſtus, prout omnes eum eſſe exiſtimabant, noluerunt tamen id apertè proferre, ne temerarij putarentur. Hanc enim illorum fuiſſe intentionem, ex Ioannis reſponſione colligitur, qui non verbis, ſed adfectui & intentioni eorum reſpondens, ait: Non ſum ego Chriſtus. Nam quis ipſe eſſet vltimo tandem eloquutus eſt, vbi ait; Ego vox clamantis in deſerto.

F

Porrò ſecundum Originem (ſicut & ſuperius dictum eſt) tempus aduentus Chriſti populum tunc recreabat, quaſi iam præſens exiſtens, legiſperitis ex ſacris ſcripturis

Meſsiæ no men vſurparunt. Chriſti tempus ſperatũ colligentibus, quamobrem nonnulli Meſsiæ ſibi nomen temerè vſurparunt, Ioſepho perhibente, ſicut Theodas, & Iudas Galilæus. Vnde & in Actibus Apoſtolorum Gamaliele in concilio Iudæorum *Act. 5.* differente, ſcriptum eſt:

Ante hos dies extitit Theodas, dicẽs ſe eſſe aliquem: cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorũ, qui occiſus eſt, & omnes qui credebant ei diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſsionis (id eſt, quibus per ſingula capita cẽſus Cæſari in ſignum ſubiectionis perſoluebatur) & auertit populum poſt ſe, & ipſe periit, & quotquot conſenſerunt ei diſperſi ſunt. Quum ergo feruentius Chriſti expectaretur aduentus, Iudæi transmittunt ad Ioannem, per hoc quod eſt, tu quis es, conijcere volentes ſi ipſe ſe Chriſtum fateretur.

Rupert. Non ſum ego, inquit, Chriſtus. Verax vtique veritatis præcocauit ſapienter mortiferum diuini nominis adulterium, velut is qui quũ paranymphũ ſe eſſe ſciret, clanculum ad ſponſam veniẽdo, ſponſum ſe eſſe mentiri nollet. Nam (vt dicit Chryſoſt.) deuoti famuli eſt non ſolum non rapere gloriam domini, ſed & oblatam à multis reſpuere.

G Vbi planè Ioannis humilitas commẽdatur, qui quum *Greg.* tantæ virtutis eſſet vt Chriſtus credi poſſet, elegit ſolidè *Ioãnis humilitas.* ſubſiſtere in ſe, ne humana opinione raperetur inaniter ſuper ſe, Nam confeſſus eſt, & non negauit: confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Sed qui dixit non ſum, negauit planè quod non erat, ſed non negauit quod erat, vt veritatem loquens eius membrum fieret, cuius ſibi nomen fallaciter non vſurparet.

Rupert. Vbi & illud notandum eſt, ꝙ Euãgeliſta hanc negatiuam enuntiationem qua Ioannes ait, non ſum Chriſtus, *Ioannes hinc confeſſor.* confeſsionem eſſe affirmat: hoc nimirum intendens, vt hoc maximè loco Ioãnem Baptiſtam Chriſti cõfeſſorem eſſe ſentias. Nam ſi Chriſtũ ſe eſſe dixiſſet, vel ita opinantibus cõſenſiſſet, eũ proculdubio qui Chriſtus eſt, Chriſtum eſſe negaſſet. Igitur ex hoc ſatis conſtat, quia dũ dicit pro teſtimonio Chriſti, non ſum ego Chriſtus, vno & eodem dicto Chriſtum confeſſus eſt, Chriſtum nõ negauit; ac ꝑ hoc verus hoc loco Chriſti cõfeſſor claruit. Itaque Ioãnes fidelis Chriſti confeſſor & teſtis, & ipſe dignũ recipit teſtimonium, pronuntiante ſic Euãgelica veritate.

Et con-

Et confeſſus eſt,& non negauit:& ſubaudias, Chriſtum: quem profectò negaſſet,ſi aliud dixiſſet quàm dixit:Non ſum ego Chriſtus.

Ecce ad primam illorum ſciſcitationem prima & irreprehenſibilis Ioannis reſponſio, ſed nondum ſciſcitandi finis.Sequitur enim:

Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dixit: Non ſum.

Audito quod ſe eſſe Chriſtum negaſſet, rurſum interrogant,num ipſe eſſet Helias.Nam quū iam tempus Meſſiæ aduenisse intelligerent (vt iam dictū eſt) & ſcirent Heliam venturum eſſe ante Chriſtum,iuxta quod prędictum erat per Malachiam prophetam,dicentem:Ecce ego mitto vobis,dicit Dominus, Heliam prophetam antequam veniat dies Domini:cogitabant ne fortè ipſe eſſet Helias, ꝙ ipſius cum Helia in vita & moribus grandis eſſet ſimilitudo.Itaq; interrogauerunt:Helias es tu?Et dixit: Non. Quaſi dicat:Iuxta ſenſum & opinionem veſtram in perſona Helias,ille ego non ſum,qui in igneo curru quondam raptus eſt in cœlum,futuro tēpori reſeruandus,ſed ſum homo alius ante annos circiter triginta patre veterano, & matre ſterili,eadémque prouecta ætate,progenitus. H

Cur de Helia quærunt.

Mala. 4.

Heliam ſe eſſe negat.

Sic enim diſtinguendum eſt,quià videlicet ſine vlla exceptione Heliam ſe eſſe negare non poterat.Alioqui contradixiſſet Chriſto,dicenti de illo ad turbas : Si vultis recipere, Ioannes ipſe eſt Helias. Nunc autem quomodo non repugnet perſpicuum eſt. Nam quod ait Dominus, ipſe eſt Helias,myſticum eſt,ac ſi dicat:In hoc eſt Helias quod iuxta aliud Euangelij teſtimonium venerit in ſpiritu & virtute Heliæ,& eandem cum illo ſpiritus gratiam acceperit.

Luc.1.

Sed & Ioannis vitæ auſteritas,rigórq; mentis & Heliæ, pares ſunt. Ille in eremo, & iſte in eremo victitabat, & vterque zona pellicea cingebatur.Ille quia regem Achab & Iezabel impietatis arguit,fugere compulſus eſt.Iſte quia Herodis & Herodiadis illicitas arguit nuptias,capite truncatur. Sed & idcirco Ioānes Helias à Domino vocatus eſt, quòd ſicut iuxta dictam Malachiæ prophetiā Helias præceſſurus eſt,& venturum iudicem nuntiaturus:ſic Ioānes primum Chriſti preceſſerit aduentum,& vterque,hic primi,ille ſecundi aduentus nuntius ſit. Itaq; myſticum eſt, quòd Ioānes à Saluatore Helias dictus eſt.At illi myſte-

Ioannis cū Helia ſimilitudo.

ria non quærebant, ſed tantùm an ipſe in perſona Heliaſ eſſet ſciſcitabantur.

Contrarium itaque non eſt ſententiæ veritatis quòd Heliam ſe eſſe denegat, quia quod myſtico intellectu verum erat, illorum ſenſu qui interrogabant, ſi diceret: Helias ego ſum, falſum fuiſſet.

His reſponſionibus acceptis, necdum cõtenti, etiam tertia interrogatione Ioannem diſcutiunt, dicentes:

Propheta es tu? Et reſpondit, Non.

I Et hoc planè verum eſt, licèt de illo dicat Dominus
Mat. 11. Quid exiſtis in deſertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam. Ioannes enim virtute quidem Propheta erat, ſed officio Propheta non erat. Quod autem officio propheta non fuerit, palàm fit ex prophetici officij definitione.

Officium prophetarum. Prophetarum officiũ fuit, verbum Domini antequam caro fieret, carnem aſſumpturum eſſe, dictis prænuntiare, factis præfigurare. Nam etſi ſunt & fuerunt plurimi qui diuerſis in rebus prophetiæ ſpiritu perdoceri meruerunt, eos tamen ſolos in prophetarum catalogo ſancta eccleſia computat, qui de ſummis rebus, id eſt, de incarnandi verbi myſteriis ſancti ſpiritus oraculum mente perceperunt, vocéque & literis mundo annuntiauerunt.

Ioannes autẽ non hoc modo æterno Dei verbo obſequutus eſt, quippe qui non in vmbra futurorum, ſed in veritate erat præſentium, neq; proferebat propheticum ſermonem, cui attendendum eſſet tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco, ſed prætento digito mõſtrabat verum ſolem mundo iam exortum. Igitur officio propheta non erat: virtute autem vel gratia, propheta, imò pluſquã propheta erat, quia videlicet præſentem prophetarũ omnium verticem Chriſtum contingens, ipſius myſteria prophetis omnibus familiarius nouerat.

K Sed dicet aliquis: Quur interrogatus vtrum eſſet propheta, quum de officio negauit, de virtute vel gratia prophetali quę in ſe erat, reticuit? Videlicet, quia cum hi qui interrogabant ex aduerſo cõſiſterent, quod & paulò poſt Euangeliſta latenter innuit, quũ dicit: Et qui miſſi fuerãt, erant ex Phariſęis: quum ergo inſidioſa intentione ſtarẽt ex aduerſo, nec animo diſcendi veniſſent, non placuit ſpiritui ſapientiæ in animo ſancti præcurſoris habitanti alio

modo

modo indignis reſpondere. Tantùm ergo ad interrogata irreprehenſibili parcitate verborum reſpondit. Sed nemo iure reprehenditur, quod non reſpondet vltrà vel aliter quàm exigit modus inquiſitionis.

Vel poteſt dici, quòd quum plures in Iſrael æditi fuerint prophetæ, (vt dicit hic Origenes) vnus de quo Moſes prophetauerat, præſertim expectabatur. prædixerat enim: Prophetam vobis ſuſcitabit Deus ex fratribus veſtris, ſicut me, illi parebitis. Sciſcitãtur ergo interrogatores iſti, non ſi foret propheta ſimpliciter, ſed cum articulo in Græco ſermone ponitur. Propheta inquiunt, es tu? Per ſingulos enim prophetas nouerat populus Iſrael neminem eorum fuiſſe hunc, quem Moſes prænuntiauerat, qui (ſicut Moſes fecerat) medius ſtaret inter Deum & homines, & accepto teſtamento à Deo, illud tradidiſſet diſcipulis. Hoc autem tãti támq; ſingularis prophetę nomẽ illis Chriſto minimè tribuẽtibus, ſed arbitrãtibus alium quempiam ab illo, prophetam illum fore, Ioannes ſciuit, quoniã ille propheta nemo alius q̃ Chriſtus eſſet. Sciens ergo ſe illum magnum prophetam, id eſt, mundi ſaluatorem, authorémq; noui & æterni teſtamẽti nõ eſſe, interrogatus num ipſe propheta ille eſſet, rectè reſpõdit: Non. *Qualis propheta Ioãnes nõ erat.*

Adhuc ergo iam quartò ſciſcitantur. Vnde ſequitur:

Dixerunt ergo ei: Quis es, vt reſponſum demus his qui miſerunt
V *nos? Quid dicis de teipſo?* L

Quandiu ij qui ſibi ſapientes & prudentes videbantur, interrogationibus irreuerenter habitaculum tantæ ſanctitatis pulſauerunt, ſimplici negatione iuxta modum interrogationis (vt par erat) caſſati ſunt. *Chryſoſt.*

Verum quia nemo eſt bonus ſeruus ſine miniſterio, nec bonus nuntius ſine reſponſo, quum non ſufficeret illis ſcire de Ioanne quid non erat, quia nec Chriſtus, nec Helias, nec Propheta, niſi etiam ſcirent quid erat, adhuc acrius inſtiterunt, dicentes: Quid dicis de teipſo? vt reſponſum demus his qui miſerunt nos? Sperabant ſanè aliquid magnum & nouum audire.

Vbi eſt cõſyderare Ioannis authoritatem, quia & teſtimonium ſuum de ſeipſo Iudæis erat acceptabile (vt iã dictũ eſt) qui Chriſto de ſe teſtimonium dicente, dixerunt: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimoniũ tuũ non eſt verum. Quum ergo & Chriſti, & Heliæ, & Prophetæ *Quanta Ioannis apud Iudæos authoritas. Ioan. 8.*

nomina de ſe negaſſet,tum enixè appetebant ſcire quidnam Ioannes de ſeipſo,& quem ſe eſſe diceret. Tunc delectis illis ad ſe nuntiis,hoc de ſeipſo reſpondit, quod nec interrogare ipſi nollent,nec quod auditum, præ altitudine myſterij vllatenus poſſent attingere,dicens:

Ego vox clamantis in deſerto,dirigite viam Domini ,ſicut dixit Eſaias Propheta.Et qui miſſi fuerant,erant ex Phariſæis.

M Reſponſum ſanè magnum,ſed quod non intellexerunt qui miſſi ad eum venerant. Nec mirum. Nam illi qui ſapientes videri magis volunt quàm eſſe, neſcire malunt quàm diſcere,quales vtique erant iſti,qui ob hoc ad Ioannem miſſi ſunt,quia tales æſtimabantur qui poſſent comprehendere omne reſponſum , & de omnibus quæ dicerentur certum habere iudicium.Sed prauè prudentes declinant animo retrorſum, & hoc reſponſum diſſimulatores callidi quaſi non audierint,ſurda aure prętereunt.Sed nos prout datum fuerit hoc reſponſum expendamus.

Arrogantiũ typus.

Rupert. Primum igitur per hoc quod ait:Ego vox clamantis in deſerto,intelligi datur, quia contemporalem Chriſto ſe eſſe fatetur,nempe cuius ipſe vox ſit.Et aduerte quòd ſicut Ioannes dictus eſt à Chriſto Helias, non quidem in perſona,ſed officio,ita etiam officio vocem ſe eſſe fatetur. Et hoc propter duo.

Ioãnes cur vocem ſe eſſe dicit. Primò,quia vox eſt manifeſtatio verbi,quod vtique nil aliud quàm mentis conceptus eſt. Quoniam ergo Deus pater Verbum ſuum iam nunc incarnatum per beatum Ioannem mundo manifeſtum fecit,ideo ipſe rectè vox dicitur.Vnde ipſe de eodem Dei verbo incarnato,id eſt,Domino Ieſu Chriſto,ait:Vt manifeſtetur in Iſrael,propterea ego veni. Ipſe enim fuit homo miſſus à Deo in teſtimonium,vt teſtimonium perhiberet de lumine, id eſt,de Chriſto,qui ait:Ego ſum lux mundi. ſequitur: Vt omnes crederent per illum.

Ioan. 1.

Ioan. 10.

Secundò beatus Ioannes vox dicitur,quia vox è propinquo manifeſtat eum cuius eſt.Poteſt enim ſe quiſpiã manifeſtare vel per interpoſitam perſonam , vel per vocem propriam.Et quum aliquis ſui aduentus nuntios præmittit,adhuc nõ dicimus eum adeſſe. Verũ audita voce eius, dicimus:Ecce hic eſt.Prophetæ omnes ante Ioannẽ nun-

tij fuerunt,venturum mundi redemptorem annũtiantes. Ioãnnes verò qui miſſus eſt ante faciem Chriſti parare viam eius, vox Chriſti fuit. Quod vtique longè maius erat quàm eſſe vel Heliam,vel quemlibet Prophetarum. Et quidem magnus eſſe perhibetur, de cuius aduentu & officio Eſaias longè ante vaticinatus eſt. Sicut dixit, inquit,Eſaias Propheta.

Proinde magnum & reuerendum oportebat eſſe hũc teſtem,propter indigẽtiam filij hominis,pauperis & egeni propter nos facti,& propter nos magno teſtimonio indigentis. Propterea tantus ac talis venit, qui teſtimonium perhibẽs dignus eſſet audiri, imò nõ poſſet contemni.Et quidem ipſe Ioannes nõ nimis vltroneus,imò nimis importunè pulſatus ab inquirentibus,nimiſq; diſcuſſus quis ipſe eſſet,hæc tandem reſpondit:Ego vox clamãtis in deſertò.Sanè quãdo venit iſta vox clamãtis,tam magnificè venit,vt conceptus ex vtero ſenectutis & ſterili Gabriele archangelo annuntiante,ſpiritu ſancto repleretur nec dũ in lucem æditus,tantis natiuitatem eius cõcomitantibus ſignis,vt timerent omnes vicini,& ſuper omnia montana Iudææ diuulgarentur hæc,& ponerent omnes qui audierant in corde ſuo,dicentes:Quis putas puer iſte erit? N *Magnæ authoritatis hic teſtis.* *Luc. 1.*

Ego,inquit,vox clamãtis in deſerto.Ac ſi dicat,Ego ille ſum,& illa vox ego ſum,quam Eſaias interiori auditu clamantem vobis audiuit,vt paretis vias eius,quia nunc adeſt,ſcilicet,Chriſtus.Clamo nunc vobis,parate viam Domini:quia dico vobis,pœnitentiam agite,appropinquabit enim regnum cœlorum. Tanta hæc vox eſt,vt Propheta tanto ante tempore hanc in ſpiritu audiens,gaudio attonitus exclamauerit,dicens: Vox clamãtis in deſerto. Dignum ergo eſt,inquit,vt & vos mihi credatis,quum vobis oſtendero Chriſtum. Sicut enim ad hoc fit vox vt verbũ audiatur, ſic ego ad hoc natus ſum, vt per miniſterium meum CHRISTVS qui eſt incarnatum æterni Patris Verbum,præſens agnoſcatur. *Quæ vox Ioannes.* *Eſa. 50.*

Parate,inquit,viam Domini. Quaſi dicat: Iam in via Dñs eſt,præſentis vitæ viam ingreſſus eſt.Ad opus grande nunc proficiſcitur.In via nunc eſt.Ecce tãquam ſponſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad currendam viam.Sed vnde venit,& quò eſt iturus?A ſummo cœlo,inquit,egreſſio eius,& occurſus eius vſque ad ſummum eius.Nolite,ô Iudæi,nolite obuiare,nolite reſiſtere, O

nolite

nolite ei obſtinationis offendicula ponere. Nam ſuper quem ceciderit, cōminuet eum. Væ illis, quorū ſcelere in mortem tradendus eſt. At illi ſurda (vt dictum eſt) aure clamorem eius præterierunt, quaſi nihil illis dixerit.

Cuius clamātis vox Ioannes. Sed nos ſurditatis iſtorum exemplum execrantes, audiamus & attēdamus cuius clamantis Ioānes vox fuerit. Ipſe vtiq; clamans eſt, qui ſtabat & clamabat: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Clamat iterum: Venite ad me oēs qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Deniq; omnis vita, omne tēpus quo hic in carne degit, clamor fuit, de quo per Apoſtolum dicitur: *Heb. 5.* Qui in diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationéſque ad eum qui poſſet illum à morte ſaluum facere, cum clamore valido & lachrymis offerēs, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Huius clamantis Ioannes prima vox fuit. Humilitas quippe vocem non habebat, ſed ignotus habitabat in ciuitate Nazareth, quum iam trigeſimum inciperet annum ætatis.

P *Porrò teſtimonio opus erat Chriſto.* Porrò ſicut verbum noſtrū clara & ſonora voce indiget vt melius audiatur, ita Dei verbum caro factum (vt dictum eſt) teſtificante Ioanne indiguit, vt homines in eo minus ſcādalizarentur. Vnde non ſolùm apud ſimplices, verum etiam apud inuidentes, & voluntarium patientes ſcandalum, authoritas Ioannis cauſam eius perſæpe defendit, vt illic, *Mat. 21.* quum dicerent ei: In qua poteſtate hæc facis? reſpondens dixit eis: Interrogabo vos & ego vnum ſermonem, quem ſi dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua poteſtate hæc facio: Baptiſmus Ioannis vnde erat, è cœlo, an ex hominibus? At illi cogitabant intra ſe dicentes: Si dixerimus è cœlo, dicet nobis: Quare ergo nō credidiſtis illi. Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebant Ioannem ſicut Prophetam. Et reſpondentes dixerunt Ieſu: Neſcimus. Ait illis & ipſe: Nec ego dico vobis in qua poteſtate hæc facio.

Ioānis teſtimonio & nos cōfirmamur. Nec tamen illius temporis homines tantum attendere debemus, ſed & omnes gentium nationes vſque ad finem ſeculi. Quandiu enim prædicatur Chriſti in hunc mundum aduentus, adeſt hic idem teſtis Ioannes, & teſtificans digito ſuo confirmat, quia Chriſtus alius non fuit, nec eſt, nec erit, niſi is qui putabatur filius Ioſeph.

Q *Greg.* Cæterum vbi hæc vox clamauerit, attende. Vox clamātis, inquit, in deſerto. In deſerto clamat, quia derelictæ ac deſtitutæ Iudææ ſolatium ſui redemptoris annuntiat.

Sed & in deſerto clamare idcirco dicitur,quoniam ad pœnitentiam agendam hortabatur. Deſertum enim agendæ pœnitentiæ locus conueniens eſt. Vnde & Dominus pœnitentiæ agendæ in ſemetipſo nobis præbiturus exemplũ, quadraginta diebus & noctibus ieiunauit in deſerto.

Clamat autem & dicit: Dirigite viam Domini. Moraliter via Domini ad cor dirigitur,quum veritatis ſermo humiliter auditur. Via Domini ad cor dirigitur,quum ad præceptum eius vita præparatur. Vnde ſcriptum eſt: Si quis diligit me,ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Quiſquis ergo mentem in ſuperbia eleuat, quiſquis auaritiæ æſtibus anhelat, quiſquis ſe luxuriæ inquinationibus polluit,cordis oſtium contra veritatem claudit, & ne ad ſe Dominus veniat, clauſtra animi ſeris vitiorum damnat. *Mat. 4.* *Via Domini quæ ſit.*

Et qui miſſi fuerant,erant ex Phariſęis, videlicet ex eis qui non Dei, ſed ſuam quærebant gloriam,qui tulerant clauem ſcientię, & nec ipſi introibant, nec alios intrare ſinebant. Quo vitio nunc Ioanni inſiſtebant, non ſolum non pœnitentes,ſed & alios ad pœnitentiam inuitari non ferentes,vt ex ſequentibus patebit.Vnde & apud Lucam ſcriptum eſt: Et omnis populus audiens, & publicani iuſtificauerunt Deum baptizati baptiſmo Ioannis. Phariſæi autem & Legiſperiti conſilium Dei ſpreuerunt in ſemetipſis,non baptizati ab eo. *Luc. 7.*

HOMILIA ALTERA.

ET interrogauerunt eum,& dixerunt ei: Quid ergo baptiZas,ſi tu non es Chriſtus,neque Helias,neque Propheta? Ioan. 1.

In hac parte Euangelicæ lectionis tria comprehenduntur. Primum eſt, Phariſæorum apud Ioannem inuidioſa interrogatio. Secundum eſt, Ioannis ad interrogata modeſta reſponſio, ibi: Reſpondit eis Ioannes. Tertium eſt, Ioannis de Chriſto fidelis teſtificatio, ibi: Medius autem veſtrum ſtetit.

Circa primum attende ꝙ hi qui miſſi fuerant ad Ioannem, grande aliquid & inſuetum ab eo audire ſperauerãt, vt videlicet affirmaret ſe vel Chriſtũ eſſe,vel Chriſti pręcurſorem Heliã,aut ſaltem aliquẽ ex Prophetis. Quum autem ille Chriſtum,Heliã & Prophetam renuens,dicerет *A* *Ioannem interrogantium intentio.*

ret ſe eſſe vocem clamãtis in deſerto,modicũ hoc eſſe,& nihil tale,quale cupiebãt audire,reputauerũt, quia diuina myſteria nõ intelligebant.Itaq; iam ei indignati,inuidioſa nũc interrogatione diſcutiunt,dicentes:Quid ergo baptizas,ſi tu nõ es Chriſt⁹,neq; Helias,neq; Propheta?

Quod(ſecundum Origenem)dixerunt non quaſi baptizari cupientes, ſed volentes eum à baptizando prohibere.Et quem blanditiis non valuerant ſupplantare, accuſationem ei innectere tentãt,cogentes eum,vt diceret ſe eſſe quod non erat. Alioqui audacię eſſe quòd baptizaret,ſi non erat Chriſtus, nec pręcurſor illius, nec præco, id eſt,Propheta.Ecce vt clauem ſcientię ferentes ipſi non introierunt, & volentes introire prohibuerunt. Non enim ſatis erat eis prędicante turbis Ioanne pœnitentiam non agere, ſed & alios inuidebant ad baptiſmum pœnitentiæ inuitari.

B Quando igitur miſerunt Iudęi ab Hieroſolymis Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem(ſicut dictum eſt)& illic ſic eum interrogauerunt,ſic percontati ſunt, tota expectante ſynagoga Iudęorum & Phariſęorum, à quibus miſſi fuerant: tunc Ioannes de Chriſto teſtimonium perhibuit de quo & in pręcedentibus dictum eſt,& in conſequentibus eſt dicendum. Tunc ſanè audita eſt vox clamantis in deſerto,imò à deſerto venientis,vbi ſolitarius & Helię perſimilis vitam aluerat, vitã, inquam, qualem eſſe decebat teſtis legitimi & irreprehenſibilis , ne oculi qui viſuri erant pręſentiam verę lucis, quippiam haurirẽt de omni quæ in mundo eſt concupiſcentia carnis, ne digitus,quo pretento demonſtraturus erat agnum Dei,vel manus,quas ſubiturũ, & à quibus baptizandum erat caput angelicis poteſtatibus reuerendum,aliquid tangerent de omni maſſa picis coinquinantis:& pulchritudo oris, à quo primum audiendum erat teſtimonium gratię & veritatis,aliquo modo defloreſceret,loquendo aliquid vani aut otioſi ſermonis.Tunc,inquam,audita eſt vox magna, vox pręclara, à deſerto venientis, imò & illi deſerto clamantis, vbi quondam habitauerat iuſtitia , nunc autem homicidę,quos eadem iuſtitia deſerentes ſe, deſeruit,ex quorum conuentu & hi erant, quibus inſiſtentibus Ioannes hoc,qui ſequitur,modo reſpondit:

Qualem eſſe decebat teſtẽ Chriſti.

Vox clamantis in deſerto. Eſa.1.

¶ Circa ſecundum dicitur:

Ego baptizo in aqua.

Hic

C

Hic ponitur ad interrogata Ioannis modeſta reſponſio. Videbantur interrogatores illi præſentiſcere quod Chriſto competeret baptizare, promittente per Ezechielem Domino, & dicente: Effundam ſuper vos aquã mundam, & mundabimini ab omnibus iniquinamentis veſtris, ſed Ioannes iam ſe CHRISTVM eſſe negauerat: ergo munus alienum vſurpare Phariſæis videbatur. Quibus ipſe reſpondet dicens: *Ezech. 36*

Ego baptizo in aqua. Quaſi dicat: Ego quidem non ab re, aut vti vos putatis, abſq; cœleſti authoritate, aut à meipſo veni, ſed miſſus à Deo baptizo in aqua. Quaſi dicat: Non eſt multum quærendum de baptiſmo meo, quum ſit in aqua tantum, quum corpus ſolùm lauet, non animam. Vnde Gregorius: Ioannes, inquit, nõ ſpiritu, ſed aqua baptizat, quia peccata ſoluere nõ valẽs, baptizatorũ corpora per aquam lauat, ſed tamẽ mentẽ per veniã nõ ſanat. *Ego baptizo in aqua.*

Cur ergo baptizat, qui per baptiſmum peccata nõ relaxat, niſi vt præcurſionis ſuæ ordinem ſeruãs, quẽ naſciturum naſcendo præuenerat, baptizaturum quoque Dominum baptizando præueniret: & qui prædicando factus eſt præcurſor Chriſti, baptizando etiam præcurſor eius fieret imitatione ſacramenti? Baptiſmum ergo in remiſſionem peccatorum quia dare non poterat, prædicabat.

Proinde & ſi baptiſmus Ioãnis remiſſionẽ non cõferret peccatorũ, valuit tamen ad plura. Primo, ad ſignificãdum baptiſmũ Chriſti, vt dictũ eſt, quem & ſi multę pręſignauerant veteris teſtamenti figuræ, baptiſmus tamen Ioannis hunc clarius præfigurauit, & expreſſius, adeò vt neceſſe fuerit hunc ab illo diſcernere, prout pòſt dicetur. *Quid valuit baptiſmus Ioannis.*

Secundò, quia baptiſmus Ioannis non tantum pręparabat, ſed paulatim etiam aſſuefaciebat ad Chriſti baptiſmum ſuſcipiendum. Non tamen (ſicut dictum eſt) baptiſmus iſte ſacramentum erat, quemadmodum torneamentum quo ſe milites ad bellum aſſuefaciunt, bellum non eſt, tametſi ſpeciem belli prætendat.

Tertiò quoque fuit vtilis baptiſmus Ioannis ad Chriſtum Dominum manifeſtãdum, ſicut ipſe teſtatur, dicens: Vt manifeſtaretur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Siquidẽ illo baptizãte manifeſtatus eſt Chriſtus & apparitione ſpiritus ſancti in ſpecie columbæ deſcendentis ſuper eum, & voce Patris atteſtantis, & dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. *Luc. 3.*

Ne

D Ne quis autem in Ioannis baptiſmo erraret, putans ſibi hunc abſq; Chriſti baptiſmo ſufficere ad ſalutem, Ioãnes ipſe præcauit, baptiſmum ſuum à Chriſti baptiſmo clarè diſtinguẽs. Vnde in Euangelio ſecundum Matthæum ipſe loquitur, dicẽs: Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Qui autem poſt me venturus eſt, fortior me eſt. Ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto igni. Idem patet manifeſtius ex iis quæ Lucas in Actis Apoſt. refert loquẽte Paulo, & dicente: Si ſpiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque ſi ſpiritus ſanctus eſt audiuimus. Ille verò ait: In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt: In Ioannis baptiſmate. Dixit autẽ Paulus: Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentię populum, dicẽs in eum qui venturus eſſet poſt ipſum vt crederẽt, hoc eſt in Ieſum. His auditis baptizati ſunt in nomine domini Ieſu. Et licet Ioannis perſona omni ſanctitate & gratia cõmendetur, non tamen propter hoc baptiſmus ſuus plus habuit efficaciæ. Non enim miniſtri ſanctitas eſt attẽdenda in hac parte, quaſi illa baptiſmum commendet, ſed ille tantum, de quo Ioannes perhibet, dicens, Chriſtum vtique deſignans: Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Eadẽ proinde ratione baptiſmi ſacramento nihil detrahit miniſtri iniquitas. Vnde patet quòd Chriſti baptiſmo opus habebãt à ſancto Ioãne baptizari, ſed denuo baptizari non debent qui etiam ab hæreticis ſecundum ritum eccleſiæ, ſiue etiam ab Iudæis forent baptizati. Nõ enim eſt quod miniſtrum in hac parte conſyderes, ſiue ille probus ſit, ſiue impius, Chriſtus eſt qui baptizat, Columba baptizat. Satis eſt quòd miniſter illud agere intẽdit, quod ipſa ſancta facere ſolet & intendit eccleſia, debitis quoque materia & forma obſeruatis. Contrarium horum aſſerere error eſt, & hæreſis Donatiſtarũ, qui baptiſmum hæreticorũ reiiciebant. Is tamen cui ſacerdotis catholici copia nõ negatur, officio hæretici in baptizando vti non debet.

Baptiſmus Ioannis qualis ſuit. *Mat. 3.* *Act. 19.* *Baptiſmi virtus nõ à miniſtro.*

E Proinde ſi aliquis quærat & dicat: Quum etiã ſanctos Apoſtolos conſtet plurimos per orbẽ terrarũ baptizaſſe, & quidem baptiſmo potiori, q̃ fuerit iſte Ioannis, cur ſanctus Ioãnes Baptiſtę nomine ſingulariter eſt inſignitus, & cur nõ etiam ipſe Petrus, vel Ioãnes Apoſtolus, vel Paulus, vel Philippus, baptiſtarũ nomine cẽſentur? Vtiq;, quia ille ſolus Chriſtũ meruit baptizare, qui tactu ſuæ ſacroſanctę carnis mundandi animas vim aquis contulerit. Et quum

Ioannes cur ſingulariter baptiſta vocetur.

quum illud ſit caput eccleſiæ,Ioannes qui hunc baptizauit perpetui honoris titulo hinc inſignitus, ab vniuerſa eccleſia Baptiſtę nomine ſalutatur.

Poteſt autem ad hoc ſecundum Auguſtinum & alia ratio aſſignari,videlicet:Quia & ſi baptiſmus Ioannis,ſacramentum non erat,baptiſmus tamen Ioannis erat,& nihil aliud niſi Ioannis baptiſmus:tametſi non ab homine, ſed à Deo eſſet.Apoſtolorum autem baptiſmus non illorum, ſed Chriſti erat,qui ſolus verè,& per ſuam virtutem baptizat ad ſalutem,dicente Apoſtolo: Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius baptizati ſumus.Ipſe enim eſt quem extento digito Ioannes oſtendens, dicit: Ecce agnus Dei,ecce qui tollit peccata mundi.Nemo ſibi arroget quòd ipſe cuiuſpiam tollere poſſit peccata, quum hoc ſolus ille poſſit,qui vnus pro omnibus ſemetipſum obtulit immaculatum Deo,cuius ſanguis emundat conſcientias noſtras ab operibus mortuis,ad ſeruiendum Deo viuenti.Itaque Apoſtoli alieno baptiſmo baptizantes,id eſt,Chriſti,baptiſtæ dicti non ſunt,quomodo Ioannes à ſuo baptiſmo,eſt baptiſta appellatus.

Sup Ioan. *Rom.6.* *Solus Chriſtus verè baptiȥat.* *Ioan.1.* *Heb.9.*

¶ Circa tertium dicitur:

Medius autem veſtrum ſtetit,quem vos neſcitis.

Hic ponitur Ioannis de Chriſto fidelis & vera teſtificatio.Medius,inquit,veſtrum ſtetit.Vbi Gregorius:Ioannes myſterium noſtri redemptoris adnuntians,hunc in medio hominum & ſtetiſſe aſſerit & neſciri,quia per carnem Dominus apparens,& viſibilis extitit corpore, & inuiſibilis maieſtate. F

Chriſtus cur medi⁹ Iudæorum ſtetiſſe dicatur.

Sed medius eorum ſtetit,nempe mediator Dei & hominum,homo Chriſtus Ieſus.Medius ipſe Phariſæorum ſtetit,quia & ipſos Deo volebat adiungere,ſed ipſi neſciebant eum.quem vos,inquit,neſcitis,quod ſecundum Origenem exprobrando Phariſæis dixit, quod illi expectantes Chriſti aduentum, nihil tamen arduum de eo contemplabantur, ſolum hominem ſanctum eum fere exiſtimantes.

Ad hæc (ſecundum Chryſoſtomum) Chriſtus medius ſtetiſſe Iudæis dicitur,quod non ſicut Ioannes ſolitarius vixerit & occultus,ſed inter eos quaſi vnus ex illis populariter conuerſaretur.Nam decens erat vt Chriſtus in populo tanquam vnus ex multitudine verſaretur,qui vbique humilitatem & manſuetudinem doceret.

Et quoniam humilis erat Chriſtus,vt ipſe videri poſſet
Ioan. 5. lucerna accendebatur,ſicut de eo Chriſtus loquitur : Ille erat lucerna ardens & lucens. Sed & in reliquo populo Chriſtus ad baptiſmum venit,vt etiam ſic medius ſteterit inter Iudæos.Quaſi diceret:Aductum expectatis Meſſię, ecce iam adeſt,& quidem in medio veſtrum.

Quinetiam & nunc Chriſtus ſtat medius inter Deum
1. Tim.2. & peccatorem,iuxta quod dicit Apoſtolus:Mediator vnus Dei & hominum CHRISTVS IESVS. Verum intelle-ctus hic myſticus eſt.Porrò ſecundum literam palam eſt hic Ioannem Chriſti humilitatem declaraſſe, qui vtique medius ſtetit,id eſt,in frequentia plebis iam dudum ambulauit,in conuictu hominum aſſuefactus eſt & habita-
Rupert. tione communi. Quem tamen vos ô Phariſæi neſcitis, quem ſcire expedit, quem quęrere oportet, quem inueniſſe prodeſt, in quem credere ſalus eſt. Itaque quid de illo qui medius Iudæorum ſtetit, quem tamen neſciebant, fidelis hic teſtis perhibeat attendamus. Sequitur enim:

Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt,qui ante me factus eſt.

G Dum dicit:Qui poſt me venturus eſt,non de natiuita-
Ieſus non prædicat niſi Ioãne tradito. te eius loquitur,ſiquidē iam natus erat Chriſtus,ſed de illius aduentu in prædicationē euangelij.Non enim palam prædicabat Chriſtus,niſi quum Ioannes iam miſſus eſſet in carcerem,teſtāte Marco qui ait:Poſtquam traditus eſt
Mar. 1. Ioannes,venit Ieſus in Galilæam,prædicans euangelium regni Dei.

Qui poſt me,inquit,venturus eſt.Ioannem enim Chriſtus ſequutus eſt præeuntem,quomodo gratia noui teſtamenti,figuram teſtamenti veteris ſequuta eſt, quomodo ſplendor ſequitur lucernam, ſol oriturus luciferum præuium,quomodo iudex præconem, quomodo præeuntem
Ioãnes vt Chriſtum cõmendat. ſeruum ſuum dominus ſequitur. Porrò Ioannes hæc dicens,non modo perſonam Chriſti,ſed & baptiſmum Chriſti ſuo baptiſmo immenſo interuallo præferens,commendat.Vnde Chryſoſt.

Ipſe eſt qui poſt me vēturus eſt.Ac ſi diceret:Ne æſtimetis totum in meo conſiſtere baptiſmate.Si enim meū baptiſma perfectum eſſet,alius nō veniret, poſt me aliud baptiſma daturus,ſed hic baptiſmus præparatio eſt illius, & in proximo tranſibit vt vmbra & imago, ſed oportet eum qui veritatem imponet venire poſt me. Si enim hoc baptiſma

ptiſma perfectum eſſet, nequaquam ſecundi locus quæreretur, & ideo ſubiungit, dicens:

Qui ante me factus eſt. Hoc eſt, maior digniórque me habitus eſt. Siquidem in excellẽtibus gratiarum & virtutũ donis, & apud plebem authoritate Ioãni antepoſitus eſt, adeò vt hinc zelo moti Ioãnis diſcipuli ad ipſũ venerint, dicẽtes: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Et ne per hoc quod hic dicitur de Chriſto qui ante me factus eſt, errorem ſuum defendant Arriani blaſphemãtes, intelligãt per hoc nihil aliud ſignificari quàm ſi dicatur: Ante me poſitus. Poſt me ergo venit, quia poſt me natus: ante me autem factus eſt, quia mihi prælatus. Huius prælationis cauſam aperuit paulò ſuperius, dicẽs: Quia prior me erat. Ac ſi apertè dicat: Inde etiam poſt me natus me ſuperat, quo eum natiuitatis ſuæ tempora non anguſtant. Nam qui per matrem in tẽpore naſcitur, ſine matre ante tempora ex patre generatur. H *Chriſtus vt Ioanni anteponitur.* *Ioan. 3.* *Gregor.*

Et extunc quidem Ioannes cœpit minui, Chriſtus autem Ieſus creſcere cœpit. Veruntamen ſic diminuendo ſe coram hominibus, tantum creuit coram Deo, vt vltra illũ creſcere nullus potuerit homo. In hoc ſanè diminutionis eius magna eſt humilitas, ꝙ quum dixiſſet: Ego baptizo, addidit: In aqua, vt ſubaudias id quod paulò poſt dicturus eſt: Ille autem in Spiritu ſancto baptizat.

Et quidẽ Chriſtus quoq; in aqua baptizat, ſed hæc eſt minima baptiſmi eius ſubſtantia. Tres enim ſunt q teſtimonium dant in baptiſmo Chriſti: Spiritus, aqua, & ſanguis. Horũ triũ (vt iam dictũ eſt) aqua minimum eſt, in qua ſola baptizabat Ioannes, antequam glorificato Ieſu datus eſſet ſpiritus: imò & antequam lanceato Ieſu fuſus eſſet ſanguis eius. Maximũ eſt ſpiritus, quo ſolo peccatorũ remiſſio datur, quam (vt dictũ eſt) Ioannes dare nõ præualens, baptizando in pœnitentiam, Chriſti baptiſmo populum præparabat. Chriſtus enim per aquam & ſanguinem veniens, non in aqua ſolum, ſed in aqua & ſanguine, ſolus in ſpiritu baptizat, teſtificãte qui ait, quoniã Chriſtus eſt veritas, qui ſolus remiſſionem peccatorum dat, aqua ſignatam, ſanguine emptam, Spiritu ſancto effuſam. *Rupert.* *Ioãnes in aqua tantũ baptizat.*

Itaq; amplius ac manifeſtius Ioãnes ſe diminuit vt creſceret æſtimatio magnitudinis Chriſti ex eo qđ ait: Ipſe eſt qui poſt me vẽturus eſt, qui ante me factus eſt. Sed ad I

hæc omnia hoc magnum & præclarum humilitatis in Ioanne eſt ſpeculum,quod ſubſequutus,ait:

Cuius ego non ſum dignus, vt ſoluã eius corrigiam calceamenti.

Ioãnes vt ſpeculum humilitatis. Quantam Chriſto reuerentiæ humilitatem debeat,oſtendit dicens:Cuius ego non ſum dignus,vt ſoluam eius corrigiam calceamẽti.Hoc etenim dicto præſentibus qui aderant nota ſimilitudine iuxta quod capere poterant cum maxima ſui diminutione Chriſti commendat excellentiam.Quod etiam nulla fuſcatum allegoria ſicut prolatum eſt, dignè excipitur. Nam reuera tanta eſt Chriſti dignitas , quod nulla creatura etiam in humilibus obſequiis digna eſt illi miniſtrare. Homo enim quantumuis etiam probus,bonus ſanctúſque exiſtat,Deo tamen collatus , quid aliud quàm puluis eſt & cinis. Et hoc eſt quod Ioannes dicit,videlicet,quòd ſuo iudicio non ſit dignus ad Chriſti pedes accedere,vt miniſtrãdo ſoluat eius corrigiam calceamenti.

Ad extremum autem etiam locum deſignat Euangeliſta, vbi huiuſmodi teſtimonium Chriſto Ioannes dederit,dicens:

Hæc in Bethabara facta ſunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptiZans.

Ioãnis teſtimoniũ perutile. Cauſa cur tam diligenter Euangeliſta geſtæ rei non ſolum tempus & modum,ſed etiam locum deſcribere voluit,hæc eſſe creditur:Nam quum de fide in Ieſum Chriſtum,quem Iudæi & negauerunt & negant,certamen oboritur , nihil eſt efficacius conuincendis & confutandis Iudæis,quàm Ioannis teſtimonium , quem ipſi Iudæi in tanta ſanctitatis habebãt opinione,vt Chriſtum eſſe putarent.

Geſtæ rei circũſtantiæ. Ad perpetuam igitur rei memoriam,& cõfirmationem veritatis,non ſolùm Ioannis adhibetur teſtimonium, ſed & circunſtantia loci deſcribitur,ſicut in publicis fieri conſueuit inſtrumentis. Locus quippe quæri ſolet in cauſis, ſcilicet,celebris ne ſit an deſertus, in quo grande aliquid dictum vel factum adſeritur. Bene ergo locum quoque Euangeliſta in quo tanta vox inſonuit ſûbiecit.Verax enim teſtis geſtæ rei,etiam loci circunſtantias ita cognitas habere debet, vt quum opus eſt , oſtendere poſſit & hæc quoque eo loci facta dictáque eſſe. Quod vtique beatus Ioannes hic obſeruare curauit, locum deſignans , vbi & Ioannes baptizauit,& ipſe Chriſtus baptizatus eſt.

Labun

Labuntur autem errore qui putant apud eam Bethaniam,quæ propè Ieroſolymam eſt,(vbi Lazarũ Chriſtus vocauit è monumento)hæc contigiſſe. Illa enim Bethania non trans,ſed longè citra Iordanem,nempe ab Ieruſalem tantum ſtadiis quindecim ſita eſt. Quòd autem nonnulli dicunt duas eſſe Bethanias,vnam prope Ieroſolymam,alteram vltra Iordanem,quum hoc nullo ſcripturæ loco,ſed nec Ioſephi teſtimonio probetur,videtur eſſe confictum.Itaque corruptè legitur Bethania pro Bethabara,vt etiam defendit Chryſoſtomus,dicens:Quæcũque exẽplariorum certius habent,in Bethabara dicunt.Similiter & Origenes Bethabara legit, etiam nominis interpretationem adducens,ꝙ & ipſa ad rem geſtam cõducat. Ait enim:Bethabara verò interpretatur domus præparationis,& cõuenit cum baptiſmo præparantis domino plebem perfectam. Iordanis autem interpretatur deſcenſus eorum.Quis autem erit hic fluuius,niſi Saluator noſter, per quem ingredientem in hunc mundum mundari conuenit non ſuum de cœlo deſcenſum,ſed generis humani. *Corruptè legentium error.* *Ioan. 11.* *Iordanis myſteria.*

Hic Iordanis ſegregat donatas à Moſe, (tribui ſcilicet Ruben,& Gad,& Manaſſe tribui dimidiæ)ab his quæ per Ieſũ(id eſt,Ioſue)donantur ſortes.Et ſicut draco latitat in AEgyptiaco flumine, ita Deus in iſto (id eſt, in Chriſto) pater enim eſt in filio. Qui proficiſcuntur illuc (id eſt,ad Chriſtũ)vt ſe lauẽt,opprobriũ AEgypti deponũt, ac apti ad perceptionem hæreditatis parantur, nec non à lepra mũdantur,& duplicis capaces ſunt gratiæ(cũ Heliſæo)ac prõpti fiũt ad ſuſceptionem ſpiritus almi,in aliud flumen nequaquam deſcẽdente ſpirituali colũba.Trãs Iordanem verò Ioannes baptizat,vt præcurſor venientis oſtendat ſe non innocentes,ſed peccatores vocare. Hæc Origenes.

DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS CHRISTI.

ERANT pater eius & mater eius mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo. Luc. 2.

Præſens ſancti Euangelij lectio tria proſequitur. Primum eſt, parentum pueri Ieſu digna admiratio. Secundum eſt, myſteriorum de Chriſto

pariter & eius matre, prophetica prænuntiatio, ibi: Et benedixit illis Simeon. Tertium eſt, Pueri Ieſus per ætatis acceſſum notanda progreſſio, ibi: Et vt perfecerunt.

A Circa primum aduerte quod nequaquam pari ratione Maria & Ioſeph Ieſu parẽtes ſunt appellati. Nam Ioſeph tantũmodo propter obſequiũ pater ipſius dictus eſt, Maria verò propter ipſius generationem & partum vera Ieſu eſt mater. Patrem Saluatoris (inquit Beda) appellat Ioſeph. Nõ quod verè iuxta Fotinianos pater fuerit ei⁹, ſed q̃ ad famam Mariæ conſeruandam pater ſit ab omnibus æſtimatus. Neque enim oblitus Euangeliſta q̃ eam de Spiritu ſancto concepiſſe & virginem peperiſſe narrarit, ſed opinionem vulgi exprimẽs (quæ vera hiſtoriæ lex eſt) patrem Chriſti nuncupat Ioſeph.

Maria & Ioſeph diſferẽter parentes.

Quanuis & eo modo pater illius valeat dici quo & vir Mariæ rectè intelligitur ſine cõmixtione carnis, ipſa copulatione coniugij, multò videlicet coniunctius, quàm ſi eſſet aliũde adoptatus. Neq; enim propterea nõ erat appellãdus Ioſeph pater Chriſti, quia nõ eum cõcumbendo genuerat, quãdoquidem pater eſſet etiam ei, quem nõ ex ſua cõiuge procreatum, aliũde adoptaſſet. Aliam proinde rationem Origenes adducit, dicens: Qui autem altius aliquid inquirit, poteſt dicere, quoniam generationis ordo à Dauid vſque ad Ioſeph deducitur, ne videretur illic fruſtra Ioſeph nominari, quia pater non fuerit Saluatoris, vt generationis ordo haberet locum, pater Domini appellatus eſt. Vnde nec etiàm ipſa Domini mater Maria paterni nominis honore ſanctum Ioſeph virum ſuum cenſuit indignum, vbi ad filium ſuum Ieſum loquebatur, dicens: Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Pater ergo Domini ſaluatoris Ioſeph ſanctus appellari meruit, & quia ipſe filius fuit ſuæ virgineæ coniugis, & quia ei impendit obſequium nutritionis. Hæc idcirco ſunt dicta, ne quis erubeſcat Euangelium, quod à ſe alienum eſſe Apoſtolus Paulus conteſtatur. Erubeſceret autem ſi legere puderet: Erant pater eius & mater eius mirãtes, & legendum putaret: Erat Ioſeph & Maria mater eius mirantes, proculdubio vim faciens Euãgelicæ ſcripturæ quæ planè dicit: Erant pater eius & mater eius mirantes.

Luc. 2.

Euangelium ne erubeſcas.

Rom. 10.

E Maria autem quæ CHRISTVM generauit & peperit, ſimpliciter & abſolutè vera mater ipſius eſt. Quòd euidẽtius patet, ſi rationem maternitatis expendas. Ad hoc enim

Maria qua ratione mater.

enim quòd mater aliqua poſſit eſſe & dici, requiritur vt non aliunde quàm de ſuo ſemine genuerit ſpecie ſibi ſimilem animantem. Nam ſi aliquid viuens de ſe generatum fuerit, non tamen de ſuo ſemine, nec ſimilē ſibi in natura ſeu ſpecie, nec mater illius eſt, nec illud proles eius. Hinc patet quod homo fabricans ſcamnum pater ſcamni non eſt, tametſi ſcamnum ad eſſe produxerit poſt nō eſſe: quia materiam de ſeipſo, fabricando ſcamno non miniſtrauit. Item ſequitur, quòd homo, nec pater nec mater dici poteſt vermiculorum illorum qui vel in corpore vel de corpore eius generantur, quòd nequaquam de ſemine hominis, ſed de ſudore, vel aliunde quomodolibet generantur. Quòd ſi de ſemine hominis vermiculus prodiret, quia tamen non eſt humanæ ſpeciei, ideo nec hominis proles, nec homo pater illius aut mater eſt. Denique ſi de ſubſtantia hominis, puta carne eius aut ſanguine, non autem de eius ſemine, humanæ ſpeciei viuum animal produceretur, nequaquam filius hominis ipſius aut filia poſſet dici, quia ex humano ſemine nō eſt generatum. Hinc etiam patet quur ſol ranam producens aut aliud quodcunque reptile, pater eius non eſt.

Quoniam ergo (vt veniamus ad cauſam) virgo Maria genuit de communi generationis materia animantem viuum, id eſt, filium ſuum Ieſum, humana ſibi ſpecie ſimilem, nempe hominem verum, vtique vera mater ipſius eſt, ſicut & ille verè eius eſt filius. Et quid ni? quum ad ipſius generationem quicquid cæteræ matres ad ſuorum generationem miniſtrant filiorum, & ipſa miniſtrarit? Sicut enim hunc vero lacte ſuo paruulum aluit, ita & de virgineæ carnis ſuæ ſubſtantia ſpiritus ſancti virtute in vtero conceptum generauit. *Nota.*

Nec audiendi ſunt qui Chriſtum non de communi generationis materia, ſed de puriſſimo ſanguine cordis eius ſibi corpus aſſumpſiſſe comminiſcuntur. Non enim eſſet verus vel Abrahæ vel Dauid filius, imò nec virginis Mariæ filius, ſi non ex humano ſemine generaretur. Sed horum deliramenta Euangelico ſimul & Apoſtolico teſtimonio confutantur. Ait enim ad eam angelus in Euangelio: Ecce concipies in vtero, nequaquam in corde, vel è cordis ſanguine, & paries filium. Et Apoſtolus dicit eum hominem factum ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Hoc eſt ex virgine de ſtirpe Dauid. Si enim ex ſanguine ſciſſi C *Rom. 1.*

 (neſcio

(neſcio)vel aperti cordis eius procreatus eſt Chriſtus,nõ magis Maria eius mater eſt,q̃ Adã pater Euæ.Nec rurſus Chriſtus ipſe magis fuerit Marię filius,q̃ Eua filia Adæ, quorum vtrunq; quàm ſit abſurdum,quis non videat?

Itaq; reiicio adſertionẽ eorũ qui cõtendunt Chriſtum de ſanguine cordis beatiſſimæ virginis ſibi corpus adſumpſiſſe.De materia verò cõmuni de qua Chriſti corpus in vtero virginis cooperãte ſpiritu ſancto cõceptũ & formatum eſt (quia res apud nonnullos in cõtentionẽ venit) fa *Thomas.* teor me ſentire cũ beato Thoma,in.3.par.ſummę q. 5.& cæteris ſacræ Theologię catholicis doctoribus,quin & cũ modernis venerandis Magiſtris noſtris viris eruditiſſimis generalis ſtudij Louanienſis ſacræ theologiæ profeſſoribus,videlicet,quod ipſa materia fuit conformis naturæ quam aliæ fœminæ ſubminiſtrant ad conceptionẽ prolis. Et quum audio Chriſti corpus de ſemine virginis fuiſſe conceptum,nihil aliud nomine ſeminis mihi intelligi.

Abſit autem vel cogitare quod in illo conceptu virginali concupiſcentiæ vel libidinis ſenſus,vel alia quæuis immundicies locum habuerit vel habere potuerit.Vnde nec ſecundum rationem ſeminalem virgo Chriſtum generauit,quam ſpiritus ſanctus ſuperueniens,& altiſſimi virtus (ne quouis ſenſu concupiſcentiæ adureretur) defenſam obumbrauit,ſed ſpiritus ſancti cooperatione conceptionis materia,ſiue nomine ſanguinis cẽſeatur,vti à Damaſceno,ſiue nomine ſeminis, vti à Beda,in vtero virginali adunata eſt,& in prolem formata.

Bern. Sententiam eandem defendit Bernardus ſermone de ſeptiformi ſpiritu, tractans illud Eſaiæ , Et flos de radice eius aſcendet,dicens:Si noua Chriſti caro in virgine creata eſſet ex nihilo (quod ęſtimauere nonnulli) nõ de radice flos dici poterat aſcendiſſe.Nunc autem qui prodiit de radice,ſine dubio communi ab origine communem probatur habuiſſe materiam.Hæc Bernardus.

His conſentit beatus Bonauentura.4.d.3. ſen.dicẽs in *Bonauen.* hunc modum:Abſque dubio quum virgo Maria ſit mater Chriſti,& verè ipſum cõcepiſſe dicat̃, verè cooperata fuit ſpiritui ſancto in filij ſui conceptione,& hoc communiter tenent doctores theologiæ.Et poſt pauca ſubdit, dicens: Non fuit minor potentia in virgine,quàm in alia muliere, imò multo maior,quia potentiam naturalem & ſupernaturalem habuit,quia ſubminiſtrare ſpoterat materiã ipſa

ſola Deo ſicut mulier commixta viro. Vnde tota ſubſtantia corporis Chriſti fuit de matre ſua, & ideo ſi velimus recte ſentire & loqui, meliori modo fuit virgo mater Chriſti quam ſit aliqua mater filij ſui. Vnde & per illam virtutem ipſum in ventre per nouem menſes cōſonit. Hęc ille.

Denique eccleſia diuinas decantans laudes venerabilis Bedæ verba, vti catholica & vera, vſurpare non dubitat in hunc modum:

Si caro verbi Dei ſecundum carnem naſcentis à carne virginis matris pronuntiatur extranea, ſine cauſa venter qui eum portaſſet & vbera quæ lactaſſent beatificantur. Quæ enim cōſequentia vt eius lacte credatur nutritus, cuius ſemine negatur eſſe cōceptus, cùm ex vnius eiuſdémque fontis origine ſecundum Phyſicos vterque liquor emanare probetur. Potuit ergo ex eius ſemine concipi cuius potuit lacte nutriri. Niſi fortè putanda eſt virgo ſemen tinam ſuæ carnis materiam nutriendo in carne Dei filio ſuggerere potuiſſe, incarnando autem quaſi maiore & inuſitatiore miraculo minimè potuiſſe. Hæc Beda. *Beda li. 4. cōmen. in Luc. c. 48.*

Et licet ſolam carnem de virgine Chriſtus aſſumpſerit: ipſa tamen non tantum hominis, nec tantum Dei mater eſt, ſed Dei pariter & hominis, eò quòd perſona Chriſti ex Deo conſtat & homine, ſicut homo ex anima conſtat & corpore. Et ſicut in generatione hominis licet anima ſit à Deo nō à parentibus, ſed corpus tantùm, quia tamen hęc duo, id eſt, corpus & anima, in vnius hominis perſonam conueniunt, mulier quęuis, totius hominis à ſe geniti mater eſt. Simili ratione quia in perſonam Chriſti vtraque natura, id eſt, & diuina & humana concurrunt, ipſa quæ Chriſti perſonam genuit, licet animam eius non genuerit, nec diuinitatem, tamen vera eius mater & eſt & dicitur, id eſt, mater Dei & hominis, iuxta illam rectè credentium confeſſionem: Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus. *Maria dei & hominis mater.*

D

Et erāt, inquit, pater eius & mater eius mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo. Et quis hęc de illo dixerat? Vtique non vnus aliquis, ſed multi. Vt verbi gratia: nonne erant digna admiratione quæ angelus Gabriel de illo dixerat ad Mariam, ruſus quæ idem dixerat ad Ioſeph, item quæ ad Mariam Elizabeth, denique ea quę angeli ad paſtores. Nonne etiam admiratione digna erant ſtella noua, & aduentus atq; ſupplex veneratio Magorum? Ad hęc *Admiratione digna de Ieſu.*

accedunt quæ à Simeone iuſto & ab Anna vidua prophetico ſpiritu de illo prædicebantur. De Maria dictum eſt, quod conſeruabat omnia verba hęc (id eſt, res geſtas) conferens in corde ſuo. Præterita enim futuris, & ſuccedentia præcedentibus cum ingenti admiratione conſerebat.

Vnde parentũ admiratio. Sed dixeris: Quum admiratio ſit de re inſolita, cuius cauſa ignoratur, & rerum harum inſolitarum cauſam Maria & Ioſeph ab Angelo de puero Ieſu perdocti (nempe quòd eſſet Dei filius) non ignorarent, vnde hęc illis admiratio? videlicet mirabantur, non quod ignorarent infantem illum eſſe Deum, ſed quoniam adeo citò mundo manifeſtaretur, nempe & ſimplicibus è propinquo paſtoribus, & ſapientibus è longinquo Magis. Mirabantur etiam ex ampliori rerum notitia diuinarum. Siquidem opera Dei quanto amplius cognitione percipiuntur, tanto magis mentem admiratione ſuſpendunt.

Ieſu preconia vt cumulantur. *Luc. 2.* Et attende, vt Saluatoris pręconia laudéſque cumulantur. Siquidem antequam vnius rumor deſinat, noua laus ſuccedit. Ante enim quàm angelus nuntium natiuitatis Chriſti ad paſtores terminaſſet, facta eſt cum angelo multitudo cœleſtis exercitus laudantium Deum. Et antequam paſtores ad partum accederent virginis, auditum eſt in cœleſtibus canticum nouum. Et antequam paſtorum rumor ceſſaret, ecce Magi ab Oriente venerunt puerum natum colendi & adorandi gratia requirentes. Adhuc plena erant ora loquentium de nouitate Magorum, & ecce Simeon Chriſtum adorauit infantem. Nondum ille verba finierat, & ecce religioſa vidua, imò & propheticiſſa, confitebatur Domino, & prophetico ſpiritu de puero Ieſu vaticinabatur.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem eius: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur.

Hic ponitur myſteriorum de Chriſto & eius matre prophetiça prænuntiatio. Vbi tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, parentum domini à Simeone benedictio. Secundum eſt, Simeonis ad Mariam futurarum rerum prænuntiatio, ibi: Et dixit ad Mariam. Tertium eſt, ſanctæ viduæ

do

de Chriſto confeſſio,ibi:Et erat Anna prophetiſſa.

Circa primum dicitur: Et benedixit illis Simeon.Nimirũ amore tam deſideratæ támq; venerãdæ prolis parentibus ſacerdos ſanctus & propheta benedixit.Benedictionem autem vtriq; donat,occultorũ verò præſagia dirigit tãtùm ad matrem.Quatenus per cõmunem benedictionem non priuetur Ioſeph ſimilitudine patris, per ea verò quæ dicit Matiæ ſeorſum à Ioſeph,veram eã prædicet genitricem. Porrò quæ & qualis fuerit huius forma benedictionis,ſcriptura nõ exprimit.Verũ nemo miretur Simeonem Chriſti parẽtibus,q ipſo Simeone ſanctitate maiores erãt,benedixiſſe,nec moueat̃ illo Apoſtoli verbo,quo dicit: Sine vlla contradictione quod minus eſt à meliore benedicitur. Nam maior illis erat officio ſacerdotali.Sacerdotum eſt enim populo benedicere. E *Parentũ Ieſu benedictio.* *Heb.7.*

Eſt autem triplex benedictio.Vna eſt gratiarum actionis,de qua dicitur: Benedicite omnia opera domini domino:laudate & ſuperexaltate eum in ſecula: & pertinet ad vniuerſos qui Dei circa ſe bonitatem & beneficẽtiam agnoſcunt. Alia eſt benedictio imprecationis bonorum, videlicet quum quis alteri ex charitate bona imprecatur & optat. De qua benedictione per ſanctum Iob dicitur: Benedictio perituri ſuper me veniebat. De qua etiam ad Abraham à Domino dicitur:Benedicam benedicentibus tibi,& maledicam maledicẽtibus tibi.De qua iterum per beatum Petrum dicitur vniuerſis:Benedicite maledicentibus vobis:benedicite,& nolite maledicere. F *Triplex modus benedictionis.* *Iob.29.* *Gen.12.* *1.Pet.3.*

Reliqua eſt benedictio cõſecrationis,& hanc conferre non omniũ eſt,ſed duntaxat ſacerdotũ & parentum circa ſuos gnatos, qualis vtique fuit hæc ſancti ſacerdotis Simeonis benedictio.Quòd autem ad huius benedictionis modũ & formam attinet,credunt nõnulli illam fuiſſe,de qua in Numer.loquente Domino ad Moſen ſcriptum eſt: Loquere ad Aaron & ad filios eius:Sic benedicetis filiis Iſrael,& dicetis eis: Benedicat tibi Dñs,& cuſtodiat te. Oſtẽdat Dominus faciẽ ſuam tibi,& miſereatur tui.Conuertat Dominus vultũ ſuũ ad te,& det tibi pacẽ.Inuocabúntq; nomen meũ ſuper filios Iſrael,& ego benedicam eis.Magnũ verò eſt ꝙ quidam ex Rabbinis Iudæorũ non abiecti nominis, Moyſes Maymonis in libro Moræ dicit, videlicet Hebræorum ſacerdotes hac iam dicta benedictione fuiſſe vſos vſq; ad Simeonem iuſtũ,nec poſt eum amplius. *Benedictionis forma.* *Num.6.* *Myſteriũ attende.*

amplius, quod vtique noſtræ fidei efficaciſſima probatio eſt. Quum enim præſente iam ſacerdotio Chriſti,ſacerdotium Aaronicum ceſſauerit,ſicut diffuſè probat Apoſtolus Paulus ad Hebræos ſcribens, ita & illius quoque ſacerdotij ceſſauit benedictio,omniáque nunc nouo modo in fide & nomine Ieſu Chriſti conſecrantur.

Cap.7.& 8.

G Secundo notatur in præmiſſis verbis Simeonis ad Mariam futurarum rerum prænuntiatio,quum dicitur:Et dixit ad Mariam matrem eius : Ecce poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorũ in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur. Sermonem dirigit ad Mariam potius quàm ad Ioſeph,quòd(vt iam dictum eſt)prophetico ſpiritũ cognoſceret ex Maria tantùm,non autem ex Ioſeph Chriſtum eſſe generatum. Porrò Simeon ſanctus conuenit in genere prophetiæ cum Ioãne Baptiſta. Vterque enim prophetando, præſentem demonſtrare promeruit, quem cæteri prophetæ prædixerant eſſe venturum.Ecce, inquit,quod vtique demonſtrantis eſt,ſicut & illud: Ecce agnus Dei: poſitus eſt hic tuus infans, id eſt, ſtatutus & præordinatus à Deo.

Prophetia Simeonis excellentia.

Tria autem de Chriſto puero prophetando prænuntiat.Primum,quòd poſitus eſt in ruinam.Secũdum,quòd poſitus eſt in reſurrectionem. Tertium, quòd poſitus eſt in ſignum cui contradicetur.

Chriſtus vt in ruinam.

Circa primum,id eſt,q; Chriſtus poſitus eſt in ruinam multorũ,dicit Origenes : Qui ſimpliciter exponit,poteſt dicere in ruinam eum veniſſe infidelium , & credentium reſurrectionem.Non tamen intelligendum eſt pereuntiũ ruinam Chriſtũ operari,qui ſicut peccare nequit, ita nec cuiquam author mali poteſt eſſe.Sed ipſi ſibi ruinam hãc parant homines, dum Chriſtum ſaluatorem ſibi cœlitus datum non tãtum per ſuam infidelitatem non recipiunt, ſed inſuper huic mãdatíſque eius reſiſtunt.Chriſtus ergo ſecundum occaſionem in ruinam venit tam Iudæorum & quorumlibet aliorum infidelium,quàm hæreticorum:nõ tamen(vt iam dictum eſt)culpæ illorum ipſe cauſa fuit,verùm ipſi ſibi ex Chriſto occaſionem ſumpſere ruinæ.Porrò ſequẽtis pœnæ(quæ vtique iuſta eſt)ipſe cui omne iudiciũ dedit Pater,eſt author. Ipſe enim hoc operatus eſt, vt ceſſarẽt ritus Iudæorum,vt ſynagoga rueret,vt eorum tam ſacerdotium quàm regnũ vacaret, & ipſi in omnem terram ducerẽtur captiui.Similiter & de hæreticis eſt dicendum

Author pœnæ Chriſtus, nõ culpæ.

Ioan.5.

cendum,qui & ipſi à Chriſto ruinæ ſuę ſibi rapiunt occaſionem,nõ Chriſti vitio(quod abſit)ſed ſuo.Vnde Chryſ. *Simile.* Sicut lux,etſi oculos debiles turbet, lux eſt, ita & Chriſtus ſaluator eſſe perſeuerat,etſi corruant plurimi.Neque enim eius eſt officiũ deſtructio,ſed eorum veſanię.Quãobrem non ſolùm ex ſalute bonorum,ſed etiam ex malorum diſſipatione virtus eius oſtenditur.Nam & ſol quia multum radiat,viſus debiles perturbat.

Hinc ergo in ruinam multorũ poſitus eſt Chriſt⁹, quia *Beda.* & lapis offenſionis eſt & petra ſcandali, id eſt, ruinæ, his *Lapis offenſionis* qui offendunt verbum,nec credunt.De quibus ipſe dicit: *Chriſtus.* Si non veniſſem,& locutus eis non fuiſſem,peccatum nõ *1.Pet.2.* haberent.Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Qui non in ſeipſo tantùm, ſed in ſuis quoque *Ioan.15.* prædicantibus in ruinam poſitus eſt reſurrectionémque *2.Cor.2.* multorum,teſtante Apoſtolo,qui ait:Chriſti bonus odor ſumus Deo in his qui ſalui fiunt,&in his qui pereũt.Qui enim prædicante Apoſtolo verbum quod audit amando ſequitur,bono odore reſurgit & ſaluatur. Qui odiendo inſequitur,eodem ipſo bono odore corruit & moritur.

Impegerunt ſanè & offenderunt in Chriſto Iudęi,qui H opera eius diuina diabolo aſcribebant,dicentes:In Beelzebub *Iudæi vt impegerunt.* principe dæmoniorũ eiicit dæmonia.Offenderunt & ij,qui quum de corporis & ſanguinis ſui ſacramẽto loquererur,dicebant: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt *Mat.12.* eũ audire?Impegerunt & illi de quibus diſcipuli ad Chri *Ioan.6.* ſtum loquebantur,dicẽtes:Scis quia Phariſæi audito verbo *Mat.15.* hoc ſcandalizati ſunt? Quibus ait:Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Et quanti in paſſione & morte Chriſti ſcandalizati fuerunt,non credẽtes Dei filium eſſe,qui tam indigna pateretur. Quin & ipſis Apoſtolis,ꝙ *Mat.26.* omnes ſcandalizandi in ſe eſſent in illa nocte, futurorũ nõ incertus prædixit.Quę ſimul omnia Apoſtolus quaſi *1.Cor.1.* complexus:Nos,inquit,prædicamus Chriſtum crucifixũ, Iudæis quidem ſcãdalum,Gẽtibus autem ſtultitiam.Ipſis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam.Hinc etiam de Chriſto per beatum *1.Pet.2.* Petrum dicitur:Vobis credentibus honor,non credẽtibus autem lapis quem reprobauerunt ædificãtes,hic factus eſt in caput anguli,& lapis offẽſionis &petra ſcãdali.

Secundò prophetauit Simeon Chriſtum eſſe poſitum I in reſurrectionem multorum in Iſrael,id eſt,credentium.

Multo-

Chriſtus vt in reſurrectionem. Multorũ,inquit,nõ omnium: quia non omnes obediunt Euangelio,ſed credẽtium tantum.Vnde Beda:Bene in reſurrectionem poſitus eſſe perhibetur,quia lumẽ eſt,quia gloria plebis Iſrael,qa dicit: Ego ſum reſurrectio & vita: qui credit in me etiã ſi mortuus fuerit viuet:&omnis qui viuit & credit in me,nõ morietur in æternũ.Porrò reſurrectio hæc ſecundum Chryſoſtomum,eſt conuerſatio noua.Quũ enim laſciuus,caſtus efficitur,auar⁹ miſericors, atrox manſueſcit,reſurrectio celebratur:mortuo quidem peccato,reſurgẽte verò iuſtitia. Ergo vtrũque,tam ruina .ſ.q̃ reſurrectio,in vno & eodẽ homine reperiuntur.Vnde Origenes:Videndũ eſt,inquit,ne fortè Saluator nõ aliis atque aliis in ruinam venerit & in reſurrectionem. Quia enim peccato ſtabam, primò mihi fuit vtile vt caderẽ, & morerer peccato.Hoc ipſum &Saluator tibi primũ cõcedit.Peccator eras.Cadat in te peccator, vt poſſis de hinc reſurgere,& dicere:Si commortui ſumus,&conuiuemus.

Rom.10.

Simeonis verba vt Chriſtus cõformat. Porrò Simeonis hanc prophetiam ſuo Chriſtus ipſe confirmat teſtimonio , dicens : Ego in iudicium veni in hunc mundũ,vt qui non vident videant,& qui vident cæci fiant. Vbi idem Origenes: Sicut in mundum venit,vt non videntes de nationibus viderent , & qui prius videbant de Iſrael,cæci fierent:ſic venit in ruinam & in reſurrectionem multorum.In aduentu enim Domini Gentes per fidem veram reſurrexerunt , & Iudæi interim fidem quam eouſque rectam habuerant amiſerunt, hic per obduratam obſtinationem in barathrum errorum,& illic in gehennæ ſupplicia horribili ruina cadentes.

Ioan.9.

K *Chriſti Euãgeliũ quibus in ruinam.* Cæterum,quum(ſicut iam dictũ eſt)in ruinam multorum poſitus ſit Chriſtus, quid mirũ ſi etiam ſanctũ ſuum Euangeliũ pleriſque(præſertim hoc noſtro ſeculo) ſit ad ruinã?Illis.ſ.quibus(nõ ipſius ſcripturæ vitio,ſed ſuo) diuini verbi mẽſa iam facta eſt in laqueum , & in retributionẽ(eorũ malitiæ cõdignã)& in ſcãdalum. Quibus illa imprecatio prophetica ſuperuenit, de qua poſt præmiſſa mox ſubditur:Obſcurẽtur oculi eorum ne videãt,& dorſum eorũ(ſubaudis,ſub faſcibus ſcelerũ)ſemper incurua.

Hereticorum ruina vnde. Quanti nunc dilabuntur in hæreticam prauitatem ex peruerſo ſacrę ſcripturę intellectu?Dedignantur enim legitimũ & verum ſancti Euãgelij ſenſum ab ipſis Apoſtolorũ temporibus huc uſq; in eccleſia obſeruatũ ſequi,volẽtes potius errorũ eſſe magiſtri,quàm diſcipuli veritatis.

Quod

Quod tamẽ non eſt nouũ. Nã vniuerſæ hactenus hereſes ex ſcripturis ſanctis peruerſe interpretatis ſũt exortę. Cernere iã eſt, quomodo & ipſa ſcriptura diuina poſita ſit in ruinã & in reſurrectionẽ multorum. In ruinam vtique ſenſu carnis ſuæ inflatis, ſuperbia, arrogantia, & inſolẽtia cæcis. Hi enim Dei verba (nẽpe antidotũ ſalutis) in letale virus ad æternæ damnationis mortẽ ſibi conuertunt.

Nihil enim tam ſanctum eſt, tam diuinum, in quo ſuæ perditionis non rapiant occaſionem. Multi ſanè reſurgũt per Dei verbum à peccatis ſuis ad ſui Deique cognitionẽ & pœnitentiam ſalutarẽ: cæteri (vt dictum eſt) Dei verbo ad ſuam perditionem abutuntur, qui videlicet nõ ea mẽte ſcripturas ſcrutantur, vt ſecundum illas vitam moréſque componant, ſed ad iactantiam tantum & contentiones, & vt per has ſimplicibus hominibus & piis inſultent. *Ex bono mali occaſio rapitur.*

Proinde quum ipſa Dei miſericordia ſit præcipuũ ſpei ſalutíſque noſtræ aſylum, & per eam ſaluentur quotquot fiunt ſalui, nihilominus tamen & ipſa pleriſque eſt in ruinam: illis. ſ. qui de illa nimium prę̨ſumentes, Dei timore contempto, perſeuerant in peccatis. Quàm verò plurimi cœleſtis gratię donis inflati ſuperbiunt, illisq; abutẽtes, eadem ſibi faciunt in ruinam. Denique quàm non pauci ſunt, quibus etiam ipſa diuina ſacramẽta ſunt in ruinam, qui videlicet ipſa vel conficiunt vel miniſtrant indignè.

Tertio prænuntiauit Simeon Chriſtum poſitum eſſe in ſignũ cui contradicetur. Omnibus enim, inquit Origenes, qui narrant hiſtoriam de Saluatore cõtradicitur. Virgo mater eſt, ſignũ eſt cui cõtradicitur. Marcioniſtę cõtra dicunt huic ſigno, & aiunt penitus cũ de muliere nõ eſſe natũ. Hebionitę cõtradicunt ſigno, dicẽtes ex viro & muliere ita natum eſſe, vt nos quoq; naſcimur. Habuit corp' humanũ, & hoc eſt ſignum cui cõtradicitur. Alij enim dicũt eũ veniſſe de cœlis, alij tale quale nos corpus habuiſſe, vt per ſimilitudinẽ corporis, etiam corpora noſtra redimeret à peccatis, & ſpẽ nobis daret reſurrectionis. Reſurrexit à mortuis, & hoc eſt ſignum cui cõtradicitur. Quo modo reſurrexit, vtrum ipſe, & talis qualis mortuus eſt, an certè in melioris ſubſtãtiæ corpore reſurrexit. Et eſt infinita cõtẽtio, aliis dicẽtibus: Thomę oſtendit in manibus ſuis fixurã clauorũ, aliis e regione tractãtibus. Si idẽ corpus habuit, quomodo clauſis ingreſſus eſt oſtiis? Et quid neceſſe eſt multa proſeq? Oĩa quæ de eo narrat hiſtoria, *L Chriſtus ſignũ cui contradicitur.*

ſignum

ſignum ſunt cui contradicitur.Non quòd contradicant hi
qui credunt in eum.Nos quippe ſcimus omnia vera eſſe
quæ de eo ſcripta ſunt,ſed quia apud incredulos vniuer-
ſa quę de ipſo ſcripta ſunt, ſignum ſint cui contradicitur.

Contradictum eſt à Iudæis ſuæ doctrinæ, quum di-
Ioan.10. cunt:Inſanit,dæmonium habet,quid eum auditis?Et ite-
Luc.23. rum ante præſidem:Subuertit populum,docens per vni-
uerſam Iudæam,incipiens à Galilæa vſque huc.Contra-
dixerunt & miraculis eius(vt dictum eſt)dęmoniis illa tri
buendo.Contradixerunt vitæ ſuæ ſynceritati & puritati,
Ioan.9. dicentes:Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt.Et ite-
rum:Non eſt hic homo à Deo,qui ſabbatum non cuſto-
dit.Et multis aliis modis indignis.

M Ad hæc,per vniuerſum mūdum Chriſti ſigno(id eſt ſe
cundum Bedam)fidei dominicæ cruci, eſt contradictum.
Act.28. Vnde Apoſtolo Paulo dicunt Iudęi:De ſecta hac notum
Fidei Chri eſt nobis,ꝙ vbiq; ei cōtradicitur. Neq; in ſermone tātū,
ſtianæ vt ſed & cōminationibus diris,flagellis, lapidibus, ignibus,
contradi- aquis,feris,fame,cruciatibus variis, catenis,crucibus, ro-
ctum. tis,gladiis.Nō ſolùm autem à tyrannis contradictum eſt
ſigno fidei Chriſtianæ,ſed & vſq; modo quicunq; faciunt
opera Chriſtiano nomini indigna,& ipſi huic ſigno con-
tradicūt,videlicet fures,raptores,vſurarij,adulteri,homi-
cidæ,ebrioſi,inuidi,& his cōſimiles.De quibus ꝑ Apoſto
Tit.1. lum dicitur:Fatentur ſe noſſe Deum,factis autem negāt.
Hæretici Sed præ cæteris omnibus huiuſmodi contradictoribus
vt cōtra- atrocius & contumelioſius contradicitur huic ſigno per
dicunt. hæreticos, in quibus ad Chriſtianæ fidei ſubuerſionem
nunc myſterium operatur iniquitatis,ſed incaſſum. Nam
iuxta promiſſū Saluatoris,portæ inferi non prǽualebunt
Mat.16. aduerſus eam,ſubaudis,eccleſiam. Quantumlibet enim
peruerſi pertinaceſque olim Iudæi reluctati fuerint & cō
tradixerint Chriſto,idémq; nūc pari impietate Gētiles,
Signū cui Turcę,hæretici quoque faciāt,illud tamen cui contradi-
contradi- cunt ſignum vincet,triūphabit,& permanebit in æternū,
citur,vin- iuxta quod per Eſaiam prophetam dictum eſt:Erit Domi
cit. nus nominatus in ſignum æternum,quod non auferetur.
Eſa.55. Itaq; ſignum hoc conſtans & perpetuum nullę Iudęo-
rum blaſphemię,nulla vis tyrannorum,nullū virus,nulla
hæreticorū veſania,conuellere vnquā poterit aut abole-
re.Vnde ex perſona Chriſti ꝑ Pſalmiſtā dicitur Deo pa-
tri:Eripies me de cōtradictionib⁹ populi,cōſtitues me in
caput

caput gentium. Nec ipſe CHRISTVS tantum has vincit contradictiones,ſed & myſtici corporis ſui membra,id eſt,fideles quique diuino fulti præſidio , & ſuperant has contradictiones & ſuperabunt,propoſita victoribus ingenti mercède,de qua ipſe dicit: Qui vicerit, dabo ei ſedere mecum in throno meo,ſicut & ego vici,& ſedi cum patre meo in throno eius. *Apoc.3.*

Poſt hæc Simeon ſanctus ad Chriſti matrem ſe conuertens,prænuntiat ipſam paſſionem filij ſui tunc fore participem,quum ei foret contradicendum.

Vnde ſequitur:

Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.

Vbi Origenes:Nulla,inquit, docet hiſtoria Mariam ex hac vita gladij occiſione migraſſe , præſertim quum non anima ſed corpus ferro ſoleat interfici.Vnde reſtat hic intelligi gladium illum de quo dicitur: Et gladius in labiis eorum , Iudæorum videlicet crucifigentium Dominum. Hoc eſt enim dolorem dominicæ paſſionis eius animam pertranſiſſe.Quæ etſi Chriſtum (vtpote Dei filium)ſponte propria mori, mortémque ipſam non dubitaret eſſe deuicturum,vt ſua tamen carne procreatum,non ſine doloris affectu potuit videre crucifigi.Nam & ferrum quod animam Ioſeph pertranſire canitur, nullum melius quàm dura tribulatio mentis intelligitur. N *Quo gladio Mariæ anima vulnerata.*

Vt reuelentur, inquit, ex multis cordibus cogitationes. Vbi hæc dictio,vt,non cauſaliter accipienda eſt,ſed conſecutiuè. Non enim ideo Mariȩ animam hic gladius pertranſiuit, vt multorum cordium occulta pateſcerent, ſed magis econtrario,id eſt, ad patefactionem cogitationum quȩ in multorum cordibus contra Chriſtum latuerant, hoc conſequutum eſt,vt gladius acerbi doloris matris animam pertranſiret. Siquidem in paſſione filij eius multorum cogitationes eatenus occultȩ patefactȩ ſunt. Nam & iam ante dixiſſe ad diſcipulos Dominum legimus: Nónne ego vos duodecim elegi,& vnus ex vobis diabolus eſt? Verbum illud vſque ad Chriſti paſſionem quid ſibi vellet non patuit. Sed tunc demum diſcrimen apparuit Iudæ & Petri,Petri item & Mariæ. Tunc quoque manifeſtum factum eſt quid erga Chriſtum in animo geſſerant Annas & Caiphas, Nicodemus & Ioſeph. Vnde Beda: *Ioan.6.*

Vt reuelanã cordiũ cogitationes. Incertum erat,inquit, qui Iudæorum gratiam Chriſti quam venturam vtique nouerant recipere, qui autem reſpuere mallent. At eius natiuitate audita,reuelatis mox cordiũ cogitationibus,Herodes rex turbatus eſt,& omnis Ieroſolyma cum illo.Paſtores cum timore & gaudio Deo laudem reſonant,hominibus pacis nuntium pandũt. Eius doctrina & virtute diffamata,alij ad eum quaſi magiſtrum veritatis confluunt, alij ab eo quaſi ſeductore refugiunt.
Ioan.7. Quidam enim dicebant,quia bonus eſt.Alij verò dicebãt: Non,ſed ſeducit turbas.Eius ſigno crucis erecto, hi quaſi iuſtæ morti datum blaſphemantes irrident, illi quaſi vitæ authorem mori acriter dolent.

Sed & vſq; hodie & vſque ad conſummationem ſeculi, præſentis eccleſiæ animã gladius duriſſimę tribulationis pertranſire non ceſſat,quum ſigno fidei ab improbis con tradicitur, quum audito Dei verbo multos cum Chriſto reſurgere,ſed plures à credulitate ruere,gemebunda pertractat.Quum reuelatis multorum cordium cogitationibus,vbi optimum Euangelij ſeuit ſemen, ibi zizania vitiorum vel plus iuſto præualere,vel etiam(quod dictu graue eſt)ſola germinare ac regnare conſpicit.Hæc ille.

O *Quanti doloris gladius.* Sed quantæ acerbitatis,quantíque doloris gladius ille fuerit qui Mariæ animam in paſſione filij ſui pertranſiuit,quis poſſet verbis conſequi?Dicit ad eã Ioannes Damaſcenus?Dolores quibus in partu caruiſti vt ſentires te eſſecſſe matrem,nunc exoluas in morte filij,ſentiendo te eſſe matrem. Natura enim quæ dolorem remorata eſt & diſtulit,cùm inſtaret iam tempus,& acuit fortius & auxit.

Hinc Hieronymus in ſermone de aſſumptione matris Chriſti,etiam martyrem fuiſſe Mariam adſerit. Nã quòd verè paſſa ſit, inquit, teſtatur Simeon propheta,loquens ad eam,& dicens:Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.Alij ſancti etſi paſſi ſunt pro Chriſto,attamen in anima quæ immortalis eſt pati non potuerunt.Beata verò Chriſti genitrix,quia in ea parte paſſa eſt quę immortalis habetur, id eſt, in anima, quã Chriſti paſſio quaſi quidã gladius acerbiſſimi doloris totã penetrauit, quodãmodo pluſq̃ martyr fuit.Et infra:Quia mente paſſa fuit,inquit, plúſquam martyr fuit,quia Chriſti mortem,ſuam fecit.

Hinc etiam Bernardus:Verè tuam,inquit,ô beata mater,animam gladius pertranſiuit,alioqui non niſi per eam tranſiens carnẽ filij tui non penetraret.Et quidẽ poſteaquam

quàm emiſit ſpiritum tuus ille Ieſus,ipſius planè non attigit animam crudelis lancea quæ ipſius latus aperuit, ſed tuam vtique pertranſiuit animam, vt hinc te pluſquam martyrem non immeritò prædicemus,in qua nimirum corporeæ ſenſum paſſionis, compaſſionis exceſſerit magnitudo.

Et iterum, fugientibus apoſtolis, in faciem filij ſui ſe oppoſuerat mater, ac gladio doloris eius animæ infixo,vulnerabatur ſpiritu, & adfectu cruciabatur. Et quod in carne Chriſti agebant claui & lancea,hoc in eius mente faciebat compaſſio naturalis,& anguſtia maternæ adfectionis. Vt reuelentur, inquit, ex multis cordibus cogitationes.

Similia fieri permittit erga Eccleſiam ſuam Deus, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes: quod præſertim hoc noſtro ſeculo palàm eſt cernere,tot non modò hominum millibus, ſed & vrbibus, & prouinciis, & regnis, ab eccleſia catholica deficientibus. Quorum occultæ quondam cogitationes, nunc palàm in operibus manifeſtantur. Quàm fuerint enim multorum cogitationes abſconditæ iam patet. Plerique etenim qui humanis conicturis ante hos annos religioſiores cæteris putabantur, nunc cadunt primi. Deus ſanè, non homo, intuetur cor. Itaque qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Et quidem Paulus Apoſtolus ad huiuſmodi occultorum cogitatuum manifeſtationem neceſſe dicit eſſe vt & hæreſes ſint. Vt qui probati ſunt(inquit)manifeſti fiant in vobis.

Erga eccleſiã quæ permittit fieri Deus.

1. Cor. 10

1. Cor. 11

Circa tertium,quod eſt viduæ ſanctæ de Chriſto confeſſio,conſequenter dicitur in litera:

Et erat Anna prophetiſſa, filia Phanuel,de tribu Aſer. Hæc proceſſerat in diebus multis,& vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſua. Et hæc vidua vſque ad annos octogintaquatuor, quæ non diſcedebat de templo, ieiuniis & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die.

P

Deuotæ conuerſationis & venerãdæ pariter ætatis,dignáque per omnia quæ Domino incarnato teſtimonium ferret Anna fuiſſe docetur. Chriſto iam nato viri multi teſtimoniũ perhibuerãt,ſola hæc inter fœminas reperitur CHRISTVM fuiſſe confeſſa. Omnis ætas & omnis ſexus

Beda.

Anna prophetiſſa cõmendatur.

Chriſtũ veniſſe teſtata ſunt. Vnde Ambroſius: Prophetauerat Simeon, prophetauerat copulata coniugio, prophetauerat virgo, debuit etiam vidua prophetare, ne qua profeſſio deeſſet aut ſexus. Immoratur autẽ Euangeliſta circa Annæ deſcriptionem, & patrem & tribum narrãs, quaſi multos teſtes adducẽs, qui patrem eius & tribũ viderunt. Vel quia tũc tẽporis cum hac aliæ quædam hoc nomine vocabantur. Vt ergo hanc ab aliis manifeſtè diſcerneret, cõmemorat eius patrem, & generis qualitatem deſcribit. Porrò moribus talis inducitur, vt digna fuiſſe credatur quæ redemptorem omnium nuntiaret. Cæterum viduam hanc deſcribendo beatus Lucas fidelis notarij morem imitatur, dum teſtem deſcribit à nomine, à tribu, ab ætate, à moribus, vt vel ſic teſtimonium eius de Chriſto & certius & fide dignius habeatur. Multum enim intereſt quis & qualis ſit qui de re quacunque dicit teſtimonium.

Sed conſyderare libet quàm ſublimiter hanc & quàm multipliciter ſanctus Euangeliſta commendarit. Primo enim commendat eam à nomine ſuo, ſcilicet Anna, quod interpretatum, gratia dicitur. Et meritò quidem tali nomine inſignitur, quæ & in donis cœleſtis gratiæ abũdanter præuenta fuit, & authorem gratiæ, Dei filium meruit nuntiare.

Secundò commendatur à prophetiæ gratia, quum dicitur, Prophetiſſa. Quod vtique eſt ſingularis gratiæ donum, & ſignum amicitiæ Dei. Spiritus ſanctus enim per nationes in animas ſanctas ſe transferens, amicos Dei & Prophetas cõſtituit. Et iuſte, inquit Origenes, ſancta mulier ſpiritum prophetãdi meruit accipere, quia lõga caſtitate, longíſq; ieiuniis ad hoc culmen aſcenderat. Hac autem prophetica gratia & quaſdam alias ſanctas mulieres in veteri teſtamẽto inſignes legimus præceſſiſſe. Vt verbi gratia, Mariam ſororem Moyſi & Aaron, quæ canticum Domino cecinit, redẽpto iam populo à tyrannide Pharaonis. Fuit & Delbora & ipſa prophetiſſa, quæ populum Iſrael & ab hoſtium ſeruitute in libertatem vindicauit, & hũc iudicando prudẽti gubernauit moderamine. Poſt hãc fuit Anna mater Samuelis, & ipſa prophetiſſa, prout canticum eius vtique propheticum atteſtatur. Fuit etiam vates alio nomine Olda, quæ Ioſiæ regi Iuda prænuntiauit, ꝙ ipſe quidem in pace eſſet moriturus, ſed iram Dei poſt ipſum populo fore ſuperuenturam. Nulli tamen harũ datum

Mulier es prophetiſſa.

Exod 15.

Iudic. 4.

1. Reg. 1.

4. Reg. 22.

rum eſt mundi redemptorem, quem præcognouere venturum, coram cernere, niſi hunc, cæteras illas longè amplioris dignitatis gratia præcedenti, in eo ſcilicet, ꝙ eum quem cæteri Prophetæ cecinere venturum, hæc & præſentem in infantilibus membris cernere, & teſtimonium ei dare promeruit.

Tertiò cõmendatur à progenitorum ſuorũ nobilitate, recitato non ſolùm nomine ſui genitoris, ſed & nomine patriarchæ Aſer, à quo vna duodecim tribuum Iſraël eſt denominata, ante iã tũc mille ſexcẽtos & amplius annos vita functi. Illi ſanè nobiles habẽtur, qui vel quorũ parentes per multa tẽpora longè latéq; ob virtutem celebrantur. Vnde Boëtius nobilitatem definiens, dicit: Nobilitas eſt quædam de meritis veniẽs laus parentum. Et ſubdit, dicẽs: Quòd ſi claritudinem prædicatio facit, illi ſint clari neceſſe eſt, qui prædicãtur. Quare ſplendidum te, ſi tuam nõ habes, aliena claritudo nõ efficit. Quòd ſi quid eſt in nobilitate bonũ, id eſſe arbitror ſolum, vt impoſita nobilibus neceſſitudo videatur, ne à maiorũ virtute degenerẽt. Attamẽ nõ rarò euenit, vt optimo patri peſſim⁹ filius cõtingat. Verbi gratia: Patri Noë ſancto, Chã filius prauus & reprobus: Abrahæ, Iſmahel: Iſaac patri, Eſau. Et econuerſo contingit, patrem peſſimũ filium optimum ſortiri. Vnde Achaz impius, filium habuit Ezechiam bonum & pium. Et Manaſſes quondam peſſimus, optimum & perpetua celebratum laude filium habuit Ioſiam.

Q. Annæ parentũ nobilitas.

Nobilitas quid ſit.

Quartò commendatur vti venerabilis ætate, quia proceſſerat, inquit, in diebus multis. Porrò ætas ſenectutis vita immaculata. Paſſiones enim & vitia per acceſſum multæ ætatis mitigari labefactariq; cõſueuerũt: & ſuperbia iã ac temeritate diſploſis, ſui cognitio, prudẽtia, humilitas, & virtutes cæteræ accedere cõſueuerunt ſenectuti.

Commendatur ætas ſenectutis.

Eccl. 4.

Quinto loco, à tribus vno contextu narrationis commẽdatur. Primo, quia à virginitate ſua ad matrimonium venerat incorrupta. Quod vtique non omnibus contingit. Secundo, quia pacificè & vnanimiter in cõiugio cum viro ſuo vixerat, quod ſanctus Lucas inſinuat quum dicit: Et vixerat cum viro ſuo ſeptem annis à virginitate ſua. Tertio, quia viro ſuo iam defuncto, quum ipſa adhuc eſſet ætate florida, nempe quæ vix vel nondum exegerat adoleſcentiam, concupiſcentia perdormita, contemptáque nuptiarum voluptate, cœlebs & vidua manere elegit.

A. continentia cõmẽdatur.

Et quidem magnæ virtutis eſt,magnáque laude dignum, experta iam voluptate ſponte carere poſſe.Bonũ quidem eſt legitimum & fideliter ſeruatum coniugium,melior in viduitate cœlibatus,optima virginitas propter ſpem æternæ vitæ ſeruata.Qui poteſt capere capiat,quia nõ omnes capiunt verbum hoc,quo videlicet verbo perpetuæ virginitatis propoſitum mortalibus commẽdatur. Porrò,quæ virginitatis gloriam recuperare nõ poteſt, viuat deinceps vt Anna.Quòd ſi viuere non poteſt vt Anna,viuat ſaltem vt Suſanna. Tametſi præſtaret amplecti conſilium Apoſtoli dicentis:Dico autem nõ nuptis & viduis,bonum eſt illis ſi ſic permanſerint ſicut & ego. Vnde & Timotheo diſcipulo mandat,dicens: Viduas honora quæ verè viduæ ſunt,id eſt,quæ piè & ſanctè viuunt in Chriſto, quæ propter Deum & ſpem vitæ æternæ conſtanter animum inducunt in caſtitate vitam finire.

Mat. 19. 1. Cor. 7. 1. Tim. 5.

De viduis Deo cura.

Huiuſmodi enim viduarum ſanctarum etiamDeo cura eſt, dicente Pſalmiſta: Dominus cuſtodit aduenas,pupillum & viduam ſuſcipiet.Et iterum: Viduam eius benedicens benedicam.Hinc & apud Eſaiam conqueritur,dicẽs: Principes tui infideles, ſocij furum,pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos. Et in lege loquitur, dicens: Viduæ & pupillo non nocebitis. Si læſeritis eos, vociferabuntur ad me,& ego audiam.

Eſa. 1. Exod. 22.

℟

Commendatur à pietate in Deum.

Septimò commendatur à pietate in Deum, quum dicitur, quæ non diſcedebat de templo, quod vtique locus diuini cultus eſt, domus orationis, ſchola legis cœleſtis. Solus Deus ei placebat,quæ à vanitate mũdi ſenſus ſuos & mentem auertens, limina templi aſſiduè terebat. Habẽt ſanè in Anna viduæ Chriſtianæ quod ſalubriter imitentur exẽplum honeſtatis, virtutis magiſterium,& normam perfectionis. Perdiſcant non eſſe viduarum vt per plateas aut domos vagentur,vt ad choreas & ſaltationes curſitent, vt in veſtitu laſciuiant, vt crapulentur, vt potitent, garrulentur, aut ſectentur conuiuia, dicente Apoſtolo: Vidua in delitiis viuens,mortua eſt.

Diſcãt viduæ.

Ieiunio & oratione cõmendatur.

Octauò cõmendatur à ieiunio,& ſtudio orationis,quũ dicitur: Ieiuniis & obſecrationib⁹ ſeruiẽs nocte & die. Sanè iis armis & caro & diabolus ſuperantur. Caro ieiuniis domatur,diabolus ſuperatur oratione.Hæc enim ſunt arma præcipua piarum viduarum. Bona eſt (inquit ſanctus Raphael archangelus) oratio cum ieiunio & eleemoſyna.

Tob. 12.

Quid interim ad hæc dicent hæretici, qui ieiunium & ſtudium orationis pari contemptu reſpuunt? Ipſi vtique ſibi ſint teſtes quod nulla eſt eis pars cum Euangelio Chriſti, cui tam impudenter repugnant. Euangelium commendat viduam ſanctam à ieiunio & oratione, ipſi contemnunt & irrident vtrumque. Sed ſemetipſos potius irrident miſeri, qui id irrident quod ſanctum Euangelium, quod Apoſtoli, imò quod angeli ſancti prædicant & commendant. Profectò qui habitat in cœlis, irridebit eos, & Dominus ſubſannabit illos. Loquitur per Prophetam Dominus, & dicit: Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Qui ergo nunc & ieiunantes, & ieiunium ipſum derident, ipſum Deum irridere ac blaſphemare conuincuntur. Poſt huius tam ſanctæ viduæ laudem ſubiungit Euangeliſta ipſius de Chriſto teſtimonium, dicens: *Hæreticorum impietas.* *Ioel. 2.*

Et hæc ipſa hora ſuperueniens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Iſrael.

Et hæc, inquit. ſ. Anna, tanti meriti, tantæ virtutis, tantę reuerentiæ, ipſa hora qua Simeon de Chriſto loquebatur, ſuperueniens. ſ. ductu ſpiritus ſancti. Venit enim in ſpiritu in templum, vt ſaluatorem mundi confiteretur, quemadmodum & Simeonem ſanctum perhibet Euangeliſta veniſſe in ſpiritu in templum. Confitebatur domino, hoc eſt, regratiabatur Deo, videns mundi ſalutem in Iſrael, & docebat de Domino, & perhibebat quod eſſet ſalus & conſolatio expectantium redemptionem. Nec tantùm pia confeſſione Deo laudes reddebat & gratias, ſed & proximum ædificabat. Et loquebatur, inquit, de illo, adfirmans eum vnicum humani generis redemptorem. S *Anna de Ieſu confeſſio.*

Et attende ſanctæ mulieris huius conſtantiam: loquebatur enim de illo, nō vni, aut aliquibus, ſed omnibus. Nimirum magnopere deſiderabat omnes Chriſto lucrifacere, omnibus id ipſum quod de Chriſto ipſa credebat perſuadere. Simeon loquutus fuerat tantùm ad Mariā & Ioſeph, iſta de Domino omnibus loquebať, qui expectabāt redemptionem Iſrael. Dicebat enim: Hęc eſt illa redēptio quam expectatis. Nunc, inquit, miſit Dominus redēptionem populo ſuo. Non ſanè redēptionem à temporali ſeruitute, quam intellectu erroneo diſcipuli illi ſperauerant per Chriſtum fore Iſraeli conferendam, qui dicebant: *Anna conſtantia.*

Luc. 24. Nos autem ſperabamus quod ipſe redempturus eſſet Iſrael:ſed illam teſtabatur à Deo miſſam eſſe veram & perpetuam à diaboli poteſtate,& à peccatis redemptionem, *Mat. 1.* de qua angelus loquutus fuerat ad Ioſeph,dicēs:Saluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Porrò iuxta intellectum myſticum ſecundum Bedam, Anna eccleſiam ſignificat,quæ in præſenti, ſponſi ſui eſt morte quaſi viduata. Hæc ipſa enim & Domino iugiter confitetur,& loquitur de Chriſto,omnibus qui poſt hanc vitam redemptionem perfectam tam corporum quàm animarum,& vitam expectant æternam.

¶ Circa tertium principale dicitur.

Et vt perfecerunt omnia ſecundum legem Domini, reuerſi ſunt in Galilæam,in ciuitatem ſuam Nazareth.

T Hic ponitur pueri Ieſu per ætatis acceſſum notanda progreſſio. Vbi primum præmittitur per Ieſu parentes diuinæ legis adimpletio,quum dicitur:Et vt perfecerunt.Et bene dicit,perfecerunt,quia non quomodocunque Chriſti mater legem impleuit, ſed perfectè mandatum eius implet,nihil eorum quæ lex præſcribebat omittens, vt hæc de lege purificationis à partu intelligas, cui tamen non erat ſubiecta, quum eſſet ſupra legem, & per ipſam legem excepta,vt videre potes in Homilia de ipſius purificatione. Sed quæ erant illa omnia quæ ſecundum legem Domini perfecerant? Vtique oblatio pueri ad templum die à natiuitate eius quadrageſimo, & ipſius à ſacerdote quinque ſiclis argenti redemptio, quòd eſſet primogenitus, & oblatio duorum turturum, aut duarum columbarum.

Parentes Ieſu vt legem perfecerunt.

Reuerſi ſunt,inquit,in Galilæam.Venerant parentes Ieſu à Nazareth Galilęę Bethleem, deſcripto ſub Auguſti principatu vniuerſo orbe,vt perſolutionē cenſus illic profiterentur.Quūmq; ibidem mundi Saluatorem virgo mater partu ædidiſſet,(ſiquidem vaticiniis prophetarum longè antè prænuntiatum fuerat Chriſtum in Bethleem naſciturum)quadraginta diebus à partu,neceſſe erat ſecundum legem vbi pepererat remanere. *Mich. 5.*

Secundùm Origenem notandum eſt,quod Lucas hoc loco prætermiſit quæ à Matthæo ſatis expoſita nouerat, Dominum videlicet poſt hæc ne ab Herode necādus inueniretur,in Ægyptum à parentibus eſſe delatum,defunctóq; Herode demum Galilæā reuerſum, Nazareth ciuitatem

tatem ſuam inhabitare cœpiſſe. Solent enim Euangeliſtæ ſinguli ſic omittere quædam, quæ vel ab aliis commemorata viderunt, vel ab aliis commemoranda in ſpiritu præuiderunt, vt continuata ſuæ narrationis ſerie, quaſi nulla prætermiſiſſe videantur, quæ tamen alterius Euangeliſtæ conſyderata ſcriptura, quo loco tranſilita fuerint, diligens lector inueniat. Poſtquam ergo parentes Domini reuerſi ſunt Nazareth, non multo interiecto tempore oportuit eos denuo peregrinari. Ioſeph enim monitus ab angelo accepit puerum & matrem eius, & Herodis inſidias, quas puero Ieſu parabat, fugiens, ſeceſſit in Ægyptum, & erat ibi vſque ad obitum Herodis, & tunc demum venit & habitauit in Galilæa, in ciuitate ſua Nazareth. Et poſt hæc ſubdit Euangeliſta, dicens: *Euangeliſtæ prudenter concordando.*

Puer autem creſcebat, & confortabatur ſpiritu, plenus ſapientia, & gratia Dei erat in illo.

Notanda diſtinctio verborum (inquit Origenes) quia Dominus IESVS CHRISTVS in eo quòd puer erat, id eſt, habitum humanæ fragilitatis induerat, creſcere & confortari habebat. In eo verò quod etiam verbum Dei & Deus æternus erat, nec confortari indigebat, nec habebat augeri. Vnde rectiſſimè plenus ſapientia perhibetur & gratia. Sapientia quidem, quia in ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Gratia autem, quia eidem mediatori Dei & hominum homini Ieſu Chriſto magna gratia donatum eſt, vt ex quo homo fieri cœpiſſet, perfectus eſſet & Deus. Cui ſimile eſt, quòd Ioannes ſcribit cum plenum gratia & veritate, eandem ipſe diuinitatis excellentiam nomine veritatis, quam Lucas ſapientiæ nomine commendans. Hæc ille. *V. Orig. Col. 2. Ioan. 1.*

Puer, inquit, creſcebat. Nam licet corpus eius in vtero virginis Spiritus ſancti virtute nequaquam per ſucceſſum temporis more cæterorum, ſed in inſtanti fuerit formatum, vt & animæ rationalis & diuinitatis eſſet conueniens habitaculum, augmentum tamen accipiebat in tempore, operante natura, cuius eſt non in momento, ſed ſucceſſiuè operari. *Ieſus vt creſcebat.*

Et licet Deus de illo corpore aliter facere potuiſſet, noluit tamē illud ad quantitatē perfectā aliter quàm more cęterorum, id eſt, per temporis ſucceſſionem peruenire. Tum vt ſic in eo lex vniuerſę carnis conſeruaretur. Non enim opus eſt virtutis diuinæ miraculis, vbi ſufficit opera- *Cur paulatim ſucceſcebat.*

 tio

X tio naturæ,quæ nihilominus & ipſa à Deo eſt.Quoniam ergo natura in Chriſto per ſe poterat ipſius corpus ad perfectam deducere quantitatem,ſine vlla ſuæ dignitatis derogatione,noluit Deus (quippe iuſtus vniuerſorum adminiſtrator) naturæ ſuum officium in Chriſto præripere,vt ante tempus naturę legibus præfinitum perfectam acciperet quantitatem.Tum vt fides de veritate humanę naturæ in Chriſto in nobis cōfirmaretur. Vnde Theoph. Poterat,inquit,ſecundum corpus ex ipſo vtero in menſuram maturæ ætatis prodire, ſed videretur hoc ſecundum phantaſiam fieri,propterea paulatim creſcit.

Tum vt per hoc Chriſti humilitas manifeſtè pateſceret, qui quum Dei filius & verus ſit Deus,non ſolū homo fieri dignatus eſt,ſed & paruulus naſci,materno lacte nutriri,vagire in cunis,matris brachiis geſtari, & officia cuncta ſuſcipere,quibus infantuli indigere noſcuntur.

Y Plenus,inquit,ſapiētia,iuxta quod per Apoſtolū dictū eſt:In ipſo ſunt omnes theſauri ſapiētię & ſciētię Dei abſconditi.Proficiebat ergo augmento & vigore corporis, tametſi ex parte animæ,iam ab inſtanti ſuæ cōceptionis in vtero matris plenus eſſet ſapientia & virtute. Decēter verò (inquit Cyril.) ætatis incremento,ſapientiæ coniungit augmētū,quū dicit:Et cōfortabatur ſ.ſpiritu.Nā iuxta naturā ætatis corporeæ natura diuina ſapiētiā propriam reuelabat.Si enim (vt dicit Theoph.) dum paruus ætate erat omnem ſapientiā demonſtraſſet, videretur prodigiū, ſed per profectum ætatis ſeipſum oſtendebat. Non ergo quaſi per acceſſum temporis ſuſcipiens ſapientiam,ſpiritu cōfortari dicitur.Quod enim ab initio perfectiſſimum eſt,quomodo poteſt deinde perfectius fieri?

Col. 2. *Ætati le ſu vt ſapientia iūgitur.*

Quoniam ergo anima Chriſti à ſuæ creationis primordio per vnionem ſui ad ſuppoſitum verbi plenam & perfectam Dei ſapientiam habuit,præuidens hoc futurum Propheta,rei magnitudinem atq; nouitatē ſtupens ait:Creauit Dominus nouum ſuper terram , fœmina circundabit virum.Chriſtum vtiq; deſignās in vtero matris virtutibus & ſapientia perfectum.Hinc Bernar.Vir,inquit, erat Ieſus necdum etiam natus,ſed ſapientia,nō ętate,animi vigore, non viribus corporis,maturitate ſenſuum,nō corpulentia membrorum.Neque enim minus habuit ſapientiæ,vel potius nō minore fuit ſapientia Ieſus conceptus quam natus,paruus quàm magnus.

Ioan. 1. *Anima Chriſti vt repleta ſapientia.* *Iere. 31.* *Super Miſſus.*

Siue

Siue ergo latens in vtero,ſiue vagiens in præſepio,ſiue iam grandiuſculus interrogans doctores in templo, ſiue iam perfectæ ætatis docens in populo, æquè profectò plenus fuit ſpiritu ſancto.Nec fuit hora in quacunque ætate ſua qua de plenitudine illa quam in ſui conceptione accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur. Sed à principio perfectus, à principio plenus fuit ſpiritu ſapientiæ & intellectus, ſpiritu conſilij & fortitudinis,ſpiritu ſcientiæ & pietatis,& ſpiritu timoris Domini. *Puer Ieſus vt vir.*

Nõ ergo te moueat quod dictum eſt:Ieſus autem proficiebat ſapientia,& ætate,& gratia apud Deum & homines.Nam quod de ſapientia & gratia hic dictum eſt, non ſecundum quod erat (vti iam dictũ eſt) ſed ſecundũ quod apparebat intelligendum eſt, videlicet non quaſi aliquid ei nouum accederet quod ante non haberet, ſed quod accedere videretur,quando volebat ipſe vt videretur. Tu homo quum proficis,non quando,nec quantum vis proficis,ſed te neſciente tuus moderatur profectus, tua vita diſponitur. Z *Neſcit ſe homo ꝓficere.*

At verò puer Ieſus,qui diſponit tuam, ipſe diſponebat & ſuam,& quando volebat,& quibus volebat ſapiens apparebat, quando & quibus volebat ſapientior,quando & quibus volebat ſapientiſſimus, nempe ſapientiam ſuam pro ſuo arbitrio, nunc plus, nunc minus oſtentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel ſaluti expedire ſciebat.

DOMINICA
PRIMA POST EPIPHANIAM DOMINI.

QVVM factus eſſet IESVS *annorum duodecim, aſcendentibus illis Hieroſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti, conſummatiſque diebus quum redirent,&c. Luc. 2.*

Lectio præſens quatuor comprehendit. Primum eſt, Pueri Ieſu, à parẽtibus ſeceſſio. Secũdum eſt,Pueri Ieſu

anxiè requiſiti inuentio, ibi: Et factum eſt poſt triduum. Tertium eſt, Matris & filij mutua colloquutio, ibi: Et dixit mater eius ad illum. Quartum eſt, Obedientis pueri imitanda ſubiectio, ibi: Et deſcendit cum eis.

Circa primum tria tanguntur. Primum eſt, Parentum Ieſu religioſa deuotio. Secundum eſt, ipſa pueri à parentibus ſeceſſio, ibi: Remanſit puer Ieſus in Hieruſalem. Tertium eſt, pueri amiſſi anxia requiſitio, ibi: Et requirebant eum inter cognatos & notos.

A *Parentũ Ieſu pia deuotio.* Circa primum, q̧ eſt Mariæ & Ioſeph parentũ Ieſu pia ac religioſa deuotio, dicitur: Aſcẽdentibus illis Hieroſolymam ſecundum cõſuetudinem diei feſti. Præmiſerat, dicens: Et ibant parẽtes eius per omnes annos in Hieruſalem, in die ſolenni Paſchæ. Vt enim ait Chryſoſtomus: In Hebræorum ſolẽnitatibus, non ſolùm tempus, ſed etiam locum obſeruare lex iuſſerat. Et ideo nec Domini parentes extra Hieroſolymam celebrare Paſcha volebant.

De cõſen. Euangel. Quærit hic beatus Auguſtinus, Quomodo, inquiens, ibant parentes eius per omnes annos pueritiæ Chriſti in Hieruſalem, ſi Archelai timore illuc prohibebantur accedere? Hoc diſſoluere non eſſet difficile, ſi aliquis Euangeliſtarum expreſſiſſet quandiu regnaret Archelaus. Sed & fieri poterat, vt per diem feſtum inter tam ingentem turbam latenter aſcenderent, mox reuerſuri, vbi tamen aliis diebus habitare metuerent, vt nec ſolennitate prætermiſſa eſſent irreligioſi, nec continua manſione conſpicui. Quum verò etiam de regno Archelai quàm fuerit diuturnum tacuerint, iſte quoque intellectus patet, vt quod hic Lucas dicit per omnes annos eos aſcẽdere ſolitos in Hieruſalem, tunc accipiamus factum, quum iam non timeretur Archelaus.

B *Exod. 23. Ter quotannis ad feſta conuentio.* Præcepit ſanè Dominus in lege, dicens: Tribus vicibus per ſingulos annos mihi feſta celebrabitis. Et infrà: Ter in anno apparebit omne maſculinum tuum coram Domino Deo tuo, videlicet in feſtiuitate Paſchæ, in memoriam liberationis quondam patrum ſuorum de terra Ægypti, in feſtiuitate Pentecoſtes, in memoriã datæ legis quinquageſimo die ab exitu de Ægypto, & in feſtiuitate tabernaculorum in autumno, in recordationem patrum ſuorum, qui egreſſi de Ægypto, quadraginta annis, locis incertis, in tabernaculis habitauerant in deſerto. Ad hæc tria feſta conuenire, viris tantùm præceptum erat. Quòd ergo mater

ter Domini aſcendit in Hieruſalem, non ex debito fuit, ſed ex ſpontanea deuotione.

Itaque exẽplo parentum Chriſti manifeſtum eſt errare hæreticos cunctas per annum feſtiuitates abrogantes, aſſerentes in nullo diem diei eſſe præferẽdum, quandoquidem & ipſe Deus certis per annũ tẽporibus in lege, feſtiuitates ſuas quaſq; ob cauſſas præceperit celebrari. C *Feſtos dies abrogãtium error.*

Quum ergo (vt de cæteris taceam) tanta cum diligentia & alacritate Paſcha ſuum in memoriam liberationis ab AEgyptia ſeruitute quotannis cum paſchalibus epulis celebrarent, cur nos in recordationem liberationis generis humani à poteſtate diaboli per Chriſtum factę paſcha (non vt illi in vmbra, ſed in veritate) celebremus? Epulabantur illi cum hoſtia ſeu agno paſchali, cuius occiſione liberatus olim fuerat populus patrum de Ægypto, & nihilominus in typum eorum quæ futura erant, id eſt, mortis Chriſti, agni ſine macula, qui foret ablaturus peccata mundi. Et quid non celebremus ipſi ſolennitates noſtras ob eius honorẽ, qui venit benedict⁹ in nomine Dñi? Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt CHRISTVS. 1. Cor. 5.

Porrò qualiter feſta noſtra oporteat nos celebrare, lex ipſa quæ ſpiritalis eſt, oſtendit, quum præcipit, vt ſolennitatẽ celebraturus ſit mundus, non appareat corã Domino vacuus, & accedat ad locum quem elegerit Dominus. Debet enim ſanctarum ſolennitatũ pius cultor eſſe mũdus ab iniquitate: non vacuus, ſed ornatus & plenus bonis operibus, & pia voluntate, & in vna ſancta Eccleſia catholicæ fidei (quaſi loco vno quem Dominus elegit) feſtiua gaudia celebrare. Sed & ad literam quoque locus quẽ elegit Dominus, quilibet locus ſacer ſeu tẽplum dici poteſt, ad quem locum vnanimi fide atque pietate cõuenire decet fideles, vt illic & Dei legem auribus & mẽte percipiant, Deo ſupplicent, & pro acceptis bonis gratias agãt. *Quomodo dies feſti obſeruandi.*

Nefarium eſt autẽ ſacris obſeruandiſque diebus, eccleſiis derelictis, in lupanaria ſe recipere, aleæ, non ludo, ſed inſidioſo quæſtu proximum ſpoliare, potitantium conuenticula ſectari, comeſſationibus & ebrietatibus indulgere, negotiationib⁹ aut vſuris lucra peritura venari, choreis aut cæteris mũdi vanitatibus aut ſpectaculis vacare. Hæc enim facere, quid aliud eſt quàm dæmonibus feſta celebrare, ſemetipſum contẽpto Deo immundis ſpiritibus dedicare & offerre? Audiant Dominum per Prophetam D *Dies feſti nefariè violãtur.*

tam

Iſa.1. tam dicentem: Solennitates veſtras odiuit anima mea, iniqui ſunt cœtus veſtri.

His præmiſſis ad expoſitionem Euangelicæ lectionis eſt accedendum. Quum factus eſſet IESVS annorum duodecim, qui ſecundum diuinitatem eſt ſine principio, ante omne tempus, nempè conditor temporum, quum eſſet iam homo factus, tempus vitæ ſuæ mortalis cœpit diebus, menſibus, & annis menſurari.

E Quinque differentias temporum de Chriſto in Euãgelio legimus. Primo enim legitur fuiſſe vnius diei, quando videlicet de matre virgine fuit natus. Vnde nuntiante angelo de ipſo ſcriptum eſt: Natus eſt vobis hodie Saluator. Secundo, legitur fuiſſe octo dierum, quando ſcilicet in carne fuit circuncíſus, dicente Euangeliſta: Poſtquam conſũmati ſunt dies octo vt circunciderẽtur puer. Tertio, legitur fuiſſe quadraginta dierum, quando in tẽplo cum legalibus hoſtiis fuit præſentatus. Quarto, legitur fuiſſe duodecim annorum, vt patet in præſenti lectione. Quinto, legitur fuiſſe quaſi annorum triginta, quando videlicet à Ioanne fuit in Iordane baptizatus: Vnde ſcriptum eſt: Et ipſe Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta. Sequitur:

Ætatis Chriſti differentiæ. *Luc. 2.* *Ibidem.* *Luc. 3.*

F Aſcendentibus illis, id eſt, Maria & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth, vbi ex Ægypto regreſſi habitabãt, Hieroſolymam, nempè locum quem elegerat Dominus, ſecundum conſuetudinem diei feſti. i. prout conſueuerãt ſolennitati paſchali illic celebrandæ, & ſacris agni paſchalis carnibus aſſis ſecundum legem manducãdis, quotannis aſcendere: ducebant ſecum puerum Ieſum, nempe diuinum pignus quod ſeruandum cœlitus acceperant. Non enim ſine illo quoquam ipſi proficiſcebantur. Quod etiam cæteris eſt parentibus in exemplum. Sunt enim pueri à teneris annis pietati & diuino cultui aſſuefaciẽdi. Nam facilè per totam vitam retinẽt ſiue malũ ſit ſiue bonũ, quo primæua ab ætate fuerint imbuti, iuxta illud:

Vt Ieſu parentes feſta ſeruabant.

Pueri quibus rebus aſſuefaciendi.

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
Teſta diu.

Si enim parentum vel negligentia vel exemplis malis, imbibitis vitiis induruerint, fruſtrà poſtmodum laboraueris, acerbo clamore iis caſtigandis. Vnde ait quidam:

Iuuenal.

Quum ſeptimus annus
Tranſierit puero, nondum omni dente renato,

Barba

Barbatos licet admoueas mille inde magiſtros,
Hinc totidem,fugienda patrum veſtigia ducunt,
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpæ.

Et poſt pauca:

Nil dictu fœdum viſúque hæc limina tangat,
Intra quæ puer eſt:procul hinc,procul inde puellæ
Lenonum,& cantus pernoctantis paraſiti.
Maxima debetur puero reuerentia,ſi quid
Turpe paras,nec tu pueri contempſeris annos.
Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans.
Nam ſi quid dignum cenſoris fecerit ira
Quandoque,ac ſimilem tibi ſe,nec corpore tantùm
Nec vultu dederit,morum quoque filius,& quum
Omnia deterius tua per veſtigia peccet,
Corripies nimirum,& caſtigabis acerbo
Clamore,ac poſt hac tabulas mutare parabis,
Vnde tibi frontem libertatémque parentis,
Quum facias peiora ſenex?

Eſt poſt pauca idipſum duplici exemplo(ciconiæ videlicet & vulturis)oſtendit,dicens:

Plurimũ enim intererit,quibus artibus hũc,quib⁹& tu
Moribus inſtituas,ſerpente ciconia pullos
Nutrit,& inuenta per deuia rura lacerta,
Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis:
Vultur iumentis,crucibus,canibúſque relictis
Ad fœtus properat,partémque cadaueris adfert.
Hinc eſt ergo cibus magni quoque vulturis,& ſe
Paſcentis,propria quum iam facit arbore nidos.

Ait Hieremias Propheta:Bonum erit viro cùm portauerit iugum Domini ab adoleſcentia ſua.Vnde & per Sapientem dicitur: Filij tibi ſunt,erudi illos,& curua illos à pueritia illorum.Curua,inquit,ad ſimilitudinem virgulti, quod quum adhuc tenerum eſt , in quamuis partem , & quemcunque volueris modum flexibile eſt: ſed quum iã in robur excreuerit,& indurucrit,fregeris id citius,quàm inflexeris. Sequitur: *Thren. 3.* *Eccl. 7.*

Remanſit puer Ieſus in Hieruſalem , & non cognouerunt parentes eius. Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu,venerunt iter diei.

Hic ponitur ſecũdum huius primæ partis membrum.i. pueri

pueri Ieſu ſerioſa à parentibus ſeceſſio. Vbi primum eſt aduertendum,ꝙ qualis quiſque futurus eſt,quibuſdā plerunque ſignis in eius pueritia præmōſtratur. Vnde etiam per Salomonem dicitur: Ex ſtudiis ſuis intelligitur puer, ſi mūda & recta ſunt opera eius. Prouerbium eſt: Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam quum ſenuerit,nō recedet ab ea.Nam vt alibi ſcriptum eſt: Quę in iuuētute tua nō cōgregaſti,quomodo inuenies in ſenectute? Volēs itaque Chriſtus futurę doctrinæ ac vitæ ſuæ demonſtrare pręludia,inſciis parētibus remāſit in templo.Nec miremur (inquit Origenes) parentes vocatos,quorum alter ob partū, alter ob obſequium patris & matris meruere vocabula.

Futurarū rerum in pueris pronoſtica.
Prou.20.
Prou.22.
Eccli.35.

Cęterum aduerte Chriſtum in ſua pueritia nulla prorſus per ſe effeciſſe miracula , tametſi Deus pater per angelos & per ſtellam natiuitatem eius declarauit.Vnde Liber inſcriptus de infantia Saluatoris , qui falſò multa à puero Chriſto continet patrata miracula , à patribus vt Apocryphꝰ eſt reprobatus.Et quia iā antè beatus Lucas Chriſtum creuiſſe & fuiſſe confortatum plenum ſapientia commemorauit, nunc proprium ſermonem verificat, inducens Ieſum vnà cum ſacra matre virgine in Hieruſalem aſcendentem. Itineris huius cauſam Beda aſſignat, dicens: Dominus inter homines homo natus fecit quod faciendū hominibus per angelos imperauerat Deus (angeli enim fuerunt miniſtri legis) ſeruauit ipſe legem quā dedit,vt nobis qui puri homines ſumus , ſeruandum per omnia quicquid Deus iubet,oſtenderet. Sed vt ſupra hominem,quum duodecim adhuc eſſet annorum,diſputauit cum ſapientibus Iudęorum,quod aliàs impoſſibile eſt,vt puer hac maximè ætate niſi ſcientiam deſuper habuiſſet, huiuſcemodi diſputationem fuiſſet auſus ſubire.

Chriſtum in pueritia non feciſſe ſigna 13 diſt.c. Sancta Romana.

M Et quum factus,inquit, eſſet Ieſus annorū duodecim. Qui à natiuitate, imò à conceptione humana manifeſtis miraculorum,quia Deus ſit,eſt approbatus indiciis , ipſe etiam mox vbi tempus ætatis congruebat , vtranq; ſuam reuerenter pandere cœpit atq; aperire ſubſtantiā,& quid videlicet Patri iuxta veritatem diuinæ maieſtatis,& quid iuxta aſſumptionis humanæ fragilitatem debeat matri. Non igitur otioſe ſuorum perhibetur immemor extitiſſe parentum,ſed vt nos inſtruat quia non ſolū antequā parētes ipſi,verumetiam antequā Abraham fieret,ipſe eſt, in ciuitate potius ac templo Dei,quaſi paterno iure reſidere

Beda.
Chriſtus in pueritia quis eſſet, oſtendit.

dere delectat. Quin & viam nobis quam pergamus, oſtendit, exemplum quod imitemur, exhibuit. Quod enim per omnes annos cum parētibus in Paſcha Ieroſolymam venit, humanæ nimirum eſt humilitatis indicium. Hominis eſt nanque ad offerenda Deo ſacrificiorum ſpiritualium vota concurrere, & autorem ſuum orationibus lacrymiſq; ſibi conciliare profuſis. Meminerimus ergo & ipſi præſentis eccleſiæ domum neceſſariis precum mundarum frequentare muneribus.

Sed quærat aliquis, quomodo Dei filius tāta parentum cura nutritus, his abeuntibus potuerit obliuiſcendo relinqui. Cui eſt reſpondendū, quia filiis Iſrael moris fuerit, vt temporibus feſtis vel Ieroſolymā cōfluētes, vel ad propria redeuntes, ſeorſum viri, ſeorſum fœminæ incederēt, infantéſq; vel pueri cū quolibet parēte indifferenter ire potuerint. Ideóq; B. Mariam vel Ioſeph viciſſim putaſſe puerum Ieſum quem ſe comitari nō cernebant, cum altero parēte reuerſum. Et hoc eſt quod dicit Euangeliſta: Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei. *Ieſu perdito, parentes vt excuſentur.*

Circa tertium, quod eſt amiſſi pueri anxia requiſitio, ſubditur:

Et requirebant eum inter cognatos & notos.

Exiſtimātes, inquit, illum eſſe in comitatu. Ioſeph enim videns ſibi puerū deeſſe in comitatu virorū, credebat eum eſſe cū Maria matre in comitatu mulierū, & ſimiliter Maria putabat puerum Ieſum Ioſeph in cœtu virorum comitari. Vnde etiā à negligentiæ culpa vterq; rationabiliter excuſatur. Sed ſic Dei filio viſum, ſic fieri à Spiritu ſancto fuerat ordinatum & hoc plures ob cauſſas. Primo, ne parentes impedimēto eſſent diſputationi peragēdæ cum legiſperitis, & hoc euitans ne parentes contemnere videretur, ſi mādantibus non pareret. Clāculo igitur remanet, ne aut retrahatur, aut ſit inobediēs. Si enim hoc quod futurū erat pia mater præſciuiſſet, veriſimile eſt ꝙ vetuiſſet eum cœtui intereſſe doctorū, ne fortè innoteſceret eis ipſū eſſe Chriſtū, nēpe puerū illum, quē Herodes quærens interficere, tot millia puerorū propter ipſius ſuſpectā perſonam iam dudū iuſſerat trucidari. Et licet ille iā eſſet defunctus, regnabat tamen pro eo Archelaus filius eius (vt iā dictū eſt) quē nō minus quā Herodem patrē, parentes Ieſu formidabant. Volens igitur cœleſtis puer maternum vitare præceptum, ea neſciente remanſit in Ieruſalem.

I Pueri Ieſu anxia requiſitio.

Puer Ieſus cur pareti bus inſcus remanſit.

Secundò, vt dũ omnibus eſſet incognitus, in admiratione ſuæ ſapientiæ auditorũ animos magis ſuſpẽderet. Quo modo poſtmodum Iudæi ſapientiã eius admirantes, dicebant: Quomodo hic literas ſcit, quum non didicerit?

Ioan. 7.

Tertiò, vt oſtenderet ꝙ parentum adminicula, diſpenſatione clementiæ ſuæ, non autem ex indigẽtia ſuſceperat, quandoquidem viuere poterat ſine illis.

Quartò, vt oſtenderet quanto deſiderio, quantóq; zelo cœleſtiũ rerũ duceretur adhuc puer, eorũ ſcilicet, quę erãt ſui patris, & vt exemplum daret pueris mũdo renuntiare volentibus propter Deum, vt ſi eorũ pio propoſito parentum forſan voluntas obſtiterit, ipſis inconſultis liberè poſſint è ſeculo fugere, iuxta quod ſcriptũ eſt: Qui dixit patri ſuo & matri ſuæ: Neſcio vos, & fratribus ſuis: Ignoro illos, & neſcierũt filios ſuos. Hi cuſtodierunt eloquiũ tuũ, & pactũ tuũ ſeruauerũt, iudicia tua ô Iacob, & legem tuã ô Iſrael. Hinc & in Euãgelio Dominus loquitur, dicens: Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos, taliũ eſt enim regnũ cœlorum. Et poſt pauca: Et omnis, inquit, qui reliquerit domũ, vel fratres, aut ſorores, aut patrẽ, aut matrem, aut filios, aut agros, propter nomen meũ, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.

Puer Ieſus quale pueris exemplũ dedit.

Deut. 33.

Mat. 19.

K

Nũ filij parentes poſſint relinquere.

Non ſolùm autem inſciis parentibus, verum etiam prohibentibus poſſunt filij relicto ſeculo ad vitã religioſam conuolare. Quod tamen quidam limitantes, dicunt licitè poſſe fieri, modo parẽtes auxilio filiorum poſſint carere. Alioqui non poſſe filios relicta parentum inopum cura ad vitam religioſam tranſire, niſi forſan cognoſcerent ſe manentes in ſeculo non poſſe ſaluari. tunc enim eis ad vitam religioſam foret confugiendum, iuxta quod in Euangelio Dominus cuidã diſcipulo dicenti: Domine permitte me primũ ire & ſepelire patrẽ meũ, ait: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Quòd ſi remanẽdo in ſeculo ſe credit poſſe ſaluari, propter diuinę legis pręceptũ quo dicitur: Honora patrem & matrem, debet in ſeculo remanendo parentum neceſſitatibus & inopiæ ſubuenire.

Mat. 8.

L

Amiſſo Ieſu parentũ conſternatio.

Quintò, vt oſtenderet, ꝙ antequã parentes eius eſſent, ipſe in ea ciuitate & in templo quaſi paterno iure pręſidebat. De hoc plura circa finẽ ſequentis Homiliæ. Venerũt, inquit, iter diei, ſcilicet ab Ieruſalẽ Galilæã verſus. Cùm ergo ad veſperã diei cõuenientes, puerũ Ieſum abeſſe cernerent, mox incredibili dolore animi conſternati ſtupefactique

ctiq; timore,nullam requiem capiētes,requirebāt eū die ſequēti inter cognatos & notos,& nō inuenerūt.Metuebant ergo,&(vt fieri ſolet in huiuſmodi)timebāt anxij & grauiora veris ſibi proponebant,videlicet, ne fortè puerū, quem Herodes & Iudæi perdere quæſierāt,inuēta opportunitate iā occidiſſent,præſertim quū adhuc(vt dictū eſt) Archelaus regnaret in Ieruſalem,ac per hoc ipſi forēt rei mortis eius,quem non ſolicitius cuſtodiſſent.Timebāt etiam (vt dicit Origenes) ne fortè receſſiſſet in cœlum ad patrem,quū illi placuiſſet iterū deſcēſurus. Timebāt inſuper ne forſan aliquo modo cœleſtē puerū offendiſſent, quamobrem ipſe nollet amplius cum illis manere,ſed in Ægyptū aut aliam regionē abſq; illis victurus receſſiſſet.

Quis inter hæc materni cordis illius anguſtias vllis poſſet verbis cōſequi?Non erat quicquam in mūdo quod dolorem eius lenire poterat,niſi is qui deſiderabatur puer Ieſus.Ipſo præſente putabant ſe habere quicquid poteſt deſiderari:ipſo amiſſo,omnia ſe in ipſo credebāt amiſiſſe. Itaque irremediabilibus lachrymis flebat amiſſum virgo mater filium, ipſa vita ſibi chariorem, nempe filium Dei, quem angelo nuntiante,& cooperante ſpiritu ſancto,virgo conceperat, & virgo permanens partu ediderat ſine dolore. Iuſtus ſanè dolor, iuſtæ lachrymæ, amiſſo puero Ieſu, puero ſine pari. Indicibile gaudium,indicibilem de illo prius habuerat conſolationem, indicibili nunc de amiſſione eius dolore cruciatur.Quo enim pueri Ieſu præſentia dulcior,eo acerbior de amiſſo triſtitia.

Super his beatus Bernardus:O dulcis puer,inquit,vbi eras? vbi latebas? quo vtebaris hoſpitio? quorum illo triduo fruebaris conſortio?Vtrum in cœlo,an in terra,an in domo aliqua interim morabaris?vel certè tunc cū aliquibus tuæ ætatis puerulis ſecretò loco conſiſtens eis ſecretorum myſteria profundebas, ſecundam tuam in Euangelio vocem:Sinite paruulos venire ad me,& nolite prohibere eos?Sed quid eſt,mi dulcis Domine, ꝙ ſanctiſſimæ tuæ matri quærenti,dolenti,ſuſpiranti,non cōpatiebaris? Nam ipſa & pater tuus dolētes quærebant te.Imò tu domina mea dulciſſima,cur puerū quærebas quem eſſe Deū nō ignorabas? An ne cruciaretur fame,an ne frigore vexaretur, ne à quolibet ſuæ ætatis iniuriaretur formidabas?Nónne ipſe eſt ꝙ paſcit omnia,omnia nutrit,qui fœnum agri quod hodie eſt,& cras in clibanū mittitur, glorioſius

M *Puero Ieſu amiſſo exclamatio.*

Matth.6.

rioſius à Salomone veſtit & ornat?

Per illud,inquam,triduũ vbi eras bone Ieſu?Quis tibi cibum miniſtrauit ac potum, quis detraxit calceamenta, quis membra puerilia fouit? Scio certè,quia ſicut voluntate noſtram infirmitatem ſuſcepiſti, ita & quum velles propriam virtutem oſtendiſti,& ideo quum velles his obſequiis nõ eguiſti.Vbi ergo eras domine?De iis omnibus cõiicere vel opinari aliquid libet,affirmare autem temerè,non licet.

Quid dicam Deus meus? An vt te per omnia noſtræ conformares paupertati,& omnes in te humanæ miſeriæ calamitates ſuſciperes,quaſi vnus ex turba pauperum ſtipem per oſtia mendicabas?Quis dabit buccellarum illarum mendicatarum me participem fieri,vel ſaltem diuini illius edulij reliquiis ſaginari? Hæc Bernardus.

N Porrò myſticè Chriſtus non reperitur inter cognatos, quia inter Iudæos qui ſunt cognati eius ſecundũ carnem nunc minimè reperitur, ſed inuenitur in templo eccleſiæ, id eſt, inter piè fideles ex gentibus, qui non ſunt ei cognati carne & ſanguine,ſed gratiæ adoptione. Nam in propria venit,& ſui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum,dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credũt in nomine eius. Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis,neque ex volũtate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Et Verbum caro factum eſt,& mox ſpiritualem cognationem ipſius cum credentibus in ſe deſignans,ſubdit dicens:Et habitauit in nobis. Deinde ſpiritualem ipſius notititiam inſinuans ſubiungit: Et vidimus gloriam eius,gloriam quaſi vnigeniti à Patre.

Ieſus quo loco reperitur.

Ioan.1.

Ad hæc non inuenitur Chriſtus inter cognatos & notos, quia nequaquam carnali humano &ſenſu per fidem cognoſcitur.Vnde quum hunc Petrus cognouiſſet,dicẽs: Tu es Chriſtus filius Dei viui.Reſpondit ei is quem ipſe iam per fidem cognouerat: Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui eſt in cœlis. Non ergo ſuo carnali ſenſu eum cognoſcunt, qui de notitia creatarum rerum extolluntur, Philoſophi ſcilicet,& huius ſeculi ſapientes,ſicut ipſe ad Patrem in Euangelio loquitur,dicens:Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus,& reuelaſti ea paruulis.

Mat.16.

Mat. 11.

Sed nec in regno vitæ æternæ reperiẽt Chriſtum, qui deſeruierint tantum carni ſuæ & ſanguini. Caro enim & ſan-

Qui Ieſum non inuenient.

ſanguis regnum Dei nõ poſſidebunt. Similiter nec ij qui Dei notitiam ſine bonis operibus habuerunt, iuxta quod in Euangelio Dominus loquitur, dicens: Tunc incipietis dicere patrifamiliás, Mãducauimus & bibimus coram te, & in plateis noſtris docuiſti: & dicet vobis: Neſcio vnde ſitis. Diſcedite à me operarij iniquitatis. *1 Cor. 15* *Luc. 13.*

Cæterũ, ſi Ieſus nõ reperitur inter cognatos & notos, quid eſt ꝙ plerique religioſam vitam profeſſi, qui parẽtes ſuos cognatóſque & notos, & mundum ipſum propter Deum reliquerunt, cœnobiis ſuis relictis inter cognatos & notos vagari in ſeculo conſpiciuntur? Si Ieſus non fuit inuentus inter cognatos ſuos, quî fieri poſſet vt ipſum inter cognatos tuos reperias? Quin citius illic ipſum amiſeris, quàm rurſus inuenire queas amiſſum. Vberiorem enim carnis quàm ſpiritus meſſem plerunque videmus. O *Arguuntur religioſi, carnalia ſectantes.*

Ait Apoſtolus: Nos ex hoc neminem nouimus ſecundum carnem. Hoc Apoſtoli exemplo, imò & cõſilio, quiſquis eſſe cupit de ſancta illa generatione, de qua dictum eſt: Hæc eſt generatio quærentium Dominum, ſi hunc inuenire deſiderat qui inter cognatos & notos non reperitur, quærat eum cum Maria & Ioſeph in Ieruſalem, id eſt, in tranquillitate & pace mẽtis. In pace enim factus eſt locus eius: quærat eum in templo, id eſt, in aſſiduo atque peruigili ſtudio orationis. Templum nanque domus orationis eſt: quærat eum in verbi cœleſtis attenta & humili auditione, quaſi in medio doctorum, vbi eum Maria & Ioſeph inuenire meruerũt. Quod ſi non placet, ſed magis quærere libet conſolationem (quam vtique Ieſum, id eſt, ſalutem tuam, & bonum tuum putas) per mundum vagãdo inter cognatos & notos, quos (vt dictum eſt) propter cœlorum regna ſemel reliquiſti, illis tandem ſimilis eris, de quibus per Pſalmiſtam dicitur: Commixti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & ſeruierunt ſculptilibus eorum (id eſt, iis rebus quas homines ſeculo diditi Deo præferunt) & factum eſt illis in ſcandalum, id eſt, in offendiculum, in ruinam, in perditionem. Quum ergo quem quærebant puerum Ieſum inter cognatos & notos parentes non inuenirent, attende quid fecerint. Sequitur: *2. Cor. 5.* *Vbi quærendus Ieſus.*

Et non inuenientes, regreſſi ſunt in Ieruſalem, requirentes eum.

Itaq; non inuẽto puero Ieſu iam diem vnũ anxiè quæ- P

Matris dolor de puero Ieſu. ſito inter cognatos & cateruas conciuium & vicinorum, parentum eius(præcipuè virginis matris)per ſingula momenta dolor augebatur. Quemcunq; enim de puero Ieſu filio ſuo vix præ ſingultu & lachrymis verba proferre valens, num ipſum vidiſſet ſupplex interrogat, negat hunc ſe vidiſſe. Iam tertia dies abſentiæ Ieſu illuxerat, quum feſtinantes regrediuntur vnde venerant Ieruſalem.

Sed quibus cum ſuſpiriis, lamentis, anxietatibus, viam peragunt præcipuè mater, quis enarrare ſufficiat? Cúmq; gemitibus & fletu ſermo interclud eretur, dicere poterat: *Gen. 37.* Puer non cõparet, & ego quò ibo? Et ad obuios quoſq;: *Cantic. 4.* Num quẽ diligit anima mea vidiſtis? Iam primũ experiri cœpit, qualis in morte filij ſui futurus eſſet dolor illius vltimæ ſeparationis, de quo per Simeonem prophetico ſpiritu ſibi fuerat prænuntiatum: Et tuam ipſius animã pertranſibit gladius. Ignorabat quid primum ſibi foret agendum, quæ cœleſte pignus à Deo cõmendatum amiſerat. *Ibidem.* Dicere poterat: Quæſiui quem diligit anima mea, quęſiui illum, & non inueni. Surgam & circuibo ciuitatem, per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea.

Et quidem non minus flendum illis eſt atque lugendum, qui Ieſum per peccatum ſibi conſcij ſunt amiſiſſe. Porrò quanta cum ſolicitudine ab iis ſit Ieſus, id eſt, ſalus æterna, quærendus, ſimilitudine melius innoteſcit.

Q

Ieſus vt requirendus. Debet enim Ieſum(dum adhuc pœnitentiæ locus eſt) anima peccatrix quærere, ſicut aquam ille quærit, in cuius domo graſſari iam cœpit incendium. Vnde per Prophetam dicitur: Quærite Dominũ & viuite, ne fortè comburatur vt ignis domus Ioſeph, id eſt, conſcientia hominis cuiuſq; fidelis, quem virtutibus & operibus piis decebat augeſcere. *Similitudo moralis.* Incẽdiarius ſanè dirus qui hãc domum incendit diabolus eſt, de quo ſcriptum eſt: Oculi eius ſcintilla ignis, & halitus eius prunas ardere facit. *Amos 5.* *Iob. 40.* Peruerſus enim æmulator eſt operũ Dei. *Luc. 12.* Vnde Chriſto dicẽte: Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat? qui vtiq; ſacer ignis, Dei eſt amor & proximi, & ille conflator animarũ ignem ſuũ quem mẽtibus hominũ ſuggerat, habet, ignem ſcilicet malarum cupiditatum, auaritiæ, iracundiæ, luxuriæ, & cæterorum huiuſmodi vitiorum. De quo igne *Mich. 6.* per Michæam prophetam dicitur: Adhuc ignis in domo impij, & menſura minor iræ plena. Ignem hunc quiſquis in ſemetipſo cupit extinguere, properet ad fontem

inde-

indeficientis miſericordiæ Dei, ſitiat vitæ melioris iuſtitiam, quemadmodum & ille, qui ait: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum. Quiſquis autem hunc fontem contemnit quærere, guttam refrigerantis miſericordiæ inter gehennæ incendia non poterit obtinere.

Secundò, debet Ieſum peccator quærere quomodo panem is quæreret quem fames exitialis vrgeret, iuxta quod per Hieremiã dicitur: Omnis populus eius gemẽs & quærens panẽ. Panis vitæ eſt ille, qui ait: Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Hic panis viatorem vt in via mandatorum Dei indeficienter ambulet, mirum in modum confortat, per illum vtiq; panem præfiguratus, quem angelus Heliam hortabatur manducare, dicens: Surge, comede: grandis enim tibi reſtat via. Et ambulauit, inquit, in fortitudine cibi illius, vſq; ad montem Dei Oreb, vbi foret Deum viſurus. Pro hoc pane obtinẽdo ſupplicare debemus, ſicut illi qui dicebant: Domine ſemper da nobis hunc panem. Pro hoc pane impetrando quaſi mendici humiliter & aſſiduè ſupplicare debemus. Vnde Auguſt. Famelici Dei eſſe debemus, ante ianuam conſpectus eius mendicantes. *Ieſus quærendus, vt famelico panis.* *Thren. 1.* *Ioan. 6.* *3. Reg. 19.* *Ioan. 6.*

Tertiò, debet peccator Ieſum quærere, ſicut dilectum quæreret quæ languet amore. Vnde in Canticis canticorum ex perſona ſponſæ amore ſponſi languentis dicitur: Indica mihi quẽm diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie, ne vagari incipiam poſt greges ſodalium tuorum. Cubat autem cœleſtis ſponſus, & requieſcit in corde mundo, in animo quieto & pacifico. Paſcit autem oues ſuas in verbi cœleſtis auditorio, paſcit in præſepio, id eſt, in altari ſancto, vbi in pabulum vitæ ſemetipſum elargitur. Porrò ſodales ſponſi paſtores ſunt animarum, quorũ greges, fideles ſunt populi, quibus paſcendis ſeruandiſq; ſunt deputati. Tunc autem ſponſa poſt huiuſmodi greges vagare incipit, quando ſponſum in contemplatiuæ vitæ dulcedine non reperiens, actiuæ vitæ (per curã alienæ ſalutis cum ſui diſtractione moleſta) ſe totam impendit. Et quia per huiuſmodi interior oculus, quo Deus videri poſſit, non parum obnubilatur, idcirco rurſum ſponſa queritur, & dicit: In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea. R *Ieſus quærendus, vt amanti dilectus.* *Cant. 1.* *Cant. 3.*

Quæſiui illum, & non inueni. Per noctes ſponſa dilectum in lectulo cordis & conſcientiæ quærens non inuenit,

nit, quia obnubilato vel per nimias curas exteriorum rerum, vel per delicti cuiuſlibet cōſcientiam mentis oculo, contemplationis ſuauitate fruſtratur. Idcirco lectulus iſte profluuio lachrymarum frequenter eſt abluēdus, vt in eo ſponſus cœleſtis quieſcere & ſpōſæ commorari dignetur. Lauabo, inquit, per ſingulas noctes lectū meū, lachrymis meis ſtratum meum rigabo. Dilectus iſte propter oſculū reconciliationis quærendus eſt. Quapropter cauendum eſt tibi ne per verba immunda habeas os porcinū, ne per verba contentioſa, contumelioſa, vel inſultatoria, habeas os caninum, néve per verba detractionis, habeas os ſerpentinum, dicente Salomone: Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eò minus habet, qui occultè detrahit. Et vnde etiam Pſalmiſta: Acuerunt, inquit, linguas ſuas ſicut ſerpentes.

Eccle. 10.

S Quartò, debet peccator Ieſum quærere, ſicut vitam quæreret qui debet mori. IESVS enim eſt vita noſtra, ſicut ipſe teſtatur, dicens: Ego ſum via, veritas, & vita, imò & vitæ dator. Ego, inquit, veni, vt vitam habeant. Et Paulus ait: Quum CHRISTVS apparuerit vita noſtra, tunc & vos apparebitis ſimul cum ipſo in gloria. Accedit etiam Ioannis teſtimonium, quo ait: Qui credit in filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum. Hinc rurſus ſcriptum eſt: Siquis non quæſierit dominum Deū Iſrael, moriatur: à maximo vſque ad minimum, à viro vſque ad mulierem. Itaque quia IESVS vita eſt, ipſúmq; non habere, perire & mori eſt, idcirco ſicut is, qui in hoſtium vinculis detinetur, cras moriturus, omni qua poteſt induſtria effugium, & ſi quo modo poteſt, vitā quærit: ita & tu quiſquis es peccator criminum vinculis conſtrictus, qui ad gehēnæ mortem ſeruaris, tota qua potes induſtria atq; conatu, vt mortem effugias, quære Ieſum. Audi dicentem: Quærite Deum, & viuet anima veſtra.

Ieſus quærendus, vt vita morituro.
Ioan. 10.
Col. 3.
Ioan. 3.
2. Par. 15
Pſal.

Si vinctus ad mortē, effugere poſſet per feneſtram arctam, & adeò arctam vt non niſi veſtibus exutis, nudus poſſit effugere, certè non dubitaret nudus mortē euadere, potius q̃ veſtitus ad mortem ſeruari. Arcta feneſtra eſt vſurario cuncta reſtituere, quæ per vſurarum iniquitatem rapuit, & ſeſe malè quæſitis diuitiis quaſi quibuſdam veſtimentis exuere & nudare: ſed quum non alia pateat ſibi via ſalutis, quid prodeſt ei, etiam ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?

Arctum

Arctum foramen eſt adulteris,ſuperbis,furibus, raptoribus,fraudulentis,inuidis,iracundis, ebrioſis, aleatoribus, & ceteris huiuſmodi peccatorum ſuorum captiuis, vitia conſueta relinquere, ſed in infinitum intolerabilius eſt audire: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. *Mat. 25.*

HOMILIA ALTERA.

ET factum eſt poſt triduum, inuenerunt illum in templo, ſedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Luc. 2.

In hac parte Euangelicę lectionis tria comprehenduntur. Primum eſt pueri Ieſu anxiè quæſiti inuentio. Secundum eſt, Virginis matris cum filio ſuo Ieſu humilis expoſtulatio, ibi: Et dixit mater eius ad illum. Tertium eſt, Pueri Ieſu imitanda obauditio, ibi: Et deſcendit cum eis.

Circa primum tria ſunt notanda. Primum eſt & temporis & loci deſignatio. Secundum eſt, Quæ pueri Ieſu fuerit actio, ibi: Audientem illos. Tertium eſt de prudentia pueri doctorum admiratio, ibi: Stupebant autem omnes. A

Circa primum dicitur: Et factum eſt poſt triduum. Conſummatis nempè paſchalis feſti diebus, Ieſu parentes domum rediturі, priuſquam abſentiam pueri Ieſu ſcire poſſent, iam iter diei vnius cõfecerant. Et hic fuit tridui iſtius dies primus. Poſtridie verò requirebant eum inter cognatos & notos. Et hic eſt dies alter. Et puero, hoc ſecundo die non inuento, tertio die Hieroſolymam redierunt, ſed nec illo die puerum Ieſum inuenerunt, ſed poſt triduum, id eſt, die quarto. Noluit autem puer pius & ſapiens materni cordis anguſtias longius protendi, ne prolixioris cruciatu doloris contabeſcens deficeret. *Triduum pueri Ieſu amiſſi.*

Sed & huius tridui quo Ieſus quæſitus non inuenitur myſtica ratio adſignatur. Quæſitus enim & deſideratus fuerat Ieſus à Patriarchis ante legem datam, nec inuentus. Quæſitus item fuit à Prophetis & iuſtis ſub lege, & non inuentus. Quæſitus autem à Gentilibus ſub gratia, inuenitur. Inuenitur, inquam in Dei templo, id eſt, in Eccleſia fidelium, quæ verè domus ſua eſt, in qua ipſe manet. Ego, inquit, vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad *Tridui ratio myſtica.* *Mat. vlt.*

Apoc.21. conſummationem ſeculi.Et B.Ioannes in Apocalypſi audiuit vocē magnā de throno dicentem,dicētem , inquam de credentium Eccleſia:Ecce tabernaculū Dei cum hominibus,& habitabit cum eis,& ipſi populus eius erunt , & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.

Porrò quod dictū eſt de patribus & prophetis,q̄ Chriſtum quærentes ſuis temporibus nō inuenerunt,ipſe confirmat,vbi ait:Multi Reges & Prophetæ voluerunt *Luc.10.* videre quæ vos videtis,& non viderunt:& audire quę vos auditis, & non audierunt. Quòd autem gentes Chriſtum *Rom. 11.* per fidem inueniunt,Apoſtolus teſtatur , dicens : Quod quærebat Iſrael,hoc nō eſt conſequutus,electio autē conſequuta eſt.Electio,inquit, id eſt, Eccleſia credentium ex Gentibus electa.

B Porrò locus inuentionis pueri Ieſu deſignatur , quum *Locus vbi inuenitur Ieſus.* dicitur in templo.Dominus,inquit, in templo ſancto ſuo. Non enim more puerorum vagabatur ludibundus per ciuitatem,ſed templum adiit,& non alibi quàm in templo verſabatur.In templo ſe continuit,quod templum in ætate adulta, docendi ſanitatéſq; conferendi gratia , crebrò erat aditurus.Meritò templum Dei vtique ſuum adiit,cuius humanitas verum & viuum erat in templum diuinitatis,Iudaica quidem impietate reſoluendum, ſed in triduo *Ioan. 2.* rurſus excitandum.

Notandum eſt q̄ puer IESVS diuerſis modis legitur *Puer Ieſus diuerſimodè quæſitus.* fuiſſe quæſitus.Quæſiuerūt enim hunc paſtores, quæſiuere Magi,quæſiuere parētes,quæſiuerunt hunc Herodes & principes Iudæorū.Quæſiuerunt paſtores,vt cœlitus nuntiatum Saluatorem viderent,agnoſcerent,& aliis prædica *Luc. 2.* rent.Magi indicio nouæ ſtellæ natum eſſe ſcientes,quæſi- *Mat.2.* uerunt vt adorarent,& myſticis honorarent muneribus. Quæſiuerunt parentes amiſſum,vt haberent, vt cohabitationis ſuæ dulcedine fruerētur,qui ſine ipſo ſe viuere non poſſe arbitrabantur. Quæſiuit etiam puerum Ieſum vnà *Mat. 2.* cum ſuo ſatellitio funeſtus Herodes vt perderet,q̄ puero ſaluo,ſe regnare non poſſe putabat.Et quāta Herodis inſania,quinisi Saluatorem perderet,ſe saluū eſſe nō poſſe credebat?Veruntamen paſtoribus, Magis,& parētibus,Ieſum quem piè quærebant, inuenientibus, Herodes quia impiè quærebat,nequiuit inuenire.

C Et quidem vſque adhuc quærunt IESVM boni prælati deſignati per paſtores, qui & ipſi de ſalute commiſſi gre-

gregis ſolliciti, orationibus inſtando, & in lege Domini meditando die ac nocte excubant ſolliciti. Quum interim in Scriptura cœleſtis verbi, quaſi annuntiatione cœlica, IESVM mundi ſaluatorem agnoſcunt, & in altari ſancto (quaſi in præſepio) paſcendis fidelibus, quaſi animalibus manſuetis collocatum, & adorant, & aliis prædicant adorandum. *Ieſum piè quærentes inueniūt.*

Quærunt item Ieſum etiam iuſti quique per pios Magos deſignati: nam ſicut illi ſtellæ indicio & natum cognouerunt, & eiuſdem ſtellæ ducatu hunc inquiſiuerunt & inuenerunt, inuentúmque ſupplices adorauerunt, & oblatis honorauere muneribus: ſic & hi per fidem quaſi per cuiuſdam cœleſtis ſtellæ lumen Chriſtum Dei filium ſaluatorem agnoſcunt, agnitum adorant, & pietatis operibus, quaſi oblatis muneribus venerantur.

Quærunt etiam Ieſum homines ſancti, erga Deum deuotione & pietate perfecti, per Domini parentes ſignificati, iuxta quod in Euangelio ipſe loquitur, dicens: Quicunque fecerit volūtatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. His (quoniam guſtauerunt quàm ſuauis eſt Dominus) deſipit omnis caro. Et quia ipſe illorum vita eſt, amiſſum quomodolibet, anxiè quærunt, ꝙ ſine illo viuere nequeunt, quem vtique per experientiam dulcedinis ſuæ præſentiæ cognouerunt. Quærunt autem IESVM vt ſecū manentem ſemper habeant, & ſua quaſi cohabitatione, & vitæ huius tædia vincant, & in ipſo iugiter ſe oblectent, ac ſi dicant: Tenui illum, nec dimittam. *Mat. 12.* *Cantic. 3.*

Sed & impiè quærunt IESVM ſanctæ fidei perſequutores, tyrāni ſcilicet & hæretici. Quærunt autem, ſed non inueniunt: atque ideo non inueniunt, quia ad perdendum hunc inquirunt. Qui rectè per Herodem deſignantur. Nam ſicut ille per Iudæorum peritos ſcripturas, quæ de ortu pueri Ieſu prænuntiauerant ſcrutabatur: ſic & hæretici ſcripturas diuinas ideo perſcrutantur, vt has calumnientur, peruerſis deprauent interpretationibus, ſimplicium fidem corrumpant, per has fidelibus inſultent, & his ad contentiones abutantur. Et quid mireris ſi iſti Ieſum, id eſt, ſalutem non inueniunt, qui hanc in aliis extinguere moliuntur. D *Ieſum qui impiè quærunt.*

Circa ſecundum, id eſt, quæ fuerit pueri Ieſu in tēplo reperti actio, dicitur in litera:

Seden-

Sedentem in medio doctorum, audientem & interrogantem eos.

E Vbi Beda: Quaſi fons ſapientiæ (inquit) doctorum medius ſedet, ſed quaſi exemplar humilitatis, audire prius & interrogare doctores, quàm inſtruere quærit indoctos. Ne etiam paruuli à ſenioribus erubeſcant diſcere, & ipſe ob ætatis humanæ cõgruentiam, hominibus obſcultare non erubeſcit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, & ille puer interrogando doceri voluit, qui per diuinitatis potentiam verbum ſcientiæ ipſis ſuis doctoribus miniſtrauit.

Pueri Ieſu actio in templo.

Interrogabat ſanè non vt aliquid diſceret, ſed vt interrogans erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat, & interrógare, & reſpondere ſapienter. Quod autem fuerit illius diſputationis ſubiectum, in Euangelio non exprimitur: veriſimile eſt autem, quòd de quæſtionibus legis ſermo verſaretur, iuxta quod dicit Hieronymus in epiſtola ad Paulinum. Duodecim (inquiens) annos Saluator impleuerat, & in templo ſedens, de quæſtionibus legis interrogans, magis docet dum prudenter interrogat. Et forte quærebat quid ex lege de CHRISTO ſentirent, num venturum de proximo, an iam veniſſe. Quid ſibi vellent ritus ceremoniarum & ſacrificiorum, quid agnus paſchalis quotannis præfinito per legem die immolãdus: vt ex huiuſmodi quæſtionibus doctores illi aduerterent legis intelligentiam.

Diſputatiõis pueri Ieſu ſubiectum.

F Porrò ſi attendas diſputationis huius debitum ordinem, vides auditum & interrogationi & reſponſioni præmitti, iuxta quod per Salomonem dicitur: Priuſquam audias, ne reſpondeas verbum. Et (vt dicit beatus Ambroſius) vnum adoleſcentis officium eſt, ſilentium & verecundia. Vnde & per Sapientem dicitur: Adoleſcens loquere in cauſa tua vix quum neceſſe fuerit. Si bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum tuum. In multis eſto quaſi inſciens, & audi tacens ſimul & quærens, & loqui in medio magnatum non præſumas, & vbi ſunt ſenes, non multum loquaris, cum vtique ob multa, tum propter eorum reuerentiam, quibus ſemper eſt deferendum non ſolùm in opere, ſed etiam in verbo. Tum ne adoleſcens audaciæ, præſumptionis, & temeritatis notam incurrat, ſi in præſentia maiorum, velut magiſter aut arbiter loqui præſumpſerit. Tum vt ſuo ſilentio adoleſcens præſtet ſenibus opportunitatem locúmq;

Ordo diſputationis pueri Ieſu.
Prou. 11.
De off. 1.
Eccleſ. 32
Adoleſcẽs ſilere diſca.

locúmque loquendi,& ipſos audiens inſtruatur. Tum ne coram ſenioribus imprudenter loquendo confundatur. Tum denique quia etiam in rectè dictis non multum habet adoleſcentis ſermo authoritatis.

Proinde tutius ſemper eſt præſertim iuniori, audire, quàm loqui. Qui enim audit,colligit & impletur. Qui loquitur,erogat & exinanitur. Itaque exemplo Domini audiat iunior priuſquam loquatur. Siquidem teſte Salomone,qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat,& confuſione dignum. Puer Ieſus,in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi,humiliter audit & prudenter,quærit rationabiliter,interrogatus reſpondet ſapienter. *Prou. 18.* *Col. 2.*

Vnde Beda: Quòd Ieſus duodenis in templo ſedit in medio doctorum, audiens & interrogans illos,humanæ eſt humilitatis indicium,imò etiam eximiũ diſcendæ humilitatis exemplum. Dei quippe virtus & æterna Dei ſapientia quæ diuinitus loquitur: Ego ſapientia habito in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus. Meum eſt conſilium & æquitas, mea prudentia, mea eſt fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Ipſa hominem induta ad audiendos homines aduenire dignata eſt. Vt nimirum hominibus quamuis ſummo ingenio præditis, neceſſariam diſcendi veri formam prærogaret, ne ſi qui diſcipuli veritatis fieri refugerent, magiſtri efficerentur erroris. G *Ab Ieſu humilitatem diſce.* *Prou. 2.*

Et bene qui iuuenis erat doctrinæ ſubiturus officium, puerulus adhuc ſeniores audit & interrogat, vt videlicet prouida diſpenſatione illorum compeſcat audaciam, qui non ſolum indocti, ſed etiam impubes ad docendum prorumpere,magis quàm ad diſcendum volunt ſubmitti. Sequamur iter eius humanitatis, ſi nos manſio diuinæ delectat viſionis,illius ſemper præcepti memores: Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ,vt addatur gratia capiti tuo,& torques collo tuo. Per auditum quippe diſciplinæ paternæ, ac per obſeruantiam maternæ legis,gratia capiti & collo torques additur:quia quanto quis diuinis intentus fuerit auſcultare preceptis, quanto ea quæ didicerit in vnitate matris eccleſiæ diligentius obſeruare ſtuduerit,tanto & nunc dignius ad honorem prædicandi,& in futuro ſublimius aſcendet ad beatitudinem cum Chriſto ſine fine poſſidendam. *Audacia quorundã compeſcitur.* *Prou. 1.*

Ne

Ne quis autem putet Dominum ſaluatorum ob imperitiæ neceſſitatem adiiſſe audiſſéque & interrogaſſe magiſtros,vide quid ſequitur:

H *Stupebant autem omnes ſuper prudentia & reſponſis eius. Et videntes admirati ſunt.*

Doctorum de puero Ieſu admiratio.

Hic notatur tertium ſuperioris diſtinctiunculæ membrum, quod eſt de prudentia pueri Ieſu doctorum admiratio.Meritò quidem ſtupebant omnes,& videntes mirabantur. Videntes, inquam, puerum alta interrogantem, ſubtiliter reſpondentem, reuerenter audientem, & manentem intrepidé.

Vnde Ambroſius:Diuina lingua ſapientiam prodebat, ſed infirmitatem ætas prætendebat humana.Vnde Iudęi inter alta quæ audiunt,& infirma quæ vident , dubia admiratione turbantur. Nos autem nequaquam miremur, ſcientes ſecundum Prophetam, quod paruulus natus eſt nobis,qui permanet Deus fortis.

Sane Dei filius homo factus,ea quæ verę humanitatis erant diſpenſatione clementię ſuæ ſic exhibuit, vt ea quę erant diuinitatis inter hæc elucerent. Vnde Beda: Qui idem verus homo & verus erat Deus,ad oſtendendum quod homo erat, homines magiſtros audiebat: ad comprobandum quia Deus erat,eiſdem loquētibus ſublimiter reſpondebat. Felices futuri fuiſſent illi doctores Iudæorum,ſi ſcripturas ſuas ſcrutando intelligere voluiſſent, quis quantúſque ille puer eſſet, in quo tam ingens ſapientiæ & intellectus lumen refulgebat. Inueniſſent vtique hoc quod paulo ante ex Eſaia ex parte citatum eſt:Paruulus natus eſt nobis,& filius datus eſt nobis. Et factus eſt principatus ſuper humerum eius , & vocabitur nomen eius admirabilis,conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſeculi,princeps pacis. Hinc enim facilè diſcere poterant , quis eſſet hic puer quem tantopere admirabantur. Hinc enim & ex multis aliis argumentis euidenter agnoſcere poterant Meſſiam ſuum hunc eſſe , totiúſque mundi ſaluatorem,de quo lōge ante prędictum erat:Veniet qui mittendus eſt,& ipſe erit expectatio gentium.

Legiſperitorum ſocordia. *Eſa.9.* *Gen.49.*

Ioan.5. Vnde & ad ipſos loquutus eſt,dicens:Scrutamini ſcripturas , quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, & illę ſunt quæ teſtimonium perhibent de me. Et inde:

Si cre

Si crederetis,inquit,Moſi,crederetis forſitan & mihi. De me enim ille ſcripſit.

Circa ſecundum principale dicitur:

Et dixit mater eius ad illum: Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.

Hic ponitur piæ matris cum filio Ieſu iam inuento,humilis expoſtulatio. Vbi duo tanguntur. Primum eſt,ipſa matris ad filium cõqueſtio. Alterum,cœleſtis pueri ſublimis reſponſio,ibi:Et ait ad illos. I

Non Ioſeph, ſed mater cũ filio expoſtulat.

Circa primum dicitur: Et dixit mater eius ad illum. Non Ioſeph, ſed Maria mater filium alloquitur, nempe quæ acerbiore fuerat adfecta dolore, maternis viſceribus,quaſi cum lamentis inquiſitionem doloroſam oſtendit,& omnia ſicut mater & fiducialiter & humiliter &adfectuosè,inuento exprimit filio.

Porrò Ioſeph etſi Chriſti pater vulgò crederetur,non tamen ea erat confidentia vt illum increparet,certò ſciẽs eſſe filium Dei.Meminit vtique ſe audiſſe ab angelo:Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Libens ergo permittit matrem filium ſuum alloqui,quæ adfectu materno dicere illi poterat,quod nulli alteri,nec ipſi ſancto Ioſeph licuiſſet. Nec tamen eſt putandum quicquam horum dixiſſe Mariam adfectu corrigentis aut increpantis,ſed quia nouerat hunc eſſe filium altiſſimi,ipſámque Dei ſapientiam, ideo ſcire cupiebat, quam ob cauſam parentibus ignaris, & ipſis abeuntibus,remanſiſſet in Ieruſalem.Certum enim habebat non ſine cauſa ipſum hoc feciſſe.Ac ſi diceret: Fili mi,audire cupimus & cognoſcere quur nos reliqueris, quum ſcires quanto animi dolore,quantíſque lamentis te inquirentes, conſumeremur. *Mat. 1.*

Ecce,inquit,pater tuus & ego, dolentes quærebamus te,quia gaudium noſtrum omne iam amiſeramus. Vbi etiam Maria Ieſu patrem vocat Ioſeph, & quia ipſa eius coniunx eſſet,& quia fama & opinione vulgi,pater Chriſti habebatur: quod vtique propter opinionem tam matris quàm prolis ab omni rumore ſiniſtro vindicandam, prouida Spiritus ſancti diſpenſatione factum eſt. Vnde Origenes:

Noue-

✠ Nouerat,inquit,virgo ſacrata hunc non eſſe filium Ioſeph,ſed tamen patrem illius nominat ſuum ſpõſum,propter vitandam ſuſpicionem Iudæorum, alioqui facilè æſtimantium ipſum vulgo fore conceptum. Dicetur autem fortè ſimplicius, quòd eum Spiritus ſanctus nomine Patris honorauit,eo quòd puerum Ieſum educauit. Dolentes,inquit,quærebamus te. Metuebant enim ne quod Herodes in infantia eius patrare quæſierat, iam tunc adhuc in pueritia poſitum, inuenta opportunitate, alij puerum Ieſum interficiendo,patrarent.

Maria cur Ioſeph patrem Ieſu nominat.

Oportet ergo ad imitationem Mariæ eum qui quærit Ieſum non negligenter quærere,ſicut faciunt multi,& nõ inueniunt,ſed cum labore & dolore. Qui autem ex toto corde & cum dolore quærit quem per peccatum amiſit Ieſum, hunc cum lætitia reperiet, iuxta quod per Pſalmiſtam dicitur: Lætetur cor quærentium Dominum. Quærite Dominum & confirmamini, quærite faciem eius ſemper. Quiſquis ergo peccando Ieſum amiſiſti (vtique ſummum bonum) ne quieſcas,ſed dolens, anxius, & ſollicitus quære, vt rurſus quem amiſeras poſſis inuenire. Scito,inquit Propheta,& vide,quia malum & amarum eſt reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem eius apud te. Ait vir dei Azarias: Si quæſieritis eum,inuenietis. Si verò dereliqueritis eum,derelinquet vos. Si ergo quæſieris Ieſum quomodo hunc ſancti parentes eius quæſierunt,inuenies propitium & miſericordem, inuenies in iis quæ patris ſui ſunt in templo, id eſt, in ſtudio piæ & deuotę orationis, inuenies in auditorio verbi Dei,quaſi in medio doctorum.

Peccator vt Ieſum quærat. Iere.2. 2. Par. 15.

Circa ſecundum, quod eſt pueri Ieſu ad pię parentis ſuę humilem conqueſtionem ſublimis reſponſio, ſubditur in litera:

Et ait ad illos: Quid eſt quod me quærebatis? Neſciebatis quia in his quæ Patris mei ſunt oportuit me eſſe?

L Non ſanctũ Ioſeph(qui nihil in eius generatione pręter miniſteriũ præſtitit & adfectum,vnde & pro fideli miniſterio & ab Euãgeliſta & ab ipſa Maria pater appellat̃) vel ipſe Chriſtus ſuum negat eſſe parentẽ,ſed ſimpliciter & apertè qui ſit verus ſibi pater,nobis pariter & illis inſinuat.

Beda.

nuat. Non q̧ eos qui eum quaſi filiũ quęrũt vituperat, ſed quid ei potius cui æternus eſt filius debeat, cogit oculos mentis adtollere. Quia enim Deus & homo eſt, nunc excelſa deitatis, nunc infima præfert humanæ fragilitatis. Quaſi homo ſeniores interrogat, quaſi Deus quæ ſeniores & docti mirentur, reſpondet.

Porrò quod ait: In his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe, diuinæ maieſtatis ſuæ indiciũ fuit, de qua alibi ad patrẽ loquens, dicit: Omnia tua mea ſunt, atq; ideo rectiſſimè templum non minus ad ſe quàm ad Patrẽ pertinere teſtatur. Inuentus quippe in templo, dicit: Quia in his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe. Quia nimirum quorum vna eſt maieſtas & gloria, horum etiam vna ſedes ac domus eſt, & non ſolũ materialis dei domus, quæ ad adorandum eum temporaliter fieri ſolet, ſed etiam domus intellectualis, quę ad laudandum eum in æternum, conſtruitur æquè patri & filio, imò etiam ſpiritui ſancto communis. Quia videlicet eiuſdem ſanctę Trinitatis (cuius vna atque indiuiſibilis natura diuinitatis eſt) mãſio in cordibus electorum diſpar eſſe non poteſt. *Ioan. 17.*

Ergo quod Dominus in tẽplo ſedens dicit: In his quę patris mei ſunt oportet me eſſe, declaratio eſt conſempiternę Deo patri poteſtatis & glorię. Quod autẽ rediens Nazareth erat ſubditus parentibus, humanę eſt veritatis indicium, ſimúlque humilitatis exemplum. In ea nanque natura ſubditus erat hominibus, in qua minor eſt patre: vnde & ipſe dicit: Vado ad patrem, quia pater maior me eſt, in qua etia paulominus ab angelis eſt minoratus. In illa autem in qua ipſe & pater vnum ſunt, in qua non ex tempore vadit ad patrem, ſed ſemper in ipſo eſt, omnia per ipſũ facta ſunt, & ipſe eſt ante omnes. Vnde Cyrillus:

Puer IESVS dum matri reſpondens dicit: Neſciebatis quia in his quę patris mei ſunt oportet me eſſe, oſtendit ſe menſuram humanę naturę tranſcẽdere, pariter innuẽs quod ſacra virgo effecta ſit miniſtra negotij, quum peperit carnem. Ipſe vero naturaliter & verè Deus erat, vt filius Patris excelſi. Vbi nihilominus prima ſapientię ſuę Dominus oſtendit indicia, primúmq; ſe Dei filiũ eſſe teſtatus eſt. Sedẽs enim in tẽplo in medio doctorum audiens illos & interrogans, nulla putati patris Ioſeph negotia verſat, ſed veri patris ſui qui in cœlis eſt. Quum enim Maria mater patrem illi nominaſſet Ioſeph, quia (vt di-

M *Prima ſapientiæ ſuæ Ieſus vt prodit indicia.*

ctum eſt)pater putabatur,& quia nutritius erat & cõiunx matris,alium ſublimem &qui ſuper omnia eſt ęternũ patrem Deum ipſe ſibi viciſſim deſignat.Nõ ergo (ſicut iam dictum eſt) vel in minimo parentes q ſe quęſierint increpat,ſed tantum eorum mentes eo leuare voluit,quo intelligerent quòd plus ipſe deberet patri Deo, quàm ei quæ corporis ſui erat mater.

N Cęterũ nulla alia de Domino Ieſu,donec quaſi triginta eſſet annorum,in euangelio legimus,quàm ea quæ lectione pręſenti cõprehenduntur. Quo patet cõmentitia prorſus & falſa eſſe quæ in apocryphis illis de Saluatoris infantia leguntur,niſi illa tantùm acceptes,quę non repugnant his quæ de Domino verè & rectè credũtur, & vel Euãgelicis,vel Propheticis cõſona ſunt ſcripturis: & (vti in gloſſa dicitur)quia ſpecioſus forma præ filiis hominũ, & matri obediens,& moribus facetus, & viſu non modicum venerandus & placidus,ad loquendum facũdus,dulcis & prouidus,& multum ſtrenuitate cognitus,tanquam qui repletus fuerat ſapientia,& ſicut in aliis omnibus,ita & in conuerſatione humana & loquutione ſupra hominem ſpectabilis omnibus & gratus.Manſuetudo verò ſibi erat præcipua.Super hęc omnia,nihil aſcendit ſuper verticem eius,nec humana manus,excepta materna.

Liber de infantia Ieſu apocryphus.

Qualis puer Ieſus

O Cæterum,Chriſti exemplo diſcant Chriſtiani & ipſos debere verſari occuparíque temporibus congruis in his quæ ſunt ſalutis, tametſi hoc non faciat homo animalis, qui non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi. Illis enim peruerſo ordine neglectis, omnes quæ ſua ſunt quærunt,non quæ Ieſu Chriſti.Nam vt ait Bernardus:Cadit aſina,& eſt qui ſubleuet: perit anima,& nõ eſt qui curet. Adeo enim plerique ſunt pecorini, adeóque ad vera & æterna bona cognoſcenda cæci,adeo impij,vt longò magis ſit eis curę ne iumẽtum pereat, quàm ne eorum anima de æterna ſalute periclitetur.Magis anxiè cauent ne domus deflagret,quàm vt ipſi poſt hanc vitam gehennæ incendia deuitent Solicitius præcauent ne in rebus temporalibus,perituris & friuolis, detrimentum quodlibet incurrant,quàm ne Dei gratiam amittãt. Quæ vtique modicę fidei eſſe ſigna deprehenduntur. Si enim in huiuſce hominibus fides vigeret, non ita mortem perditionémque ſuarum animarum floccipenderẽt, nec adeo magnifacerent quæ vana ſunt & peritura.

Diſcat Chriſtianus.

1.Cor.2.

Philip.2.

Dolenda peruerſitas.

Audi

Audire debebant dicentem:Quid enim prodeſt homini ſi mundum vniuerſum lucretur,animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Sed hoc iam attendere nolunt,qui ob vilem & momentaneam in peccato voluptatem, animam ſole & luna pretioſiorem contemnunt & perdunt. Ait ſapiens:Si præſtas animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis, id eſt, dæmonibus qui dicunt : Euge euge viderunt oculi noſtri,nimirum delinquentium ſcelera,gehennæ plectenda tormentis.Vnde & mox Pſalmiſta ex perſona cõterriti peccatoris ad Dominum clamans deprecatur: Vidiſti Domine ne ſileas,Domine ne diſcedas à me. Et ſubinde:Non dicant in cordibus ſuis:Euge euge animæ noſtræ:nec dicant:Deuorabimus eum. Proinde de illo qui præſtat animæ ſuæ, id eſt, vitæ ſenſitiuæ concupiſcentias eius,Dominus in Euangelio loquitur,dicens:Qui amat animam ſuam,perdet eam. Noli eam amare in hac vita præſtando ei concupiſcentias ſuas,ne perdas in æterna vita.

Mat. 16.

Animas ſuas contemnunt.

Eccleſ. 18

Cæterum quiſquis ob Dei amorẽ cupit hunc mũdum cum ſuis illecebris derelinquere,& ad monaſticam vitam tranſmigrando,totũ ſe Deo conſignare,parẽtibus & carnaliter propinquis à propoſito pietatis ſe reuocare conantibus,& ipſe reſpondeat: Quid eſt quod in mundo me quæritis? An neſcitis quòd in iis quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? Audiat potius Deum quàm homines. Audiat Dominũ ipſum dicentem:Qui amat patrem aut matrem plus quàm me,non eſt me dignus. Vnde Hieronymus in epiſtola quadam ad Heliodorum: Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine & ſciſſis veſtibus quibus te nutrierat vbera oſtendat mater,licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem, & ſiccis oculis cõuola ad vexillum crucis. Summum pietatis genus eſt,in hac re fuiſſe crudelem. Hinc etiam Bernardus:

P

Mũdo renuntians, parẽtibus reſpõdeat.

Mat. 10.

Vt quid(inquit)fratres,vt quid ſic Chriſtus reſpõdit matri? Vtique propter nos,vt cõuerſos ad Dominũ iam non ſollicitet carnalis cura parentũ, & neceſſitudines illæ nõ impediãt exercitium ſpirituale. Amandus quidem(inquit Auguſtinus)eſt genitor, ſed præponẽdus eſt creator. Ego, inquit Dominus,ad Euangeliũ te voco,ad illud opus mihi neceſſarius es. Maius eſt hoc quàm quod vis facere,ſcilicet,ſepelire patrem. Sũt alij qui ſepeliãt mortuos ſuos.

De verbo Dom.

Heb.12. Probat hoc idem ex Apoſtolo dicente: Patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus,& reuerebamur eos, num multomagis obtēperabimus patri ſpirituū & viuemus? Præcipimur ſanè parētes quaſi viſcera noſtra diligere. Verum,ſi in eis quæ Dei ſunt nobis obſtiterint,ſepulturam quoque eis authore Chriſto iam non debebimus.

HOMILIA TERTIA.

ET ipſi non intellexerunt verbum quod loquutus eſt ad eos. Luc.2.

In hac parte lectionis Euāgelicæ tria inſinuantur. Primum eſt,de verbi Ieſu ad parentes ignorantia. Secūdum eſt, de imitanda CHRISTI erga parentes obedientia: ibi:Et deſcendit cum eis. Tertium eſt, admirabilis pueri profectus & creſcentia,ibi:Et Ieſus proficiebat.

A Circa primum dictū eſt:Et ipſi non intellexerunt verbum quod loquutus eſt ad eos,quo videlicet conteſtatus fuerat ſe in his quæ ſui patris ſunt debere eſſe. Nō enim talia eis dicere conſueuerat, ſed patrem ſuum dicere Ioſeph:& ipſa mater eius non tunc perpendit quæ eſſent illa negotia putati patris ſui Ioſeph,in quibus ipſum verſari & occupari oportuerat.

Ad hæc,tātum erat illis de inuento puero gaudium, ꝙ intelligendis reſponſionis ſuæ verbis,auditum atque animum minus applicabant. Deniq; tanta capti erant admiratione de pueri Ieſu inter doctores ſedentis prudentia & reſponſis, ꝙ intellectum verbi quod dixerat, ad plenum ſcrutari atque intelligere non poſſent. Et ſecundum Origenem: Neſciebant vtrum dicens, In his quæ patris mei ſunt,ſignificaret in templo,an aliquid altius,& quod magis ædificat. Vnuſquiſque enim noſtrum ſi bonus fuerit, poſſeſſio Dei patris eſt. Si quis autem noſtrum poſſeſſio Dei patris eſt,habet in medio ſui Ieſum. Hæc ille.

Et ipſi(inquit)nō intellexerunt. Nam(vt ait Beda)dicebat arcanum ſuæ diuinæ virtutis, parētibus humanæ ſuæ fragilitatis, videlicet veræ ſuæ carnis matri, & caſtiſſimo tutori caſtitatis illius, q per id tēporis necdū prolata luce Euāgelica ab omnibus penè qui eos noſſe poterāt,carnali coniunctione vir eius, carnali adminiſtratione pater æſtimabatur,ſimul & vocabatur ipſius Domini ſaluatoris. Dicebat, inquā,lis,quia in his quæ patris mei ſunt oportet

tet me eſſe. Qui quum arcem tanti myſterij aſcendere intelligendo non poſſent, neque aliter eum in his quæ verè patris eius eſſent manere decernerent, niſi vt comprehendere noſſent, deſcendit cum ipſis ad inferiora conuerſationis eorum, cœpitque manere in his quæ illorum erant, & erat eis pia diſpenſatione ſubiectus: donec proficiente humilitatis magiſterio, quantum omnibus creaturis eſſet præferendus, agnoſcerent.

Cæterum loci huius exemplo, quorundam temeritas retunditur, & præſumptio caſtigatur, qui quum audiant ex Euangelio Domini parentes, qui tamen pleni erãt ſpiritu ſancto, Chriſti adhuc pueri verba nõ intellexiſſe: ipſi quum ſint idiotæ, foſſores, cerdones, ruſtici, negotiatores, imò vetulæ quoque & aniculæ, homines deliri, hebetes, ſtupidi, à quibus propter nimiam arrogantiam & impuritatem vitæ, longè abeſt author ſanctarum ſcripturarum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, interpretandarum ſcripturarum ſibi munus vſurpant, putantes id omne intellectus acumine ſe poſſe penetrare, quod vel ſolum legere, vel alio legente audire queunt. *Quorundam arguitur arrogantia.*

Profectò diabolicæ ſuperbiæ eſt, hominem aliâs à literis alienum, ſcripturas ſuo proprio ſenſu exponere, & ad ſuam voluntatem detorquere, ſuáſque illas qualeſcunque expoſitiones, imò mira deliramenta, ſanctorum omnium patrũ ſenſis rectis, & legitimis explanationibus, ſacris cõciliis, imò hactenus ab ipſis Apoſtolorũ Chriſti temporibus eccleſiæ catholicæ velle præferre. *Diabolica ſuperbia.*

Accidit illis idem quod Iudæis, de quibus (dum manifeſtas de CHRISTO intelligere nollent ſcripturas, nec admirãdis ſuæ diuinitatis ſignis credere vellẽt) in Euangelio ſcriptum eſt: Quum tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum, vt ſermo Eſaiæ impleretur quem dixit: Domine quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui reuelatum eſt? Propterea non poterãt credere, quia iterũ dixit Eſaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & ſanem eos. Nam quî fieri poſſet vt in ſe lucem veritatis admittant, de quibus illud verificatur: Ipſi fuerunt rebelles lumini. Quum enim ſibi perſuaſerint cæteros omnes deſipere, & ſe ſolos eſſe ſapiẽtes, ſtatuerũt cedere nemini. Nec mirũ, quãdoquidem cæcata mẽte ceſſerint atque acquieuerint ei qui & ſuper- C *Ioan. 12.* *Hæreticis nũc quod olim Iudæis accidere.* *Iob. 24.*

bus & mendax eſt,& mendacij pater.

Nullus ſanè à vera ſapientia magis alienus, quàm is qui quum vanus & excors ſit, ſapientia cæteros ſe putat anteire. De quo bene per Salomonem dicitur: Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? magis illo ſpem habebit inſipiens.

Prou 26.

An non ſibi videntur eſſe ſapientes, quibus nihil tam altum,tam difficile eſt in ſcripturis, quin illud ſine cuiuſquam magiſterio ſe putent comprehendere? Sanè vbi docti & ſapientes in inquiſitione veritatis humiliter trepidant,iſti errorum ſuorum deuia ſequentes,de ea quam aſſequuti non ſunt ſcripturarum intelligentia ſuperbè gloriantur, nihil in ſcripturis eſſe intellectu difficile putantes. Quum tamen (vt de cæteris taceam) de beati Pauli epiſtolis ipſe paſtor eccleſiæ Petrus pronunticet, dicens:

Scripturas difficilè intelligi.

2. Pet.3.

Scripſit vobis chariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam,ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de iis,in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas,ad ſuam ipſorum perditionem. Vides Apoſtolo Petro iudice, difficiles intellectu eſſe B.Pauli epiſtolas,quas noua temeritate magiſtri errorum hæretici nunc clamant eſſe facillimas. Vnde etiam patet,viuente adhuc beato Paulo,epiſtolas ſuas fuiſſe deprauatas.

¶ Circa ſecundum dicitur:

Et deſcendit cum eis,& venit Nazareth, & erat ſubditus illis.

D Hic ponitur imitanda Chriſti erga parêtes obedientia. Ecce admiranda Chriſti magnæ diſpenſatio pietatis, qui dum parêtes ſuos myſterium ſuæ diuinæ maieſtatis necdum capere vidiſſet,exhibuit humanæ ſubiectionem humilitatis,vt per hanc eos paulatim ad agnitionem diuinitatis inſtitueret.Quid autem(vt inquit Beda)pro his noſtra agat ſuperbia,obſecro paucis attêdamus.Certè cùm ea quæ non æternaliter nouimus, ſed iuuante Domino ex tempore didicimus archana ſcripturarum,ſimpliciores quoſque fratres loquentibus nobis intelligere non poſſe ſentimus, ſtatim extolli conſueſcimus, eíſque deſpectis, de noſtra nos quaſi ſingulari ac plurima eruditione iactamus, quaſi non ſint perplures nobis multo doctiores. Et qui à doctoribus nolumus deſpici, ipſi indoctiores nobis deſpicere,imò etiam irridere gaudemus.Neque reminiſci cura-

Chriſti obedientia.

Doctorum arrogâtia taxatur.

curamus:quia non eis qui vel myſteria fidei,vel ſui præcepta conditoris tantum meditando percipiunt,ſed his potius,qui ea quæ diſcere potuerũt operando exercẽt,regni aditus patet.Inſuper etiam ſcienti bonum & nõ facienti, peccatum eſt illi.Et ſicut Dominus ipſe teſtatur:Cui multum datum eſt,multum quæretur ab eo. *Iac. 4.* *Luc. 12.*

Ne nos ergo ſcientia inflet,ſed potius charitas ædificet, ſequamur exemplum apparentis in carne filij Dei,qui eis quos ſe ad ſublimia diſcenda ſequi necdum valere cõſpexit,ſeipſum benigna humilitate ſubiecit,cuius exẽplo imbutos eorum animos cœleſti gratia dignos, cœleſtis archani redderet eſſe capaces. *1. Cor. 8.*

Et deſcendit,inquit.Deſcẽderat prius de cœlis à regalibus ſedibus in has exilij noſtri calamitates, ærũnas noſtras ſolaturus.Deſcendit vt rurſum aſcenderet,deſcẽdit, vt nos ſuo exẽplo ſalubriter per mẽtis humilitatẽ deſcendere doceret.Et cui ſubiecta ſunt vniuerſa,ſubdit' ſuit hominibus. Vbi Beda:Quantum pietatis ſimul in Domino & humilitatis exemplum? Parentes eius non intelligunt verbum quod de ſua diuinitate loquitur ad illos,& tamen ipſe humanæ illorum erga eum ſedulitatis non ingratus, quò præcipiunt deſcendit, & ſubditur illis. Quid enim magiſter virtutis, niſi officium pietatis impleret? Quid inter nos aliud, quàm quod à nobis agi vellet, ageret? Deferebat homini,deferebat ancillæ. Ipſa enim dicit: Ecce ancilla Domini. Deferebat ſimulato patri,deferebat Deo vero patri.Et vtique natus, matrem virginem conſeruat & caſtam.Vtique à Patre, non voluntate, non opere,non tempore diſtabat: vt eius videlicet exemplis admoniti,quid parentibus debeamus,qui tanta pro nobis patiantur, agnoſcamus. E *Chriſtus vt deſcendit.* *Io an. 2.*

Inter hæc attendere eſt quãto honore virginẽ matrem Chriſtus filius ſuus cenſuerit dignã.Quũ enim in rerũ primordio dictũ ſit à Domino mulieri,Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui,huic collatũ eſt,vt ei ſubiect' eſſet ille quem omnis creatura veneratur,cui flectitur omne genu cœleſtium,terreſtrium,& infernorum. *Chriſtus vt matrẽ honorauit* *Gen. 3.* *Phil. 2.* F

Proinde CHRISTVS dominus parentibus ſubditus,& quod in lege ipſe præcepit impleuit,& q̃d nobis ſit faciendum oſtendit.Et quum eſſet ipſe non in vanis occupatus aut ludicris,ſed in rebus altiſſimis,nempe in his quæ ſunt Dei patris,nihilominus tamen vt obedientiæ bonũ nobis *Obedientia bonum vt Chriſtus commendat.*

commendaret,illis intermiſſis deſcendit cum illis,& in hu manis obſequiis erat ſubditus illis.

Vnde Origenes:Diſcam⁹ ergo & nos filij parētibus⁹ no ſtris eſſe ſubiecti.Quòd ſi nobis parētes non fuerint,ſubiiciamur his qui patrū habent ætatē.Ieſus filius Dei ſubiicitur Ioſeph & Mariæ,ego nō ſubiiciar epiſcopo,qui mi hi conſtitutus eſt pater?Puto ꝙ intelligebat Ioſeph,quia maior ſe erat Ieſus,& trepidus moderabatur imperiū. Videat ergo vnuſquiſq; ꝙ ſæpe maior ſit qui ſubiectus eſt. Quòd ſi intellexerit,non eleuabitur ſuperbia,qui eſt ſublimior dignitate,ſciens ſibi meliorem eſſe ſubiectum.

G Chriſti obedientiam erga parētes B.Baſilius deſcribit

Li.religio. In quibus Chriſtus paretibus ſubditus.

dicens:Ab ipſa primęua ætate parentibus ſubditus,quemlibet laborem corporeū humiliter & reuerenter ſuſtinuit. Quum enim eſſent homines honeſti & iuſti,egeni tamen & neceſſariorum penuriam patientes,teſte præſepio partus venerandi miniſtro,manifeſtum eſt,quòd ſudores corporeos continuò frequentabant,neceſſaria inde ſibi quærentes. Ieſus autem obediens illis (vt ſcriptura teſtatur) etiam in ſubſtinendo labores ſubiectionē plenariā oſtendebat.Hæc iſte.Verum(vt dicit Ambro) non infirmitatis, ſed pietatis eſt iſta ſubiectio,& ſicut dictū eſt mortalibus in exemplum.Propter quod & Apoſtolus Paulus præci-

Col. 3. pit,dicens:Filij obedite parentibus veſtris in Domino:hoc

Exo.20. enim iuſtum eſt.Honora patrem tuū & matrem tuā,quod eſt mandatum primū in promiſſione,vt bene ſit tibi,& ſis longæuus ſuper terram.Proinde idem Apoſtolus grauiſſi

Rom. 1. ma gentium crimina commemorans, inter alia dicit: Parentibus non obedientes.

Quàm ſit autē ſcelus graue parētibus non obedire,pœ

Deut. 21. Parentibus nō obtemperantium pœna.

na legis oſtendit,vbi ſcriptū eſt: Si genuerit homo filium contumacem,& proteruum,qui non audierit patris ac matris imperium,& coërcitus obedire cōtēpſerit,apprehendent eum,& ducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij,dicentq; ad eos:Filius iſte noſter proteruus & contumax eſt,monita noſtra audire contemnit,cōmeſſationibus vacat & luxuriæ,atque conuiuiis,lapidibus eum obruet populus ciuitatis,& morietur,vt auferatis malum de medio veſtri,& vniuerſus Iſrael audiēs pertimeſcat.Si lex iſta hoc noſtro ſeculo exerceretur,nō adeò multi succreſcerent ſuis in vitiis filij,miſeris parentibus pœnitendi, qui cæca ingratitudine quantum parentibus debeant non

agno

agnoſcunt. Quod vt tandem agnoſcant vel B. Ambroſii non tandam audiant ſententiam, qua dicit:

Primus gradus pietatis eſt, vt quos authores tibi voluit eſſe deus, honores obſequiis, abſtineas cõtumelis, nec vultu lædenda eſt pietas parentum. Tu enim matri debes pudoris iniuriã, virginitatis diſpendium, partus periculum. Matri longa faſtidia, matri longa diſcrimina, cui miſeræ in ipſis votorum fructibus maius periculum. Et quum edi derit quod optauit, partu abſoluitur, non timore. Quid anxios pro filiorum profectu patres loquar, & multiplicatos alienis vſibus cenſus, iactáq; agricolæ ſemina, poſterorum ætatibus profutura? Hæc ille. H *Ambro.ſuper Lucã.* *Parentes honorandi ratio.*

Quod ſi hæc & his ſimilia diſſimulãtes, iuſtis obſequiis iuſsáq; dilectione, nullo filij ſuos parentes adficiãt gaudio, verum inſuper (quod iniquiſſimum eſt) hos tædiis vulnerent, læſerint contumeliis, contemptu & irreuerentia cruciarint, reliquum eſt vt à filiis & ipſi ſimilia expectent, aut certè indigniora. Hoc enim iuſtum eſt decernente Domino & dicente: Eadem menſura qua menſi fueritis, remetietur vobis. *Luc. 6.* Huiuſcemodi nempe retaliatio illius pars eſt maledictionis, de qua in Dei lege ſcriptum eſt: Maledictus qui nõ honorat patrem ſuum, aut matrem ſuam. *Deut. 27.* Et dicet omnis populus: Amen.

Vt autem ad literam euangelicæ lectionis reuertamur, cùm Dei & virginis filius parentibus obediens deſcenderet cum eis Nazareth ſubditus illis, Mariæ matris ſuper his prudentiam & agnoſcamus, & agnitam imitari ſtudeamus. Hinc enim conſequenter in litera ſubditur:

Et mater eius conſeruabat omnia verba hæc in corde ſuo.

Siue quæ intellexit (inquit Beda) ſiue quę necdum intelligere verba Euangelij potuit, omnia ſuo pariter in corde quaſi ruminanda & diligentius ſcrutanda recondebat. I

Gloſſa.

Conſydera prudentiſſimam mulierem Mariam verę ſapientiæ matrẽ, qualiter ſcholaris (id eſt, diſcipula) ſit pueri. *Mariæ prudentia.* Non enim ei vt puero, neq; vt viro, ſed vt Deo vacabat vlterius, & illius voces & opera, voces diuinas, & opera diuina reputabat. Idcirco nil ex dictis aut actis ab eo illi incaſſum cadebat. Sed ſicut ipſum verbum prius in viſceribus, ita nunc eiuſdem mores & dicta concipiebat, & in cor

de ſuo quodammodo fouebat. Et hoc quod iam ſecum in prçſenti cõtemplabatur, expectabat in futurũ clarius reuelandum. Et his quidem tanquam regula & lege, per totam vitam vtebatur.

Omnia ergo quæ de Domino vel à Domino dicta ſiue acta cognouerat virgo mater, diligentius in corde retinebat, ſollicitè cuncta memoriæ commendabat, vt quum demum tempus prædicandę ſiue ſcribẽdę incarnationis eius adueniret, ſufficiẽter vniuerſa prout eſſent geſta poſſet explicare quærentibus. Vnde & ſanctum Ignatium B. Ioannis Apoſtoli diſcipulum legimus ad eam in hũc qui ſequitur modum ſcripſiſſe:

K *Ignatius Mariæ.* Cupio te videre, & de Ieſu, de quo mihi mira narrata ſunt, per te certius inſtrui, quia omniũ geſtorũ eius tu ipſius genitrix pleniorẽ intelligis veritatẽ. Hęc ille. Sed & nobis hinc perdiſcendum eſt, quemadmodum verba diuina ſuſcipere debeamus, ſic videlicet vt à nobis conſeruentur in corde, & non (vti vulgò dicitur) vt per vnam intrent aurem, & exeant per alteram. Vnde Beda:

Vt Chriſti verba ſuſcipere oportet. Imitemur & nos fratres piam Domini matrem, ipſi quoque omnia verba & facta Domini, ac ſaluatoris noſtri fixè in corde conſeruando. Horum meditatione diurna & nocturna importunos inanium nocentiúmque cogitationum repellamus incurſus, horum crebra collatione & nos & proximos noſtros à fabulis ſuperuacuis, & malè dulcoratis detractionum colloquiis caſtigare, atque ad diuinæ frequentiam laudis accendere curemus. Itaque Maria hæc omnia in corde ſuo, & propter ſe, & propter alios conſeruabat. Propter ſe, vt à filij dictis & factis omni ſapientia repleretur. Propter alios verò (vt iam dictum eſt) vt ipſa poſt Domini in cœlos aſcenſionem, Apoſtolis & Euangeliſtis ſyncerius omnia manifeſtaret. Vnde etiam traditum eſt Euangeliſtam hunc, id eſt, beatum Lucam ei fuiſſe familiarem, & hinc plura cæteris Euangeliſtis (prout ab ipſa accepit) ſcripſiſſe de conceptione, natiuitate, circuncisione, oblatione in templo, & pueritia Chriſti.

Nota.

¶ Circa tertium dicitur:

L *Et Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.*

Puer Ieſus vt proficiebat. Hic ponitur admirabilis pueri profectus & creſcentia. Ieſus, inquit, proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia. Sed

dicat

dicat aliquis: Quî fieri poſſet, vt ipſe, qui eſt vera ſapiẽtia, in ſapiẽtia proficiat & augeatur, & qui aliis eſt gratiæ largitor, ipſe in gratia promoueatur? Sed (vt ait Beda) naturam veræ humanitatis indicat, in qua proficere ad tempus voluit, qui in diuinitate idem eſt, & anni eius non deficiũt. Iuxta hominis quippe naturam proficiebat ſapientia, non quidem ipſe ſapientior ex tempore exiſtẽdo, qui à prima conceptionis hora ſpiritu ſapientiæ plenus permanebat, ſed eandem qua plenus erat ſapientiam, cæteris in tempore paulatim demonſtrando.

Porro iuxta hominis naturam proficiebat ætate, quia de infantia ad pueritiam, de pueritia ad iuuentutem, conſueto hominibus creſcendi ordine, peruenit. Iuxta hominis naturam proficiebat gratia, nõ ipſe per acceſſum temporis accipiendo quod non habebat (vt iam dictum eſt) ſed pandendo donum gratiæ quod habebat. Vnde Cyrillus: Attende, inquit, quod non dixit proficere verbum, ſed Ieſum, ne ſimplex verbum proficere intelligas, ſed verbum caro factum. Et ſicut verbum in carne paſſum fatemur, quamuis ſola caro fuerit paſſa, quia caro verbi erat quæ patiebatur: ita proficere dicitur, ex eo quòd humanitas proficiebat in Chriſto, ad eum ſenſum qui iam expoſitus eſt. Vbi Theoph.

Nemo ſcandalizetur, cùm audit ꝙ verbum ſeipſum humiliauit, infima quædam propter hoc de Dei verbo ſentiens, ſed potius miſericordiam eius miretur: non ergo ſcãdalizari debet audiẽdo ꝙ profecit. Nam ſicut pro nobis humiliatus eſt, ſic pro nobis profecit, vt nos in eo proficiamus, qui lapſi fuimus per peccatum. Et rurſum: Nemo, inquit, hinc miretur: nam naturalis lex reſpuit hominem ſenſu maiore vti, quàm ætas corporis patiatur. M

Ieſus vt ætati morem geſſit.

Erat ſanè verbum factum homo perfectum, quum ſit virtus & ſapientia Patris: verum quia dãdum erat aliquid noſtræ naturæ moribus, ne aliquid extraneum à videntibus reputetur, tanquam homo paulatim creſcente corpore manifeſtabat ſeipſum, & quotidie ſapientior ab audientibus, & videntibus cenſebatur.

Proficiebat ſecundum ætatem quidem, corpore in virilem ſtatũ promoto. Sapientia autem proficiebat per eos, qui ab eo diuina docebantur. Gratia proficiebat in illis, qui cum gaudio per ipſius gratiam promouentur, credentes in fine obtinere quæ ab eo promiſſa ſunt. Vnde Gregorius N

gorius Niſſe. Differēter proficit verbum in his,qui ipſum ſuſcipiunt. Secundum enim menſuram illius qui hunc ſuſcipit,apparet aut infans,aut adultus,aut perfectus.

Dicit autem Ieſum profeciſſe apud Deum & homines,quia prius decet placere Deo, & poſtea hominibus. Vbi Beda: Et bene quum dictum eſt,quia IESVS proficiebat ſapientia,ætate,& gratia,adiunctū eſt apud Deum & homines,quia quantum proficiente ætate hominibus ſapientiæ & gratiæ quæ ſibi inerant dona patefaciebat, tantum eos ad laudem Dei patris ſemper excitare curabat,peragens ipſe quod cæteris agendum præcepit. *Matth. 5.* Luceat lux veſtra coram hominibus,vt videant opera veſtra bona,& glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Atque ideo non ſolum apud homines gratia & ſapientia proficere dicitur, inquantum ipſe eius ſapientiam gratiámque potuere cognoſcere,ſed etiam apud Deum, inquantum ad eius laudem & gloriam, ſapientiam ac gratiam quam in eo cognouere retulerunt. Hæc Beda.

DOMINICA SECVNDA POST EPIPHANIAM DOMINI.

NVPTIAE *factæ ſunt in Cana Galilææ. Ioan. 2.*

In hac ſancti Euangelij lectione quatuor ſunt conſyderanda. Primum eſt, conuiuij nuptialis celebratio. Secundum eſt,præſente Ieſu vini defectio,ibi:Et deficiente vino.Tertium eſt,admiranda in vinum aquæ mutatio,ibi:Dicit mater eius miniſtris. Quartum eſt, ingentis ſigni congrua manifeſtatio, ibi:Et dicit eis Ieſus:Haurite nunc.

Circa primum,quod eſt nuptialis conuiuij celebratio, tria notantur. Primum eſt, deſignatio temporis. Secundum eſt,præſentia virginis matris,ibi: Et erat mater Ieſu ibi. Tertium eſt, inuitati ad eaſdem nuptias præſentia Chriſti cum diſcipulis,ibi:Vocatus eſt autem.

A Circa primum,quod eſt deſignatio tēporis, ſic dicitur in

in litera: Et die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ. Iſta coniunctio, Et, quæ prępunitur, ad ſuperiora remittit Lectorem, videlicet hoc modo: Altera die ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo. Et reſpiciens IESVM ambulantem, dicit: Ecce agnus Dei. Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum, & cætera quæ ſequuntur. Et poſt pauca ſequitur: In craſtinum voluit exire in Galilæam, nimirum IESVS, & inuenit Philippum. Et dicit ei Ieſus: Sequere me. Ecce dies ſecunda. Et die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ. Vbi eſt aduertendum quòd non otioſè, ſed certa ratione myſterij Dominus noſter duobus diebus quoſdam diſcipulos collegit, tertia verò die miraculum in nuptiis fecit, quo gloriam ſuam manifeſtauit, vt crederent in eum diſcipuli eius. Ipſe eſt enim qui duobus ſeculi temporibus, ſcilicet ante legem, & ſub lege, paucos de maſſa perditionis ſanctos homines elegit, & tertio tempore, videlicet ſub gratia ſanctæ Eccleſiæ cœleſtes nuptias intulit, procedens ipſe tanquam ſponſus de thalamo ſuo, vt ſpiritua les filij de illo naſcerentur coniugio virginali.

Ioan. 1. *Miraculi tempus.* *Nuptiæ Chriſti myſticè quando.*

Hoc enim & multis Prophetarum præconiis prænunciatum, atque Patriarcharum factis fuerat præfiguratum, quòd duæ naturę, diuina ſcilicet & humana, coniungendæ eſſent in vno CHRISTO, eſſétque ipſe in ſole poſiturus tabernaculum ſuum, tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Factúsque eſt in illo virginalis vteri tha lamo ſponſus ſponſæ, id eſt, creator creaturę magna coniunctus dignatione. Sequitur:

Rupert.

Et erat mater IESV *ibi.*

B

Hic notatur ſecundum, id eſt, præſentia virginis matris. Et erat, inquit, mater Ieſu ibi. Quis nuptiarum harum ſponſus fuiſſe putetur, dicetur in ſequentibus. Videtur autem Domini matrem virginem Mariam ad nuptias non fuiſſe venturam, niſi eam cognationis compuliſſet neceſſitudo. Vt enim dicit Ambroſius: In publico frequẽtius videri ei diſplicebat. Sic ante exurgẽs abierat in mõtana: ſed non niſi ad propinquam, cuius iam ſterilis & ætate prouectæ fœlicem Dei munere conceptum cœleſtis ei angelus nuntiarat.

Luc. 2.

In eo autem ꝙ propinquorum nuptiis adeſſe dedignata non eſt, magnum (vt dicit Rupertus) & cunctis ſanctæ

Eccle-

Eccleſię ſpectandum ordinibus humilitatis exemplum: veruntamen ſacris virginibus non imitandum, quòd mater IESV virgineum Domini templum, illibatum ſancti ſpiritus ſacrarium non aſpernata eſt carnalium intereſſe celebritati nuptiarum. Non hoc ſacris virginibus imitandum eſt, quia videlicet tempus aliud, alia perſona, locus

Eccleſ.2. alius eſt. Omnia tempus habent, dicit Eccleſiaſtes. Virginibus Deo dicatis, propoſitum quod ardet in mente, luceat in veſte, radiet in ore, & in publica profeſſione. Matris Domini virginitas cunctos homines latebat, quia videlicet diuulgari illam ratio tēporis non ſinebat. Neque enim libera tunc eſſe poterat virginitatis profeſſio, vel prædicatio huiuſce exempli, quum adhuc Moyſes ſub velamine ſuo declamaret: Maledictus omnis qui non facit ſemen in Iſrael. Maluit ergo humiliter præſens cauere ſcandalum, quàm futuris virginibus immaturum rigidi propoſiti præbere exemplum, quò plus attolleret ſupercilium virginum fatuarum, quàm inſtrueret cuſtodiā prudentiū: matribus, cæteriſque quæ cunctę viros nouerant, virgo mater in nullo ſe præferens, matrem vbique ſe profitens, ꝙ haberet filium, virginitatis autem ſuæ tacitum conſeruans in corde myſterium. Nam ſicut incongruum, imò impoſſibile eſt tectum domus ſtabilire, antequā fundamentum: ſic impoſſibile erat ante ſuſceptam fidem incarnationis Chriſti, præſcribere ordinem quo ſacræ vir-

Num virginibus ſacris liceat nuptiis intereſſe.

1.Cor.7. gines ſe à ſecularibus diſtinguere debeant. Nunc autem publicum eſt propoſitum, publicè datum atque acceptum eſt de virginibus conſilium, & idcirco ſacræ virgines maius eundo ad nuptias, quàm talem refugiendo conuentū facerēt Eccleſiæ Chriſti ſcādalum. Quapropter intus quidem habēt prudentes virgines humilitatis vel charitatis oleū, ſ. non cōtemnendo (quamuis in inferiori gradu ſtantem) legitimam nubentium licētiam: foris autem, & maximè ad earundem frequentiam nuptiarum, lucētes ſuas lampades non efferunt. Vbi enim citius vento miſerę vanitates extingui poſſent? Aut vbi properantius in oculis vel auribus ſuis periclitari queant: iuxta exemplum Dinæ filię Iacob, quæ idcirco à corruptore inuenta & compreſſa eſt, quia leuitate puellari exiuit vt filias ignotæ regionis videret? Non enim ita ſecuræ eſſe poſſunt, ſicut illa B. regina cœlorum, quæ virginitatis theſaurum & hominibus habebat occultum, & filij ſui forti præſidio, ſanctorúmq

Periculū virginibus ſacris.

Gen.34.

ſtorumque angelorum fida cuſtodia præmunitum.

Et erat, inquit, mater IESV ibi. Myſticè mater Ieſu adeſt, vbi filij ſui & ſanctæ Eccleſię ſponſæ ſuæ nuptiæ celebrantur: quia profectò vera incarnationis Chriſti fides non deeſt omnibus qui harum nuptiarum filij vel conuiuæ dici & eſſe merentur. Marcion, Cherintus, Hebion, aliique hæretici, ſeorſum conuenticula ſua facientes, harum nuptiarum filij non fuerunt. Non enim ibi erat mater Ieſu, quia diuerſis quidem erroribus, ſed eodem malignitatis ſpiritu, fidem incarnationis Chriſti à ſuis conuenticulis & cordibus excluſerunt. Illic tantummodo harum cœleſtium nuptiarum ſolennitas celebratur, vbi eſt mater Ieſu, & vbi eſt mater Eccleſia, videlicet vbi quotidie nubentibus Chriſto mundis animabus, vera incarnationis eius fides prædicatur. Illic vocatus adeſt Ieſus & diſcipuli eius, ſponſus videlicet & amici eius. Vnde ſubditur: C

Quibus mater Ieſu abeſt.

Vocatus eſt autem &c. IESVS *& diſcipuli eius ad nuptias.*

Et vocatus accedit. Neque enim (vt dicit Chryſoſtomus) ad dignitatem reſpiciebat ſuam, ſed ad beneficium noſtrum. Qui enim non dedignatus eſt formam ſerui accipere, neque dedignatus eſt ad nuptias venire ſeruorum. Erubeſcat igitur (inquit Auguſtinus) homo eſſe ſuperbus, quoniam factus eſt humilis Deus. Ecce inter cætera filius virginis venit ad nuptias, qui quum eſſet apud Patrem, inſtituit nuptias. Vnde Beda:

Mira Chriſti dignatio.

Quòd Dominus noſter atq; Saluator ad nuptias vocatus, non ſolum venire, ſed & miraculum ibidem quo conuiuas lætificaret facere dignatus eſt, exceptis cœleſtium ſacramentorũ figuris, etiam iuxta literam fidẽ rectè credentium confirmat. Porro Tatiani & Marcionis, cæterorúmq; qui nuptiis detrahunt perfidia q̃ ſit dãnabilis inſinuat. Si enim thoro immaculato & nuptiis debita caſtitate celebratis culpa ineſſet, nequaquã Dominus ad has venire, nequaquã eas ſignorum ſuorum initiis cõſecrare voluiſſet. Nũc autẽ quia bona eſt caſtitas cõiugalis, melior continentia vidualis, optima perfectio virginalis, ad comprobandam omnium electionem graduũ, diſcernendum tamẽ ſingulorum meritũ, ex intemerato Mariæ virginis vtero naſci dignatus eſt. A prophetico Annæ viduę ore mox nato benedicitur, à nuptiarũ celebratoribus iã iuuenis inuitatus, & hos ſuę præſentia virtutis honorat.

Chriſtus cur venit ad nuptias.

Sed

Sponſus & ſponſa myſtic. Sed & ipſe CHRISTVS ſponſus ille eſt de quo paulò ante iam dictum eſt: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Et ſponſi huius ſponſa eſt Eccleſia, filij ſponſi vel nuptiarum, ſinguli quique fidelium eius ſunt. Tempus nuptiarum eſt tempus illud, quando per incarnationis myſterium ſanctam ſibi Eccleſiam ſociauit. Non igitur caſu, ſed certi gratia myſterij venit ad nuptias in terra carnali more celebratas, qui ad copulandam ſibi ſpirituali amore Eccleſiam de cœlo deſcendit ad terras. Cuius quidem thalamus (vt iam dictum eſt) incorruptę genitricis vterus fuit, in quo Deus humanę naturæ coniunctus eſt, & ex quo ad ſociandam ſibi Eccleſiam tanquam ſponſus proceſſit.

D Primus harum nuptiarum locus Iudæa extitit, in qua *Rupert.* filius Dei homo fieri, & Eccleſiam ſui corporis participatione conſecrare, ſui ſpiritus pignore in fide confirmare dignatus eſt. Sed vocatis ad fidem Gentibus vſque ad fines orbis terræ earundem nuptiarum votiua gaudia peruenerunt.

Cæterum quòd Ieſus ad nuptias vocatus venit, non temerè ſpiritualis propoſiti viris eſt imitandum. Nam vbi ratio poſtulat, non ſolum ad nuptias ire, ſed & idolium frequentare irreprehenſibile eſt. Vbi verò cauſſa idonea eſt quę prohibeat non ſolum cum publicanis & peccatoribus manducare, ſed vel fratri aue dicere indignum eſt. *Exemplũ morale.* Quòd nota ſimilitudine diſcernere prõptum eſt. Quàm diu languidus ſuimet impotens eſt (ſcilicet phreneſim ſiue lethargum paſſus, aut certè paralyſi diſſolutus) tam diu prudenti & nobili medico laudi eſt, ſi ob viſitandum ægrum ad locum ſibimet indignum accedere, & lectulo paupertatis adſidere non ſubterfugiat, irrogatúſque imo & ab ægro percuſſus, opem gratuitam impendat. At vbi ſenſus menti, vel ſanitas redierit corpori, ſi quid denuo inciderit, ſiue pituita, ſiue grauior tuſſis moleſta fuerit, tunc demum ſuum medicus honorem agnoſcens, ad ſordidas pauperis ægri caſas non deſcendit, quia videlicet nota eſt domus ſua in qua requiri vel inueniri poſſit, iámque ille ambulare poteſt, pro ſeipſo loqui nouit.

Ita nimirum quum incarnatus Deus in hunc mun- *Chriſtus medicus benignus.* dum venit magnus & verus medicus, ad magnum ægrotum iam deſperatum deſcendit, qui non poſſet ad medicum accedere, vel ſciret opem eius implorare, imò quum ſem-

ſemiuiuus iaceret,ſanū ſe eſſe putaret.Sicut ergo nō expectauit vt talis in cœlum aſcenderet ſeipſum deducere, ſic poſtquam deſcendit non expectauit, vt peccatores venirent ipſum in ſynagoga legentem,vel in templo docentem audire,ſed ipſe prior deſcendebat ad illos, cum publicanis & peccatoribus manducans & bibens,ita vt dicerēt Phariſæi:Ecce homo vorax & potator vini,peccatorum & publicanorum amicus.Sic & eius Apoſtoli fecerunt, vbicunque gentium doctores miſſi tanquam ad ægrotos ignoti venere medici. *Mat. 11.*

At vbi languorem curauerunt,& viuēdi præcepta dederunt,longius ſe ab eis ſequeſtrauerunt,in quibus per fidem curatis,vitia morum renouata ſunt, dicente Paulo: Scripſi vobis in epiſtola,non commiſceri fornicariis, non vtique fornicariis huius mundi (id eſt, nondum ad fidem conuerſis) aut auaris,&c.Quid enim mihi de his qui foris ſunt iudicare?Et paulò poſt:Si is qui frater nominatur,eſt fornicator,aut auarus,aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus,aut rapax,cum eiuſmodi nec cibum ſumere. Igitur poſtquam ad eos qui malè habebant acceſſit medicus,& vocando peccatores ad pœnitentiam,ſic per fidem curauit eos,vt ſciant ipſi,& poſſint venire ad eccleſiam. nam non eſt ſpiritualis propoſiti viris eundum exemplo Domini ad nuptias ſecularium, ſicut eiuſdem nihilominus exemplo,non eſt publicanis & peccatoribus communicādum,quum ipſius Apoſtoli cum eiuſmodi nec cibum ſumere,nec aue eis dicere, eodem Chriſto in ſe loquente,præceperint. *1. Cor. 5.* *Religioſi viri nō vadāt ad nuptias.*

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Et deficiente vino,dicit mater Ieſu ad eum:Vinum non habent.

Hic ponitur præſente Ieſu in nuptiis vini defectio. Vbi duo notātur:Vnū eſt pię matris apud filium ſuggeſtio.Alterum eſt filij Dei notanda reſponſio,ibi:Et dicit ei.

Circa primum dictum eſt:Matrem Ieſu ad eum dixiſſe: Vinum nō habent.Ecce matris apud filium ſuggeſtio.Pia mater piiſſimo filio ſine vllius inſtantiæ importunitate ſolum proponit defectum,ſciens eſſe ſatis abſq; petitione neceſſitatem inſinuaſſe.Nec mirū,ipſa enim (vt dicit Rupertus) optabat cōuiuantibus fieri mediatrix cœleſtis beneficij,ne illorum deuotio qui ſe inuitauerant,fructu ſuo careret,néue hilaritatem præſenti rei competentem,impor *E* *Matris Chriſti pia ſuggeſtio.*

tuna penuria contriſtaret.

Cur inuitati Ieſus & mater eius.

Credendum nanq; eſt,quòd pia deuotione Dominum Ieſū matrémq; eius ac diſcipulos inuitauerint,præſertim quum famam eorum quæ de ipſo dici iam cœperāt, non ignorare poſſent.Nam & ex eodem vico erāt Nathanael, qui die præcedēti illum agnoſcens dixerat,Rabbi,tu es filius Dei,tu es rex Iſrael.Vnde & ſignāter Euāgeliſta quū dixiſſet:Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ,& erat mater Ieſu ibi,diſtinctè ſubdidit:Vocatus eſt autem Ieſus & diſcipuli eius ad nuptias.

Ioan.1.

Vt intelligas,iam impletis nuptiis diſcumbentium, iam confidentibus conuiuis,cōſulto factum eſſe vt vocaretur Ieſus,tanquam homo ſanctus,velut propheta magnus,cuius benedictio poſteritati nubētium,vel toti cœtui conuiuantium profutura non fruſtra ſperaretur. Igitur beata virgo vt illorum qui ſe inuitauerant,remuneret deuotionem,ſciens in carne ſua quam pepererat,rerum omnium creatricem habitare dei virtutem,dicit filio ſuo,Deo ſuo: Vinum non habent.

F *Mariam quid mouit vt ſuggereret.*

Vbi ſecundum Chryſoſt.dignum eſt quærere vnde venit in mentem matri magnum quid imaginari de filio.Ne que enim ante miraculum fecerat. Sed reuelari incipiebat à Ioanne,& per ea quæ Ioannes de illo ad diſcipulos ſuos iam dixerat.Sed & ante hæc omnia,ipſa conceptio, & ea quę poſt natiuitatem facta ſunt,maximā ei de puero impoſuere æſtimationē.Vnde Lucas dicit:Maria conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo. Quia tamen ante nullum ab ipſo miraculum fieri viderat, ſed vt vnus multorū eatenus fuerat conuerſatus,non præſumebat mater aliquid tale ei proponere.Verum audito ꝙ Ioānes ei teſtificatus eſt,& ꝙ diſcipulos iam haberet, de reliquo confidenter rogat,dicens:Vinum non habent.

Luc.2.

Cōpaſſa eſt enim (inquit Bernar.) eorum verecundiæ, ſicut miſericors,ſicut benigniſſima. Quid enim de fonte pietatis procederet niſi pietas?Quid mirum ſi pietatē exhibēt viſcera pietatis?Nónne qui pomum in manu ſua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi ſeruabit odorem? Quātum igitur viſcera illa virtus pietatis adfecit,in quibus nouē mēſibus requieuit.Nā &ante mētē repleuit ꝗ ventrē.Et quū proceſſit ex vtero,ex animo nō receſſit.

Simile.

Circa ſecundum,quod eſt ad petitionem matris Chriſti notanda reſponſio,ſequitur:

Et

Et dicit ei Ieſus: Quid mihi & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea.

Sic dilectæ genitrici diſpenſatiuè reſpondendo, hære- G
ticos illos confutauit, qui Chriſtum ante Mariam fuiſſe negant. Diuinitas quippe quæ in illo humanitatis ſuæ templo latebat, & nunc ſeſe ad facienda miracula paululum exerebat, veraciter hoc dicere poterat: Quid mihi & tibi eſt mulier? Quia videlicet iam tunc in auribus eius hæreticorum blaſphemiæ perſonabant, qui dicturi erant, quia Chriſti totum initium ex Maria eſt.

Cur matri ſic reſpondit Chriſtus.

Itaque vnius eiuſdémque perſonæ naturam geminam duabus his exprimi breuibus ſentētiis. Diuinam ſcilicet: Quid mihi & tibi eſt mulier: humanam verò quum protinus ſubiungit: Nōdum venit hora mea. Nam qui ſecundum diuinitatem ſine tempore & ſine matre eſt, ſecundum humanitatem tempora & horas, non fatales ſecundum mathematicos, ſed quas ipſe ſibi poſuit, habere naſcendo & moriendo dignatus eſt. Abſit autem vt matrem ſuam inhonoraret, qui iubet patrem & matrem honorare, aut eam ſibi matrem eſſe negaret, ex cuius carne virginea carnē ipſe ſuſcepit. Sed in eo quod miraculum facturus ait: Quid mihi & tibi eſt mulier, ſignificat ſe diuinitatis, qua miraculum erat patrādum, nequaquam ex matre principium temporaliter accepiſſe, ſed per æternitatem H
ſemper habuiſſe cum Patre. Bene ergo ait: Quid mihi & tibi eſt mulier, cui ex diuinitate, quam ex Patre ſemper habui cum tua carne ex qua carnem ſuſcepi, commune nihil eſt. Nondum, inquit, venit hora mea: quaſi dicat ſecundū Chryſoſtomum: Nondū cognitus ſum his qui adſunt. Sed neq; ſciunt quoniā defecit vinum. Sine eos primum hoc ſentire. Qui enim neceſſitatem non præſenſit, neq; beneficij grandem ſuſcipiet ſenſum. Cæterū ne quis ex hac Chriſti reſpōſione rapiat ſibi occaſionem erroris, ſanam verbi intelligētiam amplectatur. Vnde Auguſt. Videte, inquit, ne fortè quomodo inuenerūt Manichæi occaſionem perfidiæ ſuæ, quia dixit Dominus: Quid mihi & tibi eſt mulier? ſic inueniant & Mathematici occaſionem fallaciæ, quia dixit: Nondum venit hora mea. Dicunt enim: Vides quia ſub fato erat Chriſtus, qui dixit: Nōdum venit hora mea. Credant iſti Deo dicenti: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam: & quærant quare ſit dictum: Nondum venit hora mea.

Chriſti deitas nō ex matre.

Ioan. 10

Nec ideo ponant iam ſub fato conditorem cœli. Quia ſi eſſet fatum de ſideribus, non poterat eſſe ſub neceſſitate ſiderum cõditor ſiderum. Quod fatũ non modò Chriſtus non habuit, ſed nec tu, nec quiſquam hominum. Quare ergo dixit: Nondum venit hora mea? Præter intellectum iam expoſitũ, reſpõderi poteſt, quia in poteſtate habebat quando moreretur, ſed nondũ videbat eſſe opportunũ, vt illa poteſtate vteretur. Vocãdi erant diſcipuli, annuntiandum erat regnũ cœlorum, & faciẽdæ erant virtutes, commendanda erit diuinitas Domini in miraculis, commendanda humanitas eius in ipſa perpeſſione mortis. At vbi tantum fecit, quantum ſufficere iudicauit, venit hora non neceſſitatis, ſed voluntatis: non coactionis, ſed poteſtatis, qua quid ſibi & matri cõmune eſſet, oſtendat, quum hãc moriturus in cruce diſcipulo virgini, virginem commendare curabit. Carnis nanque infirma perpetiens, matrem de qua hæc ſuſcepit piè cognitam, ei quem maximè diligebat, diſcipulo cõmendauit, quam diuina facturus, quaſi incognitam ſe noſſe diſſimulat, quia hanc diuinę natiuitatis authorem non eſſe cognoſcit.

I Porrò ante hac (vt dicit Rupertus) non inuenitur matrem ſuam ignoraſſe Dominus Ieſus, ſed fuit ſubditus illi. Nunc autem vbi miracula facere incipiens ad hoc ſe præparat, vt paulò poſt per ciuitates & caſtella circumeat, annuntians regnũ Dei, dicit eidem matri ſuæ: Quid mihi & tibi eſt mulier? Cui ſimile eſt illud quod apud alium Euangeliſtam loquente eo ad turbas, quũ dixiſſet ei quidam, Ecce mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes loqui tibi, reſpondit: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt. Itaque fecit ipſe prior, quod nobis præcipit faciendum. Cœpit enim Ieſus facere & docere. Præcepit autem ei qui ſeſe dignus eſſe cupit, vt propter Euangelium patrem matrémque relinquat, & renunciet omnibus quæ poſſidet. Et quidem hoc primus ipſe fecit. Quia deſcendens à Patre, quum diues eſſet, pro nobis pauper factus eſt, domũ quoque & matrem & affines carnis ſuæ deſerens, ad euangelizandum pauperibus exiuit.

Matrem quando Chriſtus ignorat.

Mat. 12.

Act. 1.

Opus Dei vt praeferendum.

Quoniam igitur opus Dei omnino præferendũ eſt curæ carnis, quãdoquidem hãc & cætera omnia, & propriam

quoque

quoque animam negligere exigit, patet quia is nullatenus aduerſus legem facit qui dicit: Honora patrem & matrem. Nam eadem lex quæ hoc dicit, rurſus eadem authoritate & eodem ſpiritu loquitur: Qui dixerit patri ſuo vel matri ſuæ: Neſcio vos, & fratribus ſuis: Ignoro illos, & neſcierūt filios ſuos. Hi cuſtodierunt legem tuam, & pactum tuum ſeruauerunt: iudicia tua, ô Iacob, & legem tuam, ô Iſrael. Ponent thymiama in furore meo, & holocauſtum ſuper altare meum. *Deut. 5.* *Deut. 33.*

K Magis ergo vt legem perfectè Dominus impleret, matrem ſaluo eius honore neſciuit. Quia profectò nulla eſt exhonoratio patris vel matris, dū eis non quælibet cauſa, ſed ſolius præfertur honor vel opus Dei. Cui videlicet magno & neceſſario ſalutis operi IESVS intentus, neſciturum ſe matrem ſuam profitetur, donec eodem opere peracto, dicat ei: Mulier ecce filius tuus, quod videlicet in hora mortis ſuæ dicturus erat, ſicut iam dictum eſt. *Ioan. 19.*

Bene ergo quum dixiſſet: Quid mihi & tibi eſt mulier, protinus addidit: Nondum venit hora mea. Ac ſi diceret: Ex quo ad baptiſmum veni, & in deſertum exiui, deſtitutam te eſſe præſentia mea materno adfectu ſuſpiraſti, nūc habes me in his nuptiis, & gaudes ꝙ præſentia mea frueris, ſed adhuc tēpus imminet, vt magis ac magis te relicta nō deſinam circumire per ciuitates & caſtella. Cùm autem tempus aduenerit vt cum vita præſenti finiam opus quod cœpi, ab hac expeditione redeuntem, vulneratū me & moriētem recipies. Nunc interim tātum impēdet onus cœleſtium negotiorum, vt non vacet perpendere quid maternis adfectibus tuis debeam. Nec enim habeo facere voluntatem meam, ſed impoſitam à Patre perferre obedientiam. Qualem mādati eius neceſſitas adduxerit, talem me filium tuum in illa hora oſtendam tibi. *Matrem Chriſtus quando agnoſciet*

Et hæc quidem dicta non ad illud reſpondit quod dixerat mater: Vinum non habent, ſed ad interni deſiderij eius clamorem vehemētem in aures ſuas altè perſonantem, quia faciem eius ſemper ardebat videre præſentem. Nam conuiuas, quorum deuotione inuitatus fuerat, non minus quàm ipſa ſuo volebat beneficio lætificare, maxime ob vtilitatem illorū quos hoc viſo miraculo nouerat in ſe eſſe credituros.

L Cæterum vt ex his quæ dicta ſunt moraliter informemur, intelligamus omnes nos ad ſpirituales nuptias eſſe

Ad nuptias vt & ipſi vocamur. vocatos, in quibus vtique ſponſus eſt Chriſtus, ſpōſa verò noſipſi ſumus, ita vt ſimul omnes vna ſponſa, & nihilominus animæ ſingulorum quaſi ſingulæ ſponſæ. Multum autem (vt dicit Bernardus) eſt hæc ſpōſa ſponſo ſuo inferior genere, inferior ſpecie, inferior dignitate. Attamen propter Æthiopiſſam iſtam, de longinquo filius æterni regis aduenit, & vt ſibi deſponſaret illam, etiam mori pro illa non timuit. Moſes quidem Æthiopiſſam duxit vxorem, ſed nō potuit Æthiopiſſæ mutare colorem. Chriſtus verò quā adamauit ignobilem adhuc & fœdam, glorioſam ſibi exhibebit eccleſiam, non habentem maculam neque rugam. Sed vnde tibi hoc anima humana, vnde tibi tam inæſtimabilis gloria, vt eius ſponſa merearis eſſe, in quem deſiderant angeli proſpicere, cuius pulchritudinem ſol & luna mirantur, ad cuius nutum vniuerſa mutantur. Quid retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi, vt ſis ſocia menſæ, ſocia regni?

Num. 12.

Anima fideli quāta ſit gratia.

Epheſ. 5.

Vide quibus brachiis vicariæ charitatis redamandus & amplectendus ſit, qui tanti te æſtimauit, imò qui tanti te fecit. De latere enim ſuo te reformauit, quando propter te obdormiuit in cruce, & ob hoc ſomnum mortis excepit. Propter te à Deo Patre exiuit, & matrem Synagogam reliquit, vt adhærens ei vnus cum eo ſpiritus efficiaris. Et tu ergo audi filia, & vide quanta ſit erga te dignatio Dei tui, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui. Deſere carnales affectus, ſeculares mores dediſce, à prioribus vitiis abſtine, conſuetudines noxias obliuiſcere. Quid enim putas? Nónne ſtat angelus Domini vt ſecet te mediam, ſi fortè (quod auertat ipſe) alterum admiſeris amatorem? Iam enim deſponſata es illi, iam nuptiarum prandiū celebratur: nam cœna quidem in cœlo & in aula æterna paratur.

Spōſa monetur.

M Veruntamen nunquid ibi vinū deficiet? Abſit. Inebriabimur ibi ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis eius potabimur. Hic autem nobis nōnunquam vinū deficit, gratia ſcilicet deuotionis, & feruor charitatis. Itaque exoranda nobis eſt mater miſericordiæ, vt ſuggerat benigniſſimo filio ſuo de nobis, & dicat: Vinum non habēt. Si enim piè à nobis pulſata precibus fuerit, nō deerit neceſſitati noſtræ, quoniā miſericors eſt & mater miſericordiæ. Nam ſi cōpaſſa eſt verecūdiæ illorū à quibus fuerat inuitata, multo magis cōpatietur nobis, ſi piè fuerit inuocata.

Cur nobis exoranda Chriſti mater.

Placent

Placent enim illi nuptiæ noſtræ,& pertinent ad eam multò amplius illis,nimirum de cuius vtero tanquam è thalamo ſuo cœleſtis ſponſus proceſſit.

HOMILIA ALTERA.

D*Icit mater eius miniſtris:Quodcunque dixerit vobis, facite. Ioan. 2.*

In hac parte Euangelicæ lectionis de duobus reſtat dicendum,quorum primum eſt admiranda in vinum aquæ mutatio.Secundum eſt,ingentis ſigni congrua manifeſtatio,ibi:Et dicit eis Ieſus:Haurite nunc.

Circa primũ duo notantur.Vnũ eſt prouidæ matris fidelis admonitio.Alterum eſt,patrando miraculo conueniēs occaſio,ibi:Erant autem ibi.

Circa primum dicit Euangeliſta.Dicit mater eius, nimirum Domini Ieſu Maria,miniſtris:Quodcunq; dixerit vo *A*
bis,facite.Ecce quemadmodum verba virginis matris con *Matris*
ſona ſunt verbis Patris cæleſtis de nube tonantis:Hic eſt *verba vt*
filius meus dilectus,in quo mihi bene complacui , ipſum *cõſonaver*
audite.Simile eſt enim quod beata mater nũc dicit mini- *bis patris.*
ſtris:Quodcunq; dixerit vobis,facite.Putemus eã hoc idē *Mat. 17.*
& nobis dicere,& verbum eius ſine vlla cunctatione mente & opere cõplectamur. Eſt enim informatio ſalutaris, monitio fidelis & perutilis:Quodcunq; dixerit vobis filius meus Ieſus, facite.

Itaq; (vt dicit Rupertus) voluntatis Domini conſcia, & *Mater Ie*
de potentia eius nõ dubitans, opportuna commonitione *ſu cur mo*
miniſtrorũ animos præparat,videlicet ne id quod præce- *net mini-*
pturus erat,amentiæ deputarent,nondum eius experti vir *ſtros.*
tutem:nam & propinqui eius quũ Apoſtolos eligeret , & *Mar. 3.*
nomina quibuſdã mutata imponeret , exierunt vt tenerēt eum,dicentes:quia in furorem verſus eſt. Itaque ſollicita prę monet,vt non diffidentes,aut etiam irridentes,indigni fierent gratia miraculi,ſed præcepto parentes viam facerent manifeſtãdæ gloriæ Dei.Vnde patet quo animo Dei filius maternæ ſuggeſtioni reſpondens dixerit: Quid mihi & tibi eſt mulier?Vnde Bernardus : Manifeſtè, inquit, iam video,ꝙ non velut indignans,aut confundere volens virginis matris teneram verecundiam dixeris , quid mihi & tibi, quum venientibus ad te iuxta matris præceptum miniſtris,nihil cunctatus facias quod illa ſuggeſſit.

Quid ergo ſibi hoc voluit: Quid mihi & tibi eſt mulier? Nónne quod filio & matri?

Sed nouerat ille cui loqueretur, & quis loqueretur illa non ignorabat. Et quidem propter nos talis eſt reſponſio data matri, videlicet, vt conuerſos ad Dominum iam non ſollicitos faciat carnalium cura parentum, & neceſſitudines illæ non impediant exercitium ſpirituale. Quandiu enim de mundo ſumus, debitores nos conſtat eſſe parentibus: at poſtquam reliquimus noſmetipſos, multo magis ab eorum ſollicitudine liberi ſumus. Vnde & legimus fratrem quendam in eremo conuerſantem, quum ad eum carnalis frater auxilij petendi gratia aduentaſſet, reſpondiſſe, vt adiret alterum fratrem eorum, quum iſte vtique iam obiiſſet. Quúmque admiratus qui venerat reſponderet, quia ille obiit, eremita ſe quoque ſimiliter obiiſſe reſpondit.

Mundum relinquentes curam parentum deſerant.

r ¶ Circa ſecundum, quod eſt patrando miraculo conueniens occaſio, conſequenter in litera ſubiungitur:

Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Iudæorum, capientes ſingulæ metretas binas vel ternas.

Propter matris honorem, & ne eius petitionem finaliter aſpernari videretur, neque eam tot præſentibus faceret erubeſcere (miſerat enim ad eum miniſtros, vt à pluribus fieret petitio) ſignum erat patrandum, & acquieſcendum erat flagitanti. Et attende quo ordine ad miraculum ventum eſt.

B Erant, inquit, ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundũ purificationem Iudæorum. Purificationes Iudæorũ multiplices erant, aliquæ nempe à Moſe, plurimæ autem ex traditione Phariſæorum, de quibus in euangelio ſecundum Marcum dicitur: Phariſæi niſi crebrò lauent manus ſuas non manducant, tenẽtes traditiones ſeniorum. Et à foro, niſi baptizentur non comedunt. Et alia multa ſunt quæ tradita ſunt illis ſeruare baptiſmata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum. Ob huiuſmodi ergo purificationes, vt aqua eſſet in promptu, hydriæ ponebantur, quę in hac domo lapideæ fuiſſe referuntur, erántq; vaſa ſic appellata, ꝙ eſſẽt deſtinata aquę receptui. Hydor enim Gręce, Latinè aqua dicitur. Quod idcirco (ſecundũ Chryſoſtomum) prouiſum fuiſſe creditur, ne quidam infidelium ſuſpicarẽtur quoniam fęce intus remanẽte, deinde aqua immiſ-

Purificationes Iudæorum.

Mar. 7.

immiſſa vinum tenuiſſimum factum eſſet, propterea ait, ſecundum purificationem Iudæorum,oſtendens quod illa vaſa nunquam vini receptacula facta fuerant.

Quod autem ait binas vel ternas,non ita accipiendum eſt (ſecundũ Bedam) ꝙ aliæ binas,aliæ ternas,ſed eædem ipſæ ſingulæ caperent binas,vel etiam ternas.

Metretas (ſecundum Auguſt.) dicit menſuras quaſdam, tanquã ſi diceret vrnas,amphoras,vel aliquid huiuſmodi. Nomen enim menſuræ eſt metreta, & à menſura accepit nomen iſta ſpecies menſuræ.Metron enim dicunt Græci menſuram,vnde appellatæ ſunt metretæ. Sequitur:

Dicit eis Ieſus :Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas vſque ad ſummum.

Hic notãdum eſt ꝙ Dominus nec de nihilo vinum,quo cõuiuas lætificaret,nec de nihilo panem fecit, quo turbas eſuriẽtes ſatiaret,nec aliquid omnino in tota ſuorum ſerie ſignorum de non exiſtentibus fecit, ſed vel exiſtentia in maius & melius prouexit,faciendo de aqua vinum, & panes quinq; aut ſeptem multiplicãdo in ſatietatem multorum millium,vel corrupta in integrum reformauit, infirmos curando,vel deſtituta reſtituit,mortuos reſuſcitando,de nihilo autem non operatus eſt aliquid.Qui enim viuit in æternũ, creauit omnia ſimul. Simul quippe omnia, id eſt,pͥma rerum elementa de nihilo creauit,ſex autem diebus operatus rerum omnium ſpecies, non de nihilo creauit,ſed ex eiſdem elementis verbi imperio formauit. Et die quidem ſeptimo requieuit ab omni opere quod patrarat, ſcilicet vt nullam deinceps nouã ſpeciem produci iubeat.Operatur tamen vſque modo, dum eaſdem gubernat & multiplicat,maximéque humanum genus quod in melius promouet.

C *Chriſtũ nihil feciſſe de nihilo.*

Eccl. 18.

Igitur vinum daturus incommutabilis Dei filius non de nihilo creauit,ſed de competenti elemento fecit,ſcilicet de aqua,quã ſingulis annis per vites à radicibus aſcendentem in vinum conuertit,præcepto quod poſuit,& non præteribit,quod qualiter fecerit credi poteſt, inueſtigari non poteſt.

Quærit Chryſoſtomus,quare antequam impleſſent hydrias aqua,non fecit ſignum,quod multò mirabilius eſſet: Videlicet quia aliud eſt ſubſtantiam in aliam qualitatem (ſubaudiendum eſt,eſſentialẽ) tranſmutare,& ipſam ſub-

ſtantiam ex nihilo facere, quod quidem mirabilius eſt, ſed non ita videtur credibile multis. Propterea enim multoties à miraculorũ magnitudine abſtinet, volẽs magis credibile eſſe quod fiebat. Quo etiã peruerſa Manichæorũ dogmata euertit, qui mũdi cõditorẽ aliũ eſſe dicunt, propter hoc plura miraculorũ ſuorum ex ſubiectis ſubſtãtiis facit. Si enim cõtrarius ei eſſet qui cõditor eſt mũdi, non vtiq; alieniſ vteretur ad propriæ virtutis demõſtrationem. Proinde non tã eſt mirabile ꝙ hoc facere potuerit Deus, quàm ꝙ is qui hoc facere poſſet Deus erat homo factus.

Chriſtus vt à magnitudine ſignorum abſtinet.

D Cæterum vt perpendamus quid in his corporalibus nuptiis ſignificatum ſit quod ad illas pertineat myſticas nuptias quæ ſunt Chriſti cum Eccleſia, notandum nobis eſt aliquid horum prius factum, aliquid exinde futurum.

Defectus vini myſtici.

Nam per id quod vinum defecit, ſignificatũ eſt aliquid quod factũ fuerat, videlicet, ꝙ beatitudo vel incorruptio, quæ humano generi ab initio data fuerat peccante primo parente defecerat. Sic enim homo conditus eſt, vt ſi vellet poſſet non peccare, & poſſet nõ mori, quandoq; ſine morte peruēturus ad hoc quod meliꝰ & perfectius eſt, ſcilicet non poſſe peccare, & non poſſe mori. Peccando autem eò decidit, vt non poſſet carere peccato, & nõ poſſit nõ mori. Vinum ergo deficit, quia collatæ gratiæ beatitudine priuata eſt miſerabilis natura hominis.

Hydriæ quid myſticè.

Illud quoq; iam factum fuerat quod ſignificatũ eſt per ſex hydrias lapideas aqua impletas. Nam ſenarius hydriarũ numerus perfectus, ſanctos patres vniuerſos deſignat, qui diuerſis temporibus .i. ſex mundi ætatibus diuiſi, ſuo quiq; tempore aqua ſapientiæ ſalutaris impleti ſunt. Mentes nanq; illorum velut hydriæ lapideæ fuerũt, ſcilicet fide ſtabiles, ingenio capaces.

Sapientia patribus inæqualiter data.

Capiebãt autẽ ſingulæ metretas binas vel ternas, quia videlicet cùm vna fuerit omnium fides, non omnibus eadem vel æqualis data eſt ſapiẽtiæ menſura. Plus enim indicatum eſt (verbi gratia) Moſi quàm Abrahæ. Ipſi Dauid quàm Moſi, quod ex ipſis ſacræ ſcripturæ verbis patenter oſtenditur. Quis enim neſciat quia Abraham cum Deo loquutus eſt? Et tamen ad Moſen Dominus dicit: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, & nomen meum Adonai non indicaui eis? Ecce plus Moſi quàm Abrahæ innotuerat, qui illud de ſe Moſi indicat, quod ſe Abrahæ non indicaſſe confirmat.

Gen. 12.
Exo. 3.6.

Pſal-

Pſalmiſta quoque quum dixiſſet: Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea eſt, ſubſequutus adiunxit: Super omnes docentes me intellexi. Et iterum: Super ſenes intellexi. Qui ergo legem ſe meditari memorat, & ſuper omnes docẽtes ſe, & ſuper ſeniores ſe intellexiſſe teſtatur, ꝗ diuinam ſciẽtiam plus quàm Moſes acceperit, manifeſtat. Et ita impletur quod ſcriptum eſt: Quia pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. *Dan. 12.*

Igitur non vna vel æqualis eſt hydriarũ huiuſmodi capacitas, quia diuini nominis trinitatem, vel cætera diuinitatis myſteria non omnes coæquali perceperũt gratia. Et omnis quidem illa ſapientiæ ſalutaris aqua, de plenitudine huius ſumpta eſt, qui nunc loquitur, dicẽs: Implete hydrias aqua. Sed tamen erat aqua pallens & frigida, neque naturam humanam in priſtinũ vigorem reſtituere poterat. Illa nanque Moſaica lex, illa Dei dona nihil ad perfectum adduxerãt, quia peccatorum remiſſionem & reſurrectionem carnis generi humano conferre non poterant, ſolúmque occidentem legis literam, nõ viuificantem ſpiritum accipiebant.

Proinde futurum aliquid per ea quæ in his nuptiis acta ſunt ſignificabatur. Nam per hoc quòd aqua in vinũ conuerſa eſt, ſignificata eſt illa quæ tranſeunte vmbra legis & figuris ceremoniarũ facta eſt, & quæ tunc fieri cœpit per Ieſum Chriſtum gratia & veritas, per quam naturæ noſtræ infirmitate ſanata, quicũque baptizati Spiritu ſancto iam prima reſurrectione reuiximus, & in ſecundam beata ſpe tranſpoſiti ſumus, ipſo ſenſum nobis aperiente, ſpiritalem in ſcripturis rationem intelligimus. E

Erant, inquit, ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ, ſecundum purificationem Iudæorum. Myſticè has nunc hydrias purificandis veris Iudæis, non litera, ſed ſpiritu, neceſſe habemus apponere, vel magis adpoſitas demonſtrare. Quia enim (vt ait Bernardus) nõdum peruenit Eccleſia ad perfectam purificationem, quãdo ſibi Chriſtus eam exhibebit glorioſam, non habentem maculam neque rugam, aut aliquid huiuſmodi, multis interim purificationibus opus habet, quando nemo mũdus à ſorde, nec infans cuius eſt vnius diei vita ſuper terram. Nunc ergo abluitur, nũc purificatur ſponſa, vt in cœleſtibus illis nuptiis ſponſo ſuo ſine omni macula præſentetur. *Hydriæ purificationis ſex, moral.*

Quæramus ergo hydrias ſex in quibus hæc ablutio F

Iudæo-

1.Ioan.1. Iudæorũ,id eſt confitẽtium,purificatio fiat.Nam ſi dixe-
Peccata rimus quia peccatũ non habemus,noſipſos ſeducimus, &
cõfitenda. veritas in nobis non eſt,quæ ſola liberat,ſola ſoluit, ſola
leuat. Quòd ſi cõfiteamur peccata noſtra,nõ deerũt veris Iudæis purificationis hydriæ,quoniã fidelis eſt Deus,qui dimittat nobis peccata,& emũdet nos ab omni iniquitate. Inquinatus aliquãdo fuiſti culpa aliena,vnde te aliena lauit aqua, ea ſcilicet quæ cũ ſanguine de aperto Chriſti in cruce latere manat.Nũc aũt inquinatus culpa propria, etiam aqua propria mũderis neceſſe eſt, ab illo tamen & per illum qui ſolus eſt purgationem faciens peccatorum.

Prima ergo hydria & prima purgatio in compunctione
Ezech.18 cordis eſt,de qua legimus:Quoniam in quacunque hora
Secũdum ingemuerit peccator,omniũ iniquitatum eius nõ recor-
70. dabor. Secunda verò, confeſſio eſt. Omnia ſiquidem in confeſſione lauantur.Tertia,eleemoſynarum largitio,di-
Luc.11. cente Domino in Euangelio:Date eleemoſynam,& ecce omnia mũda ſunt vobis.Quarta eſt,remiſſio iniuriarum,
Mat.6. ſecundum quod orantes dicimus: Dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.Quinta eſt,afflictio corporis,vnde & oramus,vt mundi per abſtinentiam Deo canamus gloriam. Sexta eſt,obedientia præceptorum, ſicut audierunt diſcipuli, quod vtinam au-
Ioan,15. dire mereamur & nos: Vos mundi eſtis propter ſermonem quem loquutus ſum vobis.Nimirum,quia non erant
Ioan.8. ſicut hi quibus dicitur:Sermo meus nõ capit in vobis,ſed magis in auditu verbi obaudierant ei.

G Eæ ſunt ſex hydriæ poſitæ in purificationem noſtram,
Hydriæ va quæ vacuæ ſunt & plenæ vento,ſi pro inani gloria obſer-
cua,&c. uantur. Aqua replentur, ſi in timore Dei cuſtodiantur, quoniam timor Domini fons vitæ. Aqua, inquam, timor Domini eſt,& ſi minus ſapida,ſed optimè refrigerãs animam noxiis deſideriis æſtuantem. Aqua eſt quæ iacula inimici ignita poſſit extinguere: ſed diuina virtute aqua mutatur in vinum, quando perfecta charitas foras mittit timorem.Dicuntur autem lapideæ hydriæ,non tam propter duritiam,quàm ſtabilitatem.

Timor Capiẽtes ſingulæ metretas binas vel ternas.Duæ me-
duplex. tretæ duplex timor,ne fortè trudi in gehennã, ne fortè ab æterna vita cõtingat excludi.Sed quia de futuro contingẽte ſunt iſta,& blãdiri ſibi poteſt anima,dicẽs:Poſtquam aliquãdiu in voluptatibus tuis vixeris, ages pœnitẽtiam,

nec

nec iſta iam cariturus,nec periturus in illa, bonū eſt adhibere & timorē tertium: qui vtique ſpiritualibus notus eſt,& eo vtilior quo de præſenti eſt. Timent enim qui no uerunt ſpiritualem cibum, nequando fortè fraudentur eo. Cibo ſiquidem forti egent, qui manum miſerunt ad fortia. Viuant de paleis Ægypti,qui deſeruiunt in operibus luti &lateris:nobis fortior cibus eſt neceſſarius,quoniam nobis grandis reſtat via, vt ambulemus in fortitudine cibi illius. Ipſe eſt panis viuus,panis angelorum,panis quotidianus. Hic eſt de quo nobis promiſſum eſt,quia centuplum accipiemus in hoc ſeculo. Sicut enim mercenariis quotidianus cibus datur in opere, & merces ſeruatur in fine:ſic Dominus vitam æternam in fine reddet, & interim centuplum repromittit & exhibet.

Optimus ſanè iſte timor, quo metuit homo excludi à gratia. Et quidem omnis timor Domini ſicut aqua extinguit ignem,ſic extinguit peccati concupiſcentiam, ſed is maximè quum ad omnem tentationem ſtatim occurrit, ne fortè contingat amittere gratiā,vt ſibi dereliƈtus homo labatur quotidie de malo in peius,de periculo minori in grauiorem culpam: quales vtique multos videmus, qui quum in ſordibus ſint,ſordeſcunt adhuc. Nam aduerſus timorem iſtum non eſt vnde ſibi blandiatur anima,ſiue de minori fortè quantitate peccati,ſiue de emendatione futura. Talibus enim blandimentis impediuntur aliquando duo prima genera timoris. Præcipit ergo & nobis Dominus,vt hac aqua hydrias impleamus. H *Timor optimus.*

Cauendum verò nobis eſt ne quando (ſicut diƈtū eſt) ſint vacuæ & plenę vento:ſi quis tamen adeò inſanus eſt vt per ſtudium vanitatis in eo hæc ſex quę diƈta ſunt cōtra peccati morbum remedia, mercede perpetua vacuentur,& ſimilis habeatur virginibus fatuis, in quarum vaſis oleum non habetur. Interdum autem(quod peius eſt)plenæ quidem ſunt hydrię,ſed plenæ veneno,quod eſt inuidia,murmur,rancor animi,& detraƈtio. Propterea ne fortè ſubintrent iſta dum vinum deeſt,iubemur implere hydrias aqua, vt obſeruentur mandata Domini in timore, donec largiente domino impleantur omnia feruore ſpiritus & iocunda deuotione. Hæc poſt Bernard. *Hydriæ plenæ vento, aut veneno.*

Sed ab hac digreſſione ad hiſtoriam gratię eſt redeūdum. Vbi primū occurrit agnoſcenda nobis larga munificentia Domini ſaluatoris,qui non ſolū bona largitur im meritis, I *Munificentia Chriſti.*

meritis, ſed & plura plerunque largitur, quàm fuerat rogatus, illis longè diſſimilis, qui grandia pollicentur, exigua autem vel nulla præſtant. Dominus enim qui ad primam piæ matris ſuę ſuggeſtionem quominus multa promitteret, quaſi detrectanti ſimilis videbatur, non verbis, ſed re ipſa largitatis ſuæ gratiam oſtendit. Nam hydrias vſque ad ſummum impleri aqua iubet, quatenus aqua in vinum efficacia ſuæ virtutis mutata, has non ſemiplenas, ſed vſque ad ſummum oppletas vino, conuiuantibus exhiberet.

Mat. 12. *Chriſti potentia ſingularis.* Verè ergo ecce plus quàm Ionas hic, aut pluſquã Salomon, ſed & plus quàm Moſes, àut aliquis omnino ſanctorum. Nam, vt taceam, quòd quando vel quomodo voluit natus eſt, quòd quãdo vel quomodo voluit mortuus eſt, & reſurrexit, & in cœlum aſcendit, vt interim hæc maiora taceam, quis omnium ſanctorum per quos ſigna & oſtenta facta ſunt, ſola voluntate vel imperio fecit aliquod ſignum? *Exo. 14.* Moyſes clamando ad Dominum, ita vt diceret ei Deus: Quid clamas ad me? fecit in Ægypto ſigna. Clamando ergo, id eſt, non ſua poteſtate vtendo, ſed alieno imperio, virga percutiens diuiſit aquas: hic autem ſolo nutu, ſola voluntate, ſedens & tacens in vinum bonum conuertit illas. Vnde iam conſequenter eſt dicendum.

¶ Circa ſecundum dicitur:

Et dicit eis Ieſus: Haurite nũc, & ferte architriclino. Et tulerũt.

Hic ponitur patrati ſigni congrua manifeſtatio. Vbi tria notantur. Primum eſt, Chriſti ad miniſtros præceptum geminum. Secundum eſt, Architriclini ignari de facto vino iudicium, ibi: Vt autem. Tertium eſt, Signorum Chriſti fructuoſum exordium, ibi: Hoc fecit initium.

K Primum, id eſt, geminum præceptum à Chriſto miniſtris datum patet in eo quod dictum eſt: Haurite nunc, & ferte architriclino. Nimirum duo præcepit. Vnum, vt haurirent. *Rupert.* *Architriclinus.* Alterum, vt ferrent architriclino. Architriclinus dicitur is qui eſt ſponſi amicus, qui ſponſo vacante, & à cunctis feriato negotiis, nuptiali conuiuio præeſt, res neceſſarias prouidet, conuiuantibúſque & vniuerſæ domui præeminet. *Cur ferri iubet architriclino.* Triclinium verò cœnaculum eſt vel aula tres menſarum ordines habens. Architriclinus ergo, princeps vel præſtantior eſt triclinij. Huic iubet primo propinari vinum ex aqua factum, vt lucerna tam ſplendidi ac iocundi im

di miraculi non lateret,ſed tanquam in faſtigio nuptialiſ conuiuij poſita, claritatem ſuam latius ab alto diffunderet, totámque domum ſerenans, & vniuerſos qui aderant conuiuas lætificans, fidem illorum propter quos maximè factum fuerat,alacrius accenderet. Quod & factum eſt.

Ad hæc,ſecundum Chryſoſtomum,quia poſſent aliqui dicere quòd conniuæ iam ebrij erant, & ſenſus indicantium corruptus, vt neſcirent vtrum aqua vel vinum eſſet: hi autem quibus miniſtratio conuiuiorum credita eſt, maximè vigiles ſunt, vnum opus habentes vt ornatè & ordinatè omnia diſponantur,ideo in teſtimonium eorum quæ fiebant dixit CHRISTVS:Ferte architriclino, & nõ dixit:Propinate recumbentibus.

Circa ſecundum,quod eſt de facto vino architriclini iudicium,ſubditur:

Vt autem guſtauit architriclinus aquam vinum factam,& non ſciebat vnde eſſet, miniſtri autem ſciebant qui hauſerant aquam, vocat ſponſum architriclinus,& dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit, & quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt.Tu autem ſeruaſti bonum vinum vſque adhuc.

Secundum Chryſoſtomum, paulatim Dominus volebat cognoſci ſuorum virtutem ſignorum, & ideo neque ipſe reuelauit quod factum eſt, neque miniſtros architriclinus vocauit.Non enim eſſet eis creditum puro homini exiſtimato tanti ſigni teſtimonium reddentibus, ſed vocat ſponſum qui maximè poterat cõſpicere quod fiebat.Et dicit ei:Omnis homo primum bonum vinum ponit,& cætera quę ſequuntur. Ergo non ſimpliciter Chriſtus vinum fecit,ſed vinum optimum fecit. L *Quo ordine miraculum innotuit.*

Talia enim ſunt CHRISTI miracula, vt multo his quæ per naturam fiunt ſint præſtantiora.Igitur aqua quę miraculo præexiſtebat,miniſtros habuit teſtes. Miniſtri, inquit, ſciebant qui hauſerant aquam,architriclino neſciente:vinum autem & quidem bonum,teſtes habuit architriclinum & ſponſum. Probabile eſt autem ſponſum aliquid reſpondiſſe,ſed Euangeliſta hoc prætermittit, ſolum id tangens quod neceſſarium eſt, ſcire ſcilicet quoniam aquam vinum fecit. *Signi huius conſyderatio.*

De hoc tam inſigni miraculo beatus Auguſtinus:Hoc

Domini miraculum,inquit,quo de aqua vinum fecit,non eſt mirum eis qui nouerunt, quia Deus erat qui hoc fecit.Ipſe enim fecit vinum illo die in hydriis,qui omni anno hoc facit in vitibus. Sed hoc aſſiduitate amiſit admirationem.Itaque ſeruauit ſibi Deus inuſitata quædã quę faceret, vt tanquam dormientes homines ad ſe colendum mirabiliter excitaret.

Miniſtri, myſticè. Myſticè,in nuptiis dominicę incarnatiõis miniſtri ſunt doctores & prædicatores, qui ſcripturas legis & prophetarum reuelante Chriſto,& ſenſum illis aperiente,in Euangelica veritate completas eſſe prædicando manifeſtant:quibus Euangelicam doctrinam(quaſi vinum nouũ dulce,feruidũ,& lætificans cor hominis)prædicando propinantibus, quiſquis ſano mentis iudicio, quaſi ſano guſtu fuit,dixit ad ſponſum eccleſiæ factus iam confeſſor eius:Seruaſti bonum vinum vſque adhuc, & adeò bonum quòd nullum eo ſit melius.Siquidem lege(quaſi vino acerbiore) veterata, Euangelium regni Dei vſque in hoc tempus gratiæ diſtuliſti. Sic enim tã naturę exigit ordo quàm gratię,vt ad perfectum deueniatur per imperfectũ.

Itaque facto ex aqua vino in hoc cœleſtium nuptiarũ conuiuio,in eccleſiæ ſanctę domo,lætantur conuiuę.Nimirum,quia vinum hoc lætificat cor hominis,& hic calix inebrians quàm pręclarus eſt.

M Porrò in cunctis Iudæorum atque hæreticorum conuenticulis,quia mater Ieſu ibi non eſt (id eſt,non conuiuatur fides dominicæ incarnationis) ſcripturarum aquę vertuntur illis in ſanguinem,vt corruptas ſcripturas corrupti atque corrumpentes bibant & vomant,imò bibant & moriantur, ſitque ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.De quorum pœna iuſtitia Dei in Apocalypſi laudatur à dicentibus: Iuſtus es Domine, qui es,& qui eras ſanctus,quia hæc iudicaſti,quia ſanguinem ſanctorum & prophetarum fuderunt, & ſanguinem dediſti eis bibere,vt digni ſunt.

Quibus aqua in sãguinem vertitur.

Apoc.16.

Hauriunt etiam nunc iubente Domino miniſtri, id eſt, tractatores ſcripturarũ ſtudioſi,&exponẽtes eas ſpiritualiter ferũt architriclino,dum nõ ſibi tribuunt quod intelligũt,ſed ſpiritui ſancto,qui nõ immeritò &ipſe harũ nuptiarum architriclinus dicitur.Qui quum ſanctarum omnium præcipuus ſit author ſcripturarũ, & rectas earũ interpretationes probat,& falſas damnat.Ipſius ergo laudi propi-

propinandum,& cum eius honore bibendum eſt hoc vinum bonum,quod ſeruatum eſt vſq; adhuc, quod (vt dictum eſt)prioribus temporibus non eſt datum,ſed nobis, in quos fines ſeculorum deuenerunt.

Circa tertium,videlicet ſignorum Chriſti fructuoſum exordium,dicitur conſequenter:

Hoc fecit initium ſignorum I E S V S *in Cana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuam.*

Ergo reprobādus eſt apocryphus liber de infantia Saluatoris,mentiens miracula plurima à Chriſto infante & puero fuiſſe facta,quum hic dicat Euangeliſta hoc in nuptiis factum miraculum, fuiſſe initium ſignorum eius, quum iam eſſet triginta annorum. Quòd ſi obiiciat aliquis de ſtella Magorum, de columba,de cœlis ſuper eum apertis,de Patris voce de cœlis , quæ ſignum iſtud tempore præceſſerant: Dicendum , quod non fuit euidens illa ſigna facta fuiſſe à Chriſto , licet facta fuerint propter eum. N *Liber de infātia Saluatoris vitandus.*

Hoc,inquit , fecit initium ſignorum I E S V S . Magnum ſanè ac preclarum ſignorum fecit initium , quo tanquam fulgurea coruſcatione oculos hominum feriret , vt ad conſyderanda cætera quoque quæ facturus erat , ad credendum regni Dei aduentum attenti ſpectatores & intuitum cōuerterent & credulum auditum.Et hoc,inquit, ſigno manifeſtauit gloriam ſuam , ſcilicet vt viderent illi, & audiremus nos gloriam eius,gloriam quaſi vnigeniti à Patre. Non enim idcirco venerat lucerna vt lateret ſub modio , ſed vt poſita ſuper candelabrum,omnibus qui in domo ſunt luceret.Sic & nos,vbi dignus fructus eſt(id eſt, vtilitas animarum) manifeſtare debemus coram hominibus eam quæ in nobis eſt gratiam, vt videant opera noſtra bona,& glorificent patrem noſtrum qui in cœlis eſt: *Rupert. Preclarū initium ſignorum.* *Ioan. 1.* *Mat. 5.*

Sequitur:

Et crediderunt in eum diſcipuli eius.

Quærit hic Auguſtinus : Quomodo vocantur diſcipuli eius quum vocantur vnà cum ipſo ad nuptias, qui in eum ante miraculū iſtud non crediderant?Nam viſo hoc ſigno primū in ipſum crediderūt.Quomodo ergo nōdū credentes in eum,diſcipuli eius appellātur?Sed illo more loquutionis dictum eſt eſſe diſcipulos eius,quo loquimur quum dicimus Apoſtolū Paulū in Tharſo Ciliciæ natum.Neq; enim iam tūc erat Apoſtolus.Ita diſcipulos Chriſti inuita- O *Quō diſcipuli, qui necdū crediderant.*

tos ad nuptias quum audimus,non iam diſcipulos,ſed qui futuri erat diſcipuli,intelligere debemus.

Et crediderunt,inquit,in eum diſcipuli eius. Non dicit quòd relictis omnibus ſequuti ſunt illum. Nondum enim Ioannes miſſus fuerat in carcerem.Ipſe autem IESVS antequam Ioannes traditus eſſet, curſum publicæ prædicationis ingreſſus non eſt, matre & affinibus relictis circumibat prædicando per ciuitates & caſtella, à qua prædicatione eius cæteri Euãgeliſtę ſuæ poſt baptiſmum eius ſumunt narrationis exordia. Quapropter nec diſcipulis ſuis hoc præceperat,quod non niſi prior ipſe feciſſet,præcipere non habebat,ſcilicet,vt relictis omnibus, ſua quæ nondum illis prædicando oſtenderat veſtigia ſequerẽtur. Inter quos & hunc Euangeliſtam Ioannẽ relictis nuptiis (ipſius enim iſtas fuiſſe nuptias opinio ferè omnium eſt) ipſum Dominum ſequi cœpiſſe arbitramur. Tradit enim Hieronymus quòd eum de nuptiis volentem nubere vocauerit. Et propterea quem à carnali voluptate retraxerat,potioris ſui dulcedine amoris dignatus fuit. Diſcipulos ergo iam quidem habebat, quos ad eum maximè Ioannis teſtimonium direxerat,quibus ipſo Ioanne cœptum curſum peragente priuata miraculorum & doctrinæ ſuę aperiebat initia.

Quis hic ſponſus. *In prol. ſuper Apoc.*

P Porrò quo tempore anni vel die factum ſit ſignum iſtud authoritate ſanctæ eccleſię dubitare prohibemur, quæ ipſa die qua idem Dominus adoratus eſt à Magis, & qua à Ioanne voluit baptizari, huius quoque ſigni celebrat gloriam.

Tempus huius ſigni.

Quòd ſi eodem die reuertente anno factum eſt, imò quia prædictæ authoritati ſanctę Eccleſiæ indubitanter eſt concedendum, cogimur fateri quia toto anno illo cuius initio baptizatus eſt, qui ætatis eius triceſimus extitit,abſque miraculis degit taciturnus. Initio nanque triceſimi anni ſui, videlicet eiuſdem anni die tertiodecimo baptizatus eſt.Dicit enim Lucas: Ipſe autem IESVS erat incipiens quaſi annorum triginta. Quod idem eſt ac ſi dixiſſet: Quando baptizatus eſt IESVS,annus triceſimus ætatis eius volui iam cœperat.

Luc. 3.

Nota. Verum vbi toto illo anno fuerit,vel quid egerit,incertum eſt.Nam ſi exacto quadraginta dierũ ieiunio ſtatim à deſerto rediit, & inter homines ambulauit, quomodo Ioannes qui illũ cœlitus agnouerat,eúmq; oſtẽderat venientem

nientem ad ſe,dicens:Ecce agnus Dei,quomodo(quæſo) lucerna lucens quæ ad hoc accenſa fuerat vt omnibus illum oſtenderet, toto illo anno ſe continuit, nec ſuis ſaltem indicauit diſcipulis? Claret enim quòd eis anno illo non indicauerit, qui tunc primum, id eſt, tertia die ante prædictas nuptias, illo iterum dicente : Ecce agnus Dei, gratulantur ſe inueniſſe illum,& dicunt:Inuenimus Meſſiam,quod eſt interpretatum,Chriſtus.Poteſt itaq; rectè intelligi, quòd & poſt ieiunium quadraginta dierum aliquantum in deſerto perſtiterit, Matthæo dicente : Tunc reliquit eum diabolus, & ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei. Marcus quoque videtur expreſſius indicare moram temporis,dicendo:Erátque cum beſtijs,& angeli miniſtrabant ei. *Matth.4.* *Mar.1.*

Igitur ſicut à maioribus diligenter obſeruatum nobíſque traditum eſt,trigeſimo primo ætatis ſuæ anno iam inchoato,fecit glorioſum hoc ſignorum initium.Dignum ſequacibus ſuis in hoc quoque prouidens exemplum, ne quis immaturè virtutes ſuas in publicum proferat periculo pernicioſæ vanitatis, quum ipſe Dominus(cui vanitas nulla vnquam obrepere poſſet)legitimum tempus,id eſt, plenam viri ætatem ad oſtendendam omnipotentiæ ſuæ gloriam expectauerit. *Quo ætatis Chriſti anno ſignum hoc factum.*

DOMINICA
TERTIA POST EPIPHANIAM DOMINI.

Q*VVM deſcendiſſet* IESVS *de monte, ſequutæ ſunt eum turbæ multæ. Matth.8.*

In hac ſancti Euágelij lectione duo deſcribuntur.Vnum eſt,per Chriſti virtutem leproſi mundatio. Alterum eſt, Centurionis ſerui paralytici, eiuſdem virtute ſanatio,ibi : Quum autem introiſſet Capharnaum.

Circa primum notantur duo. Vnum eſt, Leproſi ſupplicis fidelis precatio. Alterum eſt,Chriſti ſaluatoris benigna miſeratio,ibi:Et extendens Ieſus.

Circa primum tria notantur. Primum eſt, Chriſti Domini de monte deſcenſio. Secundũ eſt, deſcendente Domino turbarum proſequutio, ibi: Sequutæ ſunt eum. Tertium eſt, ipſa leproſi ſupplex petitio, ibi: Et ecce leproſus veniens.

A Circa primum dicitur: Quum deſcendiſſet IESVS de monte. Iſte mons ſecundum Hieronymum fuit mons Thabor, quem CHRISTVS cum diſcipulis ſuis aſcenderat, vt traderet illis præcepta nouæ legis. Vnde Origenes: Docente in mõte Domino, diſcipuli veniunt ad eũ ſicut alacres, ſicut domeſtici, ſicut proximi, ſicut amici vel fra-

Matth.5. tres. Ideo ait & Dominus ad eos: Vos eſtis ſal terræ, & vos eſtis lux mundi. Nunc verò deſcendente eo de mõte, turbæ ſequutæ ſunt eum quæ in montem aſcendere nõ potuerunt, vt pigri populi, vt negligentes, vt imperfecti.

Quinam in mõtem cum Chriſto aſcendunt. Ita & filij Iſrael primitus in montem aſcendere non valuerunt, ad obuiandum Deo pergere non potuerunt, propter ſuam irreligioſitatem & impietatem, ſed ſolus Moſes aſcendit, & pauci cum eo ſeniorum Iſrael. Ita & cum Domino diſcipuli ſoli in montem aſcẽderunt, & tardiores ſteterunt deorſum. Sic & modò vigilantes & alacres, & fideles animæ Deum timentes & Dominum diligentes, cœleſtia regna deſiderantes, Dominum ſemper ſequentes, poſt Dominum in illum cœleſtem montem

Col.3. aſcendunt, audientes Apoſtolum dicentem: Quæ ſurſum ſunt quærite, quæ ſurſum ſunt ſapite, vbi CHRISTVS eſt in dextera Dei ſedens.

Porrò deſcendente nunc Domino, hoc eſt, inclinante ſe ad infirmitatem & impotentiam cæterorum, miſertus imperfectioni eorum vel infirmitati, ſequutæ ſunt eum

Baruc.3. turbæ multæ. Vbi notatur ſecundum. Deſcenderat prius de cœlo, & in terris viſus & cum hominibus conuerſatus eſt, nimirum vt credentium turbæ populorum & ſermonibus ipſius & operibus informatæ per fidem hunc ad regna cœleſtia ſequerentur. Quis enim Dominum gloriæ niſi à maieſtatis ſuæ celſitudine factus homo deſcendiſſet, ſequeretur? Porrò cùm pro ſua benignitate, aſſumpta noſtra humanitate deſcendiſſet, ſequutæ ſunt eum credentium populorum turbæ multæ. Sequebantur ſanè tunc eum turbæ multæ, tametſi non paribus votis. Nam (vt dicit Origenes) aliquanti propter charitatem, aliquanti propter doctrinam, aliquanti propter ad-

mira-

mirationem, aliquanti propter curationem ſequebantur.

Circa tertium, quod eſt ipſa leproſi ſupplex petitio, ſubditur:

Et ecce leproſus veniens adorabat eum, dicens: Domine, ſi vis, potes me mundare.

Non quomodocũque leproſus, ſed (vt Lucas dicit) erat vir plenus lepra. Et rectè quidem poſt Domini prædicationem atque doctrinam ſigni offertur occaſio, vt per virtutum miracula præteritus apud audientes ſermo firmetur: ſicut & Marcus de Apoſtolorum prædicatione ait: Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Hoc & Dominum ipſum vel maximè facere decuit. Quũ enim ipſe ſit Dei virtus, & Dei ſapientia, vt Dei ſapientia in mõte docuit, & de monte deſcendens, vt Dei virtus miracula fecit, vt videlicet virtutũ ſignis (diuinis vtiq; teſtimoniis) doctrinæ ſuæ veritas irrefragabiliter confirmetur. B *Luc. 7.* *Cur poſt doctrinã ſequitur miraculũ.* *Mar. vlt.* *1. Cor. 1.*

Vbi perpendere eſt Domini ſapientiam, quemadmodum diſpenſationes ſuas pro vtilitate variat auditorum, vt nunc quidem à ſignis ad verba tranſeat, nunc autem à doctrina migret ad ſigna. Nam & priuſquam in montem præcepta daturus aſcenderet, multos curauit, vt iis quæ dicenda erant viam pararet, & rurſus hoc prolixo doctrinæ ſuæ ſermone finito, ad facienda nihilominus ſigna regreditur, vt ex iis profectò dicta confirmet. Nam & in ipſo dominici ſermonis fine Euangeliſta ſic ait: Admirabantur turbæ ſuper doctrina eius. Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum & Phariſæi, qui verba quidem legis habebant, ſed operum ſigna non habebant. Dicunt, inquit, & non faciunt. Verum de Ieſu Nazareno dicunt illi duo apud Lucam diſcipuli, quòd erat vir propheta, potens in opere & ſermone, coram Deo & omni populo. Sed ſignum diuinæ virtutis attendamus. *Chryſoſt.* *Matth. 7.* *Mat. 23.* *Luc. vlt.*

Et ecce, inquit, leproſus veniẽs adorabat eum. Vbi Origenes: Deorſum currẽs rogas, ô homo, & in monte nihil dicis. Quare ſic? Quia tẽpus & tẽpora omni rei ſub cœlo, tẽpus docẽdi & tẽpus curãdi. In mõte docuit, illuminauit, monuit, animas curauit, corda ſanauit. Propterea ego illa maiora tẽtare nolui, illa ſũma tardare paſſus ſum. Ipſis ergo ab illo cõpletis, deorſum eo de mõte ad curandum deſcendẽte ſicut de cœlo, ſicuti de cœleſtibus mõtibus ad C

ſaluandos carnales deſcendente,venit ad eũ homo lepro-
ſus,adorãs eum. Antequam peteret adorare cœpit,cultũ
Matth.2. oſtendens, ſicut & illi beati Magi prius procidentes ado-
rauerunt eum,& ita demum ei munera obtulerunt.

Profectò Deũ credebat quem adorabat,iuxta quod in
Deut.6. lege præceptũ eſt:Dominũ Deum tuũ adorabis.Sed nec
Mar.1. ſimpliciter , ſed ſuppliciter adorauit genu flexo (vt dicit
Leproſi Marcus)Cadẽs adorabat,& ſic ſupplicem expreſſit poſtu
depreca- lationem,dicẽs: Domine,ſi vis,potes me mũdare.Domi-
tio. ne (inquit ſecundum Origenem) qui dignè adoraris, qui
meritò coleris,te ego Dominũ adoro,ideóq; te Dominũ
dico. Per te enim oĩa facta ſunt:Tu ergo Domine ſi vis,
potes. Volũtas tua opus eſt.Voluiſti vt hæc immũdiſſima
lepra ſuper me veniret,ſiue propter mea peccata,vt corre-
ptus pœniterem:ſiue propter tuam prouidẽtiam,vt mira-
biliter me mũdans magnificeris. Omnia diſpenſanter &
prudẽter facis,& ſalutem largiter tribuis. Siue ergo hanc
leprã ꝓpter peccata mea portaui, dimittẽs culpas meas,
mũda me,ſiue propter prouidẽtiam tuam,me mirabiliter
munda,vt ab omnibus magnificeris.Domine ſi vis, potes
me mũdare.Voluntas tua opus eſt,quia & opera volũtati
tuæ obediũt. Non dubito,ſicut ille qui ſalutem filij petẽs
Mar.8. dicebat:Si quid potes adiuua nos,ſed ſcio quia omnia po
tes.Ideóq; non potentiam tuam peto, non fortitudinem
quæro.Has enim in te ſcio eſſe indeficiẽtes,ſed tãtum vo
lũtatem tuam deprecor,& ſequẽs virtus ſtatim hanc gra-
4. Reg.5. tiam adimplebit.Tu prius Naaman principem Syriæ per
Heliſæum in Iordane tingens à lepra mundaſti. Hæc ille.

D Sed huius leproſi fidem propinquius attẽdamus. Non
Leproſi dixit:Domine,ſi Deum oraueris,potes me mundare: ne-
fides. que ait:Domine mũda me,ſed ei cuncta commiſit,eúm-
que conferendæ ſanitatis Dominum eſſe confeſſus eſt,
atque in ipſo conſtituit omnium poteſtatem,quum dice-
bat:Domine ſi vis,potes me mundare.

Vnde Hieronymus:Eum,inquit, qui volũtatem rogat,
palam eſt de virtute non dubitare,ſed & fides huiuſmodi
propriè in ipſam dirigitur deitatem,quæ ſola eſt omnipo-
tens.Si vis,potes:quaſi dicat:Solo nutu voluntatis potes.
Et meritò quidem Dominum appellat,nempe qui & lan-
guoribus & ſanitati, vitæ atque morti dominatur. Ac ſi
Heſt.14. dicat:Domine rex omnipotẽs in ditione tua cuncta ſunt
poſita,non eſt qui tuæ poſſit reſiſtere voluntati.

Atten-

Attende quàm fiducialiter petierit. Licet enim nō fuiſſet in monte cum Domino, non tamen ignoraſſe videtur quòd illic admonuit: Petite, & accipietis. Omnis enim qui petit, accipit. Nec tamē de Domini voluntate (vt dicit Ambroſius) quaſi pietatis incredul' dubitauit, ſed quaſi colluuionis ſuæ conſcius, non præſumpſit. Religionis autem & fidei plena confeſſio eſt, dum in voluntate Domini tribuit poteſtatem. *Mat.7.*

Ergo quod ait: Si vis, non eſt aliqua huius diuinæ voluntatis in Chriſto extenuatio, quaſi apud ſe cogitarit, voluntatē Chriſti non eſſe ad omnia bona paratam, verū quia nec ſemper, nec omnibus iſta corporis ſanitas ad animæ prodeſt ſalutē, ignorabat ille num ſibi profutura eſſet iſta lepræ ſuæ mundatio. *Si vis, potes.*

Addiſcamus ex verbis leproſi corporalium infirmitatum medelam non pertinaciter quærere, ſed totum committere beneplacito Dei, qui nouit opportuna, & omnia iudicio diſpoſuit.

Myſticè lepra peccatum deſignat. Lepra enim vniuerſalis eſt corruptio membrorum, quæ in interioribus corporis, id eſt hepate, corde, venis, & neruis incipit, & exterioribus membris iam corruptis, perfectam ſe eſſe prodit. Corrupto ſiquidem humore nutrimētali in vaſis interioribus; reſtat vt cætera membra quæ ex huiuſmodi humoribus nutriuntur, tandem corrumpantur. Nō ſecus animæ lepra, id eſt, peccatum primum ab interioribus incipit, dum cogitatione, delectatione, cōſenſu, peccati virus in anima graſſatur, dehinc ad exteriora per operationem nefariā erumpens deriuatur, & ſic totum inficit corpus, animam, conſcientiam, conuerſationem. E. *Lepra vt peccatum deſignet.*

Proinde ſicut corpus lepra corruptum quodammodo à naturæ ſuæ ſynceritate in quādam morbidam & vitioſam cōtractionem degenerat, vnde & à cohabitatione eorum qui mundi & ſani ſunt ſeparatur: ſic & per peccatū homo à dignitate diuinę ſimilitudinis, amiſſa gratia, in quandam conditionem pecorinam, ne dicam diabolicam deformitatem, degenerat. Vnde & hic quidē ſeparatur à Chriſti corpore myſtico, quod eſt eccleſia, ne particeps ſit omniū timentium Dominum, & cuſtodientium mandata eius, & in futura vita à cœtu eccleſiæ triumphātis procul arcebitur. Nihil enim coinquinatum introibit in illam. *Apoc.21.*

Porrò ſicut interdum lepra nō totam hominis carnem

exterius occupat,ſed quędā membra tantum maculis ſuæ fœdat contagionis,vnde tamen homo totus leproſus iudicatur & immundus:ſic interdum humana conuerſatio,& ſi vniuerſis vitiis ſubiecta non ſit,nonnullis tamen criminibus contaminata,fœdatur. Nam & qui delinquit in vno factus eſt omnium reus.

F Porrò q̄ ſit deteſtabile peccatū (vtiq; lepra ſpiritualis) quantóq; ſit homini incōmodo,typo legis declaratur,quę grauis eſt leproſis,& talis eſt:Omni tēpore quo homo leproſus eſt & immūdus,ſolus habitabit extra caſtra.Item, Quicunq; maculatus fuerit lepra,& ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis,habebit veſtimēta diſſuta,caput nudum, os veſte contectum, contaminatum ac ſordidum ſe clamabit. Vbi nimirum peccatoris typus exprimitur.

Leuit. 13. Quæ homini detrimenta per lepram.

Itaq; peccato cōtaminatus quàm diu peccator eſſe perſeuerat,& nō qualiſcūq; peccator (quum nemo ſit mundus à ſorde,dicēte B.Ioāne Apoſt. Si dixerimus quia peccatum nō habemus,ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt) ſed talis peccator qui iudicio ſacerdotis claue ſcientiæ non errante,immūdus iudicatur,ſolus habitabit, à Deí gratia derelictus, extra caſtra eccleſiæ (vt iam dictum eſt) & à participio iuſtorum ſeparatus.

1.Ioan. 1.

Induitur veſtibus diſſutis, id eſt , inſolentia prauæ conuerſationis.Virtutes enim quaſi quædā veſtimēta animæ ſunt,vtiq; integra & honeſta,de quibus in Apocalypſi dicitur:Beatus qui vigilat & cuſtodit veſtimenta ſua,ne nudus ambulet,& appareat turpitudo nuditatis ſuæ. Vitia verò morum ecōtra quaſi veſtimēta lacera ſunt & diſſuta,quæ turpia non tegunt,ſed produnt,vt per opera crimínoſa palam ſe cunctis qualis ſit oſtendat.

Peccator vt plectēdus. Apoc. 16.

Sed & quaſi diſſutis veſtibus prælati & iudices criminoſum quemq; induunt,quando hunc dignè aut verberibus, aut exilio,aut alia quauis iuſta pœna multatū,cæteris , vt timeant,notabilem reddunt. Nam ad hoc faciendum ex officio tenentur. Quòd ſi hoc facere diſſimulant,criminoſorū hominū quos in peccatis fouerunt Deo iudice ipſi pœnas ſoluent:iuxta quod in Numeris ſcriptū eſt: Quum enim fornicatus eſſet populus cum mulieribus alienigenis,ait Dominus ad Moyſen:Tolle cunctos principes populi,& ſuſpende eos contra ſolē in patibulis,vt auertatur furor meus ab Iſrael. Quur autem peccante populo duces eorum Dominus voluit crucifigi,niſi quia eorum diſſimula-

Cap. 25.

mulationi delinquentium ſcelera iure erant imputanda? Qui enim poteſt obuiare peruerſis, & non facit, eorum ſceleribus fauere conuincitur.

Proinde etiã caput nudum leproſus habet, quia coronã iuſtitiæ peccator amiſit. Vnde in Threnis Propheta lamẽtatur, dicens: Cecidit corona capitis noſtri. Væ nobis quia peccauimus. Hinc per Ezechielẽ Dominus loquitur, dicẽs: Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatẽ, ſecundum omnes impietates quas operari ſolet impius, omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur. G *Leproſi leges.* *Thre. 5.* *Ezec. 8.*

Porrò ꝙ os veſte cõtectũ leproſus habere præcipitur, veſte videlicet ſua, vtiq; diſſuta & immũda, illud ſignificat ꝙ per Pſal. dicitur: Peccatori autẽ dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & adſumis teſtamẽtũ meũ per os tuũ? Tu verò odiſti diſciplinã, proieciſti ſermones meos retrorſum. Si videbas furem, currebas cũ eo, & cũ adulteris portionem tuam ponebas, & cætera quæ ſequuntur. *Os veſte tectum.* *Pſal.*

Os ergo veſte ſua contectum gerat cui propria delicta quo minus alios crimino ſos iudicet, obſiſtunt, dicẽte Apoſtolo: Inexcuſabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alium, teipſum cõdemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Exiſtimas autẽ hoc ô homo qui iudicas eos, qui talia agũt, & facis ea, quia tu effugies iudiciũ Dei? Et infra: Qui prædicas non furandum, furaris, qui dicis non mœchandũ, mœcharis, qui abominaris idola, ſacrilegium facis. Quiſquis ergo crimino ſus locum occupat iudicis, audiat dicentem: *Rom. 2.*

Qui ſine peccato eſt veſtrũ, primus in illã lapidẽ mittat. *Ioan. 8.*

Proinde os veſte cõtectũ habet, quia nec laudare Deũ idoneus eſt, nec rogare. Non enim eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Quin & per Eſaiã Dominus clamat: Quũ multiplicaueritis orationẽ, non exaudiã. Cauſam ſubdit: Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Hinc & ꝑ Sapiẽtem dicitur: Qui obturat aurẽ ſuam ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabilis. Deniq; ſordidũ ſe cõtaminatũmq; ſua voce clamabit, id eſt, aliũ iudicabit neminẽ, q̃ ſemetipſum, vt ſic dei iudicium effugiat, dicente Apoſtolo: Si noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. *Eccle. 15.* *Eſa. 1.* *Prou. 21.* H *Peccator ſeipſum iudicet.*

Sed nondum contra leproſos legalium pœnarum finis. Alio nempe loco lex dicit: Qui fuerit leproſus non veſcetur de his quæ ſanctificata ſunt mihi, donec ſanetur. Item Qui acceſſerit ad ea quæ ſãctificata ſunt Domino, in quo *1. Cor. 12* *Leui. 22.* *1. Cor. 12*

eſt immunditia,peribit coram Domino.

Quid aliud lex iſta prætendit, niſi quòd Apoſtolus ma-
1.Cor.11 niſeſtè teſtatur,dicens: Quicunq; manducauerit panem, aut biberit calicem Domini indignè,reus erit corporis & ſanguinis Domini? Probet autem ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè,iudicium ſibi manducat & bibit,quaſi di-
Ioan. 13. cat:Peribit coram Domino. Poſt ſumptam de manu ac menſa Domini bucellam, introiuit in Iudam ſathanas. Clamat Propheta:Nunquid carnes ſanctæ auferent à te iniquitates tuas?

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Et extendens Ieſus manum,tetigit eum,dicens: Volo. Mundare. Et confeſtim mundata eſt lepra eius.

Hic ponitur Domini ſaluatoris benigna miſeratio.Vbi tria Chriſtus feciſſe deſcribitur. Primo enim extendens manum leproſum tetigit. Secundo, ad petentis leproſi verba notanter reſpondit,ibi: Volo. Tertiò, à lepra iam mundato præceptum triplex dedit,ibi:Et ait illi Ieſus.

I Circa primum dicitur: Et extendens Ieſus manum,
Virtus corporis Chriſti. vtique potenter & miſericorditer, tetigit eum, vt videlicet tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, lepræ morbum propelleret. Nam (vt dicit Theophylactus) ipſius ſacra caro eſt purgatiua, & vitam tribuens,ſicut exiſtens verbi Dei caro.

Vt autem ait Cyril.mirari eſt hic Chriſtum diuinè pariter & humanè, id eſt,& ſpiritualiter & corporaliter operātem. Diuinum enim eſt ita velle, vt præſto fiant omnia: humanum autem,extendere dextram. Vnus enim Chriſtus ex vtriſq; perficitur,eò quòd verbum caro factum eſt. Et quia cū vtraq; hominis particula,anima ſcilicet & corpore vnita eſt deitas,per vtraq; patebant ſupernæ naturæ indicia.Corpus enim,reconditum in ſe lumen declarabat, dum palpando præſtabat remedia, ſed anima præpotenti voluntate,diuinam oſtendebat virtutem.Sicut enim ſenſus tactus proprius eſt corporis, ſic & animæ voluntarius motus,velut anima tangit corpus.

Sed quum lex leproſorum contactum prohiberet, vi-
Leuit.14. detur Dominus contra legem leproſum hunc tetigiſſe.
Legi Chriſtus non ſubiectus. Dicendum,quòd ideo lex leproſi contactum prohibebat, ne tangens immunditiam,vel contagionem contraheret. Dominus autem à nullo potuit inquinari, ſicut nec ſol inqui-

inquinatur,dum ſuos radios ſuper immunda quæque diffundit. Vnde Beda:

Et lex quidem tangi leproſos prohibet,ſed qui Dominus legis eſt,nõ obſequitur legi, ſed potius legem facit. Non tamen ideo tetigit,quia ſine tactu mũdare non poterat, ſed vt probaret quia ſubiectus non erat legi, nec cõtagium timebat vt homines,& quia cõtaminari non poterat,q alios liberabat, & lepra tactu Domini fugaretur, quæ ſolebat cõtaminare tangentem. Dum enim(vt dicit Origenes)leproſum Dominus tetigit,inuenta eſt manus eius non lepram,ſed mundũ corpus tetigiſſe. Proinde leproſum tetigit,vt humilitatem demõſtraret,vt nos doceret nullũ ſpernere,nullũ horrere,nullum cõtemptibilem ducere propter corporis læſionem, aut maculationem, quæ à Domino immittuntur,pro qua ipſe ſcit ratione. *Cur leprosum tetigit.*

Heliſæus nec ad leproſum domo egredi,nec hunc tangere voluit. Dei filius pro ſua benignitate tangere leproſum non refugit. Vetat lex æquè vt leproſum, ita & mortuum tãgere. CHRISTVS autem ſicut nec leproſos,ita nec mortuos tãgere dedignatur,nec tamen huiuſcemodi tactu potuit contaminari(vt iam dictũ eſt)qui tangendo, & leproſos mundare,& mortuos nouerat ſuſcitare. *4.Reg. 5.*

Secundo,oſtenditur in litera,quemadmodũ ad leproſi ſupplicãtis verba reſpõdit,dum illo dicẽte:Domine ſi vis, potes me mundare: ipſe prompta benignitate reſpondit: Volo. Mundare. Vbi Ambroſius:Eo ſanat genere,quo fuerat obſecratus. Ac ſi dicat ſupplicanti; Habes meam voluntatem,habes meæ pietatis affectum. Potẽtiam meam confiteris & virtutem, & tantum imploras voluntatem. Magnificè credis,magnificè & mundaberis:non dubitaſti credere,nõ morabor te ſanare. Dicis mihi Domine ſi vis. Ecce volo. Dicis mihi,potes. Ego tibi dico:mundare. Quo dicto,cõfeſtim mundata eſt lepra eius. O reſponſum admirandæ benignitatis,amplectendæ miſericordiæ,amandæ bonitatis,& virtutis nonniſi diuinæ. *L* *Quàm præſto Chriſti beneficẽtia.* *Origenes.*

Volo,inquit. Hęc ſua volũtas tam clemẽs,tam propẽſa, omniũ bonorum & omniũ quæ nobis in bonum cedũt, vna & certa ratio & cauſa eſt. Volo,inquit,mũdare,quod vtique verbũ eſt imperantis. Nihil medium eſt inter opus Dei,atque præceptum,quia in præcepto eſt opus. Deniq; dixit & facta ſunt. Vides igitur ꝙ dubitari nõ poteſt,quia voluntas Dei poteſtas eſt. Si ergo volũtas Dei poteſtas eſt, *Beda.*

eſt, qui vnius voluntatis adſerunt, vnius vtique adſerunt poteſtatis. Itaque quaſi habens poteſtatem ſanandi, & iubendi authoritatem, operandi teſtimonium non refugit.

M *Chryſoſt.* *Phariſæos nō adfuiſſe.* Cæterum facilè colligitur, huic miraculo non adfuiſſe Phariſæos inuidiæ liuore tabidos. Si enim interfuiſſent, tangente Chriſto leproſum, nunquam ſibi temperaſſent quin dixiſſent: Vt quid hæc facis? Cur leproſum contra legem tangis? Quum igitur ex tanto populo nullus accuſat, neque erant ibi corrupta iudicia, neque ſpectatores liuore vitiati, ideo ad confirmandam leproſi ſimul & turbarum fidem: Volo, inquit.

Quum autem tot & tanta ſigna Chriſtus fecerit, nunquam tamen hoc verbo vſus fuiſſe refertur. Veruntamen non malè conueniebat petitioni leproſi. Quia enim ipſe obſecrans, dixerat: Domine ſi vis, rectè ei reſpondit Dominus: Volo. Similiter de Domini poteſtate nihil dubitanti, quum diceret: Potes me mundare. Reſpondit: Mundare. Et confeſtim mundata eſt lepra eius.

Quod vtique argumētum eſt vera fuiſſe verba deprecantis: Domine, ſi vis, potes me mūdare: id eſt, ſolo nutu, ſeu imperio voluntatis potes. Aliàs enim nec paritura eſſet natura, nec lepra cederet, ſi quam nō habuiſſet deitatem ſibi arrogaſſet. Celerius autem (vt dicit Chryſoſtomus) ceſſit hic natura Deo, quàm potuerit Euangelium exprimere. Nam cōfeſtim quoque ipſo multò eſt tardius illius operis celeritate, quo leproſi facta eſt curatio. *Curatiōis celeritas.*

Circa tertium, id eſt, quo Chriſtus à lepra iam mūdato præceptum triplex dedit, ſubditur:

Et ait illi IESVS: *Vide, nemini dixeris, ſed vade, oſtende te Sacerdoti.*

Tria iniungit à lepra mundato, videlicet, ne cui quod ſecum eſt factum dicat, Vt ſe Sacerdoti oſtendat, & vt offerat munus ſuum. Quo ad primum, non otioſè præcepit, ne cui diceret, ſed plures ob cauſas.

N *Leproſo mundato tria præcipiuntur.* Primo, vt per hoc doceret nos de benefactis vanā apud homines gloriam non quærere. Vnde Beda: Quare præcipitur nemini dicere, niſi vt doceret nō vulganda noſtra beneficia, ſed ſilētio premenda? vt nō ſolum abſtineamus à mercede pecuniæ, ſed etiam gratiæ, id eſt, humani fauoris. Vbi etiā Origenes: Quare Domine nūc dicis, nemini dixeris? Propter meam, ait, humilitatem, & vt vos doceamini

mini quando aliquid boni facitis, non gloriari, non extolli, nõ inaniter placere velle in conſpectu hominum, ſicut cõſuetudo eſt aliquãtis, ſiue quum aliquid boni fecerint, ſiue quũ ieiunauerint, ſiue in pauperũ eleemoſynis & largitatibus, ſiue in altaris honore, ſiue in ſanctorũ honorificentia. Etenim ipſi homines volũt glorificari, & ſibi placere, ante Dominum mercedem perdentes. Hæc ille. *Opera bona celanda.*

Secũdò, quia non erat opus prædicare, quod operis euidẽtia demõſtrabat. Vnde idem Origenes: Te tacente, hoc mirabiliter clamabit. Te os non aperiente, omnis tui cordis ſubſtantia iubilabit. Heſterno immundus, & hodie mũdus: ante puſillum horribilis, & nunc decorus. Vndè Hieronymus: Re vera neceſſarium non fuit, vt ille ſermone manifeſtaret, quod corpore præferebat. Quaſi & ipſe Dominus diceret: Non eſt, quod tu miraculum vndique celebrans exclames: illud enim te tacẽte per ſe clamabit.

Tertia, imperati cauſa ſilentij fuit ſecundum Ambroſium, quia meliores Chriſtus putabat, qui magis fide ſpõtanea, quàm ſperatis beneficiis crediidiſſent.

Quarta eiuſdem ſilentij cauſa erat ſecundum Hilariũ, vt hæc ſalus non quaſi verbo oblata quæratur, ſed neceſſitate cogente, deuotè poſtuletur. Et quidem nouerat Chriſtus, quia non eſſet ille taciturus, ſed prædicaturus paſſim tam ingens beneficium, & tamen quantum in ipſo eſt, fugit oſtentare quod fecerat. Neque ſemetipſum prædicari iuſſit, ſed dari Deo gloriam, vt & per iſtum gloriæ atque iactantię renuntiandum doceret, & per illum quẽ à legione mundauerat, gratias nos Deo referre commoneret, eiúſque beneficia confiteri. Vnde Auguſtinus: *Chryſ. Oſtentationem vt Chriſtus vitauit. Luc. 8.*

De bonis & præclaris Dei donis nemo debet temerè gloriari: prona enim hæc eſt ad peccandum hominibus via. Si enim leproſus iſte mũdatus proprium ſuum in hac requiſiuiſſet honorem, quaſi ipſe præ tot leproſis fuerit dignus qui à Domino ſanaretur, Deum iſta tam temeraria & inſolenti ſuperbia multum offendiſſet, quum ſoleat vanam huiuſcemodi de ſeipſo gloriã futilis quædam comitari arrogantia. *O De donis Dei non gloriandum.*

Porrò iſtiuſmodi vanæ glorię incõmodum graue ſenſit Ezechias rex Iuda. Qui quum nũtiis Merodach regis Babylonis argentum ſuũ & aurum totum, & omnia quæ in theſauris ſuis habebat, oſtẽdiſſet, & ſe & hæredes ſuos omnibus illis bonis priuauit. Nec bona tantùm abrepta *Ezechiæ gloriatio punita. Eſa. 39.*

ſunt,

Si non veniſſem, & loquutus fuiſſem eis, peccatum non habebent. Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo. Si opera non feciſſem in eis, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem viderunt, & oderunt & me, & patrem meum. *Ioan. 15.*

Sextò, vt per hoc irrefragabilis miraculi veritas confirmaretur, & ne quiſquam phantaſiam, aut magicam illuſionem arbitraretur. Vnde & Marcus habet: Vade & oſtende te Principi Sacerdotum. *Mar. 1.*

Tertio præcepit leproſo mundato, vt ſecundum legem Moſi pro ſua emundatione munus ſuum offerret. Vnde ſubditur:

Et offer munus tuum, quod precepit Moſes in teſtimonium illis.

Quaſi dicat: Mundus factus es, noli obliuiſci quans fueris, & qualis factus es. Non ceſſes gratias agere, non taceas Dei erga te gratiam confiteri. Hoc & nos debemus facere chariſſimi (inquit Origenes) quando à Domino noſtro de aliquo periculo liberamur, quando ab aliquo dolore ſaluamur, ſiue infirmitatis, ſiue vulneris, ſiue de qualibet neceſſitate. Non efficiamur ingrati, non relinquamus redemptorem noſtrum, ſed alacriter actiones gratiarum ei reddamus, ſed & munera noſtra ſecundum ſubſtantiam ad honorificandum eum exhibeamus. *Q De obtenta ſanitate non ſit ingratus.*

Offerre iubet Dominus ſacrificium, vt oſtenderet quòd non ſolueret legem, ſed impleret, qui ſecundum legem gradiens, ſupra legem ſanaret eos, quos remedia legis non ſanauerant. *Beda.*

Quòd ſi quem moueat quo modo Dominus Moſaicum videatur approbare ſacrificium, quum id non receperit Eccleſia, meminerit nondum cœpiſſe tunc eſſe ſacrificium ſancti ſanctorum, quod corpus eius eſt. Nondum enim obtulerat in paſſione holocauſtum ſuum. Nec oportebat auferri ſignificantia (i. figuralia) ſacrificia, priuſquam illud quod ſignificabatur confirmatum eſſet conteſtatione Apoſtolorum prædicantium, & fide credentium populorum. Offer, inquit, munus tuum. Vt omnes qui te vidēt & portare & offerre, credant his miraculis, & magnificent Deum qui miſertus eſt tui, & infidelibus per hoc increpatio & teſtimonium duritiæ cordis ipſorum fiat. Sic & alium triginta octo annis iacentem in infirmitate erigens à languore, iuſſit portare grabbatum, & ire in domum *Figurales ceremonias cur obſeruare iubet.* *Orig. in.* *Ioan. 5.*

mum ſuam, vt lectum ſuum portando per mediam ciuitatem, laudaret & inuocaret eum, qui ipſum ſanarat.

Ioan. 9. Hoc modo & à natiuitate cęcum miſit ad natatoriam Siloë, vt videntes ambulare illuc eundem cæcum, & iterum remeantem, mirati & obſtupentes, crederent talia ſigna facienti.

R Quod autem addidit in teſtimonium illis, variè eſt expoſitum. Vno modo vt ſit ſenſus: Offer munus tuũ quod præcepit Moyſes in teſtimonium illis, videlicet leproſis, quòd mundati ſunt: ita vt munus illud teſtetur ſanitatem leproſis iam eſſe reſtitutam, in cuius rei teſtimonium & hic quoque munus ſuum offerret. *In teſtimonium illis.*

Alio modo vt ſit ſenſus: Offer munus tuum quod præcepit Moyſes in teſtimoniũ illis, i. in accuſationem & cõdemnationem Sacerdotibus. Quum enim Sacerdotes Iudæorum Chriſti tã doctrinã quàm miracula calumniarẽtur, voluit iã mun⁹ illud eis eſſe in teſtimoniũ, vt hinc ſaltẽ cognoſcerẽt, & iniuſtos ſe eſſe, & meritò à Deo corripi.

Num. 17. Cui non diſſimile eſt quod in Numeris ſcriptũ eſt: Refer virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij, vt ſeruetur ibi in ſignum rebellionis filiorũ Iſrael. Et illud quod

Deut. 31. alio loco dixit Moyſes: Tollite librum iſtũ, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei veſtri, vt ſit ibi contra te in teſtimonium. Ego enim ſcio contentionem tuam, & ceruicem tuam duriſſimam. Vides & librum legis poſitũ in teſtimonium, vt quiſquis legem tranſgrederetur, teſtem iam eum haberet contra ſe, quomodo ex præſcripto eiuſdem legis veniret puniendus. Itaque miraculum hoc carmine commendans vates Euangelicus, ait:

Sedulius.
Ecce autem mediæ clamans ex agmine turbæ
Leproſus, poſcebat opem, varióſque per artus
Plus candore miſer: Si vis Domine, inquit, ab iſtis
Me maculis mundare potes: Volo Chriſtus vt, inquit,
Confeſtim redit vna cutis, proprióque decore
Læta peregrinam mutarunt membra figuram.
Inque ſuo magis eſt vix agnitus ille colore.

Leproſus moraliter. *Luc. 5.* Quoniam verò typicè (ſecũdum Bedam) vir iſte leproſus peccatis lãguidum genus deſignat humanũ, rectè nõ ſolum leproſus, ſed & plenus lepra apud Lucam deſcribitur. Omnes enim peccauerunt, & egẽt gloria Dei. Illa. ſ. vt extenta manu Saluatoris, hoc eſt, incarnato Dei verbo, humanámq; contingẽte naturam, ab erroris priſci varietate mun-

mundentur,poſsintq; cum Apoſtolis audire:Iam vos mun di eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Et qui diutius abominabiles à populi Dei erant caſtris ſecrē ti,iam aliquando templo reddi,& ſacerdoti queant offer-ri,illi vtique cui dicitur:Tu es ſacerdos in æternum , audientes ab Apoſtolo : Templum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.Offerántque pro emūdatione ſua ſicut prę cepit Moyſes,id eſt : Exhibeant corpora ſua hoſtiam viuentem,ſanctam,Deo placentem. *Ioan. 15.* *Rom. 12.*

HOMILIA ALTERA.

C*Vm autem introiſſet Capharnaum,acceſsit ad eum Centurio. Matth. 8.*

In hac parte euangelicæ lectionis duo ſunt conſyderanda.Primum eſt,pro ſalute ſerui Centurionis interceſſio. Secundum eſt,Centurionis fidei magnifica commendatio,ibi:Audiens autem Ieſus.

Circa primum tria notantur.Primum eſt, Centurionis ad Chriſtum acceſſio.Secundum eſt languentis paralytici cruciatus & afflictio,ibi:Domine puer meus iacet. Tertium eſt,ad Chriſti promiſſa pia Centurionis reſponſio, ibi:Et reſpondens. A

Circa primum dicitur:Quum autem introiſſet Capharnaum,nempe ciuitatem Galilææ , in qua ſæpiùs virtutis ſuæ magnalia oſtendit,quemadmodum obiectum fuit ei non parua cum inuidia à conciuibus in Nazareth qui dicebant:Quanta audiuimus facta in Capharnaum , fac & hic in patria tua. *Luc. 4.*

Quum ergo introiſſet Capharnaum , acceſſit ad eum Centurio.Centurio dicebatur , qui in exercitu Romano centum militibus præpoſitus erat.Hic ergo acceſſit ad Ieſum alienigena quidem genere,ſed domeſticus corde,alienus natione,ſed alacer fide,militum princeps,ſed plus angelorum gaudium. *Centurionis laus.* *Origen.*

Acceſſit autē Centurio,nō quomodo illi qui quondam ad Heliam in Carmelo aſcendentes quinquagenarij,mox ad ipſius imprecationē cœleſti igne cum ſuis quiſq; quinquaginta conſumendi.Nam iſte ob meritū fidei ſuæ conſortio reputatus eſt dignus Abrahæ.Vt autem dicit Euſebius,ſtrenuus quidē in bellicis rebus erat iſte Centurio, & Romanis in Capharnaum ciuitate militibus præfectus. Et quia ſpecialis ſeruiens eius domi lāguens iacebat,conſyderans quales Saluator erga cæteros virtutes agebat,ſa- *4.Reg. 1.*

nando languidos, & iudicans quòd non ſecundum vires humanas hæc agebantur miracula, acceſſit ad eum, vt ad Deum, non habito reſpectu ad apparens organum (id eſt, mortale corpus) quo cum hominibus conuerſabatur.

Lucas de Centurione. *Luc. 7.*

De hoc ſic habet Lucas: Cēturionis cuiuſdā ſeruus ma lè habens, erat moriturus, qui illi erat pretioſus. Et quum audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogās eum vt veniret, & ſanaret ſeruum eius. At illi quum veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſolicitè, dicentes ei: quia dignus eſt vt hoc illi præſtes. Diligit enim gentem noſtram, & Synagogam ipſe ædificauit nobis.

Ex quibus videtur, ꝙ iſte Centurio perſonaliter non acceſſit ad Ieſum, ſed interceſſores miſit ſeniores Iudæorū, qui pro ſalute chariſſimi ſeruientis ſui Chriſtum interpellarēt, quum ipſe Chriſti præſentia ſe iudicaret indignum.

Quum ergo Dominus iret cum ſenioribus illis ad domum eius, ille hoc audiens, miſit ad eum amicos, dicens: Domine noli vexari. Non enim dignus ſum vt ſub tectum meum intres, ſed dic verbo & ſanabitur puer meus. Hæc ſecundum Lucam.

B

Apparens diſſonātia ſoluitur.

Vbi quæritur, Quomodo verum ſit quòd Matthæus dicit, quòd acceſſit Centurio ad Ieſum, quum Lucas dicat eum miſiſſe ſeniores.

Ad hoc reſpondens Chryſoſtomus, dicit hic Lucam duo oſtendere, quanta videlicet fuerit Iudaica adulatio, & quòd homines calamitate preſſi, modo hoc modo illud conſilium anteponunt. Quare, inquit, veriſſimè mihi videtur, quum voluiſſet ad Ieſum proficiſci Centurio, detentum fuiſſe à Iudæis, qui ei aſſentarentur atque dicerēt: Nos ibimus, & adducemus eum. Quod ita eſſe perſpicies, ſi plenam aſſentationibus orationem eorum diligētius cōſyderaueris. Nec eſt alienum ab vſitato more ſcripturæ, ſi dixerimus primo quidē aliquos fuiſſe miſſos qui præmiſſa dicerēt, deinde quoque ipſum acceſſiſſe, ac per ſe iterum eadem dixiſſe, atque hoc addidiſſe: Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum Ergo digreſſis à Cēturione Iudæis, ipſe per ſe fidei ſuæ ſynceritatem oſtendit, neque voluit Dominum venire in domum ſuam, quin potius ad ipſum abiit, quod hic Matthæus refert vſitato Euangeliſtarum more, vt quod vnus omiſit, ſuppleat alter.

Diligit, inquiunt, gētem noſtram, & ſynagogā ipſe ædificauit nobis. Vbi idem Chryſoſt. Decebat ſiquidem ipſos dice-

dicere, quoniam ipſe volebat venire & ſupplicare, nos autem detinuimus, videntes calamitatem, & cadauer quod in domo iacebat. Reuera autem propter inuidiam nolebant fidem viri detegi, & ne magnus aliquis ipſe Chriſtus putaretur, cui preces porrigũtur. Ideóque principio cum impediebant venire ad Ieſum, vice eius ipſi venientes. Ex quibus ſoluitur ea quæ inter Lucam & Matthæũ videtur eſſe diſſonantia, dicente Matthæo; quòd ipſe dixit: Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, quum Lucas dicat, rogans vt veniret & ſaluaret ſeruum eius. Sed mihi videtur, inquit, ꝙ Lucas ſignificat nobis Iudaicas blãditias. Nam (vt iam dictum eſt) credibile eſt quòd cùm vellet ad Chriſtum abire Centurio, ob iam dictas cauſas retraheretur à Iudæis blandientibus & dicentibus, quia nos euntes ducemus eum, vt iam dictum eſt.

Circa ſecundum, quod eſt languentis paralytici cruciatus & afflictio, ſubditur in litera:

Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

C Apud Lucam de hoc Centurionis ſeruo dicitur quòd erat moriturus. Et quidem reuera ex eodem morbo erat moriturus, ſi non domini ſui fide deprecantis, & Chriſti miſerentis pietate fuiſſet redditus vitæ. Sic & Ezechias rex iuxta humanæ naturæ modum erat moriturus, cùm veracis Prophetæ verbis audiuit: Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues: ſed occulto diuinæ prouidentiæ iudicio, quæ omnia in menſura, & numero, & pondere diſpoſuit, quindecim adhuc annorum vitam lachrymis precibuſque nacturus.

Seru⁹ iſte erat moriturus.

Eʒa. 38.

Porrò ſuperna diſpenſatione factum eſt, vt ſeniores Iudæorum prius mitterentur ad Chriſtum, hiſque cognoſcentibus qui languerat, ſanaretur, quò inexcuſabiles forent, ſi credente viro gentili, non crederent. Itaque iuxta intellectum iam expoſitum, Centurio tãdem per ſemetipſum accedẽs: Domine, inquit, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur. Non in vna re tantum miſerabilis quòd iacet, ſed in alia, quòd paralyticus, tertia, quòd malè torquetur. Omnia enim iſta dolorem congeminant, dum coram Domino exponit, & iacentem, & paralyticum, & durè detentum.

Iudeorũ perfidia.

Origenes.

Itaq; vt animæ ſuę anguſtias declararet & illius cruciatũ demõſtraret, & inuitaret Domini beneuolẽtiam, Puer meus, inquit, iacet in domo paralytic⁹, & malè torquetur.

Centurionis pietas ſingularis.

Multi tunc tēporis pro diuerſis rogabant infirmitatibus, alius pro filio, alius pro alio aliquo, ſed nullus pro ſeruo niſi iſte ſolus. Et hoc ei in augmentū beatitudinis, & ad coronam gloriæ erat. Cogitabat intra ſe: Mihi ſeruus eſt, & ego ſeruus ſum creatoris. Iſte me habet ſuper terram dominúm, & ego Dominū magnū habeo in cœlis. Si ergo ei nō miſereor, quomodo mihi ille miſerebitur? Si ego huic non ſubuenio, quomodo mihi ille ſubueniet?

Sint erga ſeruos domini clementes. Sic debēt oēs qui famulos habēt & famulas cogitare, ſic miſereri, ſic cōdolere eis, ſic ſupplicare, ſic curam habere de ſeruis ſuis vel de ancillis ſuis, ſicut ille B. Centurio fecit, qui nō minus ſolicitus Dominū rogauit pro ſeruo, quàm ſi filius eius fuiſſet. *Epheſ. 6.* Vnde & Apoſtolus clementiam dominis præcipit erga ſeruos, dicēs: Et vos domini eadem facite illis, id eſt ſeruis, remittētes minas, ſciētes quia & illorū & veſter Dominus eſt in cœlis, & perſonarū acceptio non eſt apud Deum. Grauiter ergo peccāt immites domini qui famulos quū ægrotare cœperint, domo pellūt miſeros, ignaros quò ſe recipiant. Tales domini, exēplum *1. Reg. 30.* ſequūtur illius Amalechitæ hominis, qui ſeruū ægrotare incipiētem in via dereliquit, quem Dauid inuentum cibo *Dauid reficit laſſum.* refocillauit & potu. Qui quū comediſſet, reuerſus eſt ſpiritus eius, & refocillatus eſt. Nō enim comederat panem, neq; biberat aquā tribus dieb' & tribus noctibus. Dixítq; ei Dauid: Cuius es vel vnde, & quò pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego ſum, ſeruus viri Amalechitæ. Dereliquit aūt me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiuſtertius.

Eccleſ. 33 Atqui lōgè aliter docet, q ait: Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua, quaſi fratrem ſic eū tracta. Quod vtiq; fecit beatus iſte Cēturio, qui nullam viſus eſt æſtimaſſe differētiam inter ſeruū & dominū, quia & ſi dignitas diuerſa eſt in hoc ſeculo, vna tamen illis eſt natura.

D Sed cur ipſe languentem non adduxit ad Saluatorem? *Magna Centurionis fides.* Vtique quia morti iam vicinus transferri nō potuit. Sed & magnæ fidei ſuæ Chryſoſtomus hoc tribuit, maiorémq; hanc indicat, quàm fuerit illorum, qui per tectū immiſerunt ægrotum. Quia enim nō dubitabat vel ſolo Domini verbo ſanari poſſe iacētem, idcirco minimè deportandum putauit. Vnde & Origenes ad ipſum Cēturionem ſermonem dirigēs: Et huc, inquit, quare non attuliſti eum, ſicut illi paralyticum illum in lecto portauerunt? Ideo quia non eſt opus oſtendere omnia videnti. Non opus eſt in conſpectu

ſpectu

ſpectu eius adferre, cuius potentia non terminatur, nec includitur, nec excluditur loco.

Attende quemadmodum nihil petens ſolam infirmitatem expoſuerit. Sciebat enim quia Chriſtus potens eſſet ad faciendum, ſapiens ad intelligendum, & miſericors ad exaudiendum. Ideo infirmitatem tantùm expoſuit, remedium autem ſanitatis in poteſtate miſericordiæ eius dimiſit: Non ergo dixit iſte ſicut ille modicæ fidei Regulus, Domine deſcende priuſquam moriatur filius meus. *Chryſoſt.* *Ioan. 4.*

Porrò Chriſtus cordium cognitor, Centurionis tacito deſiderio reſpondet. Vnde ſequitur:

Et ait illi Ieſus: Ego veniam & curabo eum.

Ecce reſponſio benigna. Vltroneus enim id offert, quò ſe ille prorſus credebat indignum. Apud Lucam habes, Quia iam Dominus illò pergebat. Vbi Beda: Magna Domini ſublimitas, qui ſolo verbo curare valebat, ſed non minor humilitas, qui ſeruũ dignatus eſt viſitare languentem. Nam quaſi potens & benignus ſaluare pergebat, & itineris medio rogatus dicto ſaluauit, ne videlicet ob impotentiam virium, & non ob humilitatis exemplum corporaliter ire putaretur. Alibi ad ſanandum Reguli filium venire noluit, ne diuitias honoraſſe videretur. Hic ne conditionem ſpreuiſſe ſeruilem, ad Centurionis famulum ſe venturum promittit.

Et aduerte Dominum hic facere voluiſſe quod aliàs feciſſe non legitur. In aliis enim omnibus voluntatem ſequitur præſtolantium: hic autem vltroneus non modò curare, ſed & ad domum ire promittit. Et hoc quidem, ne (vti dictum eſt) deſpectam videretur habere conditionem ſeruilem, qui pro nobis formam ſerui accepit, & quia hoc Centurionis huius humilitas, charitas, & prudentia merebantur. *Ad ſeruum venire Chriſtus præſto.* *Chryſoſt.*

Circa tertium, quod eſt ad hæc Chriſti promiſſa fidelis & humilis Centurionis reſponſio, ſubditur:

Et reſpondens Centurio, ait: Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.

Vbi Auguſt. Dicẽdo ſe indignũ, præſtitit dignũ, nõ intra cuius parietes, ſed in cuius cor Chriſtus intraret. Neq; enim hoc cum tanta fide & humilitate diceret, niſi illum quem timebat intrare domum ſuam corde geſtaret. Non enim eſſet magna fœlicitas, ſi Dominus intraret eius parietes, E

tes,& non eſſet in pectore eius. Magiſter quippe humilitatis & verbo & exẽplo diſcubuit in domo cuiuſdam Phariſæi ſuperbi nomine Simonis,& quum in domo eius recũberet,non erat in corde eius,vbi caput reclinaret filius hominis.Ita etiam quendam ſuperbum(quantum intelligitur ex verbis ipſius domini)vltro ſecum ire cupiẽtem,à ſuo diſcipulatu reuocauit.Sequar te,ait domine,quocũq; ieris.Et Dominus in eius corde inuiſibilia videns,Vulpes, inquit, foueas habẽt,& volucres cœli nidos,filius autem hominis nõ habet vbi caput ſuum reclinet.Reuocat ergo iſtum ire cupiẽtem,trahit aliũ recuſantem.Eodem quippe loco ait cuidam:Sequere me.Et ille:Sequor, inquit,te Domine,ſed ſine me primo ire,& ſepelire patrem meum. Piè quidem excuſauit,& ideo dignior cuius excuſatio remoueretur,& vocatio firmaretur.

Igitur Dominus in domo ſuperbi Phariſæi erat,in pectore eius non erat. In huius verò Centurionis domum nõ intrauit,ſed pectus poſſedit.Zachæus verò Dominum & domo ſuſcepit & animo. Ideo autem Centurioni non petenti aduentum ſuum promiſit Chriſtus,vt huic verbo daret occaſionem,vt tanta Cẽturionis iſtius fides humilitáſq; pateſceret. Si enim puerum illico ſanaſſet,ſyncera illius feruénſque fides ignota nobis fuiſſet,ſicut & fidem
Mat. 15. mulieris Chananitidis Dominus probauit,dũ non ſtatim illius preces exaudiuit, quas ſi mox à principio exaudiſſet,nullũ nobis de illius humilitate,patiẽtia,perſeuerãtia, ac fide cõſtantiſſima,relictũ eſſet imitationis exemplum. Domine,inquit,nõ ſum dignus,vt intres ſub tectũ meum.
Beda. Propter vitæ Gentilis conſcientiam,grauari ſe magis putauit dignatione Domini,quàm iuuari.Nec poſſe habere hoſpitem Chriſtum,cuius & ſi fide præditus, nondum ta-
Act. 10. men erat ſacramẽtis imbutus.Sed quia quæ noſtra infirmitas nõ præſumit,diuina gratia dare nouit,& alius Centurio,qui ſicut & iſte credẽtem ex Gẽtibus populũ præfigurat,magnæ fidei & iuſtitiæ merito ſpiritus ſancti donũ priuſquam baptizaretur accepit,& iſte necdũ catechizatus(id eſt, inſtructus) & fidem ſuam laudari à domino, & famulum ſaluari promeruit.

De quo pulchrè per allegoriam dicitur,quia Ieſum nõ longè haberet à domo,tametſi ſub tectum ſuum inuitare nõ auderet,quia prope timentes eũ ſalutare ipſius.Et qui naturali lege rectè vtitur,quo bona quæ nouit operatur,

eo illi qui verè bonus eſt adpropriat. At qui errori gentilitatis etiam crimina iunxerunt, his aptari poteſt quod confluentibus ad Dominum turbis dicitur: Quidam enim ex his de longè venerunt.

Proinde apud Lucam memoratur beatus iſte Centurio dixiſſe: Propter quod & meipſum non ſum dignum arbitratus vt venirem ad te. Et nos qui de Gẽtibus credimus non ipſi ad Dominum venire poſſumus, quẽ nunc in carne videre nequaquã valemus. Sed quicunq; paſſiones noſtræ ſeruitutis agnouimus, ad reſidentẽ in dextera Patris iam per fidem accedere debemus, iam ſeniores Iudæorum mittere, hoc eſt, ſũmos Eccleſiæ viros q nos ad Dominũ præceſſerunt, ſuppliciter obſecrando patronos acquirere, qui nobis teſtimonium reddẽtes ꝙ diligamus Eccleſiam, & quantũ in nobis eſt, hãc ædificare curemus, pro noſtris apud Dominum, noſtrorúmque peccatis intercedant.

Domine, inquit, non ſum dignus. Ac ſi dicat ſecundum Origenẽ: Alienigena ſum, Gẽtilis ſum, gladio accinctus, ad prælium exiens, ſanguinem fundens, ideóq; nõ ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Sed tantũ dic verbo, tantum veni verbo. Verbũ tuũ aſpectus tuus eſt, verbũ tuum opus conſummatũ eſt, idcóque dic verbo, oſtende abſens corpore, quod præſens ſpiritu cõſummare potẽs es. Vbiq; indeficiẽs tua præſentia, vbiq; præſens tu⁹ aſpectus. Idcirco ego acceſſu & introitu tuo indignus ſum, & iſte infirmus verbi tui indiget viſitatione, & ideo dic verbo, & ſanabitur puer meus. Domine, nõ ſum dignus vt intres ſub tectum meũ. Verbum ſanè notabile, frequẽter piis omnibus in corde & in ore verſandũ, vt & qui ſint ipſi, & q̃ benigniſſimum habeant Deum, ſemper cogitent. Vnde Origenes: F

Centurionis humilitas atque fides.

Domine nõ ſũ dignus.

„ Intrat & nunc ſub tectum tuum Dominus quando ſanctum ſumis cibum, quando illud incorruptum accipis epulum, quãdo vitæ pane & poculo frueris, quando mãducas & bibis carnem & ſanguinẽ Domini, tunc inquã, Dominus ſub tectum tuũ ingreditur. Et tu ergo humiliãs temetipſum, imitare hũc Centurionẽ, & dicito: Domine nõ ſum dign⁹ vt intres ſub tectũ meũ. Si tu humiliter te fueris faſſus indignum, huius humilitatis merito ipſe te cenſebit dignum. Attendendum eſt hic multò rectius ſenſiſſe Cẽturionẽ, qui cõſyderans infinitam Chriſti dignitatem, dixit ſe indignũ ad quẽ ille ingrederetur, q̃ quos ad Chriſtum miſerat Iudæos, qui dicebãt, Dignus eſt vt hoc ei præſtes,

Rectius Iudæis ſentit Centurio.

qui Chriſti maieſtatem non agnoſcebāt,vt ille fidei & laudem & præmiū Chriſto iudice iſtis præripuerit,cuius fidei merito & puero ſuo ſanitatē & ſibi vitam acquiſiuit æternam,quum crediderit creaturas omnes in cœlo & in terra, manibus & poteſtati Chriſti in vnico ſuo verbo,ſiue ad vitam,ſiue ad mortem eſſe ſubiectas.Quam fidem prudenti mox argumentatione confirmat,dicens:

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites,& dico huic,vade,& vadit:& alij,veni,& venit:& ſeruo meo,hoc fac,& facit.

G *Centurionis prudētia.* Vides ſanè argumentationem prudentem , qua probat Chriſtum quęcunq; vellet etiam poſſe.Quaſi dicat:Quid ni corpore abſens ſolo verbi imperio ſanare poſſes infirmum,quum ego qui non niſi mortalis homo ſum,ſub poteſtate vel tribuni,vel imperatoris conſtitutus, habens & ipſe (qui ſuperioribus ſubiicior) ſubiectos mihi milites, qui mihi parent iubenti , & obaudiendum eſt. Multò magis tu Domine qui omnibus præs, & cui parent vniuerſa,ſine præſentia corporis, efficaciter dicere potes infirmitati,vade,vt vadat,& recedet : & ſanitati,vt veniat, & veniet.

Ego,ait,homo ſum ſub poteſtate regis vel principis,ego habeo ſub poteſtate mea milites & ſeruos,& tu habes ſub poteſtate tua angelos ſicut milites,& omnes ſanctos,ſeruos.Ego mando vnicuique,& facit ſecundum præceptum meum,& tu mādas quod & ſtatim cōpletur . Quod enim mandas & dicis,fit:Mādas & ſine mora perficitur. Omnis enim tibi ſeruit creatura,& ideo dic verbo , & perficietur velociter.O fides viri,O religioſitas militis,quantò te magnificemus amore veritatis.Te admiraturDominus,& tuā indeficientem magnificat fidem. Quo modo de gentium tenebris tantum lumen proceſſit ? Quo modo de errore Deum non cognoſcentium tanta manifeſtata eſt iuſtitia? Quo modo ex ore ſtultorum idolis ſeruientium,tam limpida effulſit fides? Vbi Beda:

Hominem ſe & poteſtati vel tribuni,vel præſidis ſubditum dicit,imperare tamen poſſe minoribus, vt ſubaudiatur eum multò magis qui Deus ſit,& ſuper omnia potēs, innumeram virtutis angelicæ,quæ ad imperata obtemperet,habere militiam.Et dico huic:Vade,& vadit,& cætera

quę ſequuntur. Vult oſtendere Dominum quoque nō per aduentum tantum corporis, ſed & per angelorum miniſteria poſſe implere quod vellet. Repellendæ enim erant vel infirmitates corporum, vel fortitudines contrarię (quibus homo ad debilitatem corporis ſæpe à Deo conceditur) & verbo Domini & miniſteriis angelorum.

Dicit hic Hieron. Centurionis huius Chriſto placuiſſe fidem, humilitatem, & prudentiam: fidem, eò ꝙ ex Gentibus quum eſſet, credidit paralyticum à Chriſto poſſe ſanari. Humilitatem, quòd ſe iudicauit indignum ſub cuius tectum Dominus intraret. Prudentiam quoque, quòd intra corporis tegmen latentē cognoſceret diuinitatem.

¶ Circa ſecundum principale dicitur.

Audiens autem Ieſus miratus eſt, & ſequētibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael.

Hic ponitur fidei Centurionis magnifica cōmendatio. Vbi quatuor ſunt conſideranda: Primum eſt de fide Centurionis Chriſti admiratio. Secundum eſt, fidei Centurionis ingens commendatio, ibi: Amen dico vobis. Tertium eſt, ad Centurionis fidem notanda conſequutio, ibi: Dico autem vobis. Quartum eſt, Centurionis ſerui perfecta ſanatio, ibi: Et dixit Ieſus Centurioni.

Circa primum, quod eſt de fide Centurionis Chriſti admiratio. Origenes: Quod Deus vnigenitus, inquit, miratur, quātum eſt & quale? Inenarrabile eſt, & inæſtimabile. Percipe ſenſu ꝙ Deo nihil eſt mirabile: nec aurum, nec diuitię, nec regna, nec principatus. Iſta omnia ſunt in conſpectu eius tanquam vmbra, & ſicut nihil, ſicut flos decidens. Nihil ergo in conſpectu Dei mirabile eſt, nihil magnum, nihil pretioſum, niſi tantùm vna fides. Hanc miratur, hāc honorificat, hanc ſibi æſtimat acceptabilem. Nam miratus eſt (inquit Beda) quòd vidit Centurionem ſuam intelligere maieſtatem. Sed quis in illo fecerat ipſam fidem & intelligentiam, niſi ipſe qui eam mirabatur? Quòd ſi & alius eam feciſſet, quid miraretur qui præſcius erat? H *Quid miratur Chriſtus.* *Fides pretioſa.*

Notandum ergo, quia quod miratur Dominus, nobis mirandū eſſe ſignificat, quibus adhuc opus eſt ſic moneri. Omnes enim tales motus quū de Deo dicuntur, nō perturbati animi ſigna ſunt, ſed docentis magiſtri. Itaq; Cen-

turionis fidem Dominus miratus eſt, quia ipſa eius fides admiranda erat. Ad modum enim admirantis ſe habuit, vt nos inſtrueret tantam fidem admirari.

Circa ſecundum, quod eſt fidei Centurionis magnifica cõmendatio, dicitur in litera: Et ſequentibus ſe, dixit: nimirum Chriſtus. Amen dico vobis, nõ inueni tantam fidem in Iſrael. Et iſte iam Iſraëlites erat ſecundum ſpiritum. Venerat Dominus ad Iſrael carnalem, i. ad Iudæos, ibi primum quęrere oues perditas, de quo populo etiam corpus aſſumpſerat. Vbi ſe dicit non tantam fidẽ inueniſſe. Poſſumus nos metiri fidem hominum, ſicut homines. Ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat perhibuit teſtimonium cordi hominis, audiens verba humilitatis.

Sed quæritur, num fides iſtius maior fuerit fide Patriarcharum & Prophetarum? Sed (vt dicit Beda poſt Ambro-
Fides Centurionis à Chriſto cõmendatur ſium & Hieronymum) non de omnibus retrò Patriarchis, & Prophetis, ſed de præſentis æui loquitur hominib⁹, quibus ideo Centurionis fides anteſertur, quia illi legis Prophetarúmq; monitis edocti, hic autẽ nemine docẽte ſpontè credidit. Crediderãt alij ſignis multis & miraculis viſis, iſte verò nullo ſigno viſo, ſed audito tantum.

I Non inueni, inquit, tantam fidem in Iſrael. Vbi Origenes: Non in illo priore Iſrael (qui vocatus eſt Iacob) tantam abnegat ſe Dominus fidem inueniſſe. Ille enim non tantũ credidit Dominũ, ſed & prophetauit de eo, & apertius eius iuſtitiam demonſtrauit, & manifeſtè eius in carne aduentũ proloquutus eſt. Niſi enim credidiſſet ei, quo modo de eo prophetaſſet? Sic & hi qui de Iſrael proceſſerunt (Iſrael enim & ipſi nominati ſunt) Prophetæ & iuſti, Dauid, Eſaias, & Ieremias. Hi omnes clarè & manifeſtè eius aduentum prænuntiauerunt. Omnes enim hi habuerũt fidem, habuerunt & prophetiam. Et iſte beatus Centurio fidem habuit, ſed prophetiam non habuit, ideóque Dominus admirans, magnificat fidẽ eius ſuper illum, qui tunc fuit Iſrael, & nõ ſuper eos qui olim Prophetæ & iuſti inuenti ſunt in Iſrael. Non inueni, inquit, tantam fidem in iſto ſecundum carnem populo Iſrael, ſicut in Gentibus,
Gentiũ fides vt maior quàm Iudæorum ſicut in Barbaris. Multò plures enim ad CHRISTI fidẽ venerunt ex Gẽtibus quàm ex Iſrael, imò perexiguus eſt iſtorum numerus, ſi hunc conferas ad multitudinem illorum qui per vniuerſum mundum crediderunt in Chriſtum, quorum iſte Centurio typum prætuliſſe videtur.

Gen

Gentes(inquit Origenes)filium Dei inuocant,omnipotentem,vnigenitum confitentur, Dominum adſerunt, & ſicut Dominum diligunt, & ſicut bene omnia diſpenſantem adorant: & Iſrael (inquit Dominus) me non cognouit, & populus meus hic, me non intellexit. Ideóque Beelzebub, & Samaritanum appellant, & æſtimant peccatorem. *Eſa.1.* *Mat.8.*

Iairus princeps in Iſrael, pro filia ſua me petens, non dixit: Dic verbo, ſed: Veni velociter, antequam moriatur filia mea. Nicodemus doctor in Iſrael, de fidei ſacramento audiens, ait: Quo modo poſſunt hæc fieri? Maria & Martha me nimium diligentes, dicunt: Domine ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus, tanquam dubitantes quòd vbique non velox adſit mea potentia. Ideóque non inueni tantam fidem in Iſrael,ſicut in hoc alienigena. *Ioan.3.* *Ioan.11.*

Ad hęc,Andreas credidit in Chriſtum,ſed non niſi quũ iam audiſſet Ioannem dicentem:Ecce agnus Dei.Credidit & Petrus, ſed audito prius Andrea dicente: Inuenimus Meſſiam. Philippus vt crederet, ſcripturas euoluit. Vnde & dixit:Quem ſcripſit Moſes in lege,& Prophetæ, inuenimus Ieſum.Credidit Nathanael,ſed euangelizante ſibi Philippo,& inductus miraculo. *Ioan.1.*

Quin & de omnibus tunc Chriſti diſcipulis apud Ioannem audis, quòd non niſi viſo miraculo de conuerſione aquæ in vinum in nuptiis, crediderunt in eum, palàm inſinuans eos ante nondum credidiſſe. Sed & piorum hic Centurio fidem ſuperat Magorum, quoniam quum nec legem legiſſet, nec vllam audiſſet de Domino prophetiam, credidit. Magos verò & Balaam prophetia edocuit, & mirandi luminis noua hos ſtella ad Chriſtum vſque perduxit. *Ioan.2.* *Mat.2.* *Num.24.*

Circa tertium,quod eſt ad Centnrionis fidem notanda conſequutio,ſubditur:

Dico autem vobis, quòd multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cælorum:filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores.Ibi erit fletus & ſtridor dentium.

Tam magna,támq; ſyncera Cẽturionis huius fides,typus & præſagiũ fuit futuræ in Chriſtum fidei Gentium. Vnde & ex eius fide occaſione accepta,futuram Gẽtium fidem Dominus prænũtians,dicit; Dico autẽ vobis,quaſi K

Cõuerſionis gentiũ prænũtiatio. dicat: Teſtor vobis & prædico, ꝙ multi, nõ omnes, quia (vt dicit Apoſtolus) nõ omnes obediũt Euãgelio, ab oriẽte & occidẽte, hoc eſt, ex omni gẽte quæ ſub cœlo eſt ab oriẽte vſq; ad occidẽtem veniẽt, de quibus alio loco ait Dominus: Et alias oues habeo quæ nõ ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus paſtor.

Rom. 10.

Ioan. 10. Multi, inquit, venient, de quibus dicitur in Euangelio, quia Ieſus moriturus erat pro gẽte, ſcilicet filiorũ Iſrael, & non ſolùm pro gente, ſed & vt filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Et quia venturi erant filij adoptionis diuinæ ex omni gẽte, ideo oportebat in omni gente euangelium prædicari.

Diuerſimoda hominũ conuerſio. Moraliter & nunc ab oriente veniũt ad Chriſtum, qui ab ineunte ætate ob Dei amorẽ & ſpem vitæ æternæ relicto ſeculo ad Dominũ conuertũtur. Ab occidẽte veniũt, qui in ſenectute propinqui terrore iudicij iam primũ aggrediũtur agere pœnitẽtiam. Sed ab aquilone veniũt, qui rebus aduerſis cõpulſi in ſui Deiq; cognitionem conſurgentes ſalubriter reſipiſcũt. Ab auſtro verò ſiue meridie veniũt, q ex diuinorũ circa ſe beneficiorũ conſyderatione ad ipſius amorem melioríſque vitæ ſtudia inardeſcũt.

Et recũbent, inquit, id eſt, feliciter requieſcẽt cũ Abraham, Iſaac, & Iacob, quibus ſpecialiter de Chriſto venturo, & de vitæ æternæ beata hæreditate, ſub typo terræ repromiſſæ, terræ, inquã, fluentis lacte & melle, à Deo fuerat facta promiſſio. Cum illis igitur recumbent in regno Dei, quorum fidem atque pietatem fuerint imitati.

Recumbent (inquit Origenes) nõ carnaliter adcubantes, ſed ſpiritualiter requieſcentes: nõ ſicut temporaliter potãtes, ſed æternè epulantes, recũbentes in regno Dei, vbi lux eſt & amor, vbi lætitia & exultatio, vbi eſt gloria & benedictio, vbi lux oculorum & longæuitas vitæ æternæ, cum Patriarchis & Apoſtolis, cum martyribus & virginibus, & cum vniuerſis electis Dei, populo pacis & ſine querela, qui omnes lætãtur ſecuri in bonis Domini, quæ

1. Cor. 2. exuperant omnem ſenſum. Nec enim oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽderunt, quæ præpa-

L rauit Deus his qui diligunt illum.

Iudæi cur eiiciuntur in tenebras. Filij autem regni, id eſt, Iudæi, in quibus ante regnauerat Deus, & quibus Dei regnũ erat præparatũ (quod amplius hos mordere debet) filij regni appellatione, nõ electione: promiſſione, nõ cõſequutione: reputatione, nõ re-

nimirum

nimirum quod ſe præſtiterint indignos, eiicientur à facie & viſione Dei in tenebras exteriores,in tenebras ſempiternas: quia quum lux veniſſet in mundum, ipſi fuerunt rebelles lumini, & magis dilexerunt tenebras quàm lucem,eo quòd mala erant eorum opera, quæ à luce veritatis redargui noluerunt. *Iob.24.* *Ioan.3.*

Quoniam ergo cæcata per incredulitatem mente interiores ſibi tenebras ſuperinduxerunt, meritò ad exteriores tenebras detruduntur, vbi luctus perpetuus & lamentatio,vbi inextinguibile gehennæ incendium & deſperatio, vbi dæmonum furor implacabilis; vbi fletus & ſtridor dentium interminabilis. Hæc eſt regio mortis, & exilium vitæ.Hæc eſt terra tenebroſa & operta mortis caligine, terra miſeriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo,ſed ſempiternus horror inhabitat. *Regio mortis.* *Iob.10.*

Ibi erit fletus & ſtridor dentium:vbi per horum metaphoram membrorum irrequietas & intolerabiles damnatorum pœnas expreſſit, quando fumus tormentorum ipſorum aſcendet in ſecula ſeculorum, & tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium. Stridor dentium (inquit Rabanus)prodet indignantis adfectum,eò ꝙ ſerò ſibi iraſcatur,quod tam pertinace improbitate deliquit. *Apoc.14.* *Iob.24.*

Circa quartum, quod eſt Centurionis ſerui perfecta ſanatio,ſubditur:

Et dixit Ieſus Centurioni: Vade, & ſicut credidiſti fiat tibi. Et ſanatus eſt puer ex illa hora.

Vade,inquit,de tua petitione ſecurus,& ſicut credidiſti me corpore abſentem poſſe ſanare puerum tuum, ita fiat tibi.Et ſanatus eſt puer ex illa hora,ſcilicet qua Chriſtus dixit:Sicut credidiſti,fiat tibi. Cōſydera quantum valeat vnicuique ad ſalutem fides propria,quādoquidē tantum huic lāguido valuerit fides aliena.Cæterum(vt dicit Origenes)ſic fiet verè vnicuique homini ſicut crediderit, ſecundum menſuram fidei metietur ei & iſta à domino gratia, ideóque dixit ad illum Dominus: Sicut credidiſti fiat tibi.Credidiſti quia omnia poſſum,credidiſti quia ego ſum Dominus omnium:ſicut credidiſti, ita & fiat tibi. Credamus & nos Ieſum Chriſtum Deum ac Dominum noſtrum omnia poſſe,vbique præſentem eſſe, remiſſionē nobis cūctorum peccatorū eius indulgētia(ſi tamen præcepta ſeruamus)largiri, vt quiſque noſtrum cū Cēturione iſto audire mereatur:Vade,& ſicut credidiſti,fiat tibi. M *Quanta valeat fides.*

DOMI-

DOMINICA QVARTA POST EPIPHANIAM DOMINI.

*A*SCENDENTE *Ieſu in nauiculam, ſequuti ſunt eum diſcipuli eius. Matth.8.*

In hac lectione tria principaliter ſunt conſyderanda. Primum eſt, Chriſti vnà cum diſcipulis nauigatio. Secundum eſt, inter nauigandum periculoſa maris concitatio, ibi, Et ecce motus magnus. Tertium eſt, iubente Chriſto concitati maris ſedatio, ibi: Et acceſſerunt.

A Circa primum aduerte, quòd poſtquam Dominus ad confirmationem ſuæ illius in monte doctrinæ, diuinitatis ſuæ virtutem pluribus in miraculis oſtendiſſet, inter quæ primò mundauit leproſum, deinde Centurionis ſeruum paralyticum abſens ſolo voluntatis imperio ſanauit, & febrientem ſocrum Simonis eiuſdem imperij ſui virtute fugata febre curauit, multóſque dæmoniacos à ſpiritibus liberauit immundis, & omne morborum genus ab ægrotantium corporibus depulit: poſt hæc omnia præſentis hiſtoria lectionis eſt ſubſequuta, quatenus & ipſi diſcipuli, Chriſti virtutem in ſui liberatione perciperent. Vnde ait hic Cyrillus:

Quia diſcipuli cæteros omnes à Chriſto beneficiatos videbant, decebat etiam ipſos per proprium ſenſum in Chriſti beneficiis delectari. Non enim ſimili ſenſu conſyderat quis ea quæ in alienis corporibus fiunt, & quæ in ſuo. Idcóque nunc diſcipulos & mari & ventis Dominus exponit.

Opera Chriſti tã in mari quàm in terra.

Quum ergo (vt dicit Origenes) multa magna, & miranda oſtendiſſet in terra, tranſiit ad mare, vt & ibidem adhuc excellentiora opera demonſtraret, quatenus terræ mariſque dominum ſe eſſe cunctis oſtenderet. Porrò ſecundum Marcum etiam turbas declinare volens, in nauiculam aſcendit. Ait enim, Et congregata eſt ad eum turba multa, ita vt nauim aſcendens ſederet in mari. Et infra: Et ait illis (nimirum diſcipulis ſuis) in illa die quum ſerò eſſet factum: tranſeamus contra. Et dimittentes turbam,

Mar.4.

bam, aſſumunt eum ita vt erat, id eſt (vt innuere videtur Euangeliſta) fatigatum & ieiunum, in naui.

Vbi eſt aduertendum, tria Dominum cùm fatigatus eſſet à turbis, quo ſe reciperet habuiſſe refugia, videlicet, nauim, montem, & deſertum. Ita nunc ad nauim confugit.

Aſcendentem autem in nauiculam dominum diſcipuli eius ſequuti ſunt. Alioqui non eſſent eius diſcipuli, ſi non ipſum ſequerentur. Et quidem libenter & cupidè dominum & magiſtrum ſequebantur, tracti & ſermonum eius ſuauitate, & admiratione ſuorum operum, & benigniſſima conuerſationis eius conſuetudine, ita vt eum relinquere non poſſent. *Diſcipuli cur ſequuntur.*

Sanè cùm tam turbis quàm diſcipulis præſentibus atque ſpectantibus ſigna multa (vt iam dictum eſt) Dominus ædidiſſet, nunc mare ingreſſurus ſolos ſibi adiungit diſcipulos, cuius rei Chryſoſtomus rationem adſignans, dicit: Quòd diſcipulos tantum ſecum hic retinuit Dominus, nec fruſtrà nec caſu fecit, verum vt futuri ſigni miraculo ipſos corroboraret. Nam paleſtræ magiſter optimus ad vtrunque eos exercebat, ne videlicet aut terrore vincerentur, aut efferrentur honoribus, & ſimul in ferendis aduerſis facit meliores: quoniam vt ſigna demonſtrarentur, turbas quoque admittebat: vbi verò ad ſigna timor quoque & tremor imminebat, eos ſolos recipiebat, quos ad prædicationem & pericula erat miſſurus.

¶ Circa ſecundum dicitur:

Et ecce motus magnus factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus.

Hic ponitur periculoſa maris inter nauigandum concitatio. Vbi duo ſunt conſyderanda, Vnum eſt, ipſa maris conturbatio. Alterum, Chriſti Domini in periclitante naui dormitio, ibi: Ipſe verò dormiebat.

B Circa primum dicit: Et ecce, quaſi dicat, repentè & inſperatò, quum prius eſſet tranquillitas, motus magnus & ventorum & vndarum factus eſt in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus. Vnde apud Lucam habes: Et deſcendit procella venti in ſtagnum, & complebantur & periclitabantur. Quod Marcus manifeſtius explicat, dicens: Et facta eſt procella magna venti, & fluctus mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis. Eleuabàtur enim fluctus maris ſupra nauiculam altitudine magna, ita quòd nauicula videretur eſſe in profundo, & ſubitò quaſi ipſam nauiculam *Repentina maris commotio.* *Luc. 8.* *Mar 4.*

lã prorſus obruturi recidebant,ſicque exagitata nauicula fluctibus replebatur. Hæc enim ſunt maris pericula,vbi nec caſtra,nec portus,nec hominum haberi poteſt ad-
Eccl.43. iutoriũ,quę nemo niſi expertus nouit,iuxta quod per Sapiẽtẽ dictũ eſt: Qui nauigãt mare,enarrẽt pericula eius.

Tempeſtas præuiſa. Porrò tempeſtas hæc non fortuitò,ſed Chriſto diſpẽſante oborta eſt. Vnde Origenes : Ingreſſus nauiculam, inquit,fecit turbari mare, commouit ventos, concitauit fluctus.Cur hoc?Ideo vt diſcipulos mitteret in timorem, & ſuum auxilium poſtularent, ſuam quoque potentiam rogantibus manifeſtaret.Illa enim tempeſtas nõ ex ſeſe oborta eſt,ſed poteſtati paruit imperantis, eius qui eduxit ventos de theſauris ſuis, qui terminum mari arenam conſtituit,& dixit ei:Hucuſque venies, & non ſupergredieris,ſed in temetipſo contringentur fluctus tui.

Huius ergo iuſſione & præcepto,orta eſt tempeſtas in mari propter occaſiones iam memoratas.Tempeſtas ſanè grandis & mirabilis,qualis illa fuit quæ facta eſt circa
Ionæ 1. nauẽ,in qua olim erat Ionas,quãdo miſit Dominus ventum magnum in mare,& facta eſt tẽpeſtas magna in mari,& nauis periclitabatur conteri. Sic etiam diſpenſante Domino aduerſitates graues(quaſi procellæ maris)fideli bus ſuſcitantur, non vt per impatientiam contra Deum murmurent,vel animo facti puſillo deſperẽt,ſed vt anguſtiis preſſi Dominum ex toto corde inuocantes,ad ipſius auxilium cõfugiant,vtq; omnem torporem excutiẽtes in operibus pietatis ſolicitius ſemetipſos exerceant,exẽplo eius qui ait : Ad Dominum quum tribularer clamaui,& exaudiuit me. Qui rurſum ait:Clamauerũt ad Dominũ quum tribularẽtur,& de neceſſitatibus eorũ eduxit vos.

Procellæ fidelibus ſuſcitantur.

Aduerſitas proſperitate ſalubrior. Sicut enim proſperitas adulatrix,blãdáq; voluptas,plurimos auertit à Deo: ita etiã aduerſitas feriẽns, ad Deũ pleroſque qui aberrauerant denuò redire compellit. Sed & Apoſtolos ſuos iã præparaturus & inſtituturus, vt cognoſcerẽt ſe in omni neceſſitate refugiũ ad ipſum habe-
Orige. re debere,præcepit iã motum hũc maris excitari.Magna ergo & nõ puſilla tẽpeſtas facta eſt,vt magnũ opus oſtẽderetur:quantóq; fluctus nauiculæ irruebat,tanto magis timor diſcipulos cõturbabat, vt plus magis per mirabilia
Cyril. Saluatoris deſiderarẽt liberari.Proinde cũ magna diſpẽſatione videtur eſſe peractũ, ne mox poſtquam tẽpeſtas inuadere cœpit nauiculam, quærerẽt diſcipuli à Chriſto ſuffra-

ſuffragium. Sed poſtquam iam malum inualuit, vt manifeſtior fiat diuinæ maieſtatis poteſtas.

¶ Circa ſecundum dicitur.

Ipſe verò dormiebat.

Vnde apud Marcū habes: Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiens. Supra habes, quia pernoctabat in oratione, quo modo igitur hic in tēpeſtate dormit? Sed exprimitur ſecuritas poteſtatis, quo modo omnibus timētibus, ſolus intrepidus quieſcebat. Sed quieſcebat corporis ſomno, quum diuinitatis myſterio intenderet. Nihil enim ſine verbo fit. C *Ambro.* *Chriſti in naui dormitio.* *Origen.*

O res mirabilis & ſtupenda, is qui nunquam obdormit, nūc dormit: is qui cœlum & terram gubernat, dormit: qui nunquam dormit neq; dormitat, ipſe dormire dicitur. Dormiebat quidem corpore, ſed vigilabat deitate. Dormiebat corpore, ſed cōturbabat mare, erigebátq; fluctꝰ, & Apoſtolos perterrebat, ſuā potentiam oſtenſurus. Dormiebat corpore, ſicut & ad puteū de itinere fatigatꝰ ſedebat, demonſtrās quia verè humanū corpus portabat, quod corruptibile induerat. Dormiebat corpore, vt Apoſtolos ſuſcitaret & vigilare faceret. Ipſe qui dormiebat corpore, verbum illud ſanctum dicit: Ego dormio, & cor meum vigilat. *Ioan.4.* *Cant. 5.*

In hac igitur nauigatione Dominus vnius eiuſdémque perſonæ ſuæ vtranq; naturam dignatur oſtendere, dum is qui vt homo dormit in naui, furorē maris vt Deus verbo coërcet. Prouiſo tamen dormiebat, vt dictū eſt. Nā (vt dicit Cyrillus) ſi vigilante Domino tēpeſtas accidiſſet, vel nō timuiſſent diſcipuli, vel nō exoraſſent, vel needum crediḋiſſent eū poſſe tale aliquid facere. Qūapropter dormit, præſtans tempus timori. Et hoc quidē Dominus exercitationis gratia permiſit, vt quum confeſſi fuerint periculum, cognoſcant miraculi magnitudinem. Vnde poſtquam magnitudo periculi ad intolerabilē metum eos vrgebat, tanquam aliam ſalutis ſpem non habentes, niſi ſolum ipſum Dominum virtutum, eum excitauerunt. *Prouiſa tempeſtas.*

¶ Circa tertium principale dicitur.

Et acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, dicentes: Domine, ſalua nos, perimus.

Hic deſcribitur iubente Domino concitati maris ſedatio. Vbi quatuor ſunt conſideranda. Primum eſt, Chriſti dormientis per diſcipulos ſuſcitatio. Secundum eſt, diſci-

pulorum timore vacillantium increpatio, ibi: Et dicit eis Ieſus. Tertium eſt, Chriſti virtuoſa iuſſio, ibi: Tunc ſurgẽs Ieſus. Quartum eſt, ſedatis fluctibus hominum admiratio, ibi: Porrò homines.

D Circa primum, quod eſt dormientis Chriſti per diſcipulos ſuſcitatio, dicit Origenes: Quòd tanto diſcipuli fuerũt metu conterriti, & penè animo alienati, vt irruerent in eum, & non modeſtè aut leniter ſuggererent, ſed turbulenter ſuſcitarent eum, dicentes: Domine, ſalua nos, perimus. Et apud Marcum id liquet manifeſtius. Ait enim: Et excitant eum, & dicunt illi: Magiſter, non ad te pertinet quia perimus? Vbi ſecundum Auguſtinum, eadem eſt ſententia excitantium Dominum, & volentium ſaluari. Nec opus eſt quærere quid horum potius Chriſto dictum ſit. ſiue enim aliquid horum dixerint, ſiue alia verba quæ nullus Euangeliſtarum commemorauit, tantundem autem valentia, quid ad rem intereſt? Quanquam & hoc fieri potuerit, vt pluribus cum excitantibus omnia hæc, aut aliud ab alio dicerentur. Vbi Origenes diſcipulos compellans, dicit:

Chriſtum vt diſcipuli ſuſcitãt.

Dominum Saluatorem vobiſcum habetis, & timetis periculum? Vita vobiſcum eſt, & de morte ſoliciti eſtis? Maris turbinem timentes creatorem eius præſentem ſuſcitatis, quaſi non poſſit dormiente corpore fluctus ſedare? Sed ad hæc reſpondere poſſent diſcipuli: Paruuli & adhuc infirmi ſumus, ideóque trepidamus. Necdum vidimus crucem Domini, necdum nos confirmauit paſſio Domini & reſurrectio, non aſcenſio in excelſis, non miſſio & deſcenſio ſpiritus ſancti paracleti, propterea fragiles nutamus, propterea & ſæpe audimus à Domino increpationem puſillę fidei, ſed ſupportamus libenter, voluntariè ſuſtinemus. Vnde & nunc ſubditur:

Et dicit eis IESVS: *Quid timidi eſtis modicæ fidei?*

E Vbi notatur ſecundum, videlicet, diſcipulorum vacillantium modicæ fidei increpatio. Quid, inquit, timidi eſtis modicæ fidei? Apud Marcum ſic: Quid timidi eſtis? necdum habetis fidem. Et apud Lucam: Vbi eſt fides veſtra?

Modica diſcipulorum fides arguitur.

Sed dicat aliquis: Quomodo fuerunt diſcipuli modicæ fidei, qui confugerũt ad auxiliũ Chriſti? Reſpondet Chryſoſtomus, crediſſe quidem eos, vnde & diſcipuli fuerunt Chriſti, non futuri diſcipuli ſi non crediſſent. Fides tamen

men iſta iuxta verbum Chriſti modica erat,vnde & Dominus increpat eos,quaſi dicẽs:Creditis quidem me poſſe adiuuare vos,verũtamen nõ creditis me idem poſſe dormientem quod & vigilantem. Quia igitur fides in vobis modica eſt,ad eam augendam,vóſque in eá exercitandos in nauim aſſumpſi mecum,& hanc tam validam concitaui tempeſtatem.Cur non tanta in vobis ineſt fides vt dicere poſſitis:Si habitauero in extremis maris,ecce illic manus tua deducet me,& tenebit me dextera tua?Non equidem fidem veſtram.Dominum etenim me dicitis. Creditis etiam me creaturis omnibus dominari,& ſic me poſſe imperare poteſtati maris, eiúſque fluctus ſedare. Creditis quoniã verbis elemẽtã mundi corripere poſſim. Vnde & opẽ ex me quæritis,ſed ideo hæc omnia non ſufficiunt,ꝙ putatis me non eadem quoque poſſe dormientem, quia putatis me ita etiam diuinitate & ratione dormire, ſicut corpore me dormire videtis. Quid itaque timuiſtis? aut quantula & vbi eſt fides veſtra? Sequitur:

Tunc ſurgens imperauit ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna.

Hic notatur tertium, id eſt,Chriſti Domini iuſſio virtuoſa. Tunc ſurgens, inquit, nimirum à ſomno, imperauit ventis & mari.Bene dicit eum imperaſſe ventis & mari, quoniam tempeſtas hæc non à ventis tantum fuerat excitata,ſed & ex ipſo maris fundo ebulliens exurgebat, & eleuebantur vndæ quæ tempeſtatem & horridiorem facerent & periculoſiorem. Itaque diſcipuli periclitantes & à vi ventorum deſuper ex aëre, & ab vndis ex profundo maris ebullientibus aucto diſcrimine,grauiter affligebantur. F

Chriſtus vt elementis imperat.

Surgens ergo Dominus imperauit ventis,vt flare ceſſarẽt,& mari,vt eleuationes eius coërceret.Porrò Chriſti imperium tãtæ virtutis eſt,vt res etiam inſenſibiles illi obtemperent.Nam ſicut hic patet etiam ſpiritus procellarum faciunt verbum eius.Ipſe eſt enim cui per Pſalmiſtam dicitur : Tu dominaris poteſtati maris, motum autem fluctuum eius tu mitigas. Et facta eſt, inquit, tranquillitas magna.Quãdo maris fluctuatio naturaliter terminatur,non ex toto mox cõquieſcit,ſed aliquanto tempore adhuc fluctus concutiuntur:ſed cùm imperio Chriſti ceſſauit tempeſtas,tanta facta eſt tranquillitas, vt nec veſtigium alicuius turbationis remanſerit.

Vnde Origenes: Imperauit ventis & mari, ſicut ſuis creator creaturis. Vt potens, vt Dominus imperat ventis & mari, & facta eſt tranquillitas magna, nimirum de vẽto magno, & tempeſtate magna. Decet enim hunc magnum miranda & magna facere. Ideóque paulò ante magna accinctus potentia, magnificè conturbauit profundũ maris, & nunc iterum in eo ipſo oſtendens ſuæ magnificentiam poteſtatis, tranquillitatem magnam fieri iuſſit. Hæc ideo, vt nimium conturbati Apoſtoli, poſteà magnificè exhilarati lætarentur. Vnde cecinit Poeta pius:

Sedulius. Iam procul à terris fuerat ratis, actáque flabris
Sulcabat medium puppis ſecura profundum:
Quum ſubitò fera ſurgit hyems, pelagúſque procellis
Vertitur, & trepidam quatiunt vada ſalſa carinam.
Perculerat formido animos, ſeſéque putabant
Naufraga littoreis iam tendere brachia ſaxis.
Ipſe autem placidum carpebat pectore ſomnum,
Maieſtate vigil: quia non dormitat in æuum,
Qui regit Iſrael, neque prorſus dormiet vnquam.
Ergo vbi pulſa quies, cunctis clamantibus vna
Voce ſimul: Miſerere Deus, miſerere perimus,
Auxilio ſuccurre pio. Nil vota moratus,
Exurgens Dominus validis miteſcere ventis
Imperat, & dicto citius tumida æquora placat.

G Dedit ſanè per hæc omnia nobis Dominus figuram & doctrinæ imaginem, (vt dicit Origenes) vt & nos in omni cõturbatione & cõtumelia patientiam teneamus, ſtabiles ſimus, fidem non deſeramus. Et ſi omnis iſte mũdus, tanquam mare ebulliat atq; in furorem cõſurgat, & ſi omnes venti & vertigines dæmonum vndiq; ſæuiant: & ſi omnis principatus & poteſtas mundi, quaſi quædam maris tempeſtas concitentur, & in iracundiæ tumore ſpumẽt, & furiant ſuper ſanctos; & ſi adhuc vſq; ad cœlos ſeſe extollãt, vt tẽpeſtates maris malignãtes, ac dolos & fremitus concitãtes aduerſum vos, nolite timere, nolite turbari, nolite contremiſcere, nolite deficere. Omnes enim quotquot in fidei nauicula cum Domino nauigatis, etſi ipſe dormiat, pio ſomno noſtram patientiam & tolerantiam expectãs, vel impiorũ pœnitentiam & cõuerſionem ſuſtinens, alacriter ad eum accedite, orationibus inſtãtes, & cum Propheta dicẽtes: Exurge, quare obdormis Domine? Exurge, & ne repellas in finem. Et ipſe ſurgens, imperabit vẽtis, id eſt,

Conſtantiæ documentum.

In tentatione quid facias.

eſt,his aëreis dæmonum ſpiritibus.Ipſi enim commouēt *Tentatis*
huius ſeculi poteſtates, quaſi quaſdam maris tēpeſtates, *vt adeſt*
ad perſequutionem ſanctis omnibus immittendam, ad *Chriſtus.*
contumelias fidelibus ingerendas. Omnibus Dominus imperat,omnibus comminatur, omnia mitigat, facitque & circa corpus & ſpiritum tranquillitatem magnam, pacem Eccleſiæ,& mundo ſerenitatem.

Quo modo nanque ſæpius concilia infidelium commota ſunt aduerſus veram & firmam eccleſiam? Aliquoties Paganorū, aliquoties hæreticorum. Quanta ferocitate huius ſeculi principes quaſi maris fluctus violēti irruerunt,perdere prorſus eccleſiæ filios ſe poſſe arbitrantes? Sed ſurgens Dominus increpauit dæmonum ventos, & omnes euaneſcere fecit audaces fidei aduerſarios,magnámque pacem & tranquillitatem dedit Eccleſiæ.

Hinc aduertendū eſt,vt dicit Ambroſius, ſine tētatione *H*
neminem poſſe ex hoc vitæ curriculo demigrare, quia exercitiū fidei tentatio eſt.Subiecti igitur ſumus nequitiæ ſpiritalis procellis.Sed quaſi peruigiles nautæ gubernatorem excitemus, qui non ſeruiat,ſed imperet ventis.
Qui etſi iam nō dormiat ſui corporis ſomno, caueamus *Ignauis*
tamen ne noſtri torporis ſomno nobis dormiat & quieſ- *Chriſtus*
ſcat:& ſic mox orta nobis tētatione, quaſi quadam tēpe- *dormit.*
ſtate,periclitemur.Nō enim deſunt ſiue homines,ſiue ſpiritus maligni,qui tēpeſtatem nobis ſuſcitare præſto ſint.

Certū eſt enim malorum hominū commercia perſæpe *Vnde piis*
cauſam eſſe periclitationis bonorum. Quū ergo & Iudas *periculū.*
in hac nauicula cum diſcipulis fuerit; quis miretur hanc fuiſſe periclitatam? Vnde & præcipiente per Moſen Domino ſcriptum eſt:Recedite à tabernaculis hominum im- *Num. 16.*
piorum,& nolite tangere quæ ad ipſos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorū,& pereatis.Hinc Ambroſius:

Non turbatur nauis quæ Petrum habet, turbatur ea *Ioan. 12.*
quæ Iudā habet. Nam etſi in hac diſcipulorū merita nauigarent,ipſam tamē proditoris perfidia agitabat. Et qui ſuis meritis firmus erat, turbabatur alienis. Si ergo vnus malus bonis multis immixtus periculum parit omnibus, quid futurū putas ſi multi mali cæterorum,qui mali non fuerant,maſſam fermentauerint?

Ait in ſermone Domini Ioſue ad multitudinem populi *Ioſue 7.*
Iſrael:Anathema in medio tui eſt Iſrael,non poteris ſtare coram hoſtibus tuis,donec deleatur ex te qui hoc cō-

taminatus eſt ſcelere. Ecce vt hominis vnius flagitium in totam retundat multitudinem. Teſtatur proinde ſcriptura inter filios Dei apparuiſſe etiam ſathan, idque effeciſſe Deo permittẽte, vt Iob ſanctus & bonus, opibus ſuis primum, mox liberis priuatus, dehinc toto corpore vulneribus pleno flagellaretur.

Iob. 1.

Cur pij tẽtatiõe pulſantur.

Quũ igitur videas etiam Apoſtolos, quibus Dominus adeſt, tentationum ſeculariũ procella turbari, vel ex hoc aduerte (vt iam dictum eſt) neminem ſine tẽtatione hanc vitam tranſigere, dicente Apoſtolo: Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſequutionem patientur. Sed diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Vnde & per Raphaelem archangelum ad Tobiam dicitur: Quia acceptus eras Deo, neceſſe erat vt tentatio probaret te.

2. Tim. 3. *Rom. 8.* *Tob. 12.*

Sed & nunc quoque tẽtationum procellis & nos & totam Eccleſiam agitari permittit Deus, vt ad ipſum inter anguſtias ſupplices cõfugiamus, & ipſius opem qui ſolus è tãtis eripere nos poteſt, malis imploremus, exẽplo ſancti regis Ioſaphat, qui circũſeptus anguſtiis, ad Deũ ſupplex ait: Quum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. Dormit ergo & nobis interdum Chriſtus, vt vel periculorum vrgentium neceſſitate compulſi, acquieſcamus ei qui nos commonefacit, dicens: Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.

2. Paral. 20. *1. Pet. 5.*

I

Vnde nobis fiducia.

Vt autem ſcias quanta Dominum debeas inuocare fiducia, audi ipſum per Pſalmiſtam dicentem: Inuoca me in die tribulationis, eruam te & honorificabis me. Et rurſus de inuocante ſe: Quoniam, inquit, in me ſperauit, liberabo eum, protegam eum quoniam cognouit nomen meum. Clamauit ad me & ego exaudiam eum, cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum. Et tu ergo per ipſius opem ſuperata tẽtatione ereptus à tribulatione malorum & dolore gratias agens Deum glorifica, eorum exemplo de quibus in litera ſubditur:

Porrò homines mirati ſunt, dicentes: Qualis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei?

Vbi notatur quartum, videlicet, ſedatis fluctibus hominũ admiratio. Ait enim: Porrò homines mirati ſunt. Qui homines? inquit Origenes. Et reſpõdet, ſcilicet hanc habentes nauiculam. Nõ putes hic per homines Apoſtolos ſigni-

ſignificatos. Nuſquam enim inuenimus præter honorem cognominari Domini diſcipulos, ſed ſemper aut apoſtoli aut diſcipuli nominantur. Mirabantur illi homines, hi qui cum eo nauigabant, hi quorum erat nauicula, hi qui in ea nauicula ſeſe tranſfigebant, hi mirabantur.

Et quidem admiratione dignum fuit, mare à profundo commotum mitigari, eiúſque elatos deplacari fluctus, furentes compeſci ventos.

Nec tamen interrogãtes dicunt: Qualis eſt iſte, ſed aſſerentes quòd hic talis eſt, cui mare & vẽti obediũt. Qualis eſt iſte? hoc eſt, quãtus, quàm fortis, quàm potens, quàm magnus. Maior eſt Moyſe, potentior Helia. E quibus vnus ligno mari percuſſo cum labore mare diſcidit, alius ictu melotæ Iordanem pertranſiit. Iſte verò vno verbo mãdat illis quæ nõ habent verba, & obediunt ei. Hæc quæ nõ habent auditum, obtemperant, hæc quæ prudentiæ & intellectus expertia ſunt, inclinantur iubenti, quibus neq; loquela neque vt dixi ſermo eſt, obediunt vtique ad confuſionem mortalium, ad condemnationem corruptibilium.

K *Chriſtus vt Moyſe & Helia maior.*

Iubet mari, & non cõtemnit, dicit ventis & tempeſtatibus, & mox compeſcuntur, iubet omni creaturæ, & non prætergreditur iuſſionem eius. Et vnum hominum genus, quod vnum ſecundum imaginem Dei honorificatum eſt, cui verbum & prudentia data eſt, hi ſoli homines reſiſtunt, hi tantùm inobedientes ſunt, hi ſoli contemnunt. Ideóque & hi ſoli in iudicio damnabuntur, & à iuſtitia punientur, veluti deteriores mutis animalibus, vel his quæ ſine ſpiritu & anima ſunt in hoc mundo.

Hominis ingratitudo.

Mirabantur ergo illi, quia mare compeſcuit, & venti mitigati ſunt. Admiremur & nos quando & benignitates & beneuolentias oſtendit circa nos Dominus, quãdo nos de periculis ſaluare dignatur, quando de tumultibus & tribulationibus multis nos liberat, quãdo ab inimicis inſequẽtibus eruit nos. Miremur, & mirãtes gratias agam⁹, & gratiæ obaudiamus, obaudientes timeamus, timentes diligamus, vt æternæ charitatis ab eodem hæredes efficiamur.

Orige. Exhortatio negligentibus.

Iure mirabantur, dicentes: Qualis eſt hic? Sicut homo videtur, & ſicut Deus potentiam oſtendit: ſicut vnus carnalium putatur eſſe, & ſuper omnia carnalia, magna oſtendit mirabilia. Dormit ſicut homo, & imperat ventis ſicut Deus. In nauicula ſedet, & omnem vbi vult iuſſione creaturam inclinat. Hæc poſt Origenem.

L Sanè hinc liquet,quàm præpoſterũ,quámq; peruerſum ſit,vt vbi omnis creatura,ſuo creatori obtemperat,homo ſolus reſiſtat: vbi patrifamiliâs obedit ſeruus,filius cõtemnat,vbi homo creaturæ imperat,ipſe præceptis ſui creato-

Hominis ingratitudini retaliatio. ris non acquieſcat.Sed pro hac inobediẽtia,talione iuſta, ea viciſſitudo humanæ ſuperbiæ reddĩt,vt ea quę ad obediendum ei creata ſunt,non ſolum ei non obediant,ſed & reſiſtant,inter quæ maximè,ſummóq; hominis detrimen-

Gal.3. to,ipſemet homo reſiſtit ſibi,quum caro eius cõcupiſcat aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduerſus carnem.

Beda. *Mare & nauicula, myſt.* Myſticè mare ſiue ſtagnum,quod cum diſcipulis tranſire Chriſtus deſiderat,tenebroſus amarúſq; ſeculi præſentis accipitur æſtus.Nauicula autem quam aſcendit, nulla melius quàm dominicæ paſſionis accipitur arbor. Cuius beneficio fideles quiq; adiuti,emẽſis mũdi fluctibus habitationem patriæ cœleſtis quaſi ſtabilitatem ſecuri littoris obtinent.Quòd autem ipſe in vnam nauiculam cum diſcipulis aſcendit,quid ſignificet,alibi aperit quũ prænuntiato paſſionis reſurrectionísq; myſterio, mox dicebat ad

Mat.16. omnes: Si quis vult poſt me venire,abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me.Sequũtur ergo eum diſcipuli eius,qui aſſidua carnis mortificatione, aut pro ipſius amore perpeſſis tormentis, vel ipſa etiam dura morte ipſum imitantur.

M Diſcipulis autem nauigantibus Chriſtus obdormiuit, quia calcantibus ſeculũ fidelibus,futuríq; regni quietem animo meditãtibus,& vel ſecundo ſpiritus ſancti flatu,vel proprij remigio conatus, inſidos mundi faſtus certatim poſt terga iactantibus,tempus ſubitò dominicæ paſſionis

Paſsionis Chriſti typus. aduenit.Domino ergo puppim crucis (qua ſomnum mortis carperet) aſcendente,fluctus blaſphemantiũ perſequutorum, dæmonicis excitati procellis,adſurgunt. Quibus tamen non ipſius patientia turbatur,ſed diſcipulorum imbecillitas concutitur,trepidat,periclitatur.Itaq; pendente in cruce Chriſto,quaſi magnus in mari motus factus eſt, quando magna in elementis mũdi fuit facta mutatio. Nã & tenebrę factæ ſunt ſuper vniuerſam terrã,& velum tem-

Luc.23. pli ſciſſum eſt in duas partes,à ſummo vſq; deorſum,& terra mota eſt,& petrę ſciſſæ ſunt,& monumẽta aperta ſunt, & quaſi nauicula operiebatur fluctibus,quando omnium mẽtes contra crucem fluctuabant. Nã & cõcrucifixus inſultabat latro,& Iudæi blaſphemabant,& diſcipuli vacil-

lantes trepidabant. Iudæis etiam facta eſt crux ſcādalum, Gentibus autem ſtultitia. Ecce quàm magnus contra nauiculam Chriſti motus. Ipſe verò inter tantas commotiones dormiebat: nam emiſſo in cruce ſpiritu, mortis ſomnum accepit. Suſcitāt autem dominum diſcipuli, ne huiuſcemodi fluctuum feritate diſpereant, quia cuius mortem viderāt, maximis votis reſurrectionē quærebant, ne ſi diutius ipſe morte carnis ſopiretur, eorum mens ſpiritali in perpetuum morte periret. *1. Cor. 1.* *Ipſe dormiebat.*

Porrò ſurgēs à ſomno mortis, primum increpat eorum fidei puſillitatē. Nam (vt dicit Marcus) exprobrauit incredulitatem illorū & duritiā cordis. Dehinc vētis imperauit, quia reſurrectione celebrata, diaboli ſuperbiā ſtrauit, dum per mortē ſuā deſtruxit eū, qui habebat mortuis imperiū. Tempeſtatem etiā maris ceſſare facit, quia veſanā Iudæorum rabiem, de ſepulchro ſurgēdo labefecit, & ſic tandem cōfirmatis in fide diſcipulis, facta eſt trāquillitas magna. Nos verò homines, videntes hæc omnia, dicimus: Quis eſt hic? quia venti & mare obediunt ei. *Eſpergiſcitur.* *Mar vlt.*

Porrò nos quoq; ſinguli, quū ſigno dominicæ crucis imbuti, ſeculum relinquere diſponimus, nauem profectò conſcendimus, cum Ieſu ſtagnum transfretare conamur. Sed qui non dormitauit, neq; obdormiet, cuſtodiēs ſemper Iſrael, ſæpe tamen nauigantibus nobis quaſi inter fremitus æquoris obdormit, quādo crebreſcēte inter medios virtutum niſus, vel immundorū ſpirituū, vel hominum prauorum, vel ipſo noſtrarum cogitationū impetu, fidei ſplendor obtenebreſcit, ſpei celſitudo contabeſcit, amoris flamma refrigeſcit. N *Beda.* *Nauigare & periclitari, myſt.*

Verū inter huiuſmodi procellas ad illum neceſſe eſt gubernatorē curramus, illū ſeduli excitemus, q (vt dictū) nō ſeruiat, ſed imperet ventis. Mox tempeſtates compeſcet, refundet tranquillitatem, portum ſalutis indulgebit.

Libet inter hæc diſcuſſa apoſtolici nauigij varietate, qualiter bonos ſuum ſecretum iuuet, malorumve permixtio turbet, intueri. Ecce enim (vt à perfectiorib⁹ inchoemus) poſt celebrata dominicę reſurrectionis ſolennia ſeptē electi diſcipuli nauem piſcaturi aſcendunt. Et quia ſe Petrus negotiis ſecularibus exuerat, iam Dominū in littore immortalitatis ſtantem cernere, iam cum illo epulari, iā manè ſupernę lucis aſpirante, myſtico magnorum piſciū numero ſua retia impleta, nec tamen rupta, ſuſcipere, atque O *Gregor.* *Ioan. vlt.* *Boni vt gaudēt trāquillitate.*

infimis ſeculi fluctibus extrahere meretur.

Alibi Petrus iubente Domino retia laxat in capturam,
piſciúmq; cōprehendit multitudinem copioſam. Sed quia
ipſe fragilis adhuc animi fuerat,ita vt Chriſto tremens di
Luc. 5. ceret:Exi à me,quia homo peccator ſum Domine,& retia
tunc rupta ſunt,& ſi nō ſocij adiuuiſſent,naues etiā mer-
Tēpeſtas ſæ ſubſiderent.Item in hoc loco diſcipuli cū Domino na
propter ma uem cōſcendunt,mare adeunt:ſed quia intererat & Iudas
los. & Dominus in puppi (quæ ſedes erat gubernatoris) dor-
miſſe,& ventus pōtúſq; de foris ſæuiſſe perhibentur. Nam
etſi multa illic diſcipulorū merita nauigabant, tamen (vt
dictum eſt) adhuc eam nauē perfidia proditoris agitabat.

Item Paulus cum fratribus Ieroſolymā nauigans,& die
Act. 27. Pentecoſtes ibi ſpiritus ſancti gaudia celebrare feſtinans,
recto curſu cuncta peragrat. Porrò ab Ieroſolymis Ro-
mam relegatus,quia cum infidelibus iter agit,mare furit,
venti refragantur,imber imminet, frigora fatigant, aſtra
obnubilant, terra negatur, triticum in mare iactatur,na-
uis armamenta tolluntur,ipſa poſtremò nauis arenis illi-
ſa diſſoluitur,nautæ quam non agnoſcunt terram, nando
petunt.Et qui vndas ſeculi onerati cupiditatibus ſubierāt,
1.Cor.3. eodem aduerſante ſeculo,vix nudi euadunt. Iuxta quod
idem Apoſtolus ait:Ipſe autem ſaluus erit,ſic tamen quaſi
per ignem.

DOMINICA QVINTA POST EPIPHANIAM DOMINI.

SIMILE *factum eſt regnum cœlorum homini qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo. Matth. 13.*

In hac ſancti Euangelij lectione tria notantur.Primum eſt, agri myſtici diuerſa ſeminatio. Secundum eſt, maligni ſeminis germinantis deprehenſio, ibi: Accedentes ergo ſerui. Tertium eſt, patrisfamiliás iuſta prouidáq; diſcretio,ibi: Serui autem dixerunt.

Circa

Circa primum tria notantur. Primùm eſt, boni ſeminis in agro ſeminatio. Secundum, maligni ſeminis fraudulenta ſuperſeminatio, ibi: Quum autem dormirent. Tertium, vtriuſq; ſeminis in germine manifeſtatio, ibi: Quum autem creuiſſet herba.

Circa primum aduerte, q nullus vnquam tam purũ in agro ſuo ſparſit ſemẽ, quin & herbæ malæ ſimul orirẽtur. Vnde & Dominus noſter IESVS CHRISTVS, licet pura & optima virtutum & doctrinæ ſemina per ſe & per Apoſtolos ſuos ſeminauerit in hoc mũdo, tamen quia diabolus diuinorum operum peruerſus æmulator, ſemina errorum & vitiorum (ſemina vtique mala & venenoſa) in eodem mundi iſtius agro ſuperſeminauit, in graue boni ſeminis detrimentum, zizania copioſa ſuccreſcunt, prout præſentis ſancti Euangelij parabola manifeſtat. A *Diabolus quid ſeminat.*

Simile, inquit, factũ eſt regnum cœlorum, id eſt, ſtatus Eccleſiæ militantis, homini qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo. Oſtẽſurus qualis & iam ſit, & qualis ſit futurus ſtatus eccleſiæ, parabolam hanc loquutus eſt.

Siquidem iuxta hanc ſimilitudinem, ſuũ bonũ ſemen & ipſe ſeminauit. Vnde & in expoſitione huius parabolæ ſeipſum ſeminatorem appellat, dicens: Qui ſeminat bonũ ſemen, eſt filius hominis. Ager autem eſt mundus.

Vbi eſt aduertẽdum, q cœleſtis hic ſeminator, ſemen triplex ſeminauit. videlicet, verbum veritatis in mundo, fideles quoſque in eccleſia, & virtutes in anima. B *Triplex ſemen Chriſtus ſeminat.*

Sanè verbum veritatis (id eſt, verbum Chriſti) conuenienter ſemen appellatur: nam ſicut ſemen intra terram reconditur, vt illic forum, opportuno germinet tẽpore: ſic nimirum & verbum Dei per auditum in corde credentiũ receptum, ſeruatur, vt tandem aliquando per propoſitum pietatis germinet, & in operibus bonis adferat fructum. Vnde ait Pſalmiſta: In corde meo abſcondi eloquia tua.

Ad hæc, ſicut ſemen terræ mandatum niſi virtute influxionis cœleſtis nõ ſuccreſcit, ita ſine irriguo gratiæ ſupernæ, verbi ſemen mente receptum, ad fructum boni operis non cõualeſcit. Denique ſicut ſemen animantium eſt alimentum, ſic & anima fidelis viuit in omni verbo quod procedit de ore Dei. Hoc ergo ſemen pius ac cœleſtis agricola Chriſtus per vniuerſum mundum, ſiue per ſe, ſiue per ſuos, ſeminando diſperſit. *Deut. 8.*

Secũdum ſemen ſunt homines pij & fideles. De quibus

ſcriptum

Eſa.61. ſcriptum eſt:Iſti ſunt ſemen cui benedixit Deus.Vnde & ipſe Dominus parabolam per ſeipſum exponens, ait:Bonum ſemen ſunt filij regni. Seminantur autem electi in agro ſanctæ eccleſiæ à Chriſto, vt & verbo doctrinæ, & exemplo piæ vitæ fructificent, ſpirituales Deo filios generantes.

Tertium ſemen ſunt animi virtutes,cuius ſeminis quaſi grana ſunt, fides,ſpes,charitas,humilitas, patientia, pax, concordia,miſericordia,iuſtitia, prudentia, temperantia, fortitudo,& huiuſmodi.Talia enim diuinæ benedictionis ſemina in animas fideles ſpargit CHRISTVS.

Cauendum verò eſt, ne diabolus quaſi volucris rapax & immunda,cordis agrum depaſturus, hoc ſemen tollat. Sed & piis ſatagendum eſt precibus, quatenus apud nos hæc ſancta ſemina in operibus bonis pullulando proficiant,iuxta quod per Eſaiam dicitur: Manè ſemen tuum *Eſa. 17.* florebit.Porrò geminum ſalutis ſemen humanis mētibus Chriſtus venit inſpargere, gratiam videlicet & veritatem. Vidimus (inquit Euangeliſta) gloriam eius,gloriam quaſi vnigeniti à patre,plenum gratiæ & veritatis,vt videlicet veritatem intellectui,gratiam adfectui ſeu voluntati infundat,vt intellectum illuminet veritas, & per deſideria pia adfectum dirigat,& rectificet gratia.

C Veritas piam mentem imbuens,producit in ea cognitionem ſui,cognitionem mundi,cognitionem Dei.

Porrò ſemen gratiæ quod ſeminatur in affectu,per deſideria ſancta exurgit in fructu bonorum operum,alioqui in vanum id homo accepiſſe videbitur,& ideo tolletur ab eo. Quúmq; fuerit nudatus gratia, mox hunc malitia occu-*Oſee 9.* pabit.Vnde per Prophetam Dominus loquitur,dicēs: Væ *1.Reg.16* illis quum receſſero ab eis.Quum receſſiſſet à Saul ſpiritus Domini bonus,inuaſit vexauítq; eum ſpiritus malus.

¶ Circa ſecundum,quod eſt maligni ſeminis fraudulenta ſuperſeminatio,ſubditur in litera.

Quum autem dormirent homines,venit inimicus eius, & ſuperſeminauit Zizania in medio tritici,& abiit.

D In agro mentis humanæ non niſi bonum ſemen Dominus inſpargit (vt dictum eſt) ſed ſuo vitio profert zizania: *Oſee 13.* iuxta quod dicitur per Prophetā:Perditio tua,inquit, ex *Leui.19.* te,ex me tantum auxilium tuum.Qui & in lege precepit, dicens:

dicens:Non ſeres agrum tuum diuerſo ſemine. Contrarium faciunt ij qui cùm à malis ceſſare nolunt, geſtiunt quæ bona ſunt facere.

Sanè malorum omnium quæ geruntur duplicem hic Dominus cauſam aſſignat, videlicet hominũ negligentiam,& malitiam dæmonum.De prima dicit: Cùm autẽ dormirent homines,id eſt, negligenter agerent, & ſuarũ negligerent ſalutẽ animarum. Secundum Auguſtinum: Cùm dormirent homines,id eſt, negligentes ſe gererent præpoſiti Eccleſiæ,non attendentes nec vigilantes ſuper grege ſuo,tunc venit inimicus homo,id eſt,diabolus, Dei & omnium bonorum aduerſarius & inimicus. *Malorum omnium cauſa duplex.*

Aduerte,ꝙ ſicut in hac parabola Deus ſe hominem nũcupat,ſic etiam diabolũ,qui & ipſe rationis eſt particeps, hominem appellat.Itaque negligẽter agentibus tam ſubditis quàm prælatis, diabolus fraudi opportunũ tempus eſſe ratus clam venit,quia plerumque etiam in angelum lucis ſe trãsfigurans,ſub ſpecie boni periculoſius tentat. Venit ergo & ſuperſeminauit zizania,quod Dominus exponẽs,dicit:Zizania,hi ſunt filij nequam, videlicet adulteri,raptores,vſurarij,homicidæ,hæretici. Hi enim ſunt ſemen diaboli. Quibus per Eſaiam terribiliter Dominus intonat,dicens:Væ gẽti peccatrici,populo graui iniquitate,ſemini nequã.Et hos quidẽ in medio tritici diſſeminat. *2.Cor.11* *Zizania quid.* *Eſa.1.*

Diabolus enim ſemper quærit peſſimos homines bonis immiſcere,vt eis ſint impedimento & ſcandalo.Vnde & apud Eſdram dicitur:Mixtum erat ſemen ſanctum alienigenis gentibus terræ. *Malos diabolus immiſcet bonis.*

Alienigenæ ſunt homines fraudulenti & peruerſi, aliorúmque peruerſores, præſertim hæretici, vulpes Sanſonis,caudis iuncti.i.pari malignitatis ſpiritu (tametſi diuerſis viis)Eccleſiæ catholicæ(quaſi vaſtandæ ſegeti)ſupplantandæ concordes.Huiuſmodi peſtilentiſſimos homines,proh dolor,dormientibus iis quorum intererat vigilare,vbique locorum,his noſtris periculoſis,& (ſi vera eſt cõiectura) nouiſſimis temporibus diabolus diſſeminauit. *3.Eſd.8.*

Venit,inquit inimicus eius.i.Chriſti,diabolus,&ſuperſeminauit zizania.In agro enim huius mundi, vbi Chriſtus ſeminauit doctrinã fidei & veritatis, ſuperſeminauit errores,hæreſes,& infidelitatẽ.In agro Eccleſiæ vbi Chriſtus ſeminauit homines pios & bonos,nẽpe filios regni, ſupſeminare nõ ceſſat homines impios & peſſimos,vtiq; E *Chriſtus & diabolus vt cõtraria ſeminant.*

nutri

trimẽta gehẽnæ,filios perditionis.Deniq; in agro animę vbi Chriſtus per ſpiritum ſanctum ſeminauit virtutes & pia merita,diabolus ſuperſeminat iniquitates & peccata.

Et aduerte,quia diabolus nullum proprium agrum habet,ſed mala atque peſtifera ſemina ſua ſemper ſpargit in alieno,id eſt,in agro Dei.Siue enim nomine agri mũdus intelligatur,ſiue Eccleſia,ſiue anima humana, omnes iſti agri Dei ſunt.Mũdus enim eſt ſuus creatione, conſeruatione,gubernatione:Eccleſia ſua eſt,inſtitutione & redẽptione:Animas autem ſuas eſſe ipſe per Ezechielem teſtatur,dicens: Ecce omnes animæ meæ ſunt.Licet ergo multa habeat diabolus ſemina,quia tamen agrũ propriũ habet nullũ,ea in agrum Domini,vt hũc vitiet,inſpargit.

*Ezec.*18.

Semen diaboli quale.

Porrò quoniã varia ſunt quæ Deus ſeminauit in agro ſuo ſemina benedictionis & gratiæ,& ipſe inimicus,diuinorum operum peruerſus æmulator(vt dictum eſt)cõtraria ſemina non ceſſat ſuperſeminare.Vt(verbi gratia)cõtra ſemen fidei,hæreſes & perfidiam:contra ſemen charitatis,inuidiam: contra ſemen concordiæ & vnanimitatis, ſchiſmata,ſectas,& bella:iuxta quod per Salomonem dicitur:Omni tempore iurgia ſeminat. Contra humilitatem,ſuperbiam: contra manſuetudinem,iracundiæ furorem:contra caſtitatem,omne genus ſpurcæ libidinis:contra miſericordiam,crudelitatem:contra iuſtitiam, iniquitatem:contra largitatem,rapacem ſeminat auaritiam.

Hæc & huiuſmodi ſcelera dum cogitatione apprehenduntur, vtique diaboli ſemina iaciuntur. Dum delectatione fouentur,germinant:dum opere perficiuntur,mortificant, & dum homines in diabolicam atque brutalem transformant fœditatem,quaſi oppreſſo tritico totum agrum zizania occupant. Vnde Boetius.

*Lib.*4. *proſa.*3.

F

Hominem vt vitia transformant.

Conſtans eſt,quòd verſi in malitiam, humanam quoque amiſere naturam. Nam quum vltra homines quenquam prouehere ſola probitas poſſit, neceſſe eſt vt quos ab humana conditione deiecit, infra hominis meritum detrudat improbitas.Euenit igitur,vt quem transformatũ vitiis videas,hominem æſtimare non poſſis.Auaritia feruet alienarum opum violentus ereptor, lupi ſimilem dixeris.Ferox atque inquietus,linguam litigiis exercet,cani comparabilis.Inſidiator occultus ſurripuiſſe fraudibus gaudet,vulpeculis exæquetur.Iræ intẽperans fremit,leonis animum geſtare credatur.Pauidus ac fugax,non metuenda

Nota.

tuenda formidat,ceruis ſimilis habeatur. Segnis ac ſtupidus torpet,aſinum viuit. Leuis ac inconſtans ſtudia permutat,nil ab auibus differt.Fœdis immundíſque libidinibus immergitur,ſordidè ſuis voluptate detinetur. Ita fit vt qui probitate deſerta homo eſſe deſierit, quum in diuinam conditionem trãſire non poſſit,vertatur in beluã. Vnde conſequenter de Vlyſſis ſociis cánit,dicens:

Vela Naritij ducis,
Eurus appulit inſulæ,
Solis edita ſemine,
Tacta carmine pocula.
Vertit herbi potens manus,
Ille marmaricus leo
Hic lupis nuper additus
Ille tigris vt Indica
Et licet variis malis
Obſitum miſerans ducem
Iam tamen mala remiges
Iam ſues cerealia
Et nihil manet integrum,
Sola mens ſtabilis,ſuper
O leuem nimium manum
Membra quæ valeant licet
Intus eſt hominum vigor,
Hæc venena potentius
Dira quæ penitus meant
Mentis vulnere ſæuiunt.

Et vagas pelago rates,
Pulchra qua reſidens dea,
Miſcet hoſpitibus nouis
Quos vt in varios modos
Hunc apri facies tetigit,
Dente creſcit & vnguibus,
Flere dum parat,vlulat:
Tecta mitis obambulat.
Numen Arcadis alitis
Peſte ſoluerit hoſpitis,
Ore pocula traxerant,
Glande pabula verterant.
Voce corpore perditis
Mõſtra quæ patitur gemit.
Nec potentia gramina
Corda vertere non valent.
Arce conditus abdita.
Detrahunt hominem ſibi,
Nec nocentia corpori

Vulnera mentis nocentiora.

His & ſcriptura diuina conſonat,dicens: Homo quum in honore eſſet,non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus,& ſimilis factus eſt illis. Et iterum : Vt iumentum factus ſum apud te.

G Quòd autem memorata diaboli ſemina in tantũ præualent proficiúntque,vt tam innumeros in beluas trãsforment homines,tria efficiũt.Primũ eſt diaboli aſtutia,qui mentes hominũ ſagaciter explorans,ad quæ vitia ſinguli procliuiores ſunt,inquirit.Nõ ſecus ac ſi hoſtes obſeſſam vrbem qua parte negligẽtius ſit munita conſyderent, vel quomodo cautus quiſpiam terræ cultor, qua in terra ſemina quælibet melius ſuccreſcant. Vnde Leo papa:

Cur diaboli ſemen in tantum proficit.

Nõ deſinit antiquus hoſtis deceptionum laqueos vbiq; prætendere, & vt fidem credentiũ quoquo modo corrũpat inſtata.Nouit cui adhibeat æſtus cupiditatis,cui gulæ

illece

illecebras ingerat, cui apponat incitamenta luxuriæ, cui infundat virus inuidiæ. Nouit quem mœrore concutiat, quem fallat gaudio, quem metu opprimat, quem admiratione ſeducat. Omnium diſcutit conſuetudines, ventilat actiones, ſcrutatur adfectus, & ibi quærit cauſas nocendi, vbi quemque viderit ſtudioſius occupari.

Innata cõcupiſcentia. Secunda cauſa virulenti profectus diabolicorum ſeminum eſt corruptæ naturæ praua concupiſcentia, quaſi quædam malitia terræ. Vnde & prothoparenti ob præuaricationis culpam à Domino dictum eſt: Maledicta terra in opere tuo. Spinas & tribulos germinabit tibi. *Gen. 3.* Siquidem mortalitatis noſtræ corrupta natura, præſto ſemper eſt malarum ſuggeſtionum ſemina ſuſcipere, & ſuſcepta fouere, & ea per opera mala quaſi in ſegetem mortiferam celeriter excitare.

Humana ſocordia. Tertia rei huius cauſa eſt humana pigritia, quæ negligit vitiorum mala germina extirpare. Vnde & per Salomonem dicitur: *Prov. 24.* Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti. Et ecce totum repleuerāt vrticæ, & operuerāt ſuperficiem eius ſpinæ, & maceria lapidum deſtructa erat. Quod quum vidiſſem, poſui in corde meo, & exemplo didici diſciplinam. Vſquequò piger dormies? Vſquequò de ſomno cõſurges? Parum dormies, modicũ dormitabis, pauxillum manus conſeres, vt quieſcas: & veniet tibi quaſi curſor egeſtas, & mendicitas quaſi vir armatus.

¶ Circa tertium, quod eſt vtriuſque ſeminis in germine manifeſtatio, ſubditur.

Quum autem creuiſſet herba & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & Zizania.

H Creſcit herba ſeminis Chriſti irriguo gratiæ, & pluuia Spiritus ſancti, dum augeſcit profectus in intellectu ſacræ ſcripturæ, dum accreſcit numerus piorum & ſpiritualium virorum, deniq; dum progreditur anima de virtute in virtutem. Fructificat autem totum hoc ſemen dum vitæ æternæ præmium præparatur.

Virtutum comparatione vitia apparent. Quum ergo ſemen Chriſti modo quo dictum eſt proficit, tunc dicitur apparere & zizania. Quia niſi comparatione virtutũ, vitia non apparent. Sicut autem non apparet differentia zizaniorũ & tritici in herba, nam ferè ſimilem vtraq; herbam habent: ita etiam quantũ ad ea quæ foris apparent, exigua frequenter vel nulla eſt differentia inter ſemẽ Chriſti, & ſemẽ inimici. Sed q̃a nemo diu põt

fictam

ſictam ferre perſonam,diuerſitas tandem in fructibus ope rum deprehenſa conuincitur, iuxta quod in Euangelio Dominus ait:A fructibus eorum cognoſcetis eos. *Mat. 7.*

Proinde quum ſemen verbi Dei profecerit in ſacræ ſcripturæ intelligentiam,tunc apparent zizania,quia deprehenditur quantum à ſacræ doctrinæ veritate deuiet falſitas errorum.

Rurſus quum fideles homines & iuſti, ſanctis in eccleſia virtutibus fructificant & elucent,apparẽt zizania,dum huiuſmodi bonos & iuſtos,mali & iniqui, ſolóque nomine Chriſtiani gratuitis odiis perſequuntur.

Deniq; quum anima fidelis è ſemine virtutum herbam & fructum operationis ſanctæ produxerit, tunc apparent zizania,quia tunc anima ipſa quantum diſtent à virtutibus vitia,diiudicat,& internoſcit.Manifeſta ſiquidem fit ei fraudulentia dæmonis.Et certa iudicat inter vtraque.

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Accedentes autem ſerui patrisfamiliâs,dixerũt ei:Domine nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vnde ergo habet Zizania?

Hic deſcribitur maligni ſeminis creſcentis deprehenſio:vbi duo notantur,Vnum eſt,querula ſeruorum interrogatio. Alterum,patrisfamiliâs ad ſeruos reſponſio, ibi: Et ait illis.

Circa primum dicitur:Accedentes autem ſerui patrisfamiliâs,videlicet,poſtquam illis fraus innotuiſſet, dixerunt cum diſplicentia & dolore (diſplicet enim tam ſanctis angelis quàm bonis & piis hominibus, quòd peſtiferum diaboli ſemen vbique inualeſcit) Domine inquiunt, nónne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Hoc interrogant,non quaſi dubij quin ſolummodo bonum ſemen ſeminauerit,ſed admirando & dolendo. Quomodo ergo,id eſt, quo authore habet tuus ager zizania? Licet enim ſciant patremfamiliâs in agro ſuo nonniſi bonum ſemen ſeminaſſe (vt iam dictum eſt) vtiq; ſemen euangelicæ gratiæ, quo melius vllum, ſicut nec ſeminator alius melior vllus eſſe omnino non poſſit,non tamen plenè nouerunt vnde zizaniorum malitia ſuperuenerit. I *Querula ſeruorum interrogatio.*

¶Circa ſecundum,quod eſt patrisfam.reſpõſio dicitur:

Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit.

Iſte homo & ſeminãtis & ſeminis fuit inimicus. Vbi eſt

K aduertendũ quod ſancti homines(qui Dei ſerui ſunt)quũ vident zizania ſimul oriri cũ tritico, valde affliguntur & piis ad Deũ precibus accedentes, modeſta conſyderatione inquirunt,vnde tam multi mali ſeminis ſit origo,intra ſe meditatione ſancta dicẽtes Domine,nónne bonũ ſemẽ ſeminaſti in agro tuo?Certè ſic.Scriptum eſt enim: Vidit Deus cuncta quæ fecerat,& erant valde bona,quemadmodum & valde bona ſunt quæ docẽs eſt loquutus.Vnde ergo in agro tuo tam perniciosa zizaniorum abundantia?

Malum vnde.

Gen.1.

In inquiſitione rei iſtius,ſcilicet,vnde eſſet malum,non acceſſerũt Manichæi hæretici ad patremfamiliâs Deũ,vt ab illo quæreret veritatẽ,ſed putãtes ſe eſſe ſapiẽtes,quũ eſſent ſtulti,ſuo ſenſui adhęſerunt, & ſuggerẽte diabolo, duo principia,vnum omniũ bonorũ Deum,alterum omnium malorum,diabolum,ſibi ſtatuerũt.In hac etiã quęſtione cõfitetur B. Auguſtinus ſe lõgo tẽpore laboraſſe. Tãdem autem docuit eum Chriſtus, quia malum nõ eſt aliqua ſubſtãtia aut res ſubſiſtẽs, ſeu creatura, ſed tãtum eſt defectus,& priuatio boni: & ideo nec propriè cauſam habet efficiẽtem,ſed deficiẽtem. Diabolus enim propriè non cauſa peccati eſt homini,alioqui efficeret vt homo inceſſanter peccaret(cauſa enim eſt,ad cuius eſſe ſequitur aliud)ſed tantũmodo malum ſuggerẽdo peccãdi occaſionem offert homini.Vnde & Dominum tẽtans,ait: Mitte te deorſum. Non enim poteſt hominem in peccati ruinã præcipitare,ſed vt ſeſe homo præcipitet ſuggerit.

Manicheorum vnde error.

Peccati cauſa.

Mat.4.

Itaque diabolus peccati occaſionem præſtat ſuggerẽdo,volũtas autem hominis deficiẽs,non efficiẽs,peccatũ facit,ſuggeſtioni vel concupiſcẽtiæ vitioſæ liberè conſentiẽdo.Et ideò dicitur,quia inimicus homo,id eſt diabolus hoc fecit:primus enim peccatũ ipſe ſuggeſſit.Sed quia ſola peccati ſuggeſtio ad peccatũ non imputatur,ſi non acceſſerit volũtatis cõſenſus (ſed hæc duo ſimul peccatum conſummãt)ideo inimicus,& homo, malum hoc faciunt.

Diabolus ergo contra bonum veracis doctrinæ ſemen ſuggerit falſitatem,quia mendax eſt & mendacij pater,& cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, & idem ipſe per homines mendaces & prauos(qui & ipſi ſunt ſemen nequam)quibus Saluatoris voce dicitur:Vos ex patre diabolo eſtis,& opera patris veſtri vultis facere,& ꝑuerſæ doctrinæ zizania in Eccleſia,& in credentium cordibus vitia ſeminare non ceſſat.

Ioan.8.

¶ Circa

¶Circa tertium principale dicitur:

Serui autem dixerunt ei: Vis imus & colligimus ea?

Hic oſtenditur patrisfamiliàs, iuſta prouidáque diſcretio. Vbi per ordinem ſunt quinque notanda. Primum eſt, præſto ſeruorum obſequutio. Secundum ipſa patrisfamiliàs librata diſcretio, ibi: Et ait illis, Non. Tertium, vtriuſque ſeminis longanimis expectatio, ibi: Sinite vtraque. Quartum eſt, expectatæ germinationis opportuna collectio, ibi: Et in tempore meſſis. Quintum eſt, tritici purgati digna repoſitio, ibi: Triticum autem. L

Circa primum, quod eſt præſto ſeruorum obſequutio, dictum eſt: Vis imus & colligimus ea? Vbi ſecundum Auguſtinum, dat intelligi ſeruorum nomine ipſos fideles, qui & bonum ſemen dicuntur. Ex diuerſis enim ſignationibus vna res diuerſas ſimilitudines recipit, ſicut & de ſe Dominus ait, quòd ipſe ſit ianua, & quòd ipſe ſit paſtor. Boni igitur deſiderantes ſeparationem malorum de medio iuſtorum, quibus ſemper ſunt infeſti, cupiunt eos tolli, ne per eos boni deprauentur. Vnde Apoſtolus: Vtinam, inquit, abſcindantur, qui vos conturbant. *De con. Euang.* *Ioan. 10.* *Gal. 5.*

Et attende quanta ſit ſeruorum erga patremfamiliàs reuerentia. Quum enim eo irrequiſito inimicus homo in agro eius ſemen malum ſparſerit, etiam illud colligere ſerui irrequiſita Domini voluntate non præſumunt. Nihil autem prohibet per hos ſeruos etiam ſanctos angelos accipi, qui poſtmodum meſſorum nomine deſignantur. Ipſi enim præſto ſunt accedente beneplacito diuinæ voluntatis, & pios de tribulatione malorum eripere, & in exitium perdere impios. Nam iidem angeli qui Sodomam ſubuerterunt, Loth iuſtum inde educentes ſaluauerunt. *Gen. 19.*

¶Circa ſecundum, quod eſt patrisfamiliàs librata diſcretio, ſubditur in litera:

Et ait illis: Non, ne fortè colligentes Zizania, eradicetis ſimul & triticum.

Itaq; interrogātibus ſeruis irétne & colligerent zizania, reſpōdit paterfamiliàs: Non, id eſt, nolo quod zizania naſcentia colligatis, ne fortè colligentes zizania, eradicetis ſimul & triticum. Ecce quemadmodum paterfamiliàs amat triticū. Suſtinet enim malū ſemen in agro ſuo propter hoc ſolum, ne triticū eradicetur. Nam multi primum M *Cur malos ſuſtinet.*

zizania ſunt, qui poſtea fiunt triticum. Qui niſi quũ adhuc mali ſunt, patienter tolerentur, ad laudabilem mutationem non perueniunt. Datur ergo locus pœnitẽtiæ, & monemur ne citò amputemus fratrem, quia fieri poteſt, vt ille qui hodie noxio deprauatus eſt dogmate, cras reſipiſcat & incipiat defendere veritatem.

Hieron.

Eradicatio triplex

Vbi eſt notandum triplicem prohiberi eradicationem, id eſt, ſiue per excommunicationem, ſiue alias, videlicet, eradicationem feſtinatam, damnoſam & ſuſpicioſam. Feſtinata eſt, quam non præcedit admonitio. Damnoſa, quando vel ipſe princeps, vel multitudo eſt in culpa, niſi illa palàm redundet in contumeliam Dei vel eccleſiæ catholicæ. Aliquando enim (vt dicit Auguſtinus) tolerandi ſunt mali pro cõſeruanda pace eccleſiæ, ne ſchiſma ſuboriatur. Suſpicioſa eradicatio eſt, quum is exciditur de cuius vel vitio, vel hæreſi, certitudo ſufficiens, & omnimoda non habetur.

¶ Circa tertium, quod eſt vtriuſque ſeminis longanimis expectatio, ſubditur:

Sinite vtraque creſcere, vſque ad meſſem.

N

Dei lõganimis expectatio.

Sinite, inquit, vtraque, id eſt, & bonos & malos, creſcere vſq; ad meſſem, id eſt, vſque ad ſeculi conſummationem. Permittit ergo Dominus vt creſcant ſimul boni & mali, vſque ad præfiniti tẽpus iudicij. Interim enim proficiunt & creſcũt tam mali quàm boni. Vnde in Apocalypſi angelus loquitur, dicens: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc, & ſanctus ſanctificetur adhuc. Itaque corripiat interim miſericorditer homo quod poteſt, quod autem non poteſt, patiẽter ferat, & gemat ex dilatione. Turba autem iniquorũ quum facultas eſt in populis promendi ſermonem, generali obiurgatione ferienda eſt. De Deo autem certum eſt, quòd malos patienter expectat, vt conuertantur, aut vt per eos boni exerceantur & purgentur.

Apoc. vlt.

Auguſt.

Obiectio ſoluenda.

Hieron.

Deut. 13.

1. Cor. 5.

Sed quod hic dicitur: Sinite vtraq; creſcere vſq; ad meſſem, videtur illi præcepto eſſe contrarium: Auferte malũ de medio veſtrũ, & nequaquam ſocietatem habẽdam cũ his qui fratres nominantur, & ſunt adulteri & fornicatores. Si enim prohibetur eradicatio, & vſq; ad meſſem tenẽda eſt patiẽtia, quomodo eiiciẽdi ſunt quidam de medio noſtrum. Inter triticũ & zizania (quod loliũ appellamus) quàm diu herba eſt, & nõdum culmus venit ad ſpicam

cam, grandis ſimilitudo eſt, & in diſcernendo, aut nulla, aut perdifficilis diſtantia. Præmonet ergo Dominus, ne vbi quid ambiguum eſt, citò ſententiam proferamus, ſed Deo iudici terminum reſeruemus, vt quum dies iudicij venerit, ille non ſuſpitionem criminis, ſed manifeſtũ reatum de ſanctorum cœtu eiiciat.

Sinite vtraque creſcere. Si enim euellerentur omnes errores & falſa ſcripturarum intelligentia, eradicaretur apud multos etiam ſtudioſa inueſtigatio veritatis. Etenim errorum occaſione, in intellectu ſcripturæ ad ædificationem fidei & hæreſum confutationem, Deo ad gloriam, & ſibi ad coronam plurimi profecerũt. Vnde ait Apoſtolus: Oportet & hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt manifeſti fiant in vobis. O *Ex malis bona elici.* *1.Cor.11*

Ad hæc (vt ait Auguſtinus) improbatio hæreticorum facit eminere quid eccleſia Chriſti ſentiat, & quid habeat ſana doctrina. Denique ſi omnes mali tollerentur de eccleſia, plurimum tritici eradicaretur: quandoquidem plurimi, eorum exercitati perſequutionibus, vitam promerentur æternam. *7. Conf. cap.19.*

Sed & diabolicas ſi prorſus tolli cõtingeret tentationes, in pleriſq; eradicarẽtur animi virtutes. Vnde & Apoſtolus Paulus angelum ſathanæ perpeſſus eſt, qui in ipſo ſtimulum carnis excitaret, ne ad ſalutem neceſſaria virtus humilitatis ipſius è mẽte propter reuelationũ magnitudinem extirparetur. Rogãti proinde vt diſcederet, reſpondit Dominus: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur, quemadmodum & granum tritici ſuis circundatum paleis, legitima quantitate matureſcit. *2.Cor.12*

¶ Circa quartum, quod eſt vtriuſque germinationis opportuna collectio, ſubditur:

Et in tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primum Zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum.

Meſſis appellatur tempus metendi. Per meſſem ergo dies iudicij deſignatur. Meſſores autem exponente Domino ſunt angeli. In tempore meſſis, inquit, id eſt, in conſummatione ſeculi, dicam meſſoribus angelis: Colligite primum zizania, id eſt, malos & impios, à piorum contubernio ſempiterno diuortio ſeparandos. P

Vides, ꝙ licet inimicus zizania ſeminauerit, nõ tamen ad eũ ꝑtinet eorũ meſſis & collectio, ſed imperio fiet patrisfamiliàs. Ergo qđ inimicus ſeminauit, alius metet, iu-

Ioan 4. xta illud: Alius eſt qui ſeminat,& alius qui metit. Nec mirũ. Nõ enim (vt ſuprà dictum eſt) in proprio, ſed in agro ſeminauit alieno. Et alligate, inquit, ea in faſciculos ad cõburendum. Ecce cõſummatio hominũ impiorum. Ecce vt fœnũ agri in clibanũ mittitur, fœnum vtiq; tectorũ, in alto vanitatis ad breue creſcẽs, quod priuſquam euellatur per mortem, iam per gratiæ cœleſtis carentiam exaruit.

Reproborũ in faſciculos colligatio.

Matth. 6.

Et bene dicit in faſciculos,& nõ in faſciculo vno. Quia vnuſquiſque eorum pro modo ſuę peruerſitatis punietur, & qui fuerint in pœna conſimiles, ſimilibus ſuppliciis cruciabuntur, nempe ſuperbi cum ſuperbis, inuidi cum inuidis, auari cum auaris, adulteri cum adulteris, vſurarij cum vſurariis, hæretici cum hæreticis, omnes pariter deſperantes & blaſphemi in ſuis quiquc faſciculis ſempiternis gehennæ incendiis exurentur, iuxta quod ſcriptum eſt: Et congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum,& claudentur ibi in carcere. Præmiſerat loquens de mundi huius amatoribus ſub nomine terræ, dicens: Confractione confringetur terra, contritione cõteretur terra, & grauabit eam iniquitas ſua,& corruet,& nõ adiiciet vt reſurgat. Quomodo enim poſſent reſurgere qui ligatis manibus & pedibus, id eſt, omni facultate ſemetipſos iuuandi iam priuati, proiecti fuerint in tenebras exteriores, in tenebras ſempiternas.

Eſa. 24.

Cõſurgendi impoſſibilitas.

Mat. 13. Sicut colligũtur, inquit Dominus, zizania,& igni comburuntur, ſic & erit in cõſummatione ſeculi. Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala,& eos qui faciunt iniquitatem,& mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Et protinus de piis & iuſtis, qui hic nomine tritici deſignantur, adiecit: Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Vnde & circa quintum, quod eſt tritici purgati digna repoſitio, ſubditur:

Triticum autem congregate in horreum meum.

Q Triticum, inquit, id eſt iuſtos, qui in ârea mundi huius, flagellis, afflictionibus, & variis tentationibus triturati fuerint & mundati, ita vt in eis nulla remãſerit palea aut macula: congregate in horreum meum, cœleſtium videlicet manſionum. Vnde & alio loco ſcriptum eſt: Ventilabrum in manu eius & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igne inextinguibili.

Iuſti triticũ Dei.

Luc. 3.

DOMINICA IN SEPTVAGESIMA.

S*IMILE eſt regnum cœlorum homini patriſamilias, qui exit primo mane conducere operarios in vineam ſuam. Matth. 20.*

In hac ſancti Euangeli lectione tria comprehenduntur. Primum eſt, ad opus vineæ operariorum deſtinatio. Secundum eſt, opportuno tempore mercedis redditio, ibi: Quum ſerò autem factum eſſet. Tertium, Euangelicæ parabolę notanda concluſio, ibi: Sic erunt nouiſſimi.

Circa primum tria ſunt conſideranda. Primum eſt, myſtica vineæ ſignificatio. Secundum eſt, patrisfamiliâs cum operariis conuentio, ibi: Conuentione autem facta. Tertium eſt, horarum in opere attendenda diſtinctio, ibi: Et egreſſus eſt circa horam tertiam.

Circa primum præmittendum eſt quid ſibi velit in hac dominica nouus officij diuini ritus, & quur dominica in ſeptuageſima ſit appellata. Conſiderandum eſt igitur quur ab officio diuino remouetur hodie non modo Alleluia ſolenne, ſed & cætera lætitiæ cantica, quale eſt inter nocturnas laudes, Te Deum laudamus: & in officio miſſæ: Gloria in excelſis. Sed huius rei cauſa in officio matutinali clarius aperitur. Illic enim recolitur, quemadmodum homo ad imaginem Dei factus, vt eſſet cæterarum creaturarum dominus, & futurus hæres vitæ æternæ, ad conſortium angelorum, ſine morte, & ſine vlla moleſtia aliquando tranſiturus, per culpam præuaricationis & inobedientiæ, tantorum bonorum incurrit iacturam. Amiſſa enim conditoris ſui gratia, ſimul innocentiam, immortalitatem, originalem iuſtitiam, obedientiam creaturarum, cœlorum regna, conſortium angelorum, hęc inquam omnia, factus exul & miſer & calamitoſus, amiſit. Quamobrem Eccleſia ſancta in initio miſſæ id quod pro mortuis cantari ſolet, videlicet: Circundederunt me gemitus mortis, & dolores inferni circundederunt me: hodierna die quaſi in magni mortui (totius.ſ. generis humani) anniuerſario triſte decantat.

A — *Lugubris officij ratio.*

Septuageſimæ ratio. Quoad rationem verò Septuageſimæ,hoc nobis à patribus ſanctis traditum accepimus, videlicet hanc Dominicam,quæ ab vltima ſeptem dominicarum,(ipſa eſt media quadrageſimæ) ſeptima eſt, ſeptuageſimam nominari, & ſexageſimam quę ſexta eſt ab vltima,& quinquageſimam quæ quinta eſt, & quia idem in harum dominicarum ſignificatur officiis,quod in illa ſignificatum eſt ſeptuagenaria captiuitate populi Dei,qua ſeptuaginta annis ſedit & fleuit ſuper flumina Babylonis. Quid autem illud eſt, niſi ſeptenaria diſtinctio ætatum mundi? Harum prima ab Adam. Secunda,à Noë.Tertia à Moſe. Quarta, à Dauid. Quinta,ab ipſa Babylonica captiuitate.Sexta, ab aduentu CHRISTI,vſque ad finem ſeculi. Porrò ſeptima ætas mundi eſt illa requies ad quam quotidie tranſeunt electorum animæ,& requieſcunt inter vbera lætãtis matris ſuæ Hieruſalem ſupernæ.

Rectè igitur in hac dominica,quæ (vt dictum eſt) ordine prima eſt ab illa vltima,& reſpondet initio illius magnæ atq; deflendæ captiuitatis,qua noſtri generis parẽtes primi ob dictam præuaricationis culpam è paradiſi gaudiis pulſi,in calamitates & ærumnas innumeras,& ineuitabilem moriendi neceſſitatẽ,extorres à regno,ſub poteſtate principis tenebrarũ,tandem ad inferos deſcenſuri,miſerabiliter abierunt,rectè,inquam, in hac dominica illud triſte canitur:Circundederunt me gemitus mortis.

Septuageſimæ finis. In vltima verò huius ordinis dominica,in qua deſignatur ſeptimæ ætatis initium,finis.ſ.miſerandæ captiuitatis, & deſideratus lætúſq; ad amiſſam cœleſtis regni vitam,& angelorum ſocietatem (quaſi à Babylonica captiuitate in Hieruſalem) reditus,tunc,inquam, plena gaudiis Eccleſiæ *Eſa.66.* propheticum illud & audit,& canit: Lætare Hieruſalem, & feſtum facite omnes qui diligitis eam,gaudete cum lætitia qui in triſtitia fuiſtis,vt exultetis & ſatiemini ab vberibus conſolationis veſtræ.

B Porrò futuri huius gaudij ſpes nobis in Euangelica diei huius lectione aperitur,in qua operarij in vineam patrisfamiliâs (id eſt,Dei) pro mercede vitæ æternæ laboraturi vocati conductíq; memorantur. Proinde quòd in Euangelio per laborantes in vinea,hoc ipſum per currentes ad brauium in lectione Epiſtolæ ſignificatur.

His præmiſſis,ad expoſitionẽ ſancti Euangelij eſt accedendum.Simile,inquit,eſt regnum cœlorum homini patrifa-

triſamiliàs, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam ſuam. Vbi in primis eſt attendendum per regnum cœlorum præſentis tēporis Eccleſiam intelligi, quæ vtiq; in electis ad regnū cœlorū à Deo eſt prædeſtinata. Qui licet quoad ſtatum præſentem adhuc in ipſo regno non ſint, virtute tamen charitatis diuinæ, cum regni illius ciuibus ita vniuntur, vt & ipſi iam regnum cœlorum appellentur. Et quidni regnum cœlorum vocentur, in quibus Deus ipſe (quaſi in quibuſdam cœlis) regnat, pro cuius amore perituras diuitias & regna terrena contemnentes audire merētur: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum? Sed & ideo regnum cœlorum eccleſia dicitur, quòd ipſius ſtructor Dei filius è cœlo venit, & quòd cœleſtibus ipſa regatur inſtitutis. *Regnū cœlorum Eccleſia præſens.* *Matth.5.*

Porrò nomine patrisfamiliàs Deus ipſe datur intelligi. Vnde Gregorius: Quis patrisfamiliàs ſimilitudinem rectius tenet, quàm conditor noſter, qui regit quos condidit, & electos ſuos ſic in hoc mundo poſſidet, quaſi ſubiectos dominus in domo? Qui & homo dicitur, non quidem proprietate ſubſtātiæ, ſed adfectu pietatis, quòd erga homines māſuetus ſit, miſericors & benignus. Huius patrisfamiliàs poſſeſſio domus & familia, omnis eſt creatura, ſiue in cœlo, ſiue ſuper terram, ſiue ſubtus terram. *Paterſamiliàs Deus.*

Qui exiit, inquit, primo mane. Vbi quæritur quomodo intelligatur Deus exire, qui vbiq;, ſemper, & omnino immutabilis eſt. Sed exire dicitur ꝑ ſui manifeſtationē, ſuæque diffuſionem bonitatis. Quādo enim nō cognoſcitur, quodāmodo in ſecreto eſt. Quū autem ex operibus ſuis cognoſcitur, quaſi de occulto in apertū egreditur. Exitus ergo iſte nullam in Deo ſignificat aut mutationem, aut aliquam cognitionem nouam, qui & vbiq; præſens eſt, & cui ſemper patent vniuerſa. Vnde ſtultos eſſe patet qui pro eo ꝙ Deū non vidēt, nec ſe putāt ab illo videri, ſimiles paruulis, qui oculos ſibi manu aut veſte cooperientes, cæteros non vident, nec ab illis ſe videri credunt. *Qualiter De' exit.*

Hic paterfamiliàs habet vineam, ſcilicet (vt dicit Gregorius) vniuerſam eccleſiam, quæ ab Abel iuſto, vſque ad vltimum electum qui in fine mundi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit. C *Dei vinea quæ & qualis.*

Huic ſuæ vineæ Deus angelicam cuſtodiam, quaſi ſepem circundedit, & fodit in ea torcular, quo Chriſti in vulnerata atq; foſſa carne, innoxia paſſi & mortui meri-

tum deſignatur. Siquidem hoc torculari vinum illud ex-
preſſum eſt quod tam angelos quàm homines ſanctos,
etiam in cœlo beatos,ineffabili gaudio lætificat.

Sed aſſimilationis eccleſiæ ad vineam rationes attende.
Vinea conſiſtit in multis palmitibus , eccleſia in multis
Ioan. 15. Chriſti fidelibus.Quib⁹ ipſæ vos, inquit,palmites.Et ſicut
palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo,niſi manſe-
rit in vite,ſic nec vos niſi in me manſeritis.

Ruiſus ſicut vinea iuxta terrã deformis apparet, ſurſum
verò in frondibus ſuis & botris,dulcis eſt & amœna: ita &
eccleſia in electis & piis ſeculi huius contemptoribus , &
ipſa inſipientium oculis apparet contemptibilis.Vnde Do
Ioan. 16. minus in euangelio:Mundus, inquit , gaudebit: vos verò
Mat. 5. cõtriſtabimini. Sed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.Et
hinc beati qui lugent,quoniam ipſi conſolabuntur.

Sed & de hac præſentis Eccleſiæ apparente deformita-
1. Cor. 1. te Apoſtolũ audis dicentem:Videte vocationem veſtram
fratres,quia non multi ſapientes ſecundum carnem,non
multi nobiles,ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus , vt
confundat ſapientes:& infirma mundi elegit Deus,vt con
fundat fortia:& ignobilia mundi & contemptibilia elegit
Deus,& ea quæ non ſunt,vt ea quę ſunt deſtrueret,vt non
glorietur omnis caro in conſpectu eius.

Verum quæ in terris ſquallens apparet eccleſia, in cœ-
leſtis paradiſi gloria,& in præmio vitæ æternæ pulcherri-
Mat. 5. ma & amœniſſima eſt,dicente Domino:Merces veſtra co
1. Cor. 2. pioſa eſt in cœlis.De qua mercede per Apoſtolum dici-
tur:Nec oculus vidit,nec auris audiuit , nec in cor homi-
nis aſcendit,quod præparauit Deus his qui diligunt illum.
Vnde & Pſalmiſta exclamans & admirans:Quàm dilecta,
inquit, Tabernacula tua Domine virtutum , concupiſcit
& deficit anima mea in atria Domini.

Denique ratione culturæ Eccleſiæ vineæ adſimilatur.
Sicut enim vinea multiplici cultura opus habet vt fructi-
ficet,ita & eccleſia,imò etiam & vniuſcuiuſque fidelis ho-
Vnde vinea purgãda. minis anima.Purgari quippe indiget à ſpinis auaritiæ,à ſu
perbiæ contumacis & duræ lapidibus , à carnis luxuria
& omni intemperantia & ſuperfluitate , quaſi ab aquoſis
& inutilibus palmitibus.Opus item habet crebra cõſcien
tiæ diſcuſſione,quaſi quadam ſarritione circa radicem.
Opus habet diſtrictione diſciplinæ,quaſi quadam ad cer-
tos & firmos ſtipites alligatione. Opus etiam habet irri-

gu

guo ſupernæ gratiæ,quaſi aëris quadam temperie,& pluuia opportuna. Pro qua obtinenda aſſiduis eſt Deo votis ſupplicandum exemplo eius,qui ait: Deus virtutum cōuertere,reſpice de cœlo & vide,& viſita vineam iſtam, & perfice eam quam plantauit dextera tua.

D Porrò de vinea viri ſtulti & hominis pigri,quam replēt vrticæ, id eſt libidinis æſtus, & operiunt auaritiæ cupiditates,quaſi quædam ſpinæ, per Eſaiā Prophetam Dominus queritur,dicens: Expectaui vt faceret vuas,& fecit labruſcas. Nunc ergo habitatores Ieruſalem, & viri Iuda, iudicate inter me & vineam meam. Quid eſt quod vltrà debui facere vineæ meæ, & non feci? Et nunc oſtendam vobis quid ego faciam vineæ meæ.Auferam ſepem eius, & erit in direptionem, diruam maceriam eius, & erit in conculcationem: & ponam eam deſertam. Non putabitur & non fodietur, & aſcendent ſuper eam vepres & ſpinæ, & nubibus mandabo ne pluāt ſuper eam imbrem. Vinea autem Domini exercituum domus Iſrael eſt.Ecce de vinea ſua Domini querela iuſta, ecce ipſius contra vineam ſterilem comminatio metuenda. Hinc nihilominus & ad Ezechielem loquitur,dicens: Fili hominis quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna ſyluarum? Nunquid tolletur de ea lignum vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quodcunque vas? Ecce igni datum eſt in eſcam.Et hæc eſt nouiſſima vineæ ſterilis reprobatio. De qua & in Euangelio loquitur,dicens:Si quis in me non manſerit,mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent,& ardebit.

Vinea degenerans iudicāda. *Eſa.5.* *Ezech.15* *Ioan.15.*

¶ Circa ſecundum,quod eſt patrisfamiliàs cum operariis conuentio,ſequitur:

Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno,miſit eos in vineam ſuam.

E Vides hic benigniſſimam erga homines Dei miſericordiam.Nam quum ei debeamus noſmetipſos, hoc eſt, totum quod ſumus & quod poſſumus,ſed & quum ipſe bonorum noſtrorum non egeat, nihilominus tamen cum operariis conuentionem,id eſt, pactionem facere,& laboris mercedem polliceri,ſeſéq; quodāmodo homini operario ſuo debitorem facere nō dedignatur.Promittit enim ſi præcepta ſua ſeruauerimus,daturum ſe nobis vitam æternam,dicens:Si vis ad vitam ingredi,ſerua mandata.

Dei erga nos dignatio. *Mat.19.*

Vbi

Iuſtitia & miſericordia Dei. Vbi aduertendum, quemadmodũ in opere ſalutis humanæ concurrant, & iuſtitia Dei, & Dei miſericordia. Iuſtitia quidem, quia conuentione facta cũ operariis. Nam & ſi non homini, veritati tamen ſuæ pactionis, ſuæque iuſtitiæ voluntariũ ſe debitorem cõſtituit. Quãtopere verò concurrat miſericordia, Apoſtolus Paulus oſtendit, dicens: *Tit. 3.* Quũ autem apparuit benignitas & humanitas Saluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundũ ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. Vides vt miſericordiæ Dei tribuit, ꝙ ſaluamur. Quod & alio *Rom. 8.* loco euidẽtius oſtendens, dicit: Nõ enim ſunt condignæ paſſiones huius tẽporis, ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Sed & Dei gratia eſt, quæ opera noſtra (quæ per ſe ad præmiũ vitæ æternæ collata nihil & inane reputãtur) vſque adeò coram Deo cõmendat, vt ſecundũ ſuam æquitatem ea cenſeat æterna beatitudine remuneranda. Pondus enim valoris accipiunt penes infinitã ſpiritus ſancti dignitatem, qui ad ea homini cooperatus eſt.

Operũ iuſtitia vt defẽditur. Et aduerte, quemadmodũ huius Euangelij authoritate bonorũ operũ iuſtitia defendatur aduerſus huius tẽporis hæreticos, opera bona blaſphemãtes, vtpote quibus nulla alia q̃ opera carnis, imò opera diaboli placent. Diaboli (inquam) opera, nõ ꝙ per ſe illa faciat, ſed ꝙ ea ſuis hircis in nouiſſimo die cũ ipſo in gehẽna partẽ habituris, ſuggerat facienda. *Opera perfidorum.* Huiuſmodi ſunt apud eos aſſidua voracitas, temulẽtia, luſus, perpetua cõuiuia, blaſphemiæ, ſacrilegia, mẽdacia, doli, fraudes, vſuræ, exactiones violẽtæ, oppreſſiones pauperũ, adulteria, ſuperbia, & alia his ſimilia, aut certè grauiora. Cum quibus ſuis operibus, omni mola aſinaria in immẽſum grauioribus, in abyſſum ignis ſempiterni infelices & miſeri, nunquam tamen miſerandi, de*Apoc. 14* mergentur. Opera enim illorum ſequuntur illos.

F Sed faceſſat eorũ impudens peruerſáque temeritas, & *Act. 9.* ceſſent vituperare quod apud Deũ cõmendatur. Nam durum eſt eis cõtra ſtimulũ calcitrare. Dicit paſtor eccleſiæ *2. Pet. 1.* Petrus: Satagite vt ꝑ bona opera, certã veſtram vocationem & electionẽ faciatis. Quaſi dicat: Si operibus bonis vacui fueritis, tã vocatio veſtra q̃ electio incerta ſunt. Sed hæretici beato Petro Apoſtolo cõtradicentes, phariſæos *Hæretici confutantur* vocant qui piis operibus ſunt intenti. Amplius verò mirandũ eſt eò demẽtiæ pleroſq; iam eſſe redactos, vt malint credere hæretico, q̃ Chriſto & Petro. Teſtatur Apoſtolus

lus Paulus, exhiberi nos debere ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Idem ad Hebræos: Nō iniuſtus (inquit) eſt Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius. Et iterum alio loco: Reddet (nimirum Deus) vnicuique ſecundum opera eius. Denique, non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Quibus & multis aliis in hunc modum teſtimoniis, bonorum operum iuſtitia apertiſſimè & adſtruitur & defenſatur. *2.Cor.5.* *Heb.6.* *Rom.2.*

Conuentione, inquit, facta cum operariis ex denario diurno, id eſt, vt pro labore diei denarium recipiāt. Porrò dies ille laboris, totius vitæ hominis tempus eſt. Quum enim ad vitæ veſperam ventum fuerit, actum erit. Neque enim per noctem in vinca laborari ſolet. Vnde & ipſe Chriſtus adhuc mortale corpus gerens, ait: Me oportet operari opera eius qui miſit me, donec dies eſt. Venit nox quando nemo poteſt operari. Clauſis enim in ſuprema mortis hora luminibus, non eſt exinde precum aut meritorū locus. Vnde etiam ait Pſalmiſta: Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſq; ad veſperam. Itaque dum tēpus habemus operemur bonū ad omnes. Nā quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Tempus enim ſemētis, eſt tempus præſens, quod quū tranſierit, operandi tēpus exinde non eſt. In hunc ſenſum dicit Auguſtinus: Nemo ſe ſperet quod hic neglexit, quum obierit, apud Deū promereri. Nam hic omne meritum cōparatur, quo poſſit poſt hanc vitam releuari quiſpiam, vel grauari. *Dies laboris, quouſque.* *Ioan.9.* *Gal.6.*

Porrò nomine denarij æternæ vitæ præmium idcirco intelligitur, quia ſicut denarius circularis eſt figuræ (quæ vtique nō habet finem) ita nec merces operariorum Dei (quæ denarij nomine hîc deſignatur) vllo fine limitatur. Siquidem merces hæc, ipſe Deus eſt, iuxta quod ad Abrahā loquutus eſt, dicēs: Noli timere Abraham. Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis. Ecce præmiū cui labor nullus poteſt cōparari. Quòd ſi aliqua tametſi longinqua fieri debeat pro tanto præmio commutatio, totum quod homo habet & quod eſt, neceſſe eſt pro illo expendat. Nimirum merces hæc theſaurus eſt: quem qui inuenit homo, vadit, & vēdit vniuerſa quæ habet, vt poſſideat illum. Qui hunc habet denarium, quodammodo & virtualiter omnia habet. Sicut enim quicquid homo vult, G *Denarius myſt.* *Gen.15.* *Mat.13.*

habet

habet per denarium : ita & merces illa, omnia continet quæ poſſunt deſiderari.Qui enim hoc bono fruetur,quicquid volet erit, & quicquid nolet non erit. Ibi quippe erũt bona corporis,qualia nec oculus vidit(vt dictum eſt) nec auris audiuit,nec cor hominis excogitauit.

Proinde nõ otioſè expreſſit genus numiſmatis,nec in communi tãtum numiſma,ſed ſpecialiter denarium.Denarius enim à decem deriuatur.Vnde & Origenes quoddam ſalutis nomẽ eſſe denarium expoſuit, quòd denario illo decem præceptorum ſeruatorum merces deſignatur. Quòd autem denarius regis habet imaginẽ , quid aliud ſignificat quàm perfectã & puram in beatis Dei imaginẽ?

1.Ioan.3 Scimus,inquit beatus Ioannes, quoniam quum apparue-
2.Cor.3 rit,ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. Tũc enim reuelata facie gloriam Domini ſpeculãtes, in eandem imaginem trãsformamur à claritate in claritatẽ
Rom.8. tãquam à Domini ſpiritu.Quos enim præſciuit,& prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui.Et licet hic imaginem Dei in nobis habeamus(ſiquidem ad imaginẽDei homo factus eſt) ipſa tamen multis vitiis, quaſi quodam deformi ſquallore,tenebris & caligine,obducta eſt.

H Miſit, inquit, eos in vineam ſuam. Videndum cuique
Vineam egrediuntur,qui. eſt, ne per ſchiſma , aut hæreticam prauitatem de vinea ſanctæ Eccleſiæ exiẽs diſcedat,iuxta quod de quibuſdam per beatum Ioannẽ dicitur:Ex nobis prodierunt,ſed non
1.Ioan.2. erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum.Videat nihilominus,ne peccando malè in vinea operetur, velut ille qui vites non excoleret,ſed exſcinderet. Hoc enim (ipſo patrefamiliàs Deo iudicante)in ſuum damnum redundaret.

¶ Circa tertium,quod eſt horarum in opere notanda diſtinctio,ſubditur:

Et egreſſus circa horam tertiam,vidit alios ſtantes in foro otioſos,& dixit illis:Ite & vos in vineam meam,& quod iuſtum fuerit,dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa ſextam & nonam horam,& fecit ſimiliter.

I Forum eſt,quicquid eſt extra Eccleſiam,ſed & mũdus hic fori vocabulo nõ incongruè deſignatur. In hoc foro,
Qui venales , & qui emptores. emẽdis animabus diabolus & Deus,quaſi duo magni negotiatores,verſantur. Offert Deus ſuis operariis pretiũ, vitam & fœlicitatem æternam.Offert diabolus momẽtaneam peccati & rerũ labẽtium voluptatem. Homo autẽ

per

per arbitrij libertatem ſeipſum addicit cui vult, id eſt,vel diabolo per iniquitatem,vel Deo per iuſtitiam : diabolo per culpam,Deo per innocẽtiam.Vnde Ambroſius:Spõtaneum ſibi militẽ elegit Chriſtus, volũtariũ ſeruũ diabolus auctionatur.Nemine enim iugo ſeruitutis adſtrictum poſſidet,niſi qui ſe prius peccatorũ ære vendiderit.

Aduertendum eſt autem, eſſe nonnullos qui animas ſuas in hoc foro vendunt,alios qui perdunt,alios qui impignorant,alios qui dant gratis.

Vendunt animas ſuas diabolo, exiguo viliq́ue pretio, luxurioſi,guloſi, ſuperbi, & honorum huius ſeculi ambitioſi,& quàm maximè auari & iniqui:iuxta quod per Salomonem dicitur: Non eſt iniquius quàm amare pecuniam:hic enim venalem animam ſuam habet. Emit autẽ diabolus huiuſcemodi animas in pabulum gehennæ ignis.Vnde quum eas à venditore in hora mortis efflatas acceperit,illicò mittit in fornacem ignis. *Animas ſuas vendunt.* *Eccl.10.*

Perdunt animas ſuas ſeu amittunt,negligenter viuentes,& otioſi, ad virtutem & opera ſalutis inertes, inepti, acedioſi. Hi enim acceperunt in vano animas ſuas. Huiuſmodi quendam, ſapientum quidam acerba reprehenſione pungit,dicens: *Animam perdunt.*

Stertis adhuc?laxúmque caput compage ſoluta *Perſius.*
Oſcitat heſternum diſſutis vndique malis?
Eſt aliquid quò tendis,& in quod dirigis arcum?
An paſſim ſequeris coruos,teſtáque lutóque,
Securus quò pes ferat,atque ex tempore viuis?
Et poſt pauca:
Diſcitéque ô miſeri,& cauſas cognoſcite rerum,
Quid ſumus,aut quidnam victuri gignimur,ordo
Quis datus. Et poſt pauca:
quem te Deus eſſe
Iuſſit,& humana qua parte locatus es in re.

Impignorant verò animas ſuas, qui & ſi has fœneratori diabolo nequaquã prorſus conſignare velint, attamen vt accipiant cõcupitas in peccatis voluptates, quaſi ad tempus impignoratas alienant.Quúmq; tandem in peccatis ſenuerint,debiles effecti,pro tantorum reatu criminum, quaſi debito graui & immenſo, cõdignos pœnitẽtiæ fructus ſoluere nequeũt.Difficile eſt enim cõſueta relinquere:ſicq; fit vt tãdem pignus(id eſt,animã)perdãt,qui illud à principio nõ perdere, ſed tãtùm obligare intendebant. K *Animam ſuã impignorant.*

Impi-

Impignorant etiam animas ſuas (ſed longè alio contractus genere) paſtores in Eccleſia & prælati. Ipſi enim pro animabus ſubditorum proprias animas obligant. Pu-

3.Reg.20 tent ſibi dici quod ſcriptum eſt, Cuſtodi virum iſtum (demonſtrato quolibet ſubditorum) qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima illius.

Animam gratis dāt. Denique animas ſuas quaſi pro nihilo dant inuidi, iracundi, deſperantes, ſeſe proprio ſcelere interficientes. Quum enim lubricus pro damno animæ ſuæ recipiat voluptates, auarus diuitias, ſuperbus & ambitioſius honores: iſti omnium miſerrimi nihil accipiunt quod delectat, ſed amaritudinem tantùm quæ cruciat.

Ait ergo paterfamiliàs operariis qui ſtabant in foro otioſi: Ite & vos in vineam meam. Ite (inquit) liberè, non coacti. Nemo enim niſi liberè ſeruiens poteſt Deo placere. Et quod iuſtum fuerit, dabo vobis. Non paciſcitur de pretij quantitate, ſed tantùm promittit quod iuſtū fuerit ſe daturum. Reddet enim vnicuique ſecundum opera ſua.

I. Et iterum exiens circa ſextam & nonam horam, fecit ſimiliter. Vbi Gregorius: Paterfamiliàs ad excolendam vineam ſuam, manè, hora tertia, ſexta, nona, & vndecima, operarios conducit, quia à mundi initio vſque ad finem, ad erudiendam plebem fidelium prædicatores congregare non deſtitit. Mane etenim mundi fuit ab Adam vſque ad Noë. Hora verò tertia, à Noë vſque ad Abraham. Sexta quoque ab Abraham vſque ad Moyſen. Nona autem à Moyſe vſque ad aduentum Domini. Vndecima verò ab aduentu Domini vſque ad finē mundi, in qua prædicatores ſancti Apoſtoli miſſi ſunt, qui mercedem plenā & tardè venientes acceperunt. Ad erudiendam ergo Dominus plebem ſuam, quaſi ad excolendam vineam ſuam, nullo tempore deſtitit operarios mittere, quia & prius per patres, & poſtmodum per legis doctores & prophetas, ad extremum verò per Apoſtolos, dū plebis ſuæ mores excoluit, quaſi per operarios in vineæ cultura laborauit: quamuis in quolibet modulo vel menſura quiſquis cū fide recta bonæ prædicator actionis extitit, huius vineę operarius fuit. Operator ergo manè, hora tertia, ſexta, & nona, antiquus ille Hebraicus populus deſignatur, qui in electis ab ipſo mundi exordio, dū recta fide Deum ſtuduit colere, quaſi non deſtitit in vineæ cultura laborare. Ad vndecimā verò gentiles vocātur, de quibus & dicitur

Horarum diei ſignificatio.

Circa

Circa vndecimam verò exiit, & inuenit alios ſtantes, & dicit illis: Quid hic ſtatis tota die otioſi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & vos in vineam meam.

Quid, inquit, ſtatis hic tota die otioſi? Qui enim in tranſacto tam longo mundi tempore pro vita ſua laborare neglexerant, quaſi tota die otioſi ſtabant. Sed attendite quid inquiſiti reſpondeãt. Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Nullus quippè ad eos Patriarcha, nullus Propheta venerat. Et quid eſt dicere, ad laborem nemo nos conduxit, niſi quia vitæ nobis vias nullus prędicauit? Quid ergo nos à bono opere ceſſantes in excuſatione noſtra dicturi ſumus, qui à matris vtero ad fidem venimus, qui verba vitę ab ipſis cunabulis audiuimus, qui ab vberibus ſanctæ Eccleſiæ potum ſanctæ prędicationis ſumpſimus cum lacte carnis? M *Arguũtur otioſi. Greg.*

Ex dictis patet quomodo huius temporis hæretici, & in plano offendunt, & quaſi in meridiana luce cæcutiunt, dum inter hæc blaſphemantes dicere audent per tam multa retroacti temporis ſecula, Eccleſiam à Deo in erroribus fuiſſe derelictam, donec iſte hæreſiarcha vna cum ſuo deteſtando ſatellitio prosiliſſet, quandoquidem hic pateat quàm vigilanti ſtudio, quam paterna ſolicitudine, electæ Eccleſiæ erudiendæ nullo non tempore doctores (quaſi operarios vineæ ſuæ) deſtinando intendit. *Hæreticorum error conuincitur.*

Quòd ſi operarij quoque in Domini vineam miſſi diiudicandi forent, nónne potius credendum erit hos eſſe patres ſanctos, cuiuſmodi fuerunt Auguſtinus, Chryſoſtomus, Hieronymus, Cyprianus, Beda, Gregorius, Ambroſius, Hilarius, Bernardus, & ſimiles, quàm hæreticos iſtos, nempè homines omni ſcelerum genere contaminatos, in homines iniquos, in Deum & ſanctos impios blaſphemos, diuini cultus aduerſarios, irridendæ quidem ſtultitię, ſed deteſtandæ malignitatis, quorum nec nomina recenſere dignum putamus.

Cæterum his omiſſis poſſunt (ſecundum Gregoriũ) iam dictæ horarũ differentiæ etiam ad vnumquéq; hominem per ętatum momenta referri. Manè quippè intellectus noſtri, pueritia eſt. Hora autem tertia, adoleſcentia intelligi poteſt, quia quaſi iam ſol in altum proficit, dum calor ętatis creſcit. Sexta verò iuuentus eſt, quia velut in centro N *Ætates mundi.*

ſol figitur, dum in ea plenitudo roboris ſolidatur. Nona autem ſenectus intelligitur, in qua ſol velut ab alto axe deſcendit, quia ea ætas à calore iuuentutis deficit. Vndecima verò hora eſt ętas quę decrepita, vel veterana dicitur. Quia ergo ad vitam bonam alius in pueritia, alius in adoleſcentia, alius in iuuentute, alius in ſenectute, alius in decrepita ætate perducitur, quaſi diuerſis horis operarij ad vineam vocantur.

O Cæterum otioſi ſunt qui nec ſibi proficiunt, nec proximis ſubueniunt, nec Deo ſeruiunt, nec diabolo reſiſtũt, nec in futurum proſpiciunt ſibiipſis. *Otioſi qui ſunt.*

Quinetiam multam malitiam docuit otioſitas, cuius fugiendæ exemplum in omni creatura conſpicimus. Verbi gratia: Primum in creaturis ſenſu & vita carentibus, vti ſunt ſtellæ, quæ & nocte & interdiu voluntati conditoris ſui obſequuntur. Vnde per Prophetam dicitur: Stellę dederunt lumen in cuſtodiis ſuis. Vocatæ ſunt, & dixerunt: Adſumus. Et luxerunt ei cum iocunditate qui fecit illas. Sed & plantæ atque arbores, quaſi & ipſæ otium damnarent, tẽpore opportuno flores & folia fructúſq; producũt.

Item in animantibus brutis exemplum ſimile videmus, quæ aſſiduè atque indefeſſè pro victu & fœtibus educandis laborant. Vnde per Salomonem dicitur: Vade ad formicam ô piger, & conſydera vias eius, & diſce ſapiẽtiam. Quæ quum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat. *Prou. 6.*

Denique etiam ipſi angeli ſancti otium exemplo ſuo damnant, de quibus per Apoſtolum dicitur: Omnes adminiſtratorij ſpiritus ſunt, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis. *Heb. 1.*

Quin & propter propoſitam mercedem laborare nos conuenit. Reddet enim Deus mercedem laborum ſanctorum ſuorum. Porrò bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Qui ergo vitæ æternæ mercedem deſiderat, in Dei rebus laborem non recuſet. Vnuſquiſque enim propriam mercedem accipiet, ſecundum ſuum laborem. Porro ſeruus piger eiicitur in tenebras exteriores, ſeruus autem qui in opere iniuncto fidelis fuit, ſuper multa conſtitutus intrat in gaudium domini ſui. *Sap 10. Sap 3. 1. Cor. 3.*

HOMI-

HOMILIA ALTERA.

Qvum autem ſero factum eſſet, dicit Dominus vineæ procuratori ſuo: Voca operarios, & redde illis mercedem. *Mat. 20.*

In hac Euangelicæ lectionis parte duo reſtant conſyderanda. Vnum eſt, opportuno tempore mercedis redditio. Alterum, Euangelicæ parabolæ notanda concluſio, ibi: Sic erunt nouiſſimi.

Circa primum ſunt tria notanda. Primum eſt, per procuratorem ad mercedem vocatio. Secundum eſt, mercedem accipientium præpoſterus ordo, ibi: Incipiens à nouiſſimis. Tertium, aduerſus patremfamiliâs quorundam murmuratio, ibi: Venientes autem & primi.

Circa primum dicitur: Quum ſero autem factum eſſet. Si per horas vocationis ad vineam diuerſas mūdi ætates accipimus, ſero mundi conſummationem deſignat. Si autem memoratas horas ad diuerſas eiuſdem hominis referamus ætates, ſero, cuilibet homini ſuæ vitæ finis eſt. Tunc enim dies vitæ præſentis vnicuique occidit, ita vt exinde fas non ſit operari, ſed ſolummodo mercedem operis recipiendi iam tempus adſit. Vnde Chryſoſtomus: Conſydera, inquit, quòd nihil nobis mane datur, ſed ſero dominus mercedem reddit, quia ſolum fidelem & perſeuerantem operarium remunerat. *P* *Sero, myſt.*

Quum ergo ſero factum eſſet, dicit Dominus vineæ, id eſt Deus, qui prius nomine patrisfamiliâs eſt deſignatus: dicit, inquam, procuratori ſuo, id eſt Chriſto homini, qui ad procurandam generis humani ſalutem à Deo patre miſſus eſt, qui & nunc eſt in dextera Dei, vt interpellet pro nobis. Vnde & per B. Ioannem dicitur: Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Huic procuratori pater omnia dedit in manus. Sed & omne iudicium pater dedit filio, tam retributionis bonorum, quàm punitionis malorum. *Vineæ procurator.* *1. Ioan. 2.* *Ioan. 13.* *Ioan. 5.*

Vocat, inquit, operarios, non autem ocioſos, ad mercedem. Vocat operarios à labore ad requiem, à ſeruitute in libertatem, à paupertate ad diuitias, ab afflictionibus & ærumnis ad delitias ſempiternas. Itaque beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodo enim iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis. *Apoc. 14*

Sanè vocatio operariorū, erit omniū reſuſcitatio mor-

1.Cor.15 tuorum quæ fiet iuſſu Chriſti in momento in ictu oculi in nouiſſima tuba. Canet enim tuba,& mortui reſurgent
Ioan.5. incorrupti. Vnde ipſe ait: Omnes qui in monumẽtis ſunt audient vocem filij Dei,& qui audierint, viuent. Et procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ,qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij. De hac voce magna qua citabuntur vniuerſi mercedem ſecundum opera ſua quique recepturi,rurſus per Apoſtolum dicitur:
1.Theſ.4. Dominus Ieſus in iuſſu, & in voce archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cœlo,& mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi.

Felices ſanè ac ter quatérque beati,qui vocantem audituri ſunt atque dicentem: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.

Nec ſolùm committit Deus pater homini Chriſto operarios vocare , ſed & promeritam reddere mercedem. Et reddet illis,inquit,mercedem.

¶ Circa ſecundum,quod eſt mercedem accipientium ordo præpoſterus, ſubditur:

Incipiens à nouiſſimis vſque ad primos. Quum veniſſent ergo qui circa vndecimam horam venerant , acceperunt ſingulos denarios.

Incipiens,inquit,videlicet mercedem reddere,à nouiſſimis,qui ſcilicet ad opus vndecima hora venerant,vſque ad primos,qui venerant hora prima.

Q Quæritur hic quare in vineam operarios vocat Deus pater, quibus tamen ipſe mercedem non tribuit,ſed hoc filio committit. Dicendum,quòd quia patri omnipotentia tribuitur , idcirco ad eum pertinet trahere homines vel ad vnitatem eccleſiæ,vel ad ſalutarem laborem pœnitentiæ,
Ioan.6. dicente Chriſto: Nemo pôteſt venire ad me,niſi pater qui miſit me traxerit eum.

Porrò iudicium mercedis reddendæ Chriſto competit. Primum, ratione ſapientiæ quæ filio attribuitur, dicente
1.Cor.1. Apoſtolo: Dei virtus & Dei ſapiẽtia Chriſtus. Et iterum:
Coloſſ.2. In ipſo, inquit, ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi. Rurſus iudicium hoc Chriſto debetur,ne quis credat patre minorem propter aſſumptam humanitatem, ſed vt per omnia patri æqualis oſtendatur. Vnde
Ioan.5. ipſe ait: Pater nõ iudicat quenquam,ſed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificent filium, ſicut honorificant patrem.

Dena-

Denarius ergo diurnus primò datur nouiſſimis, quia (ſecũdum Auguſtinum)licet detur omnibus ſimul in nouiſſimo die, illi tamen qui poſt vnam aut paucas horas ipſum accipiunt, dicuntur hunc prius recipere quàm illi qui poſt multas horas hunc expectauerunt, & poſtea receperũt,& quia(vt dicit Chryſoſtomus) nimia miſericordia ordinem non aſpexit. Æquale autem accipiunt præmium,vt oſtendatur quòd non ex ſuis meritis,ſed ex gratia omnes ſaluantur. Vnde Bernardus: *Denarius primò nouiſſimis datur.*

Exaggera quantumuis opera vitæ,extolle ſudores, ſed melior eſt miſericordia Domini ſuper vitas.Ex ea ſanè & operis & temporis damna mihi reſarcio.Acceperunt itaque & nouiſſimi & primi ex præcepto patrisfamiliàs ſingulos denarios, quòd nimirum, vna omnium eadémque in Deo eſt beatitudo, & non modò eadem, ſed etiam æqualis,ſecundum proportionem videlicet: quilibet enim eorum ſecundum ſua recipit merita. Eorum autem merita ſunt in cœlis præmio coæquata,data illis menſura bona,& conferta,& coagitata, & ſupereffluente. Capacitas enim deſiderij cuiuſlibet ſic eſt adimpleta,vt plus nõ appetat.Sanè vaſa ſunt rationalia & viua,inæqualis quidem capacitatis,ſed quum omnia plena ſint,nullum eorum eſt altero plenius. Ad hunc ergo ſenſum intellige eundem omnes accepiſſe denarium.

Denique etiam duratione æqualis omnium eſt beatitudo,videlicet æterna,dicente Apoſtolo Petro: Deus omnis gratiæ vocauit nos in æternam ſuam gloriam. *1.Pet.5.*

Porrò ſecundum Gregorium à nouiſſimo reddere denarium paterfamiliàs præcepit,quia ad paradiſi requiem prius latronem quàm Petrum perduxit. Quanti patres ante legem, quanti ſub lege fuerunt? & tamen hi qui in aduentu Domini vocati ſunt, ad cœlorum regnum ſine aliqua tarditate peruenerunt.Eũdem ergo denarium accipiunt,qui ad vndecimam laborare cœperũt, quem toto deſiderio expectauerunt,& ij qui vel ab hora prima laborauerunt. Æqualẽ enim æternæ vitæ retributionem ſortiti ſunt his qui à mundi initio vocati fuerant hi qui in mundi termino ad fidem venerunt.

¶Circa tertium,quod eſt aduerſus patremfamiliàs quorundam murmuratio,ſubditur:

Venientes autem & primi, arbitrati ſunt quòd plus eſſent accepturi:acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios.Et accipientes

murmurabant aduerſus patremfamiliàs, dicentes: Hi nouiſſimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus?

R Primi in labore videntes nouiſſimos diurnũ accepiſſe denarium, arbitrari meritò poterãt quòd plus illis eſſent accepturi, quandoquidem vſitato hominum more, plus laborantibus, etiam plus mercedis conferatur.

Eadem fides priſcorũ & ſequẽtium. Acceperũt tamen & ipſi ſingulos denarios. Nam (vt dictũ eſt) ſicut vna fides eſt primorũ atq; poſt ſequentiũ, ita vnus eſt denarius æternitatis. Quod vtiq; & nobis documẽto eſſe debet, ne noſmetipſos cæteris quaſi meriti amplioris, cõparemus. Frequẽter enim cõtingit, vt qui longè pòſt ad Dei ſeruitutem veniunt, eos qui ſe præceſſerant feruore ſpiritus & virtutum meritis antecedant. Quia nec diuturnitas temporum, nec numeroſitas operum, ſed maior charitas meliórque voluntas augent meritum.

Duplex videtur occaſio murmurandi. Pares, inquiũt, illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Duplicem murmurandi cauſam habere videbantur. Tum quòd in remuneratione eſſent vltimi, qui in laborare primi fuiſſent. Tum quòd inæqualiter laborantibus, æquale præmium eſſet datum. Sed omiſſa prima illa murmurandi cauſa, ſolum murmurant propter ſecundam, dicentes: Hi nouiſſimi, videlicet, qui ad horam diei vndecimam ad laborem venerant, vna hora præciſe fecerunt.

Horæ vt in ſcripturis accipiendæ. Ioan. 11. Pro intellectu horarum iſtarum, attende eas non eodem ordine computari qua nos eas vulgò computamus. Nam ordo noſtrarum horarum incipit à noctis medio vſque ad punctum meridianum, & à meridie rurſus vſque ad medium noctis. Aliter autem in ſcriptura ſunt horæ accipiendæ. Quum enim authore Chriſto duodecim ſunt horæ diei (non quidem diei naturalis, qui diem vnà cum nocte complectẽs, vigintiquatuor horis impletur) ſed diei artificialis, qui à ſolis ortu vſque ad eius occaſum protenditur. Huius, inquam, diei æquinoctiali tempore duodecim horæ ſunt. Prima accipitur ab ortu ſolis. Duodecima verò & vltima diei hora incipit in ſolis occaſu. Hora tertia tribus horis à ſexta, id eſt, meridie diſtat, & media eſt inter horam primam & ſextam. Hora nona ſicut tribus horis diſtat à ſexta, id eſt, ab hora meridiana, ita etiam æquali interuallo (videlicet ſpatio trium horarum) ab hora duodecima dirimitur.

Ex

Ex quibus patet his qui ad opus vineæ vndecima hora venerant,non plus quàm vnius horæ ſpatio ſolem luxiſſe. Verum eſt ergo quod dicunt:Hi nouiſſimi vna hora fecerunt,& pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Vbi Gregorius:

Pondus diei & æſtus portauerunt hi,quos à mundi initio,quia diu hic contigit viuere,neceſſe etiam fuerat longiora carnis tentamenta tolerare. Vnicuique enim pondus diei & æſtus ferre,eſt per longioris vitæ tempora carnis ſuæ calore fatigari. *Pōdus diei & æſtus.*

Sed quæri poteſt,quomodo murmuraſſe dicti ſunt, qui ſaltem ſerò ad regnum vocantur.Cœlorum enim regnum nullus murmurans accipit,nullus qui accipit murmurare poteſt.Sed quia antiqui patres vſq; ad Domini aduentum quantumlibet iuſtè vixerint,ducti ad regnum non ſunt,niſi ille deſcenderet qui paradiſi clauſtra hominibus interpoſitione ſuæ mortis aperiret.Eorum ergo hoc ipſum murmuraſſe eſt,quod & rectè pro percipiēdo regno vixerunt, & tamdiu à percipiendo dilati ſunt.Quos enim poſt peractam iuſtitiam inferni loca, quamuis tranquilla ſuſceperunt,eis profectò & laboraſſe fuit in vinea,& murmuraſſe. Itaq; quaſi poſt murmurationem denarium accipiūt, qui poſt longa inferni tempora ad regni gaudia peruenerunt. Nos autem qui ad vndecimam venimus, poſt laborem non murmuramus,& denarium accipimus,quia poſt mediatoris aduentum in hoc mundo venientes,ad regnum ducimur mox vt de corpore eximus, & illud ſine mora percipimus, quod antiqui patres cum magna percipere dilatione meruerunt. S *Quid horū ſit murmuratio.*

Cęterum, ſi cuipiam minus æquum fortè videatur, vt æqualem recipiant mercedem,& qui plurimum,& qui modicum laborauerint,atq; hinc rationabiliter eos murmuraſſe,qui hora diei prima,id eſt, manè ad laborem vocati ſunt,attendant quòd iſta retributio iuſta pariter & miſericors eſt.Iuſta quidem ad præcedentes,quia datur eis conuentum pretium,miſericors verò eſt,quoad ſequentes,qui pro breui labore æqualem cum prioribus mercedem accipiunt.Non igitur iniuſtè cum primis agitur,ſi vltimis miſericorditer diſpenſatur.

Sed nec menſuratur præmij magnitudo (vt dictū eſt)ex operibus,ſed ex feruore charitatis:fieri autē poteſt,vt qui minus operantur ęqualem cum iis charitatem habeant

Maius meritum in quo ſit. qui laborant multum,quo fit,vt non iniuſtè æquale cum illis,vel certè maius præmium conſequantur.

Cæterum & ſi denarius iſte (id eſt , beatitudo electorum) æqualis ſit duratione,non tamen eſt æqualis in valore. Nam in patrisfamiliâs domo manſiones multæ ſunt.Alia eſt enim claritas ſolis,alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella etiam differt à ſtella in claritate,ſic & reſurrectio mortuorum. Verùm quia diuinæ miſericordiæ placuit tantundem mercedis nouiſſimis dare, quantum ipſe pactus fuerat primis , attende quid murmurantibus primis paterfamiliâs reſponderit. *1.Cor.15.*

Sequitur enim:

At ille reſpondens vni eorum dixit: Amice non facio tibi iniuriam : nônne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade: Volo autem & huic nouißimo dare ſicut & tibi. An non licet mihi quod volo facere ? an oculus tuus nequam eſt , quia ego bonus ſum?

T Rationabili patrisfamiliâs reſponſione murmur ſedatur. Et primo facit hoc amicabili ratiocinatione. Amice , inquit,non facio tibi iniuriam,quæ locum non habet vbi eſt mera gratia,ſed vbi quod iure debetur,negatur.Quòd autem non facit ei iniuriam oſtendit , quia pactam ei reddit mercedem. Nónne,inquit,ex denario conueniſti mecum? Quod ſi ita eſt,vtique ex pacto non plus tibi debeo:quapropter tolle quod tuum eſt & vade,contentus quia mercedem promiſſam recepiſti. *Murmur vt placatur.*

Secundò,eiuſdem murmuris rationem tollit,dum ſe dicit ſic voluiſſe.Volo,inquit,huic nouiſſimo dare,ſicut & tibi.Quod autem vult,licet ei facere.Sicut enim ſola voluntas eius cauſa eſt productionis omnium rerũ,ita eadẽ ſua voluntas cauſa & menſura eſt omnis iuſtitiæ & ęquitatis. Vnde & iuſtum neceſſe eſt eſſe mercedis modum,quẽ ipſe ſtatuit.Quoniã ergo regni cœleſtis perceptio,eius eſt bonitas voluntatis,rectè dicit:An nõ licet mihi quod volo facere?Et vtiq; licet,cùm voluntas ſua ſit inobliquabilis regula æquitatis,iuxta illud:Voluntas eius,pondus æquum. Non enim locum habet apud eam cuiuſlibet affectus malitiæ.Stulta autem eſt quæſtio hominis contra benignitatem Dei.Conquerendum quippe eſſet,nõ ſi non daret ali- *Iob. 11. Greg.*

cui

cui quod non deberet,ſed ſi non daret quod debuerit.Vnde ſubdit:

An oculus tuus nequam eſt,quia ego bonus ſum? Vbi tertio tollit murmurationem, hanc dignè redarguens, quòd ex inuidia procedere videatur. Tunc enim oculus mentis nequam eſſe dicitur,quãdo ex alterius bono conſpecto,dolore cruciatur. Quur autẽ oculus eius nequam ſit,oſtendit,quũ dicit:quia ego bonus ſum, videlicet huic pro breui labore tantũ cõferendo prę̨mij,quantũ tibi qui diutius laboraſti.Et hinc oculus tuus per inuidiam nequã eſt.Sed nemo ſe de opere,nemo de tempore extollat. *Stulta contra Deum querela.*

Ad pleniorem eorum quæ dicta ſunt intelligentiam, quæſtio paulò ante mota clarius eſt elucidanda. Quum enim conſtet beatos eſſe qui denarium iſtum acceperunt, quos certum eſt de illorum omnium qui gratia & miſericordia Dei ſaluantur,gaudere ſalute, nec vllum apud eos inuidiæ,odio,vel murmurationi eſſe locum,quid ſibi velit quòd hic aduerſus Dei miſericordiam murmurare perhibentur,& non quomodocunque murmurare, ſed iniquè, ita vt propter hoc à patrefamiliâs grauiter obiurgari meruerint,& audire: An oculus tuus nequam eſt. quod vtique non modicum adiicit difficultatis.

Quam difficultatem nequaquam ſoluũt,qui putant per hanc murmurationẽ admirationẽ de diuina bonitate eſſe intelligẽdam.Sed hoc textus literæ nõ admittit.Ob ſolã enim admirationẽ de oculi nequitia nõ fuiſſent reprehenſi.Aduertendũ itaq; præter paulò ante recitatam B.Gregorij expoſitionẽ,Chriſtũ hic parabolam dixiſſe, & in parabolis (vt dicit Chryſ.) nõ oportere nimia in ſingulis verbis cura perangi,ſed quũ quid per parabolam intendat didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vlterius anxiore conatu inueſtigandum. Quæ vtique in explicandis intelligendiſque allegoriis regula eſt non paruipendenda. *V Quid de hac murmuratiõe tenendum.*

Aduertendũ proinde parabolas à Chriſto traditas non per omnia & ſingula verba nobis cõferre,ſed in finẽ tantum in quem adducuntur, quòd euangelicis exemplis libet commonſtrare.Vno videlicet,villici illius quem dominus ex iniquitate cõmendat,quòd prudenter feciſſet. Vbi B.Auguſt.ſentẽtia eſt,ne quis hinc diſcat iniquè agere,ſicut ille villicus fecit,eò ꝙ parabolis nõ ex omni parte vti debeamus,ſed iis tantùm articulis propter quos illas induxit CHRISTVS,hoc eſt, vt diſceremus nobis facien- *Luc. 16.*

Luc. 7. dos amicos de mammona iniquitatis.

Mat. 25. *Luc. 19.* Alterius parabolæ exemplum ſimile eſt apud Lucam de fœneratore duos habente debitores. Accedit nihilominus apud Lucam pariter & Matthæum exemplum hoc, quo ſeruum ignauum dominus ſuus grauiter increpat de neglecta talēti vſura, quod potuiſſet vſurario tradere, vt cum lucro illud ſuus dominus reciperet. Hinc enim nemo licitum eſſe putet vſuram ex mutuo recipere, dicente alio lo- *Luc. 6.* co ipſo eodem Domino: Date mutuum, nihil inde ſperantes: ſed vt hinc diſcamus donis diuinæ gratiæ nequaquam inerti otio abuti, ſed ad Dei gloriam & proximi vtilitatem vigilanter in illis nos exercere debere.

Luc. 15. Eiuſdem rei ſimile eſt exemplum apud Lucam, vbi ſolennius conuiuium filio prodigo pater inſtruxit reuerſo, quàm ſeniori fratri, qui ſemper apud patrem manens, mandatum eius nunquam prætererat.

Nota. Porrò ſecundum Chryſoſtomū ad hunc intellectum induxit Dominus horum parabolam murmurantium, non vt inuidiæ tabo morderi oſtenderet, ſed vt tanto illos poſtremò venientes oſtenderet honore decorari, quantus ad inuidiam cæteros impellere ſufficere potuiſſet. Vult itaq; non hanc parabolæ eſſe concluſionem, quòd nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi forent, ſed hoc intendens, quo modo admiratione dignum erat illud, quod nemo credidiſſet inæquales operarios, æqualem recepturos eſſe mercedem, ita hoc non minus admirandum, quòd nouiſſimi facti ſunt primi, & primi nouiſſimi.

X

Alia parabolæ expoſitio. Sed & aliam huius parabolæ expoſitionem literæ (vt videtur) viciniorem quidam inducunt, quę talis eſt: Cōſtat Iudæos in vineam Domini primū vocatos, poſtremò Gentes. Et manè quidem incœpiſſe laborare Iudæos, dicente Pſalmiſta: Notus in Iudæa Deus (non enim erat alius in vniuerſa terra qui ſicut Iſrael propitiū haberet Deum) verum quando placitū fuit Deo, etiam Gentes ad ſui notitiam & cultum vocare, quę nihil boni prius operatæ, quaſi tota die ſteterant otioſæ, murmurare cœperunt Iudæi, rati Gentiles qui poſtremum ad Chriſti cognitionem veniebant, non debere integram accipere diurni laboris mercedem, hoc eſt, gratiam & dona ſancti ſpiritus, quibus hos indignos Iudæi planè reputabāt: adeò vt ipſe Petr⁹ quoq; immundos & indignos qui Euangelicam ſuſciperent gratiam, iudicaret. Donec oſtenſa ſibi cœlitus viſione, qua lin-

Iudæorum murmur cōtra Gentes.

theum

theum immundis plenum animalibus vidit,& vocem audiuit dicentem:Occide & mãduca:quod quum recuſaret, rurſus audiuit: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.Vnde & Cornelio credenti, tametſi adhuc Gentili,à Petro dicitur: Vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Iudæo accedere ad alienigenam. *Act.10.*

Hæc enim ſunt Iudæorum aduerſum Gentes in principio naſcentis eccleſiæ murmura.Vnde & commoti ſunt aduerſus Petrũ Iudæi,quoniam Cornelium baptizaſſet, dicentes: Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Defendit autem ſe aduerſum hæc Petrus per oſtenſam ſibi cum oraculo cœlitus viſionem,addens & dicens: Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus ſicut & nobis qui credidimus in Dominum Ieſum Chriſtum, ego quis eram qui poſſem prohibere Deum? His auditis tacuerunt, & glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. Vide ſanè vt murmurauerunt ex Iudæis legi primum ſubiectis, ad Chriſti fidem quaſi ad opus vineæ Domini,primi vocati,aduerſus Gentiles,magna Dei miſericordia ad eandem fidei gratiam,& eandem nihilominus mercedem cum illis inuitatos.Et quia nonnihil inuidiæ in huiuſmodi intercedebat, ob collatam Gentilibus gratiam,murmuranti meritò dicitur:An oculus tuus nequam eſt,quia ego bonus ſum?

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Sic erunt nouiſsimi primi, & primi nouiſsimi.

Hic infertur Euangelicæ parabolæ notanda concluſio. Vbi duo ſunt conſyderanda.Vnum eſt,Dei diſpoſitio inſolita,ſed iuſta.Alterum eſt,ſententia vera, & metuenda, ibi:Multi enim ſunt vocati.

Circa primum dicitur:Sic erũt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi.Quod ſi de Iudæis & Gentibus dictũ intelligimus,manifeſtum eſt.Iudæi enim primi fuerũt ad Dei fidem & notitiam vocati,nempe populus Deo peculiaris. Vnde Pſalmiſta: Quando diuidebat altiſſimus Gentes, quando ſeparabat filios Adam,poſt pauca ſubiecit: Pars autem Domini populus eius,Iacob funiculus hæreditatis eius.Et vnde rurſus in Exodo loquente Domino ſcriptum eſt:Filius meus primogenitus Iſrael.Gentes autem quæ contemptæ habebantur poſtremò venientes, factæ ſunt genus electum,regale ſacerdotium, gens ſancta,populus Y *Iudæi vocatiõe primi.* *Deut.32.* *Exod.4.* *1.Pet.2.*

pulus acquiſitionis. Vnde & per Apoſtolũ Paulum dicitur: *Rom.9.* Gẽtes quæ nõ ſectabãtur iuſtitiam, apprehenderũt iuſtitiam, iuſtitiam autem quæ ex fide eſt. Iſrael verò ſectãdo legem iuſtitiæ, in legem iuſtitiæ non peruenit. Sícque factum eſt vt Iudæi, qui prius erant in capite, facti ſint in caudam, & Gẽtes quæ in cauda erãt, in capite facti ſunt.

Nouiſsimi primi. Poteſt autem quod hic dictũ eſt: Erunt nouiſſimi primi, & aliis modis ad ædificationem intelligi, videlicet: Primo de nouiſſimis ratione dilationis, qui ſcilicet lõgè poſt alios ad Deum cõuertuntur. Nouiſſimi quidem erant, ſed quoniam feruore bonæ voluntatis ſe præcedẽtes ſuperãt, vti ſuperius dictũ eſt, de nouiſſimis primi fiunt, quo modo nonnunquam qui tardius ad iter exeunt, gradiendi velocitate moram compenſantes, eos qui ſe præceſſerant, non modò conſequuntur, ſed etiam antecedunt. Vnde Gregorius: Quid ſit hodie aſpicitis, ſed quid cras futurus ſit vnuſquiſque neſcitis. Plerunque etenim & qui poſt nos venire cernitur, per agilitatem nos boni operis antecedit, & vix eum cras ſequimur, quem hodie præire videbamur. Ecce quum Stephanus pro fide moreretur, Saulus lapidantium veſtimenta ſeruabat. Omniũ ergo manibus ipſe lapidauit, qui ad lapidandum omnes exertos reddidit, & tamen eundem ipſum in ſancta eccleſia laboribus anteceſſit, quem perſequendo martyrem fecit. Hinc quiſque videat vt proximum quem fortaſſe iacere in vitiis conſpici deſperare non audeat, quia diuinæ miſericordiæ diuitias ignorat. Hæc Gregorius.

Alia expoſitio. Secundo poteſt quod dictum eſt intelligi de nouiſſimis ex parte propriæ reputationis. Nam qui propria reputatione per humilitatem mentis nouiſſimos omnium ſe conſtituunt, eiuſdem humilitatis merito ante Deum primi fiunt. Sicut enim qui ſe exaltat humiliabitur, ita & qui ſe humiliat exaltabitur.

Expoſitio tertia. Tertio quoque poteſt intelligi de nouiſſimis humanæ exiſtimationis. Plerunque enim contingit, vt qui hominum reputatione primi habentur, iudicante Deo nouiſſimi fiant, & econuerſo, qui mũdo deſpicabiles ſunt & nouiſſimi, iuſta Dei retributione fiant primi.

Luc.16. Diues quõdam in deliciis epulo iudicio mũdi primus, & mendicus ille vlceribus plenus fuit nouiſſimus. Sed vtriuſque morte rebus repentè mutatis, nouiſſimus primus, & primus nouiſſimus effectus eſt. Vnde & de electis

ſtupen-

ſtupentes reprobi ſunt dicturi: Nónne hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij? Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt? Hinc etiam per Apoſtolum dicitur: Videte vocationem veſtram fratres, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, ſed quæ ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt deſtrueret, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius. *Sap. 5.* *1. Cor. 2.*

Sed & ſæpe contingit (vt dicit Gregorius) vt qui humano iudicio ſtare videntur, iam in conſpectu diuini iudicij iaceant, & qui hic coram hominibus iacent, iam in conſpectu Dei ſtent. Vnde & hæc parabola poſita eſt, vt qui tardè conuertuntur, non deſperent, ſed fiant audiores, quoniam nullius eſt in hac vita pœnitentia tam ſera, quin poſſit è tanto feruore procedere, vt multis mereatur prioribus non ſic feruentibus anteferri. Nullus ergò quàm diu viuit homo deſperationi locus eſt. Verum quoniam in omnibus ætatibus hora mortis incerta eſt, ſemper quiſque debet eſſe paratus, ne fortè ſi quando poteſt, bonum operari non vult, tunc illud incipiat velle, quando non erit poſſe. *Nota.* *Chryſoſt.*

¶ Circa ſecundum, quod eſt Domini ſententia vera & metuenda, ſubditur:

Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.

Quia & ad fidem multi veniunt, & ad cœleſte regnum pauci perducuntur. Deus enim qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, variis modis vocat auerſos. *Z* *Vocatio triplex.* *Gregor.*

Vocat enim per ſalutares bonarum cogitationum immiſſiones, quaſi ad oſtium cordis pulſando. Vnde in Apocal. Ego, inquit, ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ille mecum. Sed de multis iam verificatur, quod dicitur per Ieremiã Prophetam: Non audierunt neque inclinauerunt aurem ſuam, ſed abierunt vnuſquiſque in prauitatem cordis ſui. *1. Tim. 2.* *Apoc. 2.* *Iere. 11.* *Vocat ſigno.*

Secundo vocat ſigni oſtenſione. Vnde per Eſaiam dicitur: Leuabit Dominus ſignum in nationes, & congrega- *Eſa. 11.*

bit

bit profugos Iſraël, & diſperſos Iuda colliget à quatuor plagis terræ. Quo ſigno CHRISTI crucifixi venerandum corpus intellige, ſignum vtique tricolor, album, veſtibus nudatum, rubeum, ſanguine pretioſo perfuſum, & tandem à morte & cruce liuidum. Aggregemur ergo ad ſignum hoc per albedinem caſtitatis, per ruborem charitatis, & nihilominus per auſteritatem vitæ, & pœnitentiæ ſalutaris pallorem.

Vocat nuntio. Tertio vocat nuntiorum deſtinatione. Nō enim ceſſat nuntios reuocandis errantibus mittere, & angelos videlicet & prædicatores. Sed pauci volunt audire vocantem. Vocaui, inquit, & non fuit qui audiret. Et rurſus: Quis cæcus niſi ſeruus meus, & quis ſurdus, niſi ad quē miſi nuntios meos? Et vnde ex ipſius perſona vir ſanctus: Seruum meum vocaui, & non reſpondit mihi. Vocat nihilominus tribulatione malorum & dolore. Nam mala quæ nos hic premunt, ad Deum ire compellunt. Multi ergo & multipliciter ſunt vocati, pauci verò electi. Vbi Gregorius:

Vocati vt fugiunt. Multi hodie conuenimus, Eccleſiæ parietes implemus, quis tamen ſciat quàm pauci ſunt, qui in illo electorum Dei grege numerentur. Ecce vox omnium CHRISTVM clamat, ſed vita omnium non clamat. Plerique Deum vocibus ſequuntur, moribus fugiunt. Hinc etenim ad Titum *Tit. 1.* Paulus dicit: Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem *Iac. 2.* negāt. Hinc Iacobus ait: Fides ſine operibus mortua eſt. Hinc & per Pſalmiſtam Dominus dicit: Annuntiaui & loquutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum. Vocante autem Domino ſuper numerum multiplicantur fideles, quia nonnunquam etiam hi ad fidem veniunt, qui ad electorum numerum non pertingunt. Hi enim fidelibus per confeſſionem admixti ſunt, ſed propter vitam reprobam numerari illic in ſorte fidelium non merentur.

Hædi cū agnis. Hoc ouile ſanctæ Eccleſiæ hœdos cum agnis recipit. Sed adteſtante Euangelio quum iudex venerit, bonos à malis ſeparat, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis. Neque etenim poſſunt qui hîc carnis ſuæ voluptatibus ſeruiunt, illic in ouium grege numerari. Illic eos à ſorte humilium iudex ſeparat, qui ſe hîc in ſuperbiæ cornibus exaltant. Cœlorum regnum percipere nequeunt, qui hic in cœleſti fide poſiti, toto deſiderio terrena quærunt. Et multos tales intra Eccleſiam cernitis, ſed eos nec imitari, nec deſpicere debetis. Hæc Gregorius.

Quòd

Quòd autem pauci ſaluantur, non aliunde prouenit, quàm ex hominum nequitia. Nam lata porta eſt & ſpacioſa via quæ ducit ad perditionem,& multi ſunt qui intrant per eam. Anguſta verò porta & arcta via eſt,quæ ducit ad vitam,& pauci ſunt qui inueniunt eam. Sane viam illam ſpacioſam pergunt,qui voluptatum carnis ſuæ amatores ſunt magis quàm Dei. Quibus per Apoſtolum dicitur:Si ſecundum carnem vixeritis,moriemini. Secundum carnis autem deſideria viuentium hominum(etiam Chriſtianorum)longè maxima pars eſt. In cuius rei typum: plures fuerunt filij Iſmael qui ſecūdum carnem natus eſt, quàm Iſaac qui natus eſt ſecundum ſpiritum. Et inundāte diluuio,pauci(.i.octo homines)inuenti ſunt vita digni. Sed & in quinque ciuitatibus Sodomorum,non ſunt decem viri boni reperti. Similiter & nunc, etiam in omni hominum genere, plurimos eſſe conſtat libidine carnis deprauatos, quàm propter Chriſti imitationem carnis ſuæ domitores. Vnde Auguſtinus: Eò dilapſa eſt humana peruerſitas,vt pro viro habeatur,non qui libidinis eſt victor,ſed qui à libidine fuerit ſuperatus. A A *Quur pauci ſaluantur.* *Mat.7.* *Rom.8.* *Figura paucitatis ſaluandorum.* *Gen.25.* *Gal.4.* *Lib.de ia. cordis.*

Proinde non ſecundum carnem tantùm, ſed & ſecundum mentem, humanum genus grauiter nimis corruptum eſt, & erga Deum, & erga ſuæ conſortes naturæ. Pauci enim inueniuntur Deum timentes, pauci Deo ex animo ſeruientes, pauciſſimi Deum ſynceriter diligentes. Paſſim eſt iam cernere;indignè ſacra tractantes, Dei præcepta contemnentes,ea quæ Dei ſunt vilipendentes, & quod his omnibus eſt grauius, Deum & ſanctos blaſphemantes. Plures olim erant cum peruerſo Abſalon, quàm cum Dauid. Et nunc plures cernuntur obſequi peccato quàm Deo. Sed & erga proximum adeò nunc corrupta eſt humanæ mentis affectio, vt meritò iam locum habeat,quod per quendam dicitur: *Hominum genus vt deprauatum.* *2 Reg. 15.*

Viuitur ex rapto,non hoſpes ab hoſpite tutus, *Ouid.*
Non ſocer à genero,fratrum quoque gratia rara eſt.

Rara ſanè eſt fraterna dilectio,rara fides, iuſtitia rara, rara benignitas,rara erga pauperes miſeratio, veritas rara,iuxta quod per Oſee dicitur: Non eſt veritas,non eſt miſericordia, non eſt ſcientia Dei in terra. Maledictum & mendacium,furtum,homicidium,&adulterium inūdauerunt. Vigēt odia,ſchiſmata,ſectę,hæreſes,contētiones, rixæ,diſcordiæ,inuidię,detractiones,fraudes,doli,violentæ pau- *Oſee 4.*

tæ pauperum oppreſſiones, vſuræ ſine vlla legum reuerētia vbique paſſim effuſis habenis pauperes depaſcūtur.

Adſectio duplex cō modi & iuſtitiæ. Sanè quum in humana voluntate gemina ſit adfectio, commodi, videlicet, & iuſtitiæ, ſola nunc adfectio commodi regnare conſpicitur, affectione iuſtitię ferè prorſus exploſa. Omnes (inquit Apoſtolus) quæ ſua ſunt quærunt, *Phil. 2.* non quæ IESV CHRISTI. Et vnde per Ieremiam Prophetam dicitur: *Iere. 6.* A minore vſque ad maiorem, omnes auaritiæ ſtudent, à Propheta vſque ad Sacerdotem, cuncti faciunt dolum. *Eſa. 59.* Et per Eſaiam: Conuerſum eſt retrorſum iudicium, & iuſtitia longè ſtetit. Quia corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi. Et facta eſt veritas in obliuione, & qui receſſit à malo, prædæ patuit. Quæ quum ita ſe habeant, quis miretur perpaucos ſaluari? Si *1. Pet. 4.* enim vix iuſtus ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? aut quis finis eorum qui non credunt Euangelio? Licet tamen numerus electorum ſimpliciter & abſolutè (id eſt, ſecundū ſe conſyderatus) ſit maximus, iuxta quod *Apoc. 7.* Ioannes in Apocalypſi vidit turbam (nempè electorum) magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus Gentibus, & populis, & tribubus & linguis, ſtantes ante *Gen. 15.* thronum Dei: & iuxta quod Abrahæ Dominus promiſit, dicens: Suſpice cœlum, & numera ſtellas ſi potes, ſic erit ſemen tuum, quo ſemine electi intelliguntur: attamen comparatione multitudinis reproborū, hi qui ſalui fiunt, pauci ſunt. Et ad hunc ſenſum intelligendum eſt quod hic dicitur: Multi ſunt vocati, pauci verò electi.

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

C*VM turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad* IESVM. *Luce 8.*

Præſens ſancti Euangelij lectio, tria ſummatim comprehendit. Primum eſt, Verbi cœleſtis gratioſa diſſeminatio. Secundum eſt, recipiēdo diuini verbi ſemine varia in audientibus diſpoſitio, ibi: Et dum ſeminat. Tertium eſt, diſci-

diſcipulis ſciſcitantibus parabolę expoſitio,ibi:Interrogabant autem eum.

Circa primum tria ſunt conſideranda.Primum eſt,turbæ plurimæ ad Chriſtum confluxio.Secundum eſt,ad turbas Chriſti parabolica locutio , ibi : Dixit per ſimilitudinem.Tertium eſt,ſuum ſerentis ſemen benigna egreſſio, ibi:Exiit qui ſeminat.

Circa primum eſt præmittendum,quur Dominica pręſens,Dominica in Sexageſima vocetur. Sed huius rationem Dominica proximè præcedenti adſignauimus. Nam qua ratione illa dicta eſt dominica in ſeptuageſima,& iſta Dominica in ſexageſima eſt appellata.Ab vltima enim ſeptem dominicarũ quæ ſuis officiis myſticam humani generis ſignificat captiuitatem (quę ab Adam prothoparẽte incipiens,in principio ſcilicet primę ætatis mundi,& in ſeptima mundi ætate eſt terminanda,præfigurata nihilominus per ſeptuagenariã illam filiorum Iſrael ſiue Iudaicæ gentis in Babylone captiuitatem) ab vltima,inquam, ſeptem harum dominicarum,Dominica præſens eſt ordine ſexta,ſicut & præcedens eſt ſeptima. Et ſicut illa initium primæ ætatis,videlicet ipſum Adam,ita & Dominica præſens ſecundam mundi contemplatur ætatem,quæ videlicet initium habuit à Noë, quod vtique pręſentis diei matutinales lectiones inſinuant. A *Sexageſima ratio.*

Porrò captiuitatem hanc non modo prothoplaſtus Adam,ſed & vniuerſum genus humanum incurrit,nec ab ea niſi in ſeptima illa & beata ætate liberatur. In primæ ætatis initio Adam ipſe ob præuaricationis culpam è paradiſi delitiis in ærumnas multas , & moriendi ineluctabilem neceſſitatem (quaſi in captiuitatem) irato ſibi Deo pellitur.

In initio autem ſecundæ mundi ætatis (prout in huius diei officio,vt iam dictum eſt,recolitur) propter nefanda hominum peccata mũdo impiorum diluuium ſuperinduxit,& demptis octo animabus per arcam ſaluatis , deleuit vniuerſos.

Licet autem & ipſa præſentis temporis Eccleſia mortalitati corruptioníq; ſubiecta,necdum ad æternæ vitæ fœlicitatem,libertatem vtique gloriæ filiorum Dei (quaſi in terram ſuam à longo poſtliminio)ſit regreſſa,attamen ei huiuſmodi regreſſionis ſpes per Dei miſericordiam ape-

ritur,& hoc tam in officio iam dictæ præcedentis Dominicæ,vbi pro vitæ æternæ mercede per denarium promiſſum deſignatæ,operarij in opus Dei vocantur, quàm in officio Dominicæ hodiernæ,vbi ſub parabola ſparſi ſeminis deſignato Dei verbo,piè pœnitentes,vt in opere ad quod vocati ſunt,fortiter perſeuerent,quaſi ad cibũ vitę (cibum vtiq; huiuſcemodi operariis neceſſarium) inuitantur.Clamante ipſomet Domino & dicente : Qui habet aures audiendi, audiat.

B His præmiſſis ad Euangelicam lectionem eſt accedendum,in qua (vt dictum eſt) primum notatur turbæ plurimę ad Chriſtum confluxio.Quum turba,inquit,plurima conueniret.Vnde Apud Matthæum:In illo die exiens Ieſus de domo, ſedebat ſecus mare, & congregatę ſunt ad eum turbæ multæ, ita vt in nauiculam aſcendens ſederet,& omnis turba ſtabat in littore. Vbi Hieronymus: *Mat. 13.*

Benigna Chriſti ſolicitudo. Non poterat,inquit,populus domum Ieſu intrare,nec eſſe ibi,vbi Apoſtoli audiebant myſteria, ideo miſerator & miſericors Dominus egreditur de domo ſua, & ſedet iuxta ſeculi huius mare. Porrò benignam lucrandis animabus Domini ſolicitudinem ante lectionis huius initium etiam Lucas oſtendit,dicens: Iter faciebat per ciuitates & caſtella,prædicans euangelium regni Dei,& duodecim cum illo. Et mulieres aliquæ quæ erant curatæ ab ſpiritibus malignis, & infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalene,de qua dæmonia ſeptem exierant,& Ioanna, vxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. Fuit enim Iudaicæ conſuetudinis, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de ſubſtantia ſua victum atque veſtitum præceptoribus miniſtrarent. Hoc quia ſcandalum facere poterat in nationibus, Paulus ſe abieciſſe memorat, dicens: Nunquid non habemus poteſtatem, ſorores mulieres circumducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli faciunt? *Beda.* *1.Cor.9.*

Miniſtrabant autem Domino de ſubſtantia ſua,vt meteret earum carnalia,cuius illi ſpiritalia metebant. Non quo indigeret cibis Dominus creaturarum, ſed vt typum oſtenderet magiſtrorum, quòd victu atque veſtitu ex diſcipulis deberent eſſe contenti.

Quum turba plurima conueniret. Aduerte quòd quoties in euangelio turbę vocabulum interſeritur,ſicut diuerſi-

tas hominum, ita & diuerſitas intimatur voluntatum. Itaque turba hæc multitudo erat è variis hominibus congregata, qui non vno animo, neque vna voluntate conuenerant, ſed aliis alia intentio, alius ſenſus & alius affectus erat. Quidam enim venerant vt ſanarentur, quidam vt inſtruerentur, curioſi quidam vt ſtupenda ipſius opera mirarentur, quidam vt ipſius (ſi quo modo poſſent) aut verba calumniarentur aut facta. *Turba intentione varia.*

Hæc animorum in turba varietas in ſequentibus apparet, vbi parabolicè oſtẽditur eundem Chriſti ſermonem, alios negligenter, alios inconſtanter, alios malignè, alios benignè excepiſſe.

¶ Circa ſecundum, quod eſt Chriſti ad turbas parabolica loquutio, ſubditur:

Dixit per ſimilitudinem.

Apud Matthæum habes: Et loquutus eſt eis multa in parabolis. Dominus in parabolis more ſuæ prouidentiæ loquebatur, vt qui cœleſtia capere non poterant, per ſimilitudines terrenas audita percipere potuiſſent. Et quoniam turba non vnius ſententiæ eſt, ſed diuerſarum in ſingulis voluntatum, loquitur ad eam in multis parabolis, vt iuxta varias voluntates, diuerſas reciperent diſciplinas. C

Et notandum quòd non omnia loquutus eſt eis in parabolis, ſed multa. Si enim dixiſſet omnia in parabolis abſque emolumento, populi receſſiſſent. Perſpicua igitur miſcet obſcuris, vt per ea quæ intelligunt, prouocentur ad eorum notitiam quæ non intelligunt.

Videns itaque Dominus maximam hominum multitudinem, non modò de villis, & vicis, & agris & caſtellis, ſed & de ciuitatibus ad ſe conueniſſe, ingenti charitatis ſuæ feruore, prædicat eis per ſimilitudinem.

Loquebatur ſanè per ſimilitudines. Primo, vt attentiores faceret auditores. Cõſueuerunt enim homines exercitari in obſcuris, & manifeſta contemnere. *Cur loquitur in parabolis.*

Secundo, vt indignis celaretur ſententia, iuxta quod in ſequentibus teſtatur, dicens: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, id eſt, vobis manifeſtè, cæteris obſcurè, qui quoniam intellectis non acquieſcunt, maius de intellectis peccatum habent. Vnde Chryſoſtomus:

Qui ſanctũ dat canibus, canes nõ ſanctificat, & ſi mar-

Sanctum non detur canibus. garitas des porcis, nequaquam ex his nutriuntur, ſed magis canes ſanctum inquinant, & porci margaritas confringunt, aut ſordidant: ita ſi hominibus malis & indignis cœleſtia myſteria tradideris, illos non illuminant, ſed ipſi blaſphemando veritatis teſtimonia coinquinant.

Tertio, loquebatur Dominus in parabolis, propter ſententiæ dignitatem, quæ congruis verborum exemplis velanda erat, quo modo vel pretioſæ margaritæ, vel ſanctorum quorumlibet venerandæ reliquiæ, propter earum ſolent dignitatem inuolui.

Quarto, vt notæ rei ſimilitudine auditi verbi ſenſus & efficacius audientium mentes penetret, & tenacius hæreat memoriæ.

Denique, vt ſtudioſis daretur occaſio, labore pio ſententiam parabolæ inueſtigandi, & ſapientiæ cœleſtis theſaurum (quaſi in altū fodiendo) reperiendi, dicente Christo: Scrutamini ſcripturas. *Ioan 5.* Porrò (teſte Pſalmiſta) beati qui ſcrutantur teſtimonia eius.

¶ Circa tertium, quod eſt, ſuum ſemen ſerentis benigna egreſſio, ſubditur:

Exiit qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum.

D Ipſe Dominus in ſequentibus ſignificationem ſeminis expoſuit, quis autem ſit is qui ſeminat, nobis quærendum reliquit. *Christus ipſe vt ſeminator exiit.* Sed ſatorem iſtum nullum melius quàm ipſummet Dei filium intelligere poſſumus, qui de ſinu patris quo creaturæ non erat acceſſus egrediens venit in hunc mundum, *Beda.* ac verbum veritatis quod apud patrem vidit, humano generi & per ſeipſum, & per eos quos ipſe ad hoc elegit ſeminauit: iuxta quod in eius laudibus per Abacuc prophetam dicitur: Egreſſus es in ſalutem populi tui. Vel certè exiit ad ſeminandum, quum poſt vocatam ad fidem ſuam partem ſynagogæ electam, ad collectionem quoque gentium, gratiæ ſuæ dona diffudit. Quo etiam ſuo itinere deſignauit, *Mat. 12.* quum poſt prædicationem domi habitam ad mare docturus exiit.

Denique in domo prædicans quoſdam ob blaſphemiæ ſuæ ſcelus irremiſſibile deſeruit, quoſdam ob deuotionem pietatis, matrem ſuam appellauit & fratres. Quo differentiam manifeſtè Iudaicæ gentis exprimit, in qua multi Domino rebelles, nonnulli ſunt diuina adoptione condigni.

Exiit

Exiit ergo qui vbique eſt, exiit, inquam, non localiter, ſed quia per amictum carnis nobis propinquauit. Decenter autem aduentum proprium CHRISTVS exitum nominat. Eramus enim excluſi à Deo, ſicut rebelles regi condemnati & eiecti ſunt. Quicunque verò reconciliare vult eos, exeundo ad ipſos extrà cum eis loquitur, donec dignos iam factos aſpectu regio eos introducat. Sic enim fecit Chriſtus. *Chryſoſt.*

Exiit autem nunc, non vt agricolas perderet, aut combureret terram, quo modo alibi loquens, dicit: Rex autem quum audiſſet iratus eſt, & miſſis exercitibus ſuis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum ſuccendit igni: non, inquam, exiit perdere neque iudicare, quomodo exiturus eſt iudicare viuos & mortuos, ſed exiit ſeminare. Sæpe enim agricola qui ſeminat, ob aliam cauſam exit, & non ſolum vt ſeminet. *Mat. 22.*

Exiuerunt ſanè & alij nonnulli à patria cœleſti, nempe angeli, qui & ad homines deſcenderunt, non tamen vt ſererent. Neque enim ſatores erant, ſed adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi. Moſes etiam & Prophetæ, non ſeminauerunt hominibus myſteria regni cœlorum, ſed retrahendo inſipientes ab errore nequitiæ & cultu idolorum, quaſi colebant animas hominum, & in noualia redigebant. Solus autem omnium ſator verbum Dei exiuit euangelizare noua ſemina, myſteria ſcilicet regni cœlorum. *Euſebius.* *Heb. 2.*

Exiit autem ſeminare ſemen, non alienum, ſed ſuum. Non enim accepit verbũ quaſi mutuatum, quũ ipſe naturaliter ſit verbum Dei. Non ſic ſuum proprium ſemen ſeminauit Paulus ſiue Ioannes, ſed quod acceperant ſeminauerunt. Chriſtus autem proprium è ſeipſo ſemen protulit, non aliunde acceptum. Vnde & Iudæi mirantes dicebant: Quomodo hic literas ſcit, quum non didicerit? *Ioan. 7.*

Porrò ſator iſte cœleſtis triplicẽ legẽ quaſi triplex ſemen ſuper bonos, & ſuper malos, ſuper beneuolos, & ſuper induratos, quaſi ſuper omne genus terræ, ſeminauit, id eſt, legem naturæ primũ, deinde legẽ figuræ, nouiſſimè legem gratiæ. Per primã dedit homini prudentiã diſcernendi inter bonũ & malum, iuſtũ & iniquũ: ita vt etiam Gentiles, qui aliam legem non acceperunt, peccando ſint inexcuſabiles, quũ omnia diuinæ legis præcepta (quæ decalogum dicimus) in corũ & quorumlibet hominũ con- *E* *Lex triplex quaſi triplex ſemen.*

ſcientiis ac iudicio rationis, ſint indebiliter exarata. Per legem verò figuræ, id eſt, legem Moſi, præcepta legis naturæ declarauit, & ad hominum actus applicuit, promiſſiones etiam in ea & comminationes ſeminauit, iuxta
Deut. 11. quod in ea loquente per Moſen Domino ſcriptum eſt: En propono vobis hodie benedictionem & maledictionem. Benedictionem, ſi obedieritis mandatis Domini Dei veſtri quæ ego hodie præcipio vobis: maledictionem, ſi non obedieritis mandatis Domini Dei veſtri. Denique etiam legem Euangelicæ gratiæ (quæ vtique eſt
Ioan. 14. lex amoris) ſeminauit. Vnde ipſe ait: Si diligitis me mandata mea ſeruate. Hanc humana carne indutus (vt dictum
Luc. 4. eſt) exiit ſeminare. Vnde & dixit: Exiui à patre & veni in mundum. Et rurſum alibi: Quia & aliis, inquit, ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo miſſus ſum.

Hanc tantam filij Dei dignationem prouidens Pro-
Iere. 14. pheta: Quare, in[illegible] quaſi colonus futurus es in terra, & quaſi viator decl[illegible]s ad manendum? Quare futurus es velut vir vagus, & fortis qui non poteſt ſaluare? Exiit ergò quaſi colonus, & vtique ad labores, non ad otium exiit. Non enim coloni eſt otiari. Laborauit Dominus in operando generis humani ſalutem in medio terræ. Vnde & in
Ioan. 4. Euangelio legitur, quoniam Ieſus fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſuper fontem. Et notanter ait: Sic, id eſt, feſſus, ieiunus, famelicus, & ſitibundus, adeo vt à muliere hauſtum aquæ peteret, quem tamen ei illa negauit. Vnde ait
Lib. cōtra hereſes. 5. ex eius perſona Auguſtinus:

O homo, quum eſſes inimicus patri meo, reconciliaui te per me, laboraui, ſudaui, caput meum ſpinis oppoſui, manus meas claui perforauerunt, lancea latus meum aperuit, ſanguinem meum fudi, animam meam poſui, vt coniungerem te mihi, & tu diuideris à me. Et quia (iuxta
1. Cor. 3. ſententiam Apoſtoli) fideles Dei agricultura ſunt, intelli-
Semē triplex. gamus ſatorem hunc, in eorum mentes gratiæ ſemen vſque adhuc, & ſemper ſeminare. Seminat enim in eos ſemen piæ compunctionis, ſemen ſalutaris cognitionis in intellectu, ſemen bonæ voluntatis in adfectu, & ſemen
F bonæ operationis in effectu.

Quid nos conueniat ſeminare. Huius exēplo à peccatis & vitiis, quin & ab huius ſeculi amore, fideles quique exire non dubitent, ſeminaturi & ipſi tam operum bonorum ſemen, quàm ſermonum. Nam

de ijs qui in piis ſeminant operibus per Salomonem dicitur:Seminanti iuſtitiam merces fidelis. Vnde & Apoſtolus monet,dicens:Dum tempus habemus operemur bonum ad omnes,maximè autē ad domeſticos fidei.Et ſubdit:Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus non deficientes.Et iterum alibi:Nolite errare,Deus non irridetur.Quæ enim ſeminauerit homo hæc & metet.Qui enim ſeminat in carne ſua,de carne & metet corruptionem.Qui autem ſeminat in ſpiritu,de ſpiritu & metet vitam æternam.Sapienter felicitérque ſeminauerant, de quibus per Pſalmiſtam dicitur:Euntes ibant & flebant , mittentes ſemina ſua. Venientes autem venient cum exultatione,portantes manipulos ſuos. *Ephe. 6.*

Sed ſeminare decet fideles ſemen doctrinæ ſalutaris. Vnde & Paulus Apoſtolus ſemini verbius ab Atheniensibus eſt appellatus. Huius ſementis ſeminatori dicitur: Agrum tuum non ſeres diuerſo ſemine. Cuius contrarium faciunt, qui ſeminis cœleſtis verbi permiſcere non ceſſant errores & hæreticam ſuam prauitatem,nempe ſemen diaboli,qui deſignatur in euangelica parabola per inimicum hominem,qui cum dormirent homines,ſuperſeminauit zizania in medio tritici.Et hoc quidem ſtrenuè per ſuum ſatellitium (videlicet pſeudoprædicatores) exequitur. Et quum ſit ipſe diuinorum operum peruerſus æmulator,in intellectu humano ſeminat cęcitatem,in adfectu ſeu voluntate ſeminat malitiam,in effectu verò ſeminat operum iniquitatem,vt homo per opera mala fructificet morti.Siquidem ſtipendia peccati mors. *Act. 17.* *Le. 19.* *Diaboli ſemen caue.* *Mat. 13.* *Rom. 6.*

Porrò doctrinæ ſanæ ſeminator (vtiq; ſator boni ſeminis) ſi quod ſeminat nō ſtatim oritur & creſcit,nō propter hoc quaſi qui operā perdat puſillo fiat animo,nam (vt in cōſequentibus patebit) etiam ipſo Dei filio ſeminãte,tantum quarta pars ſeminis profecit in fructū,cęteris tribus pereuntibus ſine vtilitate.Quū ergo videt ex ſemine doctrinę ſalutaris paucos ad correctionem morum ædificari, Deo committat,tantum curet ne hoc cōtingat ſua culpa, ne ipſum illa comminatio quæ in lege ſcripta eſt comprehendat,qua dicitur:Sementē multum iacies in terram, & parum inde congregabis.Vnde & per Eſaiam dicitur: Triginta modij ſementis facient modios tres. Quin & Paulus ipſe magiſter & doctor Gētiū in vanū ſępe prędicauit. G *Longanimis ſit prædicator.* *Deu t. 28* *Eſa. 5.*

Quapropter & ad prædicationis ſuæ contemptores Iu-
Act. 13. dæos dixit: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis ęternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.

Attamen propter hoc (vt iam dictum eſt) non debet fidelis prędicator ſanctę prædicationis opus intermittere, quam diu ſunt qui ſanæ doctrinæ aures accommodant. Au-
Eccle. 11. diat dicentem: Manè ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua, quia neſcis quid, magis oriatur, hoc aut illud, & ſi vtrunque ſimul, melius erit. Neſcis enim vbi gratiam ſuam largiturus ſit Deus. Sed & ipſe (quicquid de auditoribus contigerit) ſua mercede apud Deum non care-
Pſal. bit. Ait Propheta ſanctus non exauditus à domino orans pro indignis: Oratio mea in ſinu meo conuertetur.

HOMILIA ALTERA.

ET dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres cæli comederunt illud. *Luc. 8.*

In hac euangelicæ lectionis parte duo reſtant conſyderanda. Primum eſt, recipiendo diuini verbi ſemine varia in auditoribus diſpoſitio. Alterum eſt, diſcipulis ſciſcitantibus euangelicæ parabolę expoſitio, ibi: interrogabant autem eum.

Circa primum tria deſcribuntur. Primum eſt, diſpoſitio in quibuſdam vitioſa. Secundum eſt, in paucis diſpoſitio conueniens & virtuoſa, ibi: Et aliud cecidit in terram bonam. Tertium eſt, Chriſti exclamatio pia & adfectuoſa, ibi: Hæc dicens.

A Circa primum notandũ eſt, duo eſſe genera eorum qui
Euſeb. ſemina ſatoris huius cœleſtis recipiunt. Primũ eſt, eorum
Duobus modis ſemen recipitur. qui digni habiti ſunt vocatione cœleſti, ſed labuntur à gratia propter negligentiam & torporem. Secundum eſt, multiplicantium ſemen in fructibus bonis. Oſtendit autem in
Mat. 13. Euangelio ſecũdum Matthæum tres differentias in quolibet gradu. Nam primi, id eſt, qui corrũpunt ſemen, non ſimilem habent perditionis modũ. Et ſecundi, id eſt, qui ab hoc ſemine fructificant, non æqualem recipiunt copiam. In aliis enim centeſimũ, in aliis ſexageſimum, in aliis centeſimum fructum adfert. Porrò quoad eos, penes quos cœleſte

ieſte ſemen ad fructum non peruenit,ait:Et dum ſeminat, aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres cœli comederunt illud.

Non dixit,quòd ſeminans proiecit aliud ſecus viam,ſed quia ſemen cecidit vel ſecus viam,vel ſuper petram,vel inter ſpinas.Nam CHRISTVS verbum vitæ ſeminans,docet quidem rectum ſalutarémque ſermonem,ſed idem ſermo diuerſimode cadit in audientes,vt quidam eorum via dicantur,quidam petra,quidam ſpineta,quidam verò terra bona. *Theoph.*

In hoc autem apparet mira diuinæ pietatis clementia, quòd ſic verbum ſuum ſpargere dignatur,vt cadat non ſolùm in terram bonam,ſed etiam ſecus viam,& in petroſa, & inter ſpinas, quandoquidem non incertus præſciret, quia non fructificaret niſi in terra bona. *Cur verbũ cõmunicatur tã indignis quã dignis.*

Sed quia rationales mentes ſunt & liberũ habentes arbitrium,quę hic ſiue per viam,ſiue per petram,ſiue per ſpineta deſignantur,& per eãdem arbitrij libertatem adminiculãte gratia Dei terra bona poſſunt fieri,qui nunc terra bona nõ ſunt,ipſe qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionẽ venire veritatis,nulli verbum negauit,ſed iuſtitiæ ſolem oriri facit ſuper bonos & malos,& pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.Vnde Chryſoſt.Increpandus eſt agricola qui ſuper ſenſibiles ſpinas,& petrã, & viã ſeminaret. Non enim poſſibile eſt petram terrã fieri,& viam nõ eſſe viam,& ſpinas nõ eſſe ſpinas.In rationabilibus verò ſecus eſt. Poſſibile eſt enim petram conuerti in terram pinguem, & viam non conculcari, & ſpinas diſſipari. *1.Tim.2.* *Mat.5.*

Porrò quòd ad expoſitionem huius parabolæ ſpectat, quæ Dominus expoſuit,pia fide & reuerenter ſuſcipiẽda ſunt.Quæ autem tacita noſtræ intelligentiæ dereliquit, prout ipſe donare dignabitur ſunt exponenda. Semen quod ſecus viam cecidit duplici læſura diſperiit,& à viantibus ſcilicet conculcatum,& à volucribus raptum. B *Beda*

Via ergo,cor eſt aſſiduo malarũ tranſitu cogitationum attritum atque areſactum,ne verbi ſemen accipere ac germinare ſufficiat.Atq; ideo quicquid boni ſeminis vicinia talis viæ contingit,peſſimæ cogitationis meatu,conculcatũ,à dæmonibus eripitur,qui volucres cœli (quia per aëra volitant) appellantur.Itaq; quidam audientes verbum nõ retinent,quia diabolus cui per malas cogitationes eorum *Semẽ quod ſecus viã.*

rum cor peruium atq; occupatum eſt,ita illud tollit,vt illius amplius non recordentur,veluti ſi cadat ſemen ſecus
Eccle. 21. viam,& aues illud tollant. Vnde per Sapientem dicitur: Cor fatui quaſi vas confractum,omnem ſapientiam non
Rom. 8. tenebit. Nam & qui ſecundum carnem ſunt, quæ carnis
1. Cor. 2. ſunt,ſapiunt.Et animalis homo non percipit quę ſunt ſpi-
Prou. 18. ritus Dei.Stultitia enim eſt illi,videlicet hæc audire. Sed nec recipit ſtultus verba prudentiæ,niſi dixeris ea quę verſantur in corde eius. Sequitur:

Et aliud cecidit ſupra petram,& natum aruit,quia non habebat humorem.

C Petram rectè hic dicit durum & indomitum cor,ac nul
Beda. lo verę fidei vomere penetratum. Hoc eſt autē humor ad
Semen ſupra petrā. radicem ſeminis, quod iuxta aliam parabolam oleum ad lampades virginum nutriendas. i. amor & perſeuerantia
Mat. 25. virtutis.Porrò cor durum (vt ait Bernar.) eſt, quod nec
1. de conſi. c. 2. compunctione ſcinditur,nec pietate mollitur,nec mouetur precibus,minis non cedit,flagellis induratur,ingratum
Cor durū. ad beneficia,ad conſilia infidum,ad iudicia velox,inuerecūdum ad turpia, impauidum ad pericula,inhumanum ad humana,temerarium ad diuina,pręteritorum obliuiſcens, præſentium negligens,futura non præuidens.Et infra : Et vt breuiter,inquit,duri cordis mala complectar,ipſum eſt, quod nec Deum timet,nec homines reueretur.
Ephe. 6. Verum quia neminem ſic præterit miſericordia Dei, quin ei aliqua detur gratia ſecundum menſuram donatio-
Iob. 25. nis Chriſti,iuxta quod in Iob ſcriptum eſt : Super quem non ſurget lumen illius ? credendum eſt quia interdum nonnihil vel auditi extrinſecus, vel intrinſecus inſpirati verbi diuini vel ſalutaris compunctionis,huiuſmodi hominis menti incidit, quia tamen nullum habet ſtabilitatis propoſitum,nullum ſpiritualis gratiæ nutrimentum(quaſi quo nutriatur humorem) in fructum boni operis conualeſcere non poteſt,ſed areſcit. Sequitur:

Et aliud cecidit inter ſpinas,& ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud.

D Hic deſignātur hi in quibus per auaritiam & appetitum
Semen inter ſpinas. voluptatum,& ſollicitudines mūdanas (quas ſpinas Chriſtus nuncupauit)immiſſum verbi ſemen ſuffocatur.Et qui

dem hæ ſpinæ in præſenti mentem acriter pungunt, in futuro autem paratur ex eis ignis, quibus anima peccatrix incendatur. Et ſimul exortæ ſpinæ, inquit. Sunt quippè nonnulli qui exaudito Dei verbo commouiti, bene volunt facere, & nihilominus ſuis vitiis inſeruire, quod quia nequaquam fieri poteſt, bene adiecit: Suffocauerunt illud. Sicut enim ſpinæ non permittunt oriri ſemen, ſed ex ſui condenſatione ſuffocant immiſſum, ſic vitæ præſentis ſollicitudines, ſpirituale ſemen fructificare non ſinunt. Licet enim ad verbum prædicationis (vt dictum eſt) ſecum meliora proponant, dum tamen rebus mundanis longè maiori cura intendunt, Dei verbum quod iam in eis ortum fuerat, quaſi pungentium curarum denſitate ſuffocatur. *Chryſoſt.*

Attende quòd primum ſemen non germinat, ſed conculcatum abiicitur. Secundum germinat, ſed non multum erigitur, quia non habet humorem. Et ſicut apud Marcum dicitur, non habuit terram multam, & ſtatim exortum eſt, quoniam non habebat altitudinem terræ. Porrò altitudo terræ quæ competenter exculta verbi ſemen debuerat excipere, probitas eſt animi diſciplinis cœleſtibus exercitati, atque ad auſcultandum obediendúmque diuinis eloquiis regulariter inſtituti. Tertium autem ſemen iam eleuatur in ſtipitem, ſed non fructificat, quia (vt iam dictum eſt) ſuffocatur à ſpinis. *Beda.*

¶ Circa ſecundum, quod eſt recipiendo ſemini diſpoſitio conueniens & virtuoſa, ſubditur:

Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum.

Bona igitur illa terra eſt, quæ eſt exculta, nec ipſa via eſt, quæ nō colitur, bona terra eſt quæ à lapidibus obſtinationis eſt purgata, & ſpinas ſecularīū deſideriorum non habet. In huiuſmodi terra bona, cœleſte ſemen primò figit radicem per credulitatem & fidem, germinat per pium deſiderium & bonam voluntatem, erigitur in ſtipitem per rectam intentionem, floret virtutibus, fructificat operibus ſanctis. Ortum, inquit, fecit fructum centuplum. Vbi per centenarium magna perfectio deſignatur, iuxta quod de illo qui ſua pro Domino terrena reliquit, dicitur: Centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Nam quiſquis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, *F. Semen in terra bona. Beda. Mat. 19.*

nit,& hic perfectionem mentis recipit,vt iam ea non appetat quæ contempſit, & in ſequenti ſeculo ad æternam vitæ gloriam peruenit. Terra ergo bona fructu centuplo fœcundatur, quando cor docile, virtutum ſpiritualium perfectione donatur.

¶ Circa tertium,quod eſt Chriſti exclamatio pia & adfectuoſa,ſubditur:

Hæc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi,audiat.

Clamor iſte magni adfectus indicium eſt, ſicut & ille
Ioan.7. de quo Ioannes ait: In die magno feſtiuitatis,ſtabat Ie-
9.Confeſſ. ſus & clamabat: Si quis ſitit,veniat ad me,& bibat. De
cap.12. Chriſti clamore Auguſtinus:
F Intonuit, inquit, Dominus IESVS CHRISTVS cla-
Quib' clamat Chriſtus. mãs dictis,factis,morte,vita,deſcẽſu,aſcenſu,vt redeamus ad eum.Clamat ſurdis vt audiant,clamat dormiẽtibus vt euigilent, clamat trãſeuntibus vt attẽdant, clamat ignorantibus vt intelligãt,clamat errantibus vt redeãt,clamat peccatoribus vt pœniteant.Clamauit quidem prædicãdo, clamauit orando,clamauit tandem moriendo. Quotidie adhuc è cœlis clamat,iuxta quod per Pſalmiſtam dicitur: Intonuit de cœlo Dominus,& altiſſimus dedit vocẽ ſuam.
Mat.11. Et quidem hæc ſua vox eſt: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,& ego reficiam vos,& tãtos adhuc clamores cõtemnimus.Quid autem clamauerit aduerte.
Beda. Qui habet aures audiendi,audiat.Quoties hæc admonitiuncula vel in Euangelio, vel in Apocalypſi Ioannis interponitur, myſticum eſſe quod dicitur, quærendúmque à nobis intentius oſtenditur. Omnes ſanè qui illic
Gregor. aderant aures corporis habebant. Sed qui cunctis aures habentibus hæc dicit, proculdubio aures cordis requirit.
Iere.22. Hinc etiam per Ieremiã clamat,dicẽs,Terra,terra,ter-
Luc.10. ra,audi ſermonem Domini. Nam & ſi homo eſt qui nunc
Mar. vlt. loquitur,ſermo tamen Domini eſt.Vnde ad prædicatores ſuos loquitur, dicens: Qui vos audit,me audit,& qui vos ſpernit,me ſpernit. Quibus etiam in cœlũ aſcendẽs præ-
Prædicare quibus iniũctum. cepit, dicens: Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangeliũ omni creaturæ.Quod vtique ipſius præceptũ vniuerſis vſque in finem ſeculi ouiũ ſuarũ paſtoribus iniunctũ eſt, ipſi viderint vt in aduentu Domini fideles inuenian-

ueniantur. Quòd ſi Sacerdoti præcipitur vt prædicet,cõſequens eſt vt & populo præceptum ſit vt attendat. Vnde & Eccleſiaſticis decretis ſancitum eſt,vt qui Sacerdote in Eccleſia verbum Dei prædicante,verbi contemptor de oratorio egreſſus fuerit,excommunicetur. *6. ſacerdote de conſ.d.1.*

Cibus enim mentis eſt ſermo Dei. Non enim in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Et quaſi acceptus cibus ſtomacho languẽte reiicitur,quando auditus ſermo in ventre memoriæ non tenetur. Sed quiſquis alimenta non retinet,huius profectò vita deſperatur. Æternæ ergo mortis periculum formidate,ſi cibum quidem ſanctæ exhortationis accipitis, ſed verba vitæ,id eſt,alimẽta iuſtitiæ in memoria nõ tenetis. *Gregor.*

Porrò tribus modis circa cibum animæ.i.Dei verbum, à pleriſque delinquitur. Sunt enim qui id audire prorſus refugiunt,ſimiles ægrotis qui iam nullum cibum admittant, quorum profectò ſalus eſt deſperanda. De quibus per Pſalmiſtam dicitur: Omnem eſcam abominata eſt anima eorum,& adpropinquauerunt vſque ad portas mortis. Quibus & per ſemetipſum in Euangelio Dominus loquitur,dicens: Qui eſt ex Deo,verba Dei audit: propterea vos non auditis,quia ex Deo non eſtis. G *Tribus modis circa verbũ delinquitur.* *Ioan 8.*

Sunt & alij,qui verbum quidem audiunt,ſed non credunt : vel ſi audiunt & credunt, paruipendunt tamen, & mittunt in obliuionem. Illis non diſſimiles ægrotis,qui ſumptum mox reiiciunt cibum,de quibus iam beati Gregorij verbis eſt dictum. Quibus ad culpã imputatur non quod verbum auditum retinere per labilitatem memoriæ non potuerunt, ſed quod hoc retinere contẽpſerunt.

Sunt denique qui verbum & audiunt & credunt,& per memoriam retinent,ſed nihil operantur. Illis ægrotis cõparandi qui ſumptum cibum retinent, ſed propter caloris defectum digerere hunc minimè præualent. Et quia cibus indigeſtus & crudus in languente ſtomacho hærẽs corrumpitur,nequaquam eo nutritur æger,ſed grauatur. Sic & is qui Dei verbum percepit, ſed diuinæ dilectionis in eo calor extinctus nihil operatur:& dum quod faciendum audiuit non exercet in opere, ad acriorem conſcientiæ ſtimulum & grauiorem culpam quod didicit ei imputatur. Nam ſcienti bonum & non facienti, peccatum eſt illi. Tales erant quibus in Euangelio à Chriſto dicitur: *Iac.4.* *Ioan.8.*

Sermo

Sermo meus non capit in vobis, quia non eſtis ex ouibus meis. In illis enim Dei ſermo nihil capit, qui ab eo
Iac. 1. ad bona opera non capiuntur. Eſtote ergo factores verbi & non auditores tantum, fallentes voſmetipſos.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Interrogabant autem eum diſcipuli eius, quæ eſſet hæc parabola.

Hic ponitur Euangelicæ parabolæ diſcipulis ſciſcitantibus expoſitio. Vbi tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, intelligendæ parabolæ diſcipulorum ſciſcitatio. Secũdum eſt, dignorum ab indignis notanda diſcretio, ibi: Quibus ipſe dixit. Tertium eſt, ediſſerente Domino parabolę explanatio, ibi: Eſt autem hæc parabola.

H Circa primum aduerte, non mox finita parabola diſcipulos hæc interrogaſſe, ſed (vt Marcus ait) quum eſſet ſingularis interrogauerunt eum ij qui cum eo erant duodecim, parabolas.
Beda. Nam vt ait Chryſoſtomus: Cupientes ſcire, oportet interrogare, maximè vbi aliquid obſcurum & difficile proponitur à magiſtris, ideo diſcipuli non intelligentes parabolam ſeminantis interrogauerunt, quęrentes expoſitionem, præſertim quia clamauerat, dicens: Qui habet aures audiendi audiat.

Vt Dei verbum intelligamus. Interrogant autem Dominum non in tumultu turbarum, ſed in domo ſoli cum illo. Vbi & ipſi inſtruimur, vt ſi diuinorum eloquiorum intelligentiam adſequi volumus, ſepoſitis curis mundi, domum ſacræ ſcripturæ ſoli cum ſolo Domino meditando & orando, intremus. Vnde per Sapientem dicitur:
Eccle. 38. Sapientiam ſcribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur actu, ſapientiam percipiet, quia ſapientia replebitur.

Itaque diſcipuli interrogantes docent auditores, vt non erubeſcant neque pigritentur quærere quod ignorant. Porrò Dominus interrogantibus benignè reſpondens, doctoribus & ipſe formam præbet, vt diſcant benignè reſpondere quærentibus.

¶ Circa ſecundum, quod eſt dignorum ab indignis notanda diſcretio, ſubditur:

Quibus ipſe dixit: Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & audientes non intelligant.

I

Quibus veri ſenſus abſcondit. Vobis, inquit, qui fidem adhibetis auditis, non Phariſæis & incredulis, datum eſt, ſanè donum magnum, videlicet, noſſe myſterium regni Dei. i. intelligentiam rectam habere

habere ſcripturarum, qua illi erant indigni quibus dicitur: Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur Genti facienti fructus eius. Quid enim eis cum claue ſcientiæ qui non ſolum non introierunt, ſed & introire volentes prohibuerunt? Quis enim det ſanctum canibus, aut ſpargat margaritas ante porcos? Sed vobis, inquit, humilibus corde, vobis, obaudire paratis, vobis, mihi dilectis, vobis, mundo propter me abiectis: iuxta quod alibi ait: Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. *Mat. 21.* *Mat. 7.* *Mat. 11.*

Cæteris, inquit, in parabolis. Rectè enim in parabolis audiunt, qui clauſis ſenſibus cordis non curant cognoſcere veritatem, obliti eius quod Dominus dixerat: Qui habet aures audiendi audiat.

In parabolis, inquit, vt videntes non videant. Videre enim ſe putant plerique qui cæci ſunt, & audita intelligere, ſed non intelligunt. Præterea hæc eis Chriſtus abſcondit, ne maius eis præiudicium generetur, ſi poſtquam nouerint myſteria Chriſti contempſerint. Qui enim intelligit, & poſtmodum ſpernit, grauius punietur. *Theoph.*

Vt videntes, inquit, non videant. Notandum in his Domini verbis, quòd non ſolum ea quæ loquebatur, verumetiam quæ faciebat parabolæ fuerunt, id eſt, rerum ſigna myſticarum, quum dicuntur illis quibus in parabolis omnia fiebant, neque quæ videbant, neque quę audiebant ad intellectum potuiſſe perducere. Quid enim obſtaret intuentibus ne ea quæ viderant eius facta, vel itinera intelligerent, ſi non his aliquid amplius quàm carnis oculis patebat ſpiritaliter vellet intelligi? Illis ergo qui foris ſunt neque adpropinquant pedibus Domini vt accipiant de doctrina eius in parabolis omnia fiunt, & facta, ſcilicet, & verba Saluatoris. Quia neque in his quæ operabatur virtutibus, neque in eis quæ prædicabat arcanis, eum cognoſcere Deum valent. Ideóque ad remiſſionem peccatorum, quæ per gratiam fidei ipſius obtinenda eſt, non merentur attingere. Vnde ipſe in Euangelio: Ego, inquit, in iudicium veni in hunc mundum, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant, id eſt, qui videre ſe in ſuæ carnis ſapientia putant, ad contuenda ea quæ verè ſunt bona fiant & ſtulti & cæci. *Beda.* *Etiam facta Chriſti parabolas fuiſſe.* *Ioan 9.*

Potes

Videntes & audientes. Potes autem per videntes, ſeculares Philoſophos per ſolum naturalis rationis lumen omnia inueſtigare volentes, accipere, qui ſic tamen CHRISTI diuinitatem videre non potuerunt, ſed quoad huiuſmodi, obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.

Per audientes verò, Iudæos, qui audierunt quidem & vaticinia Prophetarum de Chriſto, & ipſum Chriſtum loquentem, cuius tamen verba intelligere nec potuerunt, nec voluerunt. Viderunt quidem foris ipſius humanitatem, ſed ſub humanitatis velamento diuinitatem (etiam ſe exterius per opera ſoli Deo poſſibilia manifeſtantem) intelligere noluerunt.

¶ Circa tertium, quod eſt, edifferente Domino parabolæ explanatio, ſubditur:

Eſt autem hæc parabola: Semen eſt Verbum Dei.

K Parabolam hanc Dominus ideo diſcipulis expoſuit, vt & ſe myſticè loqui oſtenderet, & myſticè exponendi ſcripturas exemplum daret, & vt ex hac ipſius expoſitione, etiam alia diſcamus intelligere quæ ipſe non expoſuit.

Cur Dei verbũ ſemen vocatur. Semen, inquit, eſt Verbum Dei. Congrua ſanè ſimilitudo. Sicut enim abſcondi neceſſe eſt in terra ſemen vt fructificet, ita & recondere oportet in corde verbum Dei, vt: ille qui ait: In corde meo abſcondi eloquia tua, vt nõ peccem tibi. Rurſus ſicut ſemen in agro iactum ſolis eget beneficio & cœleſti fauore vt germinet, ita & Dei verbum in mente receptum opus habet irriguo gratiæ cœleſtis, & viuifico calore charitatis, vt ad perfectionem bonorum operum quaſi ad meſſem vſque virtute perſeuerantiæ matureſcat. Præterea, ſicut ſemen terram fœcundat, ſic & mentem humanam Dei verbum à ſterilitate vindicans, pietatis erga Deum & homines feracem facit. Et licet hoc ſemen apud nonnullos diu lateat in corde, aliquando tamen poſt decurſum non modici temporis, in opere ſancto germinare conſpicitur.

Denique, ſicut ſemen omne virtutem habet ſimile ſibi producendi, ita & Dei verbum fideli corde receptum, in anima Dei ſimilitudinem reſtituit & reformat. Non enim niſi per Dei verbum datur conformes fieri imaginis filij Dei, iuxta quod beatus Petrus fidelibus loquitur, dicens: Renati non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili, per verbum Dei viui, & permanentis in æternum. Sequitur: *1. Pet. 1.*

Qui-

Qui autem ſecus viam, hi ſunt qui audiunt, deinde venit diabolus & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiant.

Ex hoc manifeſtè docetur eos circa viam ſeminatos, qui verbum quod audiunt, nulla fide, nullo intellectu, nulla ſaltem tentandæ vtilitatis occaſione percipere dignantur. Quorum indiſciplinatis ac duris cordibus mandatum verbum confeſtim immundi ſpiritus quaſi viæ tritæ volucres ſemen eripiunt. Iſti ergo & ſi verbum aure corporis percipiunt, diabolo tamen irruente, illud ſibi eripi facile ſinunt, & loco eius ſuggeſtiones ipſius ſuſcipiunt: ſicque fit, vt nec credant, nec ex fide ſaluentur. *I. Beda. Seminati ſecus viã.*

An non quaſi via publica ſunt corda rumoribus ſecularibus, & malis cogitationibus aſſiduè trita? Et quum præparandum ſit Deo cor ab huius vitę tumultibus liberum, econtra tamen plerique prędicationem verbi cœleſtis auditurі, donec ſermo ſumat exordium, fabulis occupantur otioſis, palàm oſtendentes, curioſitate vel conſuetudine potius quam deuotione ad audiendum conueniſſe. Ait quidam ſapiens: *Seneca epiſtola. 10.*

Quidam veniũt tantum vt audiant, non vt diſcant, ſicut in theatro, voluptatis cauſa, ad oblectandas aures, voce vel factis, ducimur. Magnam hominum partem videbis, quibus Philoſophi ſchola diuerſorium otij ſit, nec illud agunt vt aliquid de vitio deponant, vt aliquam vitæ legem accipiant, qua mores corrigant ſuos, ſed vt aurium oblectamentis perfruantur.

In Regum hiſtoria huiuſce rei exemplum legimus. Quum enim ad præceptum Heliſæi vnus de filiis Prophetarum miſſus in caſtra, vnxiſſet Iehu principem exercitus in regem Iſrael, illo vnde venerat ocyus abeunte, hi qui aderant ignorantes quod in penetralibus actum erat, dixerunt ad Iehu: Quid venit inſanus iſte ad te? Inſani quippe etiã tunc reputabãtur, qui propter Deum terrena contemnebant. Et Iehu: Noſtis, inquit, hominẽ, & quid loquutus ſit? Aiunt: Falſum eſt, ſed magis narra nobis. Quúmque illis cuncta narraſſet, & magnopere arrideret eis quod fuerat actum, iam non vt inſanum & mendacem, ſed vt Prophetam habuerunt. Similiter Athenienſium plurimi prædicantem Paulum audituri, confluxerunt (ad nihil enim aliud vacabãt Athenienſes, niſi vt vel noua audirent vel dicerent) perpauci verò crediderunt. Sequitur: *4. Reg. 9* *Act. 17.*

Nam qui ſupra petram, hi ſunt, qui quum audierint cum gaudio ſuſcipiunt verbum: & hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

M Apud Marcum habes: Et aliud cecidit ſuper petroſa & *Beda.* in idem redit. Petroſa loca quę tenui contecta ceſpite, ſuſceptum ſemen citò germinare queunt, ſed vim radicis figendæ non habent, illa nimirum ſunt præcordia, quæ nullis diſciplinæ ſtudiis erudita, nullis tentationum probationibus emollita, dulcedine tantum auditi ſermonis ac promiſſis cœleſtibus ad horam delectantur, ſed ideo ad fructum iuſtitię peruenire non valent, quia parum eis ineſt deſiderij ſalutaris, quod ſemen vitæ concipiat, & multum ineſt duritiæ nocentis, quod fructui ſalutis obſiſtat. Itaque auditi quidem verbi, & vtilitatem probant, & deſiderium guſtant, ſed ne ad id quod probant perueniant, huius vitæ eos vel aduerſa terrendo, vel proſpera blandiendo retardant. Contra quæ vtraque da-
2. Cor. 6. mna ſemen quod acceperat tutari curabat, qui ait: Per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, vt ſeductores, & veraces.

Seminati ſupetroſa. Cadit proinde cœleſtis verbi ſemen ſuper petram, dum inuenit mentem per voluptates carnales iam obſtinatam in malo, & vſqueadeò per has induratam, vt ſpirituales impreſſiones recipere nequeat. Sicut enim delitiis ſpiritualibus mens pia aduerſum vitia indureſcit (prout de beata virgine Agatha, turpiſſima quædam matrona quæ diebus triginta pudicitiam virginis ſanctæ incaſſum tentauerat coram iudice perhibuit, dicens: Facilius poſſent ſaxa molliri, & ferrum in plumbi mollitiem conuerti, quàm vt mens huius puellæ ab intentione Chriſtiana reuocetur) ſic econtra, mens carnalibus occupata delitiis, ne ſpiritualium rerum ſenſum admittat, obduratur & excæcatur. Cuius rei exemplum in
3. Reg. 11 Salomone apparuit, qui poſt ſublimis ſapientiæ percepta dona, quum iam ſenuiſſet, per amorem fœminarum deprauatus, mente cæca adeò induruit, vt & idola illarum, ex ædificatis phanis coleret, & in idolatria vitam finiret infœlix.

Similes quoque nonnullos videmus, qui quum ex auditu verbi etiam ad lachrymas vſque cōpūcti fuerint, mox car-

carnali amore ſuperati,quaſi contra voluntatem,per voluntatem tamen,ad ea quæ defleuerãt reuertuntur.Vnde & qui voluptatis gratia vxorem duxerat,ad cœleſte conuiuium inuitatus ait:Non poſſum venire.Vnde & beatus Auguſtinus: *Lib. confeſſ.*

Peruerſa, inquit, voluntate facta eſt libido,ſeruitur libidini,facta eſt conſuetudo.Et dum conſuetudo inualuit, facta eſt neceſſitas delinquendi.Et eò tandem plerunque deuenitur, vt Dei verbum ab his nec cogitari poſſit, nec audiri. Ioannes Baptiſta homo miſſus à Deo, quo inter natos mulierum non ſurrexit maior, quia adulteria reprehẽdit Herodis, in carcere decollatur.Margaritas porcis ſparſerat, & dederat ſanctum canibus. Vnde factum eſt, vt & à porcis illæ conculcarentur, & à canibus ipſe morte dirumperetur. Sequitur: *Mar. 6.*

Quod autem in ſpinas cecidit,hi ſunt qui audierunt,& à ſollicitudinibus,& diuitiis,& voluptatibus vitæ euntes ſuffocantur,& non referunt fructum.

Mirum,quomodo Dominus ſpinas diuitias interpretatus ſit,quum illæ pungant,iſtæ delectent.Et tamen ſpinæ ſunt, quia cogitationum ſuarum punctionibus mentem lacerant: & quum vſque ad peccatum pertrahunt, quaſi inflicto vulnere cruentant. Quas bene hoc in loco, alio Euangeliſta teſtante, nequaquam Dominus diuitias, ſed fallaces diuitias appellat. Fallaces enim ſunt,quæ nobiſcum diu permanere non poſſunt.Fallaces ſunt,quæ mẽtis noſtræ inopiam non expellunt. Solæ autem veræ diuitiæ ſunt,quæ nos diuites virtutibus faciunt. *N Gregor. Seminati inter ſpinas.*

Notandum verò eſt, quod exponens Dominus dicit, quia ſollicitudines & voluptates,& diuitiæ ſuffocant.Suffocant enim, quia importunis cogitationibus ſuis guttur mentis ſtrangulant, & dum bonum deſiderium ad cor intrare non ſinunt,quaſi aditũ flatus vitalis vetant.Notandum etiam ꝙ duo ſunt quæ diuitiis iũgit, ſolicitudines videlicet & voluptates.Quia profectò & per curam mentem opprimũt,& per affluẽtiam reſoluunt.Re enim contraria poſſeſſores ſuos & afflictos & lubricos faciunt.Sed quia voluptas conuenire cum afflictione non poteſt,alio quidem tempore per cuſtodiæ ſollicitudinem affligunt, atque alio per abundantiam ad voluptates emolliunt.

O Ad hæc, exceptis etiam cæterorum vitiorum pūctionibus, diuitiarum cupido plurimum mentem deuaſtat, ac ſecuram eſſe non ſinit. Quum enim quiſque ſolicitus inuigilat, quo ordine ſiue arte ea quæ nōdum habet acquirat, qua rurſum prouidentia ea quæ acquiſierat cōſeruet, qua deniq; gloria ac dignitate acquiſitorū copia perfruatur, quantis neceſſe eſt miſera mens per horas ſingulas curarū ſtimulis exulceretur? Vnde apte Dominus in expoſitione ſpinarū nomine appellaturus diuitias, præmiſit ærumnas, dicēs: Et alij ſunt qui in ſpinis ſeminātur, hi ſunt qui verbū audiunt, & ærumnę ſeculi & deceptio diuitiarū, & circa reliqua cōcupiſcentiæ introeuntes, ſuffocant verbum, & ſine fructu efficitur. Ærumnæ, inquit, ſeculi & deceptio diuitiarum. Quemcunque enim ſuperuacuus diuitiarum decipit appetitus, neceſſe eſt, vt mox curarum ærumna continuarum comitans, ſiue etiam præcurrens, affligat. Quid enim ærumnoſius illis, qui quanto plus habent tanto plus egent, & minus ſibiipſis habere vidētur? Iuxta quod poetarum quidam philargyros deridens, ait:

Diuitiæ vt pungunt.

Mar. 4.

Iuuenalis.

Interea pleno dum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit.

Felices diuitiarum conſēptores.

Quanto feliciores ſunt, non ſolùm appetitu verarum diuitiarum, verumetiam ipſo cōtemptu falſarum, qui ſe eſſe veraciter fatentur tanquam nihil habētes, & omnia poſſidentes? Et bene quum dixiſſet: Et ærumnæ ſeculi & deceptio diuitiarum, addidit: Et circa reliqua cōcupiſcentiæ. Nam iuſto iudicio contingit auaro, vt quantum circa reliqua concupiſcit, tantum longè abſit ab illo pauperū ſpiritu deſiderio, quo cupiunt diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Quin potius timet miſer (quod reuera euenturum eſt ei) diſſolui ab hac vita, & eſſe cum diabolo.

Nota.

Sicut enim qui Dei verbū affectu cordis percipit, terrenam cupiditatem amittit, ſic corda cupiditate plena, idem verbū affectu cordis percipere non valent. De quibus bene per Pſalmiſtam dicitur: Furor illius ſecūdum ſimilitudinem ſerpentis, ſicut aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas. Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter.

Aſpis ſurda auarus

Aſpis enim quū ceperit incātatorem pati, qui eam quibuſdam carminibus euocat, ipſa ne dulcedine cātus alliciatur & exeat, aurem alteram terræ fortiter adſtringēdo claudit, cauda alterā obturat: & ſic vocem incātantis non audiens,

audiens,in caſſes eius nõ ingreditur. Incãtator iſte qui ſa piẽter incãtat,verbi cœleſtis prædicator eſt. Auarus autẽ quaſi aſpis eſt,qui & amore terrenorũ,& ſpe vitæ lõgioris quaſi quadam cauda,dũ timet in futurũ egere(ſi auaritiæ ſtudia derelinquat)ad prædicantis vocem obſurdeſcit.

Proinde vbi ſpinæ creſcunt, ibi terra & frigida & caliginoſa eſt & amara,ideóq; in locis eiuſmodi ſpinoſis,non eſt habitatio niſi ſerpentum. Sic nimirum vbi ſpinæ ſollicitudinum ſunt,ſeu diuitiarum,aut voluptatum,ibi ab amore Dei & proximi animus refrigeſcit, quandoquidem nemini ſit amicus qui auarus eſt,quem etiam non pudet exigui quæſtu lucri interdum etiam vtrunque in ſe commouere parẽtem,fratres ſimul & ſorores.Quin & Deum ipſum poſthabet pecuniæ, & omnino vbicunque auaritia eſt,ibi nec fides nec amor eſt. P *Chryſoſt.* *Spineto, mes auari ſimulis.*

Præterea,ſicut in ſpinis ſemper caligo eſt, ſic & auaris neque ſol ſplendet, neque luna, nec quicquam amatur, niſi argentum & aurum.Hæc enim mauult auarus,quàm omnes reliquas tótius mundi creaturas.Denique,tacere non poſſunt quàm acerbæ & amaræ ſint diuitiæ, carúmque cupiditas amara, adeò vt quum inſatiabilis habendi voluptas & poſſidendi libido auari hominis præcordia obſederint,diuitiis ipſi vti non audeant.

Quo fit vt commodior habitandi locus diabolo non ſit vllus,quàm ſub eiuſmodi frigido,amarulento,& auarò pectore. Et licet ſibi pœna ſit omnis animus quocunque vitio inordinatus, magis tamen vnam auaritiam ſpini Chriſtus comparauit, quàm vitium aliud quodcunque. Magis enim præ omnibus aliis vitiis hominis animum auaritia deſtinet, torquet,excruciátque. *Cõmodiſſimus diabolo locus.*

Ex dictis patet quemadmodum diuini verbi ſemen à triplici hominum genere in vanum recipitur, nec vſque ad fructum ſalutis valet peruenire. Excipiuntur autem hinc Gẽtiles,qui ne audire quidem verba vitæ merentur. Cæteris autem omnibus dat Dominus verbi ſapientiam affluenter, ſed quòd hinc plerique non proficiunt ad ſalutem,ipſorum vitio contingit. *Quibuſdam Dei verbũ ad vitam, aliis ad perniciem.*

Nam ſicut idem ſol ſplẽdoris ſui radios æqualiter vbique diffundit,vnde tamen nõnulla deſiccãtur & areſcunt, vt fœnum,nõnulla liqueſcũt,vti cera: quædam indurãtur, vt lutum:quæ tamen effectuum diuerſitas nequaquam ex parte ſolis eſt,qui idem eſt & vniformiter operatur,ſed ex

parte eorum quæ ſolis radios in ſe recipiunt.nam & inæqualiter etiam illuminat ſol tabulas,quarũ altera lignea, altera aurea eſt,ſic vtique idem ſol iuſtitiæ CHRISTVS, radiis ſuæ ſapientiæ in verbo vitæ,in diuerſis diuerſimodè operatur.Nam quidam hinc illuminãtur,quidam cæcantur,non quidem verbi vitio(quod abſit)ſed ſuo.Vnde ipſe

Ioan.6. ait: Ego in iudicium veni in mundum,vt qui non vident videant,& qui vident cæci fiant.

Q Itaq; magnoperè nobis curandũ eſt,vt acceptus ſermo in cordis aure remaneat, ne ſemen iuxta viam cadat, ne malignus ſpiritus veniẽs à memoria verbũ tollat, ne petroſa terra ſemen excipiat,& fructũ boni operis ſine perſeuerantiæ radicibus mittat. Multis enim libet quod audiũt,boni operis initia proponũt,ſed mox vt fatigari aduerſitatibus cœperint,inchoata relinquunt. Petroſa terra humorem nõ habuit, quia hoc quod germinauerat,ad fructũ perſeuerantiæ nõ perduxit. Multi nanq; quũ verbum cõtra auaritiam audiũt,eandem auaritiam deteſtantur,rerũ omnium contẽptum laudant,ſed mox vt viderit animus quod concupiſcit, obliuiſcitur quod laudabat.

Gregor. Exhortatio generalis.

Multi quum verbum contra luxuriam audiunt, opera carnis non ſolum perpetrare non appetunt, ſed etiam perpetrata erubeſcunt, ſed mox vt carnis ſpecies eorum oculis apparet, ſic mens ad deſiderium rapitur, ac ſi adhuc ab ea nihil ſit contra hæc eadem deſideria deliberatum.Sæpe etiam contra culpas compungimur, & tamen poſt fletũ ad culpas redimus. Sic Balaam Iſraelitici populi tabernacula cõtemplatus fleuit,eiſque ſe ſimilem fieri in morte depopoſcit, dicens: Moriatur anima mea morte iuſtorum,& fiãt nouiſſima mea horum ſimilia. Sed mox vt hora compũctionis tranſit,in auaritiæ nequitiam exarſit.Nam ob promiſſa munera in eius populi mortem cõſilia dedit,cuius morti ſe ſimilem fieri optauit,& oblitus eſt quod plãxerat,quum extinguere noluit,quod per auaritiam ardebat. Sequitur:

Balaam quid optauerit. Num.23.

Quod autem in bonam terram, hi ſunt qui corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum adferunt in patientia.

Cor bonum,terra bona: cor optimum, terra optima eſt.Eſt autem cor bonum,quod Dei verbũ audire intendit, vt illud intelligat: optimum verò cor eſt,quod intendit

dit ſecundum auditum verbum operari. Hi ſunt, inquit, qui in corde bono & optimo audientes verbum, contra eos qui nec etiam aure corporis verbum audire dignātur. *Verbi ſemen vt fructificat.*

Audientes,inquit,verbum retinent,videlicet, fideliter memoriæ commendatum,ad differentiam eorum qui ſeminati ſunt ſecus viam,& venit diabolus,& tollit verbum de corde eorum. Et fructum adferunt, videlicet operum bonorum,ad differentiam illorum, quorum mens plena eſt ſpinis ſuffocantibus verbum Dei ne in fructum proficiat.Fructum, inquit,adferunt in patiēntia, fortiter ſuſtinentes quamcunque vel tribulationem vel tentationem, longè differenter ab his,qui ad tempus credunt,& in tempore tentationis recedunt.

Ex quibus patet quòd bona terra omnibus tribus terræ nequam varietatibus contraria facit, & libenter videlicet ſemen verbi ſuſcipiendo,& quod ſuſcipit inter aduerſa & proſpera pacienter ad fructus vſq; tempora ſeruando. *Terra bona vt terræ malæ opponitur.*

DOMINICA IN QVINQVAGESIMA.

ADSVMPSIT *Ieſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus Ieroſolymam.* *Luc. 18*

Præſens ſancti Euangelij lectio duo comprehendit. Vnum eſt, propinquæ redemptionis Chriſto prænuntiante myſterium. Alterum, illuminationis humanę deſideratum beneficium, ibi: Factum eſt autem quum appropinquaret Iericho. De quo Homilia ſequenti.

Circa primum tria ſunt conſyderāda. Primum eſt,ipſa paſſionis Chriſti prenuntiatio. Secundum eſt, eorum quæ paſſurus erat per ſingula explicatio,ibi: Tradetur enim Gentibus. Tertium eſt,horum quę dicebantur,intelligentiæ abſconſio,ibi: Et ipſi nihil horum intellexerunt.

Circa primum eſt præmittendum,quod dominica præſens ſimili ratione Dominica in quinquageſima eſt appel- A.

Quinquageſimæ ratio. lata,qua & præcedens dominica in ſexageſima,& quę illā præcedit,in Septuageſima dicitur.Quinta enim eſt ab illa vltima,quæ lætis ſui cantus præconiis, captiuitatis noſtrę (quę à prima mundi ætate vſq; ad initiū ſeptimæ eſt dura tura) finem adnuntiat.Porrò,ſicut dominica pręcedēs initiū ſecundę ætatis reſpicit,quę eſt à Noe,ita & hæc,tertiā mundi ætatē (videlicet ab Abrahā) cōtemplatur,ſicut nocturnum diei huius officiū attendentibus oſtendit.Et quidem ad beatæ vitæ gaudia,quaſi ad patriam redeundi,pręcedētibus duabus dominicis ſpes nobis oſtēſa fuit (vt ibi dictū eſt) videlicet vel in Domini vinea laborādo,vel mente fideli recipiendo verbū Dei.Verū dies hæc lōgè maiorem ſpem captiuitatis filiis(qui in hac miſera moribūdáq; vita quaſi ſuper flumina Babylonis ſedentes flent, dum recordantur patriæ ſuæ cœleſtis & beatæ Sion) etiam vel nomine iſto,quod eſt quinquageſima,ſubminiſtrat.

Numerus remiſsionis Numerus enim quinquagenarius remiſſionem deſignat.Vnde & in lege quinquageſimus annus,remiſſionis erat,in quo & ad priſtinos poſſeſſores hæreditas alienata redibat,& dimittebantur debità,& ſerui ſeſe vendicabant in libertatem.

Et quia peccatorum remiſſio non niſi per paſſionem & mortem fit redemptoris, idcirco & longè antequam ipſa mundo conferretur , figurali exemplo in immolatione Iſaac dilecti atque vnigeniti magni patriarchæ Abrahæ filij,fuit typicè præmonſtrata, prout in huius diei officio recolitur & de proximo iam futura,in euangelio præſenti ab ipſomet redemptore,nō iam in vmbra figuræ, ſed mox ſequuta,luce clarius eſt prænuntiata. Quibus præmiſſis, ad expoſitionem ſacræ lectionis eſt accedendum.Vbi primo notatur ipſa paſſionis Chriſti prænuntiatio.

Chryſoſt. Adſumpſit, inquit,duodecim:nimirum Apoſtolos ſuos. Apud Matthæum habes: Adſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſecretò. Scorſum de imminente iam paſſione ſua Dominus cum diſcipulis confert. Non enim oportebat hunc ſermonem pluribus diuulgari,ne turbarentur.

B *Paſsionem ſuā Chrūs multoties prædixit. Mat.16.* Multoties autem paſſionem ſuam & mortem Dominus diſcipulis prædixit.Primò (vt Matthæus refert) quum Petrus confeſſus fuiſſet ipſum eſſe filium Dei viui.Exinde,inquit,cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis,quia oporteret eum ire Ieroſolymam,& multa pati,& occid ,& tertia die reſurgere.

Secun-

Secundò,hoc idem prædixit eis poſt ſui in monte tranſfigurationem dicens:Nemini dixeritis viſionem,donec filius hominis à mortuis reſurgat. *Mat. 17.*

Tertiò,quum vnxiſſet ſacrum caput eius recumbentis mulier ſancta.Nam & quum hinc proditor ipſius inuidia ſtimulatus murmuraret,ipſe ait:Mittens hæc vnguentum hoc in corpus meum,ad ſepeliendum me fecit. Apud alium Euangeliſtam dicitur: Quod habuit hęc fecit, præuenit vngere corpus meum in ſepulturam.Et apud Ioannem:Sinite,inquit,illam, ſubaudis reſeruare quòd ſupereſt vnguenti,nec cogatur illud vendere, vt in diem ſepulturæ meę ſeruet illud.Quid de morte ſibi imminente pręnuntiaret manifeſtius? *Mat. 26.* *Mar. 14.* *Ioan. 12.*

Quartò,hoc ipſum diſcipulis ſuis prędixit,vbi ait:Scitis quia poſt biduum paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur?Nouiſſimè verò vbi ait: Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum antequam patiar. Veruntamen ecce manus tradentis me,mecum eſt in menſa. *Luc. 21.*

Plures ſanè ob cauſas futuram ſuam paſſionem diſcipulis prænutiauit.Primò, vt cõferendo cum chariſſimis ſibi, ſecretum cordis ſui de ſua morte familiari & amicabili colloquio reuelaret,iuxta quod per Salomonem dicitur: Cauſam tuam tracta cum amico tuo iugiter. *Prou. 25.*

Secundò quia futuram paſſionem ſuam & mortem crucis,acerbiſſimam ſanè,& non minus ignominioſam , ipſe iugiter mente verſabat. Vnde & ait,Baptiſmo habeo baptizari, & quo modo coarctor vſque dum perficiatur? Et quum ex abundantia cordis os loquatur, quis miretur ſi de paſſione ſua ſæpe commemorabat ? Credendum ſanè nullum vnquam fidelium atq; ſanctorum adeò aſſiduam eiuſdem paſſionis memoriam mente verſaſſe,vti qui hanc ſe nouerat perpeſſurum. *Quur ſe paſſurum Chriſtus prædixit.* *Luc. 12.* *Mat. 12.*

Tertiò,vt diſcipulos in fide ſuæ diuinitatis confirmaret. Vnde Greg.præuidens ex paſſione ſua diſcipulorum animos perturbandos , eis longè ante & eiuſdem paſſionis pœnam,& reſurrectionis gloriam prędicit, vt quum morientem ſicut prædictum eſt cernerent, etiam reſurrecturum non dubitarent , & minus de eius paſſione & morte perturbarentur.Nam tribulatio quæ ſuperuenit expectantibus,tolerabilior eſt illa quę obruit inopinantes.

Quartò,vt ex hoc innoteſceret nõ inuitum,ſed vltroneum paſſionem mortis adiiſſe,& ne fortè dicerent ſtupo

Volũtariè Chriſtum paſſum. re concuſſi, & mutuò conquerentes: Qualiter in manus hoſtium incidit,qui nos promittebat ſaluare?Manifeſtum eſt autem voluntariè eum mori, qui de mortis periculo non incertus, quum fuga mortem vitare poteſt, fugere non vult,ſed inſuper inimicis offert ſemetipſum. Vadens enim ad paſſionis locum,futuram paſſionem prævidens, ſeriatim hanc prænuntiauit.

C Quintò, vt ſuam nobis charitatem (cui parem nemo habet) commendaret,quandoquidem inſtante iam lætiſſima atque lautiſſima Iudæorum Paſchali ſolemnitate, ad hanc à Galilæa Ieroſolymam aſcendens, quo ex tota regione innumerabilis hominum conuenerat multitudo, ob noſtram ſalutem in ea ciuitate vbi ſui ſecundum carnem progenitores cum gloria regnauerant,vbi etiam ipſe multoties docendo & faciendo miracula probauerat ſe *Homil. 9. ſuper can.* Dei virtutem eſſe & Dei ſapientiam,legitimus ipſe Dauidici regni hæres,mortem crucis pati dignatus eſt.Vnde Bernardus:Super omnia,inquit,reddit te mihi amabilem Ieſu bone calix paſſionis quem bibiſti,opus redemptionis noſtræ quod peregiſti, hoc ſuper omnia amorem meum totum facilè ſibi vendicat.Hoc eſt enim quod noſtram deuotionem & blandius allicit,& arctius ſtringit, & iuſtius exigit,& adficit vehementius.

Paſſionis Chriſti remmiſcere. Sextò, futuram paſſionem ſuam Dominus diſcipulis ſuis ſæpe prædixit,vt doceret eius nos aſſiduè debere reminiſci.Vnde quũ ſanguinis ſui calicem diſcipulis ſumendum traderet, *Luc. 22.* dixit:Hoc facite in meam commemorationem.Et in Canticis canticorum: *Cant. 8.* Pone me, inquit, vt ſignaculum ſuper cor tuum,vt ſignum ſuper brachiũ tuum, quia fortis eſt vt mors dilectio.Et quidem iuſtè ſui memoriam à nobis requirit,qui & ipſe noſtri non obliuiſcitur. Vnde & ad iniquam illam querelã dicẽtis,Dereliquit me *Iſa. 49.* Dominus,& Dominus oblitus eſt mei,ipſe protinus reſpondet:Nunquid poteſt mulier obliuiſci infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui?Et ſi illa oblita fuerit,ego tamen non obliuiſcar tui. Ecce enim in manibus meis deſcripſi te.In manibus meis,inquit,quas vtiquè tui gratia,clauis transfigendas ſuper lignum crucis extendi.

Vt Chriſtũ paſſum ſequamur. Deniq; propter noſtram imitationẽ,futuram paſſionem ſuam crebrò commemorauit,vt ad ipſius imitationẽ intelligamus nos inuitari. Vnde, *Mat. 17.* transfigurationis ſuæ gloriam in monte ſancto oſtenſurus tres tantùm diſcipulos

ad

ad hanc contemplandam aſſumpſit: ad paſſionis autem proficiſcẽs ignominiam adſumpſit ſecum vniuerſos, quos etiam ad paſſionis ſuæ ſectanda veſtigia inuitabat, dicẽs: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Sed pauci modo ſequuntur inuitantem. Vellent quidem omnes Chriſtũ ſequi in gloriam ſuam, verùm ad paſſionem mortis euntem non ita. *Mat. 16.*

Quum multiplicatis mirabiliter panibus & piſcibus turbas ſatiaret, multos ſecũ habuit: quum verò iam comprehenſus & ligatus ad paſſionem duceretur, relicto eo, omnes fugerunt. Amplectimur quod ait: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Sed illud ferè omnes refugiũt, quod idem ipſe dicit: Qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. Quid eſt aliud, non eſt me dignus, quàm non eſt dignus vt meis vulneribus ſanetur, vt morte mea viuat, vt aſperſione ſanguinis mei ab operibus mortuis ipſius cõſcientia emundetur? *Ioan.6.* *Mat. 26.* *Mat.11.* *Mat.10.*

Ecce, inquit, aſcẽdimus Hieroſolymam. Vides certè in mortem ſuam properare Dominum. Vnde & alibi ſe Prophetis cõnumerans: Non capit, inquit, Prophetam perire extra Hieruſalem. Quũ autem dicit: Ecce aſcẽdimus Hieroſolymam, paſſionem ſuam aſcẽſum appellat. Siquidem paſſione ſua exaltatus eſt, iuxta quod ait Apoſtolus: Eum qui modico quàm angeli minoratus eſt, videmus Ieſum propter paſſionem mortis gloria & honore coronatum, vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem, quam guſtãdo & opus redẽptionis humanæ peregit, & de ſuperato principe tenebrarũ victoriæ inſignis reportauit triumphum. Vnde & cum Nicodemo de myſteriis fidei diſſerẽs, mortem ſuam exaltationem ſui vocauit, dicens: Sicut Moyſes exaltauit ſerpẽtem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis. Et rurſus alibi: Ego, inquit, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. D *Paſſione Chriſtus vt exaltatus.* *Luc.13.* *Heb.2.* *Ioan.3.* *Ioan.12.*

Proinde, quia Hieruſalem locus erat ſacrificij figuralis, neceſſe erat vt magnus & æternus Mediator & Sacerdos CHRISTVS vnicum illud ſuum ſacrificium, ſacrificiis typicis eatenus præfiguratum, pro mundi ſalute ibidem & non alibi, moriendo offerens, vaticinia de ſe Prophetarum impleret: Vnde & mox ſubiecit:

Et conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis.

Siqui-

E Siquidem paſſione Chriſti verificatæ ſunt quæ de ipſo erant ſcripturæ Prophetarum, prout in cruce accepto iam aceto extremum trahēs ſpiritum perhibuit, dicens: Conſummatum eſt. Lex enim (quæ figuralis & vmbratilis erat) per Moſen data eſt, gratia autem & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.

Paſſione ſua Chriſtus prophetias impleuit.

Quæ ſcripta ſunt, inquit, de filio hominis. Nam ſecundum eam naturam qua homo erat conueniebat ſibi pati.

Verum altiori ratione (vt ait Beda) perhibuit implenda omnia quæ de ſe ſcripta fuerant per Prophetas. Præuidēs enim quoſdam hæreticos in eccleſia futuros, qui dicerent Chriſtum legi Prophetiſque docuiſſe cōtraria, aliúmque veteris teſtamenti, atque alium noui Deum eſſe credendum, oſtēdit Prophetarū præſagia, non alio magis quàm ad ſuæ diſpenſationis quam pro nobis temporariè ſuſcepit, intendiſſe myſterium: adeò vt conſummatio ſit prophetiæ ſuæ paſſionis & poſterioris gloriæ celebrata perfectio. Nec non & Paganorum demētiam, qua eius crucem derident, apertiſſimè cōfutat, quando proximæ ſuæ paſſionis & tempus quaſi futurorum præſcius oſtendit, & locum quaſi mortis intrepidus, adiit.

De impletione eorū omniū quæ de ſeipſo ſcripta & dicta fuerāt per Prophetas, ipſe iam à morte rediuiuus ait: Hæc ſunt verba quæ loquutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſi & Prophetis & Pſalmis de me.

Luc. vlt.

Et conſummabuntur, inquit, omnia. Iam enim impletę erant ſcripturæ Prophetarum de incarnatione Saluatoris, de eius natiuitate, de prædicatione Euangelij, de miraculis: vnum ſuæ paſſionis reſtabat myſterium, quo peracto omnes completæ forent quæ de ipſo erant ſcripturæ Prophetarum.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur, & poſtquam flagellauerint occident eum, & die tertia reſurget.

F Hic ponitur eorum quæ paſſurus erat Dominus per ſingula explicatio. Tradetur, inquit Gētibus. Iudæi enim quia poteſtatem non habebāt occidere quēquam, Chri-

ſtum

ſtum tradiderunt Romano præſidi Pontio Pilato, Gentili. Traditur ergo Gentibus tanquam extraneus & alienus,iuxta quod in eum prædixerat Pſalmiſta: Extraneus factus ſum fratribus meis.

Vbi eſt aduertendum CHRISTVM fuiſſe traditum & à Deo,& ab hominibus,licet valdè differenter. Nam primò tradidit eum Deus pater, ſed diſpenſatiuè tantùm, propter humani generis ſalutem, iuxta quod per Apoſtolum dicitur: Proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. *Chriſtus variè traditus.* *Rom.8.*

Secundo, ipſe Chriſtus tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Vnde & per Eſaiam dicitur: Tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt. Et ipſe peccata multorũ tulit,& pro tranſgreſſoribus orauit,vt non perirent. *Ephe.5.* *Eſa.53.*

Sed & benignitate Spiritus ſancti ad noſtram ſanctificationem traditus eſt, dicente Apoſtolo: Per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, ad emundandam conſciẽtiam noſtram ab operibus mortuis. *Heb.9.*

Tertio, tradidit eum Iudas Principibus Sacerdotum exiguæ pecuniæ pretio,ſacrilega ductus auaritia. G

Quarto,tradiderunt eum Iudæi Pontio Pilato præſidi (vt iam dictum eſt) inuidiæ liuore perciti. Vnde in Euangelio dicitur: Sciebat enim (nimirum Pilatus) quia per inuidiam tradidiſſent eum.

Pilatus verò tradidit eum militibus ſuis crucifigendum,non vt adimpleret beneplacitum voluntatis diuinę, ſed vt morem gereret inuidiæ Iudæorum,dicente Euangeliſta: Ieſum flagellatum tradidit voluntati eorum.

Et illudetur,inquit,quaſi inſanus,is in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſconditi. Et flagellabitur tanquam reus & ſeruus, qui eſt Dominus & princeps libertatis. Et conſpuetur,tanquam immundus & abominabilis, dicente in eum Pſalmiſta: Poſuerunt me abominationem ſibi.

Sed nondum ſatis pœnarum Iudaicæ inuidiæ & crudelitati datum. Nondum furor atrox tot & tantis innocentis Domini contumeliis ſaturatur. Sed quid? Et poſtquam flagellauerint,inquit,occident eum.

Et tertia die reſurget, nempe Dominus vitæ & victor mortis, habens poteſtatem ponendi animam ſuam, & iterum ſumendi eam.

Vbi

Chriſti intra triduũ reſurrectio. Vbi mirari eſt dementiam quærentium, quur Chriſtus ante triduum reſurrexit. Si enim reſurgeret tardius quàm prædixerat, impotentiæ eſſet, celerius verò reſurgere eſt ſummæ indicium poteſtatis. Si quem enim contigerit quum ſpoponderit ſuo creditori poſt triduum perſoluere debitum, hoc ante triduum elapſum ſoluere, vt veridicum eum mirabimur. Sed nec dixit ſe reſurrecturum poſt tres dies, ſed die tertia. Habes paraſceuen, habes ſabbathum, vſque ad ſolis occaſum, & poſt ſabbathum reſurrexit. *Iſidorus.*

H Sed eas quas Dominus ſe paſſurum prænuntiat iniurias attentius conſyderemus. Tradetur, inquit, Gentibus & illudetur. Quemadmodum ſi phreneticus comprehendat hominem ſapientem, & ei illudat, ſic à verè phreneticis & inſanis illuſum eſt in paſſione ſua Chriſto. *Illuſum Chriſto qualiter.*

Illuſerunt autem ei non vno genere illuſionis. Nam primo illuſerunt eius ſapientiæ, quando velabant faciem eius, & percutientes eum dicebant: Prophetiza nobis Chriſte, quis eſt qui te percuſſit? *Luc. 22.*

Secundo, illuſerunt eius innocentiæ & manſuetudini. Vnde in Euangelio dicitur: Spreuit autem illum Herodes cum exercitu ſuo, & illuſit indutum veſte alba, & remiſit ad Pilatum. *Luc. 23.*

Tertio, illuſerunt ipſius regiæ dignitati, quando tanquam regnare volentem & non valentem induerunt purpura, & ſpinea corona capiti eius impoſita, loco ſceptri arundinem ei in dextra dederunt, & genu flexo ante eum illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorum, & ſpuebant in faciem eius, & dabant ei alapas. *Ioan. 19.*

Quarto, illuſerunt eius omnipotentiæ, quando in noſtræ naturæ infirmitate in cruci pendenti blaſphemantes improperabant, dicentes: Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere. Si rex Iſrael eſt, deſcendat nunc de cruce, & credemus ei. *Mat. 27.*

Sed & variè fuit flagellatus, videlicet in corde, & in corpore. In corde, de timore, de ſcandalo, de fuga & diſperſione ac perſequutione diſcipulorum, ſicut per Sapientem dictum eſt: Superpoſuerunt in cogitatu meo flagella. *Eccl. 23.* Item flagellatus fuit in corde furioſis clamãtium vocibus, & dicentium: Tolle, tolle, crucifige eum. *Ioan. 19.* In corpore verò toto crudeliter & nimis indignè, à Pilato flagellis cæſus eſt. *Ibidem.*

Porrò

Porrò veneranda Christi facies in quam deſiderant etiam angeli perſpicere, ſputorum ſordibus nimis indigno ſcelere fuit exhonorata, primum quidem in domo Principis Sacerdotum à Pontificum miniſtris Iudæis,deinde à Gentibus,id eſt,militibus præſidis in prętorio Pilati,quum iam eſſet morti adiudicatus. *Mat. 16.* *Mat. 27.*

Circa Chriſti poſt hæc omnia occiſionem, attende quemadmodum manſuetum (qui quaſi ouis ad occiſionem ductus eſt) atrociſſimi & furibundi, innocentem, imò ſanctum ſanctorum, Dei filium, omnium hominum ſceleſtiſſimi,legitimum ſuum regem proditores & rebelles,coloni mali & impiiſſimi homicidæ,filium magni patrisfamiliâs incomparabili ſacrilegio interfecerunt. Vnde & in Euangelica parabola ſcriptum eſt: Agricolæ videntes filium eius, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres. Venite occidamus eum,& habebimus eius hæreditatem. *Occiſionis Chriſti indignitas.* *Mat. 21.*

Sed ignominioſæ morti, glorioſa ſuccedit reſurrectio, in qua rebus præter impiorum expectationem repentè mutatis, ſumma Chriſti ignominia, in ſummam & ſempiternam gloriam eſt commutata. Nam ei qui ad paſſionem mortis fuerat traditus, reſurgenti, pater tradidit Gentes. Vnde ad ipſum in Pſalmo loquitur,dicens: Poſtula à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam,& poſſeſſionem tuam terminos terræ,& cætera quę ſequuntur. I *Iniuriæ Chriſti vt cõpenſata.*

Et qui ei illuſerant, & ipſi in hoc deluſi ſunt, quòd inferorum & mortis victorem intra clauſi & ſignati cuſtoditique ſepulchri anguſtias arctari poſſe ſtulti putauerunt,impleta ſcriptura quæ dicit: Ipſe deludet illuſores, & manſuetis dabit gratiam. *Prou. 3.*

Proinde,qui indignè ab impiis flagellatus fuit, poſtquam reſurrexit à mortuis, & in cœlum aſcendit, flagellum graue ſuis flagellatoribus ſuperinduxit, vt qui Dominum ſuum flagellandum Romanæ genti tradiderant, ipſi à Romanis graui bello(quaſi flagello duriſſimo,flagello de funiculis facto)cæſi,captiui,& ligati,& pecorum more diuidendi è Dei templo, & ciuitate ac regno eiiciendi,captiui ducerentur in omnes Gentes. De quo flagello Eſaiæ Prophetæ vaticinio fuerat longè ante prædictum: Flagellum inundans quum tranſierit, eritis ei in conculcationem,quandocunque pertranſierit,tollet vos. *Eſa. 28.*

Denique, qui Iudæorum conſpuitionibus fuerat fœdatus,velut flos pulcherrimus,reſurrexit. Vnde per Pſalmiſtam

miſtam dicit:Refloruit caro mea.Et nihilominus qui fuit occiſus, immortalis reſurrexit. Vnde & per Apoſtolum

Rom.6. dicitur:Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Ecce vt lapis quem reprobauerunt ædificantes,pretioſus,& electus,à Deo honorificatus eſt.Vtique à Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et ipſi nihil horum intellexerunt: & erat verbum iſtud abſconditum ab eis,& non intelligebant quæ dicebantur.

K Hic ponitur eorum quæ dicebantur intelligentiæ abſconſio.Et ipſi,inquit,duodecim, videlicet diſcipuli, nihil horum quæ dixerat de ſui traditione, illuſione, flagellatione , conſpu tione, occiſione, reſurrectione intellexerunt.Et rationem ſubiungit,dicens:Erat enim verbum iſtud abſconditum ab eis.diſpenſatione enim agebatur,vt iſta prædicatio illis eſſet abſcondita , ne videlicet ante tempus de CHRISTI morte nimia triſtitia abſorberentur.Et ideo non intelligebant quæ dicebantur , quia verbum iſtud,id eſt,verbi ſenſus,eo tempore, diſpenſante Deo,eis abſcondebatur.Quomodo & illis duobus diſcipulis accidit,de quibus in Euangelio dicitur:Oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoſcerent.

Quur diſcipuli hæc non intelligunt.

Luc.24.

Sed quæſieris : Quare illis Chriſtus prædicebat , quæ nolebat eos intelligere ? Sanè , vt quum viderent pati Chriſtum,verborum quæ eis prædixerat recordati , tum ea recognoſcerent & intelligerent, quia omnia illa futura præuidiſſet.

Iudæi cur Apoſtolis perſpicatiores.

Sed iterum quæritur , qui fieri potuit vt Iudæi Chriſtum de ſua morte etiam obſcurè loquentem mox intelligerent,diſcipuli verò hunc manifeſtè prenuntiantẽ non intelligerent quæ dicebãtur?Audiẽtibus Iudæis dixerat:

Ioan.12. Ego ſi exaltatus fuero à terra,omnia trahã ad meipſum. Quum mox Iudæi reſpõderent:Nos audiuimus ex lege, quia CHRISTVS manet in æternum,& quomodo tu di-

Beda. cis:Oportet exaltari filium hominis?Quid eſt ergo quòd diſcipuli toties ſibi replicatũ dominicæ paſſionis arcanũ intelligere nequeunt ? & Iudæi ad vnum verbum & tam obſcurè poſitum,vt hoc expoſitione dignum ducat Euangeliſta,dicens:Hoc autem dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus,mox quia crucis exaltatio ſignificetur intelli-

intelligunt,niſi quia diſcipuli cuius vitam maximè videre deſiderabant,eius mortem audire non poterant?Et quem non ſolum hominem innocentem, ſed & Deum verum ſciebant,hunc nullatenus mori vel poſſe putabant.Et quia per parabolas eum ſæpe loquentem audire conſueuerant, quoties aliquid de ſua paſſione dicebat,hoc non ita vt ſonabat intelligendum, ſed amore dictante, ad aliud quid allegoricè referendum eſſe credebant.Iudæi verò quia in eius necem iam conſpirauerant,quicquid de ſua paſſione vel cruce loquebatur,intelligebant. Hoc enim loquebatur,quòd ipſi ſummopere & fieri optabant,& ſatagebant perficere.Sicq; miro & inuſitato more, idem ſubeundæ crucis ſacramentum,quod fidelibus amor abſcondit,infidelibus inuidia pandit.

Verũ inter hæc quis miretur diſcipulos adhuc rudes & futurorũ paſſionis Chriſti myſteriorum prorſus ignaros, ipſius de eadem paſſione ſua loquentis verba nõ intellexiſſe,quãdoquidẽ & modo iſ pro quibus paſſus eſt, idipſum vel obliti ignorãt,vel ſi non ignorant, ſe tamen id ſcire diſſimulant. Quoniam ergo inter huius ſeculi gaudia (in luctum vtiq; cõuertenda) tam paſſionis Chriſti quàm ſuæ ſalutis pleriq; obliuiſcuntur, præſertim hoc tempore quo ſe ad faciendos dignos pœnitentiæ fructus accingere deberent,conſulto dominicæ paſſionis tam ſingularem commemorationem hodierna die ſuis filiis Eccleſia ſancta proponit.Et hoc quidem plures ob cauſas. L *Chriſtianorum ingratitudo.*

Primo propter Chriſti erga nos charitatem qua maiorem nemo habet,vt videlicet (quẽadmodũ ipſe fecit)animam ſuã ponat quis pro amico ſuo,& ipſi hunc redamemus.Ipſe enim prior dilexit nos.Domine(inquit vir ſanctus)dilexiſti me pluſquam te,quia mori voluiſti pro me. Tam charo precio redemiſti me,de ſupplicio æterno ſaluaſti me,de ſeruitio peccati retraxiſti me, vt memoriale tuum ſemper eſſet mecum,& non recedat vnquã de corde meo.Vnde & tãtæ charitatis ſuæ memoriã inter veneranda corporis& ſanguinis ſui myſteria nos habere volẽs, ait:Hoc facite in meam commemorationẽ.Et quis niſi ingratiſſimus,imò & ſaxeus,ac per hoc,ſalute per Chriſtum conciliata indignus,huius tantæ ſolũmq; diuinæ charitatis obliuiſcatur? Quum enim adhuc inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per ſanguinem filij eius,qui dilexit nos,& lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. *Paſſionem Chriſti cur eccleſia cõmemorat. Auguſt. Luc. 22. Rom 5. Apoc. 1.*

M Secundò proponitur nobis huiuſce rei memoria, vt ad reſiſtendum vitiis,& pœnitentiæ labores ſubeundum, animemur. Vnde & ipſe Dominus ad ſui imitationē nos exhortans(quod ſupra citatum eſt)ait: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum,& tollat crucem ſuam & ſequatur me, videlicet ad regnum, quò per ſuam crucem ipſe peruenit. Alioqui,qui non accipit,inquit, crucem ſuam & ſequitur me,non eſt me dignus.

Vt ardua ſecleris. *Mat. 10.*

Quis enim iam vereatur ſe humiliare ſub potenti manu Dei,quū ſit ipſe puluis & cinis,vbi ſe Dominus omniū humiliauit factus obediens vſq; ad mortem,mortē autem crucis? Quis non ignoſcat iis qui in ſe deliquerunt,vt & ſibi ignoſcatur,vbi innocens Dei filius pro ſui interfectoribus in cruce moriens patrem exorauit? Quis non iniunctā ſalutaris ieiunij gratia,ad horam eſuriem perferat,vbi non pro ſe,ſed pro nobis Chriſtus in deſerto ieiunans eſuriit,& in cruce pendens ſitiuit. Ille fellis & aceti poculum in cruce guſtauit, & tu breui tempore à carnibus & ſplendidioribus epulis abſtinere recuſabis? Ille cum clamore valido & lachrymis,imò & cum ſudore ſanguineo, pro te patiem etiam in oratione nonnunquam pernoctans, orauit, & te pro tuorum remiſſione peccatorum Deum orare pigebit? Orat iudex,& reus orare dedignabitur? Ille vitam ſuam pro te dedit, & tu pro redēptione animæ tuæ,quod tibi ſupereſt eleemoſynam dare pauperibus detrectabis? Si te pudet vel errata confiteri, vel pro his agere pœnitentiam,memēto redemptoris tui qui pro te ſuſtinens opprobriū,nudus in patibulo quaſi reus inter latrones pependit. Si Chriſti paſſio ad memoriam reuocetur,nihil eſt quod nō æquo animo toleretur. Hortatur nos Apoſtolus,dicens: Recogitate eum qui talem aduerſus ſemetipſum à peccatoribus ſuſtinuit contradictionem,vt non fatigemini animis veſtris deficientes.

Phil. 2. *Heb. 12.*

N Sed proh dolor contraria prorſus ingrediuntur,qui voluptatum carnis ſuæ amatores magis quàm Dei, dicunt intra ſe: Fruamur bonis quæ ſunt. Quos Apoſtolus Paulus deplorans,ait: Multi ambulant,quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus,quorum Deus venter eſt,&gloria in confuſione eorum qui terrena ſapiunt. His Chriſtus crucifixus poſitus eſt in ſignum,ſed in ſignum cui contradicūt. De quibus idem Apoſtolus alio loco dicit: Rurſum ſibi

Voluptatum ſecta tores arguuntur. *Sap. 2.* *Phil. 3.* *Luc. 2.* *Heb. 6.*

ſibi crucifigentes filium Dei, & oſtentui habentes.

Quum aſcenderet Dauid montem Oliueti fugiens à facie Abſalon, flens operto capite, & nudis pedibus incedens, & omnis populus qui erat cum eo & ipſi plorantes aſcenderent, ecce egrediebatur vir de cognatione domus Saul nomine Semei filius Gera, procedebat egrediens, & maledicebat regi, mittebátque lapides contra Dauid, & contra vniuerſos ſeruos regis Dauid. *2 Reg. 16.* *Chriſti cõtempti typus.*

Myſticè, Dauid quem expulit de Ieruſalem filius ſuus Abſalon, Chriſtus Dei filius eſt, de ſemine Dauid factus homo, quem Iudæi (populus quondam Deo peculiaris) extra eandem ciuitatem eiectum, ad mortem vſque perſequentes interfecerunt.

Porrò Semei, ſeruus quidem Dauid, ſed iã acerrimus perſequutor & hoſtis, de cognatione domus Saul (qui vel caput fuerat omniũ inimicorũ Dauid, & rectè diaboli typum geſſit, cui & ipſe traditus fuerat diuexandus) de cognatione, inquam, domus Saul, id eſt, ſatellitio diaboli, peccatorem quẽque in ſua malitia obſtinatum (qui tamẽ hominis Chriſtiani vocabulo cenſetur) myſticè deſignat.

Expellitur Chriſtus & nũc à pleriſque diabolo locum intra præcordia ſua preſtantibus. Expellitur, inquam, à filiis, qui vtique à Chriſto Chriſtiani appellãtur. Proh nefas indignum. Cæterũ ille pro peccatis noſtris ſuo ſanguine & morte delẽdis, aſcẽdit Ieroſolymam, aſcẽdit autem nudis pedibus & flẽs, non ob ſua, ſed noſtra delicta, quem & nunc imitãtes omnes qui cum eo ſunt, & ipſi gemẽtes & flentes ſimul aſcendũt, dicente Apoſtolo: Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerũt cum vitiis & concupiſcẽtiis. Quum interim procedit vtique omnibus vbique conſpicuus & obuius peccator quiuis obſtinatus & impudẽs, tam mortis Chriſti quàm pœnitẽtiæ contemptor, & non modò Chriſti contẽptor, ſed etiam piorum, & pœnitẽtiam pro delictis ſuis agẽtium oſor, perſequutor, deriſor, qui Chriſti ſeruos contumeliis laceſſẽs, Chriſtũ ipſum & laceſſere & perſequi conuincitur. Iſte quoties aut verbis aut factis Chriſti ſeruis. i. bonis & piis hominibus, moleſtus eſt, & ſcãdala obiicit, toties cõtra Chriſtũ ipſum & ſeruos ſuos quaſi lapides mittit. An nõ lapides cõtra Chriſtũ & ſuos mittit, q heretica inſania deprauat⁹, qcqd vel erga Deũ vel erga Dei ſãctos eſt pietatis, imò & ipſã ímaculatã ſãctę eccleſiæ fidẽ ípiè blaſphemat? *Gal. 5.* *Hæreticus procedit inſultans.*

O Tertio paſſionis Chriſti memoriam ſancta mater Ec-
Vt Chri- cleſia ſuis hodie filiis ingerit,vt per hanc pij ab impiis di-
ſto mili- ſcernantur. Nam ſicut diſperſi milites ad ſigni noti ſeu
taturi a- vexilli eleuationem cōgregantur, coadunatis reparatiſq;
dunātur. & animis & viribus contra hoſtes fortiter pugnaturi: ſic & modo eleuat Dominus ſignum ſuum, id eſt,volūtariè crucem pœnitentiæ in omni loco,vt qui hoſti cedere viſi, & per peccata, errores, & diſſenſiones ſeu odia, diſperſi fuerant,ad ſeruādam exhinc vnitatem ſpiritus in vinculo pacis,depoſitis odiis,pro corona regni cœleſtis,ſpectatore Deo,fortiter peccato & diabolo reſiſtant. Nam ſicut iam
Gal.5. ex Apoſtolo dictum eſt:Qui ſunt Chriſti(id eſt,qui ſpiri-
Rom.8. tum habent Chriſti) carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & cōcupiſcentiis. Si quis autem ſpiritum CHRISTI non habet,hic non eſt eius.

Diaboli Eleuat nihilominus etiam diabolus ipſe ſigna ſua,vtiq;
ſatellites diuinorū operum peruerſus æmulator,ad quæ nimirū hi
vt congre- qui ſunt ex parte eius concurrunt. Signa ipſius ſunt,car-
gantur. nis voluptas, ſuperbiæ vanitas,odij ſimultas, inexplebilis auaritiæ cupiditas, peruerſitas hæreticæ prauitatis. Sub his & ſimilibus diabolicæ militiæ vexillis pro ſtipendio mortis, vniuerſum diaboli ſatellitium,contra Chriſtum ipſum & ſanctam eius Eccleſiam cæca mente incaſſum decertat. Quotquot igitur ſignum Chriſti abiiciunt,diabolicæ militiæ ſignum adſumunt,cum illo vtique & condemnandi,& in ignem æternum mittendi, ſicut Ezechieli prophetica viſione fuit à Domino reuelatum.

Abomi- Quū enim oſtendente Domino,vidiſſet in ſpiritu abo-
nationum minationes plurimas atq; grauiſſimas,quas à maiore vſq;
figura. ad minorē,à viro vſq; ad mulierem,tā in ciuitate,quàm in
Ezech. 9. ipſo tēplo,in Dei cōtumeliam exercebāt,audiuit Dominum dicētem:Ergo & ego faciam in furore meo,nō parcet oculus meus,nec miſerebor. Et quum clamauerint ad aures meas voce magna,non exaudiam eos. Et clamauit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinquauerūt viſitationes vrbis. Et ecce ſex viri veniebāt,& vniuſcuiuſq; vas interitus in manu eius. Vir quoque vnus in medio eorum veſtitus erat lineis, & atramentariū ſcriptoris ad renes eius. Et vocauit Dominus virū qui indutus erat lineis,& dixit ad eum:Trāſi per mediam ciuitatem in medio Ieruſalem,& ſigna Thau ſuper frōtes virorū gementium & dolentiū ſuper cūctis abominationibus quæ fiūt

in medio eius. Et illis dixit audiente me: Tranſite per ciuitatem ſequentes eum & percutite. Non parcat oculus veſter, neque miſereamini. Senem, adoleſcentulum, & virginem, paruulum & mulieres interficite vſque ad internecionem. Omnem autem ſuper quem videritis Thau ne occidatis, & à ſanctuario meo incipite. Cœperũt ergo à viris ſenioribus qui erant ante faciem templi.

Ciuitas hæc vnà cum templo myſticè Eccleſia eſt, quæ nimirum ex clero conſtat & populo. Porrò in vtroq; ſtatu abominationes horrendæ, & crimina innumera iram Dei prouocantia indeſinenter ſpectante Deo perpetrantur. Cõtra quæ omnia in ſcripturis ipſe clamat, & peccatores deterrere atque coercere volens, venturam proculdubio pœnam denuntiat. Armabitur autem creatura ad vltionem inimicorum, creatura, inquam, nõ modo & angelica & humana, & dæmones ipſi, qui vtique ſunt ſpiritus ad vindictam creati, ſed & elementa ipſa, & creatura alia inſenſibilis, quando ita placet Deo, quæcunque ſit illa. *P Figura applicatio.* *Sap. 5.* *Eccleſ. 39*

Præmittitur aũt ante vltrices poteſtates, voce prædicãtis diuinæ clemẽtiæ præmonitio, vt ſi pœnitẽtiam agentes ipſi ſeſe vt dignũ eſt diiudicauerint, vltionẽ diuinæ diſtrictionis effugiãt, quæ per virum indutũ lineis deſignatur, qui frõtes gementiũ & dolẽtium ſigno Thau notare iubetur, quo ſolo poſſent tuti eſſe à gladiis vltorum. *Signo Thau, qui frontes ſignat.*

Vocat & nũc per prædicatores ſuos, nec vocare ceſſat Deus peccatores ad fletũ & ad planctũ, ad caluitiũ & ad cingulũ ſacci, ſed audiunt pauci. Vnde poſt præmiſſa mox ſubiungitur: Et ecce gaudiũ & lætitia, occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes & bibere vinum. Comedamus & bibamus: cras enim moriemur. Quaſi dicant (vt iam dictum eſt) fruamur bonis quæ ſunt, dũ voluptatibus noſtris explendis præſentis vitæ tempus arridet. *Eſa. 22.*

Qualis autem eſſe debeat præco cœleſtis verbi, in hoc viro oſtenditur. Debet enim in primis per cõſtantiam vir eſſe, nõ mollis ac flexilis adulator, qui loquatur hominibus placẽtia, effœminatus & blandus, arundo ſanè vento agitata, ſed vir, indeclinabiliter retinẽs tramitem iuſtitiæ & veritatis. Debet item eſſe vita purus, & opinione incõtaminatus, quaſi lineis, id eſt, veſte mũda indutus. Deniq; neceſſe eſt, vt diuinæ legis ſit ſciẽtia præditus, vtiq; ſcriba doctus, qui proferre poſſit de theſauro ſuo noua & vetera, & ſi opus fuerit reſiſtentes cõuincere. Quod vtique in *Qualis eſſe debet prædicator.*

eo deſignatur quod vir iſte atramentarium ſcriptoris habebat circa renes ſuos.

Porrò ſignum Thau quod vtique figuram crucis habet,euangelicam crucem, id eſt, carnis mortificationem & voluntariam pro peccatis pœnitentiam deſignat. Et quia non ſat eſt hanc cogitare, proponere vel promittere in futurum, ſed eam neceſſe eſt opere palàm exhibere,vt qui peccatis manifeſtis alios ſcandalizauit,iam pœnitens & correctus,eos ædificet, rectè ſignum Thau non quacunque corporis parte , aut ſub veſte & in occulto, ſed in aperta & nuda fronte , quæ cunctis eſt conſpicua, poni iubetur.

Quod autem ſine delectu occiſi ſunt qui ſigno Thau caruerunt , quid aliud ſibi vult quàm quod in euangelio

Luc.13. Dominus loquitur, dicens : Dico vobis ſi non pœnitentiam habueritis,omnes ſimiliter peribitis.

Quod autem ſigno Thau ſignati ſaluantur , illud nimirum eſt,quòd eiſdem verbis in Euangelio,& Ioannes

Mat 3. primum & poſtea Chriſtus prædicauit: Pœnitentiam agite:appropinquabit enim regnum cœlorum.

Peccatum ideo vitandum. Quarto, paſſionis Chriſti memoria proponitur, vt eius contemplatione peccata vitemus,attendentes quantum Deo peccatum diſplicuit , qui pro illius expiatione vnigenitum filium ſuum,in quo ſibi bene complacuit, tradidit ad mortem crucis,& intellige quàm grauiter offendis , quem poſt tantæ dilectionis indicia , peccando contemnis,cuius filium(quantum in te eſt) rurſum tuis vitiis & peccatis crucifigis. Ait vir ſanctus:

Bern. Ex magnitudine remedij, periculi mei æſtimo quantitatem.Filius Dei iubetur occidi, vt pretioſi ſanguinis ſui balſamo peccatorum meorum vulneribus medeatur. For-

Heb.10. midabile eſt quod per Apoſtolum dicitur : Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia. Terribilis autem quædam expectatio iudicij , & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios.Irritam quis faciens legem Moſi,ſine vlla miſeratione duobus vel tribus teſtibus moritur : quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit , & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit,in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit.

HOMI

HOMILIA ALTERA.

FACTVM eſt autem quum appropinquaret Ierico, cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans. Luca 18.

In hac Euãgelicæ lectionis parte tria notãtur. Primum eſt, cæci mendicantis clamoſa deprecatio. Secundum eſt, miranda cæci per Chriſtum illuminatio, ibi: Stans autem Ieſus. Tertium eſt, ad illuminationem cæci digna conſequutio, ibi: Et ſequebatur illum magnificans Deum.

Circa primum tria ſunt attendenda. Primum eſt, mẽdicantis cæci ſciſcitatio. Secundum eſt, clamoſa cæci deprecatio, ibi: Et clamauit, dicens. Tertium eſt, cęci clamantis increpatio, ibi: Et qui præibant increpabant eum.

A Circa primum dicitur: Factum eſt autem quum adpropinquaret Ieſus Ierico. Ciuitatem latrocinio inſigniter notatam benignus & miſericors Dominus clementer viſitare dignatus eſt, qui vult omnes homines ſaluos fieri. Voluit enim Zachæum publicanum (vtique ouem quæ perierat) paſtor bonus ſaluum facere. *Ierico latronibus infamis.*

Ad hæc, Multi latrones (inquit Hieronymus) erant in Ierico, qui egredientes & deſcendentes de Hieruſalem interficere, & vulnerare conſueuerant. Idcirco Dominus venit Ierico cum diſcipulis ſuis, vt liberet vulneratos, & multam turbam ſecum trahat. Et (vt dicit Theophylactus) ne inceſſus Domini eſſet inutilis in via, fecit in illuminatione cæci miraculum. Documentum hoc diſcipulis relinquens, vt in omnibus ſimus proficui, & nihil ſit nobis otioſum.

Cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans. Moraliter, cęcus iſte peccatoris figurã tenet, iuxta quod ſcriptum eſt: Excęcauit eos malitia eorum. Vnde & per Eſaiam dicitur: Quis cęcus niſi qui venundatus eſt vt faciat mala. Excęcauit ſanè mentẽ furor & iracundia. Conturbatus eſt, inquit, in ira oculus meus. Excæcat auaritia. Vnde & in lege dicitur: Non accipias munera quæ excęcant prudentium oculos. Excęcat fraternum odium, ſicut ſcriptum eſt: Cæci & claudi odiebant animam Dauid. Excęcat luxuria. Vnde ſcriptum eſt: Quia angeli percuſſerunt in Sodomis viros libidine furentes, cæcitate. *Cæcus moraliter. Sap. 2. Eſa 44. Exo. 23. Gen. 91.*

Cęcus iſte propè Ierico ſediſſe ſcribitur. Porrò Ierico, luna interpretatur. Et quia luna nunquam in eodem ſtatu

permanet:nunc enim plena,nunc ſemiplena,nunc parua,
2. Reg. 5. nunc magna, cernitur, nunc eſſe videtur, mox non eſſe, mundi huius vanitatem rectè ſignificat,vbi creatura vanitati ſubiecta eſt,& nihil eſt permanens ſub ſole; præter-
Gen. 19. quam ipſe defectus.Proni enim ſemper ſunt mortales,vt à gratia Dei & opere bono deficiant.

Sedet autem,nempè ab operibus bonis otioſus. Secus viam ſedet,non autem in via mandatorum Dei, dicente Pſalmiſta: Non enim qui operantur iniquitatem in viis eius ambulauerunt.

B Sed & ſecus viam ſedens mendicabat. Mendicus qui
Peccator vt mendicus. circumiens quærit, nec tamen impletur neque ditatur, peccator eſt,qui nec voluptatibus ſuæ carnis, nec quibuſuis rebus tranſitoriis ſaturatur. Cupit quidem implere ventrem ſuum de ſiliquis,quas porci manducant.i.de immundis voluptatibus & gaudiis impuris, ſed prohibente
Eccleſ. 1. Deo non poteſt adipiſci. Non enim ſaturatur oculus viſu, nec auris auditu impletur.

Anima cæca. Cæcus eſt interim vt nec ante ſe proſpiciat quæ ventura ſunt,nec videat poſt ſe,eorum quæ geſſit recordando, à dextris non videt,quomodo ipſum decipit mundi proſperitas,à ſiniſtris etiam cæcutit,vt non intelligat quemadmodum probet eum aduerſitas, non videt ſupra ſe quid perdidit,ſubtus ſe quid promeruit,ſed nec videt quid face-
Sopho. 1. re deceat,nec quid conueniat vitare:iuxta quod per Prophetam de peccatoribus dicitur:Ambulabũt vt cæci,quia Domino peccauerunt. Cadunt enim nunc in lutum immunditiæ & coinquinationis,nunc in lapides odij & obdurationis,ac tandem in foucam deſperationis.

Cæcitatem ſuã vt diffitetur. Et quidem corporaliter cæcũ eſſe,multò præſtat quàm eſſe mẽte cęcum.Ille enim cæcitatem ſuã fatetur,iſte quò cęcatior eſt,eò magis ſe videre contendit.Ille ducem quæ-
Mat. 15. rit: iſte confidit ſe eſſe ducem cæcorum,lumen eorum qui
Mar. 3. in tenebris ſunt,eruditorem inſipientium, magiſtrum infantium. Vnde & Dominus in Euangelio: Cæci ſunt,inquit,& duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum pręſtet,ambo in foueam cadunt. Hinc apud Marcum ſcriptum eſt: Circumſpiciens eos IESVS cum ira contriſtatus eſt ſuper cæcitate cordis eorum.

C Rurſus:Cæcus oculis ducem non cæcum, ſed videntem efflagitat;mente cęcus,ducem cęcum potius habere cupit
Eſa.30. q̃ videntẽ,iuxta quod per Eſaiam dicitur: Loquimini nobis

bis placentia, vidéte nobis errores, auferte à me viam, declinate à me ſemitam, ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſrael. Sed & viſum deſiderat, qui corpore cæcus eſt, vbi is qui mente cæcus eſt, lumen verbi Dei quo poſſet illuminari refugit ac contemnit. Denique & ſi corpore cæcus nihil videat, palpat tamen, iſte autem nec videt parata ſibi in futuro ſupplicia, ſed nec has palpare vult. i. experiri per pœnas & ærumnas vitæ præſentis, cogitando videlicet, & meditando ſi intolerabile iam eſſet vel vnius digiti aduſtionem ſuſtinere, quomodo poterit in futuro habitare cum igne déuorante, aut habitare cum àrdoribus ſempiternis. *Palpare cæcus recuſat.* *Eſa. 33.*

Porrò cæcus iſte (vt ait Greg.) rectè & iuxta viam ſedere, & mendicans eſſe deſcribitur. Ipſa enim veritas dixit: Ego ſum via. Ergo qui æternæ lucis claritatem neſcit, cæcus eſt, ſed ſi iam in redemptorem credit, iuxta viam ſedet. Si autem iam credit, ſed vt æternam lucem recipiat, rogare diſſimulat, atque à precibus ceſſat, cæcus quidem iuxta viam ſedet, ſed minimè mendicat. Si verò credit & exorat, & iuxta viam ſedet cæcus eſt & mendicat. Sequitur: *Ioan. 14.* *Secus viā.*

Et quum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc eſſet. Dixerunt autem ei, quòd Ieſus Nazarenus tranſiret.

Magna ſanè turba, non tamen paribus votis, nec vno conſilio, nec eadem mente Dominum ſequebatur. Quorum omnium qui erant optimi, idcirco ſequebantur, vt doctrinæ ſuæ verbo paſcerentur. Quorum vtique multitudo ipſius doctrinam commendabat. Sicut enim teſtimonium ſtudioſi agricolæ eſt meſſis fœcunda, ita & aſſidui doctoris ſignum eſt eccleſia plena. Vnde per Salomonem dicitur: Vbi non ſunt boues, præſepe vacuum eſt, vbi autem apparent plurimæ ſegetes, manifeſta eſt fortitudo bouis. Boum nomine prædicatores deſignantur, plurimę ſegetes, multi dociles & attenti auditores ſunt. D *Prou. 14.*

Interrogabat autem cæcus quum audiret quam videre non poterat turbam prætereuntē, quid hoc eſſet. Interrogabat, quia ſcire deſiderabat. Sunt enim pleriq; qui nō interrogant, quia ſcire non curant. Porrò boni eſt diſcipuli libenter interrogare. Dixerunt autē ei quòd Ieſus Nazarenus tranſiret. Et oculati quidem ſecundum opinionem loquebantur, dicentes tranſire Ieſum Nazarenum: cæcus *Cæcus videntes interrogat.* *Chryſoſt.*

autem vera clamabat. Ergo,alia docetur,& alia prædicat, prout patet per hoc quod clamabat.Et quidem Ieſus multis tranſit,iis ſcilicet quibus ſalutis tempus tranſit ſine ſalute.Propter quod dicit Apoſtolus: Ecce nunc tempus acceptabile,ecce nunc dies ſalutis. *2. Cor. 6.*

¶Circa ſecundum,quod eſt clamoſa cæci deprecatio,ſubditur:

Et clamauit dicens: Ieſu filij Dauid miſerere mei.

E Cęci huius clamor deſiderij magnitudinem prodit. Quis hominem hunc docuit filium Dauid eſſe Ieſum? Non perlegerat libros priuatus luminibus. Vnde ergo nouit lucem mundi,quam Legiſperiti non videbant? Verè Dominus illuminat cæcos.Ego,inquit,in iudicium veni in hunc mundum, vt qui non vident videant,& qui vident cęci fiant.Nihilominus tamen in Iudaiſmo nutritus cæcus iſte, non ignorabat quòd de progenie Dauid Deus ſecundum carnem naſceretur,& ideo vt Deo loquitur,dicens:Miſerere mei. *Ioan. 9.* *Cyril.*

Sanè quatuor explicat oratione breui cęcus iſte, quæ ſpem exauditionis ſuggerunt deprecanti.Primũ eſt,pium nomen Saluatoris,quum dicit,Ieſu,quod ſignificat Saluatorem.Cuius nominis rationem cœleſtis angelus,ſancto Ioſeph in euangelio reuelauit,dicens:Vocabis nomen eius Ieſum.Ipſe enim ſaluũ faciet populum ſuum à peccatis eorũ:fruſtra autẽ Saluatoris nomẽ haberet,ſi ſalutem nõ cõferret.Sed & gratuitò ſaluat,dicẽte Apoſtolo:Quũ autem apparuit benignitas & humanitas Saluatoris noſtri Dei,non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos,ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. *Quatuor hæc, ſpem exauditionis augẽt.* *Mat. 1.* *Tit. 3.*

Secundum eſt exemplum Dauid regis,quum dicit: Filij Dauid.Dauid enim non modò poſt grauia peccata miſericordiam à Deo fuit conſequutus, ſed & miſericors fuit etiam ſuis inimicis. Cuius miſericordiæ vel vnum illud exemplum cæteris quàmplurimis prætermiſſis libet cõmemorare.Quum enim Saul cũ tribus millibus virorum etiã per deſerta & montiũ prærupta inueſtigaret Dauid, & ille lateret in ſpelunca, fortè accidit vt purgandi vẽtris gratia in eandem ſpeluncam Saul ipſe diuerteret. Quũq; ſerui Dauid dicerẽt:Ecce dies de qua loquutus eſt Dominus ad te, Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis, dixit ad eos: Propitius ſit mihi Dominus,ne faciã hanc rem Domino meo chriſto *Dauid miſericordia.* *1. Reg. 24*

s Domi-

Domini,vt mittam manum meam in eum. Bene ergo cęcus iſte miſericordiam poſtulans,Ieſum filium Dauid appellat.Quaſi dicat: Quia Dauid inſigni fuit miſericordia, te qui eius es filius decet à paterna clementia non degenerare.Ergo Ieſu fili Dauid miſerere.

Tertium,quod orans explicat,eſt connaturalis & inſeparabilis Dei proprietas,quum dicit:Miſerere. Deo enim proprium eſt miſereri ſemper & parcere.Miſereri enim & gratis miſereri,ſoli Deo conuenit & ſemper.Nam & ſi homo miſeretur homini, magnam hinc conſequitur vtilitatem,iuxta quod ſcriptum eſt:Fœneratur Domino,qui miſeretur pauperis.Deo autem qui nullius eget,ex eo quòd miſeretur,nihil adcreſcit. F *Deo proprium miſereri.* *Prou. 19.*

Quartum eſt,miſeriæ ſuæ qualitas,quum poſt præmiſſa ſubiungit mei,id eſt,miſeri,qui cæcus ſedeo iuxta viam mendicans.Triplex erat huius miſeria.Vna, cæcitas:altera,infirmitas,quæ innuitur,in eo quòd ſedebat, quaſi qui ſtare non poſſet.Reliqua,paupertas,quia mendicabat. Et hæc triplex miſeria moraliter inuenitur in peccatore.Cęcus eſt enim mente,infirmus & mendicus, vti paulò ante oſtenſum eſt.

¶Circa tertium,quod eſt cæci clamantis increpatio,ſubditur,

Et qui præibant,increpabant eum vt taceret.

Si hæc increpatio referatur ad eos qui in illa turba Chriſto inuidebant, idcirco increpant cæcum vt taceat, quia acerbè audiunt quòd ipſi negabant, videlicet Ieſum eſſe filium Dauid, id eſt Meſſiam de Dauid ſtirpe venturum.Poteſt etiam dici,quòd ideo volebant vt taceret, ne de ſuis mirabilibus Chriſtus à quoquam glorificaretur. G *Turba cur cæcum increpat.*

Quòd ſi increpationē hanc ad eos referas qui credebāt, ideo increpabant quia ſtrepitu clamoris eius quominus loquentem Dominū intelligerēt impediebantur:vel quia maluiſſent appellari Chriſtū filium Dei quàm Dauid,vel quia fatua hominum ſapientia exiſtimat iniuriam pati magnos viros ſi à pauperibus honorantur. Quis enim pauper audet diuitem ſalutare? Superbi enim cum faſtidio & indignatione pauperum audiunt ſalutationes. *Chryſoſt.*

Sed quid myſticè iſti deſignant qui Ieſum venientem præcedunt, niſi deſideriorū carnalium turbas, tumultúſq; vitiorum, qui priuſquam I E S V S ad cor noſtrum veniat, tenta- *Beda.*

Orantem quid impedit. tentationibus ſuis cogitationem noſtram diſſipant,& voces cordis in oratione perturbant? Sæpe nanque dum conuerti ad Deum poſt perpetrata vitia volumus, dum contra hæc eadem exorare vitia quæ perpetrauimus conamur, occurrunt cordi phantaſmata peccatorum quæ fecimus, mentis noſtræ aciem reuerberant, confundunt animum,& vocem noſtræ deprecationis premunt. Sed is quem turba increpat vt taceat, magis ac magis clamat: quia quanto grauiori tumultu cogitationum carnalium premimur, tanto orationi inſiſtere ardentius debemus. Tali conſtantia orabat qui dicebat:Deus meus clamabo per diem,& nõ exaudies:& nocte,& non ad inſipientiam mihi. Sapientia ſanè eſt non exigua, fortiter in orando perſiſtere, quoadusque tandem exaudiri mereamur. Sed quid increpatio hæc profecerit,aduerte. Sequitur:

Ipſe verò multo magis clamabat:Fili Dauid miſerere mei.

H *Cyrillus.* Per inhibitiones ergo non impediebatur eius audacia. Nouit enim fides omnibus repugnare,& in omnia triumphare.Vtile enim eſt pro diuino cultu pudorem deponere.Nam ſi pecuniæ cauſa nõnulli impudẽtes ſunt, nónne pro animæ ſalute bonam induere decet impudentiam?

Chryſoſt. *Fides preſſa creſcit.* *Ambroſ.* Sanè talis eſt natura fidei,vt quãto vetatur,eò accendatur amplius.Propter quod ſerui Dei in perſequutionibus non vincuntur, & ita virtus fidei in periculis ſecura eſt, & in ſecuritate periclitatur. Oportebat ergo tandiu clamare, donec reſiſtentis ſibi ſtrepitum turbæ vinceret, id eſt,tam perſeuerãter orando, pulſandóque intendere, quoadusque conſuetudinem deſideriorum carnalium,vel etiam ipſorum hominum carnalium turbam ſpiritualia ſtudia impedientem fórtiſſima intentione ſuperaret.

Ipſe,inquit,multò magis clamabat. Hoc ipſum eccleſiam fidelium feciſſe cognoſcimus, quãdoquidem Iudæis ſimul ac Gentiũ tyrannis inuocationem nominis Chriſti prohibere conãtibus,longè fœlicius Chriſti fides ſuccreuit.Quod nequaquam inter hæreticos inuenias. Quan- *Fides ab hæreſi ſic differt.* uis enim eorũ initia ferueant, adeò vt nullus etiam poſſit hæreſim ſtruere,niſi qui ſit ingenij ardẽtis,habeátque dona naturæ, quæ ab artifice Deo ſunt creata, nihil tamen horum diuturnum eſt & conſtans. Et ſicut vniuerſæ veterum hæreſes deſieruut, ita etiam certum eſt tempo-

rum

rum iſtorum hæreſes finem ſortituras.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Stans autem IESVS *iuſſit illum adduci ad ſe. Et quum adpropinquaſſet, interrogauit illum, dicens: Quid tibi vis faciam?*

Hic poſitur miranda cæci per Chriſtum illuminatio. Vbi tria notantur. Primum eſt, benigna Ieſu interrogatio. Secundum eſt, deſiderati viſus electio, ibi: At ille dixit. Tertium eſt, ad Chriſti imperium viſus recuperatio, ibi: Et Ieſus dixit illi.

Circa primum dicitur: Stans autem Ieſus iuſſit illum adduci ad ſe, quod veriſimile eſt per apoſtolos factum fuiſſe. Ipſorum enim erat ad fidei lumen mente cæcos adducere. Stans, inquit, Ieſus. Siſtit Chriſtum vox inuocantis in fide. Inuocantes enim in fide reſpicit. Cuius fidei merito cæcum vocat & accedere iuſſit, vt qui prius eum iam fide tetigerat, adpropinquaret & corpore. Nota quòd CHRISTVS tranſeundo audit, ſtando ſanat, quia ſecundum eam naturam eius quæ in motu fuit & tranſitu, id eſt, naturam humanã, quæ vtique mutabilitati fuit ſubiecta, nobis compaſſus eſt: ſecundum eam verò naturam in qua manet ſtabilis, gratiam cõferendo nos ſanat. I Cyril.

Stãs, inquit, iuſſit illũ adduci ad ſe. Quia nec ad Chriſtum cæcus accedere, ſed nec ſequi poterat, ſtat Dominus. Ecce ſtat qui ante tranſibat. Quia quum adhuc turbas phantaſmatum in oratione patimur, Ieſum aliquatenus tranſeuntem ſentimus. Quum verò orationi vehementer inſiſtimus, ſtat Ieſus vt lucem reſtituat, quia Deus in corde figitur, & lux amiſſa reparatur. Gregor.

Et quum appropinquaſſet corpore, qui mente prius adpropinquans, fide Chriſtum tetigerat, interrogauit illum dicens: Quid tibi vis faciam? Non interrogat quaſi ignorans, cui etiam ſola noſtra deſideria ſine voce pateſcunt. Sed interrogat vt ſciant adſtantes, quòd non quaſi ab homine cæcus hic pecuniam efflagitat, ſed diuinam efficaciam, vt à Deo. Item interrogat, vt dum cæci Chriſtum eſſe Dei filium confitentur, confundantur videntes, qui ipſum hominem tantum putant. Interrogat cæcum Chriſtus, vt publica non occulta ſua ſit petitio, ne credatur Dominus aliud illi dare quàm peteret. Sed & ideo interrogat, vt rogetur: qui & hoc à nobis vult peti, quod ipſe nobis præſtare diſpoſuit. Importunè nanque ad o- Cur cæcũ Chriſtus interrogat. Gregor.

ad orationem nos admonet, & tamen dicit: Scit pater veſter quid opus ſit vobis, antequam petatis eum. Ad hoc ergo requirit, vt petatur. Ad hoc requirit, vt cor ad orationem excitet. Denique ad hoc interrogat, vt credamus niſi confitentem non poſſe ſaluari. Ad hæc, ne calumniatores veritatis Iudæi poſſent dicere quod de cæco nato: Non eſt ipſe, ſed ſimilis eius eſt, voluit vt cæcus ipſe prius oſtenderet defectum naturæ, & tunc tam ipſe quàm illi cognoſcant gratiæ maieſtatem.

Chryſoſt.

¶ Circa ſecundum, quod eſt deſiderati viſus electio, ſubditur:

At ille dixit: Domine, vt videam.

K Ecce cæcus non aurum à Domino, ſed lucem quærit. Paruipendit extra lucem aliquid quærere. Quia & ſi habere cæcus quodlibet poteſt, ſine luce videre non poteſt quod habet. Itaque huius imitatione quem & corpore audimus & mente illuminatum, diſcamus non falſas diuitias, non terrena dona, non fugitiuos honores à Domino, ſed lucem poſtulare. Non lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ à nobis communiter cum pecoribus cernitur, ſed lucem quæramus quam videre cum ſolis angelis poſſimus, quam nec initium inchoat, nec finis anguſtat. Ad quam profectò lucem fides via eſt. Vnde rectè & illuminando cæco protinus reſpondetur. Sequitur enim:

Gregor. *Lux maximè petenda.*

Et IESVS *dixit illi: Reſpice, fides tua te ſaluum fecit.*

L Ieſus, inquit, dixit illi. Vtique eiuſdem potentiæ verbo quo in rerum primordio dixit Deus: Fiat lux, & facta eſt lux, cæcus iſte amiſſum oculorum lumen accepit.

Gen. 1.

Reſpice, inquit. Verbum breue, ſed viuum & efficax. Nam (vt ait Ambroſius) operatorius eſt ſermo Dei, vt ſicut creat, ita & creata immutet. Fides tua te ſaluum fecit. In fide enim credentium verbum Dei operatur, iuxtà quod per Pſalmiſtam dicitur: Rectum eſt verbum Domini, & omnia opera eius in fide. Sequitur:

Efficacia verbi Chriſti. *De ſacra.*

Et confeſtim vidit.

Nimirum, verbum CHRISTI verbum eſt veræ lucis, & ideo vox eius in lucem videntis conuerſa eſt. Conſydera nunc & mirare in iſta cæci ſanatione, medici benignitatê, quia ſtetit. Ipſius largitatem, quum dicit; Quid

tibi vis faciam? Conſydera ſanandi facilitatem: Reſpice. Conſydera medicinæ nobilitatem: Fides tua te ſaluum fecit. Conſydera ſanitatis celeritatem, quia confeſtim vidit.

Hoc redundat in crimen perfidiæ Iudæorum. Quis enim Prophetarum talia dixit? Aſpice tamen quid aſſumat medicus ab eo cui collata eſt ſanitas. Fides, inquit, tua te ſaluum fecit. Pro fide enim venduntur beneficia. Diffunditur enim gratia quam ſuſcipit fides. Et ſicut ab aliquo fonte hi quidem paruis vaſis modicum aquæ hauriunt, hi verò maioribus multum, fonte non diſtinguente menſuras, & ſecundum feneſtras quæ aperiuntur, magis vel minus ſolis ſplendor infunditur: ita ſecundum capacitatem intentionis hauritur gratia. *Chryſoſt. Iudæica patet perfidia.*

¶ Circa tertium principale dicitur:

Et ſequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo.

Hic oſtenditur quid ad illuminationem cæci ſit ſequutum. Non ſufficit lumen recepiſſe, niſi etiam lucem (id eſt, CHRISTVM ipſum) ſequatur, ne ambulet in tenebris. Ergo cæcus iſte & ante beneficium fidem oſtendit feruidam, & poſt beneficium beneuolentiam obſeruauit. Vnde patet eum à duplici, videlicet tam mentis quàm corporis cæcitate fuiſſe liberatum. Non enim ſequeretur magnificans Deum, niſi iam verè vidiſſet. Sed & aliis factus eſt occaſio Deum glorificandi. M

Sed quæritur hic quur CHRISTVS dæmoniacum quidem curatum ſe ſequi volentem prohibet, cæcum autem illuminatum ſequentem non prohibet. Sed vtrunque rationabiliter fecit. Illum enim mittit præconem, vt ex ſua liberatione benefactorem prædicet, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus. Erat enim excelſum miraculum videre furioſum ſanæ mentis effectum. Cæcum verò permittit ſequi, quia Ieroſolymam aſcendebat per crucem altum myſterium perfecturus. Vt recentem habentes miraculi mentionem, non exiſtimarent eum infirmitate potius quàm miſericordia pati. *Chryſoſt. Luc. 8. Cur cæcus Chriſtum ſequi permittitur.*

Et omnis plebs vt vidit, dedit laudem Deo. Non ſolùm cæcus, ſed & plebs mente illuminata eſt, vt Chriſti cognoſceret diuinitatem. Dedit autem plebs laudem Deo, nō ſolùm pro impetrato munere lucis, ſed & pro merito

fide

fidei impetrantis. Dedit laudem Deo, quia & Ieſum vidit miſericorditer ac potenter lucem reſtituiſſe roganti, & obſtinatæ fidei clamorē quæ iuſtè quæſierit, mox conſequi poſſe cognouit. Vnde notandum, quia Dominus in carne apparens, omnia quæ verbis docuit, exemplis firmauit. Qui enim nobis præcepit: Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt, & ipſe in vniuerſis quæ cœpit facere & docere, non ſuam ab hominibus, ſed patris gloriam quærebat.

Beda.

Mat. 5.

Moraliter, Videt & ſequitur, qui bonum quod intelligit operatur. Videt & non ſequitur, qui bonum quidem intelligit, ſed bene operari contemnit. Itaque ſi noſtræ peregrinationis cæcitatem agnoſcimus, ſi credendo in redemptoris noſtri myſterium iuxta viam ſedemus, ſi exorando quotidie ab auctore noſtro vitæ lucem petimus, ſi eandem lucem iam per intellectum videndo illuminati poſt cæcitatem ſumus, Ieſum quem mente cernimus, opere ſequamur. Aſpiciamus qua graditur, & eius veſtigia imitando teneamus. Hinc enim ipſe admonet, dicens: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Conſyderemus ergo qua graditur, vt ſequi mereamur.

Gregor.
Videt & ſequitur, quis.

Ioan. 12.

DOMINICA
PRIMA QVADRAGESIMÆ.

DVCTVS eſt IESVS in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Mat. 4.

In hac ſancti Euangelij lectione tria cōprehenduntur. Primum eſt Chriſti in deſerto ieiunatio. Secūdum eſt, ieiunantis in deſerto per diabolum tentatio, ibi: Et accedēs tētator. Tertium eſt, tētatoris per Chriſtū victorioſa ſuperatio, ibi: Qui reſpōdens dixit: Scriptū eſt.

Circa primum tria notantur. Primum eſt, Chriſti in deſertum ſeceſſio. Secūdū eſt, ſeceſſionis iſtius ratio, ibi: vt

Vt tentaretur. Tertium eſt, Chriſti poſt ieiunium eſuritio, ibi: Et quum ieiunaſſet.

Circa primum dicit Euangeliſta: Tunc ductus eſt Iesus in deſertum à ſpiritu, videlicet mox quum baptizatus fuiſſet à Ioanne in Iordane. Vbi Gregorius: A *Luc. 4.*

Dubitari à quibuſdam ſolet, à quo ſpiritu ſit Ieſus ductus in deſertum, propter hoc quod ſubditur: Et aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem. Et rurſus: Aſſumpſit eum in montem excelſum valde. *A quo ſpiritu ductus eſt Ieſus.*

Sed verè & abſque vlla quæſtione conuenienter accipitur, vt à ſancto ſpiritu in deſertum ductus credatur, vt illuc eum ſpiritus ſuus duceret, vbi hunc ad tentandum malignus ſpiritus inueniret. Ideóque conſultè Lucas præmiſit, quia Ieſus plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt ab Iordane. Ac deinde intulit: Et agebatur in ſpiritu in deſertum. Ne quid contra eum valuiſſe ſpiritus putaretur immundus, qui plenus ſpiritu ſancto, quò volebat gradiendo, quæque volebat, agebat. Nam & infrà, vbi manifeſtè à diabolo adſumptus ſiue ſtatutus aſſeritur, non eius imbecillitas, ſed inimici ſuperbia, qui volūtatem Saluatoris neceſſitatem putat, arguitur. Nō ergo virtute ſpiritus mali Ieſus agitur in deſertum, ſed volūtate ſui ſpiritus boni, locum certaminis quo aduerſarium ſternat, de victoria certus ingreditur. *Beda.*

Et quidem Dominus Deus, qui tulit hominē quem formauerat, & poſuit eum in paradiſo voluptatis vt operaretur & cuſtodiret illum, præcepítq; ei dicēs: Ex omni ligno paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas, & permiſit eum tentari, vt manifeſta fierent & angelis & omnibus ſuperuenturis ſeculis quę erant in corde eius: ipſe inquam, Deus hunc ſecundū hominem quem de ventre virgineo formauerat, tulit ſiue (vt Marcus ſcripſit) expulit in deſertum, expulit (inquam) tanquā reum, & illius primi hominis portantem reatum, quia ipſe poſuit in eo iniquitates omnium noſtrum, vt inciperet vapulare & exoluere ieiunando, quicquid in illo vno comedente omnes peccauerunt. *Cur Ieſus in deſertū agitur.*

Itaque idem ſpiritus, cuius virtute facta fuerat ipſius in vtero virginis conceptio, qui ſuper baptizatum apertis deſcendens cœlis in ſpecie colūbę, manſit ſuper eum, non coactum, ſed ſpōtaneum & liberum duxit, ſeu agebat (ſe-

cundum Lucam) vel expulit (ſecundum Marcum) Chriſtum Dominum in deſertum.

Rom. 8. Sed & iuxta Apoſtolũ,quicunq; ſpiritu Dei aguntur,hi *1. Cor. 3.* filij Dei ſunt.Vbi autẽ ſpiritus Domini,ibi libertas.Si er- *Beda.* go nos arbitrio proprio noſtram vitã diſponimus,quî fieri potuiſſet vt ille traheretur inuitus? Quod ergo apud Lucam dictum eſt quòd agebatur in ſpiritu, idem eſt ac ſi diceretur:Sponte talem elegit conuerſationem.Vbi nobis pariter ordinem rectè conuerſandi prẹmõſtrat,vt poſt acceptamvidelicet in baptiſmo remiſſionem peccatorum, ſpiritúſque ſancti gratiam, arctius contra nouas antiqui hoſtis inſidias accingi,mente ſeculum deſerere, & (quaſi manna deſerti) ſola æternẹ vitæ gaudia diſcamus eſurire.

B Quocirca quæritur, quare non ſemper exinde Dominus in deſerto permanſit,ſed poſtmodum elegit inter homines conuerſari? Sed conueniebat Chriſtum eam in hoc mundo vitam ducere,quæ operi à ſe intento quadraret. Quo opere conſummato ad patrem loquens,ait:Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus, opus conſummaui quod dediſti mihi vt facerem. Vnde & in cruce nouiſſimum trahens ſpiritum,quum iam accepiſſet acetum, dixit:Conſummatum eſt.

Cur inter homines Ieſus verſatur. *Ioan. 17.*

Ioan. 18. Venit autem ipſe in mundum.Primò vt veritatem ma- *Ioan. 19.* nifeſtaret,prout ſub Pontio Pilato perhibuit, dicens: In hoc natus ſum,&ad hoc veni in mundum,vt teſtimonium perhibeam veritati. Ergo non debebat in priuato occultus degere,ſed in publicum prẹdicando prodire. Vnde e- *Luc. 4.* tiam ait ad illos, qui volebant eum detinere ne diſcederet ab eis:Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei,quia ad hoc miſſus ſum.

Secundò venit in mundum,vt homines à peccato ſalua- *2. Tim. 1.* ret,dicente Apoſtolo:CHRISTVS IESVS venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus *Luc. 5.* ego ſum.Et alio loco ait, ſe veniſſe vocare peccatores ad pœnitentiam.Et licet in vno loco conſiſtendo poſſet omnes ad ſe ſuámq; attrahere prædicationem,maluit tamen de loco ad locum proficiſcendo requirere pereuntes,quomodo medicus accedit ad languidos, & perditam paſtor bonus quærit ouem.

Rom. 5. Tertiò venit in mundum, vt mediator fidelis qui nos Deo reconciliaret, & per ipſum acceſſum habeamus ad

Deum

Deum. Vt ergo per ipſum fiduciam haberemus ad Deũ, conueniebat ipſum familiariter & benignè cum hominibus cõuerſari. Alioqui minor homini fiducia relicta eſſet ad ipſum confugiendi. Hinc in Euãgelio ſcriptum eſt: Factum eſt diſcumbente eo in domo, ecce publicani & peccatores venientes diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eius. Vbi Hieronymus: Videant peccatores publicanos à peccatis ad meliora conuerſos locum inueniſſe pœnitentiæ. Et ob id etiam ipſi non deſperent ſalutem. *Fiducia fulcimentum.* *Matth. 9.*

Nihilominus tamen interdum turbas declinans, ad loca ſolitaria ſe recipiebat. Vnde & tria legitur habuiſſe refugia, quoties à turbis comprimebatur: nauim videlicet, montem, & deſertum. Nimirum, vt futuris ſui verbi prædicatoribus exemplo eſſet, vt non ſemper in publico ipſi verſarentur. Proinde interdum ad tempus ſeceſſit à turbis, vt fatigatum corpus pauliſper quieſcendo ad laborem repararet. Vnde apud Marcum legitur dixiſſe diſcipulis: Venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec ſpatium manducandi habebat. Item propter orationem. Vnde apud Lucam dicitur: Exiit in montem ſolus orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Vbi dicit Ambroſius, quòd ad præcepta virtutis ſuo nos informat exemplo. *Chriſti à turbis tria refugia.* *Mar. 6.* *Luc. 6.*

Denique, ſecedebat à turbis, vt oſtenderet prædicatoribus humanos fauores eſſe vitandos. Vnde apud Matthæum legitur, quòd videns turbas aſcendit in montem, vt per hoc quòd non in ciuitate, non in foro, ſed in monte & ſolitudine ſedit, erudiret nos, nihil ad oſtentationem facere, & à tumultibus abſcedere, maximè quum de neceſſariis oportet diſputare. *Matth. 5.*

Quòd ſi quis rurſum quærat, cur Chriſtus non duxerit ſemper vitam rigidam & auſteram vt Ioannes, ſed nec ſemper ieiunauit, ſed mãducauit & bibit, etiam interdum cum publicanis & peccatoribus?

Attendat oportere eum qui cum aliis cõuerſatur, ſeſe illis, in his quæ licita ſunt, cõformare. Vnde & Apoſtolus ait: Omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos. CHRISTVS igitur, qui propter hominũ ſalutem dignatus eſt cum hominibus cõuerſari vt omnes lucrifaceret, humanè & miſericorditer hominibus in conuictu, in cibo & potu, atque veſtitu, condeſcendit. Nam ſicut laudabilis C *Vitã popularem cur duxit Chriſtus.* *1. Cor. 9.*

eſt eius vita, qui ab hominum conſortio ſegregatus ſeruat abſtinentiam,ita & illius vita commendatur,qui cum hominibus ædificationis gratia manducat & bibit. Non enim vel abſtinentia ipſa cibi & potus,vel eius indulgen-

Rom. 14. tia,per ſe pertinet ad ſalutem,dicente Apoſtolo: Non eſt enim regnum Dei eſca & potus,ſed iuſtitia & pax,& gaudium in Spiritu ſancto. Qui enim in hoc ſeruit Chriſto, placet Deo,& probatus eſt hominibus.

Proinde hæc ratio Chriſtum à Ioannis auſtera conuerſatione diſtinguebat, quia non Ioannes, ſed Chriſtus vniuerſis tam perfectis ſaluandis venerat, quàm imperfectis.

Locus tentatori opportunus. Secundum, id eſt ſeceſſionis CHRISTI in deſertum ratio,deſignatur vbi dictum eſt: Vt tentaretur à diabolo. Non ergo ductus eſt à ſpiritu neque in vrbem neque in forum,ſed in deſertum,vt illic diabolo tentandi occaſionem offerret.Eos enim vel maximè adgreditur, quos ſegregatos ab aliis,ſolos viderit.

Eccleſ. 4. Hoc modo Euam quoque ſolam inuentam tentatione adorſus,facilè ſuperauit.Vnde per Sapientem dicitur:Væ ſoli, quia quum ceciderit, non habet ſubleuantem ſe. Et infrà:Si quiſpiam præualuerit contra vnum,duo reſiſtent ei. Vnde non æquè audet adoriri coniunctos, vt ſolitarios & vnicos. Volens igitur Chriſtus ad certamen prouocare diabolum,deſertum ingreſſus eſt,non verbo prouocans inimicum,ſed loci opportunitate inuitans.

D *Tentari Chriſtus cur voluit.* Sanè plures ob cauſas permiſit ſe Dominus à diabolo tentari. Primò videlicet,propter noſtram inſtructionem, vt ſciremus etiam nobis tentationem imminere, à qua nullus vnquam quantumlibet ſanctus & magnus extitit immunis. Imò quò quiſque melior & commendatior eſt apud Deum, eò magis hunc inuidia diaboli tentationibus vrget ad ruinam. Vnde nec ſanctum Iob ad certamen expetiit,niſi poſtquam hunc eximiè commendari à Domino,inuidia tabeſcens,audiuit.

Hilarius. Itaq; in ſanctificatis maximè diaboli tentamenta graſſantur, quia victoria magis eſt ei exoptanda de ſanctis.

Eccleſ. 2. Hinc nos commonefacit,qui ait: Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore,& præpara animam

Contra Fauſt. tuam ad tentationem. Vnde Auguſtinus:Nullus,inquit, eſt homo tanta iuſtitia præditus,cui non ſit tentatio neceſſaria,vel proficiendi gratia,vel probandi.

Vtilis

Vtilis ſanè eſt homini tentatio, cum propter multa, tum vt tentatio virtutem exerceat,quæ non niſi cum oppoſitio ſibi decertat vitio. Quo exercitio virtus ipſa & ſtabilitur & augeſcit. *Tentari expedit.*

Tum vt tentatio virtutes cuſtodiat, ne amittantur, quemadmodum aliquis præſentiens furem, ſolicitius excubat ne theſaurum perdat.

Tum vt per tētationem,imperfectionem fragilitatémque ſuam homo cognoſcens,vitet ſuperbiam.

Tum vt tentatio ipſa,ſi quas in homine inueniat peccatorum ſordes, has ſui acredine abradat & conſumat. Vnde per Sapientem dicitur: Vaſa figuli probat fornax, homines verò receptibiles in camino humiliationis. Vnde & per angelum ad Tobiam dicitur:Quia acceptus eras Deo,neceſſe erat vt tentatio probaret te. *Eccleſ. 27* *Tob. 12.*

Tum denique vt per tolerantiam tentationum peruenire mereatur homo ad vitam æternam.Vnde in Actibus dicunt Apoſtoli: Quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. *Act. 14.*

Secundo voluit Chriſtus tentari, propter eorum qui tentantur conſolationem, vt ſcilicet tentatis conſolationem daret.Fuit quidem tentatus ſtatim poſt baptiſmum, vbi audiente Ioanne,à patre fuerat filius dilectus appellatus,vbi cœlis apertis ſpiritus ſanctus in columbæ ſpecie ſuper ipſum manſurus deſcenderat:& poſtquam quadraginta diebus & totidem noctibus ieiunauerat in deſerto, vt intelligamus eum qui tentatur nō minus propter hoc Dei filiatione eſſe dignum, nec ſuam pœnitentiam aut ieiunia minus eſſe Deo accepta. Quin potius (ſicut iam dictum eſt) tunc magis ad certamen tentationum à diabolo fidelis quiſque impetitur, quando iam à peccatis ablutus eſt,quādo hunc Deus gratia adoptionis filiorum eſt dignatus, quando iam Spiritus ſancti templum fieri cœperit,quando iam cœlo dignus mundúſque per abſtinentiam factus eſt. *Cōſolatio tentatis.*

Tertio tentari voluit propter diaboli confuſionem, vt ille dolo & malitia plenus, ſuperatus à Chriſto, inuidia tabeſcens,confuſus abiret.

Deniq; vt diabolicarū ipſe victor tentationū,etiam nobis victoriæ ſpem augeret.Vnde & dicit:Cōfidite,ego vici mundū:quaſi dicat,& vos me opitulāte vincetis.Ingruēte prælio ſolent bellatores nonnihil timere: at vbi ducem *Ioan. 16.*

vident fortiter dimicantem, hoſtémque cædentem, animantur & ipſi. Et qui hoſti prius cedere videbantur, reparatis & animis & viribus, ducis exemplo fortiſſimè reſiſtunt.

Dicit Origenes Chriſtũ & allas tentationes in deſerto à ſathana ſuſtinuiſſe, vti & Marcus & Lucas innuere videntur.
Mar.1. Marcus enim ait: Et erat in deſerto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tentabatur à ſathana, e-
Luc.4. rátque cum beſtiis. Lucas autem ſic: Et agebatur in deſertum in ſpiritu, quadraginta diebus, & tentabatur à diabolo. Ait igitur Origenes: Tentatur autem Iesus à diabolo quadraginta diebus, ſed quæ fuerunt tentamenta neſcimus. Quæ ideo forſitan prætermiſſa ſunt, quia maiora erant quam vt literis crederentur.

E Sed eorum occaſione, quæ dicta ſunt, quæritur: Num
Tentationum ſit quærenda. exemplo Domini tentationi ſe exponẽtis, & ipſi nos debeamus tentationi exponere, præſertim quum orantes dicamus: Et ne nos inducas in tentationem, & tentationum occaſiones vitare debeamus, ſicut per Sapientem
Matth.6. dicitur Quaſi à facie colubri fuge peccatum.
Eccleſ.21 Sed duplex eſt tẽtationis occaſio. Vna ex parte homi-
Tentationis occaſio duplex nis, quando videlicet ſeſe quiſpiam peccato proprinquum facit, occaſiones peccãdi non euitans. Talis peccãdi occaſio vitanda eſt. Vnde Apoſtolus: Fugite, inquit, fornicatio-
1.Cor.6. nem. Qui cauet laqueos, ſecurus eſt. Laquei ſunt, ſocietas, locus, tẽpus, & ſimilia quæ præbere ſolẽt occaſionem ruinæ. Vnde & per angelos ad Loth è Sodoma peritura
Gen.19. abire iuſſum dicitur: Ne ſteteris in omni circa regione.

Alia eſt tentationis occaſio, quæ non ex parte hominis, ſed ex parte diaboli eſt, qui ſemper inuidet ad melio-
2.Tim.3. ra tendentibus. De qua per Apoſtolum dicitur: Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſequutionem patiẽtur. Et talis occaſio tentationis nõ eſt vitanda. Nam
1.Cor.10 & alio loco idem Apoſtolus dicit: Fidelis eſt Deus, qui nõ patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum, id eſt, in veſtram hanc gloriam
Iac.1. & vtilitatem vertet. Vnde per beatum Iacobum dicitur: Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronã vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.

F Sciendum eſt autem (vt dicit Gregorius) quia tribus
Gregor. modis tẽtatio agitur, videlicet, ſuggeſtione, delectatione, conſen-

conſenſu. Et nos quidem quum tentamur plerunq; in delectatione aut etiam in conſenſu labimur, quia ex carne peccati propagati, etiam in nobiſipſis gerimus vnde certamina toleramus. Deus verò qui in vtero virginis incarnatus, in mundum ſine peccato venerat, nihil contradictionis in ſemetipſo tolerabat. *Tentationis modi.*

Tentari ergo per ſuggeſtionem potuit, ſed eius mentem peccati delectatio non momordit, atque ideo omnis illa diabolica tentatio, foris non intus fuit. Potuit ergo per ſuggeſtionem tentari, non quidem intrinſecam, quæ à carne eſt (caro enim eius concupiſcentiæ ſtimulos neſciebat) ſed per ſuggeſtionem tentari potuit extrinſecam, quę vel à mundo eſt, vel à diabolo. Per delectationem verò aut conſenſum, mens illius nullo modo potuit inquinari. Porrò ſola extrinſeca ſuggeſtio culpa non eſt, ſed meriti potius atque exercendæ virtutis occaſio. Delectatio autem ſine deliberatione, etſi culpa eſt, venialis eſt. Conſenſus verò ſiue in delectationem, ſiue in opus, criminale peccatum eſt.

Itaque hoſtis noſter mentem mediatoris Dei & hominum tentatione quaſſare non valuit. Sic enim dignatus eſt tentationes exterius ſuſcipere, vt tamen mens eius interius diuinitati inhærens inconcuſſa permaneret. *Greg. 3. mor.*

¶Circa tertium, quod eſt poſt ieiunium Chriſti eſuritio, ſubditur:

Et quum ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.

G Ieiunauit Chriſtus, non quaſi carnis deſideria ieiunio domiturus, quum in ſua ſacroſancta carne nulla prorſus eſſet huiuſcemodi contradictio (vt iam dictum eſt) ſed nec ieiunauit, vt per ieiunium mente facilius in Deum aſcenderet, quæ perfectè iam erat Deo vnita, neq; etiam ieiunauit vt animi virtutes, vel ieiunando acquireret, vel habitas confirmaret, quas ob cauſas nos conuenit ieiunare, ſed nec propter ſe CHRISTVS, ſed propter nos ieiunauit, propter quos tandem crucifigi dignatus eſt & mori. Vbi Chryſoſtomus: *Cur Chriſtus ieiunauit.*

Vt diſcas quàm magnum bonum eſt ieiunium, & qualiter ſtatutum eſt aduerſum diabolum, & quoniam poſt baptiſmũ non laſciuiæ, ſed ieiunio oportet ĩtẽdere: Domi- *Chryſoſt.*

nus ipſe poſt baptiſmum ieiunauit, non eo indigens, ſed *Baſi.* nos inſtruens. Ieiunauit autem cum diabolo certaturus, docens, quia ei qui ſe vult ad tentationum pugnas accingere, ſobrietas eſt neceſſaria.

Cur quadraginta diebus ieiunauit. Ieiunare autem voluit numero dierum quadraginta, ne minor videretur Moſe & Helia, qui totidem diebus ieiunauerunt, neque hunc dierum numerum trãſgredi voluit, ne diabolus ipſum ſupra hominem aliquid habere exiſtimaret, quem cerneret eximios Prophetarum in ieiunij quantitate ſuperare. Sed & vltra hunc dierum numerum diutius ieiunando illum affligi nimiæ fuiſſet ſeueritatis. *Deut. 25.* Dicit enim ſacra lex cui per omnia deus homo factus obedire dignatus eſt: Si autem iudices eum qui peccauit dignum viderint plagis, proſternent, & coram ſe facient verberari. Pro mẽſura peccati erit & plagarum modus, ita duntaxat vt quadragenarium numerum non excedat, ne fœdè laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Sanè vnus idẽq; Chriſtus, & iudex erat & quaſi reus, & coram iudicante diuinitate ſibimet inſita vera humanitas eius proſtrata ieiuniorum plagis verberabatur, non quia peccauerat, ſed quia peccata gulę noſtrę ſuper ſe ſuſceperat. Vlterius ergo non debebat ieiuniũ eius extendi, quia (ſicut iam dictum eſt) ſacra iubebat lex vt plagarum modus quadragenarium numerum non excederet.

Beda. Porrò ieiuniũ quadrageſimæ auctoritatem habet, & ex *Ieiunii quadrageſimalis auctoritas.* teſtamento veteri, in ieiunio Moſi & Heliæ, & ex euangelio, quia (vt iam dictum eſt) totidem diebus dominus ieiunauit, demonſtrans euangelium nõ diſſentire à lege & Prophetis. In perſona quippe Moſi lex, in perſona Heliæ Prophetæ accipiuntur. Inter quos in monte glorioſus apparuit, vt euidentius emineret quod de illo dicit Apoſtolus: Teſtimonium habens à lege & Prophetis.

Cur in vere ieiuniũ. In qua autem parte anni congruentius obſeruatio quadrageſimę conſtitueretur, niſi in ea quæ confinis atq; contigua eſt Dominicæ paſſioni, quin & in ea ſignificatur hęc vita laborioſa, cui opus eſt continentia, vt à mundi amicitia ieiunetur. Proinde hac parte anni quadrageſimæ ieiunium obſeruari pręcipitur, vt per hoc carnalis cõcupiſcentiæ motus, qui maximè hoc tempore tam in hominibus q̃ in cæteris animantibus inualeſcunt, reprimantur. Quo nihilominus anni tempore Chriſtus propter nos & ieiunare

&

& mori dignatus eſt, ſuo nobis exemplo ieiunium hoc commendans. Quod vtiq; eo libentius nos decet amplecti, quo certius conſtat, non propter ſe, ſed propter nos ipſum ieiunaſſe. Qualis ergo Chriſtianus eſt, qui id contemnit, quod ei tradidit ipſe CHRISTVS?

H Conuenienter etiam in quadragenario dierum numero eſt inſtitutũ, vt qui decalogi præcepta quadrupliciter, id eſt, conſenſu, loquutione, opere, & omiſſione, tranſgredimur, preuaricationis noſtræ culpas quadragenario ieiunio expiemus. Quin etiam hoc dierum numero ieiunando, totius anni quodam modo decimam præſtamus, quæ nimirum triginta & ſex dies habere dinoſcitur. Cui non ſine certi ratione myſterij dies quatuor (vt quadragenarius numerus compleatur) ſuperadditi ſunt. *Quadrageſima ratio.*

Siquidem in figura noſtri, qui per ieiunium ad promiſſam in cœlis tendere debemus hereditatem, quondam filij Iſrael quadraginta annis in deſerto, panem angelorum conſequuti ſunt. Totidem etiam ieiunio dierum Moſes perceptionem legis emeruit. Denique Helias perſequutionem fugiens Ieſabelis, per deſertum ambulans, vt videre Deum mereretur in Oreb, quadraginta diebus ieiunauit. De his, & vtilitate ieiunij, plura in quadrageſimali feria quarta Cinerum. Cæterum poſt præmiſſa manifeſtat Euangeliſta humanam in Chriſto fragilitatem, quum ſubiungit, dicens: Poſtea eſuriit. *Quadrageſima præfigurata.*

I Eſuriit ſanè propter duo. Primò vt ſe verum eſſe hominem comprobaret. Nam ſicut ieiunio quadraginta dierum non eſurire, non hominis erat, ſed Dei: ita aliquando eſurire, non Dei, ſed hominis erat. Ergo prouiſo factum eſt, quòd in ieiunando Moſi & Heliæ numerum non exceſſit, ne putaretur (quod Manichæi putauerunt) apparenter veniſſe, non autem recepiſſe carnem veram, aut omnino præter humanam eum fuiſſe naturam. *Cur Chriſtus eſurijt.* *Chryſoſt.*

Poſteà, inquit, eſuriit. Nihil enim (vt dicit Lucas) manducauit in illis diebus. Sed attende quòd Chriſtus (qui vtique præeſt naturæ) non coactus neceſſitate paſſionem famis adſumpſit, ſed ſponte, quemadmodum & cæteras noſtræ naturæ paſſibilitates. *Baſi.*

Secundò, eſuriit, vt ad tentationis duellum famis infirmitate diabolum prouocaret. Deſperauerat enim tentare eũ, videns q; ſine vlla fame eatenus ieiunaſſet, ſentiẽs

verò eſuriem (vbi enim fames ibi imbecillitas)ſumpta audacia adgreſſus eſt Saluatorem. Quod itaq; conſummatis
Beda. ieiunij diebus Dominus eſuriit,quum de Moſe vel Helia ieiunantibus nihil tale ſit ſcriptum,ideò factum eſt,ne ab eo tentando pauens hoſtis aufugeret, quem tot ſignis cœleſtibus præconatum,tum etiam viris excellentiſſimis in abſtinendo videret æquatum.

Baſi. Porrò Dominus famis paſſionem adſumendo, indicat eam non eſſe peccatum:conceſſit enim humanæ ſuę naturæ quum voluit quæ ſua ſunt & agere & pati. Cæterum,licet Dominus quadraginta diebus nihil guſtando ieiunarit (Deus enim erat) nos tamen nō niſi ieiunio noſtræ poſſibilitati proportionato conuenit ieiunare. Non enim ſic vtendum eſt carne, vt per egeſtatem alimenti vigor eius ſoluatur.Neque vt ad vltimatum torporem intellectus vrgeatur per diſſolutionis corporalis exceſſum.Vnde Dominus noſter ſemel hoc peregit, ſed per totum conſequens tempus,ordine debito corpus ſuum gubernauit, & ſimiliter Moſes & Helias.

Legimus ſanè in Euangelio dominum eſuriſſe in via,& ad arborem fici requirendorum fructuum gratia diuertentem nil in ea niſi folia reperiſſe.Audimus & nunc eum eſuriſſe,& lapides ei fuiſſe oblatos. Deniq; extremum in cruce ſpiritum trahenti,quum iam ſe ſitire clamaſſet,acetum cum felle mixtum ori eius fuiſſe oblatum.

Eſurit ſanè & nunc Dominus ſitítque auerſorum conuerſionem & ſalutem, quum in pleriſque verba ſola ſine operibus,& pietatis ac iuſtitiæ fucum quaſi ſola ſine fructibus folia deprehendat.Alij peccatis,odio,inuidia,adulteriis, vſuris, & aliis vitiis indurati, obdurata corda ſua quaſi quoſdam Chriſto lapides offerunt.

Nonnulli verò nec faciunt quæ Deo placent, nec alios (ſi facultas datur) bene facere permittunt,quin potius Dei ſeruos odiunt,derident,cōtumeliis lacerant,& indefeſſè perſequuntur,quod vtique nunc ſtrenuè perſequuntur hęretici.Hi Chriſto ſaluatori omnium ſalutem ſitienti quodammodo acetum propinant, qui tandem bibent de vino iræ Dei, quod mixtum eſt in calice eius. Quorum panis,id eſt, voluptas & gaudium, quo nunc (quaſi pa-
Deut. 32. ne) paſcuntur in peccatis, in vtero eorum vertetur in fel aſpidum.Quin & vua eorum vua fellis,& botrus amariſſimus

ſimus, fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile.

HOMILIA ALTERA.

ET *accedens tentator, dixit ei: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Matth. 4.*

In hac Euangelicæ lectionis parte, duo ſunt conſyderanda. Vnum eſt, Chriſti per diabolum trina tentatio. Alterum eſt, tentatoris per Chriſtum victorioſa ſuperatio: ibi. Tunc dicit ei Ieſus: Vade ſathana.

Circa primum, id eſt, trinam Domini per diabolum tentationem. Primò, oſtendit ſacra lectio quemadmodum diabolus Chriſtum tentando, eſurienti poſt ieiunium ſuggeſſit gulam. Secundo, quemadmodum ſuadere auſus eſt Domino gloriam inanem, ibi: Tunc adſumpſit eum. Tertio, qualiter cum indigno ſacrilegio ſollicitare præſumpſit Chriſtum ad auaritiam, ibi: Iterum adſumpſit eum.

Circa primum conſiderandum eſt, quid ad tentandum Chriſtum, diabolum induxerit. Eſt autem tentare, experimentum de re dubia vel ignota ſumere. Dubia autem erat diabolo diuinitas Chriſti, imò & ignota. Intendebat ergo tentando Dominum experiri, Deus ipſe eſſet, néc ne. Itaque dubitatio ſua diabolum vt Chriſtum tentaret, induxit. L *Cur diabolus Chriſtum tentauit.*

Sanè dubitationis cauſam habebat multam. Audierat enim angelum Chriſtum natum paſtoribus nuntiantem, *Luc. 2.* audierat & angelorum multitudinem Chriſto nato iubilantem, Ioannem digito & verbo Chriſto teſtimonium *Ioan. 1.* perhibentem, patrem etiam in Chriſti baptiſmo teſtificàtem, *Luc. 3.* viderat Spiritum ſanctum in columbæ ſpecie ſuper eum deſcendentem, & nunc quadraginta diebus & totidem noctibus ieiunantem.

Hæc, inquã, omnia attẽdens, ſuſpicari cœpit eſſe Deũ. Præcognitum enim habebat aliquando venturum. Sed quũ poſt ieiuniũ eſuriẽtem, pati famem perciperet, ratus tam indigna Deum nequaquam velle ſuſtinere, & multominus velle eſſe partum fœminæ, vel fœminea ſugere vbera, aut inuolui faſciis, aut vagire in cunis, ad ſuperbiæ *Diaboli dubitatio.*

pro-

propriæ menſuram etiam Deum ipſum meritus, propria cæcante ſuperbia,cœpit dubitare. Vnde Beda:

Quum hunc poſſe mortalia humanitatis perpeti videret, omne quod de eius diuinitate ſuſpicatus eſt ei faſtu ſuæ ſuperbiæ in dubium venit.Nihil quippe niſi ſuperbum ſapiens, dum hunc eſſe humilem conſpicit, Deum eſſe dubitauit.Nec iis obſtat quod Lucas ſcribit,dicens: Exibant autem dæmonia à multis clamantia & dicẽtia,quia tu es filius Dei, & increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Nam & hoc longè poſt hanc tentationem factum eſt, & CHRISTVS ipſe dæmonibus quantum voluit,& non amplius,innotuit. Non tamen per id quod eſt vita æterna,ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta, ex quibus coniecturam quidem habebant eſſe filium Dei, ſecundum quam quod ex Luca ſcriptum eſt,clamabant.

Luc.4.

Et quum dicitur quòd ſciebant ipſum eſſe Chriſtum, ſcientia pro opinione ſeu coniectura poſita eſt, teſtante Apoſtolo,qui ait:Si enim cognouiſſent,nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.Sed quoniam in eo poſt indicia maieſtatis,infirmitatis humanæ manifeſta ſigna videbãt, non pro certo cognouerunt eſſe Deum.

1. Cor. 2.

M Itaque (vt dictum eſt) tentare Chriſtum diabolus nequaquam auſus fuiſſet, niſi in eo per eſuritionis infirmitatem, quæ ſunt hominis,recognoſceret.

Hilarius.

Vt Chriſtum diabolus obſeruauit.

Accedens, inquit, tentator. Audita enim voce Patris dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, ſequutus fuiſſe creditur Chriſtum, & obſeruaſſe eum in deſerto diebus quadraginta, & exploraſſe quæ ageret: & videns tandem eum eſurire (vt dictum eſt) ad tentandum eum acceſſit, qui (diuina vtique virtute prohibitus) ante nunquam tentandi gratia ad ipſum creditur acceſſiſſe. Porrò tentator iſte (vt etiam dicit gloſſa) fuiſſe creditur tenebrarum princeps, & caput omnium iniquorum, tam hominum videlicet quam dæmonum,angelus quondam ſupremus, idem ipſe qui primum ſuperauerat hominem in paradiſo, vt innuit etiam Auguſtinus. Quod & ipſe Dominus adſtruere videtur in Euangelio, vbi dicit: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.

Tentator quis fuerit.

Ioan.14.

Apparuit autem in forma hominis,vt quaſi humana familiaritate facilius Chriſtum deciperet.Omnia enim quæ

hic

hic de CHRISTI tentatione dicuntur, tantùm corporeis ſenſibus, non autem quacunque mentis vel immutatione vel concuſſione, completa ſunt.

Notandum eſt autem quòd omnis tentatio eſt de aliquo bono, vero ſcilicet, vel apparenti. Quod quidem bonum, aut eſt corporis, de quo eſt concupiſcentia carnis, aut eſt bonum animæ, de quo eſt inanis gloria, ſiue ſuperbia vitæ, aut eſt bonum quod dicimus, fortunæ, de quo nimirum eſt auaritia, ſiue concupiſcentia oculorum. De his tribus ergo diabolus CHRISTVM (hominem vtique cœleſtem) fruſtrà tentauit, de quibus & primum hominem (vtique de terra terrenum) tentatum ſuperauit & vicit. Vnde Gregorius: *Vnde tentamur.*

Antiquus hoſtis contra primum hominem parentem noſtrum in tribus ſe tentationibus erexit, quia videlicet hunc gula, vana gloria, & auaritia tentauit, & tentando ſuperauit, quia ſibi eum per conſenſum ſubdidit. Ex gula quippe tentauit quum cibum ligni vetiti oſtendit, atque ad comedendum perſuaſit. Ex vana autem gloria tentauit, quum dicebat: Eritis ſicut dij. Ex prouecta auaritiæ tentauit, quum diceret: Scientes bonum & malum. Auaritia enim non ſolùm pecuniæ eſt, ſed etiam altitudinis. Rectè enim auaritia dicitur, quum ſupra modum ſublimitas amatur. Sed quibus modis primum hominem ſtrauit, eiſdem modis ſecundo homini tentato ſuccubuit. *Tribus modis cur Chriſtum tentat.*

Primum itaque per gulam tentat quum dicit: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Ecce vt filium Dei ſub dubio vocat, experiri cupiens num vox illa vera fuiſſet, quam è cœlo ſuper ipſum audierat dicentem: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Hoc, inquam, per conuerſionem lapidum in panem, volebat experiri. *Luc. 3.*

Sed quid ſibi vult talis ſermonis exorſus: Si filius Dei es, niſi quia filium Dei cognouerat eſſe venturum, ſed veniſſe per hanc infirmitatem corporis non putabat. Aliud explorantis, aliud tentantis, & ideo profitetur ſe illud credere, & homini conatur illudere. Dic, inquit, vt lapides iſti panes fiant, quaſi dicat: Ecce diu ieiunaſti, & cibo tibi opus eſt. Et quia in hoc deſerto panes haberi non poſſunt, ſi filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Si enim dicis, factum erit. *N Ambroſ.*

Diui-

Origen. Diuini operis aduerſarium pernoſce. Rogato nanque patre à filio panem, nec pro pane lapidem dante, iſte quaſi aduerſarius verſipellis & fallax, vice verſa, pro pane dat lapidem. Sed & vſque hodie lapidem diabolus oſtendit, & hortatur pleroſque, vt pro pane lapidem habeant. Si enim videris hæreticos dogmatum ſuorum mendacia, pro pane comedere, ſcito ſermonem eorum lapidem eſſe quem monſtrat diabolus.

Vt lapis panis fiat.

Ergo tentator hic Chriſtum non de cibis delicatis, quaſi delitiis aſſuetum & carnalem, ſed de neceſſario pane, quaſi virum bonum & ſobrium, qui tamen purus homo eſſet non Deus, tentauit. Verum vbi Chriſtum intendit fallere, fefellit ſemetipſum. Vnde Hieronymus: Duobus contrariis teneris diabole. Si enim ad imperium eius poſſunt lapides panes fieri, ergo fruſtrà eum qui tantæ eſt potentiæ tentas: quòd ſi facere non valet, fruſtrà Dei filium eſſe ſuſpicaris.

Chryſoſt. Proinde verſurus hoſtis qui omnes homines excæcare conatur, in hac tentatione & ipſe à Chriſto (qui Dei ſapientia eſt) fuit excæcatus. Nam ſi perſenſit Chriſtum poſt quadraginta dierum ieiunium eſurire, quur non intellexit eum per illos quadraginta dies non eſuriſſe? Inde enim diſcere debebat verum eſſe deū, quem ex fame verum hominem eſſe cognouerat.

Diabolus vt cæcus.

Sed dicat aliquis: Non magni periculi fuiſſe videtur illa tentatio, quæ vix ad vllam culpam inducere videbatur. Nam famelicum neceſſario pane veſci, non modò non illicitum, imò homini conſtat eſſe præceptum, dicente Domino ad hominem quem recens iam creauerat: De omni ligno quod eſt in paradiſo comede. Et eſt primum præceptum homini à Deo datum. Et tamen ſecundum expoſitionem patrum tentatio hæc ad peccatum gulæ eſt referenda.

Gen. 2.

Reſpondetur: Non ſolùm in affluentia ciborum & voluptate gulæ peccatum committi, ſed etiam ſi quis non iuſto ordine & nimia cum auiditate ſatisfacit ſuæ neceſſitati. Nam & Eſau gulæ vitio, non quidem carnes, ſed coctam lenticulam, auidè nimis affectando, primogenita pariter & paternam benedictionem amiſit. Quum ergo diabolus CHRISTVM cerneret eſurire, eo hunc intendebat impellere, vt concupiſcentia carnis quæ cibum appetebat, peruerſo ordine ſpiritui carnem ante-

In eſca vili eſſe gulam poſſe.

Gen. 25.

anteferret, & vt caro dominatrix ſpiritui imperaret. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum. Vnde rectè monet Sapiens: Fili poſt concupiſcentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præſtas animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. *Gal 5.* *Eccl. 18.*

Molitur itaque diabolus efficere, ne dux & rector ſit in homine ſpiritus, ſed potius ipſa præeat concupiſcentia carnis: quod vbi obtinuerit, de homine ſuperato triumphat, etiam & ſi illud ſub prætextu neceſſitatis efficiat. *Prædicator aſſentator.*

Moraliter de lapidibus panes faciunt molles prædicatores, palpones dicendi potius quàm prædicatores, qui terribiles Dei in ſcripturis increpationes,& grauiſſimas ipſius comminationes, loquentes hominibus placentia,fallaciter mitigant,ſemetipſos miſeri, & alios ſecum in perditionem præcipitantes.Sed & quoties ſuggerit cuiquam diabolus auſterioris vitæ inſtitutum relaxare,ſub prætextu valetudinis pluſquam æquum eſt carni indulgere, vel inchoata ieiunia intermittere, perinde eſt ac ſi dicat: Dic vt lapides iſti panes fiant, id eſt, dura tibi mollifica,& intenſa relaxa.

Cæterum aduerte quòd aſtutus hoſtis de tribus(vt dictum eſt)Chriſtum tentaturus, ab illo vitio cœpit quod homini connaturale, & ob hoc minoris culpæ & facilioris excuſationis eſſe videtur, vt quaſi gradatim artificio tentationis ad grauiora conſcenderet,quod vtique ipſum intendiſſe rei probauit exitus. O

Nouerat nihilominus qualem & quantam perniciem generi humano per gulæ delictum ſuperinduxiſſet. Siquidem ipſa gula à principio cæterorum omnium quaſi ianua extitit ingreſſuſque malorum.

Sed & nunc quis dinumerare ſufficiat, quæ & quàm grauia ex enormitate gulæ, quaſi ex quadam radice peſtifera, criminum germina pullulent? Vnde Rupertus: *Gula perniciosa.*

Sanè peſtis hæc, permaxima eſt vexatio generis humani, ex qua ſuboriuntur plurima ſæua atque mortifera vitia carnis.

Et hæc iniquitas accidit ex radice peccati,quo primus homo vetitum lignum momordit. Quod vtique noſtrum hoc vitium Dei filius homo factus in ſemetipſo

puniuit,

puniuit, & emendauit. Primum, per hoc quòd quadraginta diebus & totidem noctibus ieiunauit, deinde per hoc quòd quum eſuriret comedere renuit ad ſuggeſtionem tentatoris.

P Eatenus ſanè nullum Chriſtus miraculum fecerat. *Miraculum diabolus primus petit.* Præcognitum autem habebat diabolus, Dei filium quū foret homo factus, miracula multa facturum. Vnde & hunc iam primum aggreſſus, mox ad miraculum faciendum ex ipſius inedia occaſione ſumpta ſollicitat, primúſque omnium à Chriſto miracula poſtulauit. Verum ille lapides in panes conuertendo ad petitionem diaboli miraculum facere noluit. Siquidem opera ſuæ diuinitatis facienda nequaquam erant ad ſuggeſtionem diaboli, ſed ſecundum diuinitatis propoſitum facienda erant pro vtilitate credentium, & ad gloriam Dei. Sed nec ſupplicat diabolus Chriſto, ſed tentat.

Primum Chriſti miraculum petente matre. Porrò ſignorum ſuorum initium Dominus anno reuoluto ad petitionem ſuæ piæ matris erat facturus, ac ſi ipſius dilectioni ſuorum mirabilium primitias dedicaret. Nam eſto quòd lapides conuertiſſet in panes, nequaquam tamen propter hoc in eum diabolus credidiſſet, gloriatus autem fuiſſet quòd ad ſuam inſtantiam primum ſuum miraculum Dominus edidiſſet.

Nec Dominus ipſe gloriam ſuam manifeſtaſſet, ſi ad inſtinctum diaboli lapides facti fuiſſent panes, ſicut poſtmodum in eo gloriam ſuam manifeſtauit, quòd ad eius *Ioan. 2.* nutum aqua in vinum verſa eſt. Nam vbi hoc fecit initium ſignorum, & ſic manifeſtauit gloriam ſuam, non inanis fuit gloria, ſed gloria cum fructu: quem fructum protinus Euangeliſta quaſi præſentat, dicens: Et crediderunt in eum diſcipuli eius. Sed (vt dictum eſt) non crederet in eum tentator inſidioſus, aduerſarius antiquus, ſi in panes lapides conuertiſſet.

Diaboli commertium euitandum. Quòd ſi dicas: Nobis ad fidem vel ad cognoſcendum Dei gloriā profuiſſet, qui legeremus, ſi ita factum fuiſſet. Imò hoc magis nobis ad Dei gloriam prodeſt, quod legimus quia teſtimonium ſuæ diuinitatis Dei filius diabolo cōmunicare dedignatus eſt. Sed nec vllo modo cōueniebat vt vel diabolus ipſe hinc gloriaretur, quòd non niſi per ipſum Chriſtus ſigna facere cœpiſſet: vel ipſi Phariſæi poſtmodū omnia ipſius ſigna hinc calumniarentur, mētituri quòd auctore diabolo omnia ſua opera faceret, auſpiciis

ſpiciis miracula facere primum cœpiſſet.

Hactenus audiuimus diabolum Chriſto inſidiantem, audiamus iam Chriſtum inſidiatoris laqueos vitantem. Audiuimus diaboli aſtutiam Chriſtum dominum impudenti arrogantia tentantis, attendamus nunc Chriſtum (vtique Dei ſapientiam) tentantis dolum confutantem. Sequitur:

Qui reſpondens dixit: Scriptum eſt, Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.

Non in ſolo pane, inquit, viuit homo. Terrenis cibis terrenum alitur corpus, anima verò rationalis diuino verbo ad bonam habitudinem ſpiritus vigoratur. Non enim naturam incorpoream (id eſt animam rationalem) corpus (id eſt, cibus corporeus) alit. Sed nec virtus alitur pane, nec per carnes bene ſe habet anima & pingueſcit. Aliis epulis vita ſublimis educatur & creſcit. Et vtique Dei verbum animæ fidelis cibus & vita eſt. Fides enim qua viuit quiſquis Deo viuit, ex Dei verbo eſt. — Q *Cyril.* *Animæ cibus.*

Ergo cui Dei verbum deeſt, huic etiam & fidem deeſſe neceſſe eſt & vitam. Vnde & Dominus ipſe in Euangelio infideles mortuos appellat, dicens diſcipulo: Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Vnde ſicut humanum corpus ſine terreno cibo non viuit, ita & anima ſine Dei verbo viuere Deo non poteſt. — *Mat 8.* *Gregor.*

Eſt autem quod in hac tentatione dominica conſyderare debeamus. Quia tentatus à diabolo Dominus, ſacri eloquij præcepta reſpondit, & qui eo verbo quod ipſe erat, tentatorem ſuum mergere in abyſſum poterat, virtutem ſuæ potentiæ non oſtendit, ſola diuinæ ſcripturæ præcepta edidit, quatenus ſuæ patientiæ nobis præberet exemplum, vt quoties à prauis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam potius excitemur quàm ad vindictam. Penſate quanta eſt patientia Dei, quanta impatientia noſtra. Nos ſi iniuriis aut aliqua læſione prouocamur furore permoti, aut quantum poſſumus noſmetipſos vlciſcimur, aut quod non poſſumus facere minamur. Ecce aduerſitatem diaboli Dominus pertulit, & nihil ei niſi manſuetudinis verba reſpondit, portat quem punire poterat, vt hoc in laudem eius altius creſceret, ſi hoſtem ſuum non extinguendo, ſed interim patiendo ſuperaret. — *Modus quo tentatori reſiſtas.*

V Scri-

Deut.8. Scriptum eſt,inquit,videlicet in lege Domini:Nõ in ſo-
Ambroſ. lo pane viuit homo,ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Vides quo genere vtatur armorũ,quo hominem à ſpiritualis nequitiæ incurſione defendat aduerſum incitamenta gulæ. Non enim quaſi Deus vtitur poteſtate, quid enim hoc mihi profuiſſet?Sed quaſi homo commune ſibi accipit auxilium,vt pabulo diuinæ lectionis intentus, famen corporis negligat, alimentum verbi cœleſtis acquirat.Non enim poteſt qui verbum ſequitur totus circa panem verſari terrenum.Nam humanis diuina præſtare non dubium eſt. Dum ergo Dei verbo diaboli tentamenta Chriſtus confutat,oſtendit vtique eadem armatu-
Ephe.6. ra per nos illi fore reſiſtendum.Vnde & Apoſtolus quum permiſiſſet: Induite vos armaturam Dei vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias diaboli, tandem ſubiunxit: Et gladium ſpiritus(ſubauditur accipite)quod eſt verbum Dei.

Diabolus quo gladio læditur. Hoc enim gladio diabolus læditur, quum per illum à corde peccatoris, quaſi vel ſerpens ex antro, vel quaſi à ſpelunca ſua latro, vel quaſi tyrannus ab aula, non quidem ſua, ſed quam fraude occuparat, vel quaſi à Dei templo idolum, vel quaſi ſpurcus adulter thalamo alieno exigitur & fugatur.

R Tum inſuper vel maximè verbi gladio diabolus læditur, quum per illud (non ſecus ac per gladium) errorum & hæreſum laquei (quos inſipientium pedibus tetendit) deprehenſi diſſipantur, quo etiam verbi gladio delictorum retia, & arma ſcandalorum (quibus innumeros conficit)franguntur & tolluntur è medio.

De hoc plura, dominica vigeſimaprima poſt Pentecoſten, Homilia ſecunda ſuper Epiſtolam.

Cæterum ex huiuſmodi Chriſti reſponſo, vtique ex Dei lege deprompto, intelligere nequiuit diabolus num ille Dei filius eſſet, nec ne. Verum eſſe tamen & irreprehenſibile domini hoc reſponſum ignorare non potuit. Quur enim Dei verbo homo viuere non poſſet, qui Dei verbo creatus eſt? Paſcit enim eos verbo ſuo cum quibus loquitur Deus. Siquidem abſque vllo corporali alimento bis quadraginta diebus & totidem noctibus Moyſes colloquio ſermonis Dei ſuſtentatus eſt.

Quibus bona opera tua celes. Porrò per hoc quòd Chriſtus diabolo innoteſcere noluit,docemur opera noſtra iis debere abſcondere, penes quos nullum ædificationis fructum ſunt allatura.

Quin

Quin & alia doctrina perutilis hinc colligitur,ne videlicet (quæcunque etiam neceſſitas vrgeat) vnquam diabolo quicquam credamus, qualecunque etiam ſit quod dixerit. Siue enim veritatem dicat, ſiue confingat mendacium, nihil aliud quàm vt fallat, intendit. Ideo enim CHRISTVS quum dæmonia clamarent eum eſſe Chriſtum, increpans non ſinebat ea loqui, vt nos doceret illorum nos omnino vitare cõmertia, & ne vnquam(quacunque etiam ſperata vtilitate) viliſſimorum ſpirituum præſidia captaremus. *Luc.4. Diaboli vitanda commertia.*

¶Circa ſecundum videlicet, quemadmodum tentator prima tentatione ſua confutata,rurſus tentando ſuadere auſus eſt Domino inanem gloriam,in litera ſubditur:

Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi,& dicit ei: Si filius Dei es,mitte te deorſum.

Videns diabolus quòd ex CHRISTI reſponſione nihil certum haberet, num ipſe eſſet Dei filius, nec ne, ait intra ſe:Iſte qui fame non vincitur,& ſi nõ eſt filius Dei, tamen homo ſanctus eſt. Poſſunt autem homines ſancti poſtquam omnem vicerint corporis neceſſitatem,per vanam gloriam peccare. S

Itaque aſſumpſit eum in ſanctam ciuitatem, id eſt, Ieruſalem, quæ propter Dei vnicum illud & famoſum toto orbe templum,Deíque cultum & ſacrificia,ciuitas ſancta dicebatur.

Quòd autem Chriſtũ aſſumpſiſſe memoratur dupliciter poteſt intelligi, id eſt, vel quod ipſum ſuſtulerit, ſicut B.Gregorius intellexiſſe videtur,cùm dicit:Sed ecce cùm dicitur Deus homo,vel in excelſum montem,vel in ſanctam ciuitatem à diabolo aſſumptus, mẽs refugit,humanæ hoc audire aures expaueſcunt. Quum tamen nõ eſſe incredibilia iſta cognoſcimus,ſi in illo & alia facta penſamus. Certè iniquorũ omnium diabolus caput eſt,& huius capitis membra ſunt omnes iniqui.An nõ membrum diaboli fuit Pilatus? An non membra diaboli Iudæi perſequentes,& milites crucifigẽtes fuerunt?Quid ergo mirum ſi ab illo ſe permiſit aſſumi, qui ſe pertulit etiam à membris illius crucifigi? *Chriſtus vt à diabolo aſſumptus.*

Vel aliter poteſt intelligi,id eſt,per concomitationem,

Luc.18. ſicut & illud: Adſumpſit Ieſus duodecim diſcipulos ſuos.
Mat.17. Et iterum: Adſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem. Verum quocunque modo aſſumptionem hanc accipias, non ex imbecillitate Domini fuit quòd hunc aſſumpſit, ſed de ſuperbia inimici. Habet autem Lucas: Et duxit illum in Ieruſalem. Sequebatur planè quaſi athleta ad tentationis certamen ſponte proficiſcens, & quodammodo loquebatur. Duc quò vis, inuenies me in omnibus te fortiorem. Itaque quem gula ſuperare non poterat, tentat nunc de vana gloria, ſi fortè illum vel ipſa victoriæ ſuæ iactantia deiicere queat.

Origen. Tentat Chriſtum de vana gloria.

Et ſtatuit eum, inquit, ſuper pinnaculum templi. Si pinnaculum templi tectum templi (quod planum erat) accipias, conſtat quia centum viginti cubitos habebat altitudinis. Erant enim in ipſa æde templi manſiones tres ſubalternatæ. Prima à pauimento vſque ad primum tabulatum, altitudinis cubitorum triginta.

Templi altitudo.

Secunda à primo tabulatu vſque ad tabulatum ſecundum, etiam cubitorum triginta.

Tertia erat à ſecundo tabulatu vſque ad tabulatum tertium, ſupra quod erat tectum in plano poſitum, vt dictum eſt, & hæc manſio erat cubitorum ſexaginta. Porrò vnumquodque tabulatum ſiue ſolarium, habebat in circuitu templi exterius proprium ſuum deambulatorium.

Et dicit ei. Primo loquutus fuerat Chriſto, quaſi compatiens eſurienti, nunc quaſi eius gloriam quærẽs loquitur, dicens: Si filius Dei es. In omnibus iis tentationibus hoc agit, vt intelligat ſi filius Dei ſit, ſed Dominus ſic reſponſionem temperat, vt eum relinquat ambiguum.

Mitte te deorſum. Verè hæc diabolica vox eſt, qua mentem hominis de gradu meritorum altiore præcipitare conatur. Simul infirmitatem ſuam diabolus malitiámque deſignat, quia nemini poteſt nocere, niſi ſe deorſum ipſe miſerit. Nam qui relictis cœleſtibus terrena eligit, voluntarium quoddam præcipitium vitæ labentis incurrit. Simul quoniam telum ſuum primum diabolus vidit obtuſum, qui omnes homines propriæ ſubiecerat poteſtati, pluſquam hominem cœpit iudicare. Transfigurat ergo ſe velut in angelũ lucis, & de ipſis diuinis ſcripturis laqueum parat. Vnde ſubditur:

Ambroſe Vocé diaboli perno ſce.

Scriptum eſt enim: Quia angelis ſuis mandauit de te, & in manibus

nibus tollent te,ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

Qui in priore pugna fuerat à Domino per ſcripturam conclufus & confutatus,iam & ipſe tentando Dominum etiam ſcripturam allegauit diabolus. Vbi Origenes:Vnde tibi diabole ſcire quod iſta ſcripta ſunt? Nunquid legiſti Prophetas,vel eloquia diuina? Legiſti quidem, non vt ipſe ex lectione eorum melior fieres, ſed vt de ſimplici litera eos qui amici ſunt literæ interficias? Scis enim quia ſi de aliis eius voluminibus loqui volueris, non decipies. T *Diabolus ſcripturã allegat.*

Non ergo te capiat hæreticus,quia poteſt de ſcripturis aliqua exempla proferre.Vtitur enim & diabolus ipſe teſtimoniis ſcripturarum,non vt doceat,ſed vt fallat. *Ambroſ.*

Sed vide quemadmodum & in ipſis ſcripturarum teſtimoniis verſipellis eſt.Vult enim minuere gloriam Saluatoris,quaſi angelorum indigeat auxilio, nempe offenſurus pedem,ſi nō eorum manibus ſubleuetur.Hoc enim teſtimonium, non de Chriſto, ſed de quolibet homine iuſto ſcriptum eſt.Neque enim indiget angelorum auxiliis,qui maior angelis & dominus eſt angelorum. Quin potius diſce diabole, quòd niſi Ieſus angelos adiuuaret, offenderent ipſi pedem ſuum. Et tu propterea quaſi fulgur de cœlo cecidiſti,quia credere in Dei filium noluiſti. *Scripturã vt peruertit.*

Itaque malè interpretatur ſcripturas diabolus.Certè ſi verè de Saluatore ſcriptum nouerat,debuerat & illud dicere quod in eodem Pſalmo contra ſe ſequitur: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. De angelorum auxilio quaſi ad infirmum loquitur, de ſui conculcatione quaſi tergiuerſator tacet. Cur ergo hoc diſſimulat, niſi quia ipſe eſt aſpis, & baſiliſcus, leo & draco? Ipſe, inquam, hæc omnia eſt, quem Chriſtus in tentationibus ſuperatum conculcauit. *Beda.*

Sed & hanc diaboli ſuggeſtionem,vanam prorſus & futilem fuiſſe conſtat.Quod patet,Primo,nam ſi ſe de pinnaculo tēpli Dominus præcipitaſſet,nullus hoc diuinitatis inſigne fuiſſe credidiſſet,ſed vanitatis & temeritatis. *Diaboli ſuggeſtio futilis.*

Secundò, ſi Deus ipſe eſt, irrationabile eſſet, ſi is qui ratione & ſapientia regit & diſponit vniuerſa,ſine vlla vtilitate de alto ſeſe præcipitem daret.

Tertiò, quia ex eo quod ſcriptum eſt: Angelis ſuis Deus mandauit de te, non probatur quòd ſe Chriſtus Dei filius debeat præcipitare.

Deniq; quia ſcriptura induċta,nō eſt ad diaboli propoſitum,quū non de Chriſto intelligenda ſit(vt iam dictum eſt)ſed de viro iuſto.Non enim Chriſtus manibus portatur angelorum,qui & angelos ipſe portat,ſicut & omnem

Heb.1. creaturam.Portans enim eſt omnia verbo virtutis ſuæ.

Eſt ergo ſcripturæ illius ſenſus:Angelis ſuis(qui vtique adminiſtratorij ſpiritus ſunt)Deus mandauit vt de te,viro iuſto,ſpecialem gerāt ſolicitudinem.In manibus tollēt te,id eſt,ſuis fulcient auxiliis & cuſtodiēt,ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Nomine pedis affectum mentis intellige.Angeli etenim ſancti,iuſtum virum cuſtodiunt ne offendat quum ei occaſio peccandi fuerit ſubminiſtrata.

Porrò Dominus diuinitatis ſuæ maieſtate celata,diabolicæ verſutiæ prudēter occurrit, & inimicū ex ſcripturis peruerſè allegatis pugnātem,legitimo intellectu,ſcripturarum vincit exemplis. Sequitur enim:

Ait illi Ieſus rurſum : Scriptum eſt , Non tentabis Dominum Deum tuum.

Deut.6. Falſas de ſcripturis diaboli ſagittas, veris ſcripturarum
V clipeis frangit. Et notandum quòd neceſſaria teſtimonia
Beda. de Deuteronomio tantum protulerit, vt ſecundæ legis ſacramenta monſtraret.

Non tentabis, inquit,Dominum Deum tuum. Suggerebatur enim tanquam homini vt ſigno aliquo exploraret ipſe quantus eſſet,& quàm multum apud Deum poſſet.Quod facere nefas eſt.

Deum nō eſſe tentandum. Quum enim habet homo quod pro ſe faciat, nequaquam tētare debet Dominum Deum ſuum. Nam & ipſe Saluator tueri poterat diſcipulos ſuos,quibus tamen ait: Si vos perſequuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam.

Cuius rei prior ipſe exēplum præbuit.Nam quum poteſtatem haberet ponēdi animam ſuam, nec eam poneret niſi quū vellet,in Ægyptū tamen infans portātibus

Mat.10. parentibus fugit. Et ad diem feſtum non euidenter,ſed
Ioan.7. latenter aſcendit,quum tamen alias palam Iudæis etiam iraſcentibus,& de inimiciſſimo animo audiētibus loqueretur,nec tamen valentibus in eum mittere manus,quia

Ioan.10. nondum venerat hora eius. Qui ergo palam docendo & arguendo , & tamen inimicorum rabiem valere in ſe aliquid non ſinendo,Dei demōſtrabat poteſtatem,idem tamen fugiendo & latendo hominis infirmitatem inſtrue-

bat.

bat,ne Deum tentare audeat(ſicut iam dictũ eſt)quando habet quod faciat,vt quod cauere oportet,euadat Diabolicum enim eſt ſeipſum iniicere ad pericula, & tentare ſi eripiat Deus. Non enim tentantibus largitur Deus auxilia,ſed in eum credentibus. Vnde & quum quidam tentantes ſignum de cœlo quærebant,miraculum eis nullum oſtendit,ſed magis hoc dixit:Generatio praua & adultera ſignum quærit,& ſignum non dabitur ei. *Chryſoſt.* *Mat. 12.*

Porrò inter hæc (inquit Chryſoſtomus) aſpice quomodo non turbatus eſt Dominus,imò de ſcripturis humillimè cum iniquo diſceptat,& conformare CHRISTO pro poſſe. Nouit diabolus arma Chriſti, quibus ſuccubuit. Ex manſuetudine eum cepit,ex humilitate deuicit. Tu quoq; quum videris hominem effectum diabolum, & tibi obuiantem,eo modo deuincas. Doceas animam tuam formare os condecens ori Chriſti. Sicut enim quum Romanus forſan reſidet iudex,non exaudiet reſponſum ignorantis eo modo loqui, ſic & CHRISTVS niſi ſuo modo loquaris non exaudiet te,nec vacabit tibi. *Chriſtus vt vicit.*

Sanè quod hic dicit:Scriptũ eſt,Nõ tentabis dominum Deum tuum. Et poſtmodum:Dominum Deum tuũ adorabis,& illi ſoli ſeruies,nõ ſic accipiendũ eſt, tanquam ipſe diabolum corrigere voluerit,& ſic eum docere,ac ſi diceret:O diabole,noli me tẽtare dominũ Deum tuum,quia ſcriptura tibi contradicit,& ab hoc te compeſcere intẽdit. Rurſus tu mihi dicis:Hæc omnia tibi dabo ſi cadens adoraueris me,ſed tu potius me dominum Deum tuũ adorare debes,quia ſcriptura dicit tibi:Dominum Deum tuum adorabis,& illi ſoli ſeruies. Hæc vel ſuſpicari nimis abſurdum eſt. Nunquid enim Deus aut Dei filius, diaboli deus aut dominus vocari dignatur? Abſit hoc. Magnæ eſt gratiæ dominũ Deum creatorẽ omniũ, velle cuiuſpiã vocari Deum. Vnde Apoſt. quum de fide patrũ multa fuiſſet præclara loquutus,fide,inquiẽs,qui vocatur Abrahã obediuit in locum exire quẽ accepturus erat in hæreditatẽ, & exiit neſciens quò iret,poſtmodum ſic intullit:Ideo nõ confunditur Deus, vocari eorũ Deus,parauit enim illis ciuitatẽ. Quòd ſi nec diaboli confunditur vocari Deus aut dominus,quæ gratia,vel quæ beatitudo reſonat in hoc dicto de patribus,ideo non cõfunditur Deus vocari eorum Deus? Quã igitur dicit diabolo: Scriptum eſt, Dominũ Deum tuũ adorabis,& illi ſoli ſeruies,vel nõ tentabis Dominum *Rupert.* *Deus, nequaquam diaboli Deus.* *Heb. 11.*

Deum tuum,quum,inquam,dicit:Scriptum eſt,ſubaudiendum eſt,homini,quia revera non diabolo,ſed homini ſcriptum eſt,quicquid loquitur aut præcipit lex.Eſt ergo ſenſus.Nec ego homo,nec quiſquam alius homo tibi aurem præbere debet, vt tentet dominum Deum ſuum, ſiue vt cadens te ô diabole adoret,ſed audire debet vocem ſcripturæ dicentis, non tentabis, & ſolum dominum Deum tuum adorabis.

¶Circa tertium,id eſt, quemadmodum diabolus Chriſtum ſollicitare præſumpſit ad auaritiam,ſubditur:

Iterum adſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi,& gloriam eorum.

X Proceſſit ergo tandem diabolus tentare Chriſtum de eo quod iam non eſt ſpiritualium virorum,ſed carnalium prorſus & mundanorum, videlicet vt diuitias & huius mundi gloriam cum Dei contẽptu cõcupiſcat. Vnde nec vt in duabus præcedentibus tentationibus iam dixit, ſi filius Dei es. Nam quod nunc ſuggerit nequaquam poteſt à viris ſpiritualibus concupiſci. Ait ergo Euangeliſta:

Vt omnia regna mũdi diabolus oſtendit. Iterum adſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde,& oſtendit ei omnia regna mundi.Quod non ſic eſt intelligendum,quaſi oſtẽderit ei perſpectibiliter & ſingulatim ipſa regna, ciuitates & populos mundi, ſed mundi partes in quibus vnumquodq; regnũ ſitum eſt.Verbi gratia,extento indice.Verſus illam mundi partem eſt Grçcia, illic verò Ægyptus,ibi Italia: hic Syria,illic Armenia,illic Perſis,ibi Hiſpania,illic India,& ſic de aliis.Vbi Theophylactus:Qualiter oſtẽdit ei omnia regna orbis terræ?Quidam dicunt, quod mente ei hæc oſtenderit. Ego autem dico quòd ſenſibiliter & in phantaſia apparere fecit.

Rupert. Sed quo modo homini Chriſto omnia regna mundi & gloriam eorum diabolus ſimul oſtendere potuit,& (vt ait Lucas) in momento tẽporis?Neq; enim natura rerum ſiue oculorum hoc admittit,vt de quolibet quantũuis excelſo monte cuncta mundi regna,regnorũmque omnium gloria ſimul & in momento poſſit ab homine perſpici. Nihil tale vſpiam ſacra ſcriptura geſtum meminit.

Dia.lib.2. c.35. Refert beatus Gregorius Papa de vitæ venerabilis viro nomine & gratia Benedicto, ꝙ dum quieſcentibus fratribus,inſtans vigiliis,nocturnæ orationis tempora præueniſſet,

niſſet,ad feneſtram ſtans & omnipotentem dominum deprecans,ſubitò vidit fuſam lucem deſuper cunctas noctis tenebras effugaſſe,tātóque ſplendore clareſcere,vt diem lux illa vinceret,quæ inter tenebras radiaſſet. Mira autem valde res in hac ſpeculatione ſequuta eſt,quia (ſicut poſt ipſe narrauit) omnis etiam mundus velut ſub vno ſolis radio collectus,ante oculos eius adductus eſt.

Verum illa res admirationem habet aliam,quia (ſicut ait idem) animæ videnti creatorem anguſta eſt omnis creatura,& quòd ante illius ſancti oculos collectus fuiſſe mundus dicitur,hoc egit cum homine omnipotēs Deus, & non cœlum & terra contracta eſt, ſed videntis animus dilatatus eſt , qui in Deo raptus videre ſine difficultate potuit omne quod infra Deum eſt. Et addit:

In illa ergo luce quę exterioribus oculis fulſit,lux interior in mente fuit,quæ videntis animū,quia ad ſuperiora rapuit,ei quam anguſta eſſent omnia inferiora mōſtrauit. Quum hæc dicit,palam adſtruit,quia proſpectus ille magis mentis q̃ oculorū fuit.Illud mirantes veneramur,quod egit cum homine omnipotens Deus de iſto verò quid dicemus,quod circa hominem Dei filiū tentator egit diabolus?Si qua nobis ſcriptura narraret ſimiliter eum feciſſe circa quemlibet hominū,vt in momēto temporis mundum illi oſtenderet vniuerſum , non dubitaremus dicere, oſtenſionem ſpiritualis nequitiæ viſúmq; fuiſſe phantaſticum. Sed nunquid & hunc hominem , quem explorabat vtrū eſſet filius Dei per ſuas phantaſias diabolus eſt auſus adgredi?Animus fidelis hoc vel cogitare perhorreſcit.

Sed ne abhorreſcas,quia quantò maior tentatoris iniuria,tantò glorioſior patientia victoris. Confer phantaſias eiuſmodi cum phantaſiis quas patimur quoties tentamur de omni quod in mūdo eſt,ex cōcupiſcentia carnis,& cōcupiſcentia oculorum , & ſuperbia vitæ. Quotuſquiſque noſtrum eſt qui non in tentatione qualicunque concupiſcentiæ lenocinio mulceatur, fortè etiam inuitus ? Nec mirum.Nam nos phantaſias intus patimur,eiuſmodi autem phantaſiæ quæ de foris veniunt, vel foris fiunt , aliquando non ſolùm non delectant, verum etiam ſenſibus corporis moleſtæ ſunt:& ſi à tentatione huic filio hominis adductæ ſunt,indubitanter abſque peccato eius & acceſſerunt & receſſerunt,vt dicas cum Apoſtolo,tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.

Quum autem in momento temporis omnia regna orbis terræ.i.ſecularia omnia & terrena à diabolo Chriſto monſtrantur,non tam aſpectus celeritas indicatur,quam caducę fragilitas poteſtatis exprimitur. In momento enim cuncta illa coram deo prætereunt,Quid enim ſeculi poteſt eſſe diuturnum,quum ipſa diuturna non ſunt ſecula? Sequitur:

Et dicit ei:Hæc omnia tibi dabo,ſi cadens adoraueris me.

Y Apud Lucam dicitur:Et ait illi : Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam , & gloriam illorum , quia mihi tradita ſunt,& cui volo do illa.In vtroque mentiebatur, quia neque habebat,nec ea cōferre poterat quibus carebat.Nullius enim horum obtinet poteſtatem,ſed ad pugnam tantum aduerſarius eſt derelictus.

Diaboli & arrogātia & mendacium.

Beda. Adrogans ergo & ſuperbus etiam hoc de iactantia loquitur, non autem quòd in toto mundo habeat poteſtatem,vt poſſit omnia regna dare diabolus, quum ſciamus pleroſque ſanctos viros à Deo reges factos.Et apud Apoſtolum legis,quia omnis poteſtas à Deo eſt.A Deo enim eſt poteſtatum ordinatio,à malo ambitio poteſtatis. Nec eſt poteſtas mala,ſed is qui malè vtitur poteſtate. Quid ergo?bonum ne eſt vti poteſtate?ſtudere honori? Bonum eſt vtique ſi poteſtas deferatur, non autem ſi eripiatur. Diſtingue tamen hoc ipſum bonum. Alius enim eſt bonus poteſtatis vſus in ſeculo , alius vſus perfectæ virtutis. Bonum eſt enim Deum quærere & cognoſcendæ diuinitatis ſtudium nullis occupationibus impedire.Quòd ſi is qui Deum quærit, propter fragilitatem carnis & mentis anguſtias ſæpe tentatur,quantò magis qui ſeculum quęrit his obnoxius eſt?Docemur ergo ambitionem deſpicere,eò quòd diabolicæ ſubiacet poteſtati.Proinde poteſtatis ambitio coniunctum ſibi , & quaſi domeſticum habet periculum, quandoquidem vt aliis dominetur, prius ipſa ſeruit, curuatur ad obſequium vt honore donetur. Et dum ambitioſus vult eſſe ſublimior,vilior fit ſimulata humilitate.

Rom. 13.
Ambroſ.

Diabolus ergo dicēs ſua eſſe omnia,& ſibi tradita, mēdacium loquutus eſt, videlicet de proprio , quia mendax eſt,& mendacij pater. Domini enim eſt terra & plenitudo eius.Sed & ipſi Deo contradicit,qui ait:Meus eſt enim orbis terræ & plenitudo eius. Fruſtra autem ſuo mendacio ſatagebat CHRISTVM ſeducere,dicens :Hæc omnia

tibi

tibi dabo,ſi cadens adoraueris me. Ergo qui adoraturus eſt diabolum, ante corruit. Diabolum autem eos quodammodo adorare neceſſe eſt, qui mundanæ poteſtatis ſectantur ambitionem.

Sed quo modo tu(inquit Cyrillus) cuius ſors inextinguibilis flamma eſt, omniū Domino quæ ſua ſunt ſpondes.Putas tui cultorem habere eum,cuius metu tremunt vniuerſa.

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Tunc dicit ei Ieſus:Vade ſathana.

Hic ponitur tentatoris per Chriſtum victorioſa ſuperatio.Vbi duo notantur. Vnum eſt,tentatoris abire iuſſi confutatio. Alterum eſt,miniſtrantium Chriſto angelorum acceſſio,ibi:Et ecce angeli. Circa primum dicit:Vade ſathana, videlicet in ignem inferni,qui paratus eſt tibi,& angelis tuis. Nimia ſanè diabolus ſibi adrogauerat, dum non ſolum omnia regna mundi in ſua mentitus eſt eſſe poteſtate, ſed inſuper pro Deo ſe haberi, & cultum qui ſoli Deo debetur,impudenter ſibi petebat deferri. Z *Diaboli arrogantia.* *Hieron.*

Quum ergo ſe iam nequitiámque ſuam, ſed & extremam ſuam ſuperbiam prodidiſſet, meritò hoc reſponſi accepit : Vade ſathana. Hoc eſt: Nunc à me hinc abi aduerſarie Dei, neque vltrà tentando progrediaris. Porrò Dominus, qui nec in prima tentatione, nec in ſecunda, exprobrationis verba in diabolum protulerat, ſuo nos informat exemplo, vt proprias iniurias æquanimiter toleremus,impietatem verò in Deum nec audire ſuſtineamus. Sequitur:

Scriptum eſt enim : Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

Hoc in Deuteronomio(quod Latinè ſonat,ſecūda lex) ſcriptū habetur.Notādum ergo,quia cuncta,quibus tentatorem relidit,teſtimonia,tantum è Deuteronomio ſumit(ſicut iam dictū eſt)id eſt,ſecūda lege:ſicut & ipſe alter ſiue ſecūdus Iſrael eſt,& dicitur,iuxta quod per Oſee dictum eſt : Quia puer Iſrael, & ego dilexi eum. Cui & hæc ſecunda lex poſita eſt. Nam illi primo Iſrael populo præuaricatori poſita eſt lex ceremoniarū carnalium,circa quarum ritum cæteri libri Moyſi verſantur. In iſto verò primo Deuteronomij libro,id eſt,ſecundæ legis,ferè nihil de ceremoniis agitur, ſed cuncta ſunt præcepta iuſtitiæ, præcepta charitatis.Vnde & cuncta ferè ad perſonam numeri *Rupert.* *Oſee 11.*

meri ſingularis familiariter dicuntur, ea videlicet; quæ ſpiritualia continent myſteria vitæ & ſalutis,& ſic cætera Iſrael compellatur quaſi vnus homo, quia hic verè futurus erat vnus homo, qui fideliter & perfectè cuncta perſolueret quæcunque Deo debebat homo.

Ille priſcus Iſrael tentatus pro parte reproborum,inuentus eſt infidelis.Iſte verò ſecundus Iſrael tentationes & ipſe in deſerto ſuſtinens,inuentus eſt fidelis.

Ait ergo cõfutans impudẽtiam tentatoris:Scriptũ eſt, nimirũ omni homini,vnde etiam & mihi qui homo ſum, *Auguſt. cõtra Arrium.* Dominum Deum tuum adorabis.Tu verò Deus non es, ſed Dei aduerſarius.Dominus autem Deus noſter eſt ipſa trinitas,qui ſoli ſeruitutem pietatis iure debemus.

Beda. Quærat aliquis,quomodo cõueniat quod hic præcipitur,ſoli Domino ſeruiẽdum,cum Apoſtoli verbo,qui dicit:Per charitatem ſpiritus ſeruite inuicem? Sed huic facile Græcæ linguæ origo ſatisfacit, in qua ſeruitus duobus modis,ac diuerſa ſignificatione ſolet appellari: dicitur *Latria & dulia diſferunt.* enim latria,dicitur & dulia.Sed dulia intelligitur ſeruitus cõmunis,hoc eſt,ſiue Deo, ſiue hominibus, ſiue cuilibet rerum naturæ exhibita: à qua etiam ſeruus, id eſt, dulus Græcè nomen accepit, ſecundum quam iubemur ſeruire inuicem.Latria autem vocatur ſeruitus illa, quæ ſoli diuinitatis cultui debita, nulli eſt participanda creaturæ. Vnde & idololatræ nuncupãtur hi,qui vota, preces,& ſacrificia quæ vni Deo debuerãt,idolis impendunt.Hac autem ſeruitute debemus vni ſoli Deo ſeruire. Subditur:

Tunc reliquit eum diabolus.

Chryſoſt. Non reliquit eum quaſi præcepto ipſius obediens, ſed pulſus authoritate iubentis.Quod vtiq; ad noſtram proficit conſolationem, quia non tentat nos diabolus quantum vult,ſed quantum à Deo permittitur.Dicit Lucas:Et conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo *Ambroſ.* vſque ad tempus. Quia non tentaturus, ſed apertè eum expugnaturus poſtea aduenit.Vnde ipſe Chriſtus immi- *Ioan. 14.* nente iam paſſione ſua,dixit: Venit enim princeps mũdi *Beda.* huius,& in me non habet quicquam.

Diabolus tentãs vt cedit. Vides itaq; diabolũ non eſſe in ſtudio tẽtandi pertinacem,ſed cedere ſolere veræ virtuti.Et ſi inuidere nõ deſinat,tamẽ infeſtare formidat,quia freqũtius refugit triũ- *Gregor.* phari.Audito enim Dei nomine receſſit(vt dictum eſt)vſque ad tẽpus.Sæpe enim antiquus hoſtis poſtquam mẽti

noſtræ

noſtræ tentationum certamen inflixerit, ab ipſo ſuo certamine ad tempus recedit. Non vt illatæ malitiæ finem præbeat, ſed vt corda quæ per quietem ſecura reddiderit, repentè rediens, facilius inopinato irrumpat.

¶ Circa ſecundum, quod eſt Chriſto miniſtrantium angelorum acceſſio, ſequitur:

Et ecce angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

Præcipiente domino abſceſſerant, vt dominum tentandi diabolo locus eſſet. Sed & ideo eum reliquerant, vt glorioſior eſſet Chriſti de hoſte victoria, qui ſolus hūc ſine cuiuſquam adminiculo ſuperaſſet. Vnde autē ei miniſtrauerint, in litera non habetur. Quia tamen eſurieriebat, veriſimile eſt quòd miniſtrauerunt ei cibum & potum, ſicut & quondam angelus miniſtrauerat Heliæ itidem in deſerto. Miniſtrabant ergo ei angeli, ſicut vero domino proprij ſerui. Ex quo etiā vera Chriſti patet diuinitas, nēpe cui ſe angeli recognoſcunt eſſe ſubiectos. Porrò ſuprà naturam angelicā nulla alia eſt natura niſi diuina. *Chryſ.*

Cæterum, etiam nobis ſi in hac ſacra quadrageſimali obſeruatione diaboli tentamenta, de gula, de vana gloria, & auaritia, ſuperamus, in ſolennitate reſurrectionis Chriſti ad animarum noſtrarum ſalutem cibum vitæ æternæ, de menſa domini, ſacerdotes, quaſi alteri angeli, victoribus miniſtrabunt. *Tentationis ſuperatæ præmium.*

DOMINICA SECVNDA QVADRAGESIMÆ.

EGRESSVS IESVS *ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Matth. 15.*

Quatuor in hac ſancti Euangelij lectione comprehenduntur. Primum eſt, mulieris Chananitidis fidelis petitio. Secundum eſt, diſpenſatiua Chriſti diſſimulatio, ibi: Qui non reſpondit ei verbum. Tertium eſt, iterata poſtulantis ſupplicatio, ibi: At illa venit. Quartum eſt, benigna ſupplicantis exauditio, ibi: Tunc reſpondens.

Circa

Circa primum tria notantur. Primum eſt, è ſolo Iudæorum Chriſti ſeceſſio. Secundum eſt, mulieris Gentilis è finibus ſuæ gentis egreſſio, ibi: Et ecce mulier Chananæa. Tertium eſt, eiuſdem mulieris pro filia deprecatio, ibi: Miſerere mei Domine.

A Circa primum dicitur: Et egreſſus inde Ieſus, ſeceſſit, in partes Tyri & Sydonis. Scribis & Phariſęis calumniatoribus derelictis, tranſgreditur in partes Tyri & Sidonis, vt Tyrios Sidonióſque curaret. Præmiſerat Euangeliſta, acceſſiſſe ad eũ ab Ieroſolymis ſcribas & phariſæos, dicentes: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionẽ ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas, quum pãnem manducant? Ipſe autem reſpõdens, ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum dei propter traditionem veſtram? Digna igitur veráque reſponſione iniquis inſidiatoribus confutatis, ſeceſſit inde, & in partes Tyri & Sidonis (quæ vtique Gentilium erant regiones) ſe recepit.

Hieron. Cur Chriſtus in Gentium fines ſeceſſit.

Siniſtro ſanè Iudæis auſpicio, quòd eorum tandem reprobata atque relicta perfidia, ad Gentes foret tranſiturus. Quod & factũ eſt. Apoſtoli enim obſtinatos in perfidia Iudæos poſt domini glorificationem relinquentes, Chriſti fidem credituris Gentibus intulerũt. Vnde & dicunt: Vobis oportebat primũ prædicari verbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternę vitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim nobis præcepit Dominus. Suſtulit Chriſtus ſuperuacuas eorũ Euangelio coruſcante ceremonias, & præcipuè vanas in delectu ciborũ obſeruationes infregit, dicens: Non quod intrat in os coinquinat hominẽ, ſed qđ procedit ex ore, hoc coinqnat hominẽ. Et poſt hęc mox ſeceſſit ad Gẽtes.

Siniſtrum Iudæis omen.

Act. 14.

Sed quæſtio ſuboritur: Quũ enim iam pridem præcepiſſet diſcipulis ſuis, dicens: In viam Gentiũ ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne intraueritis, ſed potius ite (nimirũ prædicandi gratia & ſanitates conferendi) ad oues quæ perierũt domus Iſrael, cur nũc aliud eis oſtendit facto quàm verbo docuerat?

Quæſtio ſoluitur. Mat. 10.

Sed quod diſcipulos prohibuerat, ad prædicationem tantum ſpectabat. Noluit enim eos quicquam Gentibus prædicare, priuſquã ad cœlos ipſe conſcenderet. Hic autem non vt prædicaturus in fines Gentium venit, ſed vt mulieris Chananitidis filiã à dæmonio vexatã maternæ fidei merito liberaret. Nihilominus per hoc phariſæorũ decla-

declaraturus impietatem, qui in eum tot ſigna facientem credere recuſabant. Non ergo in Gentium finibus ipſe prædicabat, tametſi hanc quæ ad ipſum ſponte venerat, à gratia efflagitata non excluſerit.

Porrò apud Marcum habes quia Dominus veniens in partes Tyri & Sidonis, ingreſſus domum, neminem voluit ſcire, & non potuit latere. Vbi etiam quæritur, quomodo dicatur quia Dominus neminem voluerit iter ſuũ ſcire, nec tamen latere potuerit? Quid enim eſt quod ille non potuerit, qui etiam temporaliter inter homines poſitus, omnia inuiſibiliter quæ foris agebantur, intus cum patre diſponebat? Aut quam ob cauſam fines Tyri & Sidonis intrauit, niſi vt filiam Sirophenissæ à dæmonio liberaret, ac (ſicut iam dictum eſt) per fidem fœminæ Gentilis perfidiam argueret ſcribarum ac phariſæorum? B *Mar.7.* *Beda.* *Latete cur Chriſtus voluit.*

Sed fideliter ac piè ſentiendum eſt, quia nequaquam de illo hac in re quod ipſe noluit factum eſt, ſed fidelibus itere ius ſequentibus, quid principaliter in bonis quæ agunt, velle debeãt, oſtẽſum. Ingreſſus quippe domũ præcepit diſcipulis, ne ſe cuiquam in regione ignota quis eſſet aperirent. Attamen ſuum illò introitum Gentili fœminæ, quibúſque voluit ipſe publicauit, ipſe cor illius ad quærendam à ſe ſalutem inuiſibili accendit inſtinctu, vt exemplo eius diſcerent, quibus ſanandi infirmos gratiam conferret in exhibitione miraculorum humani gloriam fauoris quantum poſſent declinare, nec tamen à pio virtutis opere ceſſare, quando hæc fieri vel fides bonorũ iuſtè meretur, vel incredulitas prauorũ neceſſariò cogeret.

¶ Circa ſecundum, quod eſt mulieris Gentilis è finibus ſuæ gentis egreſſio, ſubditur.

Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa clamauit, dicens:

Mota fuit mulier hæc ad Chriſtum venire, quia crebreſcentibus eius miraculis, nomen ipſius & fama vbique diuulgabatur, non modò intra limites regionis Iudæorum, ſed etiam Gentilium. Vnde apud hunc Euangeliſtam ſcriptum legimus: Et circumibat Ieſus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, & ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio eius in totam Syriam. Intra Syriam autem Tyriorum & Sidoniorum regio conſiſtit. C *Fama Chriſti.* *Mat.4.*

Itaque Dominus ingreſſus domum (ſicut iam iuxta Mar-

Marcum dictum eſt)latere non potuit. Mulier enim (inquit idem Marcus)ſtatim vt audiuit de eo,cuius habebat filia ſpiritum immundum,intrauit &procidit ad pedes eius. Erat autem mulier gentilis Syrophœniſſa genere,id eſt, de gente Chananæorum, qui olim expulſi fuerant, ne ſua cohabitatione Iudæos peruerterent. Hi nunc apparuerunt Iudæis prudentiores, vt à terminis & finibus ſuis exeuntes venirent ad Ieſum.

Mulier gentilis, typus eccleſiæ.

Beda. Porrò mulieris huius eo magis eſt admiranda deuotio, quo ipſa quidem(vtpote Gentilis) à diuinorum eloquiorum funditus erat ſegregata doctrinis, nec tamen illis quas eadem eloquia prædicant, ſit priuata virtutibus. Ergo mulier hæc, natione quidem Gentilis, ſed cordę conſtans & credula, congregatæ de Gentibus eccleſiæ fidem deuotionémque ſignificat, quem expulſi de Iudæa prædicatores ſancti, verbo ſimul & myſteriis gratiæ cœleſtis imbuerunt.

Egreſſus enim Chriſti à Iudæis, & in Gentium fines ſeceſſio,manifeſtè præfigurabat (vt iam dictum eſt) quia poſt paſſionem reſurrectionémque ſuam Dominus in prædicatoribus ſuis, & perfida Iudæorum corda relicturus,& in partes Gentium exterarum eſſet ſeceſſurus.

Animæ peccatricis typus. Moraliter typo mulieris huius, peccatrix anima deſignatur,cui ſalutē(quæ per Ieſum deſignatur) quærēti nō ſufficit prioris vitæ peccata relinquere, niſi etiā pericula & occaſiones fugiat delinquendi. Fines enim peccatorū quodammodo exire eſt, delinquendi cauſas exſcindere, & delictorū ſuggeſtionibus aditū exinde non indulgere.

¶ Circa tertium,quod eſt Chananææ pro filia deprecatio,ſubditur:

Miſerere mei Domine,fili Dauid,filia mea malè à dæmonio vexatur.

D Sanè magnam habebat fidei perfectionem, quæ Saluatoris pietatem implorans ait: Miſerere mei Domine fili Dauid. Quum enim eūdem & dominū & filium Dauid appellat,profectò patet,quia verū hūc hominem,verum credit & Deum. Quū pro filia rogans,non illam ſecum adducit,non dominum ad eam venire precatur,conſtat apertiſſime, quòd eū verbo ſalutem poſſe dare confidit,cuius præſentiam corporis nullam requirit.

Fidei perfectæ indicium.

Tantam fidem ſynagogæ princeps non habuit,qui ait: Domine,filia mea modò defuncta eſt,ſed veni,& impone manum

Mat. 9.

manum ſuper eam,& viuet. Sed nec regulus qui dicebat: Domine deſcende priuſquam moriatur filius meus,miraculi virtutem non maieſtati tribuens, ſed præſentiæ corporali.Et multis huiuſmodi imperfectioris fidei exemplis prætermiſſis, etiam electæ ſorores illæ Martha & Maria mortuo iam ac ſepulto fratre dixerunt:Domine ſi fuiſſes hic,frater meus non fuiſſet mortuus. *Ioan.4.* *Ioan. 11.*

Itaque Deum & hominem Chriſtum eſſe hæc mulier apertè confitetur, nec prophetarum oraculis ad hanc fidem incitata,nec legis imbuta doctrinis.

Miſerere mei,inquit, fili Dauid.Ideò carnem ſuſcepiſti, vt ego loquar ad te.Cum fiducia petit, inſtat importunè, dicens: Miſerere mei fili Dauid. Sic nimirum & anima peccatrix ad miſericordiam debet confugere,non quidem ſe iuſtificando,ſicut faciebat Phariſęus:ſed ſe humiliando, ſicut fecit Publicanus: & miſeriam propriam detegendo, ad exemplum huius quæ ait: Filia mea malè à dæmonio vexatur. *Mat. 18.*

Sanè, ſi quis habet conſcientiam alicuius vitij ſorde pollutam,filiam habet à dæmonio vexatam.Grandis dæmon peccatum eſt.Malè vexatur anima, quando vexatio non ſentitur: peius quando morbus deſperatur: peſſimè, quando medicus contemnitur. *Chryſoſt.*

Miſerere mei Domine, inquit. Magna atq; obſeruanda fœminæ prudentia.Non iuit ad homines ſeductores, non ſequuta eſt vates fallaces, non quæſiuit ligaturas inanes, aut ad falſa confugit præſidia:ſed omnem diaboli cultum relinquẽs venit ad dominum Ieſum ſaluatorem omnium, & dicit:Miſerere mei domine fili Dauid. *Orig.*

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Qui non reſpondit ei verbum.

Hic ponitur diſpenſatiua Chriſti diſſimulatio. Vbi duo ſunt conſyderanda.Vnum eſt,ad mulieris petitionem negata reſponſio.Alterum,diſcipulorũ pro muliere non exaudita petitio,ibi:Et accedentes.Circa primũ,Quòd non reſpondit ei verbum,non de ſuperbia phariſaica procedere putes,nec de ſcribarum ſupercilio, ſed ne ipſe ſententiæ ſuæ videretur eſſe cōtrarius,per quam (vt iam dictum eſt) iuſſerat:In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Nolebat enim occaſionem calumniatoribus dare,perfectámque ſalutem Gentium paſſionis & reſurrectionis tempori reſeruabat. E *Hieron.*

Notanda Chriſti diſpenſatio. Sed & alias ob cauſas Dominus preces mulieris exaudire ad tempus diſsimulabat. Primo, vt eius patientiam & perſeuerantiam probaret. Qualis enim vnuſquiſque apud
Greg. ſe lateat, illata contumelia probat. Oportet enim & patienter & perſeueranter precari, cum quì dignus ſit à do-
Luc. 11. mino exaudiri, iuxta quod Dominus per euangelicam illam parabolam docuit, in qua de homine ad oſtium amici importunè pulſante, & quo egebat petente panem ait: Si perſeuerauerit pulſans, dico vobis, & ſi non dabit illi ſurgens, eo quòd amicus eius ſit, propter improbitatē tamen eius ſurget, & dabit illi (ſubaudis, panes) quotquot habet neceſſarios. Et ſubdit: Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis: quęrite, & inuenictis: pulſate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur. Non reſpondit, inquit, ei verbum. Res mira, & aliàs apud benignum dominum inſueta. Obſecrat mulier miſera, clamat & plorat pro ſalute filię flebilis mater, & lugentium conſolator non reſpondit ei verbum, nimirum (ſicut iam dictum eſt) vt ipſius perſeuerans patientia exauditionis beneficium promereretur.

Greg. Secundò differebat hanc exaudire Chriſtus, vt deſiderium ſupplicantis dilatione creſceret. Nā deſideria ſancta dilatione creſcunt. Si autem dilatione deficiunt, deſideria non fuerunt. Si ergo nonnunquā Dominus ſupplicātibus petita tardè dat, commendat dona ſua, non negat. Siquidem diu deſiderata dulcius obtinentur, citius data vileſcunt. Seruat tibi Deus quod non vult citò dare, vt & tu diſcas magna, magne deſiderare.

Tertiò reſpondere ei differt Dominus, non quia miſericors medicus miſerorum preces deſpicit, de quo veraciſſimè ſcriptū eſt: Deſideriū pauperum exaudiuit dominus, ſed vt perſeuerantiam mulieris nobis ſemper imitabilem demonſtret: quæ quo magis contemni videbatur, eo ardentius cœptis perſtabat precibus.

Beda. Quartò reſpondere differt, vt diſcipulorum quoque ſuorum miſericordes animos (qui quaſi homines, ad clamorem mulieris publicè eos proſequentis, erubeſcebant) ad poſtulandum ſimul cum ea prouocaret. Nam ipſe temperamentum miſericordiæ ſuæ nouerat, qui omnia in menſura & numero & pondere diſpoſuit.

Deniq;, ne ſi mox eam exaudiret, hinc Iudæi calumnię occaſione reperta, dicerent ſe fidē eius meritò nō ſuſcipere, qui

re, qui Gentiles in docendo aut ſanando eis prætuliſſet.

¶ Circa ſecundum, quod eſt diſcipulorum pro muliere non exaudita petitio, ſubditur:

Et accedentes diſcipuli eius rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos.

Diſcipuli illo adhuc tẽpore myſteria Domini neſcientes, vel miſericordia commoti, rogabant pro Chananæa muliere, vel importunitate eius carere cupiẽtes, quia nõ vt clementẽ, ſed vt durum medicum crebrius inclamaret. Dominus autem ipſam ſpe atque deſiderio obtinendi ſalutem filiæ (quaſi quodã vinculo) tenebat. Ex illis etiam Apoſtolorum deprecantiũ verbis colligi poteſt, eos iam in itinere fuiſſe, & mulierẽ cui Chriſtus in domo nõ reſponderat verbum, ſequutã ſemper clamaſſe. Cęterùm, vt pauliſper ad moralia ſecedamus, clamãtis huius occaſione, notandũ propter quatuor ſolere homines clamare, quæ ſunt: Aqua, ignis, gladius, beſtia. Ad quorũ ſimilitudinem clamandum eſt nobis in oratione ad Dominum. F *Hieron.* *Diſcipuli interpellans.* *Clamare compellũt quatuor.*

Primò, propter aquam temporalis huius tribulationis, quo modo & illi clamabant, de quibus naufragio iã imminente periclitantibus, ſcriptum eſt: Mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos, & clamauerunt. Quid enim eſt miſeriarum huius vitæ aſſidua viciſſitudo, niſi quædã quaſi tempeſtas maris, quod quieſcere non poteſt? Quis enim non timeat tentationum tribulationúmque mole (quaſi quibuſdam concitati maris procellis violentis) obrui atque ſubmergi? In oratione ergo non ſecus cuique clamandũ eſt, quàm ſi iam naufragio vicino periclitaretur, iuxta exemplum Apoſtoli Petri: qui quũ cœpiſſet mergi, clamabat dicens: Domine ſaluum me fac: & diſcipulorũ omnium nihilominus exemplo, qui in ſummo ſubmerſionis periculo cõſtituti, quũ nauicula operiretur fluctibus, dormientẽ excitabant dominũ dicentes: Domine ſalua nos, perimus. Dicat quiſquis tribulationũ procellis concutitur & periclitatur, dicat, inquã: Veni in altitudinẽ maris, & tempeſtas demerſit me. Laboraui clamans. *Iona 1.* *Aqua tribulationis.* *Mat. 14.* *Mat. 8.*

Secundò clamandũ nobis eſt in oratione, propter gehennæ ignis terrorem. Clamari enim ſolet propter vicinum incendij ignẽ graſſantem. Vnde & per Ioëlẽ Prophetã dicitur: Ad te domine clamabo, quia ignis comedit ſpecioſa deſerti, & flãma ſuccendit omnia ligna regionis. *Ignis gehennæ.* *Ioel. 1.*

Speciofa deſerti,id eſt,mundi huius (qui à ſanctis deſeritu)ſunt potẽtes,diuites,nobiles,fortes,delitiis afflučtes, ſublimes & glorioſi,& huiuſmodi. Quis enarrare ſufficiat, quàm multos horum iam vorax gehennæ flamma in perpetuum cruciãdos ſuſcepit?Et non ſolùm iſtos quaſi ſpecioſa deſerti,ſed & eiuſdem ignis flamma ſuccẽdit omnia ligna regionis , id eſt , innumerum ſine nomine vulgus. Ignis,inquit,ſuccenſus eſt in furore meo,& ardebit vſque

Ezech. 32 ad inferni nouiſſima.Deuorabítque terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet. Terra cum ſuo germine, terrenos ſignificat homines cum mundi huius pereuntes vanitate.Porrò montium nomine,ſuperbi deſignantur. Horum fundamenta ignis iræ Dei comburet, quandoquidem id quodcũque fuit de quo ſuperbiebant, gehennæ flamma eis abſtulerit.

Vulgò dicitur:Tunc tua res agitur,paries quum proximus ardet. Qui ſunt paries proximus,niſi quacũque neceſſitudine tibi iamdudũ coniuncti,qui te moriendo præcedentes,nunc in gehennæ ſuppliciis ardent?Ardent,inquam,& forſan propter illas iniquè quæſitas opes,quibus nunc tu gaudes : vel ob illa certè vel eadem peccata , in quibus & tu verſaris , partem vtique cum illis (niſi dum tẽpus eſt,reſipiſcas) poſt paululum habiturus. Crede vel eiulantis inter gehẽnæ incendia quõdam diuitis ac ſplen-

Luc.16. didi epulatoris clamori:Crucior in hac flamma.

G Tertiò clamãdum eſt in oratione propter æterni iudi-

Gladius iudicij. cij,quaſi exitialis atque metuẽdi gladij formidinem,iuxta quod per Ezechielẽ dicitur:Iſte acutus eſt gladius, & iſte limatus eſt,vt ſit in manu interficiẽtis,clama fili hominis, & vlula.Gladius iſte,id eſt,extremi ſententia iudicij,gladius,inquam,iſte,non ſolùm acutus eſt,vt corpus ſimul & animam feriat , ſed & limatus & ſplendens, vt vniuerſis tam angelis quàm hominibus ſit conſpicuus. Quinetiam & promptus eſt,vt ſit in manu interficiẽtis(id eſt,poteſtate iudicis CHRISTI) non ſolum in die nouiſſimo, ſed & in morte cuiuſlibet iniqui exercendus. De quo gladio per

Iob.19. virum ſanctũ dicitur: Fugite à facie gladij,quia vltor iniquitatũ gladius eſt,& ſcitote eſſe iudicium.Vnde & Pſalmiſta:Niſi conuerſi fueritis,gladiũ ſuum vibrabit.De quo

Deut.32. gladio ſuo ipſe Dominus per Moyſen loquitur , dicens: Gladius meus deuorabit carnes,id eſt,mundi huius amatores,qui non niſi caro ſunt.

Quartò

Quartò clamandũ eſt propter inuadentem diabolum, vtique beſtiam omniũ ferociſſimam. Quis non clamaret, ſi ipſum vel leo, vel ſerpens, vel alia quæuis inuaderet beſtia graſſatrix & rabioſa? Pſalmiſta dicturus: Eripuit animam meam de medio catulorum leonum, præmiſerat: Clamabo ad Deum altiſſimum. Quis à facie harum non clamet beſtiarum? Dicit Apoſtolus Petrus: Aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret. Neceſſarius ſanè contra hanc inuadẽtem nos beſtiam clamor eſt orationis. Siquidem oratio iugis, infirmitas eſt hoſtis. Et ipſe contra ſe tela miniſtrat, qui hunc hoſtem ſuum precum inſtantia non fatigat. Clamauit voce magna Tobias ad angelum itineris ſui comitem, dicens: Domine, piſcis inuadit me. Si clamauit quem piſcis inuaſit tentando, quanto magis clamandum eſt ei, qui nunc in ventre huius piſcis eſt malè viuendo? Ait Ionas à ceto iam deuoratus: Clamaui ad Dominum de tribulatione mea, & exaudiuit me de ventre inferi.

Beſtia infernalis inuaſio.

1. Pet. 5.

Tob. 6.

Ionæ 2.

Sed ad literam Euangelicæ lectionis ab hac digreſſione reuertentes, quid diſcipulis pro muliere clamante interpellantibus Dominus reſponderit, attendamus. Sequitur enim:

Ipſe autem reſpondens, ait: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael.

Quid ergo eſt quod per Eſaiam Deus pater ad Chriſtum filium ſuum loquẽs dicit? Parum eſt, vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & fæces Iſrael conuertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremũ terræ? Quid ergo, ô Domine, ſibi vult hoc verbum? Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael? Quæ eſt iſta excuſatio? Nunquid factus es homo, vt tantum ſaluares angulum plebis Iudæorum, & totum mundum relinqueres? Et nunc hæc miſera gentilis obſecrat, rogãs pro filia, & tu dicis: Non ſum miſſus niſi ad Iſrael. Sed ideo hoc ait, quia per ſe ipſe ſolus docebat Iudæos, qui poſtmodũ per ſuos diſcipulos etiam Gentiles ad fidei gratiam vocauit. De quibus alibi dicit: Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus paſtor. Hinc eſt, quòd vnam per ſe in corpore Gentilem ſanaturus puellam, non hoc ante quàm probata omnibus incomparabili fide matris, perficit.

H

Chriſtus non ſolis Iudæis miſſus.

Eſa. 44.

Origen.

Beda.

Ioan. 10.

 Præſi-

1 Præfiguratum hoc fuit typo velleris Gedeonis, quod in ſigno futuræ liberationis populi Iſrael de manu Madian, prima quidem nocte foris in area expoſitum, mira roris infuſum eſt abundantia, omnem vbique in circuitu locum occupante ſiccitate. Inſequente verò nocte vice verſa, expoſitum vt antè vellus in area, inuentũ mane eſt aridũ, cùm ros omnia circunquaq; abundãter infudiſſet.

Iudic. 7. *Figura notabilis.*

In ſignum quippe liberationis humani generis de poteſtate principis tenebrarum, Iudaica gens (typo velleris deſignata) primum quidem gratia prædicationis & miraculorum Chriſti, quaſi quadam abundãtiore cœleſtis irrigui profuſione repleta eſt, eadem adhuc gratia nationibus Gẽtium (quaſi locis aridis) denegata. Poſtmodum verò (Chriſto videlicet iam glorificato) Apoſtoli Iudaicam gentem in ſua obſtinatam perfidia relinquẽtes, quaſi iam ſiccitate damnatam, ad Gẽtium nationes per orbem terrarum ſe conuertentes, Euãgelicæ prædicationis gratia, poſt longam ignorãtiæ Dei ſiccitatem, quaſi quadam indulgẽtioris pluuiæ cœleſtis ſuperinfuſione, reddidere per fidem Deo fœcũdas. CHRISTVS ergo per ſemetipſum prædicãdo Iudæis, deſcẽdit ſicut pluuia in vellus, qui poſt modum in nationibus Gentium per ſuorum prædicationem diſcipulorum, deſcẽdit ſicut ſtillicidia ſuper terram. Et hoc eſt quod Apoſtolus teſtatur, dicẽs: Dico Chriſtũ Ieſum miniſtrum fuiſſe circũciſionis (id eſt, miniſtrũ verbi fuiſſe Iudæis) propter veritatem Dei, & ad implendas promiſſiones patrum, Gẽtes autẽ ſuper miſericordia honorare Deum. Sicque factum eſt, vt Iudæis veritas, Gentibus (quibus nullæ erãt promiſſiones) miſericordia facta ſit. Vnde & per Spiritum ſanctum ore Pſalmiſtæ ad Dei laudem inuitãtur, quum dicit: Laudate Dominum omnes gẽtes, laudate eũ omnes populi. Et mox per ora Gẽtium vox diuinæ laudis reſonat, quum ſubiungitur: Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius, & veritas domini manet in æternũ. Nõ ergo negauit ſe CHRISTVS etiã ſaluandis Gẽtibus à Patre miſſum, ſed vt per ſemetipſum Iudæis tantum & nõ Gentibus prædicationis ſuæ gratiã impartiretur ſe veniſſe agnoſcit, & hoc propter veritatem Dei, qui promiſerat hũc patribus Iſraëliticæ genti fore venturum, & ſic promiſſiones Dei factæ patribus implerẽtur. Vnde & ipſe Chriſtus apud Marcum mulieri huic legitur reſpondiſſe: Sine prius ſaturari filios. Quaſi

Rom. 15.

apertius

apertius diceret: Reſtat vt etiam vos qui de Gentibus eſtis, ſalutem conſequamini, ſed primò oportet Iudæos qui merito antiquę electionis filiorum Dei nomine ſolent cenſeri, pane cœleſti refici, & ſic tandem Gentibus vitę pabula miniſtrari. *Beda.*

Qüum ergo diſcipulis reſpondens, dixit: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael, hoc non ait quaſi & ad Gentes non miſſus ſit, ſed quòd primum miſſus ſit ad Iſrael, vt illis non recipientibus euangelium, iuſta fieret ad Gentes tranſmigratio.

HOMILIA ALTERA.

ET *illa venit, & adorauit eum, dicens: Domine adiuua me. Matth. 15.*

In hac parte lectionis Euangelicæ de duobus ſupereſt dicendum, quorum vnum eſt, iterata mulieris ſupplicis deprecatio. Alterum, benigna ſupplicantis exauditio, ibi: Tunc reſpondens Ieſus, ait illi.

Circa primum duo ſunt conſyderanda. Vnum eſt, conſtans ſupplicantis fœminæ perſeuerantia. Alterum, ſpectandæ prudentiæ miranda patientia, ibi: Qui reſpondens, ait.

K Circa primum dicit: At illa venit, illa, inquam, cui dominus in domo accedenti non reſponderat verbum. Illa quæ interpellantes pro ſe Apoſtolos vidit non exaudiri. Magna mulieris fides, magna patientia, perſeuerantia magna & imitãda. Vbi Hieron. Primum, Chriſtum filium Dauid, deinde, dominũ vocat, & ad extremũ adorauit vt Deum. Venit, inquit, toties iam contempta, & adorauit eum. Domine, inquiens, adiuua me. Non ait: adiuua & libera filiam meam, ſed me. Nam filiæ malum, ſuum putabat, tantus ei in filiam amoris erat adfectus. Et vtique non poteſt mulier obliuiſci infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui. Ait ergo quę horrendam dæmoniacæ filiæ ſuæ adflictionem & miſeriam propriam reputabat: Domine adiuua me miſertus mei, quaſi dicat: Illa inſenſata iacet, ego verò miſerrima mater eo magis illius cruciatum ſentio, quo illa iam amiſſis & ſenſibus & mente, ſe neſcit exitialiter cruciari. *Virtutum in muliere ſpecimẽ imitandũ.* *Eſa. 40.*

Non ait vt pater lunatici illius apud Marcum pueri: Si quid potes adiuua nos, miſertus noſtri. Ille Dei lege & Prophetis imbut⁹, dubitat. Hæc nec legẽ nec ꝑphetas edocta, *Mar. 9.*

nihil prorſus de eius dubitat potentia, quem vt Deum verum adorat. Pauci erant in Iudæa (vbi tamen notus canitur Deus) qui Chriſtum verum Deum aut crederent aut
Hieron. confiterentur, quem tamen Gentes vt Deum adorant & venerantur. Digna ſanè ſub cuius perſona, eccleſiæ fides, patientia, & humilitas, prædicatur. Fides, quia credidit ſanari poſſe filiam ſuam. Patientia, qua toties contempta in precibus perſeuerat. Humilitas, qua ſe in conſequentibus non cani ſed catulis comparat.

L Porrò myſticè filia dæmonioſa pro qua mater poſtulat,
Beda. anima quælibet eſt in eccleſia malignorum ſpirituum ma-
Filia arrep gis deceptionibus, quàm conditoris ſui mancipata præceptis,
titia myſt. pro qua neceſſe eſt mater eccleſia Dominũ ſollicitè interpellet, vt quam ipſa foris monendo, obſecrãdo, increpando, corrigere non valet, illa interius aſpirando corrigat, atque ab errorũ tenebris cõuerſam, ad agnitionem veræ lucis excitet. Verũ & ſi ad primas rogãtis eccleſiæ lacrymas Dominus reſpondere (id eſt, poſtulatã errantibus ſoſpitatem dare) diſtulerit, nec ſic quidem à petendo, quærendo, pulſando, deſiſtendũ eſt, neq; impetrãdi ſubeũda eſt deſperatio, ſed tanta potius perſeuerandũ inſtantia, tam obſtinato frequentandus clamore Saluator, tanta etiam ſanctorum eius inter litanias appetẽda ſuffragia, donec & ipſi de cœlis Domino pro audienda ſupplicent eccleſia. Sicq; fiet vt ſi mentem ab intentione propoſita non mutauerit, nequaquam fructu exauditionis priuetur, ſed ſiue pro ſua fragilitate quis, ſeu pro aliis interuenerit, deſiderato potiatur effectu. Nam & ſi quis noſtrum conſcientiam habet auaritiæ, elationis, vanæ gloriæ, indignationis, iracundiæ, vel inuidiæ, cæterorumve vitiorum ſorde pollutam, filiam profectò habet malè à dæmonio vexatam, pro cuius ſanatione ſupplex ad Dominum currat. Quia nimirum cogitationem de corde progenitam, diabolica tolerat arte dementatam, cuius emendationem à pio conditore, crebris, imò continuis debeat flagitare lamentis.

Proinde, ſi quis bona quæ geſſit fortè, periurij, furti, blaſphemiæ, detractionis, rixæ, vel etiam corporalis immunditiæ, cæterorũmve huiuſmodi peſte fœdauerit, filiam habet immundi ſpiritus furiis agitatã. Quia videlicet actionem quam bene laborando ædiderat iam diaboli fraudibus ſeruiẽdo ſtultè diſperdidit. Ideóq; neceſſe eſt, vt quũ reatum ſuũ cognouerit, mox ad preces lachrymáſq; cõfugiat, ſanctorum

ctorum crebris interceſſionibus auxilia quærat, qui pro animæ eius ſalute rogantes Domino dicant:

Precamur Domine miſerator & miſericors, patiens & multæ miſerationis,dimitte eam,quia clamat poſt nos.Dimitte reatum,& dona gratiam,quia noſtrum intimo affectu quærit pronus ſuffragium.Neceſſe eſt etiam vt debita ſubmiſſus humilitate,non iam ſe ouium Iſraeliticarum,id eſt,mundarum conſortio dignum iudicet animarum, ſed potius cani comparandum, & cœleſtibus indignum arbitretur eſſe muneribus.Nec tamen deſperando à precandi quieſcat inſtantia,ſed indubitata mente de largitoris ſummi bonitate confidat. Quia qui de latrone confeſſorem, de perſequutore Apoſtolum,de publicano Euangeliſtam, de lapidibus potuit facere filios Abrahę; ipſe etiam canem impudentiſſimum,conuertere Iſraeliticam poſſit in ouem,cui merito donatæ caſtitatis,& vitę æternæ paſcua largiatur,id eſt,peccatorem conuerſum à via ſua mala iuſtum facere, & quem merito bonæ actionis ad regnum cœleſte perducat. M *Precũ inſtãtia commendatur.*

Videns quoq; Dominus tantum fidei noſtræ ardorem, tam pertinacem orandi perſeuerantiam, tandem miſerebitur,& nobis quoque ſicut volumus fieri concedet,vt videlicet expulſis vitioſarum tumultibus cogitationum,dimiſſis peccatorum nexibus,& pura nobis ſerenitas mẽtis, & perfectio boni operis redintegretur.

Notandũ interea ꝙ hęc orandi pertinacia,ita ſolum meretur eſſe fructifera,videlicet, ſi quod ore precamur, hoc etiã mente meditemur,neq; alio clamor labiorũ quã cogitatuum ſcindatur intuitus.Sunt enim qui intrãtes eccleſiam multis pſalmodiam vel orationem ſermonibus prolongant,ſed alibi corde intẽdentes,nec ipſi quid dicãt recolunt.Ore quidẽ orantes,ſed mẽte foras vagantes,omni ſe orationis fructu priuant, putantes à Deo precẽ exaudiri, quam nec ipſi qui fundunt audiunt. Quòd antiqui hoſtis inſtinctu fieri nemo eſt quia duertere nequeat. *Attenta mente precandum.*

Sciens enim orandi vtilitatẽ,& inuidẽs hominibus gratiam impetrandi, immittit eorum mentibus multimoda cogitationum leuium,& aliquando etiam turpium nocentiúmq;,phantaſmata,quibus orationem impediat,adeò vt nonnunquam tales tantóſq; diſcurrentium cogitationum fluctus proſtrati in oratione toleremus, quales nec in lecto reſupini iacentes tolerare nouerimus.

N *Orantis puritas.* Multum autem iuuat orãtis puritas,ſi in omni loco vel tempore nos ab actibus temperemus illicitis,ſi ſemper ab otioſis ſermocinationibus auditum pariter caſtigemus & linguam,ſi in lege Dei ambulare, & teſtimonia eius adſueſcamus toto corde ſcrutari.Quæcunque enim ſæpius agere,loqui,vel audire ſolemus,eadem neceſſe eſt ſępius ad animum, quaſi ſolitam propriámque recurrant ad ſedem.

Et ſicut volutabra ſues paluſtria, columbę limpida ſolent frequentare fluenta,ita cogitationes impuræ mentem immundam perturbant, caſtam ſpirituales ſanctificant.Sanè ſi ad exemplum Chananææ mulieris in orando perſtemus,fixíque maneamus, aderit gratia conditoris noſtri,qui cuncta in nobis errata corrigat, immunda ſanctificet,turbulenta ſerenet.Fidelis enim & iuſtus eſt,vt remittat nobis peccata noſtra,& mundet nos ab omni iniquitate,ſi ad illum & ipſi ſedula voce clamemus.

¶Circa ſecundum,quod eſt ſpectandæ prudentiæ mira mulieris patientia,ſubditur:

Qui reſpondens ait:Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit:Etiam Domine.Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.

O *Beda. Mira ſupplicis & humiliatio & fides.* Patet hic mulieris huius conſtantiæ & humilitatis inſigne pręcipuum,quæ canibus comparata à domino, nec ſic quidem ab inſtantia precandi deſiſtit, vel à ſperando pietatis munere mentem reuocat,ſed ſuſceptam libenter complexata contumeliam,non ſolùm canibus ſe ſimilem non negat,ſed & catellis ſeipſam æquiparandam adiungit, prudentíque argumento domini ſententiam confirmat, nec tamen à cœptę peritionis ſuæ improbitate quieſcit.

Confirmat nanq; ſententiam domini,cui dicenti: Non eſt bonum ſumere panem filiorum,& mittere canibus,reſpondit:Etiam domine, hoc eſt,Veraciter vt adſeris domine,ita eſt.Nam catelli nõ integrũm filiorum accipiunt panem:neq; enim id conuenit,ſed catelli ipſi tantum de micis edunt,quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum.Puta mulierem dicere:Si canis ſum,non omnino ſum aliena. Canem me dicis,ergo vel de micis catellorum vt canem me nutri. Menſam Domini mei relinquere non poſſum. Canem me confiteor,& menſa filiorum indignam.Sed tu

ca

ea quæ es erga omnes pietate paululum mihi gratiæ impartire,vt videlicet ſanetur filia mea. Ergo non aliam ſe reputat quàm quæ indigna ſit integris domini doctrinis, quaſi quibus Iudæi veſcebantur epulis refici,ſed quantulacunque ei à domino foret impartita gratia,hanc ſibi ad ſalutem proficere poſſe putauerit.

Poſſunt & per panem filiorum intelligi facta inter Iudæos Chriſti miracula,& in vniuerſum quicquid ad ſalutem illorum vel dixit vel egit.

Mira proinde rerum conuerſio, Iſrael quondam filius, nos Gentes canes, ſed pro diuerſitate fidei, ordo nominum commutatur. De Iudæis Iſraelitis poſtea dicitur: Circundederunt me canes multi. De quibus etiam per Apoſtolum dicitur:Videte canes,videte malos operarios, videte conciſionem: vbi per conciſionem, non ſine contemptu,ſignificat circunciſionem,id eſt ipſos circunciſos Iudæos.De nobis autem à latratu blaſphemiæ contradictionis,ad pietatis gratiam conuerſis,ipſe Dominus alibi dicit: Et alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere,& vocem meam audient. *Phil. 3.* *Ioan. 10.*

Et attende q̃ anxiè Dominus benignitatis ſuæ diſpenſatione,mulieris huius examinat patientiã,probat humilitatem.Iudæos nẽpe Gentibus exoſos, filios vocat,eam verò canem. Ipſa autẽ neque cõtradicere auſa eſt,neque cõtriſtata in aliorũ laudibus, neque in proprio cõuitio vl laten⁹ exacerbata.Quin etiã Iudæos quos Dominus filiorũ cẽſuit nomine, ipſa dominos vocat, & ſeipſam quã ille cani cõparauerat,amplius humilians,dicit catellum. P

Moraliter canibus comparantur vniuerſi impij, præſertim hæretici, vtpotè qui more canum ſunt voraces, libidinoſi,contentioſi,parem non ferunt, propria lambunt turpia,vomitum ſuum rurſus ſorbent, & facilè vertuntur in rabiem,quod quum factum fuerit,accipere panem recuſant.Iſti ſunt canes illi quos in Apocalypſi angelus excludit,dicens: Foris canes & venefici,& impudici, & homicidæ,de quibus etiam per Eſaiam dicitur: Canes impudentiſſimi neſcierunt ſaturitatem. Porrò Chananitis hæc quam Dominus miſeraturus per diſpenſationem canem vocauit,in Iſraëliticam ouem conuerſa, tantæ fidei, humilitatis,fiduciæ, perſeuerantiæ, & patientiæ merito, filiorum Dei pane digna, imò & Abrahæ filia facta eſt. Catelli,inquit,edunt de micis. *Canes moraliter.* *Apoc. 22.* *Eſa. 56.*

Hæc

Q Hæc profectò ſuberat ratio cur illi Dominus ante nec
Chryſoſt. reſpondit verbum, nec interpellantes pro eo Apoſtolos,
Cur ſup- nec ipſam adeò fiducialiter in oratione perſeuerantem
plicantem exaudiuit, non quòd ipſi minus eſſet propitius, qui non
Christus ignarus erat ipſam ſe tandem exauditurum, filiámq; eius
diſtulit. à dæmonio liberaturum. Verum, vt tantæ fidei patientiæ & humilitatis theſaurus (quem in ipſius latere ſciebat pectore) nobis per imitationem captandus, prodiret in lucem.

Quo modo & cum Centurione egit, cui ſe promittebat venturum & ſanaturum puerum eius, vt videlicet illi verbo occaſionem daret, quod verbum tãtopere erat ipſe
Matth. 8. laudaturus, id eſt, Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus. Non ſecus hanc à principio precum ſuarum exaudire diſſimulauit, vt huic verbo occaſionem daret: Catelli edunt de micis quæ cadũt de menſa dominorum ſuorum.

At longè aliter ſuperbi loquũtur Iudæi, quos hic Dominus filios appellat. Siquidem filiorũ nomine ſublimati, atq; hinc in ampliorem elati ſuperbiam, ſeipſos hoc honore dignos vaniſſimè putauerũt. Semen, inquiũt, Abra-
Ioan. 8. hæ ſumus, nemini ſeruiuimus vnquam. Et rurſum: Nos ex fornicatione non ſumus nati. Vnum patrem habemus
Matth. 8. Deum. Itaque quoniam ſuperbis Deus reſiſtit & humilibus dat gratiam, idcirco, multi veniẽt ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno Dei, filij autem regni (filij nomine non re: vocatione, non conſequutione) id eſt, Iudæi, ſuperbia eorum promerente, eiicientur in tenebras exteriores.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Tunc reſpõdens IESVS, *ait illi: O mulier magna eſt fides tua.*
Hic ponitur benigna ſupplicantis exauditio. Vbi duo notantur. Vnum eſt, magnæ fidei in muliere commendatio. Alterum, maternæ fidei merito, filiæ liberatio, ibi: Fiat tibi ſicut vis.

R Circa primum apud Lucam dicitur: Et ait illi: Propter hũc ſermonem vade, exiit dæmonium de filia tua. Quem alium ſermonem niſi illum: Nam & catelli edunt de micis? Vnde rectè à pio Saluatore qui preces illius non ſuperba dedignatione, ſed diſpẽſatione prouida (vt videlicet tandem tantæ fidei & humilitatis ſermonem de cordis

ſui theſauro proferret) ad tempus diſtulit, audire meruit: O mulier magna eſt fides tua.

Magnam ſanè habebat fidem, quæ nec Prophetarum antiqua, nec recentia ipſius Domini miracula, præcepta, vel promiſſa cognoſcens, inſuper à Domino toties contempta, perſeuerat in precibus, & quem fama tantum vulgante didicerat Saluatorem, rogando pulſare non omittit, propter quod & magnum poſtulationis conſequitur effectum. Quin & plus quàm poſtulabat accepit. Accepit enim filiæ (quam ſolam petebat) liberationem, accepit autem & ingentem (quam nunquam petere, imò nec cogitare præſúpſiſſet) ſui, fideíque ſuæ, ab ore ipſius Domini laudem & commendationem. O mulier, inquit, magna eſt fides tua. Cui prius non reſponderat deprecanti, imò quam quaſi à ſe abiiciens canem dixerat, nunc præconio tantæ laudis honorat, vt nullam de filiabus Iſrael tanta laude commendaſſe reperiatur. *Beda.* *Mulieris fides commẽdatur.* *Fides quãta impetrat.*

Quis ergo & nunc ipſum precibus pulſans, & ſi non mox petitionis ſuæ conſequatur effectum, ſed quodammodo repulſam patiens iſtius exemplo mulieris, ſanctæ pertinaciæ ſtudio in precibus & fiducia, humiliter & patienter non perſeueret? Sperandum ſanè eſt duplo fore conferendum perſeuerantibus, quod ad tempus exaudire diſſimulante Domino, videbatur negatum. *Nota.*

Proinde etiam & hoc nobis intelligi datur, fieri videlicet poſſe, vt nonnunquam etiam ſanctis pro nobis intercedentibus non exaudiamur, ipſi verò pro nobis ſupplicantes, votis potiamur optatis. Vult enim nos Deus in oratione fiducialiter perſeuerare, ne torpeamus diffidentia, dum poſtulata differuntur.

¶ Circa ſecundum, quod eſt maternæ fidei merito filiæ liberatio, ſubditur:

Fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.

Sicut hæc mulier pro ſeipſa rogauit, dicens: Miſerere mei Domine fili Dauid, filiæ malum, ſuum eſſe putans, ita & Dominus reſpondens non dixit: Filia tua ſanetur: ſed, fiat tibi ſicut vis. Quaſi dicat: Fides tua maiora etiam quàm petis poſſet impetrare, iuxta quod per Sapientem dicitur: Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. S *Prou. 10.*

Vides ergo quemadmodum fides ſola votorum omnium obtineat impletionem. Si quis autem poſtulans hæſitauerit, non æſtimet homo ille quòd ſit aliquid acceptu-

cepturus à Domino.

Qualis eſſe debet fides ſupplicantis. Debet autem fides vt Dei beneficia mereatur, eſſe magna: magna, inquam, adhæſionis certitudine, dicente Domino: Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolùm de ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis: *Mat. 12.* Tolle te, & iacta te in mare, fiet. Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Debet etiam fides noſtra vt magna ſit, eſſe conſtans in aduerſis, qualis illorum fides non eſt, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Magna erat Apoſtoli fides *Luc. 8.* qui ait: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribula- *Rom. 8.* tio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Denique magna debet eſſe fides noſtra in contemptu terrenorum, iuxta exemplum fidei quam habuit Moſes, de quo dicit Apoſtolus:

Heb. 11. Fide Moſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti. Aſpiciebat enim in remunerationem. Itaque magna fides magna meretur. Vnde ait ſanctus Cyprianus: Noſtrum tantummodo pectus ſitiat. Nam quantum illic fidei capacis adferimus, tantum inde gratiæ inundantis haurimus. Porrò hæc quæ dicta ſunt carmine comprehendens euangelicus Vates, ait:

Hinc Tyrias partes Sidoniáque arua petentem
Anxia pro natæ vitio, quam ſpiritus atrox
Vexabat ſtimulis, mulier Chananæa rogabat.
Se canibus confeſſa parem, qui nare ſagaci
Semper odoratæ recubant ad limina menſæ.
Adſueti refluas dominorum lambere micas.
Vox humilis, ſed celſa fides, quæ ſoſpite nata
De cane fecit ouem, Gentilque in ſentibus ortam,
Contulit Hebræi de germine veſcier agri.

Tantum valet Eccleſia fidem prodeſſe. Quum igitur cernas per fidem matris dęmonium expulſum à filia etiam abſente, quid dubites fide ſanctæ Eccleſiæ, quæ omnium noſtrum communis eſt parens, diaboli poteſtatem effugari poſſe ab infantulo qui ante baptiſmum exorcizatur? Quis iam improbet fidelem & religioſam quæ à principio in dei Eccleſia inoleuit conſuetudinem, qua fideles deo pro ſuis paruulis fidem ſuam offerunt, & pro paruulorum futura fide ſpondent? quatenus

tenus ſicut fide mulieris iſtius liberata eſt à dæmonio filia eius, ita & fide credentium peccata paruulis relaxentur. Vnde Beda:

Propter humilem fidelémque matris ſermonem filiam eius deſeruit dæmonium. Quo nobis exemplum datur catechizandi & baptizandi infantes, quia videlicet per fidem & confeſſionem parentum, in baptiſmo liberantur à diabolo paruuli, qui necdum per ſe ſapere, vel aliquid agere boni poſſunt aut mali.

DOMINICA TERTIA QVADRAGESIMÆ.

ERAT IESVS *eiiciens dæmonium, & illud erat mutum. Et quum eieciſſet dæmonium, loquutus eſt mutus.* *Lucæ* 11.

In ſacra præſentis Euangelij lectione quatuor comprehenduntur. Primum eſt, in eiectione dæmonij diuinæ virtutis oſtenſio. Secundum, per blaſphemãtes calumniæ Chriſto impoſitio, ibi: Quidam autem dixerunt. Tertium eſt, calumniæ mendacis vera confutatio, ibi: Ipſe autem vt vidit. Quartum eſt, piæ mulieris voce digna Chriſti laudatio, ibi: Factum eſt autem.

Circa primũ duo deſignantur. Vnũ eſt, maligni dæmonij conſyderatio. Alterũ, eiecto ab homine dæmonio, turbarũ digna admiratio, ibi: Et admiratæ ſunt turbæ.

Circa primum dicitur: Et erat IESVS eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.

Vbi notandum eſt quòd dæmon primò eiectus fuit de cœlo empyreo propter ſuam ſuperbiam qua ſimilis eſſe voluit altiſſimo. Vnde & ad eum dicitur: Eieci te de monte ſancto meo. Abiectus autem, exercitandis hominibus cecidit in hunc aërem caliginoſum, & in terram. Vnde eſt illa vox clamantium in cœlo angelorum & dicentium: Væ terræ & mari, quia deſcendit ad vos diabolus habens iram magnam, ſciens quia modicum tempus habet. A *Diabolus primùm cœlo eiectus.* *Ezec. 28.* *Apoc. 12.*

Mod-

Modicū enim eſt ei vſque ad diem iudicij tēpus omne tā-
tæ ſuæ explendæ malitiæ. Et re vera breue eſt tēpus oē,
quod aliquādo finitur interminabili collatū æternitati.

Tria diabolus ſibi vſurpauit Porrò diabolus in hunc inferiorem delapſus mundum tria ſibi vſurpare præſumpſit, vnde per Chriſtū eiicitur, videlicet. Primo diuinos honores per cultum idololatriæ, vnde Chriſtus eū virtute ſuæ paſſionis & mortis, Apoſtolis per vniuerſum mundum prædicantibus, detectis eius dolis, eiecit. *Ioan. 12.* Hinc enim propinqua iam paſſione ſua, ait: *Zach. 13.* Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Vnde & per Zachariam Prophetam loquente Domino fuerat prænuntiatum: Auferam ſpiritum immundum de terra.

Secundo, arripuit ſibi tyrannide ſæua dominium humani corporis, dum illud ſubintrans, horribili cruciatu immaniter concutit & diſcerpit. Sed & hinc eum CHRISTVS imperio ſuæ diuinitatis eiecit. Vnde in Euangelio *Mar. 1.* ſcriptum eſt: Curauit multos qui vexabantur variis languoribus, & dæmonia multa eiiciebat. Vbi etiam paulò ante dicitur: Et mirati ſunt omnes, ita vt conquirerent inter ſe, dicentes: Quidnam eſt hoc? quænam doctrina hæc noua? quia in poteſtate ſpiritibus immundis imperat & obediunt ei?

Tertio, diabolus per peccatum ſubintrans, vendicat ſibi cor humanū, quaſi ſerpens, antrum: & quaſi latro ſpelūcam ſuam ſibi illud efficiens. In Apocalypſi ſcriptum *Apoc. 18.* eſt, clamante angelo & dicente: Cecidit cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorū, & cuſtodia omnis ſpiritus immūdi. Babylon confuſio interpretatur, & ſignificat animam peccatricem, quæ diuinæ legis ordine derelicto, verſa eſt in confuſionem. Hæc gemina cadens ruina, à fide videlicet, & operibus, habitatio fit dæmoniorum. Sed hinc quoque per CHRISTVM eiicitur, dū immiſſo ſacro charitatis igne, procedentem inde lachrymoſæ compūctionis fumum immundus ſpiritus ferre non ſuſtinens hanc reliquit.

Tob. 6. In cuius rei typo Tobiam angelus docuit, dicens: Cordis particulam ſi ſuper carbones ponas, fumus eius extricat omne genus dæmoniorū, ſiue à viro, ſiue à muliere.

B *Dæmoniū quale.* Porrò quale fuerit dæmonium quod præſenti lectione à Chriſto memoratur eiectum, oſtendit Euangeliſta, quū dicit: Et illud erat mutum, non quidem in ſe, ſed in ſuo maleficio, quo poſſeſſum à ſe hominem mutū effecerat.

Apud

Apud Matthæum dæmoniacus iſte, nō ſolùm mutus,ſed & cæcus fuiſſe,curatúſq; memoratur à Chriſto, ita vt loqueretur & videret. Tria ſigna ſimul in vno homine perpetrata ſunt. Cæcus videt,mutus loquitur,poſſeſſus à dæmonio liberatur. Quod tunc quidem carnaliter factum eſt, ſed & quotidie completur in conuerſione credentium, vt expulſo primum dæmone,fidei lumen aſpiciant,deinde in laudem Dei tacentia prius ora laxentur. *Mat.12.* *Hieron.*

Dicit Chryſoſtomus:hominem hunc non modò per dæmonem cæcum & mutum, ſed & ſurdum factum fuiſſe. Vnde etiam ſecundum Theophylactum mutus ille (vt in pluribus) dicitur,qui non loquitur,ſed magis propriè, qui nec audit, nec loquitur. Qui enim à natiuitate non audiunt,ex neceſſitate non loquuntur. Ea enim loquimur, quæ per auditum loqui didicimus. Si quis tamen ex aliqua paſſione ſuperueniente auditum amiſerit, hunc nihil prohibet loqui. Qui autem in Euangelio à Domino curatus legitur, & mutus erat lingua, & ſurdus auditu. Vnde Chryſoſtomus:

O peſtiferam dæmonis aſtutiam,vtranque viam occupauit atque obſtruxit,quibus ille erat crediturus,viſum. & auditū,quin etiam & linguam,ne confiteatur,quas tamen vias Chriſtus reſerauit. Vbi etiam poteſtas diabolicæ ferocitatis oſtenditur, vt animum quoque hominis (modò illi permittatur à Deo)ſi velit inſanū reddat & furibundū,ipſúmque hominē cæcū,mutū,& ſurdum faciat.

Sanè tribus modis hominem diabolus facit mutum. Primo,à laude Dei & actione gratiarum. Nam ſicut in Iob ſcriptum eſt,quum laudarent Deum aſtra matutina, & iubilarent omnes filij dei,iſte per inuidiam à Dei laude obmutuit. Vnde & alibi dicitur: Quia non infernus confitebitur tibi,neque mors laudabit te.In hunc modū pleroſque diabolus à Dei laude mutos effecit, vt pro innumeris acceptis ab eo donis, laudem nullam, nullam Deo reddant gratiarum actionem, ſed magis porcorum ad morem ſemper murmurent,etiam comedentes. C *Mutus tribus modis.* *Iob.38.* *Eſa.38.*

Secundo,facit mutū à proferenda veritate, & ad mendacia comminiſcenda facūdū,vt videlicet huiuſmodi ſibi adſimilet,qui quum loquitur mendacium, ex propriis loquitur,quia mendax eſt,& mēdacij pater. Hinc per Apoſtolum Petrū cuidam à ſpiritu mendaci decepto dicitur: Quur tentauit ſatanas cor tuū mētiri ſpiritui ſancto? At *Ioan.8.* *Act.5.*

lõgè aliter Apoſtolus Paulus:Deponentes,inquit, mendacium, loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo,quoniam ſumus inuicem membra.

Tertiò facit hominem mutum ad delicti ſui confeſſionem, vel ingerendo pudorem, vel ſuſpicando proditionem, vel deſperationem ſuggerendo,vel certè pœnitentiam contemnendo. Vnde gloſſa: Mutum vel ſurdum dicit dæmonium,quod hanc ingerit paſſionem,vt diuinum verbum non audiatur. Nam dæmones auferentes aptitudinem humani affectus,obtundunt animę noſtræ auditum. Idcirco venit Chriſtus vt eiiciat dæmonium,& audiamus verbum veritatis.Vnum enim ſanauit,vt vniuerſalem prægustationem faciat humanæ ſalutis.

¶ Circa ſecundum,quod eſt,eiecto dæmonio turbarum admiratio,ſubditur:

D

Et admiratæ ſunt turbæ.

Apud Matthęum habes: Et ſtupebant omnes turbæ,& dicebant:Nunquid hic eſt filius Dauid?Ob miſericordiam vtique,& beneficia,filium Dauid prædicant. Turbæ igitur id eſt,minores illi,Domini facta mirantur, & multis fuit cauſa ſalutis admiratio, maiores autem ea blaſphemant. Vnde Beda:

Popularium fides commendatur.

Turbis quę minus eruditæ videbantur Domini ſemper facta miràtibus,Scribę & Phariſęi,vel negare hęc,vel quę negare nequiuerant, ſiniſtra interpretatione peruertere laborabant,quaſi hæc non diuinitatis,ſed immundi ſpiritus opera fuiſſent. Vnde ſequitur:

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Quidam autem eorum dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

E

Hic notatur per blaſphemantes calumniæ impoſitio. Vbi duo ſunt conſyderanda.Vnum eſt,indigna Phariſæorum blaſphemia. Alterum, tentantium Chriſtum cæca perfidia,ibi:Et alij tentantes.

Fiturí ſceleris iudicium.

Circa primũ attẽde vt diuinæ virtutis miraculum quod propter ſui euidentiã negare (vt dictũ eſt) non potuerũt, conati ſunt peruertere & cõtaminare,dicẽtes:In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia.Dicit Marcus hos fuiſſe Scribas qui deſcẽderãt ab Ieroſolymis,& dixiſſe:Quoniam Beelzebub habet,& quia in principe dæmoniorum eiicit dęmonia.

Nec

Nec ſine cauſſa qui tantum blaſphemiæ Domino inferebant, ab Ieroſolymis deſcendiſſe dicuntur, ſed futurũ vtique portendebant, cum à ciuibus vrbis illius vſque ad mortem eſſe perſequendum. Legimus quidem ſupra quia multa turba à Galilæa & Iudæa ſequuta eſt eum, & ab Ieroſolymis & ab Idumæa, & trans Iordanẽ, & qui circa Tyrum & Sidonẽ multitudo magna, audiẽtes quæ faciebat, venerunt ad eũ. Turba ergo ab Ieroſolymis veniens, ſequuta eſt Dominũ, ſicut & ab aliis regionibus Iudæorũ, ſiue etiam Gentiũ. Quis enim neſciat Idumæã, Tyrũ, & Sidonẽ, prouincias ſiue ciuitates fuiſſe Gentilium? *Beda.*

Sed Scribæ ab Ieroſolymis deſcendentes blaſphemiis illum perſequebantur horrẽdis, quia nimirum ſic erat paſſionis ſuæ tempore futurum, vt turba illum populi Iudæorum cum palmis ac laudibus Ieroſolymam perduceret, Gentiles videre deſiderarent, ſed Scribæ & ſeniores populi de eius nece tractarent.

In beelzebub, inquiunt, principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Beelzebub qui deus quondam erat Accaron, quę erat vna ex ciuitatibus Philiſthinorum, ipſe eſt Baal. Zebub muſca vocatur. Beelzebub ergo baal muſcarum, id eſt, vir muſcarum, ſiue habens muſcas interpretatur, obſordes videlicet immolaticij cruoris, ex cuius ſpurciſſimo ritu vel nomine, principem dæmoniorum Iudæi cognominabant. *Beelzebub 4. Reg. 1*

Porrò idoli huius occaſione, idolatrię ratio atque origo altius eſt repetẽda. Itaq; Ninus rex Aſſiriorũ eius magnæ ciuitatis conditor quæ à nomine ſuo Niniue eſt appellata, ſtatuam fecit in honorem patris ſui defuncti, nomine Beli, cui tantũ honoris deferri cœpit, vt ad hanc & rei cõfugientes promerita euaderent ſupplicia. Vnde factum eſt vt ſuggerente diabolo & vano hominum errore gliſcẽte, diuini honores eidẽ ſtatuæ, thura videlicet & ſacrificia tandem attribuerentur. Quod cernens diabolus vt miſeros mortales pernicioſius deciperet, cœpit in idolis huiuſmodi etiam reſponſa dare petẽtibus. Idolum hoc Aſſyrij Belum, Babylonij Bel, Moabitæ Beelphegor, Paleſtini Baal, & interdũ Baalim, Accaronitæ Beelzebub, quiq; ſecundũ ſuæ regionis linguã vocauerunt. Et quia omnium idolorum hoc primum idolum fuit, ideo Iudæi hoc tantæ habebant (vt iam dictũ eſt) abominationi, vt vel omnium dæmoniorum principem hoc cenſerent nomine. F *Idolatriæ prima occaſio.*

Ex hoc perpende quanta & quàm acerba hæc fuerit in Chriſtum contumelia, quum blaſphemantes dicunt eum vel beelzebub habere, vel magnum eſſe, qui beelzebub præſidio fretus, eiiceret dæmones.

Quòd ſi quæras vnde moti fuerunt tam indigna de Chriſto loqui: dicendũ hos nulla neque vera (quod abſit) neq; veroſimili ratione motos hanc quam ex patre mendacij diabolo conceperant euomuiſſe blaſphemiam, imò nec credidiſſe vera eſſe quæ ipſi dicebant, ſed inuidiæ & odij furore ſtimulatos, ad tam indignam ruiſſe contumeliam, nec attendiſſe quid dicerent, ſed ſolùm, vt contumelioſiſſimè dicerent. *Chryſoſt.* Inuidia enim non quærit quid dicat, ſed ſolum vt dicat. Et ideo nulla malitia peior eſt inuidia. Adulter in breui cõplet peccatum ſuum, inuidus autem nunquam quieſcit, ſed ſicut ſcarabæi nutriuntur ſtercore, ita inuidi infortuniis paſcuntur aliorum.

Peccati in ſpiritum ſanctum grauitas. Porrò Iudæi dicentes Chriſtum in beelzebub eiicere dæmonia, grauiſſimo peccato ſeſe contaminauerunt, id eſt peccato in ſpiritum ſanctum, quia agnitam impugnabant veritatem. Vnde apud Marcum Dominus loquitur, *Mar. 3.* dicens: Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blaſphemiæ, quibus blaſphemauerint; qui autem blaſphemauerit in ſpiritum ſanctum, non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti, quoniam dicebant: Spiritum immundum habet.

Mat. 12. Apud Matthæum verò ſic: Quicunque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Sanè contra ſpiritum ſanctum dicit, qui contradicit ei quod ſpiritus ſanctus apertè cordi eius manifeſtat.

¶ Circa ſecundum, quod eſt tentantium Chriſtum cæca perfidia, ſubditur:

Et alij tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo.

G Et alij, inquit, paribus ſtimulati liuoris aculeis, petebãt *Cyrillus.* ab eo cœleſte videre portentum. Quaſi dicerent: Quãuis ab homine dæmonium eieceris, nõ tamen hoc eſt diuinæ operationis ſufficiens argumentum. Nondum enim vidimus aliquid priſcis miraculis ſimile. Moyſes enim trãſduxit populum per mediũ maris. Ioſue ſucceſſor eius, ſolem ſtare fecit ad Gabaon. Tu verò nihil horum hactenus oſten-

oſtendiſti. Quærere enim prodigia de cœlo ſatis innuit, quòd huiuſmodi cogitationibus tunc temporis adficiebantur erga Chriſtum.

Signum, inquit, de cœlo quærebant ab eo, videlicet quia vel in morem Heliæ ignem de ſublimi venire cupiebant, vel in ſimilitudinem Samuelis, tempore æſtiuo mugire tonitrua, coruſcare fulgura, imbres ruere, quaſi non poſſent & illa calumniari, & dicere ex occultis & variis aëris paſſionibus accidiſſe. *Chriſtum tentantiũ perfidia.* *4. Reg. 1.* *1. Reg. 12.*

At tu qui calumniaris ea quæ oculis vides, manu tenes, vtilitate ſentis, quid facies de his quę de cœlo venerint? V tiq; reſpondebis, & magos in Ægypto ſigna multa feciſſe de cœlo. Sanè multa iam ab eo fieri ſigna viderãt, & tamen quaſi nõ vidiſſent, ſigna quærunt: nullum enim eorum aſpectu ſpiritali, id eſt, fide viderant. Quid autem proderunt ſigna iis qui ſcripturis ſunt increduli? Profectò ſi Moſen & Prophetas non audiũt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. Si fides adhibenda eſt teſtimoniis ſignorum, cur non æquè teſtimoniis verborum? quaſi verò Deus ipſe minus verax ſit in his quæ teſtatur verbis, quàm in his quæ ſignis confirmat. Res ſanè indigna, imò nequiſſima in Deum perfidia. *Luc. 16.*

H

Antiquum fuit Iudæis ſigna quærere, non vt ex viſis ſignis crederent, aut credentes fierent meliores, ſed reuera, vt ex oſtenſis ſibi ſignis aduerſum vniuerſos homines ſuperbirent, quaſi qui ſoli ex omnibus hominibus ſignis diuinis digni haberentur. Vnde & per Apoſtolũ Paulum dicitur: Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærũt. Vnde & eis à Domino cum graui reprehenſione dicitur: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Et rurſum alibi: Generatio mala & adultera ſignum quærit, ſcilicet è ſublimi, nempe ſignum maieſtatis, & non dabitur, ſed potius caſtigandis ſuperbis dabitur ſignum humilitatis, vt tali ſigno examinati, ſi hoc ſignum amplexantes fuerint imitati, adprobentur: ſi aſpernati, cum diabolo & ipſi reprobentur in æternum. *Iudæis antiquũ ſignis gloriari.* *1. Cor. 1.* *Ioan. 4.* *Mat. 12.* *Superbis, ſignũ humilitatis, Chriſtus.*

Et vtiq; in ſignũ humilitatis Dei filius homo factus poſitus eſt, dicẽte ad paſtores angelo nati nũtio Saluatoris: Hoc vobis ſignum, Inuenietis infantem pãnis inuolutũ, & poſitũ in pręſepio. Huc etiam accedit teſtimoniũ S. Simeonis prophetico ſpiritu futura cernẽtis & dicẽtis: Poſitus eſt hic (vtique infans Ieſus Dei filius Saluator mũdi) *Luc. 2.*

in ſignum.Sed attende quid ſubſequutus adiunxit:In ſignum,inquit,cui contradicetur.

Itaque ſignum maieſtatis è ſublimi petentibus perfidis,ſignum humilitatis,ſignum paupertatis,ſignum denique infirmitatis & paſſionis, & abiectiſſimæ mortis obtenditur,tametſi hoc ſigno cæci & omnium miſerrimi,licet non miſerandi, ſe erudiri & tentari non intellexerunt,ſed nec voluerint intelligere.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum,dixit:

Hic ponitur calumniæ mendacis abundans confutatio.Vbi duo ſunt notanda. Vnum eſt,ipſa blaſphemantiũ iuſtiſſima confutatio. Alterum,iniquæ calumniæ in auctores ſuos retorſio,ibi:Quum immundus ſpiritus.

I Circa primum dicit Euangeliſta: Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum. Hoc eſt euidentius ſuæ ſignum diuinitatis, quàm vllum fuiſſet viſibile de cœlo portentum. Quis enim ſcrutatur renes & corda niſi ſolus Deus?Prauum,inquit, eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans corda, & probans renes.Et rurſum alibi:Homo videt ea quæ patent,Deus autem intuetur cor. Cùm itaque Phariſæorum hæc contra Dominum cogitatio eſſet irrationabilis,metu multitudinis non audebant hanc diuulgare, ſed tacitam animo verſabant.CHRISTVS autem non ad dicta,ſed ad cogitata eorum reſpondit, vt vel ſic compellerentur credere potentiæ eius qui cordis cernebat occulta. Hoc enim nec dæmon ipſe,nec aliqua per ſe poteſt creatura. Sed ille ſolus(vt iam dictum eſt)de quo per Apoſtolum dicitur:Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius,nec eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius.

Signũ diuinitatis. *Iere.17.* *1.Reg.16.* *Hieron.* *Heb.4.*

Porrò Dominus confutaturus tentantes & calũniantes,nequiaquam ad hoc ſcripturas allegauit,prout antè fecerat, vbi ſatanam tentantem ſcripturarum telis abegit, ſed potius impias eorũ ſuſpitiones, rationibus firmis atque patẽtibus fortiter infregit,quòd ad ſcripturarũ(quas falsè interpretabantur)teſtimonia (vtique in hoc diabolo peiores) non fuiſſent attenturi. Reſpondens ergo ex his quę communiter accidunt,pluribus rationibus ſe non in Beelzebub (vt illi blaſphemabant) ſed propriè diuinitatis virtute eiicere dæmones, manſuetè & patienter oſtendit.Harum rationum prima,talis eſt:

Omne

Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet. Si autem & ſathanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum ipſius, quia dicitis in Beelzebub me eiicere dæmonia?

Ratione plana, probat ſe nequaquam in Beelzebub eiicere dæmonia, dicens: Omne regnum in ſe diuiſum, deſolabitur, iuxta quod per Oſee dicitur: Diuiſum eſt cor eorum, nunc interibunt. Vnde etiam hoc loco Hieronymus poſt Saluſtium dicit, concordia res paruas creſcere, diſcordia verò etiam maximas quaſque dilabi. Cuius rei & his temporibus exemplorum plus ſatis conſpicimus. K *Regnũ diſcors deſolandum.*

Simile aliquid factum fuiſſe temporibus Ioſaphat regis legimus. Quum enim congregati eſſent contra eum in prælium filij Amon, & Moab, & Idumæi, & Ioſaphat inuocaſſet Dominum, vertit Dominus inſidias eorum in ſemetipſos, filiorum, ſcilicet Moab & Amon, & montis Seir, qui egreſſi fuerant vt pugnarent contra Iudam, & percuſſi ſunt. Nam filij Amon & Moab conſurrexerunt aduerſum habitatores montis Seir, vt interficerent & delerent eos. Quúmque hoc opere perpetraſſent, etiam in ſemetipſos verſi mutuis concidere vulneribus. Ecce vt eorum fortitudo per inteſtinam diſcordiam ſoluta, & ad nihilum redacta eſt. Patet ergo veriſſimam eſſe Chriſti propoſitionem iſtam: Omne regnum in ſe diuiſum, deſolabitur, ſed & domus ſupra domum cadet, hoc eſt, diſſentientium pars vna ſuper aliam. Domus enim aut ciuitas ſi fuerit diuiſa, velociter diſſipatur, & etiam regnum, quo tamen nihil eſt validius. Firmat enim & regnum & domos concordia ciuium. *2. Par. 20* *Cyrill.*

Dicat ergo iam Chriſtus: Si ego per dæmonem dæmonia eiicio, diſſentio inter dæmones eſt, & perit virtus eorum, nec amplius habent in hoc mundo locum aduerſariæ poteſtates, quarum inter ſe bellum, pax hominum eſt. Vnde ſubdit: Si autem & ſathanas in ſemetipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum ipſius? Non enim ſathanas ſibiipſi repugnat, nec ſuis nocet ſatellitibus, ſed potius ſtatuit mala concordia regnum ſuum. *Hieron.*

Sathanas ergo ſathanæ non aduerſatur, vt hunc eiiciat, quin magis alius alium pertinaciter adiuuat in malignitate. Alioqui diaboli regnum nequaquam conſiſteret, quod *Dæmonũ concordia.*

 falſum

falſum eſſe probatione non indiget. Inceſſanter enim regnum diaboli Chriſti regnum impugnat, licet impotenter. Nam (vt ipſe ait) portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, nimirum, Eccleſiam Chriſti. Patet ergo ſathanæ qualecunque regnum & perſeuerare & ſtare, quod ſine concordia nequaquam poſſet fieri, quod tamen eſſet conſequens, ſi quod impudenter & ſine ratione dicitis, verum eſſet, quòd videlicet in Beelzebub eiicerem dæmonia. Et hæc eſt prima Domini contra calumniatores blaſphemos defenſio, ſecundam ſubdit, dicens:

Mat. 16.

Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filii veſtri in quo eiiciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt.

Iudæi cur à filiis iudicandi.

L Non dicit diſcipuli mei, tametſi de his loquatur, ſed filij veſtri, volens vtique eorum permulcere furorem. Iudæi nanque & à Iudæis ſecundum carnem exorti ſunt Chriſti diſcipuli, qui poteſtatem ſuper ſpiritus immundos à Chriſto acceperant, & oppreſſos ab eis in Chriſti nomine liberabant. Quando ergo, inquit, filij veſtri in nomine meo ſathanam conterunt, quantæ eſt dementiæ dicere me in virtute Belzebub eiicere dæmonia?

Beda.

Nec dubitandum eſt de aliis hoc eum quàm de ſuis dixiſſe diſcipulis Iudaici populi filiis. Qui vtique Domini diſcipuli bene ſibi conſcij erant, nihil ſe malarum artium à bono magiſtro didiciſſe, vt & ipſi in principe dæmoniorum eiicerent dæmones. Ideo, inquit, ipſi iudices veſtri erunt, in quibus non artificioſa malignitas, ſed ſancta ſimplicitas meæ virtutis apparet, ipſi teſtes mei, iudices erunt veſtri. Non tantum ſicut Niniuitæ & regina Saba ſui comparatione, ſed vt adſeſſores magnifici perfidiæ veſtræ iniquitatem iudicantes condemnabunt, iuxta promiſſum domini, quo ait: Amen dico vobis, quòd vos qui ſequuti eſtis me, in regeneratione quum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Iſrael. Coarctat ergo eos interrogatione prudenti, vt confiteantur quòd ipſe fecerat, opus eſſe ſpiritus ſancti. Ac ſi dicat:

Peruerſu de Chriſto iudiciu Iudæorum.

Si expulſio dæmonum in filiis veſtris, Deo non dæmonibus deputatur, quare idem in me opus non eandem habeat cauſam? Ego enim non minoris ſum virtutis quàm diſcipuli mei filij veſtri, quibus ego dedi virtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia. Quum ergo vos non igno-

ignoretis eos virtute mea dæmones depellere, ſed nec vnquam eis impoſueritis quòd in Beelzebub eiicerent dæmonia, quid vos impellit tam indigna de me & ſentire & loqui, niſi ea quæ vos & omne de me iudicium veſtrum excæcat & peruertit inuidia? Quòd ſi non dæmonum, ſed Dei virtute hæc illos agere non diffitemini, quare de me non idem ſentiris?

Cæterum, non vero ſimilis eorum eſſe videtur opinio, qui putant per hos Iudæorum filios exorciſtas quoſdam ex Iudæorum populo deſignari, qui per arcana quædam. i. caracteres quoſdam & carmina, quaſi à Salomone quondam adinuenta, ab obſeſſis hominum corporibus dæmonia pellerent. Si enim tales eo tempore fuiſſent in populo, quid opus erat concurrentes turbas adeò mirari Chriſtum dęmonium eiicientem, vt etiã opinarentur filium eſſe Dauid, qui hæc poſſet efficere. i. nouo miraculo dæmonia eiicere? Profectò ſi hoc & alij quoque Iudęi poſſent, non ſuſtinerent Phariſæi ſine contradictione, hunc filium Dauid putari, quum & alij plerique per dictam artem hoc ipſum poſſent, qui propter hoc tamen nequaquam filij Dauid putabantur. Sed nec ſuſtinuiſſent Phariſęi inuidia & odio in Chriſtum indurati, quempiam à dæmonio obſeſſum hominem, vt liberaretur ad Chriſtum adduci, qui per tales exorciſtas liberari potuiſſet. M *Falſũ eſſe quod de exorciſtis iactatur.*

Itaque Iudæorum iniquiſſima cogitatione, valida ratione confutata, ex altera parte concludens Dominus ait:

Porrò ſi in digito Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei.

Nomine digiti Dei, Dei virtus, & Dei ſpiritus ſignificatur, quomodo & malefici Pharaonis in tertio ſigno deficientes, dicebant: Digitus Dei eſt iſte, id eſt, ſpiritus Dei, diuinæque virtutis manifeſtatio. Ergo quòd Lucas digitum Dei dicit, vbi Matthæus dixit: Spiritum Dei, ab eadem ſententia non recedit, quin potius & aliquid docet, vt nouerimus quemadmodum intelligere debeamus vbicunque ſcripturarum legerimus, digitum Dei. N *Digitus Dei. Exod. 8. Auguſt.*

Dicitur autẽ ſpiritus ſanctus digitus Dei, propter partitionem donorum quæ in eo dantur vnicuique propria, ſiue hominum, ſiue angelorum. In nullis enim membris noſtris magis apparet partitio quàm in digitis. Igitur manus & brachium, Dei filius eſt: & digitus eius, Spiritus ſanctus.

Per filium enim Pater cuncta operatur. Et ſicut digitus nō eſt alienus à manu,ſed ei naturaliter inſitus,ſic ſpiritus ſanctus cōſubſtantialiter connexus eſt filio,& per eum omnis filius operatur. Non tamen te ſcandalizet membrorum inæqualitas,quum ædificet corporis vnitas.

Beda.

Itaq; in expulſione dæmonum magnæ gratiæ & virtutis eſſe ſpiritus ſanctus oſtenditur. Et ideo ſicut rem aliquam digito demonſtrare ſolemus,ita virtutem & omnipotentiam Dei,miracula cōmonſtrant & arguūt. Quum autem dicit ſe Chriſtus in digito Dei eiicere dæmonia, hoc non tantū inſtructionē habet:ſed & grauē Iudæorum redargutionem. Quaſi diceret eis Chriſtus:Quid cogitatis blaſphemātes in cordibus veſtris,ꝙ in Beelzebub eiiciam dæmonia,digitus Dei eſt hic.i.magna & inſignis diuinæ virtutis manifeſtatio, quam & malefici Pharaonis cognouerunt,& vos hanc cognoſcere contemnitis.

O Conuenienter autē ſubdit inferens: Profectò peruenit in vos regnū Dei.Hoc eſt,Si ego homo exiſtens,in ſpiritu diuino eiicio dæmones, ditata eſt humana natura in me, & aduenit regnū Dei.Quod dicēs,ſimul etiā oſtendit imperialem quandam eſſe ſpiritus ſancti poteſtatem,in quo regnum eſt Dei.Quaſi dicat: Quū hactenus abuſq; lapſu prothoparentis Adę vſq; adeò diabolus in mundo regnauerit,vt etiam homines totos obſideret,nunc tandem me in virtute ſpiritus Dei dęmonia eiiciente,peruenit vtique in vos regnum dei,dum pulſo diabolo ſpiritus Dei per me regnat in bonis, vt ſit in vobis regnum fidei, cuius fidei merito ad regnum tandem perueniatis æternum.

Cyril.

Ambro.

Regnum Dei in Iudæos peruenit.

Luc. 3. Hoc regnum & Ioannes & ipſe CHRISTVS prædicauerant,dicentes: Pœnitentiam agite, adpropinquabit enim regnum cœlorum.Vbi etiam mira Chriſti elucet benignitas Iudęos ad fidem inducentis, & ne diuinæ virtutis opera diabolo attribuerent,ac ſi diceret:Quur aduerſus ſalutem veſtram repugnatis, quur miracula quæ in commodum veſtrum facio contemnitis? Ecce ſi in digito Dei eiicio dæmonia, iam nunc in vos peruenit regnum Dei,iam præſto vobis adeſt illa gratia, quam tantopere tot retrò ſeculis patres veſtri ſummis votis exoptarunt. Itaque contra ſalutem veſtram nolite contendere, nolite malignari,ne ſitis ipſi vobis contrarij, Dei regno (cui & dæmones cedere coguntur)impotenter & veſtram ad perniciem repugnantes.

Proin-

Proinde Dominus tertia ratione adducta, conuincit phariſæos, manifeſtè oſtendens, dæmonibus eiiciendis nullatenus ſe Beelzebub indigere præſidio, nempe qui hunc fortior deuictum ſuperauerit.

Vnde ſubditur:

Quum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poßidet. Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet.

Quia neceſſarium erat diuerſis rationibus detrahentium impia refellere mendacia: Vtitur nunc Dominus exemplo manifeſtiſſimo, quo demonſtrat volentibus intueri, quòd huius ſeculi principem inſita ſibi virtute ſuperauit, dicens: Quum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum. Fortem vocat diabolum, innuens antiquam eius tyrannidem, quam ignauia noſtra fortem effecit. Erat enim ante Saluatoris aduentum violentia multa rapiens alienos greges (ſcilicet Dei) & quaſi ad proprium ducebat ouile. *P Chryſ. Fortis armatus. Cyril.*

Atrium verò illius, mundum qui in maligno poſitus eſt, Dominus appellat, in quo vſque ad Saluatoris aduentum malè pacato potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium ſine vlla contradictione quieſcebat. Vnde & alibi princeps mundi vocatur, dicente Domino: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Et iterum: Nunc princeps mundi huius eiicietur foras. De qua eiectione benè ſubiungitur: Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius auferet in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. De ſeipſo quippe loquitur, quòd non concordi fallax operatione, quemadmodum calumniabantur, ſed fortiori potentia victor, homines à diabolo liberaret. *Beda. Atrium & pax diaboli. Ioan. 12.*

Arma in quibus ille fortis confidebat, aſtutiæ dolique ſunt nequitiæ ſpiritualis. Spolia verò eius, ipſi homines ab eo decepti, quæ victor Christvs diſtribuit, quod eſt inſigne triumphantis, qui captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, quoſdam quidem Apoſtolos, alios verò Euangeliſtas, hos prophetas, illos in paſtores ordinans & doctores. *Arma diaboli & ſpolia. Ephe. 4.*

Porrò, quòd dictum eſt, in pace fuiſſe omnia quæ antè diabolꝰ poſſederat, de ea intelligēdū eſt pace, de qua per *Pax diaboli, qualis.*

Chriſtum

Mat. 10. Chriſtum in Euangelio dicitur: Non veni pacem mittere, ſed gladium. Eſt enim & pax mala, & bellum bonum.
Hieron. bellum enim per Chriſtum immiſſum eſt bonum, vt rumperetur pax mala. Mala eſt pax coniurantium aduerſus eccleſiam catholicam. Mala eſt pax eorum, qui piorum omnium cœtum exoſum habentes, conuenientes aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius, dicunt: Venite, diſperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Iſrael vltrà.

Eſt itaque ſententiæ ſumma, vt manifeſtum ſit Chriſtum, nõ in diaboli, ſed in virtute Dei ſigna facere, quandoquidem ea ipſe eſſet poteſtate, vt etiam ipſum diabolum vinceret ac ſuperaret. Spolia, inquit, eius diſtribuet.
Cyrillus. Qui enim dudum irretiti fuerant ab eo in ignorãtiæ Dei errorem, per ſanctos Apoſtolos euocati ſunt ad notitiam veritatis, & oblati ſunt Deo patri per fidem in Ieſum Chriſtum filium eius.

Quartò, probat Dominus in eiiciendis dæmonibus nequaquam ſe Beelzebub indigere ſuffragiis, quum ſubdit, dicens:

Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non colligit mecum, diſpergit.

Chriſti & diaboli opera contraria. Quaſi dicat: Ego illius opera egeo minimè, qui mihi totis ſtudiis aduerſatur. Diabolus autem eſt eiuſmodi, quod per hoc patet, quia ego colligo, ille diſpergit. Ego colligo in fidei vnitatem, ille per ſectas & ſchiſmata, per odia & ſimultates, vnitos diſpergit.

Sanè diabolus lupus eſt, qui rapit & diſpergit oues:
Ioan. 11. Ieſus autem moriturus erat (inquit Euãgeliſta) pro gẽte: & non tantùm pro gente (ſcilicet Iudæorum) ſed etiam, vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Puta Chriſtum dicere: Ego volo homines offerre Deo, ſatanas
Chryſoſt. conatur auferre. Quî ergo fieri poſſet, vt qui mihi non cooperatur, ſed diſſipat quæ mea ſunt, tam conſentaneus mihi fieret, vt vnà mecũ eiiceret dæmones? Et quum ille à me collectos ſatagat diſpergere, quî fieri poſſet, vt is qui mihi refragatur ſatanas, eiiciendis ſpiritibus immundis virtutem mihi ſubminiſtret?

Qui nõ eſt mecum, cõtra me eſt. Nihil hic medii. Neceſſe eſt enim vt vel Deo cõiunctus quiſq; ſit, vel contra Deum à parte ſtet diaboli. Itaque quum diabolus vniuerſumq; ſatellitiũ eius cũ Domino nequaquã eſſent, cõtra

cum fuiſſe certum eſt:quandoquidem(vt iam dictum eſt) ipſa opera diaboli operibus Chriſti aduerſentur. Diabolus enim damnationem vult animarum, Chriſtus liberationem & ſalutem. Ille prædicat idôla, hic vnius Dei veri notitiam:ille trahit ad vitia, hic ad virtutes reuocat. Quomodo ergo poſſent inter ſe habere concordiam, quorum opera tam diuerſa ſunt? Quid itaque ſuſpicamini in Beelzebub eiicere me dæmonia, quum ille mihi in omnibus contrarius,opera quoque mea diſpergat? *Hieron.*

R Et licet verba hæc Dominus præcipuè contra diabolum dixerit,poſſunt tamen de membris ipſius, ſchiſmaticis & hæreticis intelligi:qui quoniam à parte CHRISTI non ſtant, cum diabolo & pro eo & ſtare & cadere conuincuntur.Nutriunt enim odia, ſeminant diſcordias,iurgia miſcent, commouent ſeditiones, conſtituunt ſectas, parant rebellionem. Nulla enim vnquam hæreſis abſque ſeditionibus & bello concitatur. *Qui non Chriſti, diaboli ſatellitium eſt.*

Porrò hi qui ſe neutrales eſſe volunt,hoc Chriſti verbo conuincuntur,neutrales eſſe non poſſe. Si enim cum Eccleſia catholica pro dominio aduerſum eos non ſtant, pro diaboli parte contra dominum eos ſtare manifeſtum eſt. Qui enim non colligit cum eo, vtique diſpergit.Proinde vel hoc vno (& quidem argumento certiſſimo) diſcernitur eccleſia catholica à conuenticulis hæreticorum, videlicet, quòd vnica eſt, & nonniſi in vnitate conſiſtit,vbi ſectas hæreticorum (vtique ſynagogas ſatanæ)ſciſſas diſperſáſque & ſibi contrarias,ac in partes varias conſtat eſſe diuiſas. *Eccleſia, & conuenticula ſic differunt.*

¶Circa ſecundum,quod eſt iniquæ calumniæ in authores ſuos retorſio,ſubditur in litera:

Quum immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquoſa,quærens requiem.Et non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui.

S Poſtquam Dominus iniquam & falſam Phariſæorum calumniam iuſtis ac manifeſtis rationibus à ſe reiecit, nunc oſtendit vnde hoc illis cõtingit, vt ad tam indignas de ipſo cogitationes laberentur,dicens: Quum immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquoſa quærens requiem.

Quòd enim exemplum hoc ad Iudæos ſpectet, Matthæus expreſſit,dicens: Sic erit generationi huic peſſimæ. *Cyril. Mat. 12.*

Iudæos habuiſſe dæmonium. mæ. Quandiu enim erant in Ægypto viuẽtes ritu Ægyptiorũ, habitabat in eis per idolatriã ſpiritus immundus, qui expulſus eſt ab eis quando mactauerunt agnum in *Ambro.* figura CHRISTI,& liniti ſunt eius ſanguine, & ſic euitauerunt angelum exterminatorem. Itaque in vno homino à quo immundus exiit ſpiritus, totius populi Iudaici comparatio eſt,à quo ſpiritus ipſe malignus(modo quo dictum eſt, & etiam per legem acceptam) exierat. Sed quia in Gentibus,quorum corda prius quaſi loca arida erant, quæ poſtea per baptiſmum rore ſpiritus humeſcebant,propter iam ſuſceptam fidem CHRISTI,requiem diabolus reperire non potuit (immũdis enim ſpiritibus CHRISTVS incendium eſt)regreſſus eſt ad plebem Iudæorum,hos deterius quàm vnquàm antè poſſeſſurus.Itaque ipſo impulſore Iudæi Chriſtum falſis cõtumeliis blaſphemabant dicentes eum habere Beelzebub, & immundorum ſpirituũ captare præſidia. Quam falſam calumniam veriſſima ratione in eos retorquet, dum hos à diabolo ſeptuplo quàm olim oſtendit occupatos.

Hæreticus diaboli receptaculũ. Quod etiam non incongruè ſecundum Bedam de heretico quolibet vel ſchiſmatico, vel etiam malo catholico poteſt intelligi. De quo,tempore baptiſmatis ſpiritus immundus qui in eo prius habitauerat, ad confeſſionem catholicæ fidei abrenuntiationémque mundanæ conuerſationis eücitur,locáque inaquoſa peragret,id eſt, corda fidelium, quæ à mollitiè fluxæ cogitationis expurgata ſunt, callidus tentator explorat, ſi quos ibi forte nequitiæ greſſus figere poſſit.

Et bene dicitur: Quærens requiem & non inueniens, quia caſtas mentes effugiens, in ſolo diabolus corde prauorum gratam ſibi poteſt inuenire quietem. Vnde & de *Iob.40.* illo in Iob Dominus loquitur,dicens:Sub vmbra dormit, *Cubile diaboli.* in ſecreto calami, in locis humentibus. Protegunt vmbræ vmbram eius. Ecce diaboli cubile. In vmbra,inquit, dormit,vbi videlicet ſol iuſtitiæ gratiæ ſuæ radiis minimè lucet.In ſecreto calami,hoc eſt,in hypocritis & fictis,peccatáque ſua celantibus,ſanctitate & virtute more calami vacuis,& contra vim tentationis fragilibus. In locis humentibus,id eſt, hominibus carnali voluptate defluentibus. Protegunt vmbræ vmbram eius, videlicet, quando carnales,& praui homines,ſimilium ſibi peccata,vel cooperiunt,vel excuſant,vel etiam defendunt.

Reuer-

Reuertar, inquit, in domum meam,vnde exiui. Hoc eſt,Abibo ad Iudæos quos antè dimiſeram.Sed & nobis quoque timendus eſt iſte verſiculus potius quàm exponendus, ne culpam quàm in nobis extinctam credebamus,per incuriam etiam nos vacantes opprimat. *Beda.*

Sequitur:

Et quum venerit,inuenit eam ſcopis mundatam. Tunc vadit & adſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe,& ingreßi habitant ibi.Et fiunt nouißima hominis illius,peiora prioribus.

Apud Matthæum ſcriptum habes: Et veniens inuenit vacantem, ſcopis mundatam & ornatam. Vbi Hieronymus: Vacabat templum Iudæorum,& CHRISTVM hoſpitem non habebat,dicentem: Surgite,eamus hinc. Et in alio loco: Relinquetur vobis domus veſtra deſerta. Quia igitur & Dei & angelorum præſidia non habebant, & ornati erant ſuperfluis obſeruationibus legis, & traditionibus Phariſæorum, reuertitur diabolus ad ſedem ſuam priorem, & ſeptenario ſibi dæmonum numero addito, habitat priſtinam domum. Et fiunt illius populi nouiſſima peiora prioribus.Multo enim nunc maiori numero dæmonum poſſidentur blaſphemantes in ſynagogis ſuis CHRISTVM IESVM, quàm in Ægypto poſſeſſi fuerant ante legis notitiam. Quia aliud eſt venturum non credere,aliud eum non ſuſcepiſſe qui venerit. Vnde Chryſoſtomus: *T* *Ioan.14.* *Mat.23.* *Iudæi,domus vacans.*

Prius aderat eis diuina prouiſio,& gratia ſpiritus ſancti,nunc verò etiam hac cura priuantur.Propter quod eis nunc, & virtutis maior penuria, & ærumna intenſior, & dæmonum exactio ſæuior.

Porrò ſi hæc ad eos qui intra eccleſiam catholicam eſſe cenſentur referre voluerimus,facilè eſt intelligere:quia quum ad cuiuſpiam horum animi domum immundus ſpiritus venerit,inuenit ſcopis mundatam,hoc eſt,gratia baptiſmatis à peccatorum labe caſtigatam, ſed nulla boni operis induſtria cumulatam. Vnde bene Matthæus hanc domum vacantem,ſcopis mūdatam,atque ornatam dicit inuentam:mundatam ſcilicet à vitiis priſtinis per Dei gratiam: vacantem à bonis actibus per negligentiam, ornatam ſimulatis virtutibus per hypocriſim. *Beda.* *Recidi[...] grauitas.*

Et

Et tunc vadit & adſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Per ſeptem alios ſpiritus vniuerſa vitia deſignat. Quemcunque enim poſt baptiſma, ſiue prauitas hæretica, ſeu humana cupiditas adripuerit, mox omnium proſternet in ima vitiorum. Vnde rectè nequiores tunc eum ſpiritus dicuntur ingreſſi, quia non ſolòm habebit illa ſeptem vitia, quæ ſeptem ſpiritualibus contraria ſunt virtutibus, ſed & per hypocriſim, ipſas ſe virtutes habere ſimulabit.

Et ſunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Melius erat enim viam veritatis non agnoſcere, quàm poſt agnitam retrorſum conuerti. Quod in Iuda traditore, vel in Simone mago, cæteríſque talibus ſpecialiter legitur impletum. Si enim illuſtrati, & à priſtinis malis remoti denuò redimus ad eandem nequitiam, grauior deinceps erit pœna ſequentium peccatorum.

2. Pet. 2. *Chryſoſt.*

¶ Circa quartum principale dicitur:

Factum eſt autem quum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti.

V Hic ponitur piæ mulieris confeſſione digna Chriſti laudatio, Vbi duo notantur. Vnum eſt, piæ laudis per mulierem confeſſio. Alterum, deuotæ confeſſionis per Chriſtum adprobatio, ibi: At ille dixit.

Circa primum dicit Euangeliſta: Factum eſt autem quum hæc diceret, rationabiliter & manifeſtè Phariſæos calumniatores conuincens, vt mulier quædam à laude ſe continere non ſuſtinens, de medio turbarum in Chriſti præconium vocem extollens, clamaret: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. Vbi Beda:

Mira mulieris fides.

Magnæ deuotionis & fidei mulier hæc oſtenditur, quæ ſcribis & phariſæis Dominũ tẽtantibus, ſimul & blaſphemantibus, tãta eius incarnationem præ omnibus ſynceritate cognoſcit, tanta fiducia confitetur, vt & præſentiũ proteruam calumniam, & futurorum cõfundat hæreticorum perfidiam. Nam ſicut tũc Iudæi ſancti ſpiritus opera blaſphemando, verum conſubſtantialémque patri filium negabant, ſic hæretici poſtea negãdo Mariam ſemper virginem ſancti ſpiritus operãte virtute naſciturο ex humanis mem-

nis membris vnigenito Deo carnis ſuæ materiam miniſtraſſe, verum conſubſtantialémque matri filium hominis fateri non debere dixerunt.

Vera Chriſti probatur humanitas.

Sed ſi caro verbi Dei ſecundum carnem naſcentis, à carne virginis matris pronuntiatur extranea, ſine cauſa venter qui eum portaſſet, & vbera quæ lactaſſent beatificantur. Quæ enim conſequentia, vt eius lacte credatur nutritus, cuius ſemine negatur eſſe conceptus, quum ex vnius eiuſdémque fontis origine ſecundum Phyſicos vterque liquor emanare probetur? Niſi fortè putanda eſt virgo ſementinam ſuæ carnis materiam, nutriendo in carne Dei filio ſuggerere potuiſſe: incarnando autem, quaſi maiore & inuſitatiore miraculo, minimè potuiſſe.

Gal. 3. *Error temerariorũ cõſutatur.*

Sed huic opinioni obſtat Apoſtolus dicens, quia miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege. Neque enim audiendi ſunt qui legendum putant, natum ex muliere, ſed non, factum ex muliere, quia conceptus in vtero virginali, carnem non de nihilo, non aliunde, ſed materna traxit ex carne. Alioqui nec verè filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Et nos igitur his contra Euthicen dictis, extollamus vocem cum Eccleſia catholica (cuius hæc mulier typum geſſit) extollamus, & mentem de medio turbarum, dicamúſque Saluatori: Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti Et verè, vt quidam ait

Sedulius.

Beata parens, quæ enixa eſt puerpera regem,
Qui cœlum terrámque regit per ſecula, cuius
Numen ab æterno complectens omnia gyro,
Imperium ſine fine manet, quæ ventre beato
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa eſt nec habere ſequentem.

¶ Circa ſecundum, quod eſt deuotæ confeſſionis per Chriſtum adprobatio, ſubditur in litera:

At ille dixit: Quinimò, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

X *Chryſoſt.* *Nota.*

Hoc non fuit reſponſum, quaſi repudiantis matrem, ſed oſtendentis quòd nihil ei partus profuiſſet, niſi valde bona & fidelis fuiſſet. Quòd ſi Mariæ nõ proderat ſine virtutibus animi Chriſtum ab ea ortum traxiſſe, multo minus nobis, ſiue patrem, ſiue fratrem, ſiue filium virtuoſum habeamus, & interim ab illius abſiſtamus virtute, prodeſſe valebit.

Beda. Cæterum, pulchrè Saluator atteſtationi mulieris adnuit, etiam addens nō eam tantummodo beatam quæ verbum Dei corporaliter generare meruerat, ſed & omnes qui idem verbum ſpiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis cuſtodia, vel in ſuo, vel in proximorum corde parere, & quaſi alere ſtuduerint, adſeuerat eſſe beatos. Quia & eadem Dei genitrix & inde quidem beata, quia verbi incarnandi miniſtra facta eſt temporalis, ſed inde multo beatior, quia eiuſdem verbi ſemper amandi, cuſtos manebat æterna. Qua ſententia ſapientes Iudæorū clàm percutit, qui verbum Dei non audire & cuſtodire, ſed negare & blaſphemare quærebant.

Spiritualiter Chriſtum cōcipere & parere.

Et eſt ſenſus: Vtiq; beatus eſt venter qui me portauit, & quæ ſuxi vbera, vti confiteris, ſunt beata. Nihilominus tamen & hi beati ſunt & felices, qui Dei verbum & audiunt, & cuſtodiunt, ne veniens diabolus tollat verbum de corde eorum, ne per illud ſalui fiant. Nec tamen propter hoc beatiores, vel æquè beati ſunt etiam ſancti qui verbum Dei & audierunt & cuſtodierunt, vti electa Chriſti genitrix Maria, quæ & Dei verbum de ſe incarnatum virginali geſtauit in vtero, & nihilominus cœleſtis verbi myſteria quæ auditu fideli perceperat, mente memori conſeruans, pio iugiter verſabat in animo. Vnde & beatus Lucas in Euangelio perhibet, dicens: Maria autem conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.

Luc.2.

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMÆ.

ABIIT IESVS *trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis. Ioan. 6.*

In ſancta præſentis Euangelij lectione, quatuor ſunt conſyderanda. Primū eſt multitudinis turbarum poſt Chriſtum cōcurſio. Secundū eſt, de concurrente multitudine pia Chriſti ſolicitudo, ibi: Quum ſubleuaſſet ergo. Tertium eſt, eſurientium multitudinis miranda refectio, ibi: Dicit ergo Ieſus. Quar-

Quartum eſt, diuinæ virtutis ſigno notāda conſequutio, ibi, Vt autem.

Circa primū tria notantur. Primū eſt, Chriſti per mare Galilææ nauigatio. Secundum eſt, ingentis turbæ poſt Chriſtum profectio, ibi: Et ſequebatur eum. Tertium eſt, loci & temporis notanda deſignatio, ibi: Subiit ergo.

Circa primum dicitur: Abiit Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis. Vnde autem, vel quò, vel cur abierit, & quæ ſequuntur fecerit, Matthæus patefacit, videlicet primum: Vnde abierit, quia de patria ſua Nazareth, vbi nō fecit virtutes multas, propter incredulitatem illorum. A *Mat. 13.*

Cur autem inde abiit, niſi quia ſcandalizabātur in eo? Dicebant enim: Nonne hic eſt fabri filius? Nónne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioſeph & Simon & Iudas, & ſorores eius, nónne omnes apud nos ſunt? Vnde ergo huic omnia iſta? *Mare Galilææ cur abiēs trāſiit.*

Herodes quoque Tetrarcha fama eius audita: Hic eſt, inquit, Ioannes baptiſta, ipſe ſurrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo, propter hæc à patria ſua diſcedens, abiit trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis.

Secundū Lucam verò: Reuerſi iam Apoſtoli narrauerāt Domino quæcūq; fecerant, nec ea ſolū, ſed etiam quæ Ioānes eis in docēdo occupatis, ſit paſſus, vel Chriſti, vel eiuſdem Ioannis diſcipuli ei renuntiant, ſicut Matthæus inſinuat. Vnde quod apud Lucam ſcribitur: Et adſumptis illis ſeceſſit ſeorſum in locū deſertum qui eſt Bethſaidæ, non timore mortis egit, vt quidam arbitrantur, ſed parcens inimicis ſuis, ne homicidio homicidium iungerent, ſimul & opportunum ſuæ paſſionis tempus expectans. *Beda.* *Luc. 9.*

Nam pluſquam anni ſpatio Ioannis & Domini paſſiones diſtare, qui diligenter Euangelia legerit, inueniet. Siquidem miraculum panum Dominus tribus conſentientibus Euangeliſtis mox poſt decollationem Ioannis impleuit. Vnde colligitur Ioannem imminente eadem feſtiuitate paſchali fuiſſe decollatum, & anno poſt hunc ſequente, quum denuò paſchale tempus rediret, myſterium dominicæ paſſionis eſſe completum. *Paſſiones Chriſti & Ioannis quantum diſtant.* *Nota.*

Et propterea quod in martyrologio (quod Euſebij & Hieronymi vocabulis inſignitū eſt) legitur, quarto Calendas Septēbris, in Emiſa ciuitate Phœniciæ prouinciæ, natale Ioānis Baptiſtæ die quo decollatus eſt, nō ſpecialiter ipſum diem decollationis eius, ſed diem potius quo caput

eius in eadẽ Emiſa ciuitate repertũ,atque in Eccleſia eſt conditũ,deſignat. De quo plenius apud Bedam reperies.

B Porrò iuxta hiſtoriam,notandum eſt quòd mare Galilææ (quod multis pro diuerſitate circumiacentium regionum vocabulis diſtinguitur) illis tantum in locis Tiberiadis vocatur,vbi Tiberiadi adiacet ciuitati.Siquidem influente Iordane,duo de viginti paſſuum milibus in longum,& quinque extenditur in latum.

Beda.

Felicitas temporis.

Itaque quod accepto de nece Ioannis nuntio Chriſtus iuxta Marcum dixit diſcipulis:Venite ſeorſum in deſertum locum,& requieſcite puſillum,& cætera:cauſa requietionis ipſorum hoc fecit. Erant enim qui veniebant & redibant multi,& nec manducandi ſpatium habebant.

Vbi magna temporis illius fœlicitas de labore ſimul & docentium & diſcentium ſtudio demonſtratur, quæ vtinam noſtro in æuo rediret, vt ꝗtanta miniſtris verbi frequentia fidelium inſiſtat auditorum,quę nec liberum eis curandi corporis ſpatium concedat. Nam quibus neceſſaria curandi corporis hora negatur, quanto minus illecebris animæ ſiue carnis ſtudendi facultas adeſt? Quin potius à quibus verbum fidei & ſalutare miniſterium opportunè importunè exigitur,horum animus conſequenter ad agenda ſemper & cogitanda cœleſtia ſuccenditur, de ea quæ verbis docent, factis impugnent. Quod ergo hic dicitur:Abiit Ieſus trans mare Galilææ quod eſt Tiberiadis,hoc ipſum eſt,quod apud Marcum poſt præmiſſa

Mar. 7. ſubditur: Et aſcendentes in nauem abierunt in deſertum locum ſeorſum.Non diſcipuli ſoli,ſed aſſumpto Domino aſcenderunt in nauem,& locum petiere deſertum,vt Mat

Cap. 14. thæus apertè demonſtrat.Et viderunt,inquit Marcus,eos abeuntes,& cognouerunt multi,& pedeſtres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc,& præuenerunt eos.

C Dum pedeſtres eos præueniſſe dicuntur,oſtenditur ꝙ non in aliam maris ſiue Iordanis ripam nauigio peruenerunt diſcipuli cum Domino, ſed tranſito naui aliquo freti aut ſtagni ſinu,proxima eiuſdem regionis loca adierunt,quò etiam indigenę pedeſtres peruenire potuerunt.

Rupert.

Chriſtus à Iudæis vt ad gentes tranſit.

Sed myſteria ſunt hic nonnulla requirenda. Abiit,inquit,Ieſus. Ecce palàm eſt quia abiit quia reliquit domũ ſuam,dimiſit hæreditatem ſuam.Reliquit enim domeſticos ſuæ carnis, falſos & ſemetipſos fallentes Moſi diſci-

Iere. 12.

Ioan. 5. pulos, quibus antè dixerat: Si literis illius non creditis, quo-

quomodo verbis meis credetis? Et longè abiit, ad ſuſcitandos mortuos quos voluit, nempè ad ſuſcitandos de lapidibus,id eſt Gentibus, filios Abrahæ, ad dandum cibum & vitam omnibus à quibus æquè vt patrem ſe nouit honorificandum.

Abiit trans mare Galilææ,id eſt, tranſmigrauit amara via & nauigatione difficili,ſcilicet, portatus ligno crucis: qua tamē triumphauit omnes fluctus ſuæ paſſionis,quod videlicet mare eſt Tiberiabis, quia (quod omnibus notum eſt)paſſus eſt ſub Pōtio Pilato præſide Tiberij Cęſaris,nobíſque (magnæ Gentilium multitudini) eiuſdem crucis nauigium ad ſequenda veſtigia ſua dereliquit.Vnde ipſe ait:Qui vult venire poſt me,abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam & ſequatur me. *Mat.16.*

¶Circa ſecundum,quod eſt ingentis turbæ poſt Chriſtum profectio,ſubditur:

Et ſequebatur eum multitudo magna,quia videbant ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur.

Apud Lucam ſcriptum eſt:Omnis turba quærebat eū tangere,quia virtus de illo exibat,& ſanabat omnes.Spiritualiter verò abeuntem per mare Ieſum multitudo maxima ſequebatur,quæ doctrinæ, ſanationis & refectionis ab eo cœleſtis, ſumma munera perciperet, quia priuſquam Dominus in carne appareret,ſolum illum gens Iudæa ſequebatur credendo. D *Luc 6.* *Beda.* *Turba, cur Chriſtum ſequitur.*

Poſtquam verò per incarnationis ſuæ diſpenſationem fluctus vitæ corruptibilis adiit,calcauit,tranſiit, maxima mox eum multitudo credentium ſequuta eſt nationum, ſpiritualiter inſtrui,ſanari,ac ſatiari deſiderans, & deprecans cum Pſalmiſta: Domine ad te confugi,doce me facere voluntatem tuam.Miſerere mei Domine quoniam infirmus ſum, ſana me Domine quoniam cōturbata ſunt omnia oſſa mea.Et iterum de fiducia conſequendi ab eo neceſſarij alimenti. Iacta,inquit,cogitatum tuum in Domino,& ipſe te enutriet.

¶Circa tertium, quod eſt tam loci quàm temporis notanda deſignatio,ſubditur:

Subiit ergo in montem IESVS,*& ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.*

Ergo,inquit,quia trās mare abiit, idcirco ipſe quoq; in montē ſubiit, quia videlicet propter hoc illū Deus exal- *Prope*

 tauit,

Futura Chriſti gloriæ typus. Phil. 2. tauit, quia factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis: & idcirco ſuper omnes cœlos cœlorum caput exaltauit, quia de torrente paſsionis in via bibit.
Et ibi, inquit, ſedebat cum diſcipulis ſuis, proculdubio in magna ſolennitate contemplationis, habens coram ſe opus ſuum, & religioſo corporis habitu exprimens præparationem gloriæ & honoris, in quo ſedere habebat in dextera maieſtatis in excelſis: & quòd, vbi foret ipſe, illic eſſent ſimul & diſcipuli ſui. Si enim omnis vita ſapientis, meditatio mortis eſt, quum tamen neſciat homo finem ſuum: quanto magis ipſe qui nouerat, & pro ſuo arbitrio diſponebat curſum & finem ſuum, quem latere non poterat quæ vtilitas foret in ſanguine paſſionis ſuæ, cunctas humanitatis ſuæ vias, ſecũdum eundem finem ſuum coram ſe habebat? Porrò quàm congruo tempore ſic procederet, Euangeliſta pulchrè innuit ita ſubiungens:

Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum.

E *Mortis Chriſti tempus.* Feſto quippe Iudæorum die qui dicitur Paſcha, id eſt, tranſitus, quando agnus brutus in figura huius veri & rationalis agni immolabatur, & cuius ſanguine poſtes conſecrabantur: & ſic tranſitus filiorum Iſrael per mare rubrum celebrabatur, tenendus erat hic idem Dominus, & omnibus ſequentibus ſe viam maris rubri, id eſt, baptiſmi per mortem ſuam paraturus, & omnia quæ nunc tam miraculo panum, quàm ſermone commendat, in ſemetipſo completurus.

Chriſtus cur deſerit ſolẽnitati. Quærat forſan aliquis, cur iam hoc tempore à Ieruſalem ſeceſſit Dominus, quò Iudæis illuc conuenire per legem præcipiebatur? Sed ſciendum eſt, ab hac lege exceptos fuiſſe non modò valetudinarios & infirmos, ſed eos etiam qui graues illic & periculoſas habebant inimicitias: & hac ratione Chriſtum, cui in Ieroſolymis Phariſæi mortem intentabant, ab hoc legis præcepto fuiſſe exceptum.

Ad hæc quoque, quãuis Dominus veniſſet legem ſpiritualiter implere, attamen hanc tãquam legis Dominus ad literam interdum ſoluebat. Vnde Theophylactus:

Quia enim Iudæi Chriſtum perſequebantur, occaſionem receſſus accipiens, legem excluſit, innuẽs obſeruantibus ꝙ veritate adueniente, ceſſat omnis figura: & quòd legibus ipſe nõ ſubiicitur, vt legalia feſta perficiat. Et hoc attende, quòd non erat feſtum Chriſti, ſed Iudæorum.

Proin

Proinde legem ſeruans, hominem ſe eſſe demonſtrat, verùm hanc ſoluens,plus quàm hominem,nempe Deum.

Cæterum paſchale tempus patrando mox miraculo val de congruebat. Siquidem corporalis hæc refectio turbis eſurientibus à Chriſto exhibita, typus erat exhibendi fidelibus in eadem ſolennitate futuris temporibus,ſuæ ſacroſanctæ menſæ conuiuij,vbi ſub velamine panis & vini, ipſe Chriſtus æternæ vitę cibus eſt & potus.Vnde & poſt hoc præſensmultiplicationis panum miraculum,de myſteriis tanti támque ſalubris ſacramenti prolixo gratiæ ſuæ ſermone diſſerere dignatus eſt. F *Panum miraculo congruũ tempus.*

Bene ergo ſacer Euangeliſta miraculum hoc,tanti myſterij tantęque gratiæ exhibendæ typum,deſcripturus ait: Erat proximum paſcha. Non enim in longinquum differendum , ſed poſt annum futurum erat , vt (ſicut dictum eſt) mare Galilææ,id eſt,amaritudinem iniret tranſmigrationis ſuæ , (Galilæa enim tranſmigratio interpretatur) *Rupert.* videlicet tranſeundo ex hoc mundo ad Patrem per amaram paſſionis & mortis tribulationem,ac deinde ſe per fidem ſequentes turbas populorum ſecundum animam refecturus erat ſanctarum cibariis ſcripturarum , ſimúlque ſecundum corpus & animam,vt vtrumque vitam haberet, daturus in eſcam neceſſarium corporis & ſanguinis ſui ſacramentum. Hoc,inquam, manifeſtè præſenti facto prophetauit.Vnde conſtat homines iſtos tanto miraculo refectos,non à ſemetipſis, ſed nutu diuino dixiſſe , quia hic eſt verè Propheta,qui venturus eſt in mundum, ipſúmq; Euangeliſtam hoc ipſum intendere, quum præmittit (vt iam dictum eſt) Erat autem proximum Paſcha dies feſtus Iudæorum. Quia videlicet in paſchali ſolennitate tranſeundo (vt dictũ eſt) ex hoc mundo ad Patrem,relicturus erat nobis ſequentibus ſe in eſcam & potum corpus ſuum & ſanguinem.Vnde etiam non ſine cauſſa hoc vnum tantum & ſolum miraculum de omnibus quæ ab aliis Euangeliſtis deſcripta ſunt miraculis , ab hoc Euangeliſta iteratum eſt.

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Quum ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus.

Hic ponitur de cōcurrente multitudine reficienda Chriſti pia ſollicitudo.Vbi tria notantur.Primum eſt,benigna Domini oculorum ſubleuatio. Secundum eſt, eius quę conuenerat multitudinis contemplatio,ibi:Et vidiſſet. G

Z 4 Ter-

Tertium eſt,diſpenſatiua diſcipulorum de paſcendis turbis conſultatio,ibi dicit ad Philippum.

Rupert. Circa primum dicit: Quum ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus. Vt interpoſitæ coniunctionis iſtius,ergo, (quæ vtique eſt nota illationis) vim teneas,illud memoriter ſciendum eſt,quòd idcirco & mare tranſierit,& ſubierit in montem,vt turbæ ſequerentur, imò idcirco mortis amaritudinem paſſus ſit,& in cœlum aſcenderit,vt nos eius veſtigia ſequentes, ad thronum gratiæ per ipſum fiducialiter accederemus.

Oculorum Ieſu pia ſubleuatio.

Quum ſubleuaſſet,inquit,oculos.Subleuati oculi Ieſu, feneſtræ ſalutis,& patentes miſericordiæ ianuæ ſunt, per quas gratia & miſericordia emittitur.Nam ſubleuatio oculorum Ieſu,præſens miſerorum compaſſio eſt.Quomodo contrà Pſalmiſta de his quorum viſcera crudelia miſereri neſciunt & parcere nolunt,ait:Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.Et quidem peccata patrum noſtrorum, qui peccauerunt, & non ſunt (quorum nos iniquitates portauimus) hoc merebantur,vt Ieſus oculos ſuos in iram iuſtè depreſſos minimè ſubleuaret.Verum extra debitum iuſtitiæ miſericorditer de nobis recogitans,quum eſſet in ſinu Patris,proſpexit de excelſo ſancto ſuo,& poſt modum cœlo denuo receptus, aſpecturus erat de cœlo in terram, vt audiret gemitus compeditorum, vt ſolueret filios interemptorum.Vnde & alibi Pſalmiſta: Oculi,inquit, eius ſuper gentes reſpiciunt.

Pſal.

H Notandum eſt autem Chriſtum (Euangelio teſtante) tribus vicibus oculos ſubleuaſſe,videlicet.Primo,dum erat turbam eſurientem cibo refecturus, prout præſentis Euangelij lectio teſtatur, ſuo nos docens exemplo, vt à paupere & inope oculos non auertamus.Nam(vt ait Ambroſ.)nihil grauius,quàm vt pauperes fratres ſuperbo oculo deſpiciamus.Vnde & Tobias filium inſtituens.Ne auertas,inquit,faciem tuam ab vllo paupere, ita enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini.

Oculus quãdo ſub leuandus.

Tob. 4.

Secundo,reperimus Chriſtũ oculos ſubleuaſſe dũ erat miracula facturus.Vnde quum eſſet quatriduo mortuum ſuſcitaturus,eleuatis ſurſum oculis gratias agebat Patri, iuxta quod in Euangelio dicitur:Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis,dixit:Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me.Vtiq; nos docens, vt in operibus bonis intentionem noſtram in Deum eleuemus.Attende ſimilitudinem.

Ioan. 11.

Emiſſu-

Emiſſurus quiſpiam ſpeculúm è baliſta, ſiniſtro clauſo, ſolo dextro oculo rẽ in quã hoc dirigit,intuetur. Stultus eſſet,qui ad nullam rem certã,ſed in incertũ,& (vt dicunt) vacuum per inane ſagittã emitteret.Quiſquis ergo in opere bono Deo placere deſiderat,ſiniſtrę intentionis oculo clauſo ſolum Deum proponat in conſpectu ſuo. *Oculus ſiniſter clau dendus.*

Perdunt pleriq; bona quæ agunt,vel quia nullam in his habent Deo placendi intentionẽ, vel quia intẽtionem habent iniquam,quia videlicet opera ſua bona in finem referunt qui non eſt ſecundum Deum, quomodo faciebant Phariſęi ieiunantes,vel eleemoſynam facientes,vel etiam orantes.De quibus Dominus loquitur,dicens:Omnia opera ſua faciunt,vt videantur ab hominibus. *Mat.6.* *Mat.23.*

His erutus eſt à diabolo oculus dexter,vt ſic ei fœderẽtur.Quomodo Naas Amonites cum habitatoribus Iabes Galaad fœdus inire præſto fuit. Illis enim rogantibus pacem,& dicentibus:Habeto nos confœderatos, & ſeruiemus tibi,ipſe reſpondit:In hoc feriam vobiſcum fœdus,vt eruam omnium veſtrum oculos dextros, ponámque vos opprobrium in vniuerſo Iſrael. *1.Reg.11*

Debemus autẽ pię intentionis oculum ad Deum eleuare,& in initio boni operis,& in medio,& in fine.In initio, vt per gratiã ſancti ſpiritus nobis dignetur cooperari,quia ſine me,inquit,nihil poteſtis facere. Et vnde per Apoſtolũ dicitur:Nõ ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis,ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Omne enim quod bonũ eſt,ab illo eſt,qui ſolus eſt bonus.Eleuare ergo debemus ad eum ſupplices in boni operis initio oculum intentionis piæ,quia ipſe eſt qui operatur in nobis & velle,& perficere pro bona voluntate. I *Oculus dexter quando aperiendus.* *Ioan. 15.* *2. Cor. 3.* *Phil.2.*

Item & in medio boni operis debemus oculũ hunc ad Deum eleuare,ne diabolus inſidiãs,vel in progreſſu illud impediat,vel inficiat per inanem gloriã.In fine nihilominus ſanctæ intẽtionis ad Deum eleuare oculum oportet, ne videlicet homo bonũ opus ad finem vſq; nõ perducat. Ipſe enim diabolus eſt ille Ægypti tyrãnus,qui Iſraelitici germinis paruulos iubet necari. Itaq; leuatis ad Deũ (vt dictum eſt) oculis ſupplicare debemus,vt det nobis feruenter velle,ſyncere progredi,& perſeuerare conſtanter.

Tertiò ſubleuaſſe legimus Chiſtum oculos,quando patrem erat oraturus.Vnde in euangelio ſcriptũ eſt:Subleuatis Ieſus oculis in cœlum,dixit:Pater venit hora,clarifi *Ioan. 17.*

ca filium tuum,nobis vtiq; in exemplum,vt & ipſi orantes interiorem mentis intuitum dirigamus ad deum, iuxta quod per Pſalmiſtam dicitur: Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis.Ecce ſicut oculi ſeruorũ in manibus dominorum ſuorum, & ſicut oculi ancillę in manibus do minæ ſuæ: ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.

Porrò oculi exteriores inter orandum potius ſunt deprimendi, cum propter multa,tum propter humilitatem & culpæ verecundiam,exemplo publicani qui ore Chri-
Luc.18. ſti commendatur in Euangelio,quòd à longè ſtans,nolebat nec oculos ad cœlum leuare, ſed percutiebat pectus ſuum,dicens:Deus propitius eſto mihi peccatori. Tum vt à vanitatibus cohibeantur,iuxta quod Pſalmiſta precatur, dicens:Auerte oculos meos ne videant vanitatem.Mentales autem oculi (vt dictum eſt) in Deum ſunt per intentionem & deſiderium pium figendi. Siquidem vbi amor,
Mat.6. ibi oculus,dicente Domino:Vbi theſaurus tuus eſt,ibi eſt & cor tuum. Qui in cœlis theſaurum ſuum conſtituit, hic exilium, illic habet patriam,hanc cum deſiderio crebris ſuſpiriis debet ſalutare.

¶Circa ſecundum,quod eſt,eius quæ conuenerat multitudinis contemplatio,ſubditur:

K *Et vidiſſet quia multitudo maxima venit ad eum.*

Mar.6. In Euangelio ſecundum Marcum dicitur:Vidit turbam multam IESVS,& miſertus eſt ſuper eos,quia erant ſicut oues non habentes paſtorem,& cępit docere illos multa. Quomodo miſertus eſt ſuper eos Matthæus plenius exponit,dicens:Et miſertus eſt eis, & curauit languidos eorum.Hoc eſt enim veraciter pauperum & non habentium paſtorem miſereri,& viam eis veritatis docendo aperire, & moleſtias corporales medicando auferre,ſed & ieiunos reficiendo ad laudem ſupernæ largitatis animare, quæ omnia Chriſtum erga has hominum turbas feciſſe ſancti Euangeliſtæ teſtantur.

Quomodo Chriſtus miſeretur. *Beda.*

Tentat autem fidem turbarum,& probatam digna mercede compenſat.Petendo enim ſolitudinem,an ſequi curent explorat.Turbæ verò ſequendo, & non in iumentis, aut vehiculis diuerſis,ſed proprio labore pedum iter arripiendo deſerti,quantam ſalutis ſuæ curam gerant, oſtendunt.Rurſum ipſe vt potens,piúſq; Saluator,ac medicus, exci-

excipiendo fatigatos, docendo inſcios, ſanando ægrotos, recreando ieiunos, quantum deuotione credentium delectetur, inſinuat.

Eſt autem inter hæc ſciendum, quia non vno animo eodémque cõſilio, multitudo hæc Chriſtum ſequebatur. Siquidem eorum quidam ſequebãtur ſola ducti vana curioſitate, vt videlicet aliquid noui audirent, non vt quæ bona & ſalutaria ſunt audientes, facerent, aut fierent meliores, de quibus per Apoſtolum dicitur: Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Vnde & beatus Iacobus hortatur, dicens: Eſtote factores verbi, & non auditores tãtùm, fallentes voſmetipſos. Quia ſi quis auditor eſt verbi, & nõ factor, hic comparabitur viro cõſyderanti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſyderauit enim ſe & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Porrò, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. L *Turbæ Chriſtum ſequentis intentio varia.* *Rom. 2.* *Iac. 1.* *Luc. 11.*

Secundò, quidam ſequebãtur, vt ſaturarentur. Quibus dicitur: Quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis. Sunt & nũc plerique qui quamlibet vitam cœnobiticam ſectari conſpiciuntur, illecti potius temporalibus commodis, quàm delectati ſpiritualibus cœleſtis gratiæ donis. De quibus per Apoſtolum dicitur: Quorum deus vẽter eſt. Et alibi: Huiuſmodi Chriſto Domino nõ ſeruiunt, ſed ſuo ventri. His dicitur: Primum quærite regnum Dei, & iuſtitiam eius. Verum ordine præpoſtero regno Dei neglecto, quæ carnis ſunt quærere videntur. *Carnales cur ſequantur.* *Ioan. 6.* *Phil. 3.* *Rom. 16.*

Tertiò, quidam Chriſtũ ſequebantur, vt ditarẽtur, quorum ille erat vnus de quo apud Matthæum dicitur: Accedens vnus Scriba, ait illi: Magiſter, ſequar te quocunque ieris. Et dicit ei Ieſus: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuũ reclinet. Ex qua Domini reſponſione patet hunc auaritia duce Chriſtum voluiſſe ſectari, atque intẽdiſſe vt earum quas Dominus operabatur curationum ipſe mercedem acciperet, vnde tandem ditatus, ſublimis in mundo fieret & glorioſus. Vulpes ergo erat in prauitate ſuæ intẽtionis, quaſi in quadam occulta fouea volens deliteſcere, vt tandem huiuſce ſpoliis diues effectus, & ex vulpe conuerſus in volucrem, ad alta mundi huius, vbi tanquam in nido gloriæ mundanæ ſuperbus foueretur, tranſuolaret. *Matth. 8.* *Auari ſequuntur.*

Hoc

Hoc modo nonnulli ea quæ religionis ſunt ſectari etiam nunc videntur, qui diuitias optatas ſe conſequi poſſe in ſeculari conuerſatione deſperantes, Eccleſiaſtica beneficia & dignitates, facultateſque cœnobiorum (nempe loculos Chriſti) ad morem Iudæ proditoris, inuadūt. Quibus per Ezechielem prophetam Dominus terribiliter intonans comminatur, dicens:

In malos prælatos.

Ezech. 34

Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos. Nónne greges à paſtoribus paſcuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, gregem autem meū non paſcebatis. Quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum, non ſanaſtis. Quod confractum, nō alligaſtis, & quod abiectū eſt, nō reduxiſtis, & quod perierat, non quæſiſtis. Per hos maximè religio Chriſtiana labefactatur, & Eccleſiaſticorum reuerētia minuitur ſacramentorum (quis enim adoret quod pecuniæ pretio redimitur?) & Chriſtianus populus peruertitur & ſcandalizatur.

Bubonibus ſanè non immeritò ſunt cōparandi, nempè qui alis extincto lumine lampadarum, oleum ebibunt, & templum atque altaria fecibus alui commaculant. Aues vtique tenebrarū & noctis amicæ, ſolem iuſtitiæ & lumen veritatis odientes; vtique ad tenebras ſempiternas, niſi reſipiſcant, ablegandi. Quibus dicitur: Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. Quis enim vno & eodem gradiēdi motu poſſet contrarias ingredi vias? Etenim ſequi Chriſtum & ſequi diuitias, viæ prorſus oppoſitæ ſunt.

Matth. 6.

M Quarto, quidam Chriſtum ſequebantur propter ſuas corporales infirmitates. Vnde & in Euangelio ſecundum Lucam dicitur: Et omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes. Tales extant & nunc qui corporalium infirmitatum doloribus ſtimulati Deum in ſalutem ſuam inuocant, ſed recuperata ſanitate, mox Dei obliuiſcuntur. De quibus ſcriptum eſt: Quum occideret eos quærebant eum. Vnde & diuturni temporis languido ſanato à Domino dicitur: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Verum multo magis curandis animarum noſtrarum languoribus poſt CHRISTVM nobis eſt properandum.

Luc. 6. *Doloribus affecti Chriſtum ſequūtur.* *Pſal.* *Ioan. 5.*

Quis enim ſpiritualiter nō infirmatur? Vnde & de nobis verificatur quod per Pſalmiſtam dictum eſt: Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt.

Quinto

Quinto ſequebantur nonnulli Chriſtum,vt ad ſalutem verbo ſuo informarentur,è quibus ille fuit,qui ait: Domine,verba vitæ æternæ habes,& quo ibimus,ſubaudis,ſi te derelicto abierimus? Sed & ille doctrinæ huius dulcedinem guſtauerat,qui ait:Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua,ſuper mel ori meo.Nimirum ij qui in hoc mundo peregrini, patriam habent in cœlo, verbis cœleſtibus delectantur,iuxta quod per Pſalmiſtam dicitur: Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domū Domini ibimus. *Pij qui Chriſtum ſequūtur.* *Ioan 6.*

Porrò qui de terra eſt,de terra loquitur,& nil niſi terrenum hunc audire libet, nam & in ſolis rebus terrenis delectatur. Hic non ſapit quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi. Nec enim recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris, quæ verſantur in corde eius. Vnde ſcriptum eſt:Anima ſaturata calcabit fauum. *Prou.17.*

¶Circa tertium,quod eſt de turbis paſcendis Chriſti diſpenſatiua interrogatio,ſubditur in litera:

Dicit ad Philippum: Vnde ememus panes vt manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum.Ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus.

Apud Matthæum ſic habes: Veſpere autem facto,acceſſerunt ad eum diſcipuli eius,dicentes:Deſertus eſt locus,& horam iam præteriit, dimitte turbas, vt euntes in caſtella,emant ſibi eſcas.IESVS autem dixit eis: Non habent neceſſe ire,date illis vos manducare. Quibus Matthæi dictis conſonant Marcus & Lucas. Intelligendum ergo eſt ſecundum Auguſtinum poſt hæc verba Dominum inſpexiſſe multitudinem, & dixiſſe ad Philippum: Vnde ememus panes vt manducent hi? N *De cōſen. Euang.*

Vbi fortè quæſieris,quur Dominus de turba paſcenda Philippum potius interrogauit,quàm Iudam qui loculos habebat? Reſpondetur, quòd locus ille deſertus in finibus erat Bethſaidę ciuitatis,vt ex ſuperioribus patet,Philippus autem è ciuitate Bethſaida natus, turbis illis cæteris diſcipulis erat notior, vnde & de turba illa paſcenda amplior ei erat ſolicitudo. *Quur nō Iudā, ſed Philippū conſulit.*

Verum quoniam ex ea ciuitate eſſent etiā Andreas & Petrus, Philippum potius interroganit Chriſtus qui nō ignorabat,qui ex diſcipulis ſuis magis indigebāt in rebus diuinæ virtutis intellectu & animo confirmari. Talis autem

Ioan. 14. tem erat Philippus, qui poſtea dixit: Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Propterea & iam ipſum præ cæteris interrogatione ſua erudire intendebat. Et ideo dicit Euangeliſta: Hoc autem dicebat tentans eum. Non quidem tẽtabat eum quaſi ignorans quid ille & ſentiret, & eſſet reſponſurus, ſed more humano hoc dictum eſt. Quemadmodum quod dicitur: Deus ſcrutatur corda hominum, non oſtendit ſcrutationem ignorantiæ, ſed certiſſimæ cognitionis: ita quum hic dicitur: Tentans eum, nihil aliud oſtendit, quàm rei ſibi certiſſimæ, in diſcipulo ignorationem, quemadmodum magiſter tẽtat diſcipulum quem ſcit eſſe ignorantem, vt ipſi diſcipulo ignorãtia ſua manifeſtetur, & ex hoc habeat occaſionem acquirendi quod diſcat. Vnde Beda:

Prouida diſpenſatione hoc facit, non vt ipſe quæ non nouerat diſcat, ſed vt Philippus tarditatem ſuæ fidei, quam magiſtro ſciente ipſe neſciebat, tentatus agnoſcat, & miraculo facto caſtiget. Neq; enim dubitare debuerat præſente rerum creatore, qui educit panem de terra, & vino lætificat cor hominis, paucorum denariorum panes ſufficere turbarum millibus non paucis, vt vnuſquiſque ſufficienter acciperet, & iam ſaturatus abiret.

Denique Philippum de reficienda eſuriente turba Dominus interrogat, vt ex ipſius reſponſione mox ſequuturum diuinæ virtutis ſignum euidentius innoteſcat, quomodo & vini penuriam in nuptiis permiſit prius innoteſcere, quàm aquam ipſe in vinum conuerteret.

O Vnde, inquit, ememus panes? quod duobus poteſt modis intelligi. Vno ſic: Vnde ememus, id eſt, vnde nobis pretium, tantum panis cõparandi, vt huic ſufficiat multitudini. Alio modo ſic: Vnde ememus, id eſt, à quibus vendentibus ememus, quum locus iſte ſepoſitus ab hominibus, ſit deſertus? Vtrunque verum fuiſſe credendum eſt, & pecuniæ videlicet & emendi panis fuiſſe defectum.

Ipſe, inquit, ſciebat quid eſſet facturus. Hoc dicit Euangeliſta, ne ex infirmitate loquutionis huius: Vnde ememus panes, minorationem potẽtiæ in Chriſto quiſquam ſuſpicetur. Sciebat, inquit, cognitione videlicet infallibili, & non ſolùm ſciebat, ſed etiam diſpoſuerat quid eſſet facturus.

Indicauit ſanè hic Chriſtus prouidentiæ ſuæ curam quam habet ſuper omnem creaturam, de qua etiam per beatum

beatum Petrum dicitur: Omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. Vnde & vnumquenque noſtrum propheticus admonet ſermo: dicēs: Iacta cogitatū tuum in Domino, & ipſe te enutriet. *1. Pet. 5.*

Enutriet autem hominem ſecundum vitam triplicem, videlicet, Naturæ, gratiæ, & gloriæ. Vnde & triplicem cōfert cibum, ſcilicet naturalem ſiue materialem, ſpiritualem, & æternalem. Primum dat ad conſeruationem naturæ, de quo dicitur per Pſalmiſtam: Qui dat eſcam omni carni. Hunc ab eo petimus, dicētes: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. *Paſcit tripliciter Chriſtus.*

Secundò dat cibum ſpiritualem, quo conſeruemur in vita gratiæ, ſcilicet verbum Dei, quin & ſacroſanctum corpus & ſanguinem ſuum, panem vtique viuum qui de cœlo deſcendit & dat vitam mundo.

Tertiò dat cibum gloriæ. Nam ſi conſyderetur homo ſecundum ſe totum, id eſt, ſecundum corpus pariter & animam poſt reſurrectionem à mortuis, confert ei cibum gloriæ & fœlicitatis æternæ, in clara viſione & fruitione beata diuinitatis Chriſti pariter & eius humanitatis. Hic enim cibus paſcit ineffabiliter beatificans electos.

Sequitur:

Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat.

Philippus ergo reficiendæ turbæ emendos fore panes arbitratus, ducentos denarios commemorat, nihil prorſus ad omnipotentiam Chriſti attendens. In quo tarditatem ſuam oſtendit. Nam ſi perfectè de creatore ſentiret, de ipſius potentiæ nō diffideret largitate. Ducentorum, inquit, denariorum panes, id eſt, panes ducētis empti denariis non ſufficerent eis, non modò ad ſatietatem, ſed neque vt vnuſquiſque modicum quid accipiat, ſed multa eis opus eſt annona, quum ſint & numero plurimi, famelici præterea & fatigati, & non in vico vel oppido, ſed in hoc ſterili deſerto, vbi non ſolùm nihil panum, ſed nec fructuum vel gratis vel pretio poſſet haberi. Vnde patet quòd tantæ hominum multitudini reficiendæ humanum conſilium omnino fuit inualidum. Sequitur: P

Dicit ei vnus ex diſcipulis eius Andreas frater Simonis Petri: Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos & duos piſces. Sed hæc quid ſunt inter tantos?

Æſtimo (inquit Chryſoſt.) non ſine cauſa Andream id dicere:

4.Reg.4. dicere. Sed quia audiuerat ſignũ quod Heliſæus quõdam de panibus hordeaceis fecerat, pauit enim de viginti panibus centũ homines. Aſcẽdit igitur mẽte in aliquod excelſum, ſed ad ſummum non potuit peruenire, quod ex eo patet quod ſubdidit: Sed hæc quid ſunt inter tãtos? Æſtimabat enim ꝙ de paucioribus pauciora, & de pluribus plura facturus eſſet, qui miracula faciebat. Sed ita nõ erat. Nam æquè facilè ei erat, vt de pluribus, ita de paucioribus panibus paſcere turbas. Non enim ſubiecta materia indigebat, ſed ne viderẽtur creaturæ alienæ eſſe ab eius ſapiẽtia, ipſis creaturis vtitur ad materiam miraculorum.

Manichæi confutantur. Confundantur igitur Manichæi, qui dicunt quòd & panis & omnia huiuſmodi creata ſunt à malo deo, quia boni Dei filius IESVS CHRISTVS panes multiplicauit. *Theoph.* Nam ſi creatuæ malæ fuiſſent, nequaquam bonus mala multiplicaſſet.

Mat. 10. Sed dicat aliquis: Cùm Dominus antè præcepiſſet diſcipulis, dicens: Nolite poſſidere aurum, neque argẽtum, neque pecuniam in zonis veſtris, nõ peram in via, neque duas tunicas, cur hic panes ſecum acceperant? Sed cõſtat hoc illis Dominũ præcepiſſe ad opus prædicationis proficiſcentibus, ac per hoc declaraſſe vitæ neceſſaria prædicatoribus fore conferenda. Hic autem ex prædicatione regreſſi, & rurſus Dominum ſequuturi, ex conſuetudine ſecum aliquid attulerant, iuxta quod alio loco memora-*Mat. 16.* tur eos fuiſſe panum oblitos.

Q Attendant hic delitiis dediti, quid viri illi magni & ad-*Chryſoſt.* mirabiles comederint, quàm vilis & modica eorum mẽſa *Apoſtolorũ qualis cõmeatus.* fuerit, intueantur in omnibus eorum abſtinentiam. Tantum panes habebant hordeaceos, cibum vtique pauperum, & piſces duos. Hic totus erat apparatus.

Eſt, inquit, puer vnus hic. Quis iſte puer cum panibus *Rupert.* & piſcibus fuerit, vel cuius in obſequium, vtrúmne Chriſti & diſcipulorum eius, an quorumlibet è turba, & venalia hæc portauerit, iuxta hiſtoriam ignoramus.

Myſticè verò, quacunque in ſolitudine, quaſi in deſerti (id eſt, ſeculi huius) regione turba Gentium Chriſtum ſequitur trans mare baptiſmi eius, illic adeſt puer ſtultitiæ *Iudæorũ populus puer ſtultus.* magnitudine cunctis notus, ſcilicet ille Iudæorum populus, ſed malitia veteranus, ſanguine Chriſti pollutus, qui pro parte eorũ qui reſidui ſunt à gladio, in omnes Gentes captiuus ductus eſt. Quocunque enim Chriſtum turba creden-

credentium ſequuta eſt, illuc iſte puer deportauit ſecum integros quinque Moſaicæ legis panes,id eſt,totidem libros,duos quoque piſces,id eſt Prophetas omnes,& Pſalmos,Legem ſimul & Euangelium teſtificantes, vel vnum eundémque Chriſtum,regem ſimul & ſacerdotem, claris pręconiis concinentes.

Illos ſcripturarum panes ac piſces, collo ſeruili baiulat nec manducat,ſudat ſub onere literæ, nec attingit manu vel dente medullam ſpiritualis intelligentię.Non ergo ſibi,ſed omni mundo portat, vt omnis homo vel quęcunque gens teſtimonia Chriſti quàm antiquiſſima ſint,de vicino audiat,& vt non dicat paganus ſiue hæreticus à nobis confiĉta eſſe quæcunq; de Chriſto contra eos proferimus teſtimonia,quæcunque de rege & ſponſo ſuo catholica contra omnes veritatis aduerſarios prædicat eccleſia, nec ea negare queat idem puer ſtultus, ſuo conuiĉtus onere,id eſt,lege ſua. *Iudæi non ſibi, ſed nobis ſcripturas ferunt.*

R

Nam quemadmodum filij Ruben & Gad & dimidia tribus Manaſſe,nolentes tranſire cum cæteris filiis Iſrael ad habitandum trans Iordanem,& citra ipſum caulas ouium fabricantes & ſtabula armentorum,noſipſi,inquiunt, armati & accinĉti pergemus ad prælium ante filios Iſrael, donec introducamus eos ad loca ſua, vſque dum poſſideant hæreditatem ſuam, nec quicquam quærimus trans Iordanem, quia iam habemus poſſeſſionem noſtram, & ita egerunt. *Filij Rubē & Gad. Num. 32.*

Sic iſte populus qui noluit nobiſcum tranſire Chriſti baptiſmum, tamen hic inter nos eſt, portans non ſibi (vt diĉtum eſt)ſed nobis,omnes ſcripturas legis & Prophetarum,quæ vno eodémque ſenſu cibus & arma nobis ſunt, neque dimittunt nos donec perueniat ad viĉtoriam auditorium noſtrum, ſiue contra paganum, ſiue hæreticum, ſiue etiam contra ipſum armaturæ noſtræ portitorem quicquam dicendum ſit vel agendum.Eſt igitur puer vnus hic habens quinque panes hordeaceos & duos piſces, id eſt quinque Moſi libros ſub tenaciſſima literæ palea granum ſpiritus continentes,Prophetáſque & Pſalmos Chriſtum teſtificantes.

Sed quid hæc ſunt inter tantos, videlicet ſi ita permaneāt?quomodo iſte puer illos circumportat,permodicum &.nimis parum eſt.Eſurientiū quippe multitudo magna eſt,& in ipſa multitudine aliqui ſunt magni,id eſt,magnæ *Veteribus ſcripturis quomodo vtendum.*

capaces ſcientiæ, oratores atque philoſophi. Nam & de ipſis nonnulli veniunt ad fidem Chriſti. At illæ ſcripturæ ſecundum literalem ſenſum non valdæ magnæ ſunt. Quid enim magnum apponeretur auido conuiuæ, id eſt, cuilibet philoſopho vel oratori, vocato & ſedenti ad menſam

Galat. 4. Chriſti, quum non niſi ſecundum litteram legeretur illi,

Gen. 27. quia Abraham duos filios habuit, vnū de ancilla & vnum de libera, vel minor ex filiis Iſaac, ſcilicet Iacob, aſtu matris maiori filio benedictionem præripuit, contectus hirſutis hœdorum pelliculis? Sic & in pleriſque geſtis, mandatis, ſiue holocauſtis, adeo macra litera eſt, vt quamlibet eſurienti, id eſt, verbum Dei deſideranti, in ipſo deſiderio faſtidium generare poſſit, niſi ad Chriſti manus implenda hæc ſcriptura perueniſſet.

HOMILIA ALTERA.

F*Acite homines diſcumbere.* *Ioan 6.*

In hac euangelicæ lectionis parte duo reſtant conſyderanda. Vnum eſt, multitudinis eſurientium miranda refectio. Alterum, patrato ſigno notanda conſequutio, ibi: Vt autem impleti ſunt.

Circa primum tria notantur. Primum eſt, reficiendorū decens ordinatio. Secundū eſt, loci recumbentium attendenda cōditio, ibi: Erat autem fœnum multum. Tertium eſt, diuini beneficij admiranda collatio, ibi: Accepit ergo.

A Circa primum dicit Euangeliſta: Dixit ergo Ieſus, Facite homines diſcumbere. Imbecillo auxilio humano derelicto. quod ſibi videbatur eſt exequutus. Verū ad Apoſtolos pertinere voluit, vt facerent homines diſcumbere, ſed ab ipſo expectabatur vnde reficerentur diſcumbentes. Vbi & Apoſtolorum attendenda eſt obedientia, qui non interrogabant ad quid deberent homines diſcumbere, nec vnde deberent refici, ſed quod iuſſum erat humiliter implenerunt, non ignorantes quin is qui olim pauerat menſam in deſerto, etiam nunc reficere turbas poſſet in ſolitudine. Vbi Cyrillus:

Apoſtolorum obedientia.

Innata ſibi, inquit, manſuetudine nec increpat, nec vllo modo reprehendit diſcipulos tanta adfectos puſillanimitate, ſed rebus ipſis ad fidem inducit: Facite, inquiens, homines diſcumbere, & virtutem meam in panum multiplicatione cognoſcetis.

Vbi aduertere eſt quemadmodum diſcipulorũ & mentes erigit,& diffidentiam demonſtrat. ſiquidem nondum viſis panibus iubet in ſpem refectionis turbam diſcumbere, vt oſtendat ei ſubdita eſſe etiam ea quæ non ſunt, ſicut ea quæ ſunt.Vnde & per Apoſtolum dicitur : Vocat ea quæ non ſunt ſicut ea quæ ſunt. *Rom 4.*

Itaque dum audis quòd Apoſtoli fecerunt homines diſcumbere,cognoſce prælatorum & eorum qui funguntur magiſtratu id eſſe officij vt ea inſtituant præcipiántque ſubiectis,per quæ æquitate ſeruata in pace & vnanimitate adinuicem ordinentur. In Euangelio ſecundum Marcum habes: *Prelatorum hoc eſt.*

Et præcepit illis vt accũbere facerẽt omnes ſecundum contubernia ſuper viride fœnũ,& diſcubuerunt in partes per centenos & per quinquagenos.Vbi diuerſi conuiuantium diſcubitus diſtinctos per orbem eccleſiarũ conuentus,quæ vnam catholicam faciunt,deſignant.Quos bene Dominus quinquagenos per turmas, vel centenos diſcumbere præcepit, vt videlicet turba fideliũ eſcam ſuam & locis diſtincta & moribus coniuncta perciperet. *Beda.*

¶ Circa ſecundum,quod eſt,loci recumbentium attendenda conditio,ſubditur:

Erat autem fœnum multum in loco.

Dicitur hic fœnum herba viridis.Erat enim proximum paſcha,quod in primo menſe veris celebrabatur:quando videlicet arridet noui tẽporis gratia, amœna cœli temperies,& iocũditas vernalis,quãdo iam renouata poſt hyemem facies terræ pulchrè germinat, & in ſpem fructus arbores floribus decorantur.Quia igitur fœnum multum erat in loco, commodius poterant homines diſcumbere. B

Myſticè,fœnũ in quo diſcumbens turba reficitur,concupiſcentia carnis intelligitur,quam ſibi ſubiicere,calcare & premere debet omnis qui ſpiritualibus alimẽtis ſatiari deſiderat.Omnis enim caro fœnum,& omnis gloria eius quaſi flos fœni.Diſcumbat ergo ſuper florem fœni,& florem fœni huius cõterat,id eſt,caſtiget corpus ſuũ,& ſeruituti ſubiiciat,voluptates carnis edomet,luxuriæ fluxa reſtingat,quiſquis panis viui ſuauitate cupit refici, quiſquis ſupernæ gratiæ dapibus amat renouari. Illi ergo quaſi ſuper viride fœnum diſcũbentes dominicis paſcũtur alimentis, qui per ſtudium continentiæ calcatis carnalium cõcupiſcentiarum illecebris,audiendis implendiſque Dei *Beda.* *Fœnum myſt.* *Eſa.41.*

verbis operam impendunt. Sequitur:

Diſcubuerunt ergo viri, numero quaſi quinque millia.

Sic Marcus quoque & Lucas teſtantur, Matthæus autem completius hunc numerum deſignat, dicens: Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus & paruulis. Quoties enim (vt dicit Hieronymus) ſacerdotes atque Leuitæ, & exercitus vel turmæ pugnantium deſcribuntur, ſerui, & mulieres, & paruuli, & vulgus ignobile abſque numero prætermittitur.

Arbitrãdum eſt autem æquali vel certè maiori numero mulieres & alios huiuſmodi non ſolitos numerari ibidem fuiſſe. Porrò numerus quinque millium exprimitur, vt cuilibet hominum millenario panis vnus reſponderet. Diſcubuerũt ergo nec vagi neque fortuitu, ſed (vt dictum eſt) ordine congruenti ſeorſum diſtincti per contubernia, id eſt, per ſocietates, centeni & quinquageni.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, diuini beneficij multiplicatis eſcis miranda exhibitio, ſubditur:

Accepit ergo IESVS *panes, & quum gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus.*

C Non ergo Saluator noua creat cibaria, ſed acceptis eis

Beda. quæ habuerunt diſcipuli, benedicit: quia veniens in carne non alia quàm prædicta ſunt, prædicabat, ſed legis & prophetarum ſcripta quàm ſint myſteriis gratiæ grauida demonſtrat.

Gratias agit Chriſtus. Egit autem gratias, videlicet vt nos de perceptis vel percipiendis cœleſtis gratiæ donis exemplo ſuo gratias agere prædoceret, & ipſe quantum de noſtris profectibus gratuletur, & de noſtra ſpirituali refectione gaudeat, intimaret.

Saluti noſtræ congaudet Chriſtus. Luc. 10. Proinde quantum noſtræ congaudeat ſaluti ex eo patet quod narrat Lucas Euangeliſta, dediſſe videlicet eum diſcipulis poteſtatem calcãdi ſupra omnem virtutem inimici, eorumque nomina ſcripta indicaſſe in cœlis, quum mox ſubiunxit: In ipſa hora exultauit in Spiritu ſancto, & dixit: Confitebor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Claret ergo quia ſaluti ac vitæ fidelium congratulatur, qui patrem gratias agendo collaudat, quòd ea

quæ

quæ ſuperbientibus abſcondit, humilibus ſpiritu ſecreta reuelauerit.

Noluit autem Dominus panes vnde turbam reficeret de nouo creare, plures ob cauſas. Primò, vt Manichæorum confutet errorem dicẽtium corporalem ſubſtantiam eſſe malam, & à malo deo productam. Si enim creatura panis mala eſſet, nequaquam Chriſtus qui bonus eſt mala multiplicaſſet. Itaque creaturis ad miracula vtitur, ne videantur ab eius bonitate & ſapientia eſſe alienæ. *Panes nouos cur nõ creat.*

Secundò, vt oſtendat ſe victualium omnium eſſe largitorem illũ de quo per Pſalmiſtam dicitur: Qui dat eſcam omni carni.

Tertiò panes multiplicat, vt oſtendat ſe illum eſſe qui in principio conditionis rerum dixit: Germinet terra herbam virentem & facientem ſemen. Piſces verò multiplicat, vt probet ſe eſſe qui in principio omne animal aquaticum ex aquis produxit. *Gen. 3.*

Quartò, vt per hoc oſtendat ſe eſſe Dominum terræ pariter & maris.

Quintò, vt nobis det exemplum, quòd & ſi etiam non niſi pauca habemus, ex his libenter aliquid indigentibus impartiamur, iuxta illud: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impartiri ſtude. Exemplo etiam nobis ad hoc ſunt Apoſtoli qui quinque panes (nempe totum victum ſuum) alendæ turbæ proferre iuſſi, nil contradicunt, nil remurmurant, vt dicant: Vnde nos tamen propriam mitigabimus? *Tob. 4.*

Cæterum intelligamus quia Dominus Ieſus quotidie ſequẽtibus ſe (vnicuique iuxta beneplacitum gratiæ ſuæ) panem cœleſtis doctrinæ diſtribuit. Hoc præcipiens vniuerſis, vt (ſicut dictum eſt) recumbant ſuper fœnum, id eſt, vt reprimant vitia carnis. D *Rupert.*

Quãdo autem ſcripturam legis & Prophetarum (quæ per panes iſtos & piſces deſignatur) qua nos paſcit, in manibus ſuis ipſe accepit, planius aperitur, quãdo ipſe (iuxta Ioãnis Apocalypſim) verus agnus (aſſiſtẽs in medio throni & quatuor animalium & ſeniorum, id eſt, in medio eccleſiæ, tanquam occiſus, imò & reuera occiſus, ſed denuo viuus, habẽs cornua ſeptem & oculos ſeptem, qui ſunt ſeptem ſpiritus Dei ab ipſo recepto in cœlũ miſſi in omnem terram) venit per incarnationis myſterium & paſſionis ac *Apoc. 5.*

Scriptura myſteria Chriſtus reſerat. reſurrectionis ſuæ triumphum vſque ad dexteram ſedentis ſuper thronum. Vbi accepit librum de dextera ſedentis ſuper thronum, & aperuit illum, id eſt, vniuerſam ſcripturam ſanctam diuinitus inſpiratam, de diuina potentia ſuſcepit in ſemetipſo complendam, cuius videlicet tota circa ſalutem noſtram in natura hominis aſſumpta diſpenſatio, prædicti libri apertio, id eſt, ſanctarum ſcripturarum adimpletio eſt. Non enim intelligerentur ſcripturæ, niſi in illo fuiſſent impletæ.

Itaque tunc ſcripturarum ſanctarum panes Dominus IESVS in manibus ſuis accepit, quando ſecundum ſcripturas incarnatus paſſus eſt & reſurrexit. Tunc, inquam, acceptis panibus gratias egit, quando ita ſcripturas adimplendo, ſemetipſum obtulit Patri, in ſacrificium gratiæ & veritatis.

Beda. Porrò ſecundum Matthæum & Lucam multiplicaturus panes Dominus ſuſpexit in cœlum, vt illuc dirigẽdam mentis aciem, ibíque lucem ſcientiæ doceat eſſe quærendam. Frangit, & ante turbas ponẽda diſcipulis diſtribuit, quia ſacramenta prophetiæ ſanctis doctoribus qui hæc toto orbe prædicent, patefecit.

Quinque panes hordeacei myſt. Accepit, inquit, Ieſus panes, hordaceos nimirum, quibus omnem ſequẽtium ſe multitudinem ad vitam æternam erat refecturus & duos piſces. Hi ſunt quinque libri Moſi, quibus ſpirituali intellectu patefactis, & abundantiore iam ſenſu multiplicatis, auditorum fidelium quotidie corda reficit. Qui panes bene hordeacei referuntur, nimirum propter auſteriora legis edicta, & tegmina literæ groſſiora, quæ interiorem ſpiritualis ſenſus quaſi medullam celabant.

Porrò duos piſces quos addidit, Pſalmiſtarum non inconuenienter & Prophetarum ſcripta ſignificãt, quorum vnum canendo, alterum colloquẽdo ſuis auditoribus futura Chriſti & eccleſiæ ſacramenta narrabant. Sequitur:

Similiter & ex piſcibus quantum volebant.

E Hoc eſt, tam de Moſe quàm de omnibus Prophetis & Pſalmis ſufficiẽter populum ſuum inſtruxit, aperiens illis ſenſum vt intelligerẽt ſcripturas. Primum, ipſis Apoſtolis, deinde per ipſos, eorũ auditores & ſucceſſores, illuminãs & informans, vt ſufficientia de lege & Prophetis & Pſal-

mis Euangelicæ fidei adiumenta ſubminiſtrarent. Vnde & notanter in cæteris Euangeliſtis expreſſum legimus, quia quum CHRISTVS benedixiſſet & fregiſſet diſcipulis ſuis, diſcipuli autem turbis accepta propoſuerunt.

Et attende quemadmodum ſumma eruditionis teſtamenti veteris in his quinque panibus & duobus piſcibus deſignetur. Siquidem quinque libris Moſaicæ legis diuinę æternitatis cognitio, mundi creatio, procurſus ſeculi labentis, & vera Deo ſeruiendi religio innotuit. Per duos verò piſces (ſicut iam dictum eſt) Pſalmi ſunt & Prophetæ figurati, qui eruditum in lege Dei populum de promiſſione dominicæ incarnationis noua gratię dulcedine paſcebant. Qua trina ſacræ ſcripturæ diſtinctione totam veteris inſtrumenti ſeriem comprehendi dominica authoritate docemur.

Apparens enim diſcipulis ait Dominus ipſe, quia oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me. Et quum aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas, & intellectas ſpiritualiter fidelibus traderent auditoribus, quaſi benedicens panibus Apoſtolicis ac piſcibus, hóſque internæ ſuauitatis dono multiplicans, turbis diſpertiri præcepit. *Luc. vlt.*

Notandum verò eſt, quia Dominus pro ſuis cuiq; viribus dona tribuens, ſempérque ad perfectiora prouocans, primo, quinque panibus quinque millia: ſecundo, ſeptem panibus quatuor hominum millia reficit: tertiò diſcipulis ſuæ carnis & ſanguinis myſterium credit: ad vltimum, magno munere dat electis, vt edant & bibant ſuper menſam ſuam in regno ſuo. *Chriſtus ad perfectiora prouocat.* *Luc. 22.*

Proinde ſciendum eſt, ꝙ alij tres Euangeliſtæ deſignant Chriſtum circa miraculum hoc tria feciſſe, quia videlicet ſuſpexit cœlū, benedixit panes, & eos fregit, quę tria Ioannes tacet. Suſpexit quidem in cœlum ad patrem, à quo eſt in filio potentia diuinitatis æqualis patri miraculis operandis. Benedixit panes. Porrò Dei benedictio (ſecundum Gregorium) diuinorum collatio donorum eſt, & eorundem multiplicatio. Sicut enim in rerum primordio omnes creaturas benedicens, naturalem illis virtutē contulit, vt ex ſeinuicē naturaliter multiplicarentur, ita & nunc quia panū multiplicatio ſupernaturalis erat, neceſſaria ad hoc fuit benedictio ſingularis. Quibus autem verbis hanc CHRISTVS expreſſerit, literis proditum non eſt. *Tria Chriſtus fecit immutanda*

F Hinc documentum habemus, vt nihil in cibum ſumamus, niſi verbo Dei & crucis ſignaculo prius ſanctificetur. Siquidem ex peccato hominis hoc conſequutum eſt, vt poteſtatem ſibi diabolus in rebus iſtis corporalibus ad ſubleuandam hominis neceſſitatem ordinatis vſurpauerit, vt per eas homini noceat.

Cyril.

Dictum eſt etiam, quia panes quos benedixit Chriſtus, fregit, vt fruſtatim populo diuiderentur. Quum autem dicit, quia diſtribuit diſcumbentibus, intellige diſtributionem hanc diſcipulorum manibus factam. Vnde Matthęus, Dedit, inquit, diſcipulis, diſcipuli autem turbis.

Multiplicationis panũ modus. 3. de tri.

Quærunt nonnulli quomodo hæc multiplicatio panum & piſcium facta fuerit. Reſpondet Hilarius: Non ſenſus, inquiens, non viſus, effectum tam cõſpicabilis operationis adſequitur. Quia eſt, quod non erat: videtur, quod non intelligitur. Solum hoc ſupereſt, vt Deus omnia poſſe credatur.

Dicit autem Hieronymus, quòd Domino panem frangente, multiplicatio partium facta eſt. Sed & inter diſcipulorum manus, & etiam in manibus ſumentium immenſa creſcebat panis ſubſtantia.

Quòd ſi quæras, vnde veniebant partes illæ panis quæ ſuccedebant fragmentis diſtributis. Dicit Auguſtinus: Vnde multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicauit quinque panes. Poteſtas enim erat in manibus Chriſti. Panes illi quinque quaſi ſemina erant, non quidem terræ mandata, ſed ab eo qui terram fecit, multiplicata.

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant.

Hic ponitur patrato miraculo notanda conſequutio. Vbi tria notantur. Primum eſt, fragmentorum quę ſupererant imperata collectio. Secundum eſt, quantitatis collectorum conſyderanda deſignatio, ibi: Collegerunt ergo. Tertium eſt, ob viſum ſignum digna laudatio, ibi: Illi ergo.

Chryſoſt.

G Circa primum, aduerte quòd hæc fragmentorum imperata collectio, non oſtentatio ſuperflua fuit, ſed ne phantaſiam æſtimarent quod factum eſt, propter quod etiam ex ſubiecta materia miraculum fecit.

Fragmentorum collectio.

Sed

Sed quare non turbis commiſit fragmenta portanda,ſed diſcipulis? Videlicet quoniam hos maximè erudire volebat, qui orbis terrarum debebant eſſe magiſtri. Ego autem (inquit idem Chryſ.) non ſolum admiror multiplicationem panum quæ facta eſt,ſed & certitudinem ſuperfluorum,quia non plus neq; minus fecit ſuperfluum eſſe, ſed tantum quantum volebat. ſ. duodecim cophinos ſecundum numerum duodecim Apoſtolorum.

Ecce magnum quidem in facto exteriori diuini beneficij miraculum,veruntamen quotidianis operibus Dei non magis admirandum. Maius enim totius mundi gubernatio eſt miraculum, quàm de quinque panibus ſaturatio quinque millium hominum. Itaque non tam mirandum eſt hoc facere potuiſſe Deum,quàm gaudēdum, eum qui hæc facere poſſet, veniſſe in hunc mundum,verum Deum Dei filium hominem verum factum eſſe. *Rupert.* *Miraculi conſyderatio.*

Cęterum quod hinc ad nos ſpectat,attende quòd quum orantes dicimus:Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie,triplicem debet panem humilitas noſtræ deuotionis intendere. Primum,ſcilicet panem ſpiritualem, id eſt, omne verbum quod procedit ex ore Dei,quo noſter homo interior viuit Deinde panem dominici corporis, quo interior ſimul & exterior homo in vitam conualeſcit æternam. Et ſubinde panem carnalem, quem etiam idem Deus & pater omnium homini immerito de terra producit,operanti terram in ſudore vultus ſui, qui niſi peccaſſet, poterat abſque labore frui vltroneis paradiſi deliciis. Siquidem & ipſe Dominus præſentibus turbis omnem huius triplicis panis largitatem eodem tempore aperuit.Loquebatur enim illis de regno Dei,quod eſt panem ſpiritualem frangere eſurienti. Refecit eos carnalibus epulis,& deinde prædicauit eis,vt eſurirent & ſitirent cibum & potum corporis ſui & ſanguinis. H *Panis triplex petendus.*

Igitur quod nunc ait, Colligite quę ſuperauerūt fragmenta,ne pereant,reuerenter & diligenter eſt obſeruandum in omni pane, quem tripliciter (vt iam dictum eſt) vitæ noſtræ & ſaluti gratia eius prouidit, videlicet ne nimis ſublimia & fortia prædicemus infirmis, ne indignis indiſcretè tradamus Euchariſtiam dominici corporis & ſanguinis,ne abundantia noſtra in carnalibus cibis (quæ aliorum inopiam ſupplere poſſit) aut in ſuperfluitate abutamur,aut per incuriam perire patiamur. *Fragmenta non pereant.*

¶ Circa ſecundum, quod eſt, quantitatis collectorum notanda deſignatio, ſubditur:

Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus quæ ſuperfuerunt his qui manducauerant.

I Redarguta eſt ergo diſcipulorum tarditas & fides adhuc permodica, qui dixerant ducentorum denariorum panes eis non ſufficere, vt vnuſquiſque modicum quid acciperet. Item de quinque panibus & duobus piſcibus, hæc quid ſunt inter tantos? imò & iuxta alios Euangeliſtas conſilium incompetens dabant omnipotenti miſericordię Dei, dimittere ſcilicet turbas, vt irent in caſtella villáſque proximas, & emerent ſibi eſcas.

Acrius verò, & multò maximè ille nullius fidei puer Iudaicus populus ſenſu paruulus, & malitia nimirum vetus, dum videt panes diuinæ ſcripturæ quos volebat ſolus portare, nec tamen curabat manducare, & ablatos ſibi & toti mundo communicatos, iuxta quod idem Dominus noſter alibi dicit: Amen dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Videt & inuidet ſaturatas eſſe ſuis panibus Gentes, quarum internam odit refectionem, & inter comedentium ora manúſque creſcere iugiter medullam hordei, ita vt armaria conuiuantium plena ſint explanationum libris, cuius videlicet hordei paleam aſperrimam ore languido famelicus lambit, & puerili dente rodit fruſtrà.

Mat. 21.

Iudæis inanis verbi fideles ſaturantur.

Quur autem in duodecim cophinos, magis quàm in alium numerum CHRISTO diſponente fragmentorum abundantia ſuccreuit, videlicet, quia duodecim erant Apoſtoli numero ſuo, præfigurantes vniuerſos ſanctæ Eccleſiæ doctores, quorum fideli miniſterio tractandus erat vitalis iſte ſcripturarum panis.

Duodecim cophini myſticè.

Conſtat verò, nec dubium ſinit eſſe veritas promittentis, quòd omnis ſeruus fidelis & prudens quem conſtituit Dominus ſupra familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore, quum ita fecerit, præmium condignum reportabit, & iuxta aliam parabolam, quia habuit, dabitur ei & abundabit.

1. Cor. 3.

Igitur quia & vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem, rectè ſaturatis omnibus, duodecim fragmentorum cophini ſuperfuerunt, vt vnuſ-

quiſque

quiſque diſcipulorum qui miniſtrauerant, ſuum reportaret cophinum.

¶ Circa tertium, quod eſt, ob ſignum viſum digna laudatio, ſubiungitur in litera:

Illi ergo homines quum vidiſſent quod fecerat Ieſus ſignum, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum.

Et nos de quibus ſcriptum eſt: Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum qui requirũt eum: nos, inquam, qui requiſiuimus eum, trans mare baptiſmi ſui illum ſequuti, nunc interim in hac regione deſerti triplici (vt prædictum eſt) pane ab illo quotidie refecti. Laudemus illum vera laude, dicentes: Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum, quia magnum & euidens fecit nobis ſignum, ſuperatis aquis quæ intrauerunt vſque ad animam eius, id eſt, vita, morte, quia reſurrexit, & in cœlum aſcendit, miſitque nobis famelicis gratiam ſuæ benedictionis, ſcilicet ſpiritum ſanctum, quo panes ſuos multiplices nobis manducabiles, id eſt, ſcripturas ſanctas intelligibiles fecit: & hoc modo immiſit in os noſtrum vocem confeſſionis, cãticum laudis, hymnum gratiarum actionis. K *Grãtiar actio.*

Dicamus itaque, quia hic eſt verè Propheta qui venturus eſt in mundum. Verè enim non cecidit in terram vnum verbum ex omnibus quæ loquutus eſt, quæ de ſeipſo prædixit, quæ nobis pollicitus eſt. Ex his ergo quæ iam facta ſunt, ſcimus indubitãter & illud quod futurum eſt, quia venturus eſt in mundum, ſcilicet ad iudicandum omne ſeculum, ad regnãdum in ſecula ſeculorum. Attamen illi homines qui viderunt hoc ſignum, & hæc de illo dixerunt, non eo ſenſu dixerũt, ſed carnales quum eſſent, temporali eius beneficio delectati, quod tamen mirabiliter fecit, ita dixerunt, qui venturus eſt in mundum: ac ſi dicerent, qui huius mundi gloriam, & temporale iamiam nobis viuẽtibus accepturus eſt regnum Iudæorum. Nam ſequitur:

Ieſus ergo quum cognouiſſet quòd venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent ſuper ſe regem, fugit iterum in mõtem ipſe ſolus. Sic illi. At nos certiori cognitione veritatis & fidei, videntes mundũ quem fecit Ieſus, & ſigna quibus illũ repleuit, dicamus: Quia hic eſt verè Mediator

Dei

Beda. Dei & hominum, qui implet mūdum diuinitate, & mundus per ipſum factus eſt : qui in propria venit genus humanum quærere, & ſaluare quod perierat, ac recreare mundum quem fecerat : qui cum ſuis fidelibus per præſentiam deitatis eſt in mundo omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi: qui in cōſummatione ſeculi per humanitatem venturus eſt in mundum, vt reddat ſingulis ſecundum opera eorum : impios quidem & peccatores æternum proiiciens in ignem, iuſtos autem in vitam introducens æternam.

DOMINICA
IN PASSIONE.

QVIS *ex vobis arguet me de peccato? Ioan. 8.* In lectione ſancti Euangelij ſeriatim quatuor ſunt conſyderanda. Primum eſt, irreprehenſibilis Chriſti tam doctrina quàm actio. Secundum eſt, blaſphemantium Chriſtum indigna contradictio, ibi: Reſponderunt ergo Iudæi. Tertium eſt, aduerſum vera reſpondentem contumelioſa replicatio, ibi: Dixerunt ergo Iudæi. Quartum eſt, calumnias diluenti parata lapidatio, ibi: Reſpondit Ieſus: Si ego.

Circa primum tria notantur. Primum eſt, bene ſibi conſcij propoſita innocentia. Secundum eſt, veritati non credentium redarguta malitia, ibi: Si veritatem. Tertium eſt, oſtenſa perfidis incredulitatis ſuæ cauſa, ibi: Qui eſt ex Deo.

A *Chriſtus de ſua ſecurus innocentia. Origenes.* Circa primum Dominus loquitur, dicens: Quis ex vobis arguet me de peccato? Interrogatio eſt bene ſibi de ſua innocentia conſcij. Magnam enim hoc Chriſti verbum habet fiduciam, quum nullus hominum fiducialiter hoc dicere potuerit, niſi ſolus Dominus noſter, qui peccatum non fecit. Magna etiam elucet manſuetudo filij Dei, qua percunctari dignatur, quis eum de peccato arguere velit aut poſſit, quum ipſe ad relaxanda peccata venerit.

Magna

Magna nihilominus iuſtitia, cuius conſcientia talem apud maleuolos auditores propoſitionem facit. Ait vir ſanctus: Non contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo & cum ancilla mea, quum diſceptarent aduerſum me. *Iob. 31.* CHRISTVS autem non quorumcunque ſeruorum iudicio ſe committit, ſed malorum, ſed infidelium ſeruorum, ſed hoſtili furore aduerſantium. Magna igitur innocentiæ fiducia, vbi etiam aduerſario iudicium cauſæ ab eo qui reus inſimulatur committitur.

Sed quorſum hoc tendit, niſi vſque ad victoriam iudicij, ad confutandas (videlicet) rebelles cõſcientias inimicorum regis? Eò nanque tendit, vt agnoſcant quòd in die iudicij nullam ſint excuſationem habituri, quia non crediderunt illi: præſertim cum nec ſic proponente Domino, poſſint obiicere, Feciſti aut facis quod minus rectum eſt hoc vel illud. Proinde nec poterant in eum iactare illud, quod iam vulgo dicitur: Cuius vita deſpicitur, reſtat vt & eius prædicatio contemnatur.

Sic etiam conſtanter humiles, & humiliter conſtantes ſuos quoq; vult eſſe diſcipulos in auctoritate prædicationis, quũ dicit: Et quicũq; nõ receperint vos, exeũtes foras *Mat.10.* de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus veſtris in teſtimoniũ eorum. Hoc autẽ eſt, prædicatori puluerem *Puluis excutiendus.* quoq; qui de ciuitatibus reproborũ, pedibus eius adheſit excutere in teſtimonium eorũ, peccata etiam leuiora ſine quibus humana omnino non poteſt vita tranſigi, publicè plangere, & quotidianis hæc emundando remediis, de cætero veſtimenta ſua, id eſt, totius corporis membra, ab omni luto vitę carnalis impollutá cuſtodire.

Qui ergo diſcipulis hoc præcipiebat, vt veſtimenta ſua *Eccleſ.9.* ſic excuterent, vt (iuxta quòd Salomõ ait) omni tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleũ de capite tuo nõ deficiat, ſanctè viuendo pacem euangelizarẽt, dignè ipſe prior veſtimentum ſuum mundum, & nulla indigens excuſſione iſtis oſtẽdebat, dicens: Quis ex vobis arguet me de peccato? Dicit autẽ de cõtemptoribus eorundem excuſſorum: Amẽ dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorũ & Gomorrhæorum in die iudicij, q̃ ciuitati illi. Quanto magis iſti inexcuſabiles erunt, qui hunc de nullo (quamuis exiguo) peccato arguere valentes, non recipiunt.

¶ Circa ſecundum, quod eſt veritati non credentium redarguta malitia, ſubditur:

Si ve-

Si veritatem dico, quare non creditis mihi?

B Igitur quum dixiſſet: Quis ex vobis arguet me de peccato? rectè ſubiunxit: Si veritatem dico, quare non creditis mihi? vt ita conuenti, conſcientias ſuas interrogent, quam excuſationem habere poſſint in die iudicij.

Rupert.

Porrò cauſam quare veritatem dicenti non credebant, paulò antè oſtendit, vbi ait: Ego autem quia veritatem dico vobis, non creditis mihi. Quaſi dicat: Illius qui homicida fuit ab initio, & in veritate non ſtetit, vos deſideria facere vultis: mihi autem nec ſaltem creditis, non aliam ob cauſam, niſi quia veritatem dico vobis. Quid autem hoc peruerſius? Quid tali oculo nequius? Quid magis obliquum aut tranſuerſum, quàm non credere cuiquam, eo quòd dicat veritatem? cùm econtrario magis illi credendum fuerit, eo quòd veritatem dicat?

Mira peruerſitas.

Sed ne mireris: iſti enim ex patre diabolo ſunt. Generationis autem diabolicæ hoc proprium eſt, vt ſit mendax, & commutet veritatem Dei in mendacium, dicendo ſcilicet bonum malum, & malum bonum, ponendo dulce amarum, & amarum dulce, vocãdo lucem tenebras, & tenebras lucem. Hinc igitur quoniam veritas eſt, & falli ipſe non poteſt, qui dixerat eis: Vos ex patre diabolo eſtis, neceſſe erat, vt maximè propter hanc cauſam non crederent, quia veritatem dicebat eis, & idcirco lucem tenebras vocarent, quia lumen ſuum fundebat inuitis, ſed impudenti contentione mendacium adſtruentes, citò cauſa cadunt, quòd nullius rationis habent patrocinium.

Rom.2. *Eſa.5.*

¶ Circa tertium, quod eſt, oſtenſa perfidis non audiendi cauſa, ſubditur in litera:

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

C Noli attendere naturam, ſed vitium. Sunt iſti ex Deo, & non ſunt ex Deo. Natura, ex Deo: vitio, non ex Deo. Eis autem hoc dictum eſt qui non ſolùm peccato vitioſi erant, nam hoc commune erat omnibus, ſed & præcogniti, quod non erant credituri ea fide qua poſſent à peccatorum obligatione liberari. Qui ex Deo eſt, inquit, verba Dei audit.

Auguſt.

Tanquam diceret: Quid aduerſum me reſultatis, dicentes: Vnum patrem habemus Deum. Omnis qui ex Deo eſt, hoc euidenti ſigno dinoſcitur, quia videlicet habet aures audiendi, & audit verba Dei. Vos autem non auditis,

Rupert. Signum an quis ex Deo ſit.

auditis, ſed ſine auribus eſtis ad oẽ quod loquitur Deus: & hoc palàm omnibus eſt, ex eo maximè, quod me quæritis interficere, ſicut paulò ſuperius vobis dixi, quia ſermo meus non capit in vobis, igitur ex Deo non eſtis, & propterea non auditis. Quid deinde reſtat, niſi ſic eſſe, vt dixi, quia vos ex patre diabolo eſtis?

Vbi diligentius conſyderandum eſt, quid ſit eſſe ex Deo, & idcirco verba Dei audire: vel econtrà, ex Deo non eſſe, & propterea non audire. Nulla planè eſſet quęſtio, ſi ita dictũ fuiſſet: Qui verba Dei audit, ex Deo eſt: propterea vos ex Deo non eſtis, quia non auditis. Sed propterea, inquit, vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

Igitur quid ſit ex Deo eſſe vel non eſſe, & propterea verba Dei audire vel non audire, cum authoritate ſacræ ſcripturæ quærentes: Primò ad memoriam reuocemus cauſam cur hæc dicta ſint. Dicta vtique ſunt hæc propter nimis elatã Iudæorũ ſuperbiam, qua ſe ſolos ex Deo eſſe præſumebant, quia videlicet ſecundum Iſaac, quem ex Deo Sara ſterilis & longæua, ex Deo inquam, id eſt, per Dei repromiſſionem, & non per carnis accepit conſuetudinem, quomodo Agar Iſmaëlem. Hoc ſcientes Iudæi ſe ſolos (vt dictum eſt) ex Deo eſſe præſumebant, ſolóſque ſe eſſe filios Abrahæ. D *Ex deo eſſe vel non eſſe, quid.*

Aduerſus huiuſmodi æſtimationem veritas præſens, qui ex Deo eſt, inquit, verba Dei audit: propterea vos nõ auditis, quia ex Deo non eſtis. Quod eſt dicere: Qui non in illa multiplici ſuperfluitate naturæ eſt, de qua Deus poſt peccatum primi hominis dixit ad Euã matrem cunctorum viuentium: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: ſed ex illa benedictione, qua in paradiſo ante peccatum benedixit eis, dicens: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubiicite eam, & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cœli, & vniuerſis animantibus quæ mouentur ſuper terram, hic verba Dei audit. *Gen. 3.* *Gen. 1.*

Conſtat quippe quòd omnes ſancti & electi, qui nunc per Chriſti gratiam vocantur, iuſtificantur, meritiſque diuerſis magnificantur, omnes, inquam, & ſi non eadem prærogatiua meritorum, eadem tamen prouidentia Dei, præcogniti & prædeſtinati generantur, & omnes ex illa benedictione ſunt, qua primos homines ante peccatum (vt iam dictum eſt) benedixit Deus. *Rom. 8.*

Illud quoque certum eſt, quia niſi peccatum fuiſſet admiſſum

miſſum,illi tantūmodo naſcerentur,qui nunc per Chriſti gratiam liberantur. Illi autem omnes qui nunc in perditione relinquūtur,ex illa maledictione ſunt,qua dictū eſt ad mulierem:Multiplicabo ærūnas tuas & cōceptus tuos, quia niſi peccatum præceſſiſſet(vt dictum eſt) nullatenus iſta ſylua (quæ ad nihil aliud eſt niſi vt excidatur & in ignem mittatur)de radice carnis noſtræ ſuccreuiſſet. *Mat.3.*

Igitur qui eſt ex Deo,inquit,id eſt,ex benedictione illa,qua Deus omnes ad vitam pertinentes naſci iuſſit,hic verba Dei audit, id eſt, præeunte gratiæ Dei aſpiratione obaudit, ad eandem vitam quam intercipiente præuaricatione perdiderat,reuocanti. Et propterea vos non auditis,quia nō vti vos putatis æquè vt Iſaac pater veſter ſecundum carnem,ex illa benedictione, ſed ex maledictione quæ peccatū conſequuta eſt,multipliciter & ſuperfluè
Eſa.48. pullulaſtis,teſtāte Propheta:Quia de aquis Iuda exiſtis, id eſt,nō ex fide patrum,ſed ex ſola carne traducti eſtis.

E Itaque terribile eſt quod hic ore diuino dicitur: Qui
Greg. ex Deo eſt,verba Dei audit: propterea vos non auditis,
An ex quia ex Deo non eſtis. Si enim verba Dei audit qui ex
Deo ſis. Deo eſt, & audire verba Dei non poteſt quiſquis ex illo non eſt, interroget ſe vnuſquiſque ſi verba Dei in aure cordis percipit,& intelliget vnde ſit.

Cœleſtem patriam deſiderare veritas iubet,carnis deſideria conterere, mundi gloriam declinare, aliena non appetere,propria largiri. Penſet ergo apud ſe quiſque,ſi hæc vox Dei in cordis aure conualuit, & quia iam ex Deo ſit cognoſcit. Nam ſunt nonnulli qui præcepta Dei nec aure corporis percipere dignantur. Et ſunt nonnulli qui hæc quidem corporis aure percipiunt, ſed nullo ea mentis deſiderio complectuntur.Et ſunt nonnulli qui libenter verba Dei ſuſcipiunt,ita vt etiam in fletibus compungantur,ſed poſt lachrymarum tempus ad iniquitatem redeunt.Hi profectò verba Dei non audiunt,qui hæc exercere in opere contemnunt. Vitam ergo veſtram ante mentis oculos reuocate,& alta conſyderatione pertimeſcite hoc quod ex ore veritatis ſonat: Propterea vos non auditis,quia ex Deo non eſtis.

Quæ quiſ Sanè qualis quiſque eſt,talia hūc delectat audire. Sed
que liben- & quæ cuique cōueniunt & in cōmodū cedūt,his libēter
ter audit. auditū accōmodat.Verbi gratia:Libenter audit infirmus de medicina,peregrinus de patria, de nūdinis mercator,

amator

amator quilibet de re amata. Porrò verbi cœleſtis auditio, neceſſaria eſt ad ſalutem peccantibus, pœnitentibus, & proficientibus. Peccantibus, vt ad ſui cognitionem illuminentur, compunctione cordis emolliantur, terreantur ſalubriter, & conuertantur: vel minus ſaltem delectentur in peccatis. Pœnitentibus autem, vt ſanentur in affectibus, conſeruentur à culpis, confirmentur in bono, & ſpiritualiter conſolentur. Proficientibus etiam neceſſaria eſt auditio verbi Dei, vt per illud dirigantur, vt dilectione ſancta accẽdantur, vt Dei verbo paſti, in interiori homine corroborentur.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nónne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

Hic ponitur blaſphemantium Iudæorum contradictio, Vbi duo deſcribuntur. Vnum eſt, in Dei filium horrenda blaſphemia. Alterum, aduerſum blaſphemantes defenſa innocentia, ibi: Reſpondit Ieſus, Ego dæmonium non habeo.

Circa primum, aduerte quemadmodum id quod iſtis Chriſtus dixerat (videlicet, propterea vos nõ auditis, quia ex Deo nõ eſtis) ipſi de ſemetipſis verũ eſſe, ſuis operibus oſtendunt, quum reſpondentes dicunt: Nónne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dęmonium habes? F

Quia enim cauſſa ceciderunt, & ratione ſuperati ſunt, furioſa ad conuitia proruunt. Quomodò ſi athletam fortiſſimum, victus quiſpiam & ſolo deiectus aduerſarius, quia ferire non poteſt armis, petat ſpumoſis dentibus. Nónne, inquiunt, bene dicimus nos, quia Samaritanus es, & dæmonium habes? Ecce duo quaſi peccatoris argumenta. Dixerat enim: Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare non creditis mihi? Ergo ne intactus abiret, impingũt duo hęc, quod & Samaritanus eſſet, & dęmonium haberet. Sed apertè mentita eſt iniquitas ſibi, quia profectò hæc verba non ſunt dæmonium habentis, ſicut & turbę quodam loco teſtantur dicentibus Phariſæis: Dæmonium habet & inſanit, quid eum auditis?

Simile. *Blaſphem. Iudæorum furor.* *Ioan. 10.*

Igitur, vt ait Sapiens, à facie verbi parturit fatuus, ſicut gemitus partus infantis, citò Iudæi iſti per furioſum ſtultitię ſuę partũ, verũ eſſe teſtati ſunt (vt iã dictũ eſt) quod dixerat veritas: quia ex patre diabolo eſſent, q. ex propriis

Eccle. 10. Iudæi pariunt.

loquitur mendaciis. Non enim cum paruo amaritudinis ſuæ tormento blaſphemiam hanc enixi ſunt,quam de patre ſuo,patre mendacij conceperunt filij mendaces, animæ adulteræ & fatuæ à facie verbi,ab increpatione veritatis mendacium parturientes.

Ioan 7. Porrò vbi vel quando dixerunt,q̃ dęmonium haberet & in hoc Euangeliſta & in cæteris Euangeliſtis ſimiliter reperimus.Nam & aliàs dixerant:Dæmonium habes,quis *Mat.10.* te quęrit interficere? Et ipſum quoq; Beelzebub vocauerunt, dicente ipſo apud Matthæum. Si patremfamiliàs Beelzebub vocauerunt, quanto magis domeſticos eius?

G Verum,vbi,vel quando Samaritanum illũ vocauerunt, *Cur Samaritanũ vocant.* vel vnde huiuſce improperij occaſionẽ nacti ſint,apud neminem Euangeliſtarum inuenimus,niſi fortè pro eo quod apud Samaritanos (quibus vtique Iudæi non coutebantur)biduo manſit & docuit. *Ioan.4.* Itaque Iudæi furore ebrij & cæci,non conſyderantes quid dicerent, ſed tantũ vt contumelioſiſſimè dicerent,aiunt:Nónne bene dicimus nos. Quò patet,quòd hanc contumeliam vel Chriſto affatum obiicere,vel obtrectantes abſenti dicere ſoliti eſſent.Samaritanus,inquiunt es tu,cõtra id quod dixerat: Quis ex vobis arguet me de peccato? Verũ cõtra id quod dixerat: Si veritatẽ dico vobis,quare non creditis mihi? obiiciunt dicẽtes:Et dæmoniũ habes, & ideo nõ loqueris veritatẽ.

Sciendum eſt autem, quòd Iudæi Chriſtum Samaritanum vocant,quem vtique non ignorabant genere eſſe *Ioan.7.* Iudæum, & à loco Galilæum, de quo & aliàs dixerunt: *Iob. 5.* Scrutare & vide,quia propheta à Galilæa non ſurgit.Sed Iudæi iſti(vtique paruuli quos occidit inuidia) ex leuitate animi de homine naturaliter Iudæo facere volunt Sa*Ioan.8.* maritanum,qua & ipſi dicebant: Semen Abrahæ ſumus, pater noſter Abraham eſt, & vnum patrem habemus Deum,& iraſcebantur illud ſibi non concedi: qui tamen iuter hæc quærebant interficere hominem qui veritatem eis loquebatur,quòd Abraham non fecit.

Itaque Samaritanum vocant,diuerſas ob cauſſas. Primò in ipſius opprobrium, quòd natio illa apud eos exoſa valde eſſet & contemptibilis. Chriſtum enim & exoſum pariter habebant & contemptibilem.

Secundò Samaritanũ eũ dicebant tanquã ritus Hebraicos diſſoluentẽ,vtpote obſeruationẽ ſabbati vti imponebant.Samaritani enim non perfectè iudaizabant.

Tertiò

Tertiò, quia Samaritani apud eos, peccatores habebantur, & contrarij Iudæis. CHRISTVS autem quòd Iudæorum ſcelera reprehendebat, habebatur ab eis loco hoſtis & aduerſarij. In quibus omnibus (vt dictum eſt) nituntur illum oſtendere peccatorem eſſe.

Dæmonium inſuper habere dicunt, vel quòd ſecreta cogitationum ipſorum deprehēdebat, quod imperitè dæmoni tribuebant, qui humani cordis ignorat arcana. Vel quia credebāt eum in principe dæmoniorum eiicere dæmonia. Vel etiam propter ſermones eius humanam capacitatem interdum tranſcendētes, quibus & Deum eſſe patrem ſuum adſerebat, & quòd de cœlo deſcenderat, & quod eſſet panis viuus. H *Cur demoniacū dicunt.*

Itaque tam diuinam in eo potentiam quàm ſapientiam blaſphemantes, dæmoni adſcribebāt, atque per hoc inſtabant (vt iam dictum eſt) contra id quod dixerat: Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Nam dæmoniacis credendum non eſt, quòd per eos mendacij pater diabolus ipſe loquatur.

¶ Circa ſecundum, quod eſt aduerſum blaſphemantes defenſa Chriſti innocentia, ſubditur:

Reſpondit IESVS: *Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem meum, & vos inhonoraſtis me.*

Accepta Dominus cō tumelia tam indigna à manſuetudine ſolita non recedit, qua neminem referire cōſueuit. Aliud nanque eſt quum interrogatus quis negat, atque aliud quum id quod alius affirmauerat, ipſe ex oppoſito conſiſtens denegat. Hoc autem interrogando dixerant: Nónne bene dicimus nos, quia Samaritanus es, & dæmonium habes? Cæterum & aliàs dixerunt cū affirmatione: Dæmonium habes. Quis te quærit interficere? Et paulò pòſt dicturi ſunt etiam affirmantes: Nunc cognouimus quia dæmoniū habes. Igitur & in hoc ſeruat māſuetudinis ſuæ tenorem, quòd vnum idémque opprobrium & hic interrogatus negat, & alibi tacita patientia diſſimulat. I *Rupert. Māſuetudo Chriſti.* *Ioan. 7.*

Notādum verò eſt, quòd nō ait: Samaritanus non ſum. Vnde & cum de hac parte iniecti opprobrij ſilet, ipſo ſuo ſilentio ſatis indicat, quia genere eſſe Samaritanum vel Iudæum, aut certè Græcum, non tanti eſt, vt quiſpiam animum aduertere, aut vllam operam dare debeat ad eluendum, vel remouendum à ſe huiuſce denominationis opprobrium.

Christus Samaritanus pius. Aliàs autem & verè iuxta myſticũ ſenſum (quem tamen Iudæi non attẽdebant) Samaritanus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſicut ab ipſius nominis interpretatione palàm omnibus intelligi datur. Samaritanus etenim interpretatur cuſtos. Quis autem niſi ipſe verus & peruigil, non dormitans neque dormiens, humani generis cuſtos?

Luc. 10. Quapropter in illa inſigni parabola quam ſic inchoat: Homo quidam deſcẽdebat ab Ieruſalem in Iericho, & incidit in latrones, pulchrè ſeipſum Samaritani illius nomine & opere cõmendat, qui faciẽs iter venit ſecus eũdem hominem, & alligauit vulnera eius, infundens oleũ & vinum. Proſpiciens etenim iſte cuſtos noſter de excelſo ſancto ſuo, de cœlo in terram aſpiciẽs, vidit genus humanum à latronibus deſpoliatum, & plagis impoſitis ſemiuiuum relictum, id eſt, à diabolo deceptore dignitate ſuæ conditionis exutum, & creatoris ſui, nõ quidem imagine, ſed ſimilitudine nudatum, quod erat ſemiuiuum eſſe relictum. Rationem, ſecũdum quam ad imaginem Dei factus eſt, homo nõ perdiderat: ſed imitationem bonitatis eius, ſecundum quam ad ſimilitudinem Dei factus erat, amiſerat. Vidit, inquam, genus humanum ſic ſemiuiuum, & appropinquauit: proximus enim noſter factus eſt, & abſq; peccato noſtri per omnia ſimilis: & omnem curam, quam eadem parabola proſequitur, adhibebat.

Mẽdaciũ dixiſſe Iudæos. Igitur de hoc nomine, quod eſt, Samaritanus, rectè cuſtos hominũ Dominus noſter tacuit, & tacendo ſatis laudauit. Hoc autem quod nullius boni notam retinet, interrogatus, non bene dictum eſſe reſpondit, dicens: Ego dæmonium non habeo. Sed quid? Honorifico, inquit, patrem meum. Ergo hæc contrario modo oppoſita eſſe conſtat, dæmonium habere, & patrem Deum honorificare. Amplius, honorificare Deum, & inhonorare Dei filium, oppoſita ſunt, quia non ſolum ſenſu, ſed & voce contraria ſunt. Proinde dæmonium habere, & Deum inhonorare, voce quidem diuerſa, ſenſu autem paria ſunt.

Igitur dum ſic reſpondet manſuetus & verax: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico patrem meum, & vos inhonoraſtis me, opprobrium inimicorum retorquet in caput ipſorum, voce quidem deuitans horriſonam turpitudinem, ne diceret: Vos potius dæmonium habetis, rei autem tenens veritatem, quia revera niſi dæmonium haberent, Dei filium non inhonorarent.

Cæterum (vt dicit Gregorius) manſuetudinis Chriſti inter tanta cõuitia immoto animo perſiſtentis exemplo, quid aliud quàm ſuperbia noſtra confunditur? Quæ ſi exagitata vel leniter fuerit, atrociores reddit iniurias quàm accepit: facit mala quæ poteſt, minatur & quæ non poteſt. Ecce iniuriam ſuſcipiẽs Deus non iraſcitur, non contumelioſa verba reſpondet. Qui ſi eiſdem iſta dicentibus reſpondere voluiſſet: Dæmonium vos habetis, verum profectò diceret: quia niſi impleti dæmonio eſſent, tam peruerſa de Deo loqui non poſſent. Sed accepta iniuria, etiam quod verum erat dicere veritas noluit; ne non dixiſſe veritatem, ſed prouocatus contumeliam reddidiſſe videretur. *Exemplũ immitandum.*

Ex qua re quid nobis innuitur, niſi vt eo tempore quo à proximis ex falſitate contumelias accipimus, eorum etiam vera mala taceamus, ne miniſterium iuſtæ correptionis vertamus in arma furoris. Sed quia quiſquis zelo Dei vritur, ſæpe à prauis hominibus dehoneſtatur, in ſemetipſo Dominus nobis patientiæ præbuit exemplum, qui ait: Sed honorifico patrem meum, & vos inhonoraſtis me.

Quo dicto, ſtatim peruerſis illorum cogitationibus occurrit, dicens:

Ego autem non quæro gloriam meam, eſt qui quærat, & iudicet.

Exiſtimabant iniqui, ꝙ ille eſſet eorum ſimilis, id. eſt, ꝙ vanam quærens gloriam de ſeipſo teſtimoniũ perhiberet; & ea mente diceret: Quis ex vobis arguet me de peccato? & his ſimilia, qua & illi quibus rectè dicebat: Vos eſtis qui iuſtificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda veſtra, & huiuſmodi quamplurima. Talem quippe illum haberi volentes ante dixerant: Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum. At ille intantum nulli vnquam adulatus eſt, vt in ciuitate illorũ magna & ampla vel vnius noctis hoſpitiũ nunquam habuerit, ſed ſemper foris, & in Bethania maximè, hoſpitatus ſit. Non enim quemadmodum homines mũdi huius amatores, gloriam ſuam quærẽtes, & in domibus regum eſſe feſtinãtes, omnibus adulantur, & idcirco rectè mollibus veſtiti dicũtur: non, inquam, ita & ipſe fauorem illorum optabat, vt ſibi ab eis quantocyus regiæ ſalutationes acclamarentur, & diceretur: Viuat rex CHRISTVS, & ſic per homines ſuper Dauidicum ſolium ſublimaretur. *L Chriſtus ſuam non quærit gloriam.*

Quòd ſi quidpiam tale expectaret ab eis, non vtique ſic argueret eos in veritate, vt & paulò ante non tacuerit, dicens: Vos ex patre diabolo eſtis.

M Veriſſimè ergo ait: Ego gloriam meam non quæro. Et protinus adiungit: Eſt qui quærat, & iudicet. Tuti valde animi verba ſunt hæc. Nec fruſtrà. Quomodo enim gloriam Chriſti ſui, gloriam regni ſui, gloriam ſacerdotij eius, nõ quæreret & iudicaret? Quomodo hanc eius confidentiam Iudæi non agnoſcebant? Siquidem de gloria regni eius prophetico ſpiritu dictum fuerat: Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Item de gloria ſacerdotij eius: Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Erant ergo inimici veritatis, & cum patre ſuo, patre mendacij diabolo conſilium inſipiens ineant, quomodo quaſi rationabiliter cõſilium Dei ſpernant in ſemetipſis, dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos, & hoc modo impleant ſcripturam dicentem: Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum & aduerſus Chriſtum eius. Nam revera qui iurauit (vt iam dictum eſt) ritè prouidebit ſibi, ne iuramentum ſuum irritum ſit.

Gloriam filij quærit pater.

Luc. 19.

Quæret enim & iudicabit gloriam Chriſti ſui, vt ſitis vos inimici Iudæi, quaſi tempeſtas tranſiens, ipſe autem quaſi fundamentum ſempiternum, videntibus cunctis, & audientibus vniuerſis, ſententiámque laudantibus, quòd reos maieſtatis, gloriæ filij ſui inuidos, Dominus cœlorum duplici contritione conterendos iudicabit vos.

Prou. 10.

Scimus certè quòd ſcriptum eſt, quia pater omne iudicium dedit filio, & tamen idem filius iniurias accipiens gloriam ſuam nõ quærit, illatas cõtumelias patris iudicio reſeruat, vt nobis inſinuet quantũ nos eſſe patientes debemus, dum ſe adhuc vlciſci non vult, & ipſe qui iudicat.

Gregor. Ioan. 5. Patientiæ exemplũ Chriſtus.

Quum verò malorum peruerſitas creſcit, quia non ſolum prædicatio frangi non debet, ſed etiam augeri ſuo nos Dominus admonet exemplo, qui poſtquam dæmonium habere dictus eſt prædicationis ſuæ beneficia etiam largius impendit, dicens:

Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.

N In eo quo cœpit, veritas ſermone perſeuerat, totius cõ-

ſtantiæ

ſtantiæ exemplar ſingulare. Suprà nanque ante lectionis huius initium ſic propoſuerat: Si manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. Nunc verò in tertia perſona generaliter loquens, dicit: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Pro eodem enim accipienda ſunt. In Chriſti ſermone manere, & Chriſti ſermonem ſeruare. Amen amẽ, inquit, dico vobis. Repetitio hęc, diuini iuramenti, verborum Chriſti infallibilem oſtendit veritatem. Si quis ſermonem meum ſeruauerit, corde credendo, & opere adimplendo, mortem non videbit, id eſt, non experietur in ęternum. Sicut enim infuſa corpori anima præſtat ei vitam, & ros cœleſtis florem viuificat, ita Chriſti ſermo fidelem viuificat animam.

Sed obiiciat aliquis, & dicat: Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem? Ecce enim morimur vniuerſi. *Chriſti ſermonem ſeruans quo non moritur.*

Sed triplex eſt mors, videlicet. Prima, naturæ, quę animam à corpore ſeparat, & hanc neceſſe eſt omnem hominem experiri. Sed tamen Chriſti ſermo facit, vt iſta mors contemnatur, imò vt deſideretur, iuxta quod dicebat Apoſtolus: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Sed & tandem virtute ſermonis Chriſti mors iſta deſtruetur, quando mortale hoc induet immortalitatem. Tunc enim abſorbebitur mors in victoria. Vnde per Eſaiam dicitur: Præcipitabit Dominus mortem in ſempiternum. *Mors triplex.* *Phil. 1.* *1. Cor. 5.* *Eſa. 25.*

Secunda, eſt mors culpæ, per quam anima ſeparatur à Deo, & ab iſta liberat ſeruatus ſermo Chriſti. Nemo enim peccat niſi qui verbum Chriſti non ſeruat.

Tertia eſt, mors gehennæ ignis, de qua per Pſalmiſtam dicitur: Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui, in inferno autẽ quis confitebitur tibi? Et rurſum alibi: Quoniam non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te. Sed nec mortem hanc peccatorum peſſimam videbunt in æternum Chriſti ſermonem ſeruantes.

HOMILIA ALTERA.

NVNC *cognouimus, quia dæmonium habes.* *Ioa n. 8.*

In hac parte Euangelicæ lectionis duo reſtant conſyderanda. Primum eſt, aduerſum vera reſpondentẽ contu-

melioſa replicatio. Secundum eſt, calumnias diluenti parata lapidatio, ibi: Reſpondit Ieſus: Si ego.

Circa primum duo ſunt notanda. Vnum eſt, aduerſus veritatem iterata blaſphemia. Alterum, impoſita Domino adrogantiæ calumnia, ibi: Nunquid tu maior es.

A Circa primum dicitur: Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Sufficienter amouerat à ſe Chriſtus hanc contumeliam, ſed tamen eam replicant, ne ſuccumbere videantur. Vnde & ratione ſuperati, de beneficio oſtenſæ veritatis peiores fiunt, quemadmodum econtrariò per contumelias boni efficiuntur meliores. Nam accepta Domini prædicatione dicentis: Amen amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum, iterum Iudęi blaſphemant, dicentes: Nunc cognouimus quia dęmonium habes.

Iudæorum furor atrox.

Vbi aduertere eſt & cæcitatem pariter & impudentiam Iudæorum. Nunc, inquiunt, cognouimus, quia dęmonium habes. Id antè certò neſciebamus, nunc autem verè ſcimus. Vbi eorum ſtupiditatem palam eſt cernere. Nam quando Dominum de morte damnationis æternæ conſtat fuiſſe loquutum, ipſi hoc ad corporalem mortem iniquè detorquebant. Vnde & dicunt:

Abraham mortuus eſt & propheta, & tu dicis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum.

B Verè ſtulti & maligni contentionis ſtudio aduerſus Dei ſapientiam dimicant, quæ ſint exordia ſermonis Dei, necdum ſe ſcire oſtendentes. Vbi enim cor ſuum pariter & aures dereliquerant, tam multa clamante ſcriptura de morte peccatorum peſſima, verbi gratia, dum dicit: Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te. Vel illud: Quoniam non eſt in morte, qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi, & his ſimilia.

Mors peſſima.

Nempe de hac morte vera, de hac morte peſſima dicebat veritas: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. At illi quia iam æternæ morti inhæſerant, & eandem mortem cui inhæſerant non videbant, dum ſolam mortem carnis aſpicerent, in veritatis ſermone caligabant. Dixerunt ergo:

Nunc cognouimus quia dæmoniũ habes. Et vnde ô poſ-

ſeſſores ſtultitię, tantæ rei nacti eſtis notitiam? A maioribus, inquiunt, capimus argumentum. Abrahā enim & Prophetæ mortui ſunt. Quaſi dicant: Non maioris authoritatis & efficaciæ eſt tuus ſermo, quàm ſermo Dei. Sed obſeruatores diuini ſermonis mortui ſunt, nempe Abraham & cæteri Prophetæ: ergo ſermo tuus à morte non liberat. Quin nec teipſum à morte poterit tuus ſermo liberare, quanto minus poteſt alios facere immortales? Niſi fortè putes te eſſe maiorem Abrahæ & Prophetis. Abraham autē mortuus eſt, qui tamen ſermonem Dei in omnibus obſeruauit, egrediens ad Domini iuſſionem de terra ſua & cognatione, qui etiam propter ſermonē Domini præſto fuit immolare vnigenitum ſuum in holocauſtum. Denique & ſermo eius tantæ fuit virtutis, tantúmque valuit apud Dominum, vt ciuitatem & vniuerſam regionem Sodomorum, ſi in ea decem iuſti inueniri potuiſſent, ab impendente ſubuerſionis pœna potuerit liberare. *Obiectio Iudæorū.* *Gen. 12.*

Et Prophetæ mortui ſunt, qui Dei ſermonem ſeruauerunt, & in ſuo nihilominus potentes fuerunt ſermone. Verbi gratia: Moſes, Dauid, Samuel, Heliſęus, Eſaias, Ezechiel, Ieremias, Daniel, atque cæteri omnes. Et ſuper hęc omnia, tu dicis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum. Loco eius quod dixerat, mortem non videbit, iſti dicunt, non guſtabit, & in idem redit, quia tam videre mortem quàm guſtare, accipitur pro eo quod eſt experiri.

C Notandum eſt autem Iudęos non verum dixiſſe de Abrahā & de Prophetis quod mortui eſſent. Audiuit enim verbum Chriſti Abraham atque ſeruauit, & huius ſimile dices de Prophetis, de quibus dicunt: Et Prophetæ mortui ſunt. Nam ipſi verbum filij Dei cuſtodierunt, quum verbum Domini factum fuerit vel ad Oſee, vel Eſaiam, vel Ieremiam: quod ſi quis alius cuſtodiuit, ipſi Prophetę cuſtodierunt. Mendacium ergo dicunt, mortuos eſſe adſerentes. Vnde Dominus in Euangelio cum Saducæis diſputans: Non legiſtis, inquit, in libro Moſi, ſuper rubum quomodo dixerit ei Deus, inquiens: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum. Vnde & apud Lucam ſubiungitur: Omnes enim viuunt ei. *Orig.* *Mortuos non eſſe viuetes Deo.* *Mar. 12.*

¶ Circa ſecundum, quod eſt, impoſita Domino adrogantiæ calumnia, ſubditur.

Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt, & Prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum facis?

D Iudaicæ gentis Abraham fuit pater, cui etiam primo futuri ſeminis repromiſſio facta fuit, à quo incœpit & circunciſio, & omnes Iudæi ſecundum carnem ab eo deſcenderunt, qui tamen (inquiunt) mortuus eſt, & Prophetæ mortui ſunt, qui & maiores quàm tu fuerunt, & ſermonem Dei meliorem magíſque tuo ſermone authenticum ſeruauerunt. Quem (inquiunt) teipſum facis? Quouſque tendis ſupra temetipſum, vel ad cuius menſuram magnificas temetipſum, cuius menſuram nos omnes nouimus, videlicet, quòd ſis homo Galilæus, fabri filius.

Interrogatio iniurioſa. Talis vtique percunctatio dicentium, quem teipſum facis, nimis iniurioſa eſt. Quis enim aliud ſeipſum facit quàm eſt, niſi is, in quo veritas non eſt, mendax & mendacij pater, & omnis hypocrita & nequam, qui vtique *Origen.* ex parte eius eſt? Ergo cæcutientium fuit hæc prolatio, quoniam non ſe fecit Ieſus id quod eſt, ſed ex patre rece- *Ioan. 17.* pit ab æterno, ſicut & dicebat ipſe: Nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam *Phil. 2.* mundus eſſet apud te. Magnus itaque fuit, non quòd ipſe ſemet fecerit magnum, ſed quia talem eum ab æterno genuit pater. Quamuis & ipſe qui tantus erat ſemetipſum humiliauit, & in forma Dei exiſtens, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe ęqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Itaque nimis indignè mendacem hanc contumeliam CHRISTO infligunt, quem quaſi adrogantem atque ſuperbum calumniantur, qui ſe Abrahæ anteponeret & prophetis.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Reſpondit IESVS*: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Eſt pater meus qui glorificat me.*

Hic ponitur calumnias diluenti parata lapidatio. Vbi primò Dominus falſam calumniam patienter diluit. Sedò, maiorem ſe quàm Abraham oſtendit, ibi: Abraham pater veſter. Tertiò, homicidarum duritia ad lapides decurrit, ibi: Tulerunt ergo lapides Iudæi.

Circa

Circa primum, attende quali reſpōſo retuſi ſint, dente putido ſapientiam commordentes, & dicentes: Quem teipſum facis? Si ego, inquit, glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Hoc quantum ad eorum ſuſpitionem dixit.

Vbi hoc primo ſciendum eſt, quòd nemo niſi alienæ raptor gloriæ, ſeipſum glorificare æſtimandus ſit. Qui enim ſe iactat & dilatat, confidens in corde ſuo, exemplo illius, qui primus creatoris ſui communione contempta, ſibimet in corde ſuo loquens, Sedebo, inquit, in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo: ille, inquam, qui iactando & dilatando ſe, hunc imitatur, glorificare ſeipſum dicendus eſt, eíq; rectè dicitur? Quem teipſum facis? quia ſtultus eſt, & iurgia concitat, dum ſupra ſemetipſum ſe extendit, ſocialem comparium charitatem deſerens, inferiorúmque charitatem faſtidiens. Ergo Dei filius non ſeipſum glorificat: nam econtra (vt iam dictum eſt) quum in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, factus obediens patri vſque ad mortem, mortem autem crucis.

Seipſum glorificare quid ſit.

Eſa. 14.

Philip. 2.

Dicat itaque: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt, id eſt, quiſquis ſupra ſemetipſum tendit, ſicut vos de me calumniamini, dicentes, quem teipſum facis, gloria eius nihil eſt. Debemus enim concordem patris & filij charitatem nos imitari, qua & pater filium, & filius patrem glorificat. Ipſo filio dicente: Pater clarifica filium tuum, vt & filius tuus clarificet te, vt mutua charitate fiat in nobis quod ſcriptum eſt: Honore inuicem præuenientes, & tunc gloria noſtra nonnihil eſt.

Ioan. 17.

F

Et pater meus, inquit, qui glorificat me. Quibus verbis aduerſus impios & obſtinatos adhuc ſeſe Dominus aperit, & manifeſtè diuinam ſuam maieſtatem oſtendit, docens eum ſibi eſſe patrem, quem illi ſuum profitentur Deum, vt exinde eorum perfidia nullam prorſus habeat excuſationem.

Vt filium clarificauit pater.

Patet autem quemadmodū pater filium ſuū ſecundum humanam naturam glorificauit. Et primo quidem in baptiſmo voce cœlitus audita: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi cōplacui. Simili poſtmodū voce in ſua glorioſa transfiguratione in excelſo monte è nube audita idem Dei filius à patre glorificatus eſt, dicente: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite.

Luc. 3.

Mat. 17.

Pro-

Proinde inſigni teſtimonio Hieroſolymis paulò ante paſſionem ſuam filium ſuum pater glorificauit huiuſcemodi ad ipſum de cœlo voce dicente: Et clarificaui, & iterum clarificabo.

Ioan. 12.

Nam & in ipſa paſſione ſua hunc admirandis prodigiis clarificauit, quando videlicet elementis luctum facientibus obſcuratus eſt ſol & aër, & ab hora ſexta vſque in horam nonam (quoadusque videlicet in cruce viuens pependit) tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram. Quando nihilominus terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta ſanctorum ſeſe aperuerunt, ſed & velum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo vſque deorſum.

Denique in eius glorioſa reſurrectione à mortuis, ac deinde in triumphali aſcenſione in cœlum, ſeſſionéque ad dexteram patris, angelorum præterea multiplici atteſtatione, & fide Gentium Deus pater Ieſum Chriſtum filium ſuum (quem Iudæi inhonorauerunt) magnificè glorificauit, dans ei nomen quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Sequitur:

Philip 2.

Quem vos dicitis quia Deus noſter eſt, & non cognouiſtis eum, ego autem noui eum. Et ſi dixero quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo.

G *Chryſoſt.* Non peregrinũm pro ſe aliunde teſtimonium adducit Dominus, ſed cõtentus eſt illo paterno, quando & pater ille ſuus quo fretus eſt, Deus erat Iudæorum, ne iſti ſuſpicarentur alienum deum ipſum inducere velle.

Et non cognouiſtis, inquit, eum. Dices & Iudæos cognouiſſe Deum, iuxta illud Pſalmiſtæ: Notus in Iudæa Deus, in Iſrael magnum nomen eius. Ad quod reſpondetur, cognouiſſe quidem Iudæos Deum, ſed vt conditorem tantum, & adminiſtratorem mundi, non vt eum qui per vnigenitum filium ſuum Ieſum Chriſtum miracula operaretur, quia ſi ſic Deum cognouiſſent, filium eius non crucifixiſſent. Quod tamen intelligendum eſt more ſcripturarum, quo appellantur impij, qui ita omnia agunt quaſi Deum non agnoſcant. Quo loquendi modo per Eſaiam Dominus loquitur, dicens: Iſrael autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.

Iudæos Deum nõ cognouiſſe. *Chryſoſt.* *Deũ ignorare.* *Eſa. 1.*

Pro-

Proinde quiſquis viã Dei non ingreditur, vſitato ſcripturæ modo perinde habetur,ac ſi neque Deum cognoſcat,nec ab illo ſe putet agnoſci, iuxta quod in Regũ hiſtoria ſcriptum legimus: Filij Heli,filij Belial neſcientes Dominum,neque officium Sacerdotum ad populum.Palàm eſt autem inde eos dici ignoraſſe Dominum, quod impiè vixerint. De huiuſcemodi per Apoſtolum dicitur: Fatentur ſe noſſe Deum,factis autem negant.Bene ergo Iudæis Deum ſuis malis operibus negantibus, ore veritatis dicitur:Et non cognouiſtis eum,tametſi iactitantes dicitis, quia Deus noſter eſt. Quem tamen verè cognoſcebat ipſe,iuxta quod ait: Nemo nouit filium niſi pater, neque patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare.Porrò de ſeipſo Saluator ſubdit,dicens: *1. Reg. 2.* *Tit. 1.* *Mat. 11.*

Ego autem noui eum.Secundum carnem iudicantibus potuit & hic arrogans videri, ſed arrogantia non ita caueatur,vt veritas relinquatur.Propter quod ſubdit: *Auguſt.* *Veritati Chriſtus atteſtatur.*

Et ſi dixero quia non ſcio eum,ero ſimilis vobis mendax. Quaſi dicat:Sicut dicentes vos ſcire eum mentimini,ita & ego,ſi dixero me eum neſcire. Fruſtrà namque veritas in hunc mundum veniſſet, ſi ſeipſam negando, mendacibus ſatisfeciſſet. *Rupert.*

Bene ergo quod mallet eligens dicit: Sed ſcio eum,& ſermonem eius ſeruo. Quod vtique maxima demonſtratio eſt quòd ab illo ſit miſſus, Hic autem, inquit,ſermo eius eſt,& hoc mandatum ille mihi dedit, vt non ſolùm vſque ad opprobria, ſed & vſque ad mortem, teſtimonium veritati perhibeam, quòd ipſe me miſit, ad hoc quod, quiſquis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videat in æternum.

¶ Circa ſecundum, vbi maiorem ſe quàm Abraham Dominus oſtendit,ſubditur:

Abraham pater veſter exultauit vt videret diem meum, vidit & gauiſus eſt.

Refutato vanæ gloriæ conuitio,quo denotauerãt eum aduerſarij,dicentes: Quem teipſum facis,nunc demum ad illud reſpõdet,quod cum indignatione non parua interrogauerant,dicentes: Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham qui mortuus eſt? Abraham, inquit, pater veſter exultauit vt videret diem meum. H *Rupert.* *Maior Chriſtus quàm Abraham.*

Magna ſanè & mira ſententia, qua & magnum patris Abrahæ meritum, & longè magis propriæ magnitudinis præ-

prædicat teſtimoni. Quid enim eſt, exultauit vt videret diem meum, niſi illud, quod & nos in eodem patre fidei noſtræ rectè miramur, quia primus ad præceptũ Dei longam & laborioſam ſuſtinuit peregrinationem, non ſic quaſi triſtitiam aut neceſſitatem, ſed vt verè magnæ lætitiæ expectationem?

Gen.17. Promiſerat enim illi Deus nullum habenti hæredem, imò & (quod maius eſt) ſterilem habenti vxorem, quòd in ſemine eius benedicerentur omnes Gentes, nec ſta-
Gen.12. tim accepit filium, per quem illud ſemen benedictionis quod eſt CHRISTVS ſperare poſſet, ſed prius exiit, neſciens quò iret, & in terra aliena in caſulis habitando
Heb.13. demoratus eſt, non habens hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirens.

Hoc ergo magnum quidem eſt patris Abrahæ meritum, quod vtique (id eſt hanc eius obedientiam) Dei filius appellat exultationem. Sed longè maius eſt ſuiipſius teſtimoniũ quod diem ſuũ fuiſſe teſtatur eiuſdẽ exultationis pręmiũ, dicẽdo: Exultauit vt videret diem meum.

I Porrò ſecundum Auguſtinum, incertum eſſe poteſt, vtrum dixerit temporalem diem Domini, quò erat venturus in carne, an diem Domini qui neſcit ortum, neſcit occaſum. Sed ego, inquit, non dubito patrem Abraham totum ſciſſe. Ait enim ſeruo ſuo quem mittebat: Pone manum ſub fœmore meo, & iura mihi per Deum cœli. Ergo quæ fuit illa iuratio, niſi quia ſignabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cœli.

Diem Chriſti vt Abraham vidit.

Gen.24.

Gen.18. Proinde etiam tunc diem domini Abrahã vidit, quando in figura ſummæ trinitatis angelos hoſpitio recepit. Quibus profectò ſuſceptis, ſic tribus quaſi vni loquutus eſt, quia & ſi in perſonis numerus trinitatis, in natura tamen vnitas eſt diuinitatis. Vidit ergo & gauiſus eſt.

Quis autem penſare poteſt illud beati ſenis gaudiũ, quando accepit diutinæ expectationis ſuæ præmium, ſcilicet filium, veracis Dei teſtimonium, poſteritatis initiũ, fundamentum generis, ſalutis argumentum, naſcituri CHRISTI ſeminarium. Quis, inquam, niſi quem eadem fides animauit, perſentiſcere poteſt gaudium amici Dei quo dilatabatur anima eius quum ſtaret familiariter cũ illo ſub arbore, à cuius facie timidè abſcondit ſe reus Adam ſub arbore, & cibis ſuis eum paſceret, quem ille per cibi rapinam offenderat, ſuámque radicem vetus oliua

Abraham Deum paſcit.

iua reuireſcere conſpiceret ad proferendum fructum, qui tandem vetiti ligni morſus expiaret.

Rectè igitur hic filius Abrahæ maior quàm Abraham loquitur,dicens:Abraham pater veſter exultauit vt videret diem meum,vidit & gauiſus eſt.

At illi carnales filij Abrahæ, ſuos à carne oculos non ſubleuantes, & in eo ſolam carnis ætatem penſantes, verba eius hæc intelligere nolebant. Verba enim oris eius (nimirum iniqui Iudaici populi) iniquitas & dolus, & noluit intelligere vt bene ageret. Sequitur enim:

Dixerunt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes,& Abraham vidiſti?

Non ignorabat veritas quicquid reſpondiſſet, vertendum eſſe in calumniam. Sic enim inſiſtebant aduerſarij, quomodo luctatores improbi, qui virum fortiſſimum quia virtute deiicere non poſſunt, fraude vt in foueam ruere faciant,circumueniunt. Sic enim iſti inſidioſi vrgebant,vt verbum elicerent,quod pro blaſphemia condemnare poſſent. Attamen reſpondendum à Chriſto ita illis erat, vt totus mundus illis non audientibus, audiret, non neglecta ſcriptura quę dicit:Ne effundas ſermonem, vbi non eſt auditus,quum non tam propter illos qui perſequebantur, quàm propter nos qui credituri eramus, idem ſermo funderetur. K *Simile.* *Eccl.32.*

Quinquaginta,inquiunt,annos nondũ habes.Sanè triginta & triũ duntaxat annorum tunc erat Chriſtus.Et Abrahã vidiſti, qui iam ante annos circiter bis mille mortuus fuerat? Nec tamen dixerat Dominus ſe Abraham vidiſſe,ſed econuerſo,quia Abrahã viderat diem Chriſti, nihilominus tamen ſecundum eorum intellectum erroneũ eadem vtrobique erat difficultas. Verum corporeis oculis nec CHRISTVS ipſum Abrahã,nec ipſe Abrahã Chriſtũ vnquam viderat,prout iſti ſuo diſtorto intellectu Chriſtũ dicere calumniabantur.Itaque benignè redemptor noſter à carnis ſuæ intuitu hos ſubmouet, & ad diuinitatis ſuæ contemplationem trahit,dicens:

Amen amen dico vobis:Antequam Abraham fieret ego ſum.

Ante præteriti temporis eſt, ſum præſentis. Et quia tempus præteritum & futurum diuinitas non habet, ſed ſemper eſſe habet, non ait: Ante Abraham ego fui, ſed L *Greg.*

ante

Chriſtus ſe Deum eſſe inſinuat. ante Abraham ego ſum. Vnde & ad Moſen olim dixerat. Ego ſum qui ſum, & dices filiis Iſrael : Qui eſt, miſit me ad vos.

Exod.3. Ante ergo vel poſt Abrahã eſſe habuit, qui & accedere potuit per exhibitionem præſentiæ, & recedere per curſum vitæ. Veritas autem ſemper eſſe habet, quia ei quicquam nec priori tempore incipitur, nec ſubſequenti terminatur. Sed ſuſtinere iſta æternitatis verba in fidelium mentes non valuerunt, imò noluerunt, ſicut de hoc maximè iniuſto & inſipiente populo ſcriptum eſt: Quia noluit intelligere vt bene ageret.

¶ Circa tertium, quemadmodum videlicet homicidarum duritia ad lapides decurrit, ſubditur:

Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum. IESVS *autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.*

Furentibus Chriſtus cedit. Ergo veritatis verba ſuſtinere non valentes ad lapides currunt. Et quem intelligere non poterant, vel potius intelligere diſſimulabant, obruere quærebant. Defecerant eis verba quibus Chriſto vltrà exprobrarent, ergo currunt ad lapides. Quò enim tanta cordium duritia niſi ad lapides duros recurreret?

IESVS autem abſcondit ſe, non in angulum aut in locum aliquem ſecretiorem, quaſi timidus ſe recipiens, ſed de ſua potentia ſibi conſcius & ſecurus, de medio eorum qui ei inſidiabantur exiuit. Exiuit, inquit, de templo, in quo voluerant ipſum lapidare.

Iudæi iuſtè derelicti. Quis iam miretur Dei filium templum ipſorum reliquiſſe deſertum, quod iam ei factum erat ſpelunca hienæ? Quid enim eſt, quòd Iudæi nunc vſque longè ſunt à ſalute, niſi quia IESVS, id eſt, Saluator ab illis abſcondit

Iere.12. ſe? Et quid eſt quòd ciuitas & templum ſuper oculos, i-

Rupert. mò & ſuper cadauera eorũ cecidit, exterminantibus Romanis, & quæcunque illic Deo patrum ſuorum offerre vel celebrare conſueuerant, holocauſta arietum, & adeps pinguium, & ſanguis vitulorum & agnorum & hircorum,

Eſa.1. Neomeniæ, & Sabbata, & aliæ feſtiuitates eorum, quaſi ſtercus ſuper vultus eorum proiecta ſunt: Deo proteſtan-

Mal.2. te & dicente: Iniqui ſunt cœtus veſtri, calendas veſtras, & ſolennitates veſtras odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta? Quid eſt, inquam, hoc, niſi quia IESVS abſcon-

Mat.23. ditus ab eis exiuit de templo? dicens : Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.

Quod

Quòd antē quaſi infirmus ſe abſcondit & exiuit, victoriæ totius perfectionē expreſſit (dicente Apoſtolo: Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus) quia non tam à lapidibus, quam à lapideis Iudæorum cordibus fugit. *1. Cor. 2.*

Sed dicat aliquis: Mirum eſt quod Dominus perſequutores ſuos fugiendo declinauerit, qui ſi voluiſſet tacito nutu mentis ſuæ eos aut in ſuis ictibus ligaret, aut pœna ſubitæ mortis obrueret. Sed qui pati venerat, exercere iudicium nolebat. Certè ſub ipſo paſſionis tempore & quantum ipſe poſſet oſtendit, & tamen hoc ad quod venerat, pertulit. Nam quum perſequutoribus ſe quærentibus diceret: Ego ſum: ſola hac voce eorum ſuperbiam percuſſit, & omnes in terram ſtrauit. M *Chriſti tolerantia imitanda.* *Greg.* *Ioan. 18.*

Qui ergo & in hoc loco potuit manus lapidantium non ſe abſcōdendo euadere, quur abſcondit ſe, niſi ꝙ homo inter homines factus redemptor noſter, quædā nobis verbo loquitur, quędam exemplo? Quid autē nobis hoc exemplo loquitur, niſi vt etiam cùm reſiſtere poſſumus, iram ſuperbientiū humiliter declinemus? Vnde & per Paulum dicitur: Date locum iræ. Quanta humilitate iram proximi ferre debeat perpendat homo, ſi furores iraſcentium abſcondens ſe declinauerit Deus. Nemo ergo ſe contra acceptas contumelias erigat, nemo conuitiis conuitia reddat. Imitatione enim Dei glorioſius eſt iniuriam tacendo fugere, quàm reſpondendo ſuperare. *Rom. 12.*

Sed contra hoc ſuperbia dicit in corde: Turpe eſt, vt accepta iniuria taceas. Nam quiſquis conſpicit quia accipis iniuriam & taces, non putat quia patientiam exhibes, ſed crimen agnoſcis. Sed vnde vox iſta in corde noſtro cōtra patientiam naſcitur, niſi quia in imis cogitationem fiximus: & dum in terra gloriam quærimus, placere ei qui nos de cœlo conſpicit, non curamus.

Accepta ergo contumelia meditemur in opere vocem Dei: Ego gloriam meam non quæro, eſt qui quærat & iudicet.

Cæterum multa Chriſtus Iudæis prædicauerat, ſed prædicationis eius verba illi deridebant. Deteriores quoque ex prædicatione facti ſunt, qui vſque ad iaciendos lapides proſilierunt. Et quid abſcondendo ſe dominus ſignat, niſi quod eis ipſa veritas abſconditur, qui eius ſequi verba cōtemnunt. Eam quippe quam non inuenit humilem, veritas fugit mentem. N *Quibus ſe veritas abſcondit.*

Et quàm multi ſunt hodie qui Iudæorum duritiam deteſtantur,quia prædicationem Domini audire noluerunt, & tamen quales illos arguunt fuiſſe ad fidem, tales ipſi ſunt ad operationem. Præcepta Dei audiunt, miracula cognoſcunt,ſed conuerti à ſuis prauitatibus renuunt. Ecce vocat & redire nolumus, ecce ſuſtinet & eius patientiam diſſimulamus.Dum ergo tempus eſt fratres,prauitatem ſuam vnuſquiſque deſerat, Dei patientiam pertimeſcat,ne quem nunc tranquillum deſpicit, iratum poſtmodum nequaquam euadere poſſit.

DOMINICA IN RAMIS PALMARVM.

Q*VVM appropinquaſſet Ieſus Ieroſolymis,& veniſſet Bethphage ad montem Oliueti. Mat.21.*

In hac lectione tria comprehenduntur. Require ſuprà,Dominica prima Aduentus.

DOMINICA RESVRRECTIONIS CHRISTI.

Q*VVM tranſiſſet ſabbathum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi,& Salome emerunt aromata,vt venientes vngerent Ieſum. Mar.16.*

In hac ſancti Euangelij lectione tria comprehenduntur.Primum eſt,ſanctarum mulierum erga Chriſtum dominum morte peremptum obſequium &deuotio. Secundum eſt,triumphalis Chriſti à mortuis reſurrectio, ibi:Et dicebant ad inuicem. Tertium eſt, Reſurrectionis Chriſti per mulieres ſanctas fœlix annũtiatio,ibi:Sed ite.

Circa primũ tria notantur.Primum eſt,Iudaici ſabbathi

thi tranſitio. Secundum eſt,ſanctarum mulierum deuota obſecutio,ibi:Maria Magdalene.Tertiū eſt,notandi temporis deſignatio,ibi:Et valde mane.

Circa primum dicitur:Quum tranſiſſet ſabbathum. In Euangelio ſecundum Lucam ſcriptum eſt, quod ſanctæ mulieres Chriſto iam ſepulto reuertentes à monumento parauerunt aromata & vnguenta, & ſabbatho quidem ſiluerunt propter mandatum. Mandatum enim legis erat, vt ſabbathi ſilentium à veſpera vſque in veſperam ſeruaretur,ideóque religioſæ mulieres ſepulto Domino quandiu licebat operari (id eſt,vſque ad ſolis occaſum) in vnguentis præparandis erant occupatæ.Et quia tūc præ anguſtia tēporis opus cœptum explere nequibant, feſtinauerunt mox tranſacto ſabbatho,id eſt,occidente ſole,vbi operandi licētia remeauerat,emere aromata,ſicut in hoc Euangelio continetur, vt mane venientes vngerent corpus IESV. Neque enim veſpera ſabbathi,præoccupante iam noctis articulo,monumentum adire valuerunt. A *Beda.*

Conſtat itaque quia in lachrymis peruigiles amore, nimiúmque longa retardantis ſabbathi mora fatigatæ, quo nec operari (vt iam dictum eſt) nec plus mille paſſibus ambulare licitum erat Iudæis, mox vt oneroſum illud ſabbathum abiit, receſſit, tranſiuit, non quieuerunt, nec dederunt ſomnum oculis ſuis,non luciferum ad proficiſcendum præſtolatæ ſunt.Noctem pro die,deſiderium pro duce,lunam rapuere pro ſole.Luna quippe nocti non defuit,quia tunc decimaſeptima extitit.Porrò decimaſeptima luna,clauſo veſpere, paulò poſt (id eſt,ferè per horam & dimidiam) exurgit, toti deinceps lumen ſuum miniſtratura nocti. *Piæ mulieres in lachrymis peruigiles.*

Circa ſecundum,quod eſt ſanctarum mulierum deuota obſequutio dicitur in litera: Maria Magdalene, & Maria Iacobi,& Salome,emerunt aromata. Et quidem has tres hic Marcus commemorat,Matthæus duarum tātum meminit,dicens:Venit Maria Magdalene & altera Maria videre ſepulchrum.Ioānes vnius tantum,dicēs:Vna autem ſabbathi Maria Magdalene venit mane quū adhuc tenebræ eſſent ad monumētum.Lucas verò nullius harū meminit nominatim,ſed tātum in genere,dicens:Subſequutæ autem mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa,viderunt monumētum,& quemadmodū poſitum erat corpus eius,& reuertentes parauerunt aromata & vnguenta, B *Piarū mulierū deuotū obſequium.*

de quibus ſubdit: Vna autem ſabbathi valde diluculo venerunt ad monumentum.

Præcipuæ inter mulieres pias. Conſtat autem Euangeliſtas tantum eas nominatim expreſſiſſe mulieres, quæ & præcipuæ & feruentiores in Chriſti dilectione fuerũt. Inter quas amplioris prærogatiua dilectionis elucet Maria Magdalene, cui à Domino dimiſſa fuerant peccata multa, quoniam dilexit multum, Maria Iacobi, ipſa eſt mater Iacobi minoris, & Simonis, & Iudæ ſiue Thadæi apoſtolorũ Chriſti, & Ioſeph qui cognominatus eſt iuſtus. *Salome nomen nõ viri, ſed fœminæ.* Salome verò, mater eſt filiorũ Zebedæi, id eſt, Iacobi maioris & Ioãnis. Labũtur errore qui hanc putãt vocari Mariam, & Salome cognominari, à putato neſcimus quo Saloma ipſius patre. Salome enim nomen propriũ eſt mulieris, nequaquã viri. Vide Ioſephum. *Libr. 17. antiq. c. 3.*

Itaque iſtæ mulieres ſanctæ quæ (vt iam dictum eſt) viuentem fuerant Dominum ſequutæ, cum aromatibus ad monumentum venerunt, & ei quem viuẽtem dilexerant, etiam mortuo ſtudio humanitatis obſequuntur.

C Nec ſatis illis videbatur quòd Ioſeph ab Arimathia & Nicodemus cõdierant Dominum cum linteis & aromatibus ipſis præſentibus & aſpiciẽtibus, niſi & ipſæ aliquid de ſuo ſuperaddidiſſent. *Obſequentiũ Chriſto feruor.*

Rupert. Quo myſticè datur intelligi quemadmodum piis & fidelibus mentibus ſemper optabile eſt, ad ea quæ Apoſtoli vel Apoſtolici viri ſcripſerunt de fide reſurrectionis, aliquid proprij ſuperadiicere laboris. Faciúntque hoc penè cuncti dictis aut factis, pauci etiam ſcriptis. Idcirco *Nota.* quemadmodum piis illis mulieribus viuum ſe præbuit, & vt agnoſceretur Mariam ſuo nomine vocauit, quod magnum eſt indicium ſuæ dilectionis. Vnde & ad Moyſen: *Exod. 33.* Noui te, inquit, ex nomine: ſic omnibus tunc prope aderit quærẽtibus nunc cum in veritate, & nomina ipſorum oſtendet illis ſcripta in libro vitæ.

Non ergo ſuperfluum cuiquam videatur ꝙ piæ mulieres voluerunt Chriſti corpus iam ſemel vnctũ, & cum aromatibus conditum & ipſæ denuò vngere: quia amantis *Mos amãtium.* eſt, vt magis cupiat ipſe proprium obſequium amato impẽdere, quàm vt hoc faciat alter. Itaq; vis amoris in ſanctis iis agebat mulieribus, vt venerandum Chriſti corpus & tangere vellent & vngere, quanquàm prius vnctum (vt dictum eſt) nam minus actum eis videbatur quicquid ſine eis fuiſſet ab aliis Domino ſedulitatis impenſum.

Pro-

Proinde etſi horridum ſit videre mortuum,& amplius mortuũ pertractare in monumẽto,præſertim in tenebris, adeò vt & mater mortuũ exhorreat filium, nihilominus tamen in iſtis vſqueadeò naturæ fragilitatem amor exſuperabat,vt nõ ſolum minimè timerent,verũ inſuper ſummopere deſiderarent mortuũ Domini corpus non ſolùm videre,ſed & tãgere,& vngere. Tantus enim fuerat earũ amor ad viuũ,q̃ non credebãt ſe poſſe horrere mortuum. Sed nec vlla eas habebat ſuſpicio de fœtore ſepulti,quas adeò delectauerat amor viuentis,quòd credere nequibãt vllum ſe faſtidium de grauiore mortui odore habituras.

De Christo mortuo horror nullus.

Quæris forſan cur & ipſa Domini mater vnà cum aliis ſanctis fœminis iſtis filij ſui corpus vngere non venerit? Vtique, quia conſtanti fide reſurrectionem eius vel iam tunc factam, vel mox futuram credebat. Fideli etenim mente verbum ipſius conſeruabat,quo ſe prædixerat tertia die à mortuis reſurrecturum. Quinetiam piè credendum eſt, quia Dominus reſurgens matri primùm apparuit,cuius animam paſsionis ſuæ gladius pertranſiuit.

D Cur & Christi mater nõ venerit.

Et quis conſequi verbis poſſet quantus torrens gaudij repentè inundans,locúmq́; vulneris replẽs,animam eius ferro doloris confoſſam,inebriauit,quum rediuiuus filius eius illi ante omnes mortales(materno virginem nõ defraudans honore) victoriam ſuam annuntiauit, & dulcia iam ſuæ carnis vulnera,carnis,inquam,quam ipſa genuit, præbuit deoſculanda? Quid ergo? repugnaréne hoc videbitur Euangelio referenti, quòd Ieſus ſurgẽs primò Mariæ Magdalene apparuit? Abſit. Sed omnibus beatam virginem matrem excipimus teſtibus præordinatis,quos ſolos nominare ad Euangeliſtas pertinuit,vel quos Christi reſurrectionem decuit annuntiare. Nunquid ergo decuit matrem ipſam filij ſui nuntiare reſurrectionem, vt verba eius tanquam deliramenta viderentur Apoſtolis? Si enim extranearum verba fœminarum viſa ſunt eis deliramentis ſimilia,quomodo non magis matrem amore filij crederent delirare? Veriſſimè ergo matri filius reſurgens apparuit,ſed illa vt ab initio cœperat, ita & nunc conſeruabat omnia verba hæc,conferens in corde ſuo.

Christum matri primum apparuiſſe.

Cur Euãgeliſta hoc tacuerũt.

Quòd ſi idcirco verum non videtur,quia nullus Euangeliſtarũ ſcriptis hoc teſtatur,conſequens eſt,quòd nunquam poſt reſurrectionẽ ſuam viſus ſit matri,quia quando vel vbi apparuerit illi, nullus eorum edixit. Sed abſit

hoc ab illo qui in lege ſua patrem & matrem honorare præcepit, abſit, inquam, vt matrem propter ſe doloris gladio tranſuerberatam, tam dura negligentia, talis filius inhonorauerit.

Rupert. Sed nónne vel tunc quando vndecim diſcipuli abierũt in Galilæam, in montem ſicut conſtituit illis Ieſus, hanc beatam de qua loquimur virginem matrem Euangeliſtæ prætericrunt, & abſque illa videntes adorauerunt? Imò nõ alio in loco quàm in domum illius, non aliũ in montem abierunt vt viderent eum, quàm in illum ſuper quem ciuitas Nazareth ſita erat.

¶ Circa tertium, quod eſt notandi temporis deſignatio, ſubditur:

Et valde mane vna ſabbathorum veniunt ad monumentum orto iam ſole.

E Et valde manè, inquit, quum videlicet ſecundum Ioannem adhuc tenebræ eſſent. Et apud Lucam dicitur: Vna autem ſabbathi valde diluculò. Sed quî fieri potuit, vt adhuc tenebræ eſſent, orto iam ſole? Reſpondetur:

Diſſonantia ſoluitur. Valde manè mulieres venerunt ad monumentũ orto iam ſole, id eſt, quando iam cœlum ab orientis parte albeſceret, quod vtique non fit niſi orituri ſolis vicinitate,

Beda. manentibus adhuc nocturnarũ reliquiis tenebrarum. Itaque deuotæ fœminæ quæ (vt dictũ eſt) viuum dilexerant,

Per noctẽ mulieres ambulaſſe & mortuum deſiderabant, per noctem iuuante luna ambulantes venerunt ad monumẽtum. Per noctẽ enim ambulauerunt, quæ diluculò venerunt ad monumẽtum. Niſi enim per noctem veniſſent, quomodo tam manè ad ſepulchrum perueniſſent? Verbi gratia: Maria Magdalene, cuius domus erat Bethaniæ, qui vicus quindecim ſtadiis diſtat ab Ieroſolymis, quomodo prima ante alias vna ſabbathi iuxta Ioannem, valde diluculò illò perueniſſet, dum videlicet adhuc eſſent tenebræ? Sepulto quippe Domino mulieres quæ illum ſequutæ fuerant, Ieroſolymis nõ remanſerũt, ſed quum aſpexiſſent vbi poneretur, reuertentes (inquit Lucas) parauerunt aromata.

Falſò igitur quidam Euãgeliſtas calũniati ſunt, ꝙ contraria dixiſſent, in eo ꝙ Matthæus veſpere ſabbathi, cæteri prima ſabbathi diluculò mulieres veniſſe dixerũt ad monumẽtum. Matthæus enim vt earum cõmendaret deſideriũ, quando venire cœperunt, cæteri dixerunt, quando peruenerũt. Dicẽs enim: Veſpere autem ſabbathi quæ lu-

ceſcit in prima ſabbati,ſatis indicat quid intenderit,nempe non eas ad ſepulchrum veſperi veniſſe,ſed in illa veſpera,id eſt,nocte,quę iam lucere incipit in ſequentem diem. Veſperam ergo pro nocte intelligas.

Valde mane,inquit,vna ſabbatorũ.Hoc eſt,prima ſabbatorum,&eſt prima dies à die ſabbatorum.i.requietionum, quam nunc diem Dominicam propter reſurrectionem Domini Saluatoris mos Eccleſiaſticus appellat. F

Sed quur Euangeliſta cum poſſet prima ſabbati dicere, maluit dicere vna ſabbati,niſi propter ſingularem & vnicam gloriam eius diei?Eſt enim verè feſta dies,verè beata dies,nobilitas anni,menſis decus,ornamentum dierum.

Vt dies dominica ſabbato præſtantior.

Porrò quanto præponderet huius diei ſanctificatio quæ nobis data eſt,ſanctificationi illi qua Iudęis ſabbatum dedicatũ eſt,ex cõparatione cauſarũ vtriuſq; ſanctificationis aduertere licet.Imparibus enim longéq; diuerſis cauſis,& ſabbatũ creator noſter benedixit,& primam ſabbati idem ipſe Saluator noſter dedicauit. Cauſa nempe benedictionis ſabbato fuit hęc,quia De⁹ in illo ceſſauit ab omni opere quod patrauerat.Cauſa verò benedictionis primæ ſabbati,ꝙ De⁹ homo factus in illa reſurrexit à mortuis.Quis hæc longius inter ſe differre non videat? Si enim Dei requies cauſa ſanctificationis diei eſt,cõſequẽter vbi maior & verior eius requies,illic ſanctificatio copioſior eſt. Ad hæc,vbi maiorem in operante laborem attendimus, maiorem nihilominus in ceſſante requiem agnoſcimus.

Agrauiors labore dulcior requies.

Conſtat verò quia Deus dum compleret mundum fatigatus non eſt,nempè qui omnia per verbum ſuũ operatus eſt,& vniuerſa cõponens de ſingulis dixit,Fiat,& factũ eſt. At ipſe idem cùm vt mundũ redimeret homo factus,vnus idémq; Chriſtus De⁹ & homo,paſſus & crucifixus & ſepultus eſt, proculdubio fatigatione non parua fatigatus eſt. Qua ergo die reſurrexit,verã vtiq; requiem,gloria & honore coronatus,introiuit,ac longè excellẽtius requieuit ꝗ tunc quãdo à mundi creatione ceſſauit.Deus enim nõ in mũdanę creaturæ mole viſibili,ſed in intellectualibus cœlis,id eſt,in ſanctis animabus requieſcit.Nulli ergo dubiũ quin prima ſabbati tanto vberius ſanctificata ſit, quantò verius ſuam in requiem (quæ ſanctificationis diei cauſa eſt) Deus & homo Chriſtus reſurgens introiuit.

Relinquamus igitur Iudęis ſabbati ſui vetus gaudium, quod eſt illis de creatione mũdi viſibilis,cuius ſolius fru- G

Vnde gaudeāt Iudæi ctu tranſitorio ſemper delectati ſunt, cuius ſolius proſperitatibus ſemper lactari appetiuerunt, pro cuius ſolius acquiſitione creatorem eius ſeruiliter timentes colere viſi ſunt. Intantum enim terrenis ſemper inhæſerunt, vt quæcunque de cœleſtibus illis promiſſa ſunt, terrenarum quas amant ſemper velari oportuerit nominibus rerum. Vnde eſt illud: Audi Iſrael præcepta Domini, & ea in corde tuo quaſi in libro ſcribe, & dabo tibi terram fluentem lac & mel. Nam & ipſum Deum & Dominum, per quem mundus factus eſt, in propria venientem, idcirco ipſi qui ſui erant, non receperunt, nec intelligere voluerunt eum eſſe regem Iudęorum, quia contra carnalis ſenſus eorum opinionem, beatitudinem pauperibus, & vę prędicabat diuitibus, quū ipſi exiſtimarent, quod nunc quoq; ſomniāt, regnante Chriſto auream gemmatámque Hieruſalem in terris, ſtratáſque auro mundo plateas eius ſe habituros.

Porrò noſter ſabbatiſmus hac die de ſeptima transfertur ad octauam quæ prima eſt. Nam eadem octaua dies eſt, quæ & prima. Idcirco autem iure in octauam transfertur, quia de alio opere, quàm de creatione mundi, noſtrum (vt dictum eſt) gaudium ſumitur.

Dupla nanq; eſt operatio Dei. Prima eſt, creatio mundi, ſecunda ſaluatio mundi. Secundum creationem nihil nouum fit ſub ſole, quia qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Secundum ſaluationem verò: Pater meus, inquit, vſque modo operatur, & ego operor. De creatione mundi ſabbatizent dilectores mundi, nobis autem de ſaluatione mundi gaudendum eſt, quorum vita & requies in Deo cum Chriſto abſcondita eſt.

Eccle. 18. *Ioan. 9.*

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Et dicebant ad inuicem: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes, viderunt reuolutum lapidem. Erat quippè magnus valde.

Hic conſequenter deſcribitur glorioſæ reſurrectionis Chriſti declaratio. Vbi per ordinem quatuor notantur.

Primum eſt, ingentis ſaxi à monumento reuolutio. Secundum eſt, angelici numinis pauentibus apparitio, ibi: Et introeuntes. Tertium eſt, trepidantium mulierum per angelum confortatio, ibi: Qui dicit illis. Quartum eſt, dominicæ reſurrectionis per angelum prædicatio, ibi: Surrexit, non eſt hic.

Circa primum dicitur:Et dicebant ad inuicem,nimirum H mulieres ſanctæ,quum eſſent in via, & iam appropinquarent ſepulchro:Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?Sed quum ſepulchrũ grandi ſaxo multorum viribus admoto coram poſitæ claudi vidiſſent, quur ad ſaxi reuolutionẽ non aſſumpſerant ſecum Petrum & Ioannẽ, vel alios quoſlibet virorum fidelium?Sed diſcipuli ſciẽtes quia cum armata cuſtodia ſepulchrum ſeruaretur, non auſi fuiſſent illuc accedere, ne à cuſtodibus hos furandi corporis gratia veniſſe arbitraturis,occiderentur.

Cur lapidi mouendo non venerint diſcipuli.

Porrò,mulieres ſanctæ amore vires animúmque ſuppeditante, ne ipſos armatos quidem metuebant cuſtodes. Fortis enim eſt vt mors dilectio. Itaque etſi dubitabant quis lapidem illis ab oſtio monumenti reuolueret, non tamen ab incœpto deſtiterunt.

Piarũ conſtantia fæminarum. *Cant.8.*

Quòd ſi cuſtodes ipſos pecunia redimere prɐſto fuiſſent, I nec ipſi milites cuſtodes ſignatũ ſigillis principũ Sacerdotum & Phariſęorum ſepulchrũ auſi fuiſſent reſerare. His omnibus non obſtantibus pię mulięres ſperabant ſe ad domini corpus quod vngere venerãt,poſſe pertingere.Nã ſicut credenti nihil impoſſibile, ita & amanti nihil eſſe difficile videtur.Siquidẽ vis amoris bonæ ſpei facit amantem, ita vt credat prɐſto eſſe quæ amantis deſiderio ſuffragantur,iuxta quod quidam ait:Quid non ſperemus amantes?

Lapidẽ angelus remouit. *Mat.28.* *Virgil.*

Et reſpicientes viderunt reuolutũ lapidem.Qualiter autem reuolutio lapidis facta ſit,Matthæus patefacit, ſimul indicãs quemadmodum & ipſi cuſtodes iam aufugerant: Domino poſt noctem mediã è ſepulchro clauſo & inuiolato à mortuis reſurgente,terræmotus,inquit,factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit è cœlo, & accedens reuoluit lapidem,& ſedebat ſuper eum. Erat autem aſpectus eius ſicut fulgur,& veſtimentũ eius ſicut nix.Prę timore autem eius exterriti ſunt cuſtodes,& facti ſunt velut mortui.Poſt paululum verò viribus reſumptis aufugerunt trepidi,& venientes in ciuitatem nuntiauerunt Principibus ſacerdotum omnia quæ facta fuerant.Qui congregati cum ſenioribus,conſilio accepto,pecuniam copioſam dederunt militibus,dicentes:Dicite,quia diſcipuli eius nocte venerunt,& furati ſunt eum vobis dormientibus.Et ſi hoc auditum fuerit à Præſide,nos ſuadebimus ei,& ſecuros vos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt ſicut erãt edocti.Et diuulgatum eſt verbum iſtud apud Iudæos

Ineptũ Iudæi vt emerunt mendacium.

vſq; in hodiernum diem. O mendacium ineptum, mendacium nõ modo multa pecunia, ſed etiam Iudæorum animabus diſpendioſe redemptum. O teſtes robuſtos, qui de iis rebus perhibent, quæ ſtertentibus ipſis gerebantur. Ridiculum ſanè vnà cum teſtibus teſtimonium.

Clauſo Chriſtus exiuit ſepulchro.

Amouerat autem angelus Domini lapidem ab oſtio monumenti, non vt egreſſuro Domino ianuam panderet, ſed vt hominibus ſuæ daretur reſurrectionis indicium. Ante enim quam angelus reuolueret lapidem, iam clauſo Dominus exierat ſepulchro. Nam qui mortalis clauſo virginis vtero potuit naſcendo mundum ingredi, non eſt mirum ſi factus immortalis potuit reſurgendo è clauſo ſignatóq; ſigillis ſaluis exire de monumento, quemadmodum & ipſe iam rediuiuus à morte clauſis ad diſcipulos ſuos foribus ingreſſus eſt.

Itaque mulieres ſanctæ videntes reuolutum lapidem, admiratæ ſimul fuerunt, & gauiſæ, & territæ. Admiratæ quidem quo modo & à quibus lapis eſſet reuolutus: gauiſæ autem, quia videbant reuolutum lapidẽ, propter quem ſuſpicatæ fuerant ſe impediendas, ne vngendi gratia Domini corpus intra ſepulchri ſpeluncam poſſent adire. Timidæ verò fuerunt, ne forte Domini corpus eſſet ablatum, & à Iudæis indignum aliquid perpeſſum.

¶ Circa ſecundum, quod eſt, angelici numinis pauentibus apparitio, ſubditur:

Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris, coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt.

K Monumentum appellat ſpeluncam ipſam in qua erat ſepulchrum. Longè enim alterius ſchematis erat illud Domini ſepulchrum quàm ſint noſtri moris ſepulchra, quæ effoſſa tellure fouearum in modum excauantur, ad quæ non facile plures poſſent homines ingredi. Porrò de hoc

Eſa. 11. Domini ſepulchro Eſaię vaticinio longe ante fuerat prænuntiatum: Et erit ſepulchrum eius glorioſum.

Dominici ſchema ſepulchri.

Cuius ſchema huiuſcemodi extitit: Domuncula ſeu cauerna fuit rotũda, exciſa de ſuperiacente rupe, tanti ambitus (teſte Remigio) vt decem caperet homines, & tãtæ altitudinis, vt homo recto conſiſtens in pauimento, vix manu poſſet culmen attingere. Ab oriẽte habebat introi-

tum

tum,cui lapis ingens oſtij loco erat aduolutus.Ad dexteram verò ingrediẽtium,id eſt,à parte aquilonari erat exciſum ex eadem rupe ipſum dominici corporis receptaculum,habens lõgitudinis pedes ſeptem,& erat à pauimento tribus palmis ſurſum.Cuius patulum non deſuper,ſed ex latere verſus meridiem erat, ſicut fieri ſolet in muris domorum rebus quibuſlibet reponendis.

Beda.

Itaque mulieres ſanctæ introeuntes in domum illam rotũdam quæ in petra eſt exciſa,viderũt angelũ ſedẽtem ad meridianam partem loci illius,vbi poſitum fuerat corpus Ieſu:hoc enim erat in dextris.Quia nimirum corpus quod ſupinum iacens caput habebat ad occaſum, dexteram neceſſe eſt haberet ad auſtrum. Habes apud Matthæum, quod angelũ qui reuoluit lapidem ab oſtio monumẽti,primò viderũt ſuper ipſum lapidem ſedẽtem,qui eas intrare in locum vbi Dominus fuerat poſitus iuſſerit, & videre ꝙ iam reſurrexiſſet à mortuis.Lucas duos commemorat angelos,eóſq; ſtantes.Ioannes verò refert Mariam Magdalenam duos vidiſſe angelos ſedentes, vnũ ad caput,alterũ ad pedes,vbi poſitũ fuerat corpus Ieſu.Quibus cõcordandis labore opus nõ eſt,quãdoquidem Euangelio teſte conſtet, quia nato Domino angelus vnus paſtoribus apparuit,adnuntians illis Chriſti natiuitatem, & ſtatim poſtea multitudo quoq; viſa auditáq; eſt angelorũ pſallẽtium. Vnde & piè credendũ eſt etiam nunc in Domini reſurrectione cõplures apparuiſſe angelos eiuſdem tam glorioſæ nũtios reſurrectionis,præſertim quũ & ipſe Dominus à monumẽto nõ abeſſet.Itaq; modis omnibus credendũ eſt,iſtas angelorũ apparitiones factas eſſe ſingulas, ita vt ſinguli Euangeliſtæ pro ſe quiſque peculiare aliquid ex hiſtoria ſint complexi: quorũ ſi ſcripta ſingula coniungas,completam hiſtoriæ ſeriem teneas.

Situs dominici corporis.

Cõcordãt Euãgelia.

L

Angelus qua ſpecie apparuit.

Viderunt,inquit,iuuenem ſedentem in dextris.Apparuit angelus ſanctus in ætate iuuenili, quæ vtique ætas florida eſt & iocunda.Nam ipſa Domini caro in ea ætate reſurgens à mortuis,refloruit.Quo nihilominus oſtenditur,vniuerſum genus humanũ in tali ætate in nouiſſimo die reſurrecturum. Neſcit enim reſurrectio ſenectutem aut infantiam,ſed ætatem floridam aut iocundam.

Euſebius.

Coopertum,inquit,ſtola candida. Pro quo Lucas habet:In veſte fulgẽte,& in idem redit.Sanè iocunditatis & gaudij indicia ſalutiferæ reſurrectionis fulgens amictus

prætendit.

Cur in ſto la candida. prætendit. Moſes enim plagas Ægyptiis præparans, in flamma ignis angelum perſpexit, ſed non tales viſi ſunt mulieribus in ſepulchro,ſed mites & hilares,quales decebat conſpici in regno & gaudio Domini. Et ſicut in paſſione eclipſatus eſt ſol, mœroris & anguſtiæ ſigna promens crucifigentibus filium Dei,ita angeli vitæ ac reſurrectionis præcones,habitum ſalutiferi feſti,candidati deſignabant. Vnde Gregorius:

Angelus dominicæ reſurrectionis nuntius,ſtola cãdida coopertus apparuit, quia feſtiuitatis noſtræ gaudia nuntiauit. Candor enim veſtis,ſplendorem denuntiat noſtræ ſolennitatis.Noſtræ dicamus,an ſuæ?Sed vt fateamur verius,& ſuæ dicamus & noſtræ.Illa quippe redẽptoris noſtri reſurrectio, & noſtra feſtiuitas fuit, quia nos ad immortalitatem reduxit:& angelorũ feſtiuitas extitit, quia nos reuocando ad cœleſtia,eorum numerum impleuit.

M Et obſtupuerunt.Vbi Lucas habet:Quum timerẽt autem,& declinarent vultum in terram.Exterritæ nimirum ſunt mulieres, & (vt eſt dictũ)admiratæ,quòd & lapis ab oſtio monumẽti reuolutus erat, & Domini corpus in ſepulchro non inueniebatur.Tantùm faſciæ aderant & ſudaria,quibus etiam angelus aſſidebat.Et quia magnus & ardens in Domini dilectione ſanctarum erat mulierum animus,& quod eis acciderat magnum & inſolitum erat, meritò ſuper iis & obſtupuerunt & expauerunt:nẽpe quæ nec oculus viderat vnquam, nec auris audierat, neque in cor vllius vnquam hominis aſcenderat.

Cur obſtupuerunt.

Gregor. Matthæus autem angelũ apparuiſſe deſcribens (prout iam dictum eſt) Erat,inquit,aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimenta eius ſicut nix.In fulgure enim terror timoris eſt,in niue autem blandimentum candoris.Quia verò omnipotens Deus & terribilis eſt peccatoribus,& blandus iuſtis,rectè teſtis reſurrectionis eius angelus,& in fulgore vultus,& in candore habitus demonſtratur, vt ipſa ſua ſpecie & terreret reprobos,& mulceret pios.Sed quid venientes ſanctas fœminas affatur audiamus.

¶Circa tertium itaque,quod eſt trepidantium mulierum per angelum confortatio,ſequitur:

Qui dicit illis: Nolite expaueſcere. Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum.

N Pauorem à mulierum mentibus remouet, vt gloriam reſurrectionis intelligant.Vnde & ſermone conſolatorio eas

eas adloquitur,dicens: Nolite expaueſcere. Ac ſi apertè dicat:Paueant illi,qui non amant aduētum ſupernorum ciuium. Pertimeſcant qui carnalibus deſiderus preſſi, ad eorum ſe ſocietatem pertingere pôſſe deſperant.Vos autem cur pertimeſcitis,quæ veſtros conciues videtis? *Angelica mulierculis conſolatio.*

Hoc ſigno angelus bonus à ſpiritu maligno diſcernitur,quia hic pauentes terret horridius, ille autem pauefactos benignè conſolatur. Vnde ad Zachariam angelo viſo timore concuſſum, ab eodem angelo dicitur: Ne timeas Zacharia, exaudita eſt oratio tua. Et rurſus idem angelus ad Mariam: Ne timeas,inquit, Maria. Inueniſti enim gratiam apud Deum.Similiter & iſte dominicę reſurrectionis nuntius angelus ſanctus primùm mulieres pias à metu liberat, deinde bonum eis de reſurrectione nuntium adfert. Sed & obſequium illarum erga Chriſtum commemorat, dicens: Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum. IESVS ſaluator interpretatur. Porrò multi hoc nomine tunc dici poterant,non tamen ſubſtantialiter, ſed nuncupatiuè. Ideóque locus ſubiungitur, vt de quo Ieſu dictum ſit manifeſtetur: Nazarenum. Neque crucem Domini ſui reformidans, ſubdit: Crucifixum. Iam enim glorificata crux erat, & Chriſti morte cohoneſtata. Siquidem humani generis ſalutem in ea fuerat operatus. *Quo ſigno malum angelum diſcernas. Luc 1.*

¶ Circa quartum,quod eſt dominicæ reſurrectionis per angelum prædicatio,ſubditur:

Surrexit,non eſt hic.Ecce locus vbi poſuerunt eum.

Quaſi dicat: Nolite quærere crucifixum & mortuum, ſed quærite à mortuis rediuiuum. Non eſt hic,ſcilicet in monumento,Vnde nec hic quærendus. Vnde apud Lucā dicunt angeli: Quid quæritis viuentem cum mortuis? Non eſt hic, inquit, ſcilicet in ſepulchro per præſentiam carnis, qui nuſquam deeſt per præſentiam maieſtatis. Et vt probet ſe verum dicere, quòd ſurrexit, & ibi non ſit, ſubiungit: Ecce locus vbi poſuerunt eum, vt ſi meis ſermonibus non creditis,vacuo credatis ſepulchro. O *Angelus Chriſti reſurrectionem primus prædicat.*

Decuit ſanè Chriſtum à mortuis reſurgere plures ob cauſſas. Primò,propter ſcripturarum impletionem.Vnde ſancta ſic confitetur Eccleſia: Et reſurrexit tertia die,ſecundum ſcripturas. Scriptum eſt enim in Oſee:Viuificabit nos poſt duos dies,in tertia die ſuſcitabit nos.Hinc & ipſe Dominus:Sicut fuit,inquit,Ionas in ventre ceti tri- *Reſurgere Chriſtum cur decuit. Oſee 6. Mat. 12.*

bus

bus diebus & trib⁹ noctibus,ſic erit filius hominis in cor de terræ tribus diebus & tribus noctibus.Hoc dicens patenter oſtendit ſcripturam de naufragio Ionæ meram de ſua futura reſurrectione fuiſſe propheciã.Nec tamen mox poſt mortem perpeſſam decebat Chriſtum reuiuiſcere, ne putaretur nec verus homo, nec verè fuiſſe mortuus. Veram autem ipſius mortem triduana probat ſepultura.

Chriſti potentia manifeſtata. Secundò decebat Dominum à mortuis reſurgere propter ſuæ potentiæ manifeſtationem. Magna ſanè potẽtia eſt quãdo viuus homo ſuſcitat mortuum,vti Petrus apoſtolus Thabitã.Maior,quando mortuus ſuſcitat mortuũ, ſicut corpus Heliſęi mortuũ,cadauer mortui in eodẽ quo ſitum eſt ſepulchro,ſuo contactu viuificauit.Maxima verò potentia eſt,ſi mortuus ſuſcitat ſemetipſum. Quod vtiq; nemo poteſt, niſi qui Deus pariter & homo eſt:qui & ex humanitate mori, & ex diuinitate mortẽ ſuperare poſſit & reſurgere.Hoc,inquã,illius tantũ eſt qui ait:Poteſtatẽ habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam. *Act.9.* *Ioan.10.*

Crucifixi dignitas. Tertiò hoc ipſum decuit, propter Chriſti crucifixi dignitatem.Quũ enim Domini corpus eſſet diuinitati coniunctum,non decebat vt vſque ad generalem reſurrectionem ſub terra iaceret. Vnde & per Pſalmiſtã ex perſona ipſius fuerat prænuntiatum:Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Et licet in illo triduo diuinitas non fuerit à Chriſti corpore ſeparata, non tamen Chriſtus tunc homo fuit,nec propter coniunctam diuinitatem corpus illud viuebat:imò ſi reſurrectio ipſius non fuiſſet accelerata per actionem cauſſarum naturalium,quæ ordine ſuo permiſſæ fuiſſent agere nouo ceſſante miraculo,Domini corpus reſolutum tandem fuiſſet & incineratum.

P

Vt fides noſtra firmetur. Quartò oportebat Chriſtum reſurgere, propter noſtræ fidei confirmationem. Si enim non reſurrexiſſet,fides ſuæ diuinitatis vel recepta nequaquam fuiſſet,vel certè recepta periiſſet.Quis enim Deum eſſe crederet,qui à morte ſuperatus eſſet atque ſubactus? Siquidem ob perpeſſam à ſe mortem, fides ſuæ diuinitatis in ſuis quoque diſcipulis iam fuerat euacuata.Vnde & ſpe iam amiſſa dicebant: Nos autem ſperabamus quòd ipſe redempturus eſſet Iſrael. Porrò per ipſius à mortuis reſurrectionem, ſpes noſtra in ipſum fidéſque firmatur. *Luc.24.*

Samſon vt Chriſti typus. Sanè typum Chriſti reſurgentis conuenienter quondam Samſon geſſit.Ille enim(vt dicit Auguſtinus) crines ſeptem

ſeptem habuit,id eſt,floccellos crinium, huic ſeptiformis ſpiritus fuit. Illi virtus omnis in capite fuit:huic virtus omnis ex Deo eſt. Caput enim Chriſti Deus.In illo virtus obſcura,in hoc celata diuinitas. Samſon iter faciens manibus leonem necat,& Dominus ac Saluator per ſuſcepti corporis ſacramentum, leonem diabolum extenſis in cruce manibus interemit. Samſon de ore leonis fauũ mellis abſtraxit, Chriſtus Dominus de faucibus diaboli plebem ſuam eripuit. Saluauit Samſon populum Iſrael hoſtibus debellatis, Dominus excuſſis dæmoniis populum ſuum de morte perpetua liberauit. Samſon obſeratis portis clauditur in ciuitate,Dominus ſignato clauditur monumento.Samſon fractis ſeris ſubtractiſque portis ſecurus euadit, Dominus inferni ruptis obicibus,receptóque corpore,à morte liber egreditur.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Sed ite,dicite diſcipulis eius,& Petro.

Hic ponitur reſurrectionis Chriſti per mulieres ſanctas felix adnuntiatio.Vbi duo tanguntur.Vnum eſt,nuntiandæ reſurrectioni mulierum deſtinatio. Alterum, viuentis iam Domini, in adſerto loco diſcipulis promiſſa conſpectio,ibi:Quia præcedet vos in Galilæam.

Circa primum per angelum ſanctis dicitur mulieribus:Sed ite,ſubaudis,feſtinãter.Ergo muliebri ſexui gaudium dominicæ reſurrectionis annuntiandum viris committitur.Siquidem(vt ait beatus Gregorius) humani generis culpa ibi abſcõditur,vnde proceſſit.Quia enim mulier in paradiſo viro propinauit mortem,à ſepulchro mulier viris adnuntiauit vitam: & dicta ſui viuificatoris narrat, quæ mortiferi ſerpentis verba narrauerat. Inſtructæ enim mulieres angelorum adfatibus,accelerantes ea retulerunt diſcipulis.Vnde apud Lucam ſcribitur:Et recordatæ ſunt verborũ eius.ſ.angeli,& regreſſæ à monumento nũtiauerũt hæc omnia illis vndecim,& cæteris oĩbus. Q *Cur per mulierem reſurrectio Chriſti nunciatur.*

Vbi Cyrillus : Fœmina quæ quondam mortis fuit miniſtra,venerandũ reſurrectionis myſteriũ prima percepit & nuntiat. Adeptũ eſt igitur fœmineũ genus & ignominiæ abſolutionẽ,& maledictionis repudiũ. Vt enim perpetui reatus opprobrium apud viros non ſuſtineret, quæ culpam viro transfuderat,transfudit & gratiam.

Sed ite,inquit,dicite diſcipulis eius cõmuniter, & Petro.Petrũ ab aliis diſcipulis vt præcipuũ ſegregat, ac ob excel- R *Theoph.*

excellētiā nominat præ aliis, vel quia negauerat Petrus. Si enim veniſſent mulieres,& dixiſſent ꝗ pręceptū eſſet eis vt annuntiarent diſcipulis,dixiſſet Petrus,Ego negaui eum,iam non ſum illius diſcipulus.Abiecit me,abomina tus eſt me.Illius igitur gratia apponit,& Petro,ne deſperet Petrus,quòd ipſe non meruerit verbū,vtpote qui negarit,& propterea indignꝰqui aliis diſcipulis cōnumeret.

Cur Petrū Chriſtus ſegregat.

Vnde Gregorius: Si Petrum angelus nominatim non exprimeret,qui magiſtrum negauerat, venire inter diſcipulos non auderet.Vocatur ergo ex nomine,ne deſperet ex negatione. Qua in re conſyderandum nobis eſt, cur omnipotens Deus eum quem cunctæ eccleſiæ præferre diſpoſuerat, ancillæ vocem pertimeſcere, & negare permiſit.Quod nimirum magnæ actum pietatis diſpenſatione cognoſcimus,vt is qui futurus erat paſtor eccleſiæ, in ſua culpa diſceret qualiter aliis miſereri deberet.Prius itaque eum oſtendit ſibi, & tunc præpoſuit cæteris, vt ex ſua infirmitate cognoſceret, quàm miſericorditer aliena infirma toleraret.

Petrus cur negare permiſſus.

¶Circa ſecundum, videlicet, viuentis iam Domini in adſerto loco diſcipulis promiſſa conſpectio,ſubditur:

Quia pracedet vos in Galilaã.Ibi eū videbitis,ſicut dixit vobis.

S Præcedet vos,inquit,in Galilæam,& ideo vos cum illò ſequamini.In Galilęam eos mittit,eripiens à tumultu Iudæorum.Ibi,inquit,eū videbitis,ſicut dixit vobis. Hoc enim Dominus poſt illam cum ſuis diſcipulis cœnam nouiſſimam eis prædixerat:Poſtquam(inquiens)reſurrexero,præcedam vos in Galilæam. Præceſſit ſanè dux vitæ, mortis triumphum glorioſæ deferens.

Mat.26.

Diſcipuli in Galilæam ire iuſſi.

Notandum verò eſt, quòd non ſolum, iuxta hunc Euangeliſtam angelus nuntiauit mulieribus, præcepítque vt euntes dicerent diſcipulis,vt Dominum conſpecturi irent in Galilæam,verumetiam apud Matthæū ipſe Dominus per ſemetipſum id nuntij per ſanctas mulieres eiſdem diſcipulis ſuis mandauit. Quum enim exiſſent citò de monumento cum timore & gaudio magno,currentes nuntiare diſcipulis eius, ecce Ieſus occurrit illis, dicens: Auete. Quúmque accedentes tenuiſſent pedes eius, & eum adoraſſent,ait illis: Ite, nuntiate fratribus meis, vt eant in Galilæam.Ibi me videbunt.

Mat 28.

Quòd igitur & per angelos & per ſemetipſum tā ſtudiosè diſcipulis & tā ſæpe præcipit vt vadāt in Galilæam, illic

illic cũ viſuri,nõ ſine cauſa,nec abſque diuini põdere con filij factũ eſt,cùm & Ieroſolymis ſeſe illis oſtẽdere potuerit:imò & quinquies ipſa die qua reſurrexit,ibidẽ viſus ſit. Quòd ſi nõ aliud q̃ latus,pedes & manus palpãdos & cõtrectandos illis in Galilæa oſtendere diſponit,hoc ſine ratione videbitur agi,quod omnino diuinæ maieſtati nõ cõgruit.Hoc enim tam ſecundũ Ioannẽ quàm ſecundũ Lucam hac eadẽ die Ieroſolymis fecit,cùm reuerſis Ieroſolymam duobus diſcipulis,quibus oſtenſus fuerat euntibus in Emaus,& referentibus quę viderant,illis ſecũ mirantibus,ſtetit IESVS in medio eorum,& dixit eis: Pax vobis.Et quum hoc dixiſſet,oſtendit eis manus & latus.

Chriſtus prima die quinquies viſus.

T Hoc ergo in Galilæam euocatis oſtẽdit diſcipulis,videlicet,ꝙ reprobaturus erat & terrenam ipſam Ieroſolymorum ciuitatem pariter & tẽplum,& ꝙ hinc ſuos in prædicationem Gentiũ eſſet ablegaturus.Quod & fecit,quum ait:Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.Eũtes docete omnes gentes,baptizãtes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Et hæc eſt illa magna tranſmigratio quam Galilæa ſuo quoq; cõmendat nomine.Magna ſanè trãſmigratio Chriſti diſcipulis imperata,tranſmigraſſe de Iudęis ad baptizandas & docendas Gentes,& de vetuſtate circuncisionis ad nouam baptiſmi gratiam:cuius nunc regulam eis præſcribit,quam hactenus nuſquam tradiderat.

Portẽtum futurorum

Mat. vlt.

Tranſmigratio ſalutis ad Gentes.

Magna ſanè cauſa & digna quam Dominus non ſolùm verbis ediceret, ſed & facto præſenti præfiguraret. Nam quemadmodum ante paſſionẽ ſuam pleriſq; dictis aut factis ſuis ſimilitudines adhibere conſueuit.Verbi gratia:Sicut veniens ad paſſionem,vt genus humanum redimeret, eandem generis humani redemptionem per aſinæ & pulli eius ſignificauit ſolutionem,ſic etiam poſt reſurrectionem Apoſtolis ſuis,dicens:Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, eandem gratiæ ſuæ ad Gentes tranſmigrationem ſignificare voluit per Galilæam,quæ Latinæ tranſmigrationem ſignificat.Siquidem ad eccleſiam de Gentibus,id eſt,ad nos ſalus ex Iudæis hoc præcepto tranſmigrauit.

V Manifeſtum eſt igitur,ꝙ hac die qua reſurrexit Dominus,id eſt,prima ſabbati diſcipulos in Galilęã inuitauit, ſed illud per ſe nõ ſatis liquet qua die illuc abeũtes iuxta Euangelium Matthæi illum videntes adorauerint.Verum beatus Hieronymus etiã prima ſabbati,id eſt, octaua die

Quãdo & vbi Chriſtus in Galilæa apparuit. hoc eſſe factum adſtruit, & hanc eandem eſſe apparitionem de qua Ioannes ait: Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli intus, & Thomas cum eis.

Ait enim idem Hieronymus: Poſt reſurrectionem Dominus in Galilææ montem conſpicitur, ibique adoratur, licet quidam dubitent. Tunc manifeſtius oſtenditur Thomæ & latus lancea vulneratum, clauiſq; fixas manus demonſtrat. Et verè licet nonnulli numerando vices quibus Dominus poſt reſurrectionem viſus eſſe deſcribitur, aliter ſentire videantur, attamen hunc tanti doctoris ſenſum improbandum eſſe non arbitramur.

Ratio confirmans. Sed & ipſa ratio admittit, q̃ diſcipuli eadem die qua Dominus reſurrexit toties in Galilæam ire iuſſi nõ vltra dies octo diſtulerint, præſertim quum eadẽ die ſerò illũ videntes quando Thomas non erat cum eis, ſpem feſtinantiſſimã iterum videndi eũ, ardẽtiuſque deſiderium concipere potuerint. Nihil enim eſt in quo Hieron. authoritas Euangelica refragetur. Nam quod ait Ioannes: Poſt dies octo iterũ erant diſcipuli intus, non coartat nos vt eodẽ loco intus eos fuiſſe fateamur. Intus quidẽ erant, ſed in mõte, id eſt, in ciuitate Nazareth, quæ in mõte Galilææ ſita eſt. Sic enim apud Lucã ſcriptũ eſt: Venit Nazareth vbi fuerat nutritus. Et quum dixiſſent ei: Quanta audiuimus de te facta in Capharnaũ, fac & hic in patria tua, ipſéque reſpondiſſet eis: In veritate dico vobis, quia multæ viduæ erant in Iſrael, & ad nullã earũ miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierẽ viduam: quũ, inquã, hæc dixiſſet Euãgeliſta, ſtatim ſequutus: Repleti, inquit, ira ſurrexerũt, & eiecerunt eum extra ciuitatem, & duxerunt illũ vſque ad ſupercilium montis, ſupra quẽ ciuitas illorũ erat ædificata, vt præcipitarent eũ. Non ergo aliũ in mõtẽ quàm in Nazareth, quę ſuper mõtẽ ſita erat, Dñm præcepiſſe, & diſcipulos ſuos euocaſſe, putandũ eſt.

In monte Nazareth Chriſtum appàruiſſe.

Luc. 4.

Itaque nulla (vt dictũ eſt) authoritas Euangelica Hieronymo refragatur. Intus enim erant poſt dies octo, ſed non in eadẽ domo, nec in eadẽ ciuitate. Et pulchrè quidẽ vbi primã perſequutionẽ pertulit, primóque deſertionem Iudæorũ & trãſitum ad Gẽtes præſignauit, dicente Euãgeliſta: Ieſus autem trãſiens per medium illorũ ibat, ibidẽ poſt omnes perſecutiones Iudæos deſeruit, rituumq; eorũ mutauit circũciſione abolita, Gentes omnes præcipiens baptizari in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.

Luc. 4.

FERIA SECVNDA PASCHAE.

DVO ex diſcipulis ibant ipſa die in caſtellum quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Ieruſalem, nomine Emmaus. Lucæ 24.

In hac ſancti Euangelij lectione quinque comprehenduntur. Primum eſt, Chriſti de ſe loquentibus per viam apparitio. A principio lectionis. Secundum eſt, Chriſti incogniti cum diſcipulis ſermocinatio, ibi: Et ait ad illos. Tertium eſt, vacillantibus in fide ſcripturarum interpretatio, ibi: Et ipſe dixit ad eos. Quartum eſt, Chriſti ad hoſpitium per gratulantes inuitatio, ibi: Et appropinquauerunt caſtello. Quintum eſt, Chriſti tandem cogniti repentina diſparitio, ibi: Et factum eſt.

Circa primum, quod eſt Chriſti de ſe loquentibus per viam apparitio, tria notantur. Primum eſt, ad Emmaus caſtellum duorum diſcipulorum ſeceſſio. Secundum, per viam ambulantium mutua colloquutio, ibi: Et ipſi loquebantur. Tertium, Chriſti incogniti colloquentibus apparitio, ibi: Et factum eſt. A

Circa primũ dictum eſt: Duo ex diſcipulis eius, nimirũ Domini Ieſu, qui licet iã eſſent ſine domino & magiſtro, adhuc tamen illius ſeruabant imperiũ bini ambulantes. Miſerat enim iam olim binos ante faciem ſuam in omnem ciuitatem & locum quò erat ipſe venturus, videlicet propter mutuæ ſocietatis ſolatium, & vt alterutrius vitæ inuicem teſtes eſſent. Vnde per Sapientem dicitur: Melius eſt duos eſſe ſimul, quàm vnum: habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ. Nam ſi fuerint duo, fouebuntur mutuo. Vnus autem quomodo calefiet? Et ſi vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Et ſi quiſpiam præualuerit contra vnum, duo reſiſtent ei. *Eccleſ. 4.*

Alterius itaq; diſcipuli nomen ponitur infra Cleophas. Errant autem qui putant alterũ fuiſſe Lucam ipſum, & ex humilitate ſuũ nomen ſubticuiſſe, quãdoquidem ipſe Lucas nec Chriſtũ in carne viderit, nec ipſius fuerit diſcipulus, ſed poſt Domini glorificationem factus ſit ſectator & diſcipulus Apoſtolorũ, vt patet per Hieronymũ in prologo *Diſcipuli cur mittũtur bini.*

Lucam nō fuiſſe vnū é 72. Euangelij ipſius. Quin ipſemet Lucas in præfatione ſui Euangelij hoc ipſum teſtatur, dicens ſe Euangelium ſcripſiſſe ex auditu. Sicut tradiderūt, inquit, nobis qui ab initio ipſi viderūt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Marcus enim *Libro 2. dialog.* & Lucas (vt dicit Gregorius) Euangelium quod ſcripſerunt, non viſu, ſed auditu didicerunt.

Ibāt, inquit, ipſa die, ſcilicet reſurrectionis Chriſti, nempe prima ſabbathi, in caſtellū quod erat, id eſt diſtabat ab Ieruſalem ſpatio ſtadiorum ſexaginta, ad occidentem. Eſt *Stadium,* autem ſtadiū octaua pars miliaris, & cōtinet paſſus centum vigintiquinque, miliare verò mille paſſus perficiunt. Ergo ſexaginta ſtadia ſeptem miliaria & dimidium complent, id eſt, leucas tres & quartam vnius leucæ partem. *Emmaus,* Emmaus autem, inquit Beda, ipſa eſt Nicopolis, ciuitas inſignis Palæſtinæ, quæ poſt expugnationem Iudææ, ſub Marco Aurelio Antonino principe reſtaurata, cum ſtatu mutauit & nomen.

¶ Circa ſecundum, quod eſt horum diſcipulorum per viam colloqutio, ſubditur:

Et ipſi loquebantur ad inuicem de his omnibus quæ acciderant.

Theoph, Loquebātur ſanè inter ſe iſti de omnibus quæ acciderant, non vt credentes, ſed vt dubitantes: & de rebus mirabilibus ſtupētes, nec ſtatim rei tam admirandæ ſentētia ſua accedentes. Loquebātur ergo de IESV cōuerſatione, doctrina, ſignis, ipſius per Iudam proditione, captione, ligatione, verberibus, illuſionibus, calumniis, contumeliis, paſſionibus, admirandis in ipſius paſſione ſignis, de emiſſione ſpiritus, de mortui ſepultura, & de facta mulieribus angelorū apparitione, maximè dolentes quia innocētem nouerāt diro crucis ſupplicio interemptum. Amabant ſa- *4. confeſſ.* nè, & nihilominus dubitabant. Nam (vt dicit Auguſtinus) ſic diligūtur amici, vt abſentes deſiderentur cū moleſtia, & ſuſcipiātur venientes cū lætitia. Sed ipſa abſentiæ moleſtia memoria eorū & ſermonibus adleuiatur, præſentia verò mille motibus gratiſſimæ cōuerſationis ſic delectat animum, vt ſit dimidium vitæ & felicitatis humanæ. Hinc patet hos diſcipulos CHRISTI veros amatores fuiſſe, qui & ipſius triſtem ſuſpirabant abſentiam, & hanc mutuo de CHRISTO colloquio quoad fieri potuit adleuiabant.

Circa

¶Circa tertium,quod eſt Chriſti incogniti de ſe loquentibus apparitio,ſubditur:

Et factum eſt, dum fabularentur & ſecum quærerent, & ipſe Ieſus appropinquans,ibat cum illis.

Loquentes de ſe Dominus appropinquans comitatur, vt & fidem ſuæ reſurrectionis eorum in mentibus accendat,& occultæ præſentia maieſtatis ſemper ſe quod promiſit impleturum deſignet. Dixerat enim: Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo,ibi ſum in medio eorum.Et factũ eſt,inquit,dum fabularentur.Et meritò diffidentium ſermones fabulæ nũcupantur.Et ſecum(id eſt, ab inuicem)quærerent. Omnium cæterorum obliti,toto mentis conamine de Chriſti geſtis quæ nouerant mutuo ſermone quærebant. B *Beda. Quibus intereſt Chriſtus. Mat. 18.*

Verbi gratia:Si Dei filius ipſe non fuit,quomodo tanta ſigna potuit efficere,qualia ſunt,illuminatio cæci à natiuitate,reſuſcitatio quatriduo mortui, imperio ventos & mare coercere, dæmonibus imperare, in vinum aquas vertere,exiguam eſcam in immenſam augere.Quis enim poſſet hæc ſigna facere, niſi eſſet Deus cum eo? Nec iis obſtat,quòd quidam Prophetarum,vt Moſes,Helias,Heliſæus, & alij nonnulli homines ſancti & ipſi ſigna fecerunt,quum illi non niſi orando,CHRISTVS autem tanquam virtutem in ſe habens,non autem hãc aliunde depoſcens, aut imperio verbi, aut quod eſt mirabilius, ſolo nutu voluntatis tacitus ſigna fecerit. E diuerſo ſibiipſis opponentes, Si, inquiunt, ipſe Deus aut filius Dei fuit, quomodo tam indigna morte periit, præſertim quũ ipſe hanc mirum in modum exhorrens, pro ipſius euitatione Deum ſupplex in terram proſtratus etiam tertiò, & cum ſudore ſanguineo fuerit deprecatus?Quin & in cruce moriens querebatur ſe à Deo fuiſſe derelictum, quũ tamen de quolibet electo loquatur Deus,& dicat: Quoniam in me ſperauit,liberabo eum: protegam eum,quoniam cognouit nomen meum.Clamauit ad me,& ego exaudiam eum:cum ipſo ſum in tribulatione,eripiam eum,& glorificabo eum. *Dubitantium de Chriſto colloquiũ.*

Sed rurſum ab hac ſuſpitione reſiliẽtes ipſius ſanctam & irreprehẽſibilem recolũt vitam,conuictũ dulciſſimum, & ſuper omne ſolatiũ amabilem familiaritatem,& actuũ ipſius ac conuerſationis vſqueadeò conſpicuam innocentiam,vt etiã inimicos teſtes habuerit. Queſtus eſt etiam C *Chriſti conuictus qualis.*

Mat. 27. tandem proditor impius, dicens: Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum. Sed & ipſe iudex iniquus nõ ſemel teſtatus eſt ſe nullam mortis cauſam in ipſo reperire potuiſſe.

Quærunt itaque dolentes, vnde tanta potuerit eſſe eorum malitia, qui hunc tam indigna morte perdiderũt. Recolunt inſuper ipſius amore & cõpaſſione ſaucij, quæ & quanta in ſuo receſſu diſcipulis ſigna dilectionis oſtenderit, quomodo futura omnia præuiderit, capientibus ſe non ſolum non obſtiterit, ſed & ad mortem comprehendere quærentibus ſe tulerit obuium.

Memorant quæ tanta fuerit Apoſtolorum qui tum aderant puſillanimitas, qui non modo non defenderunt, ſed & ipſo derelicto fugerunt vniuerſi: at ipſe comprehenſus quaſi malefactor, ligatus & raptus fuerit ad principes ſacerdotum, illícque teſtibus falſis grauatus, conſputus, & nimis indignè quaſi falſus propheta acerbo ludibrio deriſus. Quanta ipſius inter hæc & alia multa fuerit manſuetudo, innocentia, patientia, & obedientia vſq; ad mortem, mortem autem crucis. Quemadmodum inter ſceleratos reputatus iam in cruce pendens orauerit pro crucifixoribus, qualis fuerit obſcurato ſole lugentibus elementis facies huius mundi.

Quærebant ſecũ quid foret agendũ, ad quem recurrerent illo iam mortuo, in quo relictis omnibus ſpem collocauerant, & quod vitæ genus eligerent, quũ iam eſſent abſque gubernatore, & Iudæorũ odiis propter Dominũ quaſi oues ſine paſtore luporũ morſibus expoſiti. Deniq; num eſſet poſſibile ꝙ reſurgeret, an fortè quod magis timebant corpus furto ſublatum eſſet è monumento, & an verũ eſſet ꝙ mulieres dixerant à monumẽto reuerſæ, videlicet ſe viſionem angelorũ ad monumẽtum vidiſſe. De his omnibus, multis cũ ſuſpiriis, ac ingenti cordis dolore, mutuò loquebantur. Quoniam ergo multa de Domino inter ſe mutuò quærebant quæ neſcirẽt ſoluere, is de quo ſermocinabantur, clementer apparuit, vtique magiſter &

Theoph. doctor, diſcipulorum ignorantiam inſtructurus. Et quia iam ille ſpirituale corpus habebat, nulla eum impediebat

D loci diſtantia, quo minus iis quibus volebat adeſſet.

Christi præſentiã quis meretur. Et ipſe Ieſus appropinquãs, ibat cum eis. Ergo bonum & ſalutiferum eſt de Domino Ieſu vel cogitare vel loqui. Non illorũ obliuiſcitur, qui eius ſecũ ferunt memoriam. Itaq; vt & ipſi per huius vitæ viam Chriſtũ nobiſcum habeamus,

beamus,& nõ modo præſentem,ſed etiam nos docentem, ſicut iſtis diſcipulis cum quibus ibat aperiebat ſcripturas, frequenter atque libēter de ipſo ſermocinemur. Præcipuè tamen de ipſius paſſione,vel cogitantes vel loquētes ipſe comitari dignatur,eò quòd ei vel maximè placeat in nobis recordatio eorum,quæ pro nobis ipſe paſſus eſt.

Elucet nihilominus mira ipſius benignitas & humilitas amplectenda,quandoquidē ipſe iam victor mortis & omnium Dominus,cui iam tunc data fuit omnis poteſtas in cœlo & in terra,cum his duobus diſcipulis per viam quaſi vnus ex illis incedere non dedignatur, qui tamen de numero Apoſtolorum non erant, ſed inferioris electionis, nempe de numero ſeptuaginta duorum diſcipulorum. Illorum ſanè confundit ſuperbiam,qui non niſi cum præcipuis viris ambulare,aut qui docentes ampulloſa verba ſua nequaquam inter paucos ſpargere dignantur,quandoquidem ipſe qui Dei virtus & Dei ſapientia eſt,etiam duobus auditoribus arcana ſua loqui non putat indignum, qui etiam cum Samaritide ſola ad puteum loquens, ea pandit quæ nullis Iudæorum Principibus aut legiſperitis fuiſſet reuelaturus. Sequitur;

Humilis Chriſti benignitas.
Mat. vlt.
1. Cor. 1
Ioan. 4.

Oculi autem eorum tenebantur,ne eum agnoſcerent.

Duobus diſcipulis ambulantibus in via, non quidem credentibus,ſed tamen de ſe loquentibus,Dominus apparuit,ſed eis ſpeciem quam recognoſcerent non oſtendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis,quod apud ipſos agebatur intus in oculis cordis. Ipſi nanque apud ſemetipſos intus & amabant & dubitabant. Itaque de ſe loquentibus præſentiam exhibuit, ſed de ſe dubitantibus cognitionis ſuæ ſpeciem abſcondit. Nam ex lineamentis corporis in quibus tunc apparebat non permittebantur illum agnoſcere. Siquidem (vt Marcus inquit) in alia forma apparuit & in aliis lineamentis. Non enim vltra naturalibus legibus corpus ſuum regebat,ſed ſpiritualiter & ſupra naturam, & ſic tenebantur oculi eorum ne eum agnoſcerent.

E Greg.
Theoph.

Quod vtique factum eſt,primò, vt totam ſuam dubiam mentem reuelarent,& vulnus detegentes recipiāt medicinā: ſecundò,vt cognoſcerent ꝙ quāuis ipſum idem corpus quod paſſum fuerat reſurrexerit,nō tamē ampli⁹ tale erat vt eſſet omnibus viſibile,ſed tantum his à quibus vellet

Cur diſcipuli Chriſtū nō agnoſcebant.

videri:tertiò,vt non dubitent quare iterum in mediis populis nõ verſetur, cõſyderantes ꝙ eius poſt reſurrectionẽ conuerſatio longè alia ſit,& non communis nec qualis hominum,ſed diuinior,qua nec mortales eſſent digni:quarto,in typum reſurrectionis futuræ,in qua ſicut angeli conuerſabimur & filij Dei.Sed & alia cauſa adſignatur, quia videlicet talem ſe illis demonſtrauit exterius in oculis corporis, qualis apud illos erat interius in oculis cordis.

Greg. Tenebantur ergo oculi eorum ne eum agnoſcerent, vel quia vehemens imaginatio mortis eius tollebat eis credulitatem vitæ,vel etiam (vt dicit Aug.)in ipſis oculis eorum,operatione ſatanæ caligo quædam erat fluxu alicuius humoris facta,quo minus Chriſtum agnoſcerent.

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones quos confertis ad inuicem ambulantes,& eſtis triſtes?

Hic ponitur Chriſti incogniti cum diſcipulis ſermocinatio. Vbi tria ſunt cõſyderanda.Primum eſt,Chriſti ad triſtes diſpenſatiua interrogatio.Secundum eſt,diſcipulorum ad ignotum,quaſi ignorantem,reſponſio,ibi:Et reſpondẽs vnus.Tertium eſt,denuò rogatorum trepida vacillánſque confeſſio,ibi:Quibus ille dixit.

F Circa primum dicitur:Et ait ad illos.Prior eos alloquitur.Adeò enim intenti erant mutuis de Chriſto ſermonibus, vt non aduerterent aliquem colloquentibus eſſe præſentem. Prior itaque ipſe loquitur, vt eos ad colloquium prouocaret. Ergo benignitatis ſuæ diſpenſatione eos interrogat,dicens:Qui ſunt hi ſermones,quos confertis ad inuicem ambulantes & eſtis triſtes?Non quaſi ignorans interrogat,ſed vt ex eorum reſponſione,incredulitas ipſorum conuenientius arguatur. Et eſtis triſtes,inquit. Conferebant enim inter ſe mœſti Saluatore perempto dolore pleni, deſperantes ſe hunc viuentem exinde viſuros.Et quidem hanc triſtitiam diſcipulis ille prædixerat, dum ait:Amen amen dico vobis,quia plorabitis & flebitis vos,mundus autem gaudebit,vos verò contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium.

Diſcipuli vnde triſtes.

Ioan. 16.

¶Circa ſecundum,quod eſt,diſcipulorum ad ignotum,quaſi ad ignorantem reſponſio,ſubditur:

Et reſpondens vnus cui nomen Cleophas,dixit ei:Tu ſolus peregrinus

grinus es in Ieruſalem, & non cognouiſti quæ facta ſunt in illa his diebus.

Cleophas ergo hominem vt putabat ignotum, non ſine quadam indignatione quaſi obtuſioris ingenij, nempè qui omnibus nota vnus ipſe ignoraret, redarguit. Quaſi dicat: Inter tot millia peregrinorum qui ad diem feſtum venerunt Ieroſolymam, & omnes nouerunt quæ illic facta ſunt, tu ſolus hæc ignoras? Putabant ſanè remotæ regionis eſſe hominem, cuius vultum non agnoſcebant, qui & ipſe inter alios ad diem feſtum Paſchæ veniſſet Ieroſolymam. Et re vera (vt dicit Beda) peregrinus erat eis, à quorum naturæ fragilitate, percepta iam reſurrectionis gloria, longè diſtabat. Peregrinus erat eis, à quorũ adhuc fide (vtpote reſurrectionis eius neſcia) manebat extraneus. Proinde verè huic mundo peregrinus erat, cuius iam conuerſatio cum mortalibus amplius non erat. G *Tu ſolus peregrinus*

Et non cognouiſti, inquit, quæ facta ſunt in illa his diebus? inaudita nempe & tam recenter. Mirabatur ſanè (vt iam dictum eſt) Cleophas, quòd tantarum rerum magnitudo ipſum ſolum lateret. ea enim publica erant, & vſque adeò cunctis manifeſta, vt hinc tota ciuitas commota fuerit. Quem enim latere potuiſſent (vt de cæteris taceam) ſigna Chriſto moriente oſtenſa? Ad hæc, quum peregrini rerum nouitatibus perquirendis conſueuerint eſſe ſolliciti, iuſta Cleophæ fuit admiratio, quòd tantarum rerum euidentia peregrinum hunc lateret. Cęterum quia tantus ei erat dolor cordis, doloris ſui cauſam cunctis notam eſſe putabat. *Cleophas vnde miratur.*

¶ Circa tertium, quod eſt denuò rogatorum trepida vacillanſque confeſſio, ſubditur:

Quibus ille dicit: Quæ? Et dixerunt: De Ieſu Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere & ſermone coram Deo & omni populo. H

Quaſi extraneus & geſtarum rerum ignarus Dominus loquebatur, dicens: Quę ſunt iſta quæ facta ſunt in Ieruſalem his diebus? Nemo plenius ipſo ea nouerat, & tamen ab eis audire voluit, vt earũ rerũ narratione in ſui amorẽ magis accenderentur, & vt ex eorũ verbis occaſionẽ hos inſtruendi accipiat. Quinetiam delectabatur ipſis narrantibus audire quæ geſta fuerant, tametſi ea noſſet (vt iã dictum eſt) ſicut matrem delectat loquentem audire filium, *Cur Chriſtus quæ nouit interrogat.*

& magiſtrum iuuat audire diſcipulum diſputantem. Interrogati ergo de rebus geſtis quæ illis triſtitiæ cauſa fuerant diſcipuli viæ comiti reſponderunt:

Beda. De Ieſu Nazareno, ſubaudis adinuicem ſermones conferebamus: is enim nobis triſtitię cauſa eſt, qui fuit vir Propheta. Prophetam magnum fatentur, & filium Dei tacent, vel ſcilicet nondum perfectè credentes, vel ſolliciti ne inciderent in manus perſequentium Iudæorum, quia neſciebant quis eſſet cum quo loquebantur, quòd verum credidere celantes. Potens, inquiunt, in opere, videlicet languoribus ſanandis, eiiciendis dæmoniis, mortuis ſuſcitandis, cæteriſq; admirandis operibus quæ nemo vnquam alius fecit. Nec ſolum in opere potens, ſed etiam in ſermone: nam ſolo ſermone quæcunq; voluit effecit, nec quiſquam illius ſermone reſiſtere præualuit, iuxta quod Lucas perhibet, dicens: Stupebant in doctrina eius, quia in poteſtate erat ſermo eius. Vbi Theophylactus:

Trepidantium confeſſio.

Luc. 4.

Primum, opus, & deinde ſermo. Nullus enim ſermo doctoris firmus eſt, niſi prius docens ſe factorem declarat. Potens igitur eſto primum in opere, deinde & verbi ſollicitudinem habeto. Sic enim & Deus cooperabitur tibi: prius enim opus, & deinde contemplatio ac illuſtratio. Niſi ſpeculū purificaueris in labore & ſudore, neutiquam concupitam pulchritudinem in ſpeculo ſuſcipies. Beati enim mundo corde, hoc fit per opera, quia ipſi Deum videbunt, hic contemplationis eſt finis.

Opus ſermoni præmium.

I Coram Deo, inquiunt, & omni populo. Oportet eſſe potentem in opere & ſermone, primum coram Deo, & tunc coram omni populo. Prius enim placere debemus Deo, deinde curandum quantū eſt poſſibile de innocentia apud homines, vt præcedente diuino cultu viuamus ſine ſcandalo cæterorum. Vnde per Apoſtolum dicitur: Prouidentes bona, non tantum coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus. Patet igitur quam ſyncera dilectione diſcipuli iſti Chriſtum amabant, quem adeò multipliciter & ſtudioſè commendabant. Deinde paſſionem ipſius memorant, quæ totius eorum fuit cauſa triſtitiæ, dicentes:

Rom. 12.

Et quomodo tradiderunt eum ſummi Sacerdotes & principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.

Quaſi

Quaſi dicant: Ad inuicem conferimus, quomodo ſummi ſacerdotes & primores noſtræ gentis, qui talem ac tantum Prophetam venerari debuerant, per inuidiam tradiderunt Pontio Pilato præſidi, & Gentibus, qui vitæ auctorem morti tradiderunt, & non qualicunque morti, ſed morti crucis: nam & crucifixerũt eum. Morte, inquiũt, turpiſſima condemnemus eum. Hinc eſt vox illa Pilati: Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi. Subditur autem deſperantium vox, quum dicitur: *Mortem Chriſti dolent.* *Sap. 3.* *Ioan. 10.*

Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael.

Sperabamus, inquiunt, eo viuente, quaſi dicant: A modo deſperamus, ac ſi mors Domini ſimilis eſſet mortibus aliorum. Planè ſemetipſos arguunt quòd in ipſum ſperaſſent. Sperabamus quòd ipſe & alios ſaluaturus eſſet, & ecce neque ſeipſum ſaluauit, ita parum noſtræ expectationi reſpondit. Et penè eadem dicebãt quæ & in pendentem dixerant Iudæi blaſphemantes: Alios ſaluos fecit, & ſeipſum non poteſt ſaluum facere. Quid eſt autem redimi Iſrael? Reſpondetur, quòd Chriſtum expectabant Iudæi ſaluatorem & redemptorem à malis quæ eis impendebant, iugo ſcilicet ſeruitutis Romanorum, ſperabántque eum regnaturum vt regem terrenum: & ideo dicunt: Nos ſperabamus quòd ipſe redempturus eſſet Iſrael, & ipſe neque iniuſtam mortis ſententiam contra ſe latam effugit. Vnde Beda: Meritò triſtes incedebant, quia & ſeipſos quodammodo arguebant quòd in illo redemptionem ſperauerint, quem iam mortuum viderant, nec reſurrecturum credebant. Et maximè dolebant eum ſine culpa occiſum, quia nouerant innocentem. Et conſequenter addunt, dicentes: *Theoph.* *Diſcipulorũ ſpes collapſa.* *Mat. 27.*

Et nunc ſuper hæc omnia, tertia dies eſt hodie quod hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædam ex noſtris, terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, venerunt dicentes ſe etiam viſionem angelorum vidiſſe qui dicunt eum viuere.

Recolere vidẽtur quod prædixerat tertia die ſe reſurrecturũ, quaſi dicãt: Hodie deberet reſurgere, iuxta quod prædixerat. Promiſſam tamen tacent reſurrectionem, cauentes

uentes ſibi ab eo cui loquebantur. Et meritò dicũtur mulieres terruiſſe eos quorum mentibus plus de non inuento corpore dominico mœſtitiam qua dolebant addere, quàm de nuntiata per angelos eius reſurrectione gaudium quo recrearentur indere potuerunt. Mulieres, inquiunt, quædam ex noſtris, hoc eſt, de noſtro conſortio, quæ Chriſto fuerant familiares, ſicut & nos. Iſtæ mulieres fuerũt Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome,

Mar.16. vt Marcus teſtatur.

Et non inuento corpore eius, venerunt dicentes ſe etiam

Mat.28. tiam viſionem angelorum vidiſſe. Vnde apud Matthæum: Exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, & venerunt nuntiare diſcipulis. Et de viſione angelorum, in præcedentibus dicitur: Ecce duo viri adſtiterũt ſecus illas in veſte fulgẽti, qui & dicebant: Quid quæritis viuẽtem cum mortuis? Non eſt hic, ſed reſurrexit. Itaque diſcipuli iſti relatam à mulieribus reſurrectionis famam dubia fide commemorant. Et quia hoc dicunt quaſi non credentes, hinc ſe territos dicũt & ſtupefactos. Non enim quod eis relatum erat firmũ æſtimabant, aut angelicam reuelationem fuiſſe, ſed ſtuporis & formidinis inde cauſam ſumebant. Vnde Theophylactus:

L Videntur viri iſti in valde ambigua eſſe ſentẽtia, & ne-

Diſcipuli vt dubij. que valde diſcredere, neque rectè credere. Nam dicendo: Sperabamus ꝙ redẽpturus eſſet Iſrael, incredulitatem indicant: ꝙ autem dicunt eſſe diem tertium, hominum eſt qui probè recordentur quod dixerat eis: Die tertia reſurgam. Et ꝙ exterruerunt nos, hoc ſignat, ꝙ incredulitas eorum concutiatur. Et omnino ſi conſyderentur, ſermones humani ſunt, & magnam habẽt dubitationem, & hominum perplexorum & ignorantium quid agant propter miraculum reſurrectionis. Et ſubdunt:

Et abierunt quidam ex noſtris ad monumentum, & ita inuenerunt ſicut mulieres dixerunt, ipſum verò non inuenerunt.

Iſti fuerunt Petrus & Ioannes, ſicut apud Ioannem le-

Ioan.20. gitur: Exiit ergo Petrus, & ille alius diſcipulus quem diligebat Ieſus, & venerũt ad monumentum. Et ita inuenerunt ſicut mulieres dixerunt, ſcilicèt monumẽtum apertum & vacuum, & linteamina poſita, ipſum verò non inuenerunt: vnde factum eſt, vt exiſtimarent corpus dominicum

nicum eſſe ablatum, iuxta quod & Maria dixerat: Tulerunt Dominum meum de monumento, & neſcio vbi poſuerunt eum. Itaque teſtimonium Petri & Ioannis non certum æſtimabant dum dicerent, non quidem vidiſſe ſe Dominum, ſed reſurrectionem eius conijcere ex eo quòd corpus in ſepulchro non iacebat. *Ioan. 20.*

HOMILIA ALTERA.

ET ipſe dixit ad eos: O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti ſunt Prophetæ. Lucæ 24.

In hac Euangelicæ lectionis parte de tribus ſupereſt dicendum. Primum eſt, confirmandis in fide vacillantibus ſcripturarum apertio. Secundum eſt, Chriſti ad hoſpitium per gratulantes inuitatio, ibi: Et appropinquauerunt caſtello. Tertium eſt, Chriſti tandem cogniti repentina diſparitio, ibi: Et factum eſt.

Circa primum duo ſunt conſyderanda. Vnum eſt, ob tardam fidem diſcipulórum increpatio. Alterum, ſcripturarum per Chriſtum facta diſcipulis interpretatio, ibi: Et incipiens à Moyſe.

Circa primum dictum eſt: Et ipſe dixit ad eos. Ad eos, inquam, in fide diuinitatis & reſurrectionis ſuæ vacillantes: O ſtulti & tardi corde ad credẽdum in omnibus quæ loquuti ſunt Prophetæ. De duobus eos reprehẽdit, videlicet de ſtultitia & tarditate ad credendum. A

De ſtultitia, quia nullam aliam quàm temporalem ſperauerant per Chriſtum futuram redemptionem. Erant nihilominus de ſtultitia redarguendi, qui putabant Chriſtum nec ſe nec alios poſſe ſaluare, quia fuit crucifixus. Denique vt ſtultos redarguit, quia ſcripturas quæ plenè continent myſterium paſſionis & reſurrectionis Domini non intellexerant. Omnia enim quæ Chriſtus vel fecit vel paſſus eſt, prænuntiata Prophetarum ſermonibus, vel typis fuere præfigurata. Vnde per Oſee loquitur, dicens: Ego viſionem multiplicaui, & in manu Prophetarum adſimilatus ſum. Et quidem Prophetarum viſiones multiplicauit, quia ab initio ſeculi vſque ad Chriſtum quid futurum eſſet vel patrum typis (vt iam dictum eſt) vel Prophetarum vaticiniis prænuntiare nõ deſtitit. Itaque multiplicatæ *Diſcipuli arguũtur ſtultitiæ.* *Oſee 12.*

Chriſtus vt typis præfiguratus. tiplicatæ ſunt viſiones ſuper numerum, vt his vniuerſa plena ſit ſcriptura. Et in manibus, id eſt, operibus Prophetarum & patrum adſimilatus fuit Chriſtus. Verbi gratia, in immolatione Iſaac, in venditione & principatu Ioſeph, & aliis figuris innumeris paſſio Chriſti & eius reſurrectio fuit adſimilata. Vnde in Actibus Apoſtolorum

Act. 3. per beatum Petrum dicitur: Deus qui prænuntiauit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum, impleuit ſic.

B Secundò, redarguit eos de tarditate ad credendum. So

Tarditatis vt arguuntur. cordes enim & pigri fuerunt ad credendum ea quæ ſanctæ mulieres à Chriſto ad eos nuntiandæ reſurrectionis ſuæ gratia deſtinatæ, tam audita quàm viſa narrauerunt. Quin & tardi fuerant ad credẽdum his quæ ab ore ipſius Chriſti de ſua morte & reſurrectione non ſemel audierant. Denique nec his acquieſcere poterant quæ de Chriſto ex lege nouerant & Prophetis.

C Et notanter ait: Tardi ad credendum in omnibus quæ

Theoph. loquuti ſunt Prophetæ. Nam duobus modis contingit credere quæ loquuti ſunt Prophetæ, videlicet particulariter quædam, & non vniuerſaliter omnia, quod eſt ex parte credere, & credere in totum.

Credere contingit dupliciter. Verbi gratia, particulariter credit ſeu ex parte qui credit quæ de Chriſti cruce dicuntur à Prophetis, quale eſt illud: Foderũt manus meas & pedes meos: verum quæ ad reſurrectionem eius ſpectant non credunt, ſicut eſt illud: Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Et illud: Inter mortuos liber. Et illud: Educis vinctos in fortitudine, & eos qui habitant in ſepulchris. Tales non habent perfectam fidem, ſed credunt ex parte. Oportet autem in omnibus tam his quæ gloriæ ſunt quàm quæ ignominiæ de Chriſto credere Prophetis. Oportebat enim & Chriſtum pati, quod eſt ignominiæ, & intrare in gloriam ſuam, quod eſt honoris & gloriæ. Itaque poſtquam eos vt ſtultos & tardos ad credendum redarguit, exinde mox ſalubriter informat, dicens:

Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?

D Quaſi dicat: Non patetis quòd ideo ipſe non ſit Chri-

Intentio penſanda. ſtus, quia paſſus eſt, quia ſic oportuit fieri.

Sed dicat aliquis: Si oportebat Chriſtum pati, quomodo

do peccaſſe cenſentur qui eum occiderunt, quum in hoc Dei voluntatem (vt videtur) impleuerint? Sed non ſatagebant perficere quod Deus diſponebat. Vnde & eorum exequutio fuit impia, Dei verò diſpoſitio prudentiſſima, qui nequitiam eorum in beneficia generis humani conuertit, quaſi vtens vipereis carnibus ad antidoti ſaluti-feri confectionem. *Iſidorus.*

Sanè plures ob cauſſas oportuit Chriſtum pati, videlicet, Primò propter vtilitatem ſuam. Siquidem perpeſſione mortis gloriam reſurrectionis promeruit, iuxta quod per Apoſtolum dicitur: CHRISTVS factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen. *Paßionis Chriſti cauſſæ multæ.* *Phil. 2.*

Secundò oportuit Chriſtum pati propter communem omnium ſalutem. Nam per mortem eius ſumus Deo reconciliati, dicente Apoſtolo: Quum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius. *Rom. 5.*

Tertiò propter nimiã debitorũ quantitatem, quę tanta erant quòd niſi ſanguine Chriſti ſolui non poterant. Vnde per beatũ Petrũ dicitur: Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redẽpti eſtis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti & incontaminati. *1. Pet. 1.*

Quartò propter ſcripturarum quæ hoc prænuntiauerunt impletionem. Non enim poteſt ſolui ſcriptura. Sed futura Chriſti innumeris ſcripturæ locis fuerant prædicta. Verbi gratia: Tanquam ouis ad occiſionem ducetur. *Eſa. 53.*

Quintò propter imitationis exemplum, vt videlicet propter Dei gloriam fideles nec pati nec mori formidẽt, dicente Domino: Nolite timere eos qui occidunt corpus, & poſt hoc non habent amplius quid faciant. Et iterum: Exemplum, inquit, dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. *Mat. 10.* *Ioan. 13.*

Sextò oportuit Chriſtum pati, vt qua via ad patriam peruenire poſſumus oſtenderet, quia videlicet per multas tribulationes oportet nos introire in regnũ Dei. Ergo ſemetipſos irrident qui ſine tribulationum perpeſſione per vana mundi huius gaudia & delicias atque voluptates carnis in Chriſti gloriam putant intrare, quum ille nonniſi per ſuppliciũ & ignominiã crucis in ſuam introierit. Vnde etiam hanc gloriam filiis Zebedæi petentibus paſſionis calix obtenditur, dicẽte Domino: Neſcitis quid petatis. *Via qua Chriſtum ſequamur* *Act. 14.* *Mat. 20.*

petatis. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum? Nam pleroſque delectat culmen honoris, quos nōdum exercuit materia laboris. Caput noſtrum Chriſtum per tribulationum anguſtias cœlum introire videmus, & nos membra eius alia nobis itinera ſomniamus? Monſtruoſa res eſt ſi per vnum foramen caput tranſire videmus, per aliud corpus. Pudeat ſub ſpinoſo capite membra fieri delicata.

¶ Circa alterum, quod eſt ſcripturarum per Chriſtum facta diſcipulis interpretatio, ſubditur:

Et incipiens à Moyſe & omnibus Prophetis interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant.

F Volens Chriſtus informare diſcipulos & oſtendere ea omnia quæ de ipſo contigerant non fortuitò, ſed diſpenſatione diuinæ prouidentiæ fuiſſe prædeſtinata, ſcripturas earum rerum prænuntians & oraculo Prophetarum adducens interpretatur. Et incipiens, inquit, à Moyſe, à quo ſcriptura legis habet exordium, interpretabatur ea quę de ipſo erant. Vnde alio loco ad Iudæos loquens, ait: Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi. De me enim ille ſcripſit. Verbi gratia:

Scriptura de Chriſto — *Ioan. 5.*

Lignum vitæ. Interpretabatur eis myſterium ligni vitæ in medio paradiſi typum fuiſſe ligni crucis in quo CHRISTVS operatus eſt ſalutem in medio terræ.

Eua de latere Adæ. Productionem Euæ de latere Adæ dormientis figuram fuiſſe productionis Eccleſiæ de Chriſto ſomno mortis in cruce ſopito.

Feneſtra arcæ. Feneſtram in dextro latere arcæ Noë qua genus humanum fuit ſaluatum, præfiguraſſe vulnus quo dextrum Chriſti latus in cruce lancea militis fuit apertum.

Sacrificiū Abrahæ. Myſterium ſacrificij Abrahæ, quando dimiſſo Iſaac aries fuit immolatus, typū extitiſſe immolationis CHRISTI ſuper lignum crucis, vbi humanitas eius mortem pertulit ſine vllo ſuæ detrimento diuinitatis.

Serpens æneus. Serpentem æneū ſanandis mortiferis ſerpentum morſibus in palo ſublimi eleuatum, Chriſti exaltationem in G cruce ſaluandis à peccati veneno fidelibus ſignificaſſe.

Agnus paſchalis. Agnum ſaluandis à ſeruitute Pharaonis filiis Iſrael, mandante Deo immolatum, manifeſtum fuiſſe mortis Chriſti (vtique agni qui tollit peccata mundi) typum.

Teſtimonia de Chriſto. Prophetarū etiā vaticinia quæ de ipſo erant diſcipulis admirantibus interpretabatur. Verbi gratia illud Moyſi. Pró-

ſi:Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris, ipſum ſicut me audietis: Omnis anima quæ non audierit verba Prophetæ illius peribit de populo ſuo. *Moyſes. Deut. 18.*

Rurſus Chriſtum in cruce pendentem & Iudaicæ gentis perfidiam prænuntians,ait:Erit vita tua pendens ante oculos tuos,& non credes vitæ tuæ,id eſt,Chriſto. *Deut. 28.*

Item ea quæ Propheta Dauid de Chriſti paſſione euangelizaſſe potius quàm prophetaſſe videtur adduxit:Foderunt manus meas & pedes meos.Conſyderauerunt & inſpexerunt me,diuiſerunt ſibi veſtimenta mea,& ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.Et rurſum:Et in ſiti mea, inquit,potauerunt me aceto.Et aput Eſaiam:Ipſe vulneratus eſt propter delicta noſtra,attritus eſt propter ſcelera noſtra. Sicut ouis ad occiſionem ducetur.Et illud: Oblatus eſt,quia ipſe voluit. Et rurſum, Propter ſcelus populi mei percuſſi eum. *Dauid. Eſaias. Eſa. 53.*

¡Vnde apud Danielem : Poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus,& non erit eius populus qui eum negaturus eſt.Quod quia Iudæi fecerunt,clamantes:Tolle,tolle,crucifige eum. Non habemus regem niſi Cæſarem,exinde nequaquam vltra ipſius populus ſunt. *Dan. 9.*

Item apud Ieremiam:Spiritus oris noſtri Chriſtus dominus captus eſt in peccatis noſtris,cui diximus: In vmbra tua viuemus in gentibus. Hæc igitur & his ſimilia Chriſto diſcipulis per viam familiariter interpretante quis poſſet verbis conſequi quanta illi adficiebantur dulcedine,quanta vi amoris CHRISTI incendebantur. Admiratione ſtupebant quiſnam eſſet ille peregrinus qui tantæ ſapientiæ verbis magiſtrum quem lugebant peremptum non ſolum æquare, ſed & ſuperare videbatur. Sed (vt dictum eſt) oculi eorum tenebantur ne eum agnoſcerent,alioqui ſic loquentem audientes dicturi fuiſſent:Hic ipſe eſt Chriſtus.Ergo non ſolùm oculi eorum tenebantur ne ipſum cognoſcerent per aſpectum, ſed etiam eorum aures non minus impediebantur ne hunc agnoſcerent per auditum, cuius voci & verbis audiendis fuiſſent adſueti. H *Ieremias. Thren. 4.*

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Et appropinquauerunt caſtello quò ibant, & ipſe ſe finxit longius ire.

Hic ponitur Chriſti ad hoſpitium per gratulantes inuitatio.Vbi duo notãtur. Vnũ eſt,inſtruendi gratia Chriſti

diſpenſatio. Alterum eſt Chriſti ad hoſpitium per diſcipulos coactio, ibi: Et coegerunt.

Circa primum dicitur: Et appropinquauerunt caſtello quo ibant. Chriſti ſermonibus ſupra quàm credi poteſt delectati non modo nullum viæ tædium aut laborem ſenſerunt, ſed etiam citius quàm optarent ad itineris ſui metam peruenerunt. Et ipſe diſpenſatione ſapientiæ ſuæ finxit ſe longius ire, id eſt, prætendit habitum longius abeuntis. Vbi eſt notandum (vt dicit Auguſtinus) non omne quod fingimus mendacium eſſe. Sed quando id fingimus quod nihil ſignificat, vtique mentimur. Quū autem fictio noſtra refertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Alioqui omnia quę à ſapientibus & ſanctis viris, vel etiam ab ipſo Domino figuratè dicta ſunt mendacia deputabuntur, quia ſecundum vſitatum intellectum non conſiſtit veritas in talibus dictis. Sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta ſine mendacio ad aliquam rem ſignificandam.

Nō ſomnis fictio mendax.

I Itaque vt cum diſcipuli ſupplices ad hoſpitium inuitarent, finxit ſe velle longius ire. Voluit autem inuitari, vt eiuſdem inuitationis merito diſcipuli forent non indigni qui Dominum cognoſcerent. Simile aliquid apud Marcum habes: Nam videns diſcipulos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis) circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans ſupra mare, & volebat præterire eos, videlicet diſpenſatione ſuæ ſapientiæ, nempè vt conturbati, ſed continuo liberandi plus ſuæ liberationis ſtuperent miraculum, & creptori ſuo maiores referrent gratias.

Cur Chriſtus voluit inuitari.

Mar. 6.

Gregor.

Itaque Dominus fingens ſe longius ire, nihil ipſe qui eſt ſimplex veritas per duplicitatem fecit, ſed talem ſe exhibuit diſcipulis in corpore, qualis apud illos erat in mente. Et quia adhuc in eorum cordibus peregrinus erat à fide, ire ſe longius finxit. Probandi autem erant, ſi hi qui eum & ſi necdum vt Deum diligerent, ſaltem vt peregrinum amare potuiſſent. Sed quia eſſe extranei à charitate non poterant hi cum quibus veritas gradiebatur, eum ad hoſpitium quaſi peregrinum vocant.

¶ Circa ſecundum, quod eſt Chriſti ad hoſpitium per ſupplices coactio, ſubditur:

Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiſcum, quoniam adueſperaſcit:

raſcit,& inclinata eſt iam dies. Et intrauit cum illis.

Coegerunt, inquit, illum videlicet retinendo manibus, & ſupplicando verbis. Mane, inquiunt, nobiſcum: quin & rationem allegant, dicentes: Quoniam adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies, ſcilicet ad occaſum. Ex hoc exemplo colligitur quia peregrini ad hoſpitium non ſolum inuitandi ſunt, ſed etiam trahendi. Hinc enim per Paulum dicitur: Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hoſpitalitatem nolite obliuiſci. Per hanc enim quidam placuerunt, angelis hoſpitio receptis. Hinc Petrus ait: Hoſpitales inuicem ſine murmuratione. Hinc ipſa veritas dicit: Hoſpes fui, & collegiſtis me. Exemplum refert Gregorius, dicens: *Gregor.* *Heb. 13.* *1. Pet. 4.* *Mat. 25.*

Quidam paterfamiliàs cum tota domo ſua magno hoſpitalitatis ſtudio ſeruiebat. Quúmque quotidie ad menſam ſuam peregrinos ſuſciperet, quodam die peregrinus quidam inter alios aduenerat, ad menſam ductus eſt. Dúmque paterfamiliàs ex humilitatis conſuetudine aquam vellet in eius manibus fundere, conuerſus vrceum accepit, ſed repentè eum in cuius manibus aquam fundere volebat non inuenit. Quúmque factum hoc ſecum ipſe miraretur, eadem nocte ei Dominus per viſionem dixit: Cæteris diebus me in membris meis, heſterno autem die me in memetipſo ſuſcepiſti. Ecce in iudicium veniens, dicet: Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.

Cæterum, quoniam & dies huius noſtræ mortalis vitæ ad mortem feſtinans vergit in veſperam, aſſiduis & nobis Dominus exorãdus eſt precibus, vt & ipſi dicamus: Mane nobiſcum, Domine, quoniam adueſperaſcit. Quin & mundus iſte in maligno poſitus errorum tenebris & vanitatibus, quaſi in æternam vergens noctem, quodammodo adueſperaſcit, & quaſi diurni ſolis feruor tepeſcit, quandoquidem (vt cernere eſt) abundat iniquitas, & refrigeſcit charitas multorum. K *Vita noſtra vt ad veſperaſcit.*

Et intrauit, inquit, cum illis, nempe vt exorabilis & benignus.

Proinde horum exemplo diſcipulorum fidelis quiſque propinqua ſibi morte, & ipſe Chriſtum ſuppliciter deprecetur, & dicat: Mane nobiſcum, Domine, quoniam adueſperaſcit. Inuitet ad ſe Chriſtum, ſuſcipiat eum in domũ ſuam, in hoſpitium cordis ſui, cõplectatur eum quaſi qui- *Chriſtus vt tenendus.*

Cant. 3. buſdam fidei ſuæ brachiis,ac ſi dicat: Tenui eum,nec di-
Gen. 3. mittam.Dicat ei:Non dimittam te niſi benedixeris mihi. Sic enim ipſe vult teneri,ſic ſe præcepit exorari. Ipſe eſt lignum vitæ his qui apprehenderint eum, & qui tenuerit
Luc. 19. eum beatus.ita vt & de illo dici poſſit:Hodie huic domui ſalus facta eſt.

¶Circa tertium principale dicitur:

Et factum eſt dum recumberet cum eis,accepit panem,& benedixit ac fregit,& porrigebat illis.Et aperti ſunt oculi eorum,& cognouerunt eum.

L Hic ponitur CHRISTI tandem cogniti repentina diſparitio. Vbi tria ſunt notanda. Primum eſt, In fractione panis CHRISTI recognitio. Secundum eſt, Chriſti recogniti repentina diſparitio,ibi: Et ipſe euanuit. Tertium eſt,Læta nuntiantium feſtina regreſſio,ibi: Et ſurgentes eadem hora.

Circa primum dicitur: Et factum eſt dum recumberet cum eis.Ergo ad eorum inuitationem & coactionem benignè cum eis hoſpitium intrat. Illi menſam alacres ponunt,& cibos offerunt,cupientes eum corporali cibo reficere , à quo iam fuerant ipſi ſpirituali cibo refecti . Ipſe autem (vt ſibi moris erat) accepit panem & benedixit ac fregit,& porrigebat illis,tanquam diſpenſator & maior in
Chriſti cõſuetudo. menſa. Conſueuerat enim ſuis miniſtrare diſcipulis,ſicut in Euangelio loquitur,dicens:Ego in medio veſtrum ſum
Luc. 22. ſicut qui miniſtrat.

Legitur panem in manibus accepiſſe, benedixiſſe, fregiſſe,& diſtribuiſſe.Primum in quinque panum multiplicatione.Secundum in ſeptem panum diſtributione. Tertiò in ſui corporis conſecratione. Quartò , præſenti loco in diſcipulorum illuminatione.

Chryſoſt. Et aperti ſunt,inquit,oculi eorum,quod non de oculis
De cõſen. Euang. carnis accipiendum eſt,ſed ſenſu mentali.Vnde Auguſtinus:Neque enim clauſis oculis ambulabant,ſed inerat aliquid quo non ſinerentur agnoſcere quod videbãt,quod ſcilicet & caligo & aliquis humor efficere ſolet.Non quia Dominus nõ poterat transformare carnem ſuam,vt alia reuera eſſet effigies quàm ſolebãt intueri. quãdoquidem & ante paſſionem ſuam transformatus eſt in monte , vt facies eius clareſceret ſicut ſol. Sed non ita nunc factum eſt.

eſt. Non enim incongruẽter accipimus hoc impedimentum in oculis eorũ à ſathana fuiſſe, ne agnoſceretur Ieſus. Sed tantũ à Chriſto (propter eorũ fidem ambiguam) facta eſt permiſſio vſque ad ſacramentũ panis, vt vnitate corporis eius participata remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt CHRISTVS poſſet agnoſci. Cõſentit Theophylactus, dicens: Innuit quòd ſumentibus ſacrũ panem aperiuntur oculi vt eum agnoſcerent. Magnam enim & ineffabilem vim habet Domini caro.

At verò inter hæc illud prætereundum non eſt, quia diſcipuli iſti Deum quem in ſacræ ſcripturæ expoſitione non cognouerãt, in panis fractione cognoſcunt. Audiendo ergo præcepta Dei illuminati non ſunt, faciendo, illuminati ſunt, quia ſcriptum eſt: Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. Quiſquis igitur audita vult intelligere, feſtinat ea quæ intelligere potuit opere implere. Ecce Dominus nõ eſt cognitus dũ loqueretur, & dignatus eſt cognoſci dum paſcitur. *M Gregor. Operando bona illuminamur. Rom. 2.*

Sanè hoſpitalitatis officio ad Dei cognitionem peruenire poſſe homines intimauit, vt quum longius ipſe ab hominibus abſceſſerit ſuper omnes cœlos, cũ eis tamen ſit qui hæc exhibent ſeruis eius. Tenet ergo Chriſtum ne longius ab eo eat, quiſquis catechizatur verbo, qui in omnibus bonis ei qui ſe catechizat, communicat. Et iſti quidem catechizati erant verbo, quum eis Dominus exponeret ſcripturas. Et quia hoſpitalitatem ſectati ſunt, eum quem in ipſa expoſitione ſcripturarum non cognouerunt, in panis fractione cognoſcunt. *Auguſt. de quæſt. Euang.*

Porrò moraliter nõ modò verba hæc, ſed & verborum iſtorum ordo notãdus eſt: Accepit panem, benedixit, fregit, & porrigebat diſcipulis. Hoc exẽplum Chriſti fidelis prædicator ſtudeat imitari. Panis enim eſt verbum Dei. Primum igitur panem hunc ipſe prædicator accipiat tam addiſcendo, quàm faciendo, iuxta illud Sapientis: Antequam loquaris diſce. Secũdo oret, & orare faciat, vt prædicatio ſua in iis qui audiunt efficaciter operetur, & vt ei ſermo detur in apertione oris. Tertiò, frangat, id eſt, minutim exponat, ita vt etiam paruuli, id eſt, rudes & ſimplices poſſint intelligere, ad imitationem illius, qui ait: Tanquam paruulis in Chriſto lac potum dedi vobis non eſcam. Alioqui, illud plangentis etiamnum verificabitur: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. *Hinc diſce prædicator. Eccleſ. 18. Col. 4. 1. Cor. 3. Thren. 4.*

Quartò,poſt præmiſſa verbi cæleſtis panem porrigat piis auditoribus tanquam eſurientibus, prædicando. Si iam hoc ſchemate Dei verbum(vtique panis animæ)fidelibus prædicando porrigeretur,forſan etiam eorum oculi quibus Chriſtum cognoſcerent aperirentur.

¶Circa ſecundum, quod eſt, Chriſti recogniti repentina diſparitio,ſubditur:

Et ipſe euanuit ex oculis eorum.Et dixerunt ad inuicem:Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via,& aperiret nobis ſcripturas?

N Quærat aliquis & dicat:Quare Chriſtus iam diſcipulis iſtis cognitus,mox ab eorũ aſpectu euanuit,quos vtpote amicos, ipſum & amantes & deſiderantes,ſua corporali præſentia conueniebat conſolari? Sed ita fieri oportebat vt diſpareret. Primum,vt animos eorũ ſui deſiderio amplius incéderet. Rurſus,ne ſua præſentia erroris occaſionem diſcipulis adferret, & putarẽt eum etiam poſt reſurrectionem à mortuis tale corpus habere quale prius habuerat.Denique,ſubtrahitur eorũ oculis ſpecies infirmitatis, vt mentibus incipiat apparere gloria reſurrectionis. Quin etiam mores inſtructurus,poſtquam benedictum à ſe & fractum panem illis porrexerat euanuit, vt tu quum benefeceris laudes hominum non requiras. Vnde ipſe in Euangelio præmonet,dicens: Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.

Cur Chriſtus cognitus mox diſparuit.

Matth. 6.

Et dixerunt ad inuicem, vtique nimia rei admiratione ſtupentes & arguentes ſemetipſos, quia eum quem tantopere deſiderauerant, nec in comitatu viæ,nec in verbis, nec in menſa prius cognouiſſent.

Diſcipuli vt adfecti.

Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis? ac ſi dicant: Quare aſpectum eius non cognouimus,cur in verbis ſuis nõ aduertimus ipſum eſſe de quo per viam loquebamur? Quare eũ non apprehẽdimus & tenuimus quem deſiderabimus? præſertim quũ totum cor noſtrum ipſius amor incenderet,& ex parte videretur nobis quòd eſſet ipſe,dũ loqueretur in via adeò familiariter,dulciter,amicabiliter, ſublimiter,& ſapienter,& aperiret nobis ſcripturas?

Accendebant ſanè prolati à Saluatore ſermones ardore mirabili atque ineffabili mentes auditorum, ſicut ipſe

per Ieremiam perhibet,dicens: Nunquid non verba mea ſunt quaſi ignis,& quaſi malleus conterens petras?Ignem inquit,veni mittere in terram, & quid volo niſi vt ardeat? Ignem quippe Dominus in terram miſit, quum adflatu ſpiritus ſancti cor carnalium incendit.Et terra ardet,quum cor carnalium in ſuis prius voluptatibus frigidum relinquit concupiſcentias præſentis ſeculi, & incenditur ad amorem Dei. Vnde Gregorius.

O *Virtus verborũ Chriſti.* *Luc.12.*

Ex audito quippe ſermone inardeſcit animus, torporis frigus recedit,fit mens ſuperno deſiderio anxia,audire libet pręcepta cœleſtia, & quot mandatis inſtruitur, quaſi tot facibus inflammatur.Hinc per Pſalmiſtã de verbi cœleſtis efficacia dicitur:Emittet verbum ſuum & liquefaciet ea,nimirum torpentia atq; gelida corda. Vnde rurſus per eundem de quodam dicitur: Eloquium Domini inflammauit eum.Et iterum:Ignitum eloquium tuum vehementer. Hoc igne nos CHRISTE IESV ſemper accende, vt & ipſi de te cor ardens habeamus in via,vt hoc tuo igne inter ignes & concupiſcentias huius ſeculi qui zabuli flatibus excitantur, muniti quaſi inter Babylonici fornacis incendia Deo præſente nobiſcum, illæſi,hymnum laudis Deo iugiter & ipſi decantemus.

Precatio.

Dicunt ergo:Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis? Siquidem,vt dicit Theophylactus,Chriſto diſſerente ſcripturas,percellabatur intrinſecus cor eorum,quòd ille qui diſſerebat Dominus eſſet.Verba enim Chriſti intrabant per aures vſque in cor eorum, & innuebant quòd ipſe qui linquebatur eſſet Chriſtus,& licet arderent deſiderio,non tamen interrogare eum audebant aut tangere.

¶Circa tertium,quod eſt,læta nuntiantium feſtina regreſſio,ſubditur:

Et ſurgentes eadem hora regreßi ſunt in Hieruſalem,& inuenerunt congregatos vndecim,& eos qui cum ipſis erant,dicentes quòd reſurrexit Dominus verè,& apparuit Simoni.

Surrexerunt quidẽ eadem hora,peruenerunt autẽ poſt plures horas ſicut oportebat ſexaginta ſtadia tranſeuntes. Non ergo iam ſpiritualiter & ineffabiliter alloquio Chriſti refectis corporalis cœna cura fuit, nec tardat eos vel imminens veſpera,vel via lõga,vel ipſa propter quam venerant

P *Neglecta cœna feſtini redeũt.*

nerant in caſtellũ cauſa,quo minus ſine mora lęta fratribus nuntiaturi in Hieruſalem reuerterẽtur,quaſi & ipſi illud dicerent:Hæc dies boni nuntij eſt,ſi tacuerimus & noluerimus nuntiare vſque manè,ſceleris arguemur.

4.Reg.7.

Et inuenerunt congregatos vndecim Apoſtolos in cœnaculo,vbi cum illis ante mortem ſuam CHRISTVS cœnauerat,& eos qui cum ipſis erant,alios ſcilicet viros fideles diſcipulos Domini & mulieres ſanctas,inter quas vero ſimile eſt etiam ipſam Chriſti matrem adfuiſſe,dicentes, nimirum cum ingenti gaudio,quòd ſurrexit Dominus verè,non fictè,non fantaſticè, non tantum apparenter, ſed verè,eodem in corpore quo fuerat crucifixus, ipſa eadem quam morte poſuerat anima reſumpta.

Beda. *Virorum primus Petrus videt.* *1.Cor.15.*

Et apparuit, inquiunt, Simoni. Omnium ergo virorum primo Dominus apparuiſſe intelligitur Petro,ex his duntaxat omnibus quos Euangeliſtæ quatuor & Paulus Apoſtolus commemorant.Vnde ad Corinthios loquitur, dicens de Domino:Sepultus eſt,& reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas,& quia apparuit Cephæ,& poſtea vndecim.Primum ergo illi apparuit, qui primus ipſum eſſe Chriſtum filium Dei viui fuerat ante confeſſus.Sed & primò ei apparuit, ne propter negationis culpam deſperaret,non vltrà crediturus diſcipulum Chriſti ſe eſſe quem ipſe negaſſet.

Ergo quòd Dominus Petro apparuit,vel huius loci authoritate probatur:de modo autẽ huius apparitionis aut loco,nihil habetur.Veriſimiliter tamen crediturChriſtum ei apparuiſſe poſtquam à mulieribus audiuit Dominum reſurrexiſſe & viuere,& cucurrit ad monumentum,vt Lucas teſtatur.

Cur nõ ſimul omnibus apparet.

Cæterum (vt dicit Chryſoſtomus) nõ ſimul omnibus ſe manifeſtauit CHRISTVS, vt ſereret fidei ſemina. Nam qui primò viderat,& certus erat, aliis referebat. Deinde ſermo prodiens, præparabat animum auditoris viſioni.Et ideò primum digniori omnibus Petro apparuit.Poſt Petrum verò aliis apparuit, quandoque paucioribus quandoque pluribus, quòd hi duo diſcipuli confitentur. Sequitur enim:

Et ipſi narrabant quæ geſta erant in via, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis.

Q Apoſtolis cum ingenti gaudio adſerẽtibus quia ſurrexit Dominus verè,& apparuit Simoni,viciſſim illis hi duo diſcipuli

ſcipuli narrauerunt Chriſti apparitionem ſibi factã in via, quia videlicet loquentibus ipſis de his omnibus quæ acciderant, ipſe Ieſus adpropinquans iuerat cum illis triſtitiæ ipſorum cauſam interrogans, & quemadmodum ipſis cauſam hanc referentibus, arguerat ſtultitiam & tarditatem cordis eorum, ad credendum ea quæ de Chriſto per Prophetas olim fuerant prænuntiata, & ſcripturas legis & Prophetarum quæ de ipſo erant, illis fuerat interpretatus, & quomodo adpropinquantibus caſtello quò ibant, ipſe finxit ſe longius ire, & ipſi cum multis precibus inuitantes coegerant ſecum manere, & quemadmodum panem accepit, benedixit, fregit & ipſis porrexit, & quomodo tandem cognouerunt eum in fractione panis. Vbi Beda: *Narratio rei geſtæ.*

Certi, inquit, myſterij cauſa factum eſt vt eum diſcipuli nonniſi in fractione panis cognoſcerent, videlicet, ne quiſquam ſe Chriſtum agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt. i. Eccleſiæ, cuius vnitatem in ſacramento panis commendat Apoſtolus, dicens: Vnus panis & vnum corpus multi ſumus. *Cur niſi in fractione panis non cognoſcitur.* *1. Cor. 10*

FERIA TERTIA PASCHAE.

D*VM hæc loquuntur, ſtetit* IESVS *in medio eorũ. Luc. 24.* Præſens ſancti euangelij lectio refert Chriſtum à morte iam rediuiuum, circa diſcipulos tria feciſſe. Nam primo de ſe loquentibus præſentiam ſuam exhibuit. Secundo, reſurrectionis ſuæ argumenta dubitantibus ingeſſit, ibi: Et dixit eis: Pax vobis. Tertio, ſcripturarum intelligentiam ignorantibus aperuit, ibi: Tunc aperuit.

Circa primum tria notantur. Primum eſt miranda Chriſti ad incluſos ingreſſio. Secundum eſt, diſcipulis pauentibus pacis adnuntiatio, ibi: Et dicit: Pax vobis. Tertium eſt, pauentium error & conturbatio, ibi: Conturbati verò.

Circa primum dicitur: Dum hæc autem loquuntur. Præmiſerat Euangeliſta, quemadmodũ duo ex diſcipulis Domini quibus ipſe apparuerat in via, regreſſi à caſtello Emmaus, inuenerunt congregatos vndecim (nempe Apoſtolos) & eos qui cum ipſis erant, dicentes, ꝙ ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Dum ergo de huiuſmodi loquerẽtur venit Ieſus, & ſtetit in medio eorũ. Dixerat enim *A* *Apparitionis huius tempus.*

Mat. 18. vbicunq; duo vel tres forent congregati in nomine ſuo,ſe
Ioan. 20. illis interfuturũ.Et eſt notandũ ꝙ hanc Domini apparitionem intelligitur & Ioannes commemorare, dicens: Quũ eſſet ſerò die illo vna ſabbatorũ,& fores eſſent clauſæ vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum,venit Ieſus & ſtetit in medio,& dixit eis: Pax vobis.

Difficultas ſoluitur. Quòd autem dicit Ioannes non cum illis tunc fuiſſe Apoſtolum Thomam,quum ſecũdum hunc Euãgeliſtam illi duo iam memorati diſcipuli regreſſi Hieruſalem inuenerunt congregatos vndecim,proculdubio intelligendum eſt, quòd inde Thomas exierit antequam eis Dominus hæc loquentibus appareret.

Beda. *Reſurrectio Chriſti paulatim aperitur.* Itaq; gloriam ſuæ reſurrectionis Dominus & redemptor noſter paulatim diſcipulis per incrementum temporis oſtendit,quia nimirum tanta erat virtus miraculi, vt hanc repentè totam capere fragilia mortalium pectora nõ poſſent.Conſulens igitur ipſe imbecillitati quærentiũ:primo venientibus ad monumentũ fœminis ſuo amore feruentibus,& viris,reuolutum lapidem,& ablato ſuo corpore linteamina quibus inuolutum fuerat,ſola poſita per angelos monſtrauit.Deinde curioſius quærentibus fœminis,& de eo quod inuenerant mente conſternatis, angelorum viſionem oſtẽdit,qui illum reſurrexiſſe certa manifeſtatione patefacerent,ac ſic præcurrente fama patratæ reſurrectionis,tandem ipſe apparens, quanta potentia mortem quam ad horam guſtauerat deuiciſſet,aperuit.

B

Chriſtus prima die quinquies viſus. Et quidẽ quantum ex Euangelicę ſerie lectionis inuenimus,quinquies ipſa qua reſurrexit die, viſus eſt hominibꝰ. Primò,Marię Magdalene ad monumentũ,quãdo ei deſideranti pedes eius amplecti dictum eſt:Noli me tangere, nondũ enim aſcẽdi ad patrem meũ.Deinde duabus à mo-
Ioan. 20. numẽto currentibus nũtiare diſcipulis,quę ab angelis de peracta eius reſurrectione didicerãt,de quibus ſcriptũ eſt,
Mat. 28. quia acceſſerũt,& tenuerũt pedes eius,& adorauerũt eũ.
Apparuit enim ipſo die duobus (vt iam dictũ eſt) diſci-
Luc. 24. pulis euntibus in caſtellum Emmaus,qui eũ ad hoſpitium vocantes in panis fractione cognouerunt.Apparuit & Petro,quod & ſi Euangeliſta quando vel vbi factum ſit minimè deſignauerit,tamen quia factum ſit Lucas non tacet. Ac deinde ſubiungit quintam eius apparitionem quę præſenti lectione eſt comprehenſa.Vbi de ſe loquentibus ſeſe præſentem manifeſtare dignatus eſt.

Ad

Ad confirmandam nanq; fidei noſtræ veritatem, quod ſemper agit præſentia ſuæ diuinæ pietatis, aliquãdo etiam præſentia voluit corporalis oſtẽdere viſionis. Nam & de nobis quamuis procul infra pedes Apoſtolorũ iacentibus, hoc ipſum eius miſericordia fieri confidere debemus, ipſum videlicet eſſe in medio noſtri, quotieſcunque cõuenientes in nomine illius congregamur. Nomen quippe illius eſt Ieſus, id eſt, Saluator. Et quũ de acquiſitione perpetuæ ſalutis loquuturi cõuenimus, conſtat ꝙ in nomine Ieſu congregamur. Nec dubitare fas eſt de his quæ ipſe amat cõferẽtibus eũ nobis eſſe pſentẽ, & vtiq; tãto verius, quãto ea quæ ore proferimus pſectiori corde retinemus. *Beda.* *Christum adeſſe ſuis*

¶ Circa ſecundum, quod eſt diſcipulis pauentibus pacis aduuntiatio, ſubditur:

Et dicit: Pax vobis.

Vbi notaudum, quia Dominus in medio diſcipulorum ſtans, ſolito pacis affatu eorũ turbinem ſedat, oſtendẽs ꝙ ipſe idem eſt magiſter eorũ qui hoc verbo gaudebat, quo etiam eos muniuit quũ eos ad prædicãdum miſit. Itaque apparẽs Saluator diſcipulis, pacis eis ſtatim gaudia mandat: idipſum iam immortalis iterans, quod ad paſſionem mortis iturus quaſi pignus eis ſpeciale ſalutis ac vitæ cõmendauerat, dicens: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Cuius gratiam muneris eo quoq; nato viſi mox paſtoribus angeli prædicabãt laudantes Deum, & dicẽtes: Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Quia nimirum tota redemptoris noſtri in carne diſpenſatio, mundi eſt reconciliatio. Ad hoc quippe incarnatus, ad hoc paſſus, ad hoc reſuſcitatus eſt à mortuis, vt nos qui peccando in iram Dei incidimus, ipſe reconciliando ad Dei pacem reduceret. Vnde & rectè à Propheta pater futuri ſeculi, princeps pacis nominatur. *Beda.* *Ioan. 14.* C *Vt pacem Chriſtus nunciat.* *Luc. 2.* *Eſa. 9.*

Facta eſt autem per ipſum pax Dei ad hominem. Vnde Apoſtolus de eo ſcribens his qui ex gentibus crediderãt, ait: Et veniens euangelizauit pacem vobis qui longè fuiſtis, & pacem his qui prope, quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in vno ſpiritu ad patrem. Et rurſum alibi: Iuſtificati igitur ex fide pacem habeamus ad Deum. Sed non eſt pax impiis, dicit Dominus. Verum pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. Facta eſt etiã per ipſum pax hominis ad hominem, nẽpe Iudæi ad gentilem & econuerſo, ſublato quod interſtabat pacis impe- D *Pax cum Deo.* *Epheſ. 2.* *Rom. 3.* *Eſa 48.* *Pax cum homine.*

impedimento,id eſt,lege & circunciſione à parte Iudæorum,& idololatria ex parte Gẽtium.Ad hanc pacem nos

Rom.12. hortatur Apoſtolus,dicens: Si fieri poteſt quod ex vobis eſt cum omnibus hominibus pacem habentes. Et bene

Mat.10. dicit: Si fieri poteſt, propter illam pacem,vtique pacem malam,de qua voce Saluatoris dicitur: Non veni pacem mittere,ſed gladium.Non enim fas eſt cum his qui oderunt Dominum pacis fœdera iũgere. Reprehenſus enim fuit in ſermone Domini rex Ioſaphat, alioqui bonus,di-

2. Paral. 19. cente ad eum viro Dei:Cum his qui oderunt Dominum amicitia iungeris,& idcirco iram quidem Domini mereberis.Quum autem dicit:Quod ex vobis eſt,ſimile eſt ei quod alibi dicit:Nemini dantes vllam offenſionem.

Vnde Gregorius Niſſenus:Pudeat ergo nos pacis munus deſerere, quam nobis hinc diſcedens Chriſtus reliquit.Pax,& res & nomen dulce,quam & Dei eſſe accepimus,iuxta illud: Pax Dei.& eius eſſe Deum iuxta illud: Deus pacis. ipſam eſſe Deũ,iuxta illud:Ipſe eſt pax noſtra.Pax bonũ commendatũ ab omnibus,obſeruatũ autem à paucis.Quæ autem eſt cauſa?Fortaſſis ambitio dominij,aut facultatum,aut liuor,aut contẽptus,aut aliquid huiuſmodi ex his quæ Dei ignaros videmus incurrere. Dei quippe pręcipua pax eſt quæ cõfœderat omnia,cuius nihil eſt adeò propriũ ſicut vnitas naturæ & pacificus ſtatus. Trãſſumitur verò ab angelis & diuinis poteſtatibus, quæ ad Deũ & adinuicem pacificè ſe habẽt. Diffunditur verò per totam creaturam,cuius eſt decor trãquillitas.In nobis autẽ manet ſecundũ animam quidẽ per inueſtigationẽ virtutũ & cõmunicationem.Secundũ corpus verò, in mẽbrorum & elementorum cõmenſuratione:quorum alterũ pulchritudo, alterum ſanitas appellatur. Hæc ille.

E Denique per Chriſtum facta eſt pax homini ad ſemet-

Pax cum ſemetipſo. ipſum,de qua per Pſalmiſtam dicitur: Loquetur Dominus pacem in plebem ſuam, & ſuper ſanctos ſuos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Vide Dominicam in albis.

Pax interior mala. Eſt proinde & pax quædam hominis ad ſeipſum mala, de qua per Pſalmiſtã dicitur: Zelaui ſuper iniquos pacem peccatorũ vidẽs,quia non eſt reſpectus morti eorũ,& firmamentũ in plaga eorũ(ſubaudis)non eſt.In labore hominũ nõ ſunt,& cætera quæ ſequũtur.Sequitur:Ideo tenuit eos ſuperbia,operti ſunt iniquitate & impietate ſua. Cogitauerũt & loquuti ſunt nequitiã,iniquitatem in ex-

celſo

celſo loquuti ſunt. Audiant qui eiuſmodi ſunt Dominum dicentem:Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi. Nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis (ſubaudis)ſuperuentura tibi mala. *Luc.19.*

Porrò quoad eam pacem quæ nobis à Deo & commendatur & præcipitur obſeruanda cum proximo, notandum eſt hanc turbari. Primò,propter ſcelerum licentiam & impunitatem.Nam ſicut eſt opus iuſtitiæ pax,ita & iniuſtitiæ opus diſcordia eſt.Porrò,quia non citò profertur contra impios ſententia, filij hominum abſque vllo timore perpetrant mala. *Pacis impedimēta. Eſa.32. Eccleſ.8.*

Secundò perit pax propter diuitiarum abundantiam, iuxta quod ſcriptum eſt:Facta eſt rixa inter paſtores gregum Abram & Loth. Vbi & dicitur:Non poterat eos capere terra,vt habitarent ſimul.Erat quippe ſubſtantia eorum multa,& nequibant habitare communiter. *Gen.13.*

Tertiò perit pax, & mutuis inimicitiis inter ſe decertant homines, quia bella ſalutaria non gerunt aduerſum dæmones & peccata. Compertum eſt,canes mutuis morſibus conrixantes,viſo lupo,propter communem hoſtem abigendum,mox inuicem placari. Ait quidam: Cum vitiis bellum,cum hominibus pacem habeto.

Quartò perit pax inter homines, quia Dei mandatis homines non acquieſcunt. Vnde per Prophetam dicitur: Quid eſt Iſrael,quòd in terra inimicorum es? Et ſubdit: Si in via dei ambulaſſes, habitaſſes vtique in pace ſuper terram.Nam (vt alio loco ſcriptum eſt) quum placuerint viæ hominis Deo, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.Et quis alius ad hæc pacis impedimenta,quàm inimicus pacis diabolus mortales ſolicitat? In Apocalypſi ſcriptum eſt:Quum aperuiſſet ſigillum ſecundum, exiuit equus rurſus: & qui ſedebat ſuper eum, datum eſt ei vt ſumeret pacem de terra, & inuicem ſe interficerent homines,& datus eſt ei gladius magnus. F *Baruc.3. Prou 16. Pacis aduerſarius diabolus. Apoc.6.*

Sed ad literam redeundo, pace denuntiata,quid ſubiungat attende. Sequitur enim:

Ego ſum,nolite timere.

Quaſi dicat, Ego ſum,qui ſum. Ego ſum Alpha & O, principium & finis. Ego ſum Dominus,& abſque me non eſt Saluator.Non ſuſpicemini,quòd alius ego ſum qui reſurrexi à mortuis,ab eo qui pependit in ligno crucis.Nolite ergo timere de eius præſentia, quem debetis amare. *Exod.3. Apoc.21 Eſa.43.*

Nam

1.Ioan.4. Nam timor non eſt in charitate,ſed perfecta charitas foras mittit timorem.

Sanè per hoc quod diſcipulis apparens & pacem nuntiat & ſecuros eſſe iubens tollit eis timorem,ſatis probat ſe non eſſe (quod quidam eorum ſuſpicabantur) ſpiritum malum, à quo prorſus vtrunque horum alienum eſt. Ipſius enim eſt & pacem perturbare, & pauentes amplius perterrere.

¶Circa tertium,quod eſt pauentium error & conturbatio,ſubditur:

Conturbati verò & conterriti,exiſtimabant ſe ſpiritum videre.

G Beda. *Manichæorũ error.* Quod hæretici Manichæi de CHRISTO ſuſpicantur & credunt, quòd non erat vera caro ſed ſpiritus erat,hæc prima cogitatio ſurrexit in cordibus Apoſtolorum.Et illi quidem Manichæi nunquam credunt IESVM fuiſſe homiem.Diſcipuli autem nouerãt eum verum fuiſſe hominem, cum quo tanto tempore fuerant conuerſati. Sed poſtea quàm mortuus eſt quod nouerant, quando crederent hoc potuiſſe reſuſcitari quod potuit mori? Apparuit ergo oculis eorum talis,qualem illum nouerant. Et non credentes tertio die potuiſſe veram carnem de ſepulchro reſurgere,putauerunt ſe ſpiritum videre. Agnoſcebant quidem Dominum eſſe qui apparuit, ſed putabant quia non in corporis eum ſed in ſpiritus ſui ſubſtantia viderent,id eſt,quia non corpus ſuum quod defunctũ & ſepultum nouerant, iam reſuſcitatum à morte conſpicerent, ſed ſpiritum potius,quem relicto corpore in manus patris commendauerat,præ oculis haberent. Simile aliquid apud Matthæum legitur,vbi ſcriptum eſt: Videntes eum diſcipuli ſuper mare ambulantem, turbati ſunt dicentes:Quia phantaſma eſt. Similis error iuuaſit illos, de quibus in Actibus ſcriptum eſt: Currens puella nuntiauit Petrum ſtare ante oſtium. At illi dixerunt ad illam:Inſanis. At illa magis adfirmabat ſic ſe habere. Illi autem dixerunt:Angelus eius eſt.

Cur ſpiritum eſſe putabant.

Mat. 14.

Act.12.

Credebant ſanè Petrus & Ioãnes & diſcipuli illi quibus apparuerat euntibus in Emmaus, verum alij nondum plenè credebant. Vnde Ambroſius:

Adducti virtutum exemplis credimus Petrũ & Ioannem non potuiſſe dubitare.Cur ergo Lucas inducit fuiſſe turbatos? Primo omnium,quia paucorum opinionem ſentẽtia maioris partis includit. Deinde,quia etſi Petrus

de re

de reſurrectione crediderat, turbari tamen potuit quòd ſe Dominus cum corpore veſtibulis obſeratis improuiſus infunderet.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et dixit eis: Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra?

H Hic deſcribit Euangeliſta quemadmodum ſuæ reſurrectionis argumenta Chriſtus diſcipulis oſtendit. Vbi tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, opinionis erroneæ in diſcipulis redargutio. Secundũ eſt, veritatis ſuæ carnis multiplex oſtẽſio, ibi: Videte manus meas & pedes. Tertiũeſt, eorum quæ prædixerat rememoratio, ibi: Et dixit ad eos.

Circa primum dicitur: Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra?

Quia per verbũ pacis non eſt ſedatus turbo in animo diſcipulorum, aliũdè indicat eis ſe filiũ Dei eſſe, qui mentis cognoſcebat arcana, nempe turbationem cordis eorũ & cogitationes. Et cogitationes, inquit, aſcendunt in corda veſtra. Quales vtique cogitationes, niſi falſæ, morbidæ, pernicioſæ? Perdidiſſet enim Chriſtus fructũ paſſionis, ſi non eſſet veritas reſurrectionis. Ac ſi bonus agricola diceret: Quod ibi plantaui, inueniam. Non ſpinas quas non plantaui. In cor veſtrum deſcendat fides, quia deſuper eſt. Cogitationes autẽ iſtæ non deſuper deſcenderunt, ſed in ipſo corde ſicut herba mala aſcenderunt. Hoc igitur euidentiſſimum fuit ſignum quòd non alius eſt qui videtur, ſed ille idem quem viderant in ligno mortuũ & poſitũ in ſepulchro, quem (ſicut nec ante mortem) non latebat aliquid eorum quæ erant in homine. *Theoph.* *Beda.* *Cyril.*

Et bene ait: Et cogitationes aſcendunt in corda veſtra. Nam cogitationes bonæ à Deo deſcendunt in corda noſtra, quomodo ſemen bonum deſuper in terram iacitur, iuxta illud: Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum. Porrò cogitationes erroneæ & falſæ, non deſuper iaciuntur, nec deſcendunt in cor, ſed à corde aſcendunt, velut herbæ malæ. Hinc ſaluator in Euangelio loquitur, dicens: De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæc ſunt quæ coinquinant hominem. *Cogitationum diuerſitas.* *Iac. 1.* *Mat. 15.*

¶ Circa ſecundum, quod eſt veritatis ſuæ carnis multiplex oſtenſio, ſequitur:

Videte

Videte manus meas & pedes,quia ego ipſe ſum.

I Inter cæteras Chriſtianæ fidei veritates maioris difficultatis ad credendum fuit veritas reſurrectionis ex mortuis, non modò apud Gentiles & mundi huius ſapientes philoſophos, verumetiam apud Apoſtolos & diſcipulos Chriſti. De Apoſtolis hoc patet in Euangelio. De philoſophis autem in Actibus Apoſtolorum legitur, quia quũ

Act. 17. Apoſtolus Paulus Athenis prædicans IESVM philoſophis,|& reſurrectionem ex mortuis annuntiaret, quem catenus toleranter audierant, iam deridebant, dicentes: Quid vult ſeminiuerbius hic dicere? Alij dixerunt: Nouorum dæmoniorum videtur adnuntiator eſſe, pro indubitato retinentes, quòd à priuatione non eſt regreſſus ad habitum. Verbi gratia: A cæcitate ad viſum, à morte ad vitam. Vnde Propheta de Chriſti paſſione & reſurre-

Reſurrectio mortuorum difficile credita.

Abac. 1. ctione loquens: Aſpicite, inquit, in Gentibus, & videte, & admiramini & obſtupeſcite, quia opus factum eſt in diebus veſtris, quod nemo credet quum narrabitur. Et vnde

Eſa. 53. rurſus per Eſaiam: Domine, quis credidit auditui noſtro? Propter hoc reſurrectionis ſuæ veritatem Chriſtus multis argumentis Apoſtolis ſuis voluit declarare. Videlicet,

Oſtendit ſe ipſum eſſe per viſum. Primò per viſum, quum dicit: Videte manus meas & pedes, quia ego ipſe ſum. Non ſine cauſſa manus ſuas & pedes potius quàm vultum, quem æquè nouerant, eos videre ac recognoſcere iubet, ſed vt viſis clauorum ſignis

Beda. quibus cruci fuerat adfixus, non ſolum corpus eſſe quod

Cur oſtendit manus & pedes. videbant, ſed vt ipſum domini ſui corpus eſſe quod crucifixum nouerant, intelligere poſſent. Vnde & Ioannes dominicæ apparitionis memoriam faciẽs, latus quoque ſuũ

Ioan. 20. quod à milite fuerat vulneratum, diſcipulis eum oſtendiſſe perhibet, vt quo plura notiſſimæ paſſionis, ac ſuſceptæ mortis indicia cognoſcerent, eò certiori patratæ iam reſurrectionis ac deuictæ mortis fide gauderent.

K Vbi admirandam eſt attendere filij Dei dignationem,

Chriſti dignatio magna. magnámque legis & gratiæ diſtantiam. Nam quum Moyſes Deo dilectus, & vſqueadeò dilectus vt ei diceret Deus: Teipſum noui ex nomine, inueniſti enim gratiam coram me: quum, inquam, eſſet in monte cum Domino fruens colloquio ſermonis Dei diebus quadraginta, & ſupplex rogaret & diceret: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam. Dixit illi Dominus: Non videbit me homo, & viuet.

Sed

Sed & arcam teſtamenti vetitum fuit non ſolum Leuitis,quinetiam ordinis non ſupremi ſacerdotibus ſine velamento contueri,ne morerentur,quomodo propter ipſius viſionem mortui ſunt viri ciuitatis Bethſames. *1. Reg. 6*

Saluator autem corpus ſuum iam glorificatum & immortale (quod vtique veri & perpetui fœderis Dei cum hominibus arca viua fuit) non modò videre non prohibuit,ſed etiam vt viderent diſcipulis præcepit,dicens: Videte manus meas & pedes meos,& in his clauorũ loca recognoſcite,quia ego ipſe ſum qui pepẽdi in ligno &iacui in ſepulchro.Hinc per Pſalmiſtam dicitur: Viderunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri.Et alibi per Prophetam dicitur:Parauit Dominus brachium ſanctum ſuum in oculis omnium gentium. *Eſa.52.*

Secundò,veritatem ſuæ reſurrectionis Chriſtus diſcipulis declarauit per tactum,dicens: *Declarat per tactũ.*

Palpate & videte,quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.

Itaque reſurrectionem ſuam certam & veram multis & variis documentis perſuadere dignatus eſt propter ædificandam fidem,& fugandam de corde perfidiam,omnémque dubitationem de ſua reſurrectione tollendam.Parum fuit oculis ſe videndum præbere , ſi non præberet etiam manibus cõtrectandum,quatenus gloriam reſurrectionis prædicaturi,modum quoque nobis reſuſcitati corporis noſtri qualis eſſet ſperandus,abſque omni ambiguitate monſtrare valerent. Dum enim palpanda diſcipulis oſſa carnémque præmonſtrat,apertè ſtatum veræ reſurrectionis, quæ in ſe facta & in nobis eſt futura,ſignificat. *L* *Beda.*

Nequaquam ergo in illa reſurrectionis gloria corpus noſtrum erit impalpabile , ventis aëréque ſubtilius,ſicut hæretici futurum eſſe delirauerunt:ſed ſubtile quidem erit per effectum ſpiritualis potentię,& palpabile per veritatem naturæ.

Cæterum,attendendũ eſt etiam hoc loco quanta ſit diſtãtia legis & gratiæ,& q̃ ſit amplectẽda benignitas dignationis Chriſti.Quum enim legis tempore nefarium eſſet paſſim aut temerè arcã teſtamenti cõtingere,vnde & Oza ſacerdos hãc cõtingẽs,mox in eodẽ loco percuſſus à dño mortuus eſt,tẽpore reuelatæ gratiæ Chriſtus verus Deus à morte iam rediuiuus,ſanctũ corpus ſuum (vtiq;, vt iam dictũ eſt,arcam vitę) non modò diſcipulorũ manibus tangi & *Diſtantia legis & gratiæ.* *2. Reg. 6.*

gi & contrectari permiſit, ſed etiam præcepit, oſtendens planè,quia potius amari vult quam timeri.

Vnde cùm magna fiducia beatus Ioannes apoſtolus auditores ſuos ad ſequenda fidei & veritatis quam didicerat

1.Ioan. 1. arcana prouocat:dicens:Quod fuit ab initio, quod audiuimus & videbimus oculis noſtris,quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ.

Et quum hoc dixiſſet,oſtendit eis manus & pedes.

Cyrill.

M Comprobans Dominus deuictam in ſe eſſe mortem &

Theop. humanam naturam iam in ipſo corruptionem exuiſſe,primò oſtendit eis manus & pedes & foramina clauorum. Ac ſi dicat:Vos me ſpiritum eſſe putatis,id eſt,phantaſma, ſicut interdum circa ſepulchra videri putantur.Sed ſcito-

Ambr. te quod ſpiritus illi neque carnem habent, neque oſſa. Ego autem carnem & oſſe habeo. Quod ideo dixit, vt ſpecimen nobis futuræ reſurrectionis oſtenderet. Nam quod palpatur,corpus eſt.In corpore autem reſurgemus. Sed illud corpus ſubtilius,hoc craſſius,vtpote adhuc terrenæ labis qualitate concretum. Non ergo per incorpoream naturam, ſed per reſurrectionis corporeæ qualitatem clauſa penetrauit,vt iam dictum eſt.

Oſtendit,inquit, eis manus & pedes. Nec ſolum manus & pedes,quibus indita clauorũ claruere veſtigia, ſed etiam latus quod lancea foratum fuerat oſtendit. Vt videlicet oſtenſa vulnerum ſuorum cicatrice,dubietatis atque infidelitatis eorum vulnus ſanaret. Quur autem in ſuo iam.immortali corpore Dominus paſſionis ſuæ ſigna ſeruauit,habes Dominica in albis.

Tertio, veritatem reſurrectionis ſuæ carnis oſtendere dignatus eſt per effectum comeſtionis.

Vnde ſubditur:

Adhuc illis non credentibus & mirantibus prægaudio,dixit:Habetis hic aliquid quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi & fauum mellis.Et quum manducaſſet coram eis,ſumens reliquias dedit eis.

Quia enim infirma adhuc diſcipulorum præcordia nouitatem

uitatem tantæ potētiæ capere nequeũt, magíſque mirari præ gaudio quod videbant quàm credere quod docebantur incipiunt,Dominus ne quid in eorum mente reſideret ambigui,ſumptis etiam epulis comedit coram eis,vt ſi viſibus oculorum,ſi ſuorum tactibus non crederent digitorum, vel alimentorum carnalium perceptione,carnem eſſe quæ apparebat cognoſcerent.

Comedit ſanè,non quidē quaſi poſt reſurrectionē cibo indigens,nec quaſi nos in reſurrectione quã expectamus cibis egere ſignificãs,ſed vt eo modo naturã corporis reſurgētis adſtrueret,ne illud nō corpus ſed ſpiritũ eſſe arbitrarentur,& ſibi non ſolide,ſed imaginaliter apparere. *Cur comedit.*

Nullus ergo putet vel Chriſti Domini noſtri corpus excitatũ à mortuis ſuſtētaculo eguiſſe ciborũ, vel noſtra poſt reſurrectionē corpora in vita & conuerſatione ſpirituali eſcis reficiēda carnalibus,vbi diuinæ contēplatio claritatis eſurire & ſitire,ſicut & bonorũ cęterorũ penuriam pati nullatenus ſinit.Vnde & ardētiſſimus vitæ illius amator de ſua certus deuotione Deo ſpe lætabũdus loquitur: Ego cũ iuſtitia apparebo cōſpectui tuo, ſatiabor dũ manifeſtabitur gloria tua.Et Philippus eodem feruens amore: Domine,inquit,oſtende nobis patrem,& ſufficit nobis. N *Poſt reſurrectionem nō eſſe opus eſca. Ioan. 14.*

Simpliciter itaq; & piè ſentiendum eſt, reſuſcitatum à morte,& immortale iam factũ corpus dominicũ, nullam quidē neceſſitatem,attamen facultatē habuiſſe veſcendi. Ideoq; vbi opportunitas probãdæ ſubſtãtiæ naturalis exigebat cibis eſſe refectũ, qui nimirum cibi nullũ ſanguini adiumentũ,vt mortaliũ corporibus ſolēt illi præbuerint, ſed quomodo in ignem miſſa aqua:ita mox comeſti,ſpirituali eius ſint virtute aſſumpti.Sed & noſtra poſt reſurrectionem corpora cœleſti gratia prædita credendum eſt ad quicquid voluerint agendũ eſſe potētia ad perueniēdum vbicũque voluerint eſſe prōptiſſima.Sed quia tunc nulla mãducandi neceſſitas vel vtilitas aliũdè poteſt incurrere, nullatenus immortale ſeculũ cibis mortalibus eſſe fruiturũ,vbi filiis reſurrectionis nō aliud eſca & potus,quàm vita & ſalus,gaudiũ,pax,& omnia bona,quàm illud nimirum ſit quod in Pſalmo canitur : Beati qui habitant in domo tua,Domine,in ſecula ſeculorum laudabunt te. *Quomodo Chriſtus comedit.* O

Sanè cōpertum eſt magos apparenter mortuos ſuſcitaſſe,id eſt, effeciſſe dæmonũ occulta virtute vt ambularent,loquerētur,alióſque motus corporales oſtenderent, *Comedere vita argumentum.*

ſerum vt comederent nunquam facere potuiſſe. Manducauit autem CHRISTVS ante paſſionem pro ſupplenda naturæ mortalis inopia, manducauit poſt reſurrectionem pro manifeſtãda potentia, nec tamen (vt iam dictum eſt) in ſubſtantiam veſcentis eſca tranſiuit, ſed virtute gloriæ corporis conſumpta eſt. Nam ſicut aliter cõſumit aquam terra ſitiens & ſolis radius calens & lucens, ita & acceptũ cibum mortale corpus indigẽs, & immortale corpus iam cibo non egens. Sequitur:

Beda

Chriſtus piſcis aſſus.

At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis. Quid ſignare credimus piſcem aſſum, niſi ipſum mediatorem Dei & hominum, hominem paſſum? Ipſe enim latere dignatus in aquis generis humani, capi voluit laqueo mortis noſtræ, & quaſi tribulatione aſſatus eſt tẽpore paſſionis ſuæ. Sed qui piſcis aſſus fieri dignatus eſt in paſſione, fauus mellis nobis extitit in reſurrectione. Vel certè qui in piſce aſſo figurari voluit tribulationem paſſionis ſuæ, in fauo mellis vtramque naturam exprimere voluit perſonæ ſuæ. Fauus quippe mellis in cera eſt, mel verò in cera, eſt diuinitas in humanitate.

Nosipſi vt piſcis aſſus.

Offeramus itaque & ipſi Chriſto pro nobis paſſo noſmetipſos carnalis vitæ mortificatione quaſi piſcem aſſum. Siquidem aquis Ægypti (id eſt, vanis mundi huius gaudiis) in ſanguinem verſis (id eſt, animarum ſaluti mortiferis) omnes piſces Ægypti mortui ſunt. Offeramus ei & fauum mellis, hoc eſt mel in cera (id eſt, piæ deuotionis dulcedinem) in opere bono.

Quid autem ſibi vult, quòd quum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis, nempe vt ipſi inde reficerentur, niſi quia & quæ ei offerimus dignanter acceptat, & qui à nobis refici non eget (quippe qui bonorum noſtrorũ non indiget) obſequia noſtra (tametſi debita) etiam longè ſuprà quàm meremur remunerans nobis, vt inde in æterna beatitudine reficiamur, clementer quodammodo redonat?

¶ Circa tertium, quod eſt eorum quæ antè diſcipulis prædixerat rememoratio, ſubditur:

Et dixit ad eos: Hæc ſunt verba quæ loquutus ſum ad vos, quum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.

Ad

Ad memoriam eis reuocat quemadmodum vniuerſa quæ de ipſo contigerant priuſquam euenirẽt non incertus prædixit. Quaſi dicat: Hæc quæ de me ſiue moriente ſiue reſurgente contigerũt,ſunt illa ipſa quæ vobis ante mortem meam nõ ſemel prædixi.Hæc ſunt verba,inquit, id eſt, res de quibus fuerunt verba quæ loqutus ſum ad vos,dicens:Ecce accendimus Ieroſolymam,& cõſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per Prophetas de filio hominis.Tradetur enim gẽtibus,& illudetur,& flagellabitur,& conſpuetur: & poſtquam flagellauerint, occident eum,& tertia die reſurget. P *Chriſti myſteria vt prænũciata.* *Luc.18.*

Quum adhuc,inquit, eſſem vobiſcum(ſubaudis)in carne mortali,in qua eſtis & vos.Tũc enim in eadem carne reſuſcitatus erat,ſed cum illis in eadem mortalitate non erat.Et cũ illis quidem poſtea quàm reſurrexit fuit quadraginta diebus (vt legitur) exhibitione corporalis præſentiæ,ſed non cũ illis fuit cõſortio fragilitatis humanæ.

Quoniam neceſſe eſt impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſi. Vnde licet cæca mente & malignanter, ſecundum legem tamen dixerant Pilato:Nos legem habemus,& ſecundum legem debet mori.Ideo autem ſecundum legem mortuus eſt,vt nouæ legis in ſuo ſanguine conderet teſtamentum. Vnde per Apoſtolum dicitur: Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta,æterna redemptione inuenta.Et ideo noui teſtamenti mediator eſt,morte intercedente. *Ioan. 19.* *Heb.9.*

Et Prophetis(inquit.) Nam(vt in Actibus beatus Petrus loquitur:) Deus qui prænuntiauit per os omnium Prophetarum pati Chriſtum ſuum,impleuit ſic. Et Pſalmis. Vbi paſſio eius & reſurrectio manifeſtiſſimè prædicatur,vt ipſe meritò poſſit dicere: Ego ſum Pſalmus eorum.Redde eis vicem Domine iuxta opera manuum ſuarum.Et alibi:Et in me pſallebant qui bibebant vinum. *Act.3.* *Thren. 3.*

Omnem itaq; magiſter veritatis tollit ſcrupulũ ſimulationis, vndique iura veritatis confirmat,videtur,palpatur,conueſcitur,ſermo exhortationis per ſingula præbetur.Tum ne ſolum eius teſtimoniũ minus ſufficere putaretur,vel ne in aliquo ſenſus humanos ludificaſſe videretur,miſit manus ad ſcripturas.Quaſi dicat:Quod videtis, ante prouiſum eſt:quod cernitis,ante prædictum eſt.Audi filia & vide.Audi prædicta.Vide completa. *Beda.*

¶Circa tertium principale dicitur:

Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas.

Q Hic oſtenditur, quemadmodum ſcripturarum intelligentiam diſcipulis reuelauit. Vbi tria notantur. Primum eſt, diſcipulorum intrinſecus illuminatio. Secundum eſt, diſcipulorum extrinſecus verbalis informatio, ibi: Et dixit eis. Tertium eſt, Euangelicæ gratiæ mandata prædicatio, ibi: Et prædicari in nomine eius.

Beda. Circa primum dicitur: Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Ne forſan enim ad intelligenda horum (nimirũ legis, Prophetarum, atque Pſalmorum) myſtica dicta tardi remanerēt, ſenſum quoque illis quo hæc intelligere poſſent aperuit. Quo facto, nihil vltra priſcæ dubietatis in eorum mente reſidere permiſit. Sanè quum eis ante paſſionem ſuam ea quæ ſibi erant ſuperuentura prædiceret (vti Lucas teſtatur) ipſi nihil horum intellexerunt. Quin & Ioannes ipſe ad monumentum veniens, quum corpus Ieſu non inueniſſet, ſublatum credidit, quo errore etiam cæterorum corda diſcipulorum perſtringebantur. Cuius erroris cauſam mox aſſignat, dicens: Nondum enim ſciebant ſcripturas. Aperuit eis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, ne quis præſumat per ſemetipſum ſe poſſe ſcripturas intelligere. Qui enim hoc præſumpſerunt, in errores lapſi, hæreſes condiderunt.

Apoſtoli quãdo ad huc ſcripturæ neſciebant. *Luc. 18.* *Contra præſumptuoſos.*

Porrò Dominus immortalem iam carnem ſuam diſcipulorum & manibus contrectandam & videndam oculis exhibendo, verum vtique ſe probat hominem, verum vt ſcripturas poſſint intelligere homines, eatenus ſine literis, intellectum eis aperiendo, Deum ſe eſſe manifeſtat. Quis enim hoc ſine mora poſſet efficere niſi Deus? Vnde ſcriptum eſt: Inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam. Vnde & per B. Ioannem dicitur: Filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero filio eius.

Diuinitatis Chriſti argumentum. *Iob. 32.* *1. Ioan. 5.*

Sanè inter Chriſtum doctorem, & docentes homines, hoc intereſt, quòd homo doctrinæ verba proferens exteriorem alterius mouet auditum, interius autem intellectum eius illuminare nõ poteſt. CHRISTVS verò & ingenium docile præbere, & ſine tēporis interuallo ſapientiæ lucem infundere nouit, vtique magiſter ſingularis & vnicus, & doctor ſine pari. Vnde & in Euangelio dicit: Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus.

Chriſtus vt docet. *Mat. 23.*

Circa

¶ Circa ſecundum,quod eſt,diſcipulorum extrinſecus per verba informatio,ſubditur in littera:

Et dixit eis: Quoniam ſic ſcriptum eſt,& ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis die tertia.

R

Ideo autem Chriſtum pati & reſurgere oportebat à mortuis,quia impoſſibile erat mundum ſaluari niſi Deus homo veniret,qui in hominis habitu apparens, & homines quæ eſſent diuina inſtrueret,& mortem vt homo ſuſcipiens diuina virtute reuiuiſceret,ſicque in ſe credentes, &ad contemptum ſubeundæ mortis accenderet, & certitudine ſperandæ reſurrectionis ac vitæ perpetuæ animaret. *Beda.* *Cur oportebat pati & reſurgere Chriſtum.*

Quo enim apertius exemplo poterant homines ad fidem participandæ gloriæ & promerendæ vitæ immortalis erigi,quàm quum ipſum Deum cognoſcerent humanitatis ac mortalitatis ſuæ factum fuiſſe participem?

Quo efficacius ordine ad toleranda pro ſalute aduerſa quæq; prouocarentur, quàm quum auctorem ſuum didiciſſent pro eorum ſalute innumera ab impiis genera probrorum,& ipſam mortis ſubiiſſe ſententiam.

Quia ratione congruentius ſpem reſurrectionis acciperent,quàm quum eius ſe ſacramentis ablutos & ſanctificatos, eius corpori adunatos meminiſſent, qui pro ipſis morte guſtata,citius exemplum reſurgendi à morte præberet? Oportebat itaq; pati Chriſtum & reſurgere à mortuis die tertia.

¶ Circa tertium,quod eſt,Euangelicæ gratiæ mandata in gentibus prædicatio,ſubditur:

Et prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum in omnes gentes.

S

Poſt commendatam ſui corporis veritatem, commendat eccleſiæ vnitatem, quæ nimirum per hoc eſt effecta, quia tam à Iudæis quàm à Gentibus illud receptum eſt. Vnus Deus,vna fides,vnum baptiſma.Non enim decebat amplius bipartitum eſſe genus humanum(cuius naturam iam Deus aſſumpſerat) in Iudæos & Gentiles. Et ideo vt omnes in vnum venirent,mandauit incipere ſermonem à Ieruſalem,& ad gentes terminari,mox ſubiungens: Incipientibus ab Ieroſolymis. *Eccleſiæ vnitas per quid.* *Ephe. 4.* *Theop.*

Beda. Et meritò ſic oportebat vt miniſtri ſermonis qui in nomine Chriſti crucifixi & reſuſcitati à mortuis pœnitentiam erant & remiſſionem peccatorum in omnes gentes prædicaturi ab Ieroſolymis inciperent, non ſolum quia credita ſunt illis eloquia Dei, & quia eorum eſt adoptio filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa, & quia eorum patres, ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula: verum etiam vt gentes quæ variis erant erroribus & facinoribus implicatæ hoc maximè diuinæ pietatis indicium ad ſpem venię prouocaret, quòd eis quoq; qui filium Dei crucifixerunt, non tantum veniam reatus à patre, ſed & vitæ æternæ gaudium viderent eſſe donatum.

Cur incipiendũ ab Ieroſolymis.

Rom. 9.

Chryſoſt. Inſuper ne diceret aliqui, ꝙ omiſſis notis, iuerunt Apoſtoli ſe oſtentaturi ad extraneos: ideo primum apud ipſos occiſores pandunt reſurrectionis ſigna in eadẽ ciuitate in qua prorupit temerarius auſus. Vbi enim crucifixores credere videntur, reſurrectio plurimum demonſtratur.

T Oportebat, inquit, prędicari in nomine eius pœnitentiã. Et attende tã Ioannis q̃ Chriſti prædicationẽ hoc vnum atq; idem exordium habuiſſe: Pœnitentiã agite, adpropinquabit enim regnum cœlorum. Erubeſcant ergo & confundantur hæretici pœnitentiam peccatorum irridentes. Et bene præmittit pœnitentiam peccatorum remiſſioni, dicente Chriſto in Euangelio: Dico vobis, quia niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimiliter peribitis. Non enim niſi pœnitentiam agentibus dimittuntur peccata.

Mar. 3 4.

Hæreticus hinc erubeſcat.

Luc. 13.

1. Ioan. 2. Et bene dicit, ꝙ in Chriſti nomine prædicari oportebat pœnitentiam & remiſſionẽ peccatorũ, quia ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nõ pro noſtris tantũ, ſed & pro totius mundi. Vnde & per beatum Petrũ in actibus Apoſtolorum dicitur: Huic omnes Prophetæ teſtimoniũ perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomẽ eius omnes qui credunt in eum. Nec eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri. Ipſe enim eſt agnus Dei omnium hominum delendis peccatis immolatus. Non enim per aliud quodcunq; ſacrificium in lege mandatum vnquam facta fuit aut fieri potuit remiſſio peccatorum niſi in ſanguine ipſius. Vnde & Apoſtolus Paulus in Actibus Apoſtolorum perhibet, dicens: Notum ſit vobis viri fratres, ꝙ per hunc (videlicet Chriſtum) vobis remiſſio peccatorum adnuntiatur, ab omnibus quibus

Nõ niſi per Chriſtũ remiſſio peccatorum.

Act. 10.

Act. 13.

non

non potuiſtis in lege Moſi iuſtificari. In hoc omnis qui credit, iuſtificatur.

Nec in vna tantum gente Iudæorum, vel in aliqua vna parte terrarum hæc oportebat prædicari, ſed per mundum vniuerſum in omnes gentes. Vnde per Eſaiam Pater ad Chriſtum filium ſuum loquitur, dicens: Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & feces Iſrael conuertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ. *Prædicandũ in oĩs gentes.* *Eſa. 49.*

FERIA QVARTA PASCHAE.

M*Aniſeſtauit ſe iterum* IESVS *ad mare Tiberiadis. Ioan. 21.*

Præſens ſancti Euangelij lectio tria comprehendit. Primum eſt, in mari Tiberiadis diſcipulorum piſcatio. Secundum eſt, in littore ſtantis Chriſti apparitio, ibi: Manifeſtauit autem ſic. Tertium eſt, diſcipulis in terra refectionis exhibitio, ibi: Vt ergo deſcenderunt.

Circa primum tria notantur. Primum eſt, apparitionis Chriſti locus. Secundum eſt, diſcipulorũ quibus apparuit actus, ibi: Manifeſtauit autẽ ſic. Tertium eſt, diſcipulorum piſcantium conatus inutilis, ibi: Et exierunt.

Circa primum dictum eſt: Manifeſtauit ſe iterum Ieſus. A
Simulatores & callidi irã Dei prouocãtes, ne quales ſint ipſi deprehendantur, latere potius volunt quàm manifeſtari, ſed non ſic hi qui faciunt veritatem. Veritas enim non quærit angulum. Vnde Saluator in Euangelio: Omnis, inquit, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucẽ, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo ſunt facta. Quoniam ergo Chriſti ex mortuis reſurrectio vera fuit & ſine vlla ſimulatione aut falſitate, nõ ſemel, ſed multoties, non vno in argumento, ſed in multis ſuis ſe diſcipulis manifeſtare dignatus eſt, non tamen aſſiduè cum illis viſibiliter conuerſando, ne putarent eum ad talem vitam qualem ante egerat reſurrexiſſe, ſed ad ſpiritualem & diuinam. Manifeſtauit autem ſe & locis vbi, & temporibus quando placuit diſcipulis apparere. Ipſi enim digni erant quibus ipſe appareret, nempe qui & amabant & deſidera- *Ioan. 3.* *Cur nõ aſſiduè cum diſcipulis.* *Quibus apparuit.* *Ioan. 14.*

bant, prædixerat enim: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. Porrò Iudæis ipſum odientibus non legitur poſt reſurrectionem ſuam apparuiſſe.

Chryſoſt. Et benedicitur quòd manifeſtauit ſe, quia corpus Chriſti, quum iam eſſet incorruptibile & glorioſum, non videbatur indifferenter à quibuſcunque, ſed ab illis tantum quibus ſe voluit manifeſtare. Et quia poteſtas manifeſtationis erat in ipſo, ideo non dicit Euangeliſta quòd manifeſtatus eſt quaſi ab alio, ſed quia ſeipſum manifeſtauerit.

Cur ad mare Tiberiadis. Ad mare Tiberiadis, hoc eſt mare Galilææ. Conueniens erat locus iſte huic manifeſtationi. Nam quia rem quamlibet melius in eo loco cognoſcimus vbi eam videre conſueuimus, CHRISTVS autem ante ſuam paſſionem ſæpe verſatus fuerat vnà cum diſcipulis circa mare hoc, vnde etiam vel præcipuos Apoſtolorũ piſcaturæ deditos vocauerat, ideo vt priſtinæ conuerſationis ipſius non immemores certius ipſum ac familiarius cognoſcerent, tali loco ſe illis voluit manifeſtare.

¶Circa ſecundum, quod eſt diſcipulorum quibus apparuit actus, ſubditur:

Manifeſtauit autem ſic: Erant ſimul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo.

B Numerum hunc diſcipulorum ſanctus Euangeliſta deſignauit, quia tantus eſt vt rectè manifeſtatio dici poſſit, quod eis Dominus apparuit. Ait itaq;: Manifeſtauit autem ſic, videlicet, ſicut in ſubſequentibus narratur. Erant ſimul, nempe ſicut loco vno, ita & vna ſancti ſpiritus charitate coniuncti. Simon Petrus, qui plus cæteris Chriſtum dilexerat, & Thomas qui dicitur Didymus, quem cęteris omnibus in fide reſurrectionis Chriſti confirmandis, plus cæteris dubitare & rei veritatem perſcrutari Dominus permiſerat, quod etiam cognomen eius deſignare videtur. Didymus enim interpretatur geminus. Nã geminato ſenſu viſu videlicet & tactu veritatem reſurrectionis in Chriſto perſcrutari voluit. Et Nathanael, qui fuit germanus Philippi apoſtoli in lege & Prophetis eruditus quẽ Philippus frater primum adduxerat ad Ieſum qui mox tam

Chriſti

Chriſti diuinitatem quàm ipſius regiam confeſſus eſt di-gnitatem,dicens: Rabbi, tu es filius Dei,tu es rex Iſrael. Qui erat,inquit,à Cana Galilææ,vbi Dominus aquas in vinum conuerterat.Et filij Zebedæi,ſcilicet Iacobus maior, & Ioannes. Reliquorum duorum diſcipulorum nomina tacentur. In iis fuit vnus ſpiritus & vna fides. De quibus verè dici potuit : Ecce quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in vnum. *Ioan. 1.*

Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum.

Piſcatum ibant diſcipuli, quia non habebant quod facerent. Neque enim Chriſtus ſemper cum eis conuerſabatur, neque ſpiritus datus erat (ſcilicet quomodo poſtmodum in die Pentecoſtes in plenitudine donorum (neque doctrina perfectè conceſſa, ideo ſuam artem ſectabantur. Petrus enim quum actuoſiſſimus eſſet non ferebat otium, ſed in opere feruebat, & ſequebantur cæteri, eò quòd coniuncti eſſent. *Theoph. Cur ibant piſcatum.*

Poſtea verò quàm dona ſancti ſpiritus perfectè receperũt,ſpiritualibus exinde operib9 prorſus ſeſe mãcipantes dicunt:Non eſt æquum nos derelinquere verbũ Dei, & miniſtrare menſis. Conſyderate ergo viros ex vobis boni teſtimonij quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos verò orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus. *Act. 6.*

Proinde ꝙ iam ad piſcaturam diſcipuli abſente Chriſto redeunt,quod minimè fecerant ipſo præſente, hoc vtique in cauſa fuit, videlicet, quia quandiu cum illis ipſe eſſet, nihil illis defuit. Quoniam autem ablato ab eis Chriſto cœperant egere,neceſſitatibus ſuis conſulentes, ad conſuetam vnde prius vixerant artem ſe denuò tranſtulerunt. *Luc. 22.*

Quòd ſi feciſſent diſcipuli defuncto Ieſu priuſquam reſurrexiſſet à mortuis,putaremus eos illa quæ animos eorum occupauerat deſperatione feciſſe.Nunc verò poſt eũ ſibi de ſepulchro redditũ viuum, poſt inſpecta vulnerum loca, poſt acceptũ eius inſufflatione ſpiritum ſanctum (videlicet in remiſſionem peccatorum)ſubitò fiunt, ſicut fuerant,non hominum,ſed piſcium piſcatores. *August.*

Sed nónne hoc fuit aſpicere retrò poſt miſſam manũ ad aratrum?

Reſpondendũ eſt non eos fuiſſe prohibitos ex arte ſua licita victum neceſſarium quærere,Apoſtolatus ſui integrita- C

gritate ſeruata, ſi quando vnde viuerent aliud non habe-
Rupert. rent. Alioqui videbitur Paulus Apoſtolus qui & ipſe manum ſuam ad aratrum miſerat retrò aſpexiſſe, qui labore
Auguſt. manuum ſuarum victitans, quum conceſſa poſſet vti poteſtate (maximè apud Corinthios) de Euangelio nolebat
Cur Paulus manibus operatur. viuere, ne videlicet Gentes à Chriſti nomine prius alienas doctrina eius quaſi venalis offenderet. Quin magis ipſe aliter educatus, artem quam non nouerat, didicit. Vt dum ſuis manibus tranſigitur doctor, nullus grauaretur auditor, quanto magis beatus Petrus, qui iam piſcator fuerat quod nouerat fecit, ſi ad præſens illud tẽpus, aliud vnde viueret non inuenit?

Quòd ſi dicat quiſpiam: Et cur nõ inuenit quum Do-
Matth. 6. minus promiſit, dicens: Quærite primum regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiiciẽtur vobis? Vtique Dominus quod promiſit impleuit: nam quis alius piſces qui caperentur appoſuit?

Qui non ob aliud credẽdus eſt eis ingeſſiſſe penuriam qua compellerentur ire piſcatum, niſi diſpoſitum volens exhibere miraculum?

Non ergo Petrum cæteróſque cum eo diſcipulos illa
Luc. 9. in Euangelio ſententia comprehendit qua dicitur: Nemo mittens manum ad aratrum & reſpiciens retrò aptus eſt
Gregor. regno Dei. Quia negotium quod ante conuerſionem ſine peccato extitit, hoc poſt conuerſionem repetere cul-
Inter opus & opus diſtinguendum. pa non fuit. Nam piſcatorem Petrum, Matthæum verò telonearium ſcimus. Et poſt conuerſionem ſuam ad piſcationem Petrus rediit, Matthæus verò ad telonei negotium non reſedit. Quia aliud eſt victum per piſcationem quærere, aliud telonei lucris pecunias augere. Sunt ergo pleraque negotia quæ ſine peccatis exhiberi aut vix aut nullatenus poſſunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc neceſſe eſt vt poſt conuerſionem animus non recurrat.

¶ Circa tertium, quod eſt diſcipulorum piſcantium conatus inutilis, ſubditur:

Et exierunt, & aſcenderunt in nauim, & illa nocte nihil prendiderunt.

D Facta eſt diſcipulis piſcationis magna difficultas, vt ma-
Cur nil piſcium ceperunt. giſtro veniente fieret admirationis magna ſublimitas. Et quia diuinum eis deerat auxilium, nihil piſcium caſſo labore ceperunt. Quod Deo diſpenſante factum eſt, vt

ſequens

ſequens captio verè miraculoſa eſſe monſtraretur.

Porrò myſticè, antequam manè veniret, ante hoc tempus acceptabile diémque ſalutis, qui ſole iuſtitię CHRISTO reſurgente à mortuis ortus eſt nobis, prædicauerunt quidem lex & Prophetæ, ſed non effecerunt ſalutem totius mundi. Retia quidem miſerunt, ſed non etiã captos piſces ad litus adduxerunt, quia ſacrã quidem ſcripturam contexuerunt, ſed per eas homines ad æternæ ſalutis portum non eduxerunt. *Gregor. Myſticè.*

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Manè autem facto ſtetit Ieſus in littore, non tamen cognouerunt diſcipuli quia Ieſus eſt.

Hic deſcribitur ipſa Chriſti in littore ſtantis apparitio. Vbi per ordinem quinque notantur.

Primum eſt, Chriſti incogniti benigna apparitio. Secundum eſt, apparentis, & incogniti perutilis inſtructio, ibi: Dixit eis, Mittite. Tertium eſt, ex euentu mirando Chriſti recognitio, ibi: Dicit ergo diſcipulis. Quartum eſt, Simonis Petri ad Chriſtum properatio, ibi: Simon Petrus. Quintum eſt, cæterorum diſcipulorum ad Ieſum nauigatio, ibi: Alij autem diſcipuli.

Circa primum dicitur: Manè autem facto ſterit Ieſus in littore. Myſticè. Venit manè, & Dominus Ieſus ſtetit in littore, quia poſt reſurrectionem ſuam iam immortalis & impaſſibilis Dominus noſter firmiter extra fluctus mortalitatis noſtræ ſtare cœpit. Vnde Gregorius: E *Myſticè.*

Quæri poteſt cur diſcipulis in mari laborantibus poſt reſurrectionem ſuam Dominus in littore ſtetit, qui ante reſurrectionem ſuam coram diſcipulis in fluctibus maris ambulauit? Cuius rei ratio feſtinè cognoſcitur, ſi ipſa quæ tunc inerat cauſſa penſetur. Quid enim mare niſi præſens ſeculum deſignat, quid per ſoliditatem littoris niſi illa perpetuitas quietis æternæ figuratur? Quia igitur diſcipuli adhuc fluctibus mortalis vitæ inerant, in mari laborabant. Quia verò redemptor noſter iam corruptionem carnis exceſſerat, poſt reſurrectionem ſuam in littore ſtabat. Ac ſi dicat: Iam vobis in mari non appareo, quia vobiſcum in perturbationum fluctibus nõ ſum. Hinc eſt quòd poſt reſurrectionem ſuam in alio loco eiſdem diſcipulis dicit: Hæc ſunt verba quæ loquutus ſum ad vos, quum adhuc eſſem vobiſcum. Neque enim tunc cum ipſis non erat quibus præſens corporaliter apparebat, ſed *Cur Ieſus in littore ſtetit.* *Luc. 24.*

tamen

tamen iam ſe cum ipſis eſſe denegat, à quorum mortali corpore carnis immortalitate diſtabat. Et quod illic cum ipſis poſitus fatetur non ſe eſſe cum ipſis, hoc quoque hic ſitu corporis indicat, quum adhuc eis nauigantibus eſſe ſe iam in littore demonſtrat.

Ad hæc & literalis ratio poteſt adduci, videlicet. Nam quia diſcipuli adhuc eo in tempore faciles erant ad dubitandum de veritate dominicæ reſurrectionis, nihil illũ facere conueniebat quod infirmis in fide occaſio foret erroris. *Mat. 14.* Si ergo vidiſſent eum ſuper mare ambulantem, occaſionem accepiſſent ſuſpicandi non veram carnem, ſed ſpiritum & phantaſma ſe videre. Nam quum antè reſurrectionem ſuam ambularet ſuper mare veniens ad diſcipulos ſuos qui à fluctibus perturbati maris in nauicula periclitabantur, conturbati ſunt, dicentes: quia phantaſma eſt, & præ timore clamauerunt. Quòd ſi hæc fuerunt ſuſpicati de eo quem nondum viderant mortuum, multò magis putarent ſe phantaſma videre, ſi quem mortuum non ignorabant ſuper mare ambulantem conſpicerent.

Chryſoſt. Non tamen, inquit, cognouerunt diſcipuli, quia Ieſus F eſt. Non enim mox ſeipſum quis eſſet oſtendit, ſed voluit in alloquutionem cum eis venire. Quòd autem diſcipuli eum non cognouerũt cauſſa fuit ex parte corporis Chriſti. Nam ſicut eſt in poteſtate corporis glorioſi vt etiam præſens mortalibus ſe vel oſtendat vel non oſtendat, ita etiam in ſua eſt poteſtate vt ſeſe manifeſtans vel cognoſcatur, vel cognoſci non poſſit. Chriſtus itaque licet ſe oſtenderet conſiſtentem in littore, quia tamen non eo modo ſe manifeſtauit vt cognoſci poſſet, ipſum diſcipuli non cognouerunt.

Cur diſcipuli Chriſtum non cognouerunt.

Poteſt etiam huius rei cauſſa adſignari ex parte diſcipulorum, quia videlicet ſtudio piſcandi vſqueadeò intenti erant, vt licet CHRISTVM viderent in littore, quiſnam tamen ipſe eſſet non aduertebant.

Ad hæc, quia Chriſtus diſtabat ab eis circiter cubitis ducentis, tanto diſtantẽ interuallo diſcipuli non cognouerunt. Proinde diuina diſpenſatione factum eſt, vt aſpectu ſolo Dominum non cognoſcerent, quatenus ſe quis eſſet mox ſequuturo miraculo declararet. Itaque primus ipſe hu nanius hos alloquitur. Vnde in litera ſubditur:

Dicit ergo eis IESVS *: Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Reſponderunt: Non.*

Hoc

Hoc ait,quaſi ab eis piſcium aliquid emere volens.Ergo, inquit, quia nondum cognouerunt ipſum eſſe qui de mari eos vocauerat vt faceret piſcatores hominum,ad ignorantes benignè deſcendit, & ſic loquutus eſt primo captoribus piſcium, quomodo quilibet emptor piſcium loqueretur. Pueri,inquit, nunquid pulmentarium habetis? Pueros appellat beneuolentiæ gratia non ætatis.

Pulmentarij verò vel pulmenti nomine cibus quilibet ſiue de carnibus ſiue ex piſcibus, qui cum pane ſimul edatur,confectus,deſignatur.Et quidem nouerat ipſe quia nihil tota nocte prendidiſſent, & tamen ſic eos interrogat.Primo,vt ipſis reſpondentibus ſe nihil habere, occaſionem habeat eis mandandi vt rete in deſignatum maris locum mittant.Secundo,quia ſi dixiſſet ſe ſcire quòd nihil ea nocte cepiſſent,hoc ſigno cognouiſſent eſſe Chriſtum,nempe cui paterent occulta.Ipſe verò ſui cognitionem adhuc differri volebat,vt ipſa haberetur in miraculo magis euidenti. Reſponderunt ei, nimirum diſcipuli laſſi,triſtes,& famelici:Non,ſubaudis,habemus pulmentarium.Putabant ſanè mercatorem piſces captos emere volentem. *Pulmentarium.*

¶ Circa ſecundum,quod eſt,apparentis incogniti perutilis inſtructio,ſubditur:

Dixit eis:Mittite in dextram nauigij rete,& inuenietis.Miſerũt ergo,& iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium.

Mirum eſt quòd hominis (vti putabant) eis prorſus ignoti iuſſis obtemperant.Sed docuerat eos CHRISTVS mites eſſe & humiles corde,& dicto audientes. Vnde & mox obedientiæ fructum conſequuti ſunt. Proinde longè plus valuit eis verbum CHRISTI, quàm ipſorum in piſcando induſtria, & ingens labor totius noctis. Miſerunt ergo,inquit,ad dexteram nauigij rete,& iam non valebant illud trahere præ multitudine piſcium, nempè intra rete ad nutum CHRISTI angelorum ſanctorum miniſterio collectorum & incluſorum. G *Obediẽtiæ fructus.*

Et aduerte,quia non quomodocunque dixit: Mittite, ſed Mittite in dexterã nauigij rete,& inuenietis.Per dexteram enim vitam æternam,per finiſtram vitam hanc tẽporalem:rurſumque per dexteram,Dei gratiam,per finiſtram verò peccati culpam moraliter accipere poſſumus. *Rupert.*

Itaque retè mittunt & piſcantur ad finiſtram qui vel

vitæ

Piſcantur ad ſiniſtram. vitæ ſuæ ſtudia temporalibus atque mundanis lucris adipiſcendis accommodant, temporalem mercedem etiam in bonis quæ agunt operibus ſemper intendentes, vel qui in prauitate vitæ perſeuerantes nonnullis etiam bonis operibus inſiſtunt.

Piſcantur ad dexteram. Per contrariũ verò, piſcantur ad dexteram, vel qui nõ temporalem & terrenam, ſed æternam & cœleſtẽ in ſuis operibus mercedẽ quærunt, vel qui præeuntis gratiæ inſtinctus ſequentes & concomitanti gratiæ cooperantes verè poſſunt dicere, Gratia Dei in me vacua non fuit. Verũ abſente gratia, quaſi caſſo labore per noctẽ laboratur. *1.Cor 15*

H Myſticè verò, quum adhuc eſſet Chriſtus in fluctibus vitæ mortalis & mortis vndas paſſurus, non dixit piſcantibus. Mittite in dexteram, ſed tantummodo: Laxate, inquit, retia veſtra in capturam. Tantam ergo concluſerunt piſcium multitudinem, vt rete eorum rumperetur, & nauicula eorum penè mergeretur. At nunc in littore ſtans, & vndoſam turbidi ſeculi ſupergreſſus iacturam. Mittite, inquit, non vbicunque, ſed in dexteram. Et iam non valebant (inquit Euangeliſta) illud trahere præ multitudine piſcium: non tamen dixit, quia rumpebatur rete, aut eorum nauicula mergebatur. *Luc 5.*

Piſcationis electorũ typus. Quid ergo hic niſi illam piſcationem hominum præſignare voluit qua ad dexteram conſtituentur omnes electi, reprobis omnibus ad ſiniſtram ſecluſis, qui tãquam piſces mali rete præſentis Eccleſiæ ſeditionibus rũpunt, quemadmodum hæretici & ſchiſmatici facere conſueuerunt. Dominus ergo qui poſt reſurrectionem à mortuis in immortalitatis tutiſſimo littore ſtabat, per captos piſces rectè ſolos illos præfigurabat quos ſecum ſuſcitat, ſecúmque ad dexterã patris conſidere vellet in cœleſtibus.

Moraliter iuxta præmiſſa eſt notandũ, quòd Chriſtus poſt reſurrectionẽ ſuam apparere dignatus eſt, in forma peregrini, in forma hortolani, in forma mercatoris. De primo eſt illud: Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalẽ. De ſecundo illud: Illa exiſtimans quia hortolanus eſt. De tertio, in præſenti loco. Peregrinus enim fuit in conuerſatione, hortolanus in prædicatione, mercator in paſſione.

Chriſtus quaſi peregrinus. Quòd ad modũ peregrini conuerſaturus foret in mundo præcognitũ habuit Propheta qui ipſius humilitatem demirans, ait: Quare futurus es in terra quaſi vir vagus & declinans ad manendum? Vnde & de ſemetipſo loquitur, *Iere.14.*

tur,dicens,Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet. Vnde etiam in via quaſi peregrinus natus eſt.

Quaſi hortolanus fuit in prædicatione. Nam hortolani ad morem mala viciorum plantaria è terra cordis humani extirpare,& virtutum germina inſerere ſatagebat. Vnde illud quaſi à patre ei dictum poſſumus accipere. Ecce dedi verba mea in ore tuo,ecce conſtitui te ſuper gentes & regna,vt euellas,& deſtruas, & diſperdas & diſſipes, & ædifices & plantes. *Mat. 8.* *Quaſi hortolanus.* *Iere. 1.*

Denique quaſi mercator fuit in ſua paſſione,in qua dedit ſemetipſum pro nobis vt nos redimeret ab omni iniquitate,& mundaret ſibi populum acceptabilem ſectatorem bonorum operum.Cuius tantæ gratiæ nos commonefaciens B.Petrus dicit:Scientes quia non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis,ſed precioſo ſanguine agni immaculati & incontaminati Ieſu Chriſti. *Quaſi mercator.* *Tit. 2.* *1. Pet. 1.*

Et quoniam omnis Chriſti actio noſtra inſtructio eſt, conuenit & nos tanquàm peregrinos eſſe in conuerſando, tanquam hortolanos in operando, tanquam mercatores in perſeuerando. I *Peregrinꝰ moraliter quis.*

Sanè peregrini ſumus in hoc mundo ſicut ille intellexit qui ait:Aduena ſum apud te & peregrinus,ſicut omnes patres mei.Porrò qui ſe peregrinos fatentur, oſtendunt ſe patriam inquirere.Non enim habemus hic manentem ciuitatem,ſed futuram inquirimus. *Pſal.* *Heb. 11.*

Habet mundus iſte quaſi duas portas per quarũ alteram vniuerſum genus humanum ingreditur,& per alteram cogitur exire:per natiuitatem enim ingreditur, & egreditur per mortem.Huius peregrinationis noſtræ commonefacit nos B.Petrus,dicens:Obſecro vos tanquã aduenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis quę militant aduerſus animã.Et Apoſtolus Paulus: Abnegantes, inquit,impietatem & ſecularia deſideria,ſobriè,iuſtè,&piè viuamus in hoc ſeculo.Alienum eſt à peregrino ſuperflua quærere,luxui indulgere,& habitacula ſumptuoſa ſtatuere,aut intendere pecuniis & diuitiis augendis. ſi habet alimenta & quibus tegatur,his contentus ſit. *1. Pet. 2.* *Tit. 2.*

Secũdò ad Chriſti imitationem decet nos quaſi hortolanos eſſe,noſmetipſos & vitam propriã excolendo,id eſt actus noſtros & mores diſcutiendo,diiudicando,corrigendo *Hortolanꝰ moraliter.*

1. Cor. 3. do,ordinando,& in bonis operibus indeſinenter exercen
Mercator do,extirpandis vitiis,& virtutibus inferendis dicente Apo
moraliter. ſtolo Dei agricultura eſtis.

Mat. 13. Tertiò conuenit nos eſſe ſpirituales mercatores,euangelicam negotiationem impigrè & perſeueranter exercendo,iuxta quod per euangelicam parabolam deſignatur,in qua prudens negotiator quærens bonas margaritas,inuenta vna precioſa margarita abiiſſe memoratur,& diſtraxiſſe omnia quæ habebat,& emiſſe illam.Nam qui vitam æternam (quæ Deus eſt) comparare deſiderat,vendat neceſſe eſt omnia quæ habet,id eſt,ſeipſum abnegans propriis renuntiet concupiſcentiis,& poſſidebit illam.

¶Circa tertium,quod eſt,ex euentu mirando Chriſti recognitio,ſubditur:

Dicit ergo diſcipulus ille quē diligebat Ieſus Petro: Dominus eſt.

K Cognouit primus ille diſcipulus Dominū, ſiue in miraculo iſtius piſcationis,ſiue ſono præcognitæ vocis, ſiue primæ reminiſcens piſcationis, in qua Petrus ad Chriſti verbum laxatis retibus in capturam concluſerat piſcium multitudinem. Venit itaque in mentem diſcipulo huic, id eſt, beato Ioanni, miraculum piſcationis priſtinæ, & mox cognouit quia Chriſtus eſſet, cuius imperio etiam iſta facta eſt captura.

Beda. *Lucæ 5.* *Ioānes vn de Chriſtum cognoſcit.*

Dicit ergo diſcipulus quem diligebat Ieſus Petro. Ergo, videlicet, quia magnus ille puerorū ſuorum appellator qui in littore ſtabat tam veraciter prophetauerat,dicens:Mittite in dexteram nauigij rete,& inuenietis,venit in mentem illi diſcipulo quia Dominus eſt. Quod etiam mox præ omnibus dixit Petro quem gauiſurum eſſe ſciebat plus omnibus.Et bene quia cito acquieuerant dicenti, mittite in dexterā nauigij rete ſicut manſueti qui ſequuti fuerant magiſtrum manſuetudinis ſtatim cognouerunt eum, ſicut & illi duo dignè cognouerunt eum in fractione panis,pro eo quia coegerant eū dicentes: Mane nobiſcum quoniam aduesperaſcit.

Dominus eſt Nec dixit diſcipulus ille,Ieſus eſt, ſed Dominus eſt,& non ait,Noſter,vel quorūcūque diffinitè, ſed indiffinitè, Dominus eſt. Quur enim ſuū particulariter Dominum diceret,qui ſic iam palam fecerat quòd etiā maris Domi nus eſſet, qui & iam rediuiuus à morte probauerat quòd mortis

mortis victor & vitæ dominator exiſteret?

¶Circa quartum,quod eſt Simonis Petri ad Ieſum properatio,ſubditur:

Simon Petrus quum audiſſet quia Dominus eſt,tunica ſuccinxit ſe(erat enim nudus)& miſit ſe in mare.

Etiam hoc loco inuenimus diſcipulorum proprietates oſtendi. Nam perſpicaciſſimus quidem Ioannes, Petrus autem feruentior. Ea propter Ioannes quidem agnouit Dominum, Petrus verò prior venit ad eum. L *Theoph.*

Porrò ſuccingendo ſe reuerentiam oſtendit,mittendo autem ſe in mare,declarauit deſiderij magnitudinem,nõ enim expectat,vt alij,ſed natans aduenit,quanuis ducētis cubitis abeſſent à terra.

Dicitur autem Petrus nudus fuiſſe ad cõparationem cæterorum veſtimentorum quibus vti ſolebat. Sicut nos ſolemus dicere quum aliquem ſimplici veſtimento videmus indutum, quare nudus incedis? Siue poteſt intelligi quòd more piſcatorum ſtudio piſcandi nudus inceſſerit. Vbi Theophylactus:

Præcingit autem ſe linteo amictu quod Græci ependyten vocāt,quèm Phœnices & Tyrij piſcatores circundant ſibi ſiue quum nudi ſunt, ſiue veſtiti veſtimentis ſuperponunt. Proinde eodem ardore quo & cætera alia fecerat venit ad Ieſum,mittens ſe in mare. *Ependytes.*

Olim miſerat ſe in mare & ambulauerat ſuper aquas vt adueniret ad Ieſum ſuper aquas ambulantem ſolum, ſed videns ventum validum venientem timuit, & in ipſo timore ſue penè ſubmerſus eſt.Nunc autem ſtante Domino in littore ſponte ſe mittit in mare,& non timet nihílque periculi paſſus eſt.Quid hoc eſt,niſi quia tempeſtate Iudaica,quam Dominus ſuperambulans vicit,Petrus negaturus erat,timore mortis,& nunc fortiter agere habebat in fluctibus Romani imperij, in magna tempeſtate ſæui Neronis. *Rupert.* *Mat. 14.* *Petrus vt ſibi typus.*

Bene ergo qui ante paſſionem Domini timuit,& penè merſus eſt, nunc poſt eius reſurrectionem mittens ſe in mare ad portum fœliciter peruenit.

Nõ autem Ioãnes miſit ſe in mare vt veniret ad Chriſtum qui ſine martyrio vitam foret concluſurus in pace,

Ioan.21. ſed Petrus cui mox poſt hæc à Chriſto dicitur: Quum eſſes iunior cingebas te & ambulabas vbi volebas. Quum autem ſenueris extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non vis. Quod exponens Euangeliſta: Hoc autem, inquit, dicebat, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum.

Sanè tribulationes mundi huius rectè per mare deſignantur. Vnde & qui ad Chriſtum venire ardenter deſiderant, dum mundi huius tribulationes perpeti non refugiunt, quaſi per medios maris fluctus ad Chriſtũ perueniunt, non ignari, quoniam per multas tribulationes oportet introire in regnum Dei. Act.14.

¶ Circa quintum, quod eſt, cæterorum diſcipulorum ad Ieſum nauigatio, ſubditur:

Illi autem diſcipuli nauigio venerunt (non enim longè erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis) trahentes rete piſcium.

M

Cubitus duplex. Ordo literæ eſt: Alij diſcipuli nauigio venerunt, trahẽtes rete piſcium. Non enim lõgè erãt à terra, ſed quaſi cubitis ducentis. Attende quòd cubitus quidam eſt geometricus ſex continens pedes, alius eſt cubitus vſualis, continens tantum pedem vnum cum dimidio. Eſt autem cubitus pars brachij, & dicitur à cubãdo, quòd ſuper brachium cubant homines.

Quum ergo hic dicitur, quòd diſcipuli non erant longè à terra, ſed quaſi cubitis ducentis, nõ hoc de cubitis geometricis eſt intelligendum, alioqui longè fuiſſent à terra, ſed de cubitis vſualibus, quorum ducenti, adæquati faciunt pedes trecentos. Quum autem quinque pedes paſſum vnũ faciant, facilè colligitur, quia diſcipuli ſexaginta paſſibus diſtabant à terra. Nam trecenti pedes ſexaginta paſſus efficiunt.

Rectorũ eccleſiæ duo modi. Myſticè autem alij diſcipuli qui nauigio venerunt, illos Eccleſiæ ſanctæ rectores ſignificant, qui in pace finiũt vitam. Petrus verò qui mittit ſe in mare, illos omnes qui ſicut & ipſe per medios fluctus tribulationum feſtinant & currunt ad Dominum, trahentes rete piſcium, id eſt, ſcriptis ſuis & laboribus omnimodis propugnantes & continentes fidem gentium. Nec longè abſunt ab illa viuentium terra, in qua Dominus immortaliter ſtat, ſicut longè

longè erant antiquitus ſub lege laborantes antequam veniret gratia, ſed prope ſunt quaſi cubitis ducentis, à cunctis ſcilicet legalibus ceremoniis liberi, ſoláque ad peruenieundum opus habentes dilectione Dei & proximi.

¶Circa tertium principale dicitur:

Vt ergo deſcenderunt in terram, viderunt prunas poſitas, & piſcem ſuper poſitum, & panem.

Hic oſtenditur diſcipulis in terra refectionis exhibitio. Vbi tria ſunt conſyderanda. Primum eſt, miranda refectionis præparatio. Secundum eſt, ex captis piſcibus refectionis inſtauratio, ibi: Dicit eis Ieſus, adferte. Tertiũ eſt, diſcipulorum ad prandium familiaris inuitatio, ibi: Dicit eis Ieſus: Venite. N

Circa primum dicitur: Vt ergo deſcenderunt è naui in terram, viderunt in littore prunas poſitas, id eſt, carbones ignitos, & piſcem ſuperpoſitum prunis, viderũt & panem non prunis ſuperpoſitum, ſed ſeorſum. Ante paſſionem ſuam Dominus operabatur miracula ex materia ſubiecta, verbi gratia, vinum ex aqua, & multis hominum millibus ſaturandis paucos panes & piſces multiplicauit: nunc verò ad mirabiliora ſigna ſe transfert. Non enim apparuit vnde virtus diuina carbones illos, piſcem, & panem, produxiſſet, vt maiori miraculo diſcipuli in fide reſurrectionis Chriſti magis confirmarentur. *Mira prandij præparatio* *Chryſoſt.*

Myſticè, Regnum beatitudinis, quod vnum & æternum prandium, vna & perpetua cœna eſt, in illo littore, id eſt, ſeculi fine inueniendum eſt. Illic inuenient omnes electi prunas, id eſt, plenariũ ignem vel amorem ſpiritus ſancti, qui in hac vita ſanctus aliquantulus eſt, in illo autem regno permaximus: ſicut Propheta prædicat, dicens: Dicit Dominus, cuius ignis eſt in Sion, & caminus eius eſt in Ieruſalem. Inuenient & piſcem ſuperpoſitum, & panem, id eſt, vnum eundúmque Chriſtum Deum & hominem, ſecundum humanitatem quidem ſicut piſcem aſſum, ſecundum diuinitatis verò naturam panem angelorum impaſſibilem. *Rupert.* *Futura typus beatitudinis.* *Eſa. 3.*

¶Circa ſecundum, quod eſt, ex captis piſcibus refectionis cumulatio, ſubditur:

Dicit eis IESVS, *Adferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc. Aſcendit Simon Petrus,& traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus,centum quinquaginta tribus.Et quum tanti eſſent,non eſt ſciſſum rete.*

O Vbi Chryſoſtomus:Vt oſtenderet non eſſe phantaſma quod factum eſt,iubet ex piſcibus ſuo nutu ab eis captis, adferri,vt non ſolum ſuo dono gratuito,ſed etiam ex proprio labore diſcipuli reficiantur. Myſticè verò: Aduocabit cœlum de ſurſum & terram diſcernere populũ ſuum. Congregate illi ſanctos ſuos. Quinam ſunt hi quibus hoc iuxta Pſalmiſtam præcipitur, niſi Apoſtoli vel prædicatores ſancti, quorum vnuſquiſque æterno iudici præſentabit, quantoſcunque bonos piſces de labore ſuo acquiſiuit.

Typus reproborũ. Cæterum, hæc piſcatio poſt Domini reſurrectionem facta (vt ait Gregorius) ideo in ſolam dexteram iuſſa eſt, quia ad vidẽdam claritatis ipſius gloriam,ſola electorum percingit eccleſia,quæ de ſiniſtro opere nihil habet.In illa priore piſcatione præ multitudine piſcium rete rumpitur, quia nunc ad fidei confeſſionem etiam cum electis reprobi tanti intrant, quòd ipſam quoque eccleſiam hæreſibus ſcindunt. In iſta verò piſcatione & multi piſces & magni capiuntur, & rete non rumpitur, quia ſancta electorum eccleſia in continua auctoris ſui pace requieſcens nullis iam diſſentionibus dilaniatur.

Captis autem tam magnis piſcibus aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram.Ipſi quippe ſancta eccle- *Ioan. 21.* ſia peculiariter commiſſa eſt, dicente domino: Simon *Vni Petro vt cõmiſſa eccleſia.* Ioannis amas me, paſce oues meas. Quod ergo poſtmodum aperitur in voce, hoc iam ſignificatur in opere. Ipſe enim piſces ad ſoliditatem littoris pertrahit,quia ſtabilitatem æternæ patriæ fidelibus oſtendit.Hoc egit verbis, hoc epiſtolis, hoc agit quotidie miraculorum ſignis. Hæc Gregorius:

Rupert. Sed dicat aliquis:Quũ iam dictũ ſit de ſeptem diſcipulis.Miſerũt ergo(nimirũ rete in mare) & iam non valuerunt trahere illud præ multitudine piſciũ,quomodo nunc *Quorum Petrus figura.* dicitur: Aſcendit Simon Petrus,& traxit rete in terram, quũ multominus hoc poſſet ſolus?niſi quia per Petrũ(cui ſpecialiter dictũ eſt,tibi dabo claues regni cœlorũ)vniuer *Mat. 10.* ſitas eorũ deſignatur, quorũ officiũ eſt tractare hoc rete piſciũ,quod eſt,Dei verbum. Itaq; vna fides,quã vniuerſi

piſca-

piſcatores hominum prædicant rectè per vnum figuratur Petrum, cui præcipuè ius datum eſt ſuper omnes piſces pertinentes ad cœlorum regnum, ad ſanctæ trinitatis conuiuium.

Ipſi verò piſces omnes magni & numerati ſunt, quia videlicet omnes electi, quamuis impares meritis, omnes tamen magni ſunt, & certus eſt eorũ numerus apud Deum, quippè qui ab origine mundi vocati ſunt ſancti. Quomodo enim certus apud ipſum non eſſet numerus eorum quos præſciuit, quos prædeſtinauit, quos vocauit, quos iuſtificauit, quos magnificauit? — P *Omnes electi magni.* *Rom. 8.*

Et quum tanti eſſent non eſt ſciſſum rete. Quia videlicet in ſtatu quidem præſentis Eccleſiæ rectè ſcindunt piſces illi qui numerum incedunt, atteſtante Pſalmiſta, cùm dicit. Annuntiaui & loquutus ſum, multiplicati ſunt ſuper numerum. Sed in illo reſurrectionis littore pax erit & rete ſolidum, quia ſoli piſces qui numerati ſunt magni omnes, id eſt, boni, illic erunt.

¶ Circa tertium, quod eſt, diſcipulorum ad conuiuium familiaris inuitatio, ſubditur:

Dicit eis Ieſus: Venite, prandete.

Peracto labore piſcationis nocturnæ ad prãdium laſſos quod eis parauerat Dominus clementer inuitat. Quinetiam myſticè tã multis piſcibus magis qui omnes in dextera nauigij capti ſunt, ad terram protractis, dicit Ieſus: Venite, prandete, quia quum ſederit idem filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, & omnes electos ad dexteram ſuam conſtituerit, tunc altiſſimè & ſuauiſſimè hoc modo intonabit: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi? Quid enim eſt hoc prandere, niſi regnum æternum percipere? Quid verò eſt regnando prandere, vel prandendo regnare, niſi ipſum qui angelorum cibus eſt, in quem deſiderant Angeli proſpicere regem gloriæ facie ad faciem ſicuti eſt videre? Vnde Propheta quum dixiſſet de homine ambulante in iuſtitiis & loquente veritatem, panis ei datus eſt, aquæ eius fideles ſunt, quaſi quæreres, qualis ei panis datus eſt, vel quales ei aquæ ſunt, ſtatim ſubſequutus regem, inquit, in decore videbunt oculi eius. — *Myſticè.* *Inuitatio deſiderãda* *Mat. 25.* *Eſa. 33.*

Sequitur:

Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum, tu quis es? ſcientes quia Dominus eſt.

Auguſt. Nemo audebat interrogare quis eſſet, quia tanta erat euidentia veritatis, vt non ſolùm non negare, ſed nec etiam dubitare quiſquam auderet: quod ſi aliquis dubitaret, vtique & interrogaret. Vbi Chryſoſt.

Cur nemo diſcipulorũ interrogat.

Certi quia ipſe erat Dominus non audebant interrogare, non quidẽ de hoc ſolum an ipſe eſſet Dominus, ſed nec de quocunq; alio. Non enim confidebant cum eo loqui ſicut prius, ſed cum ſilentio & multa reuerentia ſedebant attendentes in eum. Et formam quidem alteratam videntes, & multa admiratione plenam, valde ſtupefacti volebant interrogare, ſed formido in hoc quod ſciebant quia Dominus eſt, reprimebat interrogationem, & ſolum comedebant quę eis dabat. Hic autem nõ reſpicit in cœlum, neque humana illa facit, oſtendens quoniam condeſcenſionis gratia illa olim ab eo fiebant.

Erga Chriſtum reuerentia.

Itaq; diſcipuli intenti ſolum modo ad intuendum Dominum vel audiendum, reuerentiam exhibentes nihil interrogabant. Nimirum quando ad illud æternum ſuos omnes inuitauerit conuiuium, iam opus non habebunt interrogare eum, ſcientes quia Ieſus eſt, ſcientes, inquam, & perfectè cognoſcentes quod modo ex parte cognoſcũt ſcripturas legentes & ſanctum ſcientiæ ſpiritum conſulentes, donec veniat quod perfectum eſt, & euacuetur quod ex parte eſt. Sequitur:

Et venit Ieſus, & accepit panem, & dabat eis, & piſcem ſimiliter.

Et venit Ieſus nempe ad recumbentes, & priſtino more accepit panem, & dedit eis. non enim niſi porrectum ſibi à Domino panem de menſa præſumebant accipere, & piſcem ſimiliter quem ſuperpoſitum prunis inuenerant in partes fractum, illis dabat, & ſimiliter de piſcibus captis, quos ſuper prunas poni iuſſerat.

Luc. 12 Prius dixerat in parabola de Domino & ſeruis fidelibus, vtique ſeipſum & ſuos deſignans, faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis, hoc ipſum quod illic verbis, hic vtique factis deſignans. Quis eſt autem iſte panis, niſi dulcedo diuinæ viſionis? Et quis aſſus piſcis, niſi natura filij hominis excocta igne paſſionis? Vtrunque accipit & dat illis, quia vtriuſque naturæ viſione regni ſui conſortes reficiet, ſicut promittens in alio loco, & ego, inquit, diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Sequitur.

Luc 22.

Hoc

Hoc iam tertio manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis, quum reſurrexiſſet à mortuis.

Bene dicit diſcipulis ſuis, id eſt, Apoſtolis, Ieſum hoc iam tertio poſt reſurrectionem ſuam fuiſſe manifeſtatum, quia ſi connumerarentur apparitiones factæ mulieribus, vel etiam apparitio facta duobus diſcipulis euntibus in Emmaus, aut etiam apparitio facta Petro ſoli, iſta apparitio non eſſet tertia. Inter apparitiones tamen factas pluribus Apoſtolis, iſta eſt tertia. Prima enim fuit ſerò diei ſuę reſurrectionis abſente Thoma. Secunda fuit, poſt octo dies ab illa, iam Thoma præſente. Tertia eſt, quæ hac lectione comprehenditur.

Porrò quoniam in ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum, vt ſcias quia legitimo teſtium numero ſanctus Euangeliſta confirmare intendit auditorem Euangelij in fide reſurrectionis Ieſu Chriſti Domini noſtri, rectè in fine huius lectionis ita concluſit: Hoc iam tertio manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis quum reſurrexiſſet à mortuis. Tametſi multa quidem & alia ſigna fecerit Ieſus iñ conſpectu diſcipulorum ſuorum, ſubaudis, poſt reſurrectionem ſuam à mortuis. R *Quomodo hæc apparitio eſt tertia.*

Et quoniam qui tribus iſtis non credit, nec multis aliis ſi conſcriberentur foret crediturus, demum contentus eò quòd fidelibus ſatis ſit, hoc quo iam dictum eſt modo concluſit.

DOMINICA

IN ALBIS.

QVVM *ſerò eſſet die illo vna Sabbatorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum.* *Ioan. 20.*

In hac ſancti Euangelij lectione tria deſcribuntur. Primum eſt, Chriſti à morte rediuiui coram ſuis diſcipulis gaudioſa manifeſtatio. Secundum eſt, de reſurrectionis dominicæ veritate Apoſtoli abſentis dubitatio. Ibi: Thomas autem. Tertium eſt, Iterum apparente

Chriſto diſcipulis,dubitantis Thomæ confirmatio.Ibi:Et poſt octo dies.

Circa primum ſex ſunt conſyderanda,Primum, circa id quod actum eſſe memoratur circunſtantiarũ notanda deſcriptio.Secundum,Chriſti poſt mortem rediuiui miranda apparitio,ibi:Venit Ieſus,& ſtetit in medio.Tertiũ eſt, deſideratæ pacis gratioſa adnũtiatio,ibi:Et dicit eis.Quartum eſt,Benigna manuum & lateris oſtenſio,ibi:Et quum hæc dixiſſet.Quintum eſt,Ad inſtar ſui,diſcipulorum miſſio,ibi:Dixit ergo eis iterũ.Sextum eſt, ad inſufflationem Domini ſpiritus ſancti datio , ibi : Hæc quum dixiſſet.

A *Apparitionis Chriſti tempus.* Circa primum dicitur:Cum eſſet ſerò die illo vna Sabbatorum,& fores eſſent clauſę,vbi erant diſcipuli congregati.Vbi notatur circa Domini apparitionem circunſtantia duplex,temporis ſcilicet & loci. Tempus deſignatur vbi dicitur:Cùm eſſet ſerò die illo,Videlicet quem ſua Dominus reſurrectione conſecrauit.Vna ſabbatorum , id eſt,prima die à Sabbato,in cuius manè apparuerat Mariæ Magdalene,& ruſus eidem cum aliis mulieribus , & poſt hoc Petro. Quo die etiam apparuit duobus diſcipulis euntibus in Emmaus ambulans & loquens cum illis,quibus ſub veſperum ad Apoſtolos Hieroſolymam reuerſis,& ea quæ viderant & audierant narrantibus, ea quæ hic deſcribitur apparitio facta eſt.

Quum ſerò eſſet,inquit,& omnes ſimul eſſent , vt eſſet manifeſtius quod omnibus cernebatur. Et hæc apparitio eadem eſt cum illa quã deſcribit Lucas:Vbi memorat Do- *Luc. 24.* minum diſcipulis ſeſe oſtendentem dixiſſe:Videte manus meas & pedes meos,quoniam ego ipſe ſum.Quod autem *Diſſonãtia ſoluitur.* inferius dicitur,nõ cum illis fuiſſe Apoſtolum Thomam, cùm ſecundum Lucam illi duo regreſſi ab Emmaus inuenerint congragatos vndecim , & eos qui cum ipſis erant, proculdubio intelligendũ eſt ꝙ inde Thomas exierit antequam eis Dominus quæ viderant & acta erant narrantibus,appareret.Noluit itaq; pius Dominus ꝙ feſtinus ſuæ reſurrectionis dies tranſiret,quin ſuis ſe demõſtraret Apo- *Chryſoſt.* ſtolis.Audientes enim quòd Maria & aliæ ſanctæ mulieres adnuntiauerant,conſequens erat, vt aut diſcederent, aut credentes dolerent quoniam eos nõ reputauit dignos ſua viſione.Hæc ergo recogitantes neq; per vnũ diẽ diſtulit, ſed iam reſuſcitatum videre ſitientibus & de ipſo loquentibus,quum ſerò factum eſſet adſtitit.

Congre-

Congregati erant in monte Sion, in eo cœnaculo vbi ante paſſionem ſuam Dominus cœnam cum eis fecerat. Congregati erant ob Domini amorem, vbi iam pridem ſimul vnà cum ipſo viuente congregati eſſe conſueuerāt. Itaque priſtinæ ſocietatis amore poſt Domini paſſionem adhuc congregabantur in locum illum quem eis nouiſſimæ recordatio cœnæ perpetuò fecerat commēdabilem. In hunc itaque locum cōgregati diſcipuli clauſis foribus intus erant, propter metum Iudæorum. *Apparitionis Chriſti locus.*

Sed cur metuebant Iudæos iam Chriſti ſanguine ſaturatos? Vel, ſi adhuc arderēt, & ſitirent ſanguinem illorū Iudæi, nunquid diſcipuli clauſis ſe poſſent foribus tueri, quas pertacile erat eſfringi? Vt quid ergo fores clauſerāt? Videlicet, quia ſermonem inter ſe habebāt, cui neminem niſi amicum vel ſui luctus participem intereſſe tutū putabant. Iam quippe non ſolum mulieres audierant dicētes ꝙ vidiſſent Dominū, ſed & duos illos ex diſcipulis reuerſos à caſtello Emmaus (vt iam dictum eſt) referentes ꝙ in fractione panis cognouiſſent eum. Quinetiam iam congregati fuerāt propter hoc ipſum, dicētes, quia reſurrexit Dominus verè, & apparuit Petro. De his ergo inter ſe colloquentibus tutum non videbatur vt auſcultaret eos Iudæus, & idcirco clauſis ſe foribus continebant. *Cur fores clauſæ.* *Rupert.*

¶ Circa ſecundum, quod eſt Chriſti poſt mortem rediuiui miranda apparitio, ſubditur:

Venit IESVS, *& ſtetit in medio.*

Venit ad diſcipulos poſtquam reſurrexit à mortuis, iuxta quòd pollicitus fuerat, dicens: Et vos quidem nunc triſtitiam habetis, iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. B *Ioan. 15.*

Venit, inquit, Ieſus, & tamen fores erāt clauſæ, vt oſtendat ꝙ eodem modo reſurgens clauſo egreſſus eſt monumento. Diſputant nonnulli ſciſcitantes: Si corpus erat, ſi hoc ſurrexit de ſepulchro quod pependit in ligno, quomodo per oſtia clauſa intrare potuit? Reſpondet Auguſtinus: Si cōprehendis modū, non eſt miraculum. Vbi deficit ratio, ibi eſt fidei ædificatio. Moli corporis, vbi diuinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo naſcente virginitas matris inuiolata permāſit. Quid ergo mirū, ſi clauſis ianuis poſt reſurrectionem ſuam in æternum iam victurus intrauit, qui moriturus veniens non aperto exiuit vtero virginis? *Miraculoſa ingreſſio.*

Si quis

Num verum corpus Chriſtus habuit? Si quis igitur quærat, quo pacto corpus verũ fuit, quod clauſis foribus introiuit. Quod qui infideliter quærit, & verum corpus ſic potuiſſe inferri non concedit, ſupereſt vt multo minus illud concedat, quod corruptibiles atque mortales adhuc Apoſtoli ſic educti ſunt, ſicut in Actibus *Act. 5.* Apoſtolorũ ſcriptum eſt: Carcerem quidem clauſum inuenimus cum omni diligentia, & cuſtodes ſtantes ante ianuas. Aperientes autem carcerem, neminem intrò inuenimus. Supereſt vt iſtos quoque qui necdum reſurrexerant, in ventos & aërem ſubtilem, quo per patentes rimas efflari poſſent, euanuiſſe adſerant, ſiquidem ſacram recepturi ſunt ſcripturam. Quam qui non recipiunt, nec audiendi, ſed vt infideles omnino vitandi ſunt.

Quæſtionis ſolutio. Nobis credentibus illud pro argumento ſufficit, quia de nihilo Deus cuncta creauit, & cuncta quaſi nihilum & inane reputata ſunt ei ad agendum quicquid voluerit, ad traducendum quidpiam quocunque voluerit. Mirúmque hoc potius eſſet, ſi ita non poſſet: quum nemo ferè tam imperitus artifex ſit, vt quod cõpoſuit, penetrare ipſe vel *Num. 16.* aperire nõ poſſit. At ille quum voluit, aperta eſt terra & deglutiuit Dathan, ſtatímq; operuit ſuper cõgregationem Abiron, qui principes ſeditionis extiterunt, promiſſionibus Dei detrahentes, & cũ ſubſannatione dicẽtes: Reuera induxiſti nos in terram quæ fluit riuis lactis & mellis.

C Venit IESVS, inquit, & ſtetit in medio. Fecit quod an-*Ioan. 14.* te promiſerat, dicens: Et ſi abiero, & præparauero vobis *Mat. 18.* locum, iterum venio. Et rurſus: Vbicunque duo vel tres *Stetit Ieſus, myſt.* fuerint congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Porrò ſtetiſſe Ieſum & alibi legimus. Stetit enim quaſi benignus ad vocandum & inuitandum ad gratiæ ſpiritualis perceptionem, iuxta illud: In die magno feſti-*Ioan. 7.* uitatis ſtabat Ieſus & clamabat: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Stetit item quaſi potens ad adiuuandum, vti beato Stephano in agone paſſionis certanti viſus fuit. *Act. 7.* Video, inquit ille, cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris virtutis Dei. Alioqui, niſi quia Dominus adiuuit me, inquit Pſalmiſta, paulominus habitaſſet in *Rom. 8.* inferno anima mea. Quòd ſi Deus pro nobis, quis cõtra nos? Stetit inſuper & ſtat vti pacis conciliator ad mediandum, nempe verus Dei & hominum mediator.

Stetit in medio, 3d. Sanè in medio ſtetit, quaſi ſol, vt ſuperiora pariter & inferiora illuminaret, angelos ſcilicet in cœlis, & homines

ſuper terram. Item in medio ſtetit, vt quaſi glutinũ ſeparata coniungeret. Chriſtus enim hominem Deo, hominem angelis, hominem homini, puta Iudæũ Gentili, in vna fide coniunxit. Denique in medio ſtetit, quaſi cor in medio corporis, vt mẽbra cuncta ſui myſtici corporis viuificaret. Ego, nquit, ſum via, veritas & vita. Et rurſum de ſuis ouibus loquens: Ego, inquit, veni vt vitam habeant, gratiæ videlicet in præſenti, & gloriæ in futuro. Et quia hoc completè factũ eſt poſt ſuam reſurrectionẽ, ideo rediuiuus à morte ſtetit in medio vt illuminator, per vitæ. pariter & doctrinæ ſplendorẽ: vt adunator, per charitatis coniunctionẽ: vt recõciliator, per ſufficientẽ expiationẽ. *Ioan. 14.* *Ioan. 0.*

Sed quemadmodũ Dominus in vita pariter & in morte mediũ tenuerit, attende. Legitur enim fuiſſe reclinatus in medio iumẽtorũ in præſepio. Vnde in Abacuc iuxta aliam tranſlationem ſcriptũ eſt: In medio duorũ animaliũ cognoſceris. Et vnde Deũ laudans gratulabunda canit eccleſia: O magnũ myſterium, & admirabile ſacramentũ, vt animalia viderent Dominũ natũ, iacentem in præſepio. Quo nimirũ oſtendit, ſe mediatorem ad hominũ ſimpliciũ quaſi manſuetorũ animaliũ veniſſe ſalutem. Itaque in ſimplicitate cordis quærite illum. D *Ieſus vt ſemper medium tenuit.*

Secundò inuentus fuit in medio doctorũ in templo. Poſt triduũ, inquit, inuenerunt eũ in templo ſedentem in medio doctorũ, audientem illos & interrogantem eos. Quo oſtendit, ſe mediatorem ſaluatorémque omnium piè ſapientum voluiſſe cognoſci, nõ illorũ ſapientum, de quibus per Ieremiam dicitur: Sapientes ſunt vt faciant mala, bene autem facere neſcierunt. Quorũ ſapiẽtia eſt, animũ verbis tegere, proximum aſtu decipere, fratrem in negotio circũuenire, mẽdacia excogitare, nouos fraudũ modos adinuenire. Perdam, inquit, ſapientiã ſapientũ, & prudentiã prudentium reprobabo. Non huiuſmodi ſapientũ ſe Dominus mediatorẽ oſtendit ſedens in medio doctorũ, ſed (vt iam dictum eſt) piè ſapientum, quorũ ſapientia eſt, præteritas culpas deplãgere, mundi vanitates contẽnere, peccata vitare, indefeſſè Deo ſeruire, ad cœleſtem patriam toto corde ſitire. *Sap. 1.* *Chriſtus in medio doctorum.* *Luc. 2.* *Ier. 4.* *Sapientia ſeculi.* *1. Cor. 1.*

Tertiò inuentus fuit in medio latronum. Vnde apud Ioannẽ ſcriptum eſt: Crucifixerunt eum, & cum eo duos latrones, hinc & hinc, medium autem Ieſum. Quo nobis innoteſcere voluit qa pro peccatoribus patiebatur, & eo- *In medio latronum.* *Ioan. 19.*

rum ſe eſſe ſaluatorem, modò ad imitationem alterius
illorum latronum in fide & ſpe veram gerant omnium
ſuorum criminum pœnitudinem, Vnde & latroni pœni-
Luc.23. tenti dixit: Amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradi-
1.Tim.1. ſo. Sanè fidelis ſermo, & omni acceptione dignus. CHRI-
STVS Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos
facere. Ideóque non modo in medio latronum, ſed etiam
in medio terræ ſalutem operari dignatus eſt, vt ſe illum
eſſe oſtenderet de quo per Apoſtolum Paulum dicitur:
1.Tim 2. Vnus eſt mediator Dei & hominũ, homo Chriſtus Ieſus,
qui dedit ſemetipſum redemptionẽ pro omnibus nobis.
E Quartò fuit in medio diſcipulorum, ipſo ad eos dicen-
Luc 22. te: Ego autẽ in medio veſtrũ, ſicut qui miniſtrat. Vnde &
In medio hic memoratur ſtetiſſe in medio diſcipulorum, vt oſten-
diſcipulo- dat opere quod verbo dixit: Ego, inquiens, vobiſcum ſum
rum. omnibus diebus vſque ad conſummationẽ ſeculi. In quo
Mat.28. etiam mirã oſtendit amicitiam & dilectionem, vtpote qui
Ioan.17. contubernio ſuorum intereſſe ſemper velit amicorum, &
Eccleſ.6. illos nihilominus ſibi ſemper eſſe præſentes. Vnde ad pa-
trem loquẽs, ait: Pater, quos dediſti mihi volo vt vbi ego
ſum, & ipſi ſint mecum, vt videãt claritatem quam dediſti
mihi. Et quidem hoc amico fideli, nulla eſt comparatio.
Apoc.1. Quintò eſt in medio ſanctorum in cœlo, iuxta quod in
In medio Apocalypſi ſcriptum eſt: Vidi & ecce in medio ſeptẽ can-
ſanctorũ. delabrorum aureorum ſimilem filio homilis. Hoc eſt, in
Gen.2. medio vniuerſitatis omnium ſanctorum. Hinc CHRI-
STVS ligno vitæ comparatur, quod eſt in medio paradi-
ſi, quòd vniuerſis beatis vitam det æternam. Vnde ad pa-
Ioan.17. trem in oratione loquens, dicit: Pater, venit hora, clarifi-
ca filium tuum, vt filius tuus clarificet te, ſicut dediſti ei
poteſtatem omnis carnis, vt omne quod dediſti ei, det eis
Simile. vitam æternam. Sicut enim cor in medio animalis omni-
bus membris vitam influit animalem, Sic CHRISTVS
in cœlo (vt iam dictum eſt) beatis omnibus influit vitam
beatam & æternam. Vnde & quiſquis ipſum (nempe li-
Gene.2. gnum vitæ) per fidem apprehenderit & per dilectionem
Prou.3. tenuerit, beatus erit. Huius ligni vitæ folia (id eſt, Chriſti
In medio verba) ad ſanitatem ſunt gentium.
iudican- Sextò erit in medio iudicandorum in iudicio, quando
dorum. ſtatuet oues quidem à dextris, hœdos autem à ſiniſtris,
Mat.25 iuxta quod per Amos Prophetã dicitur: In omnibus viis
Amos 5 erit plãctus, quia pertrãſibo in medio tui, dicit Dominus.

¶Circa

¶Circa tertium,quod eſt deſideratæ pacis ſalutaris adnuntiatio, ſubditur:

Et dixit eis:Pax vobis.

Ecce vox nouæ ſalutationis quam eatenus nemo hominum ex ore Dei audiuit, quàm vbi ſtetit in medio diſcipulorũ protinus ædidit,dicẽs:Pax vobis.Quid nam eſt hoc quod Dominus virtutum & rex gloriæ,qũum primũ ingreditur conuentum Apoſtolorũ, & eorum qui cum ipſis erant congregati (vt Lucas ait) tali primum voce in gaudium illorum tanquam ſuauiſſima conſolatione intonuit?Nunquid caſu talem ſalutationẽ adtulit victor mortis regreſſus ab inferis? Non vtique, ſed pro certæ rei ſignificatione vocem hanc ædidit. Quid enim?Nónne inimicitias quæ hactenus inter Deum & homines fuerant tunc primum in carne ſua ſoluerat; & idcirco pertulerat mortem,vt genus humanum Deo reconciliaret? F *Salutatio noua.* *Luc.24.* *Rupert.* *Salutationis huius ratio.*

Igitur quia peccata noſtra pertulerat in corpore ſuo ſuper lignum,& quia chyrographum peccati de medio tulerat adfigens cruci, & expolians principatus & poteſtates traduxerat confidenter,palàm triumphans in ſemetipſo,rectè hic Dominus vitam cum victoria referens, vbi ſtetit in medio diſcipulorum,dicit:Pax vobis. *1.Pet.2.*

Sanè reipublicæ principem vel maximè decet, vt ſubditos habeat in pace: Chriſtus autem,qui eſt rex regum, & Dominus dominantiũ,in vita pariter & poſt mortem pacem commendauit.Ipſo etiam naſcente pacem angeli nuntiabant,dicentes:Gloria in altiſſimis Deo,& in terra pax hominibus bonæ voluntatis.Pacẽ ipſe per Apoſtolos nuntiari præcepit,dicens:In quãcunque domum intraueritis,primum dicite: Pax huic domui. Proinde in vltima illa cœna pacem ſuã teſtamenti vice diſcipulis commendans,ait:Pacẽ relinquo vobis,pacem meam do vobis. Et quia ipſe eſt pax noſtra,qui fecit vtraque vnum,etiã pacẽ Gẽtibus per Apoſtolos ſuos prædicauit,iuxta quod prædixerat Zacharias,dicens:Loquetur pacem Gentibus. *Luce 2.* *Ioan.14.* *Ephes.2.* *Zach.9.*

Porrò mediatore CHRISTO triplex nobis pax prouenit, videlicet,pax cum nobiſipſis, pax cum proximo , pax cum Deo.De prima per Pſalmiſtã dicitur: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacẽ in plebem ſuam. Et vnde rurſus per Apoſtolum dicitur: Gloria,honor,& pax omni operanti bonum. G *Pax triplex per Chriſtum.* *Rom.2.*

De ſe-

De ſecunda pace per eundem Apoſtolum dicitur, quod iam citatum eſt: Ipſe eſt pax noſtra qui fecit vtraque vnũ. Et poſt pauca: Vt duos, inquit, condat in ſemetipſo in vnum nouũ hominem, faciens pacem. vt recõcilìet ambos (id eſt, Iudæos & Gentiles prius diſſidentes) in vno corpore Deo, per crucẽ interficiens inimicitias in ſemetipſo.

Ephe. 2.

Et mox de tertia pace, quæ eſt hominis cũ Deo, ſubiocit: Et veniens euangelizauit pacẽ, videlicet cũ Deo, vobis qui lõgè fuiſtis, id eſt Gentibus, & pacẽ iis qui prope. Et quidem ad noſmetipſos, ad proximos, & ad Deum pacẽ habere, ſumma quædã omniũ bonorũ eſt. Domine, inquit Eſaias, dabis pacẽ nobis. Et idẽ: Seruabis pacẽ, pacẽ quia in te ſperauimus. Non autẽ eſt pax impiis, dicit Dominus. Quis enim reſtitit Deo, & pacẽ habuit? Reſiſtunt Deo ſuperbi, quãobrẽ inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt.

Eſa. 37. *Iob. 9.*

Qui pacem non habent.

Sed (vt ait Auguſtinus) non poterit ad hæreditatẽ Domini peruenire, qui teſtamẽtum pacis noluerit obſeruare: nec poterit habere concordiam cũ Chriſto, qui diſcors voluerit eſſe cũ Chriſtiano. Hinc etiam ait idem b. Auguſtinus: O pax, beatus qui te habet, maledictus qui te odit, & qui te impedit & frãgit inter homines, quoniam talis antichriſtus eſt, & filius perditionis. O pax, qui te habet teneat, q te nõ habet perqrat, ſi fili' Dei eſſe poptat.

In epiſt. ad heremitas.

H

Natura vt pacem ſuadet.

Proinde etiam ipſa natura ad pacem homines videtur hortari. Siquidem homo naturaliter eſt animal manſuetum. Nam quũ cætera animalia roſtris, vnguibus, cornibus, dentibúsve natura armauerit, hominem ſolum producit inermem, nimirum oſtendens eſſe debere manſuetum. Sed proh dolenda peruerſitas. Animantia cætera cum ſuæ naturæ conſortibus pacem habent, at verò homini maxima ex homine pernicies eſt. Quo patet, quantum à natura ſua homo degenerauit. Vnde quidam ait:

Iuuenal.

Molliſſima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur,
Quæ lachrymas dedit, hæc noſtri pars optima ſenſus.

Et poſt pauca:

Sed iam ſerpentum maior concordia, parcit
Cognatis maculis ſimilis fera: quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore vnquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam, ſæuis inter ſe conuenit vrſis.

Itaque

Itaque homines pacis expertes, feris deteriores ſunt. Apoſtolum audiant dicentem: Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum. Et iterum alibi: Quod ex vobis eſt cum omnibus hominibus pacem habẽtes. Deus enim pacificis ſemper adeſt. Et quid ni adſit ſuis filiis pater? Beati (inquit) pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Itaque pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiſcum: *Hoĩes fe: iis deteriores. Heb. 12. Mat. 5. 2. Cor. 13*

¶ Circa quartum, quod eſt benigna manuum & lateris oſtenſio, ſubditur:

Et quum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus.

Quare oſtendit manus & latus, inſuper & pedes (vt Lucas teſtatur) niſi vt exiſtimantibus ſe ſpiritum videre, verum corpus aſſignaret diſcipulis, & in vero corpore veríſque membris verum præſentaret liuorem effectiuum noſtræ pacis. Nam diſciplina pacis noſtrę ſuper eum, cuius liuore ſanati ſumus. Hæc diſciplina in manibus pedibúſq; & latere non ſolum oculis conſpicua, ſed & contrectabilis per clauorum & lanceæ veſtigia apparebat. *I Cur oſtendit manus & latus. Eſa. 53.*

Itaq; reſurrectionem ſuam certam & veram multis & variis documentis perſuadere dignatus eſt, propter ædificandam fidem, & fugandam de corde perfidiam, omnémque dubitationem de ſua reſurrectione tollendam. Parum fuit oculis ſe videndum præbere, ſi non probaret etiam manibus contrectandum. Qui dum palpanda (ſecundum Lucam) diſcipulis oſſa carnémque præmonſtrat, apertè ſtatum veræ reſurrectionis quæ in ſe facta, & in nobis eſt futura, ſignificat. *Beda.*

Neque huic adſertioni putetur Apoſtoli ſermo repugnare, quo ait: Quia caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Hoc enim loco Apoſtolus carnis & ſanguinis nomine, non ſubſtantiam veri corporis, ſed corruptionem mortalitatis ſignificat, ſicut ipſe conſequenter expoſuit, dicens: Neque corruptio, incorruptelam poſſidebit. Aliter nanque caro in ſcriptura ſacra iuxta naturam, aliter iuxta culpam, aliter iuxta corruptionem mortalitatis quæ ex culpa contigit, appellatur. *1. Cor. 15 Caro & ſanguis vt æquiuocè tripliciter dicantur.*

Iuxta naturam quidem, quum dictum eſt: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. Et illud: Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. *Gen. 2.*

Gal. 5. Iuxta culpam verò, quum dicitur: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.

Iuxta corruptibilitatem autem, quum ſcriptum eſt: Et recordatus eſt quia caro ſunt, id eſt, fragiles & moribūdi. Hoc enim carnis nomine ſe deſignaſſe manifeſtat ipſe Pſalmiſta, qui protinus addit: Spiritus vadens & non rediens. Regnum itaque Dei caro non poſſidebit, id eſt, caro iuxta culpā vel mortalitatem. Et tamen caro poſſidebit regnum Dei, id eſt caro iuxta naturam. Quā & Dominus, vt dictum eſt, poſt reſurrectionē videndam palpandámque diſcipulis exhibuit. Et de qua beatus Iob, quum gloriam reſurrectionis deſcriberet, ait: Et rurſum circun-
Iob. 19. dator pelle mea, & in carne mea videbo Deum.

K Netandū eſt, quòd Gentiles nobis ſolent calumniam ſtrue-
Beda. re: & fidē ſperaræ à nobis reſurrectionis ſtulta garrulitate
Contra gentiles fidem noſtram irridentes. deridere. Si enim ipſe Deus veſter, inquiunt, nec ſibi inflicta à Iudæis vulnera curare præualuit, ſed cicatricum veſtigia cælo ſecum (vt dicitis) inuexit, qua temeritate putatis eum veſtra de puluere mēbra ad integrum eſſe reſtauraturum? Quibus reſpondendū eſt, quia Deus noſter qui ſuam perpetua immortalitate glorificatam de ſepulchro carnem reſuſcitare, quando voluit, & quomodo voluit, potuit, etiam qualem voluit ſuſcitauit. Neque enim conſequens eſt, vt qui maiora feciſſe probatur, minora facere nequiuerit. Sed certæ diſpenſationis gratia, qui maius fecit, minus facere ſuperſedit. Hoc eſt, qui mortis re-
Cur ſigna paßionis Chriſtus ſeruauit. gna deſtruxit, ſigna mortis obliterare noluit. Primò videlicet, vt per hæc diſcipulis fidem ſuæ reſurrectionis adſtrueret. Per hoc enim quòd veſtigia vulnerū oſtēdebat, confirmauit vtiq; quòd ipſe idē à morte reſurrexerat, qui iā pridē in cruce pēdebat. Vnde apud Lucā diſcipulis loquēs, ait: Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipſe ſū.

Secundò, vt patri pro nobis ſupplicans, quale genus mortis pro mortalium vita pertulerit, ſemper oſtendat,
Heb. 7. quaſi dicens patri: Reſpice in faciem Chriſti tui. Vnde A-
1. Ioan. 2. poſtolus: Saluare, inquit, in perpetuum poteſt accedens per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. Et vnde rurſus per beatum Ioannem dicitur: Aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtū iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.

Tertiò, vt ſua morte redemptis quàm miſericorditer ſint adiuti propoſitis ſemper eiuſdem mortis innouet indiciis,

diciis,ideóque miſericordias Domini in æternum cantare non ceſſent,ſed dicãt qui redempti ſunt à Domino,quoniam bonus,quoniam in æternum miſericordia eius. Vnde ipſe per Prophetam imperitæ quærelæ,dicentis: Dereliquit me Dominus,& Dominus oblitus eſt mei,reſpõdet: Nunquid poteſt mulier obliuiſci infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen nõ obliuiſcar tui. Ecce,inquit,in manibus meis deſcripſi te. Hæc deſcriptio quid aliud eſt,quàm plagæ crucifixi? *Eſa. 19.*

Quartò,propter ſui triũphi gloriam. Vulneratus enim vicit,& occiſus triũphauit. Nequaquam igitur ei ad ignominiam vulnerum ſuperfuere cicatrices,ſed magis ad glòriam. Vbi eſt notandum, quòd tres ob cauſas eſt vulnus ad ignominiam,videlicet: Primò,ex impotẽtia reſiſtendi. Secundò,ex imperitia curandi. Tertiò,quãdo vulnus aut cicatrix infligitur ex vitio delinquendi. L *Chriſto ſua vulnera ad gloriam.*

Sed Dei filius nõ impotentia reſiſtendi vulneratus eſt, qui totam inimicorũ ſuorum cohortem vno verbo in terram proſtrauit, cuius animam nemo tulit à ſe, ſed poteſtatem habuit ponẽdi animam ſuam, & iterum ſumendi eam. Sed nec ex ignorãtia curandi vulnerũ ſuorum veſtigia ſeruauit qui non modo qualeſcunque infirmos verbo ſanare, ſed etiam mortuos nouerat ſuſcitare. At multo minus ex ignominia delinquẽdi vulnerum cicatrices retinuit,qui peccatum non fecit,nec inuentus eſt dolus in ore eius. Quem etiam ab omni peccato fuiſſe immunem perhibet & proditor,dicens: Peccaui,tradens ſanguinem iuſtũ,& Pilatus iudex iniquus,dicẽs: Nullam in eo inuenio cauſam ex his in quibus eũ accuſatis. Vulneratus ergo eſt propter iniquitates nõ ſuas,ſed noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra. Itaque vulnerũ cicatrices Chriſto ad gloriam relictas eſſe,euidentius patet ſimilitudine. *Ioan. 10.* *1. Pet. 2.* *Mat. 27.* *Luc. 23.*

Si enim miles aliquis fortiſſimus iubẽte ſuo rege pro totius gẽtis ſalute ſingulari certamine deſudans, multis quidẽ vulneribus exceptis,hoſtem tamẽ interficiat,ſpolia eius diripiat, victoriam ſuæ gẽti reportet,& interrogatus à medico cui curãdus cõmittitur,ita ne velit curari vt nec veſtigia vulnerum vlla reſideãt,an magis ita vt cicatrices quidem remaneãt,deformitas verò prorſus oĩs & fœditas abſit,reſpõdeat ſe potius ita velle ſanari,vt toto ſalutis decoriſq; priſtini ſtatu recuperato,ꝑpetua ſecũ tanti circun- *Similitudo notabilis.*

ferat ſigna triumphi: Sic profectò Dominus perperis ob ſignum victoriæ, non excepta pro nobis vulnera paſſionis,ſed ipſorum cicatrices cœlo inferre,quàm abolere maluit.Nec tamen ex his quippiam fidei noſtrę reſurrectionis præiudicat,de qua veraci promiſſione prædicitur: Et capillus de capite veſtro non peribit.

Luc.21.

M Quintò, propter impietatem reproborum confutandam,videlicet, vt perfidis in iudicio quàm iuſtè damnentur,oſtenſa inter alia flagitia etiam vulnerum quæ ab eis ſuſcepit cicatrice,denuntiet.Sicut enim poſt reſurrectionem ſuam clauorum vel lanceæ loca pandendo, diſcipulorum dignatus eſt fidem ſpémque roborare,ita in die iudicij,& eadem ſuæ paſſionis indicia,& ipſam pariter crucem monſtrando venturus eſt impietatem ſuperborum infidelitatémque cõfundere. Scilicet,vt ipſum ſe eſſe qui ab impiis & pro impiis mortuus eſt,cunctis palam angelis & hominibus oſtendat, videántque (vt ſcriptum eſt) in quem pupugerunt, & plangant ſe ſuper eum omnes tribus terræ. In iudicio enim (vt dicit Auguſtinus) inimicis ſua vulnera demonſtraturus eſt, non vt eis dicat ſicut Thomæ,quia vidiſtis me credidiſtis,ſed vt cõuincens eos veritas dicat: Ecce homo quem crucifixiſtis, videtis vulnera quæ inflixiſtis,agnoſcitis latus quod pupugiſtis,quoniam per vos & propter vos apertum eſt,nec intrare voluiſtis. Et Chryſoſtomus:

Impij vt cõfutandi.

Zach.12.

Expoſtulatio Chriſti metuẽda.

Propter vos homo factus ſum,& propter vos alligatus, & deluſus, & cæſus,& crucifixus. Vbi tantarum mearum iniuriarum fructus?Ecce pretiũ ſanguinis mei quem dedi in redemptionem animarum veſtrarum. Vbi eſt ſeruitus veſtra,quam pro pretio ſanguinis mei debuiſtis mihi?Ego ſuper omnia vos dilexi,quum eſſem Deus, apparens homo, & vos me omnibus rebus veſtris viliorem habuiſtis. Ego ſum mediator verus Dei & hominum,videte quanto labore diſpoſui amicitiam inter vos & Deum patrem meum,& vos parui pendiſtis.Cæterum,quid conſequutũ ſit in diſcipulis ad tam conſpicuam Domini manifeſtationem,oſtendit Euangeliſta,quum ſubdit:

Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino.

N Quia ante mortem ſuam dixerat eis:Vos quidem nũc triſtitiam habetis,iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet à vobis, ideo hoc ſuum promiſſum voluit adimplere, vt qui præ

Promiſſionis impletio.

triſtitiæ

triſtitiæ magnitudinis laſſi fuerant, in gaudio reſpirarent. Gauiſi ſunt igitur diſcipuli, viſo Domino: ſed in eiuſdem gaudij ſui vehementi habundantia fluctuantes, necdum credebant. Ait enim Lucas: Adhuc autem illis non credentibus, ſed mirantibus præ gaudio. *Luc. 24.*

Sequitur:

Dicit ergo eis iterum: Pax vobis.

Iſta iteratio, pacis confirmatio eſt. Dat enim Deus pacem ſuper pacem, quia piorum pax & hic eſt & in futuro. Hæſitantibus itaque & difficulter accipientibus diſcipulis quod annuntiabatur, pacem ingerit: pacem, inquam, quam non niſi credendo ſuſcipere quis poſſit. Non enim niſi credendo reconciliamur Deo per mortem filij ſui. *Pax ſuper pacem.*

¶ Circa quintum, quod eſt ad inſtar ipſius Chriſti diſcipulorum miſſio, ſubditur:

Sicut miſit me pater, & ego mitto vos.

Cur iterum dixerit eis, Pax vobis, manifeſtat quum dicit: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Quomodo enim vel ad quid miſit filium pater, niſi vt inter Deum & homines pacem faceret? Et quomodo vel ad quid ſuos in vniuerſum mundũ mittit filius prædicatores, niſi ad hoc, vt inimicos Deo reconciliet homines? Hoc enim attendens Apoſtolus, ait: Omnia autem ex Deo, qui reconciliauit nos ſibi, & dedit nobis miniſterium reconciliationis. Quoniam quidem Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: Obſecramus pro Chriſto reconciliamini Deo. *O Ad quid miſſi in mundum Apoſtoli.* *2. Cor. 5.*

Itaque ſi quæras, ad quid filium ſuum miſerit pater. Deus, inquit, erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum. Si quæras, quid eſt, ita & ego mitto vos, & poſuit, inquit, in nobis verbũ reconciliationis, pro Chriſto legatione fungimur, & obſecramus pro Chriſto recõciliamini Deo. Itaque quum ſemel & iterũ dixiſſet: Pax vobis, vt inſinuaret pacem ſe feciſſe illis, & pacem per illos mittere nobis, ſicut, inquit, miſit me pater, & ego mitto vos. *Gregor.*

Ad hæc ſicut miſit me pater, Deus Deum, & ego homo mitto vos homines. Pater filiũ miſit, qui hũc pro redemptione generis humani incarnari inſtituit. Quem videli- *Ad tribulationes electi deſtinantur*

cet in mundum venire ad paſſionem voluit,ſed tamen amauit filiũ quem ad paſſionem miſit.Electos verò Apoſtolos Dominus nõ ad mundi gaudia,ſed ſicut ipſe miſſus eſt ad paſſiones,in mundum mittit.Quia ergo & filius amatur à patre,& tamen ad paſſionem mittitur: ita & diſcipuli amantur à Domino, qui tamen ad paſſiones mittuntur in mundo. Itaque rectè dicitur:Sicut miſit me pater,& ego mitto vos,id eſt,ea charitate vos diligo, quum inter ſcandala perſequutorum mitto, qua me charitate pater diligit,quem venire ad tolerandas paſſiones fecit.

¶Circa ſextum,quod eſt ad inſufflationem Domini ſpiritus ſancti datio,ſubditur:

Hæc quum dixiſſet,inſufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum,quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.

P Manifeſtè hic de illa pace agitur,quæ eſt remiſſio peccatorum,quæ primum & maximum eſt ſpiritus ſancti donum,propter quod quum dixiſſet, Accipite ſpiritum ſanctum, quaſi quærerent, in quo accipiemus illum, ſtatim ſubiũgens,quorum,inquit,remiſeritis peccata, remittuntur eis,&c. Ergo pax iſta (vt iam dictum eſt) peccatorum remiſſio eſt:& iſta remiſſio,ſpiritus ſancti acceptio eſt.

Spiritus ſanctus in remiſſionem peccatorum datus.

Proinde ſuſcipiant mõtes (id eſt Apoſtoli ſancti dignitate ſublimes) pacem à rege Chriſto, cui omne iudicium dedit pater,rege,inquam, ſemel dicente,pax vobis,ſuſcipiant nihilominus pacem populo,videlicet euangelizandam,iterũ dicente illo,pax vobis:Idcirco ſemel & iterum dixit, pax vobis, videlicet, quia & per ſemetipſum prioris populi ſui eccleſiam,ſcilicet,patriarchas,prophetas & electos omnes,à primo Abel vſq; ad latronem in cruce pendentem pacificauit,& Deo reconciliauit,pauperes autem ſuos,id eſt,nos Gentiles,per Apoſtolos ad eãdem pacem inuitauit,dicẽs eis:Sicut miſit me pater,& ego mitto vos.

Inſufflauit,inquit,& dicit eis:Accipite ſpiritũ ſanctum. Secundum Auguſtinum.Ille corporeus Chriſti flatus nõ fuit ſubſtãtia ſpiritus ſancti,ſed congruũ ſuæ miſſionis ſignum.In hoc enim oſtẽſum fuit ſpiritũ ſanctum nõ tantum à patre,ſed etiã à filio procedere.Rurſus,quia flatus non eſt niſi viuentis,inſufflãdo ſe viuere Chriſtus oſtendit;&

12 de tri. Cur Dominus inſufflauit.

dit,& viuentem eſſe ſpiritus ſancti ſubſtantiã,cuius virtus viuificat omnia,iuxta quod in Ezechiele ſcriptum eſt:Veni ſpiritus,& ſuffla ſuper interfectos iſtos, & reuiuiſcent. *Ezec. 37.*

Itaque flatus quem mortalis adhuc & paſſibilis homo Chriſtus attrahebat & reiiciebat ore ſuo,non ſpiritus ſanctus,ſed communis erat aër,quo iam immortalis non indigebat vt ſpiraret, nec nos indigebimus in illo poſt reſurrectionem ſeculo,vbi vita incorruptibilis eſt.

Proinde quanuis poteſtate ſpirare corporaliter, ſicut & manducare vel bibere,quum non egeret, potuit, non tamen putandũ eſt quòd vndecim Apoſtolos & omnes qui cum ipſis congregati erant obambulando ſingulatim cuique inſufflauerit, aut qnòd ſtans in medio eorum vno anhelitu tam grandem flatum emiſerit,vt cunctos ſimul corporaliter adflaret, & hoc flatu attactis dixerit, accipere ſpiritum ſanctum. *Chriſtus iã immortalis vt ſpirauit.*

Ergo ſic potius inſufflauit, non quo modo homo, ſed quomodo Deus, qui & antequam homo fieret inſufflaſſe legitur.Formauit enim Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit,ſiue (vt ſeptuaginta habẽt) inſufflauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Qui ergo tunc inſufflauit vt fieret homo in animam viuentem,nunc idem inſufflauit,vt anima viuentis hominis acciperet ſpiritum ſanctum,& ad intelligendum ſcripturas ſenſum haberet apertum. Sic enim Lucas hoc ipſum narrat, quia tunc aperuit illis ſenſum,vt intelligerent ſcripturas. *Gen. 2.*

Quorum remiſeritis peccata, inquit, remittuntur eis. Vbi eſt notandum ſecundum Auguſtinum,quòd Eccleſia non modo baptizando(vt dixerunt quidam)ſed etiam iudicando & abſoluẽdo peccata dimittit.Ait enim Eccleſiæ charitas, quæ per ſpiritum ſanctum diffunditur in cordibus noſtris,participum ſuorum peccata dimttit. Eorum autem qui non ſunt eius participes,tenet.Ideo poſtquam dixit,accipite ſpiritum ſanctum,continuò de peccatorum remiſſione & retentione ſubiecit. Q

Vbi etiam ſciendum eſt, quòd diſcipuli qui prius ſpiritum ſanctum habuerunt, vt & ipſi innocenter viuerent,& in prædicatione quibuſdam prodeſſent, idcirco hunc poſt reſurrectionem Dñi patenter acceperunt, vt prodeſſe nõ paucis ſed pluribus poſſent.Libet ergo intueri,illi diſcipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantum culmen gloriæ ſint perducti.Ecce non ſolum de ſemetipſis ſecuri *Greg. Dignitas ingens collata hominibus.*

fiunt,ſed & principatum ſuperni iudicij ſortiuntur, vt vice Dei quibuſdam peccata retineant, quibuſdam relaxent. Horum nunc in eccleſia epiſcopi locum tenent, ſoluendi ac ligandi authoritatem recipiunt, qui gradum regiminis ſortiuntur. Grandis honor, ſed graue pondus iſtius eſt honoris. Durum quippe eſt,vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ,iudex fiat vitæ alienæ. Et plerunque contingit vt hũc iudicij locus teneat, cui ad locum vita minimè concordat,ac proinde ſæpe agitur vt vel damnet immeritos vel alios ipſe ligatus ſoluat,ſæpe in ſoluẽdis ſubditis ac ligandis ſuæ voluntatis motus, non autem merita ſequatur. Vnde fit vt ipſa hac ligandi ac ſoluendi poteſtate ſe priuet,qui hanc pro ſuis voluntatibus & non pro ſubiectorum moribus exercet. Sæpe fit vt erga quemlibet proximum odio vel gratia moueatur paſtor. Iudicare autem dignè de ſubditis nequeunt,qui in ſubditorum cauſis ſua,vel odium vel gratiam ſequuntur.

Vnde rectè per Prophetam dicitur: Mortificabant animas quæ non moriuntur,& viuificabant animas quæ non viuunt. Non morientẽ quippe mortificat,qui iuſtum damnat,& non victurum viuificare nititur,qui reum, à ſupplicio abſoluere conatur. Cauſæ ergo penſandæ ſunt,& tunc ligandi atq; ſoluendi poteſtas exercenda. Videndum quæ culpa,aut quæ ſit pœnitẽtia ſequuta poſt culpam, vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat,illos paſtoris ſententia abſoluat. Tunc enim vera eſt abſolutio præſidentis,quum interni arbitrium ſequitur iudicis.

Cauendum ergo eſt eis, quorum huiuſmodi officium vel poteſtas eſt,ne ligent niſi mortuum,neque ſoluant niſi voce confeſſionis ſignificante rediuiuum eundem eſſe de ſepulchro productum. Nam ſi pro animo ſuo illum ligent,hunc autem mortuum ſoluant,videlicet condemnantes iuſtum,& iuſtificantes impium, ipſi illa non ſua, ſed Chriſti poteſtate ſe priuant. Et viuentem quidem ligando,ſic mortificare nequeunt, mortuum autem ſoluendo, non ſolum non viuificant,verum etiam fœtorem cunctorum naribus ingerunt.

R Nequaquã tamen vitiũ ſacerdotis, dignitati & efficaciç preiudicat myſteriorum. Vnde & ſi vita ſacerdos etiam valde ſit erit detractabilis,in nullo tamẽ lædens eſt ea quæ cõmiſſa ſunt à Deo. Nõ enim ſacerdos,ſed neq; angelus, neq; archãgelus operari aliquid poteſt in his quç ſunt data à

Chryſ.

ta à Deo,ſed pater,& filius & ſpiritus ſanctus omnia diſpenſant.Sacerdos autem ſuam linguam& manum tribuit. Non enim eſſet iuſtum vt aliena malitia in aliquo læderet ſacramenta Dei percipientes. *Sacerdotis vitiũ ſacramento non præiudicat*

De hac poteſtate & illud pendet quod alibi dicit:Quæcunq; alligaueritis ſuper terram,erunt ligata & in cœlis,& quæcunque ſolueritis ſuper terram,ſoluta erunt & in cœlo. Quam tamen poteſtatem non ante paſſionem ſuam dedit,ſed tantum promiſi,ſicut Petro manifeſtius de futuro loquens,& tibi,iquit,dabo claues regni cœlorum. Vbi de ligando,vel abſoluēdo poteſtatem promiſit. Hic autem id eſt,poſt reſurrectionem ſuam de eo ꝙ prius vel melius eſt,id eſt,de baptizandis omnibus in remiſſionem peccatorum,regulam tradit:Ex tunc enim vna ſancta catholica eccleſia per orbem baptizando in nomine patris , & filij & ſpiritus ſancti peccata remittit.Et non vana fides, quia non minus peccata remittũtur eis quos baptiſmo abluēs nunc per miniſtros ſuos incorporat ſibi, quā remiſſa ſunt eis qui iam in eccleſia ſiue viuentes ſiue defuncti erant, quando Chriſtus hora mortis ſanguinem de ſuo corpore fundens,omnium in ſe credentium peccata lauit. *Mat. 18.* *Poteſtatatẽ Chriſt' promiſit, poſt dedit.*

Dicat itaq;:Sicut miſit me Pater & ego mitto vos,id eſt, quam ego de remittēdis peccatis poteſtatē à patre ſecundum hominem accepi,eandem per omnia do vobis,& vos quæcũq; peccata remiſeritis,remiſſa ſunt in cœlo&in terra.Hoc eſt præcipuum & magis neceſſariũ ſpiritus ſancti datum,ſcilicet in remiſſionē peccatorũ.Nam aliud datum eſt,quod die Pentecoſtes idē ſpiritus ſanctus datus eſt in diuerſarum ornamenta gratiarũ:ſed illud omnibus æqualiter datur,vt baptizati à peccatis oēs iuſtificemur : Iſtud autē diſpari gratia diſtributum eſt,operante in ſingulis eodem ſpiritu,& diuidente prout vult.Cæterum ſicut nõ ſolum à patre,ſed etiā à filio ſpiritus ſanctus procedit,ſic nõ ſemel,ſed bis pro diuerſis effectibus dari illum oportuit. A filio nanq; in remiſſionem peccatorum procedit,prout Euangeliſta manifeſtè hoc verbo expreſſit dicendo,inſufflauit & dicit eis:Accipite ſpiritum ſanctum.Nam inſufflauit,id eſt,de ſeipſo procedentem dedit.Quòd autem à patre procedat adſtruere opus nõ eſt,vnde nec etiā Græcorum aliquis dubitare ſolet,licet de filio non illum procedere quidam illorum dixerint. *Poteſtas eccleſiæ.* S *Spiritus ſanctus vt bis datus.*

Et quidem priuſquam filius in hunc mundum veniſſe,

Quãdo in remiſſionẽ peccatorũ datus. diuerſarum diſtributione gratiarum antiquis ſanctis datus eſt, ſed nondum vlli in remiſſionem peccatorum, quòd nunquam fieret, niſi prius idem pontifex noſter ſacrificium ſe pro nobis obtuliſſet. Itaque ſpiritus ſanctus *Greg.* qui ante diſcipulorum mentibus inherat ad fidem, mani- *Ioan 7.* feſta datione in remiſſionem peccatorum non niſi poſt reſurrectionem datus eſt, iuxta quod ſcriptum eſt: Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus.

HOMILIA ALTERA.

T*Homas autem vnus ex duodecim qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit* IESVS. *Ioan. 20.*

In hac lectionis euãgelicæ parte, duo nobis quæ tractãda reſtant inſinuantur. Vnum eſt, abſcentis Apoſtoli de veritate dominicæ reſurrectionis dubitatio. Alterum, apparente rurſus Chriſto, dubitantis in fide confirmatio, ibi: Et poſt dies octo.

Circa primũ duo ſunt conſyderanda, Vnum eſt, Apoſtoli abſcentis prouiſa ſeceſſio. Alterum, de reſurrectione diffidentis incredula obſtinatio, ibi: dixerunt ergo.

A Circa primum dictum eſt: Thomas autem vnus ex duodecim non erat cum illis quando venit IESVS. Thomas vnus de duodecim dicitur, tametſi per caſum Iudæ vndecim tantum eſſent relicti, quia duodecim eſſe Apoſtolos Deus diſpoſuerat, & quia duodecim fuiſſent electi à Chriſto, & etiam quia duodecim futuri erant per electionem Matthiæ.

Qui dicitur Didymus, inquit, Didymus Græcè, Latinè dicitur geminus, quod cognomen idcirco Thomæ congruit, quia gemino ſenſu, id eſt, viſu & tactu veritatem dominicæ reſurrectionis voluit experiri.

Separare contingit dupliciter. Non erat, inquit, cum eis quando venit Ieſus. Abſens ergo erat, à cæteris ſe diuiſerat. Duobus verò modis contingit à cæteris diuidi. Videlicet, à malis hominibus, & à bonis. Illud commendabile eſt, iſtud damnabile.

Num. 16. De primo dictum fuit per Moſen multitudini filiorum Iſrael: Recedite à tabernaculis impiorũ (videlicet Dathan & Abiron qui non conſueta morte hominum erant perituri) & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini

mini in peccatis eorum. A malorum quippe conſortio ſeparari debet, qui Chriſtũ ſibi per gratiam cupit apparere. Vnde melius eſt pati hominum malorum odium, quàm eorum habere conſortium. Ait vir ſecundum cor Dei: Odiui eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo.

B De ſecundo per Pſalmiſtam dicitur: Cũ ſancto ſanctus eris. Sicut enim mala ſocietas vitanda eſt, ita deſideranda eſt ſocietas bona, propter multiplicem vtilitatem. Prima eſt accenſio charitatis. Nam & extinctus carbo rurſus accenditur, ſi carbonibus ignitis fuerit adiunctus. Bonorum ergo quære ſocietatem. Si enim fueris ſocius cõuerſationis, eris & conſors virtutis. Vnde Apoſtolus: Saluatus, inquit, eſt vir infidelis per mulierẽ fidelem. Si enim fuerint duo fouebuntur mutuò. Vnus autem quomodo calefiet?

Bonorum contubernium deſiderãdum.

1. Cor. 7.

Eccleſ. 4.

Secunda vtilitas eſt ſubleuatio ruentis. Si enim vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ ſoli, quia quum ceciderit, non habet ſubleuẽtẽ ſe. Malum enim quod nemo videt, nemo arguit, & ſecurus accedit tentator, vbi nullus timetur reprehenſor. Tertia eſt, gratioſa præſentia Chriſti, iuxta quod ipſe ait: Vbi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Venit enim ipſe & ſtetit in medio eorum, id eſt, diſcipulorum, qui in nomine ſuo erant congregati. Quibuſcum quia Thomas non erat, & deſiderata Domini apparitione fraudatus, & per totos octo dies permanſit incredulus.

Mat. 18.

Quarta vtilitas eſt orationis exauditio, dicente Domino in euangelio: Dico vobis, ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis eſt. Multo magis ergo ſi magna fidelium multitudo vnanimiter orando quidpiam poſtulauerit, exaudietur. Vnde & Apoſtolus Paulus fidelium precibus petit adiuuari, dicens: Obſecro vos, fratres, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per charitatem ſancti ſpiritus, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum. Impoſſibile eſt enim multorum preces (modo piè precentur) non exaudiri. Itaque commendatam nobis intelligamus vnitatem, & vetitam diuiſionem. Fit autem diuiſio per infidelitatem, per hæreſes, per excõmunicationem iuſtè in contumaces prolatam, per diſcordiam, denique per ſuperbiam, ſicut ille ſe diuiſit à cæteris, qui ſuperbia tumens, ait: Non ſum ſicut cæteri homines. Porrò, palmes abſciſus areſcit, & in ignem mittitur, & ardet.

Societas bonorum multiplex vtilitas.

Mat. 18.

Rom. 15.

Ioan. 15.

Sanè,

Thomæ abſentia vt præuiſa. Sanè inter hæc nemo putet electi Apoſtoli Thomæ Chriſto apparente fortuitam fuiſſe abſentiam, ſed prouiſam. Vnde Gregorius: Non, inquit, caſu geſtum eſt, vt electus ille diſcipulus tunc deeſſet, poſt veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet. Non hoc caſu, ſed diuina diſpenſatione geſtum eſt. Egit nanque miro modo ſuperna clementia, vt diſcipulus dubitans, dum in magiſtro ſuo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera ſanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quàm fides credentium diſcipulorum profuit, quia dum ille ad fidem palpando reducitur, noſtra mens omni dubitatione poſtpoſita in fide ſolidatur.

¶ Circa ſecundum, quod eſt de Chriſti reſurrectione diffidentis incredula obſtinatio, ſubditur:

Dixerunt ergo ei alij diſcipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Niſi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & mittam manum meam in latus eius, non credam.

C Diſcipuli gaudentes de viſione Domini, & de condiſcipuli Thomæ dolētes abſentia dicunt ei: Vidimus Dominum, & ſicut à Petro, à mulieribus, & à diſcipulis audiuimus, ita & vidimus. Ille reſurrexiſſe Dominum minimè credens: Niſi videro, inquit, ſicut & vos vidiſtis in manibus eius fixuram clauorum, & nō modo viſu, ſed etiam tactu ſuper ea re fuero certior, & mittam, inquit, digitū meum in locum clauorum, ita vt digito clauorum loca ſcrutatus fuero, & miſero manum meam in latus eius quod lancea militis apertum fuit, non credam.

Rupert. Cæteros æquè vt Thomam dubitaſſe. Si ad ſolam literam ſpectes quid eſt cur hic Apoſtolus Thomas plus cæteris redarguendus fuerit tāquam incredulus? Nēpe & cæteri niſi vidiſſent, imò & niſi palpaſſent, non credidiſſent. Nam & ſicut præmiſſum eſt, quum dixiſſet: Pax vobis, oſtendit eis manus & latus, & ſecundū Lucam non ſolùm dixit: Videte manus meas & pedes meos quia ego ipſe ſum, ſed: Palpate, inquit, & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa nō habet, ſicut me videtis habere. Sed nec iſta ſuffecerunt eis ad credēdum. Nam ſubdit Lucas: Adhuc autem illis non credentibus, ſed mirantibus præ gau-

gaudio,dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? In quo igitur Thomas magis illis incredulus, ſi puram hic tenere velis hiſtoriam, niſi fortè quia iis qui viderant eũ reſurrexiſſe non credidit. Nimirum nec illi ſuis facilè crediderunt oculis.

Igitur in manu ſapientiæ Dei ſua facta benè diſponentis Thomas Iudaici populi figuram prætulit,qui à diebus Apoſtolorum qui dominicæ reſurrectionis primi teſtes fuerunt,dicentes: Vidimus Dominum (quod & nunc per os vniuerſalis Eccleſiæ dicere non deſinunt)pertinaci duritia reſiſtunt, & niſi viderint, non credunt. Itaque non tam Thomas ex cæterorum comparatione Apoſtolorum, quàm Iudaicus populus incredulitatis arguitur ex Gentium comparatione. *Thomas Iudaici populi typus.*

Nos enim non vidimus & credimus dicentes illi:Deus auribus noſtris audiuimus, patres noſtri annuntiauerunt nobis.Iudæi non credent, niſi Enoch & Helia præcurrentibus,terribilia viderint venturi iudicis indicia. *Malac. 4.*

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et poſt dies octo iterũ erãt diſcipuli eius intus,& Thomas cũ eis.

Hic ponitur apparente rurſus Chriſto dubitantis in fide confirmatio.Vbi quinque notantur.Primum eſt,temporis & loci conſyderatio.Secundum eſt,apparentis Domini mirãda dignatio,ibi:Venit Ieſus ianuis clauſis.Tertium eſt,Thomæ credentis fidelis confeſſio,ibi: Reſpondit Thomas. Quartum eſt, de iis quæ non videntur fidei commendatio,ibi: Dicit ei Ieſus. Quintum eſt,miracula Chriſti deſcribentis intentio,ibi:Multa quidem.

Circa primum dictum eſt:Et poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus. Poſt dies octo iterum erant diſcipuli,intus,inquam,ſed non in eiſdem foribus. Intus erant, ſed non Hieroſolymis. Non enim arbitrandum eſt quòd toties in Galilæã ire iuſſi,per octo dies diſtulerint. Vbi ergo erant intus niſi in monte Galilææ quò abierũt (ſicut refert Matthæus)ſicut conſtituit illis IESVS? D *Rupert.* *Apparitionis huius locus.*

Vnde B.Hieronymus: Poſt reſurrectionem,inquit,Ieſus in Galilæa conſpicitur & adoratur,licet quidam dubitent.Tunc manifeſtius oſtenditur Thomæ, & latus lancea vulneratum,& manus fixas clauis demonſtrat.Quomodo verò intus ſi in monte erant? Videlicet quia ciuitas eius Nazareth in monte Galilææ ſita erat, ſicut habemus in Luca. Et venit Nazareth vbi nutritus fuerat. *Mat. 28.*

Luc.4. Et quum dixiſſent ei: Quanta audiuimus à te facta in Caphernaum, fac & hic in patria tua. Poſtmodum repleti ira, duxerunt, inquit, illum ad ſupercilium montis ſuper quem ciuitas illorum erat poſita, vt eum præcipitarent. Ergo & in montē abierant, & intus erant, quia in Nazareth ciuitate Galilææ fortaſſis in domum Mariæ matris eius conuenerant.

¶ Circa ſecundum, quod eſt apparentis Domini miranda dignatio, ſubditur:

Venit Ieſus ianuis clauſis, & ſtetit in medio & dixit eis: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Inſer digitum tuum huc, & vide manus meas, & adfer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis.

E Venit, inquit, IESVS ianuis clauſis, videlicet eodem modo quo prius. Vbi Auguſt. Quæris, inquit, & dicis: Si per oſtia clauſa intrauit, vbi eſt corporis modus? Et ego reſpondeo: Si ſuper mare ambulauit, vbi eſt corporis pondus? Sed fecit illud tanquàm Deus. Nunquid ergo quia reſurrexit, deſtitit eſſe Deus.

Quomodo per oſtia clauſa intrare potuit.

Ingreſſus ergo clauſis ianuis IESVS, inquit Chryſoſtomus, adſtat, & non expectat à Thoma interrogari, ſed vt oſtendat quoniam quum ille ad condiſcipulos imprīdē loquebatur aderat, eiſdem verbis vſus eſt, Quaſi dicat Thomæ. Quoniam dixiſti, niſi videro, & niſi manū meā in latus eius miſero non credam, & hoc te dicente, quum abſens putaret, & non videret, præſens audiui, ecce infer digitum tuum, & vide, id eſt, experire manus meas non ſpiritum eſſe, ſed carnem & oſſa, quæ ſpiritus non habet, & tangendo ſubſtantiam veræ carnis noli eſſe incredulus, ſed fidelis in ſubſtantiam veræ diuinitatis plenariè & corporaliter inhabitantis, quæ carnem ſuam reſuſcitare potuit.

Noluit autem Dominus Apoſtolo Thomæ clàm apparere, ſed quemadmodum palàm & coram omnibus dubitationem ſuam expreſſerat, ita & coram omnibus illum increpauit, vt exemplo eius aliorum nemo exinde dubitaret.

Porrò inter hæc nemo putet Dominum quum ipſius vulnera poſt reſurrectionem, etiam recentia, pertractarentur quicquam perſenſiſſe doloris. Erant enim vulnera illa in immortali & glorioſo iam corpore, quod quum impaſſibile ſit, nullius omnino capax eſt doloris.

Cæte-

Cæterum, mirari eſt clementiam & dignationem Domini ſaluatoris, qui tam ſollicitè pro vna anima ne in errore permaneret ſeipſum vulneratum oſtendere dignatus eſt, vt hinc & ipſi diſcamus nec minimũ aliquem debere contemnere. Sanè latus vulneratum oſtendens, inſinuat quanto quámque nos cordiali dilexit amore. Et qui vulneratas oſtendit manus, innuit vtique quòd non verbo & lingua, ſed opere nos amauit & veritate. Confoſſos denique pedes oſtendit, qui ex ſua nimia chatitate peccatorum noſtrorum pœnas, quaſi grauiſſima quædam pondera in corpore ſuo portauit. *Clementia Chriſti dignatio.*

Sed dixerit aliquis: Qui fieri poteſt vt corpus glorificatum quod clauſis ingredi ad diſcipulos ianuis potuit, mortalium manibus palpetur, quandoquidem corrumpi neceſſe ſit quod palpatur, corpus autem glorificatũ, eſt incorruptibile. Quòd autẽ Domini corpus iam glorificatũ non modo viſum oculis, ſed etiam palpatum fuerit diſcipulorum manibus Lucas (vt ſupra memoratum eſt) oſtendit, narrans Dominum ipſum dixiſſe diſcipulis: Palpate & videte, quoniam ſpiritus carnẽ & oſſa non habet. F *Greg.*

Sed intelligendum eſt quia Domini corpus poſt reſurrectionem & palpabile fuit per veritatem naturæ, & ſubtile per effectum ſpiritualis potentiæ. Ad hæc in corpore glorificato, veritas eſt oſſis & carnis, os durum eſt & caro mollis, ſed durũ & molle obiecta tactus eſſe quis neſciat? Porrò tangibile quum audis, duo tibi ſignificantur, videlicet quod poteſt immutare ſenſum tactus, & hoc quidẽ eſt perfectionis, & quod non poteſt tactum noſtrũ latere, & hoc eſt imperfectionis. Itaque corpus glorioſum poteſt ſe præbere tangibile, & æquè poteſt tactum noſtrum latere & eſſe intangibile, prout vult. Tangi poteſt, quia verum corpus latere poteſt, quia per dotem ſubtilitatis poteſt organum tactus imperceptibiliter penetrare. *Chriſti corpus vt palpabile & impalpabile.*

Cæterum ex eo quod à Chriſto Thomæ Apoſtolo dicitur: Infer digitum tuum huc, nimirum in loca clauorũ quibus ſacræ manus eius perfoſſæ fuerant, & quod adiecit: Et adfer manum tuam & mitte in latus meum, ſacrorum vulnerum magnitudo colligitur. Claui enim qui manus confixerant tantæ fuerunt groſſitiei, vt viri digitum adæquarent. & tantæ amplitudinis fuit vulnus lateris, vt in illud mitti poſſet viri manus, quod inſinuãs ſanctus Euangeliſta, ait: Vnus militum lancea latus eius aperuit. *Quantitas vulnerum Chriſti.*

Aperuit,

Aperuit,inquit,non ait:percuſſit,aut vulnerauit,ſed aperuit, vt illic quodammodo oſtium vitæ panderetur in latere arcæ veri Noë, nempe generis humani Saluatoris, quo intrare poſſent à perditionis diluuio liberati. Ad hæc ſi intentionem eorum qui hoc vulnus mortuo iam Domino inflixerunt,intẽtionem,inquã,ſæuiendi crudelitate ferocem attendas,non eſt quod dubites de vulneris magnitudine. Intendebant enim crura frangere crucifixorũ, vt ocyus expirarent, & tollerentur ne ſpectaculi horrore eorum Paſchale Sabbathum quod erat poſtera die cele-

Ioan. 19. brandum, fœdaretur. Vnde ait Euangeliſta: Iudæi ergo (quoniã Paraſceue erat)vt non remanerent in cruce cor pora ſabbato (erat enim magnus ille dies Sabbati) rogauerunt Pilatũ,vt frangerentur eorũ crura & tollerentur. Et poſt pauca ſequutus adiecit:Ad Ieſum autẽ quum veniſſent,& viderent eũ iam mortuum non fregerunt eius crura,ſed vnus militũ lancea latus eius aperuit.Intendebant ergo ſi adhuc ſpirantem reperiſſent crura eius frangere, quorũ exaturandæ ferocitati dirum crucis non ſufficiebat ſupplicium,niſi inſuper & crurifragio necarent.

G Noli,inquit,eſſe incredulus, ſed fidelis. Quàm graue

Incredulitatis grauitas. peccatum ſit incredulitas, quámque graui pœna ferien-dum(nempe quod æternæ vitæ præcludat ingreſſum) S. Ioannes Baptiſta teſtatur,dicens: Qui incredulus eſt fi-

Ioan. 3. lio,non videbit vitam æternam, ſed ira Dei manet ſuper

Heb. 3. eum. Hinc & Apoſt. Quibus,inquit,iurauit non introire in requiem ipſius,niſi illis qui increduli fuerunt? Et videmus quia non potuerunt introire propter incredulitatẽ. Ait ergo ad Thomã Dominus : Noli eſſe incredulus,ſed fidelis. Manifeſtum eſt eum cui hoc dicebatur dominicæ reſurrectionis fidem non habuiſſe, ſed fuiſſe incredulum & infidelẽ. Quid opus eſt ergo tantopere Apoſtolo Thomæ velle gratificari vt contra euangelicam veritatem dicatur nihil prorſus de Chriſti reſurrectione dubitaſſe? Horum ipſe S.Apoſt. non eget mendacio. Sed nos potius opus habemus ſanctorum precibus & eorum exem-

Cur electi cadere permittuntur plis informari. Quòd ſi quæras quur interdum permittat Deus ſanctos & electos in damnabilia peccata ruere,ſicut de apoſtolis patuit, qui in nocte dominicæ paſſionis omnes in eo ſcandalum paſſi ſunt,& præcipuè in S.Thoma qui totis octo diebus permanſit incredulus. Reſpondetur hoc varias ob cauſas permittere Deum.

Primò

Primò vt oſtendat immenſam ſuam miſericordiã,& ſuæ promiſſionis veritatẽ erga eos quos à criminibus reuocat, & pœnitẽtiæ meritò promiſſam qua ſe fecerũt indignos, clementer dat gloriam. Vnde & Dauid poſt grauem adulterij, proditionis,& homicidij, ruinã in hunc orauit modũ: Miſerere mei Deus ſecundũ magnam miſericordiã tuam. atque tandem adiecit: Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis & vincas quum iudicaris. Faciendo videlicet cõtrarium eius quod maligni homines de te præſumunt iudicare, dictitantes te peccatoribus etiam pœnitentibus non miſereri.

Secundò permittit hoc Deus ad eius vtilitatẽ qui cadit. Scit enim Apoſtolus Paulus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si omnia ergo etiam eorũ peccata in bonum eis cooperantur. Adeò nempè bonus atque omnipotens eſt Deus, vt mala fieri non ſineret, niſi maiora inde bona elicere prænouiſſet. *Rom. 8.*

Quòd ſi quæras quid paccati lapſus cõferat electo. Reſpondetur, quia confert maioris feruoris acquiſitionem. Dum enim tales poſt lapſum reſurgunt, deſiderio recuperandi quod amiſerant plerunque feruentiores ad bonum efficiuntur, ſicut interdum contingit viatori, qui cernens ſocios ſuos ſe longè præceſſiſſe hos tanta gradiendi velocitate inſequitur, vt eos non modo conſequatur, ſed & longius antecedat. Vnde Ambroſius in Homilia: Sancti ſi aliquando cadunt, alacriores reſurgunt. Fidelior factus eſt Petrus poſtquam ſe fidem perdidiſſe defleuit, atque ideo maiorem gratiam reperit quàm amiſit. H *Quid conferat electo ruina.*

Confert nihilominus propriæ cognitionis & humilitatis incrementum, ei qui fortaſſe de ſe præſumebat, dicẽte Apoſtolo: Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat, Vnde etiã Auguſt. dicit ſuperbis vtile eſſe cadere in aliquod peccatum manifeſtũ vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant. Salubrius ſibi Petrus diſplicuit quando fleuit, quàm placuit quãdo præſumpſit. Nam ſpiritualia vitia in quibuſdã non curantur quæ latent, niſi in vitium aliquod carnale labãtur. Non enim curare aliquis ſolet vnã è veſtè maculam eluere, donec forſan tota in lutũ merſa, abluatur & tota. Confert deniq; cautionẽ, ſui circunſpectionem, & erga cæteros delinquentes compaſſionis & miſerationis adfectũ. Porrò in homine peccante tria ſunt conſyderanda, videlicet, peccatũ quod odire, natura quàm diligere, & peccãtis reatus ſeu pœna cui cõpati debemus. Vnde *1. Cor. 10. De ci. dei*

Eccle. 34. per Sapientem dicitur: Qui tentatus non eſt,qualia ſcit? Vir in multis expertus cogitabit multa. Hinc & de Salua-
Heb 4. tore per Apoſtolum dicitur:Non enim habemus pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris,tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.

¶ Circa tertium,quod eſt Thomæ iam credentis fidelis confeſſio,ſubditur:

Reſpondit Thomas,& dixit ei:Dominus meus,& Deus meus.

I Penſemus quemadmodum timuerit atque erubuerit Apoſtolus Thomas videns Dominum, & audiens repetentem verba ſuæ incredulitatis. Reſpondit ergo Thomas trepidus & verecundus, ſed iam fidelis: Dominus
Thomæ confeſſio. meus, & Deus meus. Dicendo Dominus meus confitetur in Chriſto humanæ naturæ veritatem, cui datum eſt totius dominium creaturæ:q.d. Corde credo,& ore con-
Ioan. 13. fiteor te illum eſſe qui dixiſti: Vos vocatis me magiſter & domine,& bene dicitis,ſum etenim. Quum autē ſubſequutus adiungit:Et Deus meus,diuinam in Chriſto naturam veneretur.At ſi dicat:Corde credo & ore cōfiteor te illum eſſe quem Simon Petrus veriſſimè cōfeſſus eſt,
Mat. 26. dicens: Tu es Chriſtus filius Dei viui. Itaque (vt dicit Theophylactus)qui prius infidelis fuerat, poſt lateris tactum optimum ſe theologum oſtendit. Nā duplicem naturam vnicámque hypoſtaſin Chriſti ediſſeruit.Dicendo enim Dominus meus,humanam naturam: dicendo verò Deus meus,diuinam confeſſus eſt,& ita vnum &eundem & dominum eſſe & Deum.

Gregor. Itaque diſcipulum poſt reſurrectionem ſuam dubitare
Dubitatio Thomæ vt profuit. permiſit,nec tamen in dubitatione deſeruit. Nam ita factus eſt diſcipulus dubitans & palpans teſtis veræ reſurrectionis ſicut ſponſus matris,primum dubius,poſtmodū factus eſt teſtis ipſius integerrimæ virginitatis.

Thomam Chriſtum tetigiſſe. Fruſtra quidam in quæſtionem vertunt num Thomas Apoſtolus tetigerit Chriſtum, quū ſuper ea re authores probati nihil hæſitauerint. Vnde præter id quod iam ex Theophylacto citatū eſt,dicit Auguſtinus.Videbat Thomas,tangebátque hominem, & confitebatur Deum quē non videbat neque tangebat. Sed per hoc quod videbat atque tangebat, illud quod non videbat remota iam dubi
Lib. de fuga ſeculi. tatione credebat,dicens:Dominus meus, & Deus meus. Hinc etiā Ambroſius: Dixiſti,inquit,Domine,mitte manum

num tuam in latus meum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis. Miſit manum qui non credebat, & Dominum te & Deum repperit.

¶Circa quartum, quod eſt earum quæ non videntur rerum fidei commendatio, ſubditur:

Dicit ei Ieſus: Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.

Quum dicat Apoſtolus: Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium, profectò liquet quia fides illarum rerum argumentum, (id eſt certitudo) eſt quæ apparere non poſſunt. Quæ etenim apparent, iam fidem non habent, ſed agnitionem. Dum ergo vidit Thomas, dum palpauit, cur ei dicitur: Quia vidiſti me, credidiſti? Sed aliud vidit, aliud credidit. A mortali quippe homine diuinitas videri non potuit. Hominem igitur vidit, & Deum confeſſus eſt. Igitur videndo credidit, qui contuens verum hominem, hunc Deum quem videre non poterat exclamauit. Non enim fides de Chriſti ſola humanitate eſt, ſed de homine Deo, vtpute quia natus eſt de virgine, quia homo Deus paſſus eſt, homo Deus reſurrexit, homo Deus aſcendit in cœlum, & vēturus eſt iudicare mundum Deus & homo. K *Heb.* 11. *Gregor.* *Thomas plus credidit quàm vidit.*

Deinde fidem Gentium commendat quæ in Chriſtum crediderunt, quem tamen non viderunt in carne, dicens: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Preteriti temporis vſus eſt verbis, nempe is qui id quod erat futurum in ſua nouerat prædeſtinatione iā factum. Non tamen quaſi Thomam Apoſtolum ſuo priuans honore hoc dixit, ſed conſolans eos qui Dominum non videntes forent credituri. *Gentium fides commēdatur.*

Quia enim, vt dicit Theophylactus, multi dicunt: Beati oculi qui viderunt Dominum, ſolatur eos, qui non viderunt, quòd multo beatius ſit non vidiſſe. Si ergo nūc aliquis dixerit, vtinam in tēporibus illis fuiſſem, & vidiſſem Chriſtum miracula facientem, recogitet quia beati qui non viderunt & crediderunt. In qua nimirum ſententia nos ſpecialiter deſignati ſumus, qui eum quem carne non vidimus, mēte retinemus. Nos, inquam, ſignati ſumus, ſed ſi fidem noſtram operibus ſequimur. Ille etenim verè credit, qui exercet operando quod credit. *Gregor.*

¶Circa quintum, quod eſt Euangeliſtæ Chriſti ſigna ex parte deſcribentis intentio, ſubditur:

Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.

L *Chryſoſt.* Quia Ioannes pauciora aliis Euangeliſtis dixerat, nunc dicit Ieſum multa alia ſigna coram diſcipulis feciſſe quæ ipſe in Euangelio ſuo non deſcripſerit, ſed nec alij Euangeliſtæ omnia dixerunt, ſed quæ erant ſufficientia attrahere ad fidem audientes. Vbi etiam de iis loquitur ſignis quæ poſt reſurrectionem fecit. Et ideo dicit in conſpectu diſcipulorum ſuorum, cum quibus ſolis poſt reſurrectionem conuerſatus eſt. Eiuſdem ſententiæ eſt Theophylactus, dicens: Quæ enim ante crucem, non modo coram diſcipulis, ſed omnibus coram faciebat. Atque ita hæc, de quibus nunc dicit Euãgeliſta poſt reſurrectionem ſunt facta. Cum ſolis enim diſcipulis verſabatur quadraginta diebus, ſigna oſtendens reſurrectionis.

Chriſtus poſt reſurrectionem cum ſolis diſcipulis conuerſatus.

Sicut enim ante crucem faciebat ſigna, oſtendens ſe eſſe filium Dei, ita & poſt reſurrectionem perficiebat ſigna coram diſcipulis, oſtendens ſe filium hominis, & habere ſe corpus, idque incorruptibile & diuinius, & nõ iam carnalibus legibus ſubditum. Quis autem Euangeliſtæ deſcribentis Chriſti ſigna fuerit ſcopus, conſequenter oſtendit, dicens:

Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei, & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.

M *Theoph.* Quum igitur multa facta ſint ſigna reſurrectionis, hæc ſolum ſcripta ſunt, & neque hæc oſtentationis gratia, vel tantum vt oſtendatur gloria vnigeniti, ſed vt vos, inquit, credatis. Et ſi quæras, quòd hinc lucrum & cui cedens? Non Chriſto. Quę enim eius vtilitas dum nos credimus, ſed in noſipſos redundans. Dicit enim: Vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Credentes enim quòd reſurrexit & viuit, nobiſipſis vitam paramus. Propter nos enim ſurrexit & viuit. Qui autem ipſum mortuum eſſe putat, & neque reſurrexiſſe, neque viuere, illi ſibi mortem & corruptionem adiudicat & confirmat. Fides enim eſt ſpiritualis vitæ principium, dicente Domino per Prophetam: Iuſtus autem meus ex fide viuit. Et vitam, inquit, habeatis in nomine eius. Vnde ipſe in Euangelio loquitur ad patrem, dicens: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum

Propter nos & facta & ſcripta.

Abac 2.

Ioan 17.

te Deum verum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum.Et rurſum alibi de ouibus ſuis loquens,dicit:Ego veni vt vitam habeant,& abundantius habeant. *Ioan.19.*

DOMINICA
SECVNDA POST
PASCHA.

EGO *ſum paſtor bonus.* **Bonus paſtor, animam ſuam** *dat pro ouibus ſuis. Ioan.10.*

Præſens ſancti Euangelij lectio in tres partes ſcinditur. In prima Chriſtus ſe paſtorem bonum eſſe euidenti ſigno comprobat. In ſecunda, eum qui non paſtor,ſed mercenarius eſt,deſignat,ibi: Mercenarius autem. In tertia, iterato ſe paſtorem bonum pronuntians,& alias ſe habere oues confirmat,ibi: Ego ſum paſtor bonus,& cognoſco oues meas.

Circa primum, ipſius Domini voce dicitur: Ego ſum paſtor bonus. Sub metaphora paſtoris & ouium de ſe & ſuis fidelibus loquitur. Et vtique ipſe vnus paſtor bonus eſt,paſtor bonus,ſine pari,vt merito dicat:Omnes quotquot venerunt fures ſunt & latrones, de quibus etiam per Prophetam loquitur,dicens: Ipſi regnauerunt & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Et iterum: Currebant,inquit,& non miſi eos.Nullus enim vel accidentali bonitate eſſe bonus animarum paſtor poteſt qui per Chriſtum, id eſt, Chriſto vocante non intrat. Cùm enim ipſe princeps ſit paſtorum,ad ipſum pertinet in eccleſia paſtores ſui vicarios ordinare, dicente Apoſtolo: Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas,alios verò Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores,ad conſummationem ſanctorum,in opus miniſterij,in ædificationem corporis Chriſti. A *Chriſtus vt paſtor bonus.* *Ioan.10.* *Oſee 8.* *Ierem.23* *1.Pet.5.* *Epheſ.4.*

Ego,inquit,ſum paſtor bonus. Dum contra illos ſermonem dirigeret, qui non intrant per oſtium, ſed aſcendunt aliunde, & proinde fures & latrones ſunt, ſemel & iterum dixit: Ego ſum oſtium, nunc ad eum ſermonem intendens, qui intrat per oſtium paſtor eſt ouium, pro

eruditione eius cui loquitur, nunc aliquid amplius proloquitur, dicẽs: Ego ſum paſtor bonus, atque eiuſdem bonitatis formam, quam paſtor quiſque imitetur, adiungit, dicens: Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Poterat planè bonitatis huius formam ſumere altius:

Phil. 2. quia cùm eſſet in forma Dei, propter nos populum ſuum & oues paſcuæ ſuæ, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, & habitu inuentus vt homo, & iuxta parabolam centum ouium & vnius perditæ, quum haberet oues nonaginta nouem, id eſt, omnem beatorum angelorum

Quod imitabile eſt proponit. multitudinẽ, relictis illis, venit illam quæ errauerat quærere. Sic, inquam, poterat formam ſuæ bonitatis hic bonus paſtor exponere, ſed hoc exemplum nulli imitabile eſt. Non enim infra ſe deſcendere poſſunt, dum paſtores hominum fiunt, ſed econtra, tanto ſupra ſemeipſos eleuantur, vt principatibus & poteſtatibus cœlorum adſimulentur.

B Benè ergo dum homines ad imitationem ſui formare

Chriſti exemplum imitãtur. intendit, illud omittit quod nullatenus poſſent imitari, & hoc ſolum quod imitabile eſt, hoc modo proponit: Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Hoc ete-

2. Cor. 12 nim paſtoribus ſpiritum charitatis habentibus, imitabile eſt, imò & imitari dulce eſt. Vnde vnus conſtantiſſimus, quum oues ſuas à furibus & latronibus defenſaret, ego, inquit, libenter impendam, & ſuperimpẽdar ipſe pro animabus veſtris, licet plus diligens minus diligat. Quanti putas pro ouibus ſemetipſos impenderunt? Reſparſa ſunt ouilia ſanguine paſtorum, maduerunt cædibus paſtorum campi, cruẽtata ſunt paſcua vulneribus paſtorum, ſacrata eſt terra corporibus eorum, ditatum eſt cœlum animabus quas paſtores pro ouibus poſuerunt. Ex quibus claret imitabilem eſſe paſtoribus hanc ſuæ humilitatis formam quam propoſuit paſtor bonus.

Vnus paſtor bonus Et tamen nemo paſtor bonus, niſi hic vnus, quia nemo bonus, niſi vnus Deus. Hoc etenim quodam loco dicente

Mat. 19. ſibi cuidam: Magiſter bone, quid faciendo vitam æternam poſſidebo, reſpondit: Quid me dicis bonum? Hæc enim eſt ſalutatio in foro, vſitata ambitioni Scribarum & Phariſæorum. Niſi me confitearis Deum, conſequens eſt, vt nec dicas bonum.

Itaque quemadmodũ paſtor & magiſter voce quidem diuerſa, ſed ſenſu idem ſunt (vnde enim paſtor ouiũ dici-

tur

tur pro ſimilitudine,inde magiſter hominum eſt in rei ve ritate,ſicut magiſter bonus,non niſi quia Deus eſt)ſic pa ſtor bonus nō aliunde,niſi quia Deus eſt.Paſtor,inquam, bonus,& non ex accidenti dono, ſed eſſentialiter bonus. Itaque cæteri quidem paſtores digni ſiue idonei dici poſſunt,hic autem ſolus, paſtor bonus, qui ſolus ita animam ſuam poſuit pro ouibus , vt in ſacramento noſtro corpus ſuum & ſanguinē verteret, & oues quas redemerat ſuum carnis alimento ſatiaret. *Gregor.*

C Patet autē paſtoris huius erga ſuas.oues bonitas in quatuor,videlicet in paſcendo, in defendendo, in vocando,in educendo.Primum igitur patet paſtoris huius bonitas in paſcendo. Paſtor enim à paſcendo dicitur. Paſcit autē oues ſuas gratia,paſcit doctrina,paſcit euchariſtia.De paſtu gratiæ, illud myſticè poſſumus accipere quod in Euangelio ipſe loquitur dicens: Miſereor ſuper turbam , & poſt pauca ſubdit:Si dimiſero eos ieiunos,deficient in via. *Paſtoris bonitas in paſcendo.* *Mar.8.*

In cuius figuram in Exodo ſcriptum eſt,ꝙ quum Moſes gregē minaſſet ad interiora deſerti,apparuit ei Dominus in rubo ardenti.Porrò ad interiora deſerti in paſtum veniunt,quando exteriorem conſolationem derelinquentes interiorem quærunt,vbi eis in igne charitatis Dominus apparet,vt iure poſſint dicere:Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis dum loqueretur nobis in via? *Exo.3.* *Luc.24.*

De paſtu doctrinę per Ezechielē loquens promittit,dicens:In paſcuis vberrimis paſcā eas,in montibus excelſis Iſrael erunt paſcua illarum.Scripturarum ſanctarum altitudines,quaſi mōtes paſcuæ ſunt.Et iſte eſt paſtus de quo dicit in Euangelio:Nō in ſolo pane viuit homo,ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.Hoc pane paſcit oues ſuas Chriſtus,non modo per ſe,ſed etiam per ſuos, iuxta quod per Prophetā promiſit,dicens:Dabo vobis paſtores iuxta cor meum,& paſcent vos ſcientia & doctrina. Qui non hoc pane paſcitur,dicere poteſt cum Pſalmiſta:Aruit cor meum quia oblitus ſum comedere panem meum. *Ezec.34.* *Mat.4.* *Iere.3.*

De paſtu Euchariſtiæ ipſe loquitur,dicens:Panis enim verus eſt qui de cœlo deſcendit,& dat vitam mundo. Et ſubdit:Ego,inquiens,ſum panis vitæ.Qui venit ad me nō eſuriet,& qui credit in me non ſitiet in æternum.Et ſubinde:Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcendi. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum. Et panis quē ego dabo,caro mea eſt pro mundi vita.Et qui mandu- *Ioan,6.*

1.Reg.19. cat me,inquit,viuet propter me.Et hic eſt ille panis ſubcinericius quem per angelū adlatum Helias ad caput ſuum reſpiciens repperit, comedit, & ambulauit in fortitudine cibi illius vſque ad montem Dei.

D Paſtoris bonitas defendendo. Secundo patet huius paſtoris bonitas in defendendo, & notatur in eo quod ait:Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis.Pro ſuis enim ouibus moriendo vitam illis acquiſiuit æternam,& ſuæ fortitudinem virtutis victor

Ioan. 10. mortis non amiſit.Et ego,inquit,vitam æternam do eis,& non peribunt in æternum,& non rapiet eas quiſquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius omnibus eſt,& nemo poteſt rapere de manu patris mei.Quòd non rapiet quiſquam oues ſuas de manu ſua,ſine dubio multis iamdudum argumentis vniuerſo orbi comprobatum eſt. Quid enim fures & latrones intentatum reliquerūt?quid non egerunt,vt raperent oues lupi vel omnes feræ ſyluarum ? Et tamen de manu paſtoris huius nullam omnino ex ouibus eius rapere potuerunt.

Vnde & paſtor iſte fortiſſimus benè per Prophetā dictus

Ezech.34 Christus vt alter Dauid paſtor. eſt Dauid,dicente Dño: Et ſuſcitabo ſuper eas paſtorem vnum qui paſcat eas,ſeruum meū Dauid.Ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in paſtorem. Ego Dñs ero eis in Deum, & ſeruus meus Dauid princeps in medio eorū.Dauid enim & in cuſtodia gregis,boni huius paſtoris ſignū geſſit.Vnde ipſe ad Saulē loquens:Paſcebat,inquit,ſeruus tuus pa-

1.Reg.17 tris ſui gregem,& veniebat leo vel vrſus,tollebátq; arietē de medio gregis,& ſequebar eos & percutiebā,eruebámq; de ore eorum.Et illi conſurgebāt aduerſum me,& apprehendebā mentum eorum,& ſuffocabam, interficiebámq;.

Grex ille Dei populum,qui dicit in Pſalmo:Nos autem populus eius & oues paſcuæ eius,leo vel vrſus,diabolum, Dauid ipſe tā fortitudine q̃ etiam nomine(interpretatur enim manu fortis) bonū præſignabat paſtorē Chriſtum, qui quum de ſuis ouibus nullam omnino perdat, non rapiet eas quiſquā,inquit de manu mea,diabolū nanq; ſuffocauit,& nos oues ſuas de ore eius liberauit,omnē quoque perſequutorem,caſſo labore deceptum,fruſtratū,furti

Vnde Christo tanta fortitudo. atque latrocinij redarguens,æterna damnatione puniuit. Vnde autem tanta fortitudo in manibus eius ſit oſtēdit, dicens : Pater meus quod dedit mihi maius omnibus eſt.

Ioan.10. Illud,inquit,quod dedit mihi pater me⁹,id eſt,illud in quo mihi pater eſt,illud quod ego ſum non ſecundum carnis naturam

uaturam, quæ ex homine ſumpta eſt, ſed ſecundum eam naturam qua Deus mihi pater eſt,maius omnibus eſt,for tius omnibus eſt,potẽtius omnibus eſt.Quòd ſi omnibus maius eſt,itaq; & raptore animarum diabolo maius atq; fortius eſt.Vnde & de hoc quod maius omnibus eſt,ſubic cit:Et nemo poteſt rapere de manu patris mei. Hoc vtiq; maius omnibus eſt, ꝙ de manu patris mei nemo poteſt rapere.Nihil enim præter Deum inſuperabile eſt.Itaq; ſi quæris quid pater huic filio ſuo dedit? Vtiq; omnipotentiam ſuam dedit,vt nemo rapiat de manu filij,ſicut nemo poteſt rapere de manu patris.Patet itaque paſtoris iſtius bonitas erga ſuas oues,has defẽdẽdo.Dicat ergo:Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis.

Dedit enim pro ſuis ouibus animam ſuam,in pretium redemptionis,in ſignum dilectionis,in monimentũ recor dationis,in exemplum imitationis.De primo per Apoſtolum dicitur:Cùm inimici eſſemus,reconciliati ſumus deo per mortem filij eius, qui nobis redimendis, ſemetipſum dedit.Vnde & per Prophetam loquitur,dicẽs:Seruire me feciſti in iniquitatibus tuis,præbuiſti mihi laborem in peccatis tuis. Graue ſcelus tali ac tanto mercenario laboris ſui pretium negare. Nullum autẽ aliud ob pretium quàm pro noſtrarum ſalute laborauit animarum. Ait Sapiens: Qui effundit ſanguinem & qui fraudem facit mercenario,fratres,id eſt,pari crimine rei ſunt. E *Paſtoris bonitas oues redimendo.* *Rom. 2.* *Eſa. 43.* *Eccle. 34.*

Quòd ſi graue ſcelus eſt & vltione pauenda feriendum propriam Chriſto animã ſubtrahere, quantò grauius eſt, non modo propriam,ſed inſuper aliorũ plurimorum animas deducere in perditionem?Vnde Bernardus:Si Dominus proprium ſanguinem dedit in pretium redemptionis animarum,nónne videtur tibi grauiorem ab eo ſuſtinere perſequutionem qui ſuggeſtione praua , exemplo pernitioſo, ſcandali occaſione , auertit ab eo animas quas ille redemit,quàm ab illo qui ſanguinem ipſius fudit?

De ſecundo ipſe in Euangelio loquitur,dicẽs:Maiorem hac dilectionem nemo habet q̃ vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis.Ionas pro ſalute aliorũ ſemetipſum in mare præcipitandũ obtulit, Criſtus tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. *Chriſti erga nos dilectio.* *Ioan. 15.* *Ione. 1.*

De tertio patet,videlicet ꝙ dedit animam in monimentum recordationis. Quum enim ſacri corporis & ſanguinis ſui ſacramentum diſcipulis in recordationem ſuæ quæ *Ephe. 5.*

tunc imminebat paſſionis traderet, eiſq; daret facultatem hoc ipſum faciẽdi, ait: Hoc facite in meam commemorationem. Itaque gratiam fideiuſſoris huius ne obliuiſcaris, dedit enim pro te animam ſuam. Ipſe enim ſe pro nobis apud patrem vadem obtulit, & pro nobis debitoribus fideiuſſoris officium ſubire dignatus eſt. Tantùm verò poſſet eſſe debitum pro quo ſpõdet fideiuſſor, quod ipſe propriè cedat hæreditati, ſed & nonnunquam ipſam ſuam impendat vitã. Quòd vtique Chriſtum feciſſe, ipſe per Prophetã teſtatur, dicens: Reliqui domum meam, dimiſi hæreditatem meam, dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum. Domus ſua, cœlum, hæreditas diu poſſeſſa, Iudæorum fuit ſynagoga. De qua ad patrem loquens, dicit: Reſtitues hęreditatem meam mihi, quod fieret in fine ſeculi, iuxta quod per Apoſtolum dicitur: Cùm plenitudo Gentium intrauerit, totus Iſrael ſaluus fiet.

Luc. 22. Eccle. 29. Chriſtus pro nobis fideiuſſor. Iere. 12. Rom. 8.

F De quarto, videlicet quia animam ſuam Dominus poſuit pro ouibus in exemplum imitationis per beatũ Ioannem dicitur: Ille pro nobis animã ſuã poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Fecit ille quod monuit, oſtendit quod iuſſit. Oſtenſa nobis de contemptu mortis via quàm ſequamur, appoſita eſt forma cui imprimamur. Primum nobis eſt exteriora noſtra miſericorditer pro ouibus eius impendere, poſtremũ verò ſi neceſſe ſit etiam mortem noſtram pro eiſdem ouibus miniſtrare. A primo autem hoc minimo, peruenitur ad poſtremum maius.

1. Ioan. 3. Gregor.

Sed quũ incõperabiliter ſit melior anima qua viuimus q̃ terrena ſubſtantia quã exterius poſſidemus, qui nõ dat pro ouibus ſubſtantiam ſuam, quando pro his daturus eſt animam ſuam? Et quidem ad hoc tantum habet Eccleſia poſſeſſiones & diuitias vt ſubueniat egentibus. Vnde Ambroſius: Aurũ Eccleſia habet, non vt ſeruet, ſed vt eroget, & ſubueniat in neceſſitatibus. Quid eſt opus cuſtodire quod nihil adiuuat? An ignoramus quantum auri atq; argenti de templo Domini Aſſyrij ſuſtulerunt? Nónne melius conflat Sacerdos pro alimonia pauperum, ſi alia ſubſidia deſunt, q̃ ſi ſacrilegus contaminat & aſportat hoſtis?

Facultates Eccleſiæ ad quid. Lib. de off.

Itaq; pro alimonia pauperũ, pro redemptione captiuorum, pro ſepultura Chriſtianorũ, non modo licitum, imò & pium eſt Eccleſiaſtici miniſterij ſacra vaſa cõflare: Non enim (vt dicit Auguſtinus) eſt Epiſcopi ſeruare aurum & à ſe reuocare mendicantis manũ. Vnde etiã Hieronymus:

De com. muni. vi. cle.

Gloria

Gloria epiſcopi eſt, pauperum neceſſitatibus prouidère. Ignominia ſacerdotis eſt,propriis ſtudere diuitiis. *Epiſcopi gloria.*

Ait rurſum alio loco Auguſtinus:Totum quod eſt paſtoris, & exteriora & interiora, ad vtilitatem eſt ouium, ita quòd ſe totum debet deſerere quatenus eis intendat. Si igitur adſit infirmitas, cum infirmantibus infirmetur, vratur cum ſcandalizatis. *Libr.de omb.*

Tertiò patet huius paſtoris erga ſuas oues bonitas in vocãdo. Vnde de ſeipſo loquẽs:Proprias,inquit,oues vocat nominatim.Valde diſſimilis eſt iſte bonus paſtor,diſſimiles etiam ſunt & alij paſtores qui intrãt per oſtium, & quibus oſtiarius aperit furibus & latronibus illis,qui declinantes oſtiũ aſcenderũt aliunde.Illi enim nequaquam vocãt oues nominatim,ſed ecõtrà,peruerſis vtũtur nominibus,dũ dicunt bonum malum,& malum bonum : dum vocant tenebras lucem, & lucem tenebras, vt iuſtificent impium pro muneribus,& iuſtitiam iuſti auferant ab eo. Vocat, inquit, oues proprias nominatim. Quid magis ei proprium,quàm oues illæ quas ſanguine ſuo & morte redemit?Sed & propriæ ſunt illæ oues inferiori cuilibet paſtori bono,qui per oſtium intrauit(vt dictum eſt)quia videlicet ipſe eaſdẽ oues dilectionis affectu ſuas fecit, vel quia principi paſtorum Chriſto paſtor ipſe proprio labore & cura nutritia,illas quæ non erant acquiſiuit. *G* *Paſtoris bonitas in vocando.* *Eſa.5.* *Vocat nominatim.*

Vocãt illas nominatim,id eſt,cùm ſint oues,nõ hœdos vocat,ſed(vti ſunt)oues blãdè ac familiariter appellat. Et ſi quãdo hœdi fuerãt,non hoc maledico ore tyrãnizando eis improperat,cùm ipſe paſtorũ princeps dicat per Pſalmiſtam:Nec memor ero nominũ eorũ per labia mea,niſi fortè ꝓ vtili cõmemoratione gratiæ purificãtis,ſicut Apoſtolus quũ vetera cõmemoraſſet noïa,dicẽdo: Neq; fornicarij,neq; auari,neq; molles,neq; maſculorũ cõcubitores,neq; fures, neq; rapaces regnũ Dei poſſidebũt,cùm, inquã, hæc vetuſtatis noïa cõtigiſſet,ſtatim Dei gratiam cõmendãdo,ſubiũxit: Et hæc qdẽ fuiſtis,ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis,ſed iuſtificati eſtis in noïe Dñi noſtri Ieſu Chriſti,& in ſpiritu Dei noſtri.Nominatim illas vocat paſtor ipſe paſtorũ, eo. ſ.nomine quod ſuper eas ipſe ſcripſit,obliteratis nominibꝰ priſcis nomẽ Dei ſui,& nomen nouũ,nomẽ filiorũ Dei,quod eſt nomẽ Chriſtianũ. De quo & ꝑ Prophetã:Vocabo,inquit,ſeruos meos noïe alio in quo qui benedictus eſt,benedicetur ſuper terram. *1.Cor.6.* *Eſa 65.*

H Quartò patet hæc ipſius bonitas in educendo. Nominatim enim eas vocãdo, educit eas, Si quæris vnde educit vel quò? Et quidem quotquot oues Chriſti ſumus, eo ipſo quòd ſumus oues, educti ſumus de tenebris errorum antiquorum: eripuit enim nos Deus de præſenti ſeculo nequam, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ.

Paſtoris bonitas in educendo. *Coloſſ. 1.*

Verũtamen eſt adhuc & plerũq; euenit vnde pleroſq; noſtrum qui iam oues ſumus Chriſti, educi oporteat, imò & clamore grãdi euocari, ſicut per Lazarũ ſignificatũ eſt, quem iam fœtentem & quatriduanũ cognouimus magno Domini noſtri Ieſu Chriſti clamore fuiſſe reſuſcitatum. Plerũque enim ſordidãtur oues, etiam poſtquam tõſæ & ſalubri fluuio lotæ fuerint, & ipſis ſuorũ morbis vitiorum delectatæ, in praua concluduntur cõſuetudine, aut etiam hæretico (quod grauius eſt) fœdantur errore.

Vnde oues educendæ.

Hic laborat inferior quiſque paſtor ouium, qui (vt iam dictum eſt) intrauit per oſtium, & vocibus vtẽs nunc quidem aſperis, verbi gratiâ, quum dicit Apoſtolus: Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes: nũc verò blandis, cùm idem ipſe ad eoſdem: Os, inquit, noſtrum patet ad vos, ô Corinthij, cor noſtrũ dilatatum eſt, ſiue ad Galatas: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur CHRISTVS in vobis. Reuera vocat oues nominatim donec educat eas, id eſt, prauam in illis fornicationis conſuetudinem expurget, vel reformet fidei firmitatem. Quod quia non ſola voce prædicationis nec ab ipſo principe paſtorum Chriſto factum eſt, nec ab alio quolibet paſtore peragitur, ſed operis quoq; exemplo, poſt præmiſſa ſubiecit.

1. Cor. 5. *2. Cor. 6.* *Gal. 4.*

Et quũ proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illũ ſequuntur, quia ſciunt vocem eius. Ita enim oportet fieri, vt quum emiſerit illas per verbũ exhortationis, vadat ante illas per exemplum boni operis, ne quãdo dicat illi Deus peccãti: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentũ meũ per os tuum? Tu verò odiſti diſciplinam, proiecisti ſermones meos retrorſũ, & cætera quæ ſequũtur. Quod præcauens Apoſtolus, dicebat: Sic curro nõ quaſi in incertũ, ſic pugno nõ quaſi aërem verberans, ſed caſtigo corpus meũ & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Ergo cùm proprias oues legitimus paſtor emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequũtur. Sequuntur, inquam. Hoc enim ipſis expe-

Paſtor ante oues vadat. *1. Cor. 9.*

expedit ouibus. Si eñ de hypocritis & ſimulatis paſtoribus ipſe ſummus paſtor dicit: Omnia quæcunque dixerint vobis ſeruate & facite, ſecundum opera verò eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt, quanto magis ſequi oportet eos, qui dicunt & faciunt? Sequuntur ergo illum, quia ſciunt vocem eius, quia veram & ſanam eſſe cognoſcunt doctrinam eius. *Mat.23.*

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Mercenarius autem & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit eas & fugit.

I In hac parte lectionis, Saluator eum qui non paſtor, ſed mercenarius eſt deſignat. Vbi primò mercenarius deſcribitur. Secundo lupus graſſator oſtenditur, ibi: Et lupus rapit. Tertio mercenarius certo ſigno deprehendit, ibi. Mercenarius autem.

Circa primum dicit: Mercenarius autem & qui non eſt paſtor. Si diligenter aduertas, quatuor in hac lectione repoſita ſunt, ſcilicet paſtor bonus, qui dicit: Ego ſum paſtor bonus, & is qui formam boni paſtoris imitatur, & mercenarius & lupus: nempe duo bona, videlicet ipſe paſtor bonus Chriſtus, & huius imitator: & duo mala, videlicet mercenarius & lupus. Paulò ante etiam furem deſignauerat, qui non venit niſi vt furetur, & mactet, & perdat, qui non per oſtium intrauit, ſed aſcendit aliunde. Porrò lupus cum mercenario occultius quàm fur damnoſus eſt ouili. Fur enim dum mactat & perdit, aperta corporibus & animabus tempeſtate, pernicioſus eſt. *Nota.*

Itaque mercenarius, qui non ipſe quidem mactat & perdit, ſed fuga ſua lupo perditori, raptori & diſperſori.ſ. diabolo, vel certè cuilibet hæretico (quem diaboli ſatellitium eſſe certum eſt) locum facit, non quidem ipſe fur eſt & latro, ſed nec dicendus eſt paſtor. Sic enim ait: Mercenarius autem & qui non eſt paſtor. Quo modo igitur, vel quà intrauit? Nam inter oſtium, & aſcenſum aliunde, nihil medium poſt tum à Saluatore reperitur. At is qui per oſtium intrauit, paſtor eſt ouium, & qui aſcendit aliundè, ille fur eſt & latro. Quà ergo intrauit mercenarius qui non eſt paſtor, nec tamen mactat aut perdit ſicut fur? Nō enim apertè ſicut Arrius, vel alius quilibet etiam huius temporis hæreſiarches perſequitur aut ſæuit, vt occidat eorum corpora quorum non poteſt animas ſuæ peruerſitatis maculare conſenſu. *Mercenarius quis ſit.*

Rectat

K Reſtat profectò, vt & ſi fur non eſt, ſocius tamen ſit furum, quia de talibus dictum eſt: Principes tui ſocij furum: omnes diligunt munera, ſequũtur retributionem. Socius autem furum animo eſt, nam corpore cũ paſtoribus per oſtium intrare viſus eſt, quamobrem etſi fur & latro non eſſe videtur, ſed potius intraſſe per oſtium, pro eo quòd fidem catholicam profitetur, nec aliud euãgelizat quàm id quod euangelizatũ eſt à veteribus paſtoribus, tamen iuxta præſcriptam Prophetæ ſententiã, qui quũ dixiſſet Principes tui ſocij furũ, ſtatim hoc ipſum ratione comprobans, omnes (inquit) diligunt munera. Nam & pro eo quòd munera diligit, & temporalem ſequitur retributionem, mercenarius eſt.

Mercenarius ſocius furum.

Eſa.1.

Cuius deſcriptio diligenter conſyderanda eſt. Mercenarius, inquit, & qui non eſt paſtor. Rem ſolerter animo auditoris impreſſit, dicendo & qui non eſt paſtor, ſcilicet vt de corde eius vulgarem extirpet opinionem, qua putatur vel dicitur eſſe paſtor. Vere enim non eſt paſtor. Paſtor nanque dicitur, eo quòd gregem paſcat. At ille non gregem, ſed ſeipſum paſcit. Vnde Propheta: Væ, inquit, paſtoribus Iſrael, qui paſcebãt ſemetipſos. Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & cætera quæ ſequuntur.

Mercenarius non eſt paſtor.

Ezec.34.

Hinc beatus Gregorius: Sunt, inquit, nonnulli, qui dum plus terrenam ſubſtantiam, quam oues diligunt, meritò nomen paſtoris perdunt. Et poſt pauca: Non paſtor, ſed mercenarius vocatur, qui non pro amore intimo dominicas oues, ſed ad temporales mercedes paſcit. Mercenarius quippe eſt, qui locum quidem paſtoris tenet, ſed animarum lucra non quærit. Terrenis cõmodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris paſcitur, impenſa ſibi ab hominibus reuerẽtia lætatur. Iſtę enim ſunt mercedes mercenarij, vt pro eo ipſo quòd in regimine laborat, hic quod quærit inueniat, & ab hæreditate gregis in poſterum alienus exiſtat. Vnde etiam Auguſtinus: Aliud mercenarius in eccleſia quàm Deum quærit. Si Deũ quæreret, caſtus eſſet, quia legitimum maritum anima Deum habet. Quiſquis enim à Deo præter Deum aliquid quærit, non caſtè Deum quærit.

De ver. do.

L Vtrum verò paſtor ſit an mercenarius, cognoſci veraciter non poteſt, ſi occaſio neceſſitatis deeſt. Tranquillitatis enim tempore plerunque ad gregis cuſtodiam ſicut verus paſtor, ſic & mercenarius ſtat, ſed lupus veniens indicat,

Greg.

dicat, quo quiſque animo ſuper gregis cuſtodiam ſtabat. Lupus etenim ſuper oues venit, quum quilibet iniuſtus & raptor fideles quoſque atque humiles opprimit. Sed is qui paſtor videbatur & non erat, reliquit oues & fugit: quia dum ſibi ab eo periculum metuit, reſiſtere eius iniuſtitiæ non præſumit. Fugit autem non mutando locum, ſed ſubtrahendo ſolatium. Fugit quia iniuſtitiam vidit & tacuit. Fugit, quia ſe ſub ſilentio abſcondit. Quibus bene per Prophetã dicitur: Non aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murum pro domo Iſrael, vt ſtaretis in prælio in die Domini. Ex aduerſo quippe aſcẽdere eſt quibuſlibet poteſtatibus praue agentibus rationis libera voce cõtraire. Et in die Domini pro domo Iſrael in prælio ſtamus ac murum opponimus, ſi fideles innocentes contra peruerſorum iniuſtitiam ex iuſtitiæ authoritate vindicamus. Quod quia mercenarius non facit, quum veniẽtem lupum viderit, fugit.

Paſtor à mercenario ſic diſcernitur.

Mercenarius vt fugit.

Ezech. 13

Cuius, inquit, non ſunt oues propriæ. Et hoc vtique cũ grande pondere dictũ eſt. Non enim ſunt eius oues propriæ, quia videlicet non eas in eius pectore gratia mater parturiuit, ſicut in illo cuius hœc vox eſt paulò antè citata: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur CHRISTVS in vobis. Non poſſidet animam eius ſpiritus paſtoris boni, & ideo non mirum, quòd non eſt ipſe in brachio ſuo congregat agnos, & in ſinu ſuo leuet, & quòd non ipſe fœtas portat. Sed quid?

Cuius non ſunt oues propriæ.

Videt enim lupũ venientem, & dimittit oues & fugit. Non arguitur mercenarius quòd furatus ſit, mactauerit aut perdiderit, quia videlicet quum non educat oues in ſaltus alios, quàm quos probauerunt paſtores magni & probati, neque perdat oues venenatis falſæ doctrinæ paſcuis, non ſatis legitimè fur dici poteſt, & proinde neç occaſio eſt cur mactet. Nã interim oues non fugiunt ab eo, quippe quæ non habent cauſſam legitimã cur nõ audiãt vocẽ, vel cur neceſſariò deuitẽt eius communionem, cur illi lac ſuũ ad edendum, ſuámque lanã denegent ad operiendũ. Sed inde arguitur, quia videlicet videt lupum venientẽ, id eſt, diabolum animabus inſidiantem, eámq; ad mortẽ æternam per diuerſa ſcelera pertrahentem. Videt (inquit) & fugit, id eſt, ſub ſilentio (vt iã dictũ eſt) ſe abſcõdit. Fugit, id eſt, verbum exhortationis ſubtrahit, ne ſi lupo reſiſtat, temporale commodum (quod amat) amittat.

Mercenarium vt oues ſuſtinent.

Hinc arguitur.

Amant

Oues amant perniciem. Amant enim oues ſuam plerũque perniciem. Amant, inquam,& ſuis exitiis delectantur,ſuis periculis male blã dis in præſenti demulcentur, nec recogitant (dulcedine vitiorum fallente)quantus eas interitus conſequatur. Et niſi perire permittantur eiuſmodi oues ſunt,vt neque ad mulctram paſtoris venire, neque tonſorem eundem iam velint ſubire, inſuper & ipſum paſtorem tumultuando quantum poſſunt,cornibus & lateribus audent impingere.Fugit ergo mercenarius taciturnus, ne pugnando pro ouibus,temporalis lucri detrimentum patiatur.

¶ Circa ſecundum,vbi(ſcilicet)lupus graſſator oſtenditur,ſequitur in litera:

Et lupus rapit,& diſpergit oues.

M *Greg.* Lupus venit,& mercenarius fugit, quia malignus ſpiritus mentes fidelium in tentatione dilaniat,& is qui locum paſtoris tenet, curam ſolicitudinis non habet, & animæ pereunt,& ipſe de terrenis lucris lætatur.

Vt lupus rapit & diſpergit. Lupus rapit, & diſpergit oues, quum alium ad luxuriam pertrahit,alium in auaritiam accendit, alium in ſuperbiam erigit,alium per iracundiam diuidit ,hunc inuidia ſtimulat,illũ fallacia ſupplantat. Quaſi ergo gregem lupus diſſipat, quum fidelium populos diabolus per tentationes necat.

Sed contra hæc mercenerius nullo zelo accenditur, nullo feruore dilectionis excitatur: quia dum ſola commoda exteriora requirit, interiora gregis damna negligenter patitur. Huiuſmodi mercenarios per Ezechielem *Ezec.34.* Dominus increpat,dicens:Gregem meum non paſcebatis.Quod infirmum fuit non conſolidaſtis,& quod ægrotum non ſanaſtis.Quod confractum eſt non alligaſtis,& quod abiectum eſt non reduxiſtis, & quod perierat non quæſiſtis:ſed cum auſteritate imperabatis eis & cum potentia.Et diſperſæ ſunt oues meæ,eo quòd non eſſet paſtor: & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri,& diſperſæ ſunt.

¶ Circa tertium,videlicet vbi mercenarius certo ſigno deprehenditur,ſubditur in litera:

Mercenarius autem fugit,quia mercenarius eſt,& non pertinet ad eum de ouibus.

N Sola ergo cauſa fugiẽdi eſt,quia mercenarius eſt,quia mercedibus tranſitoriis inhiat: & dũ illis contentus eſt, lupus rapit & diſpergit oues.Nec ſolũmodo lupo veniẽte fugit,

fugit,ſed & quando iuxta Ezechielem colliduntur arietes & hirci,dum lateribus & humeris impingunt, & cornibus ſuis ventilant omnia infirma peccora donec diſpergantur foras,fugit idem mercenarius abſcondendo ſe, non iudicans inter pecus & pecus:aut certè nequius,quod craſſum eſt aſſumit,& quod debile eſt proiicit,videlicet (vt paulò ante dictum eſt) iuſtificans impium pro muneribus,& iuſtitiam iuſti auferens ab eo. Vnde Gregorius:

Stare in periculo ouium non poteſt , quia in eo quòd ouibus præeſt,non oues diligit,ſed lucrum terrenum quærit. Dum enim honorem amplectitur , dum temporalibus commodis lætatur , opponere ſe contra periculum trepidat,ne hoc quod diligit amittat. *Mercenarius vt fugit.*

Fugit ergo quia mercenarius eſt.Non diceretur autem mercenarius,inquit Auguſtinus,niſi acciperet à cõducẽte mercedem.Filij æternã patris hæreditatẽ patienter expectant,mercenarij temporalẽ mercedem conducti feſtinanter exoptant, & tamẽ per linguas vtrorũq; diuina Chriſti gloria diffamatur.Inde ergo lædit,vnde mala facit,nõ vnde bona dicit.Botrum carpe,ſpinam caue,quia botrus aliquando de radice vitis exortus pẽdet in ſpinis.Multi quippe in eccleſia commoda terrena ſectãtes Chriſtum prædicant,& per eos vox Chriſti auditur,& ſequuntur oues, non mercenarium, ſed vocem paſtoris per mercenarium. *Botrus è ſpinis.*

O

Sed inter hæc quæritur: Quum Apoſtoli ipſi paſtores fuerint,nõ mercenarij, cur fugiebant quando perſecutionem patiebantur, & hoc Domino dicente : Si vos perſequuti fuerint in vna ciuitate,fugite in aliam? *Mat.18.*

Sed tunc irreprehenſibiliter paſtor fugit,quando aperta perſequutione furis hæretici, ſiue lupi diaboli per gẽtilem poteſtatem malitiam ſuam exercẽtis paſtor ipſe quæritur:vt oues ipſius præſidio deſtituantur. Quòd Paulus Apoſtolus non ſolũ irreprehenſibiliter, verũ etiam laudabiliter feciſſe legitur,quãdo Damaſci præpoſito gẽtis Arethæ regis cuſtodiente ciuitatem,vt eum cõprehenderet,à fratribus per murũ ſummiſſus eſt in ſporta:&ſic effugit manus eius.Nõ enim fugit vt oues deſtitueret,ſed vt ouium ſaluti ſeipſum reſeruaret.Cęterũ omnes qui abſq; eiuſmodi cauſſa fugiũt,qui oues dimittũt,Chriſtus paſtor & epiſcopus animarum meritò excludit à numero paſtorum, Vnde Auguſtinus : Quum inquit, plebs manet & miniſtri fugiunt,miniſteriúmq; ſubtrahitur,quid erit niſi mercena- *Paſtor quando citra culpã fugit.* *2.Cor.11*

riorum illa fuga dãnabilis, quibus non eſt cura de ouibus?

A perſequutione perſonali fugiendum.

Quum itaque perſequutionis tempore perſona tantum paſtoris quæritur, cura gregis alteri cõmittatur, ipſe verò per locum iræ, præſertim quum illius vita vtilior eſt vel in futurũ erit gregi, quàm exemplum ſui martyrij: ſic enim Paulus Iudæos (vt iam dictum eſt) & Helias Iezabelem fugerunt. Ad maiora nempe ſeruandi erant. Vnde & ipſe Dominus adhuc paruulus à facie Herodis fugit in Ægyptum, ſuo nos informans exemplo.

Quum ergo in paſtorum duntaxat perſonas perſequutio excitatur, faciant ſecundum ſuperius memoratum Chriſti præceptum, dicentis: Si vos perſequuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Quum verò tam grex quàm paſtor quæritur, tum vel pariter viuant, vel pariter ferant quod eos ſummus paterfamiliâs volet pati. Quiſquis autem in hoc caſu deſerto grege paſtor fugit, is vtique (vt dictum eſt) non paſtor, ſed mercenarius eſſe deprehenditur. Videns enim lupum, id eſt, perſequutorem venientem, dimittit oues & fugit.

¶ Circa tertium principale dicitur:

Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ.

In hac lectionis parte, iteratò ſe Chriſtus paſtorem bonum pronuntians, & alias oues habere ſe dicit. Vbi primò notatur bonitas paſtoris huius ex dilectione gemina. Secundò, aliarum ouium adductio futura, ibi: Et alias oues.

P Circa primum eſt notandum, quòd ſuperius bis dixit: Ego ſum oſtium, & nunc itidem bis dicit: Ego ſum paſtor bonus. Ipſe oſtium & ipſe paſtor, ipſe tã anterioris quàm & poſterioris ouilis vnum oſtium & vnus eſt paſtor. Iterum, inquam, dicit: Ego ſum paſtor bonus, & eiuſdem bonitatis affectum protinus adiungit, dicens: Et cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ. Hanc & illam, quam ſuprà dixerat, rationem paſtor bonus qui animam ſuam dat pro ouibus, vnam & eandem eſſe conſtat ex eo quod protinus adiungit:

Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis.

Gemina dilectione paſtor bonus.

Duobus charitatis præceptis à ſemetipſo cõpletis, ſine quibus paſtor idoneus nemo vnquam fuit, neceſſe poterit (nunquã enim verus aut dignus erit diſcipulus huius

boni

boni paſtoris, niſi qui germanè diligat gregem Chriſti) duobus, inquam, pręceptis charitatis bonitatem ſuam examinatam, in vno laudabili experimento (quod eſt: Et animam meam pono pro ouibus meis) oſtendit. Primum & maximum eſt mādatum dilectio Dei, quod intelligitur in eo quod ait: Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem. Secūdum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuū ſicut teipſum, & hoc intelligendū eſt in eo quod ait: Et cognoſco meas. Idcirco autem præpoſterè, prius ſecundum, & pòſt ſignatum eſt primum, quia videlicet per dilectionem proximi, ad dilectionem Dei aſcenditur. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt quomodo poteſt diligere? *1. Ioan. 3.*

Formam ergo bonitatis ſuæ qua ſuos imitatores informare cupit ordinatè exprimēs, incipit à dilectione proximi, quum dicit: Et cognoſco meas. Cognoſco, inquam, id eſt, diligo. Imò & ſignificātius ſuam exprimit charitatem dicēdo, cognoſco, quàm ſi dixiſſet, diligo. Hoc enim verbū cū ſignificatione dilectionis ſimul ſonat affectū compaſſionis, iuxta quod Salomon ait: Nouit iuſtus iumētorum ſuorum animas, viſcera autem impiorum crudelia, & ſicut in Pſalmo loquitur, quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum, ſic & nunc quum dicit: Et cognoſco meas, ſimul dilectionis & operoſæ miſericordiæ ſignat affectum. *Prou. 12.*

Et cognoſco (inquit) meas, & cognoſcūt me meæ. Suaue dictum, ſed terribile iudicium. Reſpondetur enim ad illud quod alibi dixerūt negatores eius: Scimus quia Moſi loquutus eſt Deus, hunc autem neſcimus vnde ſit. Igitur ad illorum diſtinctionem qui ſui non ſunt, quia negauerunt eum, ſecūdum quod per Danielem prædictum erat: Et non erit eius populus qui eum eſt negaturus: ad diſtinctionem, inquam, illorum dicit: Et cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ. Æqua vtique viciſſitudine negatores ſuos negat ipſe, ac ſi aperte dicat: Cognoſco meos, & non vos alienos: cognoſcunt me mei, ſed vos alieni non cognoſcitis me. Item, & hoc dixerunt: Non eſt hic homo à Deo. Cui repugnat quod hic dicit: Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem. Nouit me pater, id eſt, diligit: Agnoſco ego, hoc eſt, diligo patrem. *Q* *Ioan. 9.* *Dan. 9.* *Chriſtus vt negatores ſuos negat.* *Ioan. 5.*

Itaq; (vt iam dictū eſt) paſtor bonus, bonitatem ſuam in duob⁹ præceptis charitatis oſtēdit, ſcilicet dilectione Dei patris, & dilectione proximorum, id eſt, earum de quibus

¶ Circa ſecundum, quod eſt aliarum ouium adductio futura, ſubditur:

Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus paſtor.

Bono paſtori oues ſtultæ ſe oppoſuerunt, in eo quod cum malitioſis vulpibus, id eſt, malignis ſpiritibus conſilium ineuntes iam conſpirauerant, vt ſi qua ouium paſtorem ſuum illum eſſe agnoſceret, protinus cornibus & lateribus cæterarũ impacta extra ouile fieret. Sed hæc conſpiratio nec gratiam paſtoris euacuare, nec eius nomen ſiue facultatem potuit diminuere. Nam & alias, inquit, oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili: quia non de carne Patriarcharum ac Prophetarum progenitæ ſunt, & illas oportet me adducere. *Oues ſtultæque.*

Quare? Videlicet quia iſtæ oues prædicta conſpiratione ſua inuicem afflatæ, dira peſtilentia contabuerunt, & ſemetipſas corruperunt, idcirco his abiectis, oportet ex aliis ouibus præfinitum ante ſecula ouium ſupplere numerum. Me, inquit, oportet illas adducere.

Sed nunquid iſte paſtor qui hæc loquitur per ſemetipſum ad nos oues alienigenas venit? Nónne à furibus & latronibus in medio dicti Iudaici ouilis comprehenſus animam ſuam poſuit, & deinde aſcẽdens in cœlum, nunquam viſus à nobis, ſuos tantum vicarios ad nos direxit? Ita plane. Nec tamen nos minus aliquid illo magno grege habemus, quem de Ægypto eduxit idem paſtor, idem Deus. Nunquid enim non per homines Deus, per homines, inquam, Moſen & Aaron quibus apparuerat, illas oues adduxit? Vtique non magis illis quàm nobis, non minus nobis quàm illis adducendis adfuit præſentia viſibili. Vnus illorum paſtor tunc Deum audiuit in rubo, noſtri paſtores viderunt illum in crucis ligno. De quo ait quidam tam doctus quàm fidelis: *Æquè æſtimati Gentiles & Iudæi.*

Triſtes purgantur ſanguine culpæ,

Quem contorta rubus denſis cruciatibus ædit:

Et illi quidem paſtori, id eſt, Moſi, duo ſigna dedit, dicens: Si non crediderint verbo ſigni prioris, credent vel verbo ſigni ſequentis. *Myſterium ſigni prioris, & ſigni poſterioris.*

Sed & noſtris item paſtoribus duo ſigna dedit, dicens: Si non viderunt gloriam ſigni prioris, videbũt ſaltem virtutem ſigni ſequentis. Etenim ſi non vidimus nos quòd

virga in colubrum conuerſa ſit, & deuoratis Magorum Ægyptiorum colubris, iterũ virga quod fuerat effecta ſit, id eſt, quòd CHRISTVS rex ipſe & paternæ diuinitatis virga regia in mortem deuenerit, quæ per colubrum in hunc mundum ſubintrauit, & cõſumptis peccatis noſtris, iterum in veram & æternam vitam regnaturus ſurrexerit: At ſaltem videmus, quòd de ſinu manus extracta tota leproſa effecta ſit, id eſt, quòd totum illud antiquum ouile peſtilentia perfidiæ contabuerit, quòd à gratia Dei ſynagoga exciderit, imò & iuxta quod ille prædixit, ceciderint in ore gladij, & captiui ducti in omnes gẽtes, lepram ſuam toti orbi ſpectandam iamdudum circumtulerint.

Moſi manus vt leproſa myſticè.

Luc. 21.

Ouib⁹ ſuis adducẽdis vt paſtor laborauit.

Igitur quum per legatos ſuos, in quibus ipſe proculdubio loquitur, nos alias oues ſuas vocauit, nõ minus quàm prioris ouilis oues per ſemetipſum adduxit.

Ait itaque: Et illas opportet me adducere. Sanè his adducendis, non modò famem, ſitim, æſtus, itinera, labores, ſudores, vigilias, opprobria, contumelias, blaſphemias, & alia multa huiuſmodi, quin & mortem crucis pati dignatus eſt, dicente Euangeliſta: Quia Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, ſcilicet Iudæorum, ſed etiam vt filios Dei qui erant diſperſi congregaret in vnum. Et illas, inquit, opportet me adducere. Quò autem adducere? Non ad veſtram ſynagogam, ô putidi hirci, qui & ſecundum animam in inferiora terræ introibitis, & ſecundum corpus trademini in manus gladij, partéſque vulpium eritis, ſed ad fidem Patriarcharum & Prophetarum, cum quibus cantitantes balare audetis, dicentes: Nos autem populus eius & oues paſcuæ eius, quum ſitis tauri pingues & laſciui vituli Cethæorum & Amorrhæorum ſaltibus innati & educati. Ad illorum, inquam, fidem, me alias oues vobis abiectis oportet adducere, & vocem meam audient, quam vos propterea non auditis, quia ex Deo non eſtis.

Quò oues ſuas adduxit.

V

Vt reductæ oues errantes.

Hoc etenim modo reductæ ſunt oues errãtes, quia vocem paſtoris audierunt, credẽtes Euangelio & obediẽtes fidei. Vnde ipſe per Pſalmiſtam: Populus, inquit, quem nõ cognoui ſeruiuit mihi, in auditu oris obediunt mihi. Audientes itaque paſtores veri vocem oues errãtes, ad eum ſe conuerterunt. Vnde eis bene per B. Petrum dicitur: Eratis mihi aliquando ſicut oues errantes, ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem & epiſcopũ animarum veſtrarum.

1. Pet. 2.

Et fiet

Et fiet,inquit,vnum ouile & vnus paſtor. Non dixit: Et fiet vnus paſtor,& vnum ouile,iam enim vnus paſtor erat, ſed fiet vnum ouile,quod nondum factum erat,& vnus pa ſtor permanebit,qui nunc & ſemper eſt. Fiet (inquam) vnum ouile,nulla diſtinctione habita peregrinæ & indigenæ ouis,Iudæi & Græci, & ille vnus paſtor omnium erit, de quo per Prophetam dictum eſt:Et ſuſcitabo ſuper eas paſtorem vnum qui paſcat eas ſeruum meum Dauid,ipſe paſcet eas,& ipſe erit eis in paſtorem.Ego autem Dominus eorum,ero eis in Deum,& ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum. *Vnum ouile & vnus paſtor.* *Ezec. 34.*

DOMINICA TERTIA POST PASCHA.

MODICVM & iam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem. Ioan.16.

In hac ſacra præſentis Euangelij lectione tria comprehenduntur.Primũ eſt,ingruentium diſcipulis rerum prenuntiatio.Secundum eſt,earundem rerum manifeſtior explicatio,ibi:Amen amen dico vobis.Tertium eſt, congruæ ſimilitudinis ad præmiſſa propoſitio,ibi:Mulier quum parit.

Circa primum, tria ſunt conſyderanda.Primum eſt, & diſcipulorum non intelligentium mutua ſciſcitatio , ibi: Dixerunt ergo.Tertium eſt,ad ſciſcitantium ignorantiam Chriſti reſponſio,ibi:Cognouit.

Circa primũ aduerte, quod Saluator noſter volens diſcipulos ſuos informare ad fortitudinis patientiæq́; virtutem,ea quæ propter ſui abſentiam & odia Iudæorũ paſſuri erant,triſtia prædicit,prænuntians nihilominus huiuſ modi triſtitiæ breuitatẽ,& poſtea gaudium ſine fine manſurum Hoc autem facit, vt adſueſcant per triſtium auditionem *A* *Chriſtus diſcipulis cur triſtia prædicit.* *Chryſoſt.*

tionem bene ferre ſuam ab illo tempus ſeparationẽ. Eam enim quæ dolet animam,& à triſtitia multa detinetur, nihil ita conſueuit quietare vt quæ triſtitiam pariunt verba reuoluta continuè. Ait ergo: Modicum & iam non videbitis me. Nam quia hæc ipſa qua tradebatur nocte loquutus eſt, modicum erat, id eſt, eiuſdẽ noctis & diei ſequẽtis tempus, vſq; ad horam qua illum non uidere inciperent. Tentus enim nocte illa à Iudęis & in craſtinũ crucifixus, quũ ſerò factum eſſet depoſitus eſt de cruce,& intra ſepta ſepulchri ab humanis ſecluſus obtutibus. Sequitur: Et iterum modicum & videbitis me. Ad triſte addit lætum quiddam. Iterum enim modicum erat vſque dum illum viderent. Reſurrexit enim à mortuis die tertia,& apparuit eis in multis argumentis, per dies quadraginta.

Beda.

Cur modis cum non viderunt, & modicum viderunt.

Quare autem modicum eſſet vt non viderent eum & iterum modicum vt viderent, videlicet à morte iam immortaliter rediuiuum, adnectit cauſſam, dicens: Quia vado ad partem. Ac ſi apertè dicat: Ideo poſt modicum à veſtris aſpectibus in monumenti clauſtris abſcondor,& iterum poſt modicum deſtructo mortis imperio, vobis intuendus appareo, quia tẽpus eſt, vt expleta diſpenſatione adſumptæ mortalitatis, cum reſurrectionis triumpho iam reuertar ad patrem. Propterea autem reſuſcitatum me à mortuis tempore modico videbitis, quia non ſemper in terra corporaliter manſurus, ſed per humanitatem quam adſumpſi, iam ſum aſcenſurus in cœlum. Vado, inquit, ad patrem, nempe qui vos iuuare poteſt,& non pereo, ſed tranſeo. Et ad paruum quidẽ tempus ſeceſſus erit, poſtea autem perpetuo vobiſcum conuerſabor. Et hæc quidem Domini verba illis ſpecialiter conueniunt qui eum reſurrexiſſe viderunt.

B

Reſurrectio Chriſti cur accelerãda.

Sanè plures ob cauſſas oportuit mortis Chriſti tempus modicum eſſe, & reſurrectionem ſuam nequaquam vſque ad vniuerſalem in fine mundi reſurrectionem mortuorum differri.

Pſal.

Primo, propter ipſius dominici corporis dignitatem. Quum enim id eſſet verũ diuinitatis tẽplum,& inſeparabiliter vnitũ diuinitati nõ cõueniebat vt vſq; in finem ſeculi in ſepulchro deliteſcẽs in terræ puluerẽ redigeretur. Vnde ex ipſius Domini perſona prophetali vaticinio prędictũ fuerat. Non derelinques animã meã in inferno, nec dabis ſanctũ tuum videre corruptionem. Si enim Chriſti

caro

caro vidiſſet corruptionem, aut ipſius vſque ad mundi finem fuiſſet dilata reſurrectio, ipſe ex ſummo redemptionis beneficio humano generi morte ſua intercedēte impenſo damnum reportare videretur, & quidem damnum ingens, videlicet adeò longam animæ ſuæ à corpore ſeparationem. Satis erat illas diſpēſatiuè pænas toleraſſe quæ peccatis noſtris delendis ſufficerent, dicente Apoſtolo Petro: Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Mortuum verò permanere vſque ad finem mundi, quia nihil profuiſſet, nullatenus conueniebat. *1.Pet.2.*

Secundò: neceſſe fuit Chriſtum poſt modicum tēpus, reſurgere propter noſtram fidem. Vt enim fides nobis fieret de ipſius diuinitate, decuit vt cito reſurgeret. Et vt firma nobis fides eſſet de vera ipſius humanitate oportuit vt non mox ſepultus reſurgeret, ſed conueniens atq; ſufficiens mora inter mortē ipſius reſurrectionémq; daretur. Porrò ſi non reſurrexiſſet, periſſet fides. Nemo enim credidiſſet aut dei filium fuiſſe, aut natum de virgine, aut humani generis redemptorem. Vnde & diſcipuli quibus de reſurrectione eius nondum ſatis conſtabat, dicunt: Nos autem ſperabamus quòd ipſe redempturus eſſet Iſrael. Sperabamus, inquiunt, quaſi euacuata iam fide dicant: Ex quo mortuus eſt quid iam vltrà ſperemus? Vnde Apoſtolus: Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra. *Vt fidei noſtræ conſultum.* *Luc.24.* *1.Cor.15*

Proinde ſi CHRISTVS non crederetur à mortuis reſurrexiſſe, futuram reſurrectionem mortuorum quis crederet? Oportuit ergo præexiſtere reſurrectionem in Chriſto, vt alios poſſet à mortuis ſuſcitare. Ego, inquit, reſuſcitabo eos in nouiſſimo die. *Ioan.6.*

Ad hæc, quia ipſe conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorum, cui pater dedit poteſtatem iudicium facere, quia filius hominis eſt in forma humana iudicaturus, idcirco tanquam iudex reſurgentium, debuit reſurgendo cæteros præuenire. C *Act.10.* *Ioan.5.*

Tertiò, oportuit Chriſtum poſt paululum reſurgere ad comprobandam ſuæ reſurrectionis veritatem. Exigit enim reſurrectionis veritas, vt idem in ſubſtantia reſurgat qui mortuus eſt. Ergo tūc reſurgere debuit quando iā adhuc recens erat in diſcipulorū cordibus ſui, ſuæq; mortis memoria, videlicet tertia die. Si enim paulò diuti' diſtuliſſet reſurgere, putaſſent fortaſſe diſcipuli non eundem fuiſſe *Reſurrectionis Chriſti veritas.*

quum reſurrexiſſet,ſed alium quempiam ſimilem ei.

Proinde reſurgere eum oportebat priuſquam Apoſtoli diſpergerentur,vnuſquiſque in propria,ſiquidem hoc facto,non ſe omnibus ſimul poſt reſurrectionem ſuam potuiſſet manifeſtare.

¶Circa ſecundum, quod eſt, diſcipulorum Domini verba non intelligentium mutua ſciſcitatio,ſubditur.

Dixerunt ergo ex diſcipulis eius ad inuicem: Quid eſt hoc quod dicit nobis, modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me,& quia vado ad patrem? Dicebant ergo: Quid eſt hoc quod dicit modicum? neſcimus quid loquitur.

Chryſoſt. *Cur diſcipuli non intelligũt.* Quòd Domini verba diſcipuli non intelligebant, immenſa qua angebantur triſtitia faciebat, & quòd toties modicum illud repetiiſſet. Ergo vel propter triſtitiam, vel propter verborum Chriſti obſcuritatem hoc factum eſt, vt contraria loquutum arbitrarentur. Si videbimus te (dicere poſſunt) quo modo abis? Si vadis, quo modo te videbimus? Itaque propemodum confuſi facti ſunt, & alias mœrore occupati,& nunc vel maximè anguſtia mentis ex eo premebantur vnde plus conſolationis accipere potuiſſent, ſi modo intellixiſſent. Nam & ſi moleſtum eſſet quòd eum viſuri non erant, ſolatium tamen inde cepiſſent,quòd poſt modicum temporis ipſum denuo forent viſuri.

Et ſi graue & moleſtum eis erat quod de paſſione & morte ſua dicebat, ſed ſolatio plenum quod adiungebat: Quia vado ad patrẽ, nimirum inſinuans ſe morte non periturum, ſed abiturum ad patrem, ſicque à morte tranſiturum ad vitam. Verum iſti quomodo hoc intelligere valerent,qui partim ex mœrore (vt dictũ eſt) partim ex fidei puſillitate nec perſuaderi nec induci facilè *Mar. vlt* poterant, vt reſurrectionem illius crederent quum iam reſurrexiſſet, iuxta quod exprobrauit poſtmodum incredulitatem illorum, quanto minus hanc crederent adhuc in cœna?

Sap 2 Quin magis certum eſſe credebãt illud Sapientis videlicet neminẽ vnquam cognitũ eſſe qui ſit reuerſus ab inferis. Hinc enim nec ipſum reſurrecturum eſſe credebant, *Rupert.* quippe qui de illo magna ſentientes,nec hoc ſaltem quod moriturus eſſet,intelligere poterãt,ex eo forſan quod audierant

dicrant dicentem, eum qui ſermones ſuos ſeruaret, mortem non guſtaturum in æternum. *Ioan. 8.*

Quam opinionem illi quoque Iudæi falſo conceperant qui dicebant. Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filiũ hominis? Ita diſcipuli quoque cogitabant quidem magnum & eximium aliquid de Chriſto, non tamen credebant eum tam turpi morte moriturum, rurſúſque dehinc tanta gloria & maieſtate reſurrecturum. Tantum apud ſe cogitabant eum ſine morte tranſiturum ad patrem, ſicut Enoch, de quo ſcriptum eſt, quia ambulauit cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus. Vel vt Heliam, qui curru igneo ſubuectus, cum turbine raptus eſt in cœlum. *Opinio Chriſtum non moriturum. Ioan. 12. Gen. 5. 4. Reg. 2.*

D Ad hunc modum putabant Chriſtum quoque abiturum ad patrem, neque vlla ratione poterat apud ſe mortis tam ignominioſæ & adeò glorioſæ reſurrectionis modum quempiam inuenire. Quamobrem & inter ſe dicebant: Quid eſt hoc quod dicit nobis, modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, & quia vado ad patrem? Hæc enim Domini verba ita obſcura erant diſcipulis antequam id quod dixit eſſet impletum, vt quærentes inter ſe quid eſſet quod diceret, omnino ſe neſcire faterentur. Nunc verò quod illis tunc obſcurum fuit, & mox manifeſtatum eſt, iam nobis vtique manifeſtum eſt. Poſt paululum enim paſſus eſt, & non viderunt eum, rurſus poſt paululum reſurrexit & viderunt eum. *Auguſt.*

Poterat ſanè Dominus hæſitantibus diſcipulis quid loqueretur edicere verbis euidentioribus, verum res ipſa mox ſubſequens, omnia cõmodius erat declaratura. Hoc profectò teneris mẽtibus expediebat, vt nec omnino reticeret, nec totam, ſed ex parte rem immenſi doloris, verbis prænuntiaret, videlicet ne illa tempeſtas repente nimis irruens, fidei fundamentum in illis penitus euerteret, ſed ſenſim reuelatus dolor fieret tolerabilior. *Cur obſcurè loquitur Chriſtus. Rupert.*

¶ Circa tertium, quod eſt ad hæſitantium diſcipulorum ignorantiam, Chriſti reſponſio, ſubditur:

Cognouit autem Ieſus quia volebant eum interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me.

Diſci-

E Diſcipulos Dominus ſe iam iam interrogaturos quid nam ſibi voluiſſet ſermo quem dixerat oportunè præueniens, oſtendit ſe vt Deum, hominum corda cognoſcere, id nempe Deo proprium eſt, ſicut ſcriptum eſt: Scio, Domine, quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio. Vnde & ad Samuelem loquens ait: Deus intuetur cor. De hoc, inquit, quæritis inter vos, quia dixi, modicum & non videbitis me, &c. Hoc præmiſſo non ilico eloquitur quod intellectui eorũ planum eſſet, videlicet vt diceret: Vnum modicum eſt, ab hinc vſque in horam nonam inſtantis diei, qua tranſacta ſepeliendus ſum, & iam non videbitis me: & aliud modicum eſt, ab eadem hora nona vſque in diem tertium, quo reſurgam, & iterum videbitis me, ſed ita vt ſubiungit.

Chriſtus vt cordis cernit occulta.

Iob 42.

2. Reg. 10.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit.

Hic ponitur ingruentium rerum manifeſtior explicatio. Vbi Dominus: Primò ſuperuenturum diſcipulis prædicit luctum. Secundo, pernicioſum hominum mundanorum denotat gaudium, ibi: Mundus autem. Tertio, triſtitiam ſuorum vertendam dicit in gaudium, ibi: Sed triſtitia veſtra.

Circa primum dicit: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos. Siquidem futurum mox erat vt diſcipuli triſtarentur & dolerẽt ex paſſione Chriſti audientes eum à Iudæis captum, percuſſum, condemnatum, & tandem iri crucifixum. Amen amen, inquit, dico vobis, id eſt, verè verè dico vobis. Quæ geminatio iuramenti rei infallibilitatem ſignificat. Quia plorabitis & flebitis vos. Hoc ideo quia (vt dixi) modicum & non videbitis me, videlicet in triduo mortis meæ. Intereſt autem inter plorare & flere. Ille enim flet, cui tametſi tacito lachrymæ fluunt obortæ: Sed ille plorat qui flens etiam plangentis vocem emittit. At verò nulli dubium quin Apoſtoli in triduo paſſionis & mortis Domini quo eum non viderũt & fleuerunt & planxerunt. Vnde apud Marcum dicitur, quòd Maria & Magdalene nuntiauit his qui cum Domino fuerant, id eſt, Apoſtolis, lugentibus & flentibus.

Plorare & flere.

Mar. 16.

F Circa ſecundum, vbi Dominus hominũ mundanorum pernicioſum denotat gaudium, dictum eſt. Mũdus autem gaudebit. Vbi ſubaudiendum eſt: Sed poſtmodum plo-

rabit

rabit & vlulabit, quum riſus eius dolore miſcebitur, imò quũ breui atq; momentaneo riſui interminabilis luctus ſuccedet. Siquidem extrema gaudij, eorum, luctus occupabit. Ergo mundi nomine ſignificati ſunt inimici à quibus Chriſtus occiſus eſt, qui vtique tunc lætati ſunt, quãdo occiſo domino diſcipuli ſunt contriſtati. Sed tale eorum gaudium contritio duplex abſorbebit. *Perniciosum mundi gaudiũ.* *Prou. 14.*

Prima quia venient dies in quibus dicent: Beatæ ſteriles & ventres quæ non genuerunt, & vbera quæ non lactauerunt, videlicet, quando venient Romani, & tollent eorum locum & gentem prout expauerant. Deinde, quia tandem videbunt eum quem transfixerunt. *Luc. 23.* *Ioan. 11.*

Poſſunt & hæc de amatoribus huius mundi intelligi, qui vtique ſunt ille mundus qui totus in maligno poſitus eſt. Cuius qui vult eſſe amicus, inimicus Deo conſtituitur. Qui vtique ſunt ille mundus, de quo dicitur: Et mundus eum non cognouit. Cuius mundi, principes tenebrarũ rectores ſunt. Mundus iſte de ſua gaudebit peruerſitate, ſicut per Salomonem dictum eſt: Gaudent quũ malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. *Iac 4.* *Ioan. 1.* *Prou. 2.*

¶ Circa tertium, vbi ſuorum triſtitiam, Dominus in gaudium vertendam promittit, ſubditur:

Vos autẽ contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudiũ.

Oſtendit quòd triſtitia parit gaudium, & quod triſtitia breuis, lætitia verò infinita eſt. Sanè quod hic dicit, & tunc Apoſtolis, & totius Eccleſiæ ſtatui congruit. Vos, inquit, contriſtabimini. Plorabant quippè tunc & flebant amatores Chriſti, quum illum (vt dictum eſt) cõprehendi ab hoſtibus, ligari, ad concilium duci, damnari, flagellari, deriſui haberi, ad vltimum crucifigi, lanceari, & ſepeliri viderent. Gaudebant mundi amatores (quos ob infimas cogitationes mundum vocat Dominus) quum morte turpiſſima condemnarent illum, qui grauis erat eis etiam ad videndum. Contriſtabantur diſcipuli poſitò in morte Domino, ſed agnita eius reſurrectione, triſtitia illorum verſa eſt in gaudium, viſa aſcenſionis potentia, iam maiori gaudio ſubleuati laudabant Dominum, vt Lucas teſtatur. *Beda.* *Apoſtolorum vt poſt triſtia gaudium.*

Sed & cunctis fidelibus (vt iam dictum eſt) hic ſermo Domini conuenit, qui per lachrymas preſſuráſque præſentes ad gaudia æterna peruenire contendunt. Qui merito in præſenti plorant flent, & triſtes ſunt, quia necdum *Luc. 24.*

valent

valent videre quem diligunt: quia quàm diu ſunt in corpore, peregrinari ſe à ſua patria & regno cognoſcunt, per labores enim & certamina, ad coronã ſibi perueniendũ eſſe non ignorant. Quorum triſtitia vertetur in gaudium, quum finito agone vitę huius, brauium vitæ perennis accipiunt. De quibus dicitur per Pſalmiſtam: Qui ſeminant in lachrymis, in gaudio metent.

Gemendi in hac vita cauſas varias, habes ſuper epiſtolam Dominicæ quartæ poſt Pentecoſten.

Poſt mundi gaudia luctus. Flentibus itaque & contriſtatis fidelibus mundus gaudet, quia iure in præſentibus qualecunque gaudium habent, qui alterius vitæ vel nulla eſſe gaudia putant, vel ſe ad hæc pertingere poſſe deſperant. Quod tamen ſpecialiter de perſecutoribus fidei Chriſtianæ poteſt intelligi, qui cruciatis occiſiſque martyribus ad tempus ſe præualuiſſe gaudebant, ſed non poſt multum illis in occulto coronatis, ipſi pœnas, perfidiæ ſuæ ſimul & homicidij ſubibant æternas. Quibus diuina increpatione rectè dicitur

Eſa. 65. per Prophetam: Ecce ſerui mei lætabuntur, vos autem confundemini, ecce ſerui mei exultabunt in lætitia, vos autem clamabitis præ dolore cordis veſtri, & præ contritione ſpiritus vlulabitis.

Porrò quoniam hic & de gaudio malorum & piorum triſtitia Euangelicus ſermo mixtim pronuntiat, aliquid breuiter de vtroque, id eſt, de triſtitia, & de gaudio dicendum erit.

H *Triſtitia triplex.* Primum itaque notandum triplicem eſſe triſtitiam, videlicet, naturalem, ſecularem, ſpiritualem.

Triſtitia naturalis. Naturalis triſtitia eſt, quam non ab extrinſeco quopiã accidẽte, ſed à natura quiſpiam habet, per quam naturali affectu ſolet eſſe triſtis. Et quoniam ex iis quæ nobis naturaliter inſunt nec laudamur nec vituperamur, conſequens eſt, vt talis triſtitia, nos coram Deo nec culpet nec commendet. Quũ verò huiuſmodi naturales affectiones per liberam voluntatem vel ad bona vel ad mala conuertimus, tunc vtique vel ad meritum nobis vel ad culpam imputantur. Verbi gratia, videre noſtrum & audire & cætera huiuſmodi, inquantum ſunt naturalia per ſe non habent meritum. Verum inquantum ea vel ad bona vel ad mala inclinamus vel pœnas meremur vel præmia.

Triſtitia ſecularis. Secunda eſt triſtitia ſecularis, quam videlicet in rebus huius ſeculi tota mens hominis verſata ex carũ detrimẽto vel

to vel amiſſione contriſtatur.Hæc triſtitja non modo nullam habet gratiam,ſed potius meretur damnationem,de qua triſtitia per Sapientem dicitur: Triſtitiam longè expelle à te,multos enim occidit triſtitia,& non eſt vtilitas in illa.Quin potius ſpiritus triſtis exiccat oſſa.Hæc eſt triſtitia ſeculi quæ ſecundum Apoſtolum mortem operatur qualis eſt triſtitia illorum qui malè concupitas nequeũt adſequi voluptates,de qua plura in ſequentibus.Hac triſtitia laborabat ille cui conſilium ſalutis requirenti Dominus ait:Si vis perfectus eſſe,vàde,vende omnia quæ habes,& da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni ſequere me. Quum enim audiſſet hoc verbum,abijt triſtis,erat enim multas habens poſſeſſiones.

Eccl 30. *Prou 17.* *2.Cor.7.* *Mat.19.*

Tertia eſt triſtitia ſpiritualis & bona,de qua per Salomonem dicitur:Cor ſapientis vbi triſtitia,cor autem ſtultorum vbi lætitia eſt.De qua etiam per Apoſtolum dicitur: Si ad horam contriſtaui vos, nunc gaudeo,non quia cõtriſtati eſtis,ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſecundum Deum. Quæ enim ſecundum Deum eſt triſtitia,pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.De qua & per beatum Petrum dicitur:Hęc eſt enim gratia,ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias,patiens iniuſtè.

I *Triſtitia ſpiritualis multiplex* *Eccl 7.* *2.Cor.7.* *1.Pet.2.*

Multiplex autem eſt huiuſmodi ſecundũ Deum triſtitia.Eſt enim triſtitia compunctionis,eſt triſtitia miſericordiæ & cõpaſſionis ad miſeros & afflictos,eſt triſtitia pietatis & deuotionis in recordatione paſſionis &mortis noſtri Redẽptoris. Eſt etiam triſtitia zeli propter contemptum Dei,qua àdfectus Helias, mortem deſiderabat, dicens:Sufficit mihi Domine,ſcilicet hactenus vixiſſe,tolle animam meã.Altaria tua ſuffoderunt,& Prophetas tuos occiderũt,& relictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam. Eſt nihilominus triſtitia ſanctæ æmulationis,qua quiſpiã æmulando chariſmata meliora triſtatur ſe in his non ad votum proficere.Eſt denique triſtitia beatę expectationis vitæ futuræ anxiè deſideratæ, qua adficiebatur qui ait:Quemddmodũ deſiderat ceruus ad fontes aquarum,ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fontẽ viuum,quando veniam & apparebo ante faciem Dei.Fuerunt mihi lachrymæ meę panes die ac nocte dum dicitur mihi quotidie : Vbi eſt Deus tuus? Et rurſus: Hei mihi quia incolatus meus prolõgatus eſt.

3.Reg. 19. *Pſal.*

Et

Et filij captiuitatis: Super flumina,inquiunt, Babylonis illic ſedimus & fleuimus,dum reordaremur Sion.

Iere.31. Itaque omnibus huiuſcemodi triſtitia pia lugentibus *Apoc.21.* Dominus pollicetur, dicens: Triſtitia veſtra vertetur in *Mat.5.* gaudium. Abſterget enim Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Ergo beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.Et rurſum:Quieſcat vox tua à ploratu,&oculi tui à lachrymis,quia merces eſt operi tuo.

K *Solatium piorū triplex.* Tria ſunt autem per quæ etiam in præſenti vita electorum triſtitia lenitur & in lætitiam conuertitur.Primū eſt,ſcriptura ſacra,dicente Apoſtolo:Quæcunque ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam,ſcripta ſunt,vt per patientiam *Rom.15.* & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.Quid e- *Conſolatio ſcripturarum.* nim æquè vt ſcriptura diuina (quæ Dei ſermo eſt) triſtitiam piè lugentium conſolatur? Lætatus ſum, inquit,in his quæ dicta ſunt mihi,in domum Domini ibimus. Annuntiat ſanè cunctis piè lugentibus) vtique in hoc mundo peregrinis)poſt lachrymas & luctum beatæ & æternę vitæ ſuaue refrigeriū,prędicat Dei erga nos charitatem, prouidentiam curámq; paternā, teſtatur eius clementiā & miſericordiā,& ipſius gratiam & amorem commendat.

4 Reg 2. Veruntamen hanc ſcripturarum conſolationem non *Aqua Iericho vt ſanatæ myſtice.* poteſt recipere quiſquis in vetuſtate permanet vitiorum. Legimus Heliſæum Prophetam miſſo in vas nouū ſale aquas Iericho peſſimas & ſteriles ſanaſſe, vaſe illo in aquas miſſo. Quid per aquas Iericho niſi defluentia huius vitæ tædia,quid per vas nouum niſi cor per reſipiſcentiam & propoſitum pietatis innouatum deſignatur?

Porrò ſal,cœleſtis verbi ſignificat ſapientiā.Sicut enim ſalis aſperſione caro recēs ſeruatur à ſcaturigine vermiū & corruptione, ſic & per eam quæ ex Dei verbo habetur ſapientiam,fidelis quiſque à peccati corruptione,à verme conſcientiæ remordentis qui in damnatis nunquam morietur & à fœtore famæ ſiniſtræ liberatur. Eſto itaq; vas nouū hoc myſtico ſale repletū,& oīa vitæ hui⁹ triſtia(qua ſi amaras aquas iā ſanatas tibi & dulcoratas, ſuperaueris.

L *Solatium gratiæ ſpiritus ſancti.* Secūdum per quod electorū triſtitia lenitur & in gaudiū cōmutatur,eſt gratia ſpiritus ſancti,qua repleti Apoſtoli ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniā digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliā pati.Hęc eīm eſt (vt canit Eccleſia)in labore reqes,in ęſtu tēperies,in fle- *Act.5.* tu ſolatiū. Hæc eum quem inhabitans fouet, paupertate

diuitem,

diuitem, humilitate ſublimen, contẽptu facit glorioſum. Vituperia contumelias, opprobria cōdecorat. Omnia denique Deum diligentibus cooperari facit in bonum. Porrò gratia hæc, Dei amor ſeu charitas eſt. Amor autẽ non laborat. Et vt quidam ſanctorum ait: Vbi amor, nō labor, ſed ſapor, Hæc eſt illa Prophetæ farina, quæ ollã pulmenti amariſſimi dulcorauit. Scriptum quippe eſt, quemadmodum temporibus Heliſæi fames erat in terra, & dixit vni de pueris ſuis: Pone ollam grandem, & coque pulmentum filiis prophetarum. Et egreſſus eſt vnus in agrum, vt colligeret herbas agreſtes, Inuenítque quaſi vitem ſylueſtrem, & collegit ex ea coloquintidas agri: & impleuit pallium ſuum, & reuerſus conſcidit in ollam pulmenti. Neſciebat enim quid eſſet. Infuderunt ergo ſociis vt comederent. Quúmque guſtaſſent de coctione, exclamauerunt dicentes: Mors in olla vir Dei. Et non potuerunt comedere. Quúmq; vir Dei miſiſſet farinam in ollam, non fuit amplius quicquam amaritudinis in olla. *Rom. 8.* *Auguſt.* *4 Reg. 4.* *Olla Heliſæi myſt.*

Tempus famis, defectum ſpiritualis annonæ (id eſt, verbi Dei quo viuit homo) deſignat. Filij prophetarum, fideles quique ſunt, qui ea nunc credunt quæ olim prophetæ prædixerunt. Heliſæus Chriſtum, vnus de pueris eius cui de pulmento eſurientibus parando præcipit, quilibet cœleſtis verbi prædicator eſt.

Ager quem colligendi victus gratia ingreditur, latitudo ſanctarum eſt ſcripturarum. Contingit autem illic colligere & quæ dulcia ſunt, & quæ amara. Dulcia quippe ſunt æternę beatitudinis promiſſa prȩmia, amara verò ſunt peccantibus gehennȩ ſupplicia comminata. Dulce ſapit: Viuo ego, dicit Dn̄s, nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Dulce ſapit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Amarum verò: Ve vobis viri impij, qui dereliquiſtis legẽ altiſſimi, qnia ſi nati fueritis, in maledictione naſcemini: & ſi mortui fueritis, in maledictione erit pars veſtra. Et illud: Dico vobis, niſi pœnitentiã habueritis, omnes ſimiliter peribitis. Amarũ ſapit & illud quod per beatũ Petrum apoſtolum dicitur: Si vix iuſtus ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Amarum ſapit vſurariis & cæteris omnibus iniquis præceptum debitæ reſtitutionis. Odia ſimultatéſq; gerentibus amarum ſapit: Vade primum reconciliari fratri tuo. Et illũd: Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec *Dulcia & amara.* *Ezec. 18.* *Matt. 11.* *Eccl. 41.* *Luc. 13.* *1. Pet. 4.* *Mat 5.*

pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra. Amarum ſapit humiliatio ſuperbis, caſtitas impudicis, largitas auaris. Neſcit autem is qui colligit quid ea ſapiant ſingulis quæ ipſe prædicando quodammodo infundit, ſapiunt verò atque diiudicant epulatores.

Olla pulmenti grandis in quam collecta conſcinduntur, mens ſeu memoria eſt prædicatoris. Qualis fuit mens illius qui ait: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.

Sed quoniam veritas odium parit, & qui nolunt corrigi, nec corripi aut ſe redargui patiuntur, quodammodo proclamant: Mors in olla, nec poſſunt quæ apponuntur incorporare, ſed feſtinant ea à memoria per obliuionem quodammodo euomere, & ea deteſtando vituperare, di-

Ioan. 6. centes: Durus eſt hic ſermo. Et quis poteſt eum audire? Perdurat autem hæc amaritudo quoaduſque per immiſſam ſancti ſpiritus gratiam formidata difficultas euaneſcens in facilitatem, & guſtata prior amaritudo in dulcedinem conuertatur, ſicque fit vt nihil amaritudinis vltrà ſit in olla Euangelici pulmenti.

M Tertium per quod piorum triſtitia in lætitiam vertitur

Solatium paſsionis Chriſti. eſt recordatio paſſionis & crucis Chriſti. Facile enim leuia ac minima noſtra ferimus, ſi illa maxima quæ pro nobis ipſe pati dignatus eſt debita cõſyderatione pẽſamus.

Exod. 15. In cuius rei typum in Exodo ſcriptum eſt, quemadmo-

Aquæ Marath vt dulcorate. dum aquæ fluminis Marath quæ amaræ erant, ita quòd bibi non poſſent, immiſſo in eas ligno quod Moſi Dominus oſtendit, in dulcedinem verſæ ſunt. Et nobis quidem Dominus lignum ſuæ crucis oſtendit, quo vitæ huius tędia nobis mitigentur.

Cæterũ iuxta triplicem triſtitiæ præmiſſam diſtinctionem etiam gaudium tripliciter diſtinguitur. Eſt enim gaudiũ naturale, eſt gaudium ſeculare, eſt gaudiũ ſpirituale.

Gaudium naturale. Naturale gaudium eſt quod ex ſua complexione homini naturaliter inſitum eſt, quo naturaliter vnus alio io-

Prou. 15. cundior eſt, de quo gaudio per Salomonem dicitur: Cor

Prou. 17. gaudens exhilarat faciem. Et rurſum: Animus gaudens ætatem floridam facit.

Gaudium ſeculare. Gaudium ſeculare eſt, quod de voluptate carnis & cæteris mundi vanitatibus ſeculi huius amatores accipiũt,

Luc 6. quibus dicitur à Domino: Væ vobis qui ridetis nũc, quia

Iob. 20. plorabitis & flebitis. De quo gaudio ſcriptum eſt: Gaudiũ hypo-

hypocritæ ad inſtar puncti. Et rurſum alibi: Stultitia eſt gaudiũ ſtulto. Et rurſus: Riſum reputaui errorem,& gaudio dixi,quid fruſtrà deciperis? Quàm verò præpoſterum ſit hoc gaudium propheticus ſermo patefacit,dicens: Vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum,& ad planctum, ad caluitium, & ad cingulum ſacci, & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos & iugulare arietes, comedere carnes,& bibere vinum. Comedamus & bibamus,cras enim moriemur. *Prou.15* *Eccleſ.2* *Eſa.22.*

Gaudium ſpirituale eſt,quod per ſpiritum ſanctum puris ac piis mentibus infunditur, de quo per Pſalmiſtam dicitur: Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Et iterum: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo,conſolationes tuæ lætificauerũt animam meam. Et alibi: Religioſitas iocunditatem atque gaudium dabit. De quo rurſum dicitur: Poſt tempeſtatem tranquillum facis,& poſt lachrymationem & fletum,gaudium & exultationem infundis. *Gaudium ſpirituale.* *Pſal.* *Eccleſ.1.* *Tob.3.*

Gaudiũ naturale, nec pœnam meretur nec præmium. Gaudium ſeculare meretur ſupplicium,ſicut ſcriptum eſt: Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad ſonitum organi,ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Gaudium ſpirituale meretur præmium lætitiæ ſempiternæ. Vnde Dominus in Euangelio: Hæc loquutus ſum vobis vt gaudium meum in vobis ſit,& gaudium veſtrum impleatur. Quaſi dicat: Vt per gaudium meriti,ad præmij gaudium veniatis. *Iob.21.* *Ioan.15.*

HOMILIA ALTERA.

Mulier quum parit triſtitiam habet, quia venit hora eius. Ioan.16.

In hac parte Euangelicæ lectionis duo notantur. Vnum eſt, congruæ ſimiltudinis adſignatio. Alterum,præpoſitè ſimiliindinis ad rem intentam applicatio, ibi: Et vos igitur.

¶ Circa primum dicitur

Mulier quũ parit triſtitiam habet,quia venit hora eius. Quum autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium,quia natus eſt homo in mundum.

Metaphora de muliere parturiente.

N Attende quemadmodū Saluator oſtendens, quoniam triſtitia parit gaudium, & quia triſtitia breuis, lætitia, verò ſequēs perpetua, manifeſto cunctis vtitur exēplo, dicens: Mulier quum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius. Quū autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum.

Eſa. 15. *Theoph.*

Hac parabola in rebus calamitoſis deſignandis vſi ſunt etiam Prophetæ, vt eſt illud Eſaiæ: Torſiones & dolores tenebunt, quaſi perturiens dolebunt. Et apud Ieremiam: Quomodo congemuiſti, quū veniſſent tibi dolores quaſi dolores parturiētis. Porrò ſicut per dolorem parturitionis peruenitur ad partus gaudium, ſic diſcipuli per triſtitiam de Domini morte, peruenturi erant ad immēſum de ſua reſurrectione gaudium. Inſinuat autem, q; ipſe doloribus mortis ſolutis, ſe nouum in reſurrectione hominem quodammodo naſci fecerit, poſthac non corrumpendum.

Chriſto reſurgere, naſci fuit.

Quum pepererit, inquit, puerum. Maius gaudium eſſe conſueuit, quando non puella, ſed puer naſcitur. Et attende quemadmodum non dixit: Iam non meminit preſſuræ, quia natus eſt ei puellus, ſed quia natus eſt homo in mundum. Hoc enim non otioſè dixit, ſed tacitè volens inſinuare quòd ipſe ſit ille natus homo in mundum. Natus, inquam, per reſurrectionem, ad incorruptibilem & immortalem vitam.

Rupert. *Similitudinis applicatio.* *Gen. 22.*

Inſinuat nihilominus, ſanctam eccleſiam mulierem magnam eſſe & inclytam, eiúſque virum ſiue maritum patrem omnium Deum: puerum autem eius quem ex eodem viro per magnam veri amoris concepit gratiam, ipſum eſſe qui hæc loquitur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Hunc enim tunc primitus per fidem concepit, quando iam adoleſcentula in Abraham audiuit promiſſiones dicentis: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, & credidit: & ex tunc mente grauida promiſſionis verbum baiulans, tandem diu deſideratum puerum mulier eadem videlicet eccleſia (cuius beati Apoſtoli magna portio erant) in magno dolore & anguſtia paſſionis enixa eſt, viditque eum in diem æternitatis feliciter naſcētem, id eſt, à mortuis reſurgentem (vt dictum eſt) & iam non meminit præſſuræ propter gaudium, quia natus, quia renatus eſt, & rediuiuus eſt homo in mundum redemptum & ſaluatum, vt mundi, imò cœli & terræ, & omnem quæ in eis ſunt obtineat principatum.

Poſſunt

Poſſunt nihilominus hæc ad eum qui ſequitur ſenſum exponi ſecũdum Bedam, videlicet, vt mulier hæc ſanctam (vt iam dictum eſt) deſignet eccleſiam, videlicet propter fœcunditatem bonorum operum, & quia ſpirituales Deo filios gignere vnquam non deſinit. De qua alibi dicit: Simile eſt regnum cœlorum fermẽto, quod acceptum mulier abſcondit in farinę ſata tria, donec fermentaretur totum. Mulier quippe fermentũ accepit, quum eccleſia vim supernæ dilectionis & fidei Domino largiente cõſequuta eſt. Abſcondit hoc in farinæ ſata tria donec fermentaretur totum, quum Aſiæ, Aphricæ, & Europæ famoſiſſimis mundi partibus verbum vitæ miniſtrauit, donec omnes terrarum termini regni cœleſtis amore flagrarent. O *Beda.* *Mat 13.* *Fermentũ in tria ſata farinæ.*

Mulier hæc quũ parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius, quia ſancta eccleſia quandiu in mundo ſpiritualium virtutum profectibus inſiſtit, nunquam mundi tentationibus deſinit exerceri. At quum deuicto laborum certamine ad palmam peruenerit, iam non meminit preſſuræ præcedentis propter gaudiũ perceptæ retributionis. Non enim ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis. *Rom. 8.*

Non meminit, inquit, preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Sicut enim mulier nato in hoc mundo homine lætatur, ita eccleſia nato in vitam futuram fideliũ populo digna exultatione repletur, pro qua eius natiuitate multum laborans & gemens, in præſenti quaſi parturiens dolet. Nec nouum debet cuiquam videri ſi natus dicatur, qui ex hac vita migrauerit. Nam quomodo conſuetè naſci dicitur, qui de vtero matris procedens hãc in lucem egreditur, ita etiam rectiſſimè poteſt natus appellari, quia ſolutus à vinculis carnis ad lucem ſublimatur æternam. Vnde & mos obtinuit eccleſiaſticus, vt dies beatorum martyrum ſiue confeſſorum Chriſti, quibus de ſeculo tranſierunt, natales vocitemus: corúmque ſolennia, non funebria, ſed natalitia dicantur. *Obitus ſanctorũ natalis eorum.*

¶ Circa ſecundum dicitur:

Et vos igitur nunc quidem triſtitiam habetis. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. Et gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.

Hic ſubiũgitur propoſitæ ſimilitudinis ad rem intẽtam applicatio. Itaq; Dominus exponens paradigma quod de muliere propoſuerat, inquit; Et vos igitur nunc quidem P

Parabola de diſcipulis exponitur.

t.iſtitiam habetis. Quòd de ipſis quidem diſcipulis facile intelligitur, quia triſtitiam habuerunt paſſo ac ſepulto Domino, ſed cōpleta reſurrectionis gloria gauiſi ſunt viſo Domino. Et gaudium eorum nemo tulit ab eis, quia ipſe Dominus eorum gaudium fuit, quod nemo ab eis tollere potuit, quia iam tunc amplius moriturus non erat.

Beda. *Gaudium quod nemo tollit.* *Act. 5.*

Sed dicat aliquis: Nónne Domino in cœlos aſcendēte, & iam exinde graſſante in Apoſtolos perſequutore ablatum eſt eis gaudium eorum? Reſpondetur: Et ſi poſtmodum perſequutiones pro Chriſti nomine ac tormenta paſſi ſunt, ſpe tamen reſurrectionis & viſionis illius accenſi, libenter aduerſa quæque ferebant, imò omne gaudium exiſtimabant quū in tentationes varias inciderent. Denique cæſi à principibus ſacerdotum, ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu cōtumeliam pati. Gaudium vtique eorum nemo tulit ab eis, quia talia patiendo pro Chriſto, meruerunt regnare ſine fine cum Chriſto.

Iterum, inquit, videbo vos, qui nunc triſtitiam habētes quaſi mulier eſtis quæ in vtero habens clamat parturiens & cruciatur vt pariat, ſed iterum videbo vos, vobíſque videndus apparebo, ſeparatus quidem à veſtræ mortalitatis conſortio, ſed bono veſtro quodammodo renatus & immortalis effectus. Et gaudebit cor veſtrum. Nam & ſi corpus veſtrum etiam occiderint, ſic quoque cor veſtrū gaudebit. Quia gaudium veſtrum non in carne quæ occidi poteſt, ſed in corde vel animo quem perſequutor occidere non poteſt, repoſitum erit.

Q

Beda. *Act. 14.* *Conſolatio propter Chriſtum preſſis.* *Mat. vlt.*

Myſticè etiam omnis eccleſia per huius vitæ labores & anguſtias ad æterna cœleſtium tendit præmia gaudiorum, adteſtante Apoſtolo: Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Quòd autem ait: Iterum videbo vos & gaudebit cor veſtrum. Videbo vos, dixit, eripiam vos ab aduerſariis, coronabo vos victores, me vos decertantes ſemper vidiſſe probabo.

Quando enim non videret ſuos maximè preſſuris circumuentos, cum quibus ipſe omnibus diebus ſeculi manere promiſit? Sed morientibus inter tormenta fidelibus arbitrabantur eos tortores diuino carere præſidio dicentes: Vbi eſt Deus eorum? Vnde quidam ex his circūſeptus

Thren. 1.

ærumnis, aiebat: Vide, Domine, afflictionem meam, quoniam erectus eſt inimicus meus. Quòd eſt apertè dicere:

Quoniam inimicus inſequens ſeruicem ſuperbiæ contra tuos humiles attollit,tuo nos auxilio cõditor noſter omnipotens ſubleua, deuictis ac repulſis hoſtibus, noſtros ſemper agones te vidiſſe ac tibi hos placuiſſe comproba. Videt itaq; electos poſt triſtitiam Dominus, cùm eorum patientiam impugnatore damnato remunerat.

Si ergo & ipſi ſalubri nũc triſtitia adficimur,ſi iuxta hortamenta Apoſtoli ſpe gaudẽtes,in tribulatione exiſtimemus patientes,ſi noſtra errata,ſi miſerias proximorũ debita lamẽtatione deflemus, videbit & nos iterũ Dominus, id eſt,videndum ſe nobis oſtendet in futuro,qui quõdam nos videre fidei ſuæ nobis agnitionem largiẽdo dignatus eſt. Videbit vt coronet,qui quondam vidit vt vocaret. Videbit & gaudebit cor noſtrum, & gaudiũ noſtrum nemo tollet à nobis. Quia hæc eſt vera & vnica merces eorum qui ſecundũ Deum contriſtantur de perpetua eius viſione gaudere. Quàm profectò mercedem promiſit ipſe, quum ait: Beati mundo corde,quoniam ipſi Deum videbunt. *Rom. 12.* *Mat. 5.*

Iuxta præmiſſa,id eſt,triſtia & læta attende, conuerſionem quadrifariam. Conuertitur enim electorum triſtitia in lætitiam de qua conuerſione ſuperius dictum eſt.

Secundò,cõuertitur lætitia in triſtitiã,ſicut ſcriptũ eſt: Verſa eſt in luctum cythara mea,& organum meũ in vocem flentium,& hæc eſt ſtulta lætitia reproborũ,quæ gehennæ tormentis venit compenſanda,iuxta quod in Apocalypſi dicitur: Quantum glorificauit ſe & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Hæc lætitia, quaſi quadã malè dulci cantilena maligni ſpiritus carnales homines quaſi pecudum greges,ducunt & ſeducunt. R *Lætitia in triſtitiam vertitur.* *Iob. 30.* *Apoc. 18.*

In Machabæorum hiſtoria ſcriptum eſt,quemadmodum filij Iambri cũ timpanis & muſicis & apparatu multo adducebant ſponſam filiã vnius de magnis principibus Chanaan. Irruit autẽ ſuper eos Ionathas dux populi Iſrael, & occidit eos,& accepit ſpolia eorum. Et conuerſæ ſunt nuptiæ in luctum,& vox muſicorum ipſorum, in lamentum. *1. Mac. 9.* *Animæ pereuntis typus.*

Iambri diabolũ ſignificat,interpretatur enim dies amaricans. Dies ſeu lux,imò lucifer,ille fuit ante ruinã, poſtmodum verò amaricans. Si quidem inuidia diaboli mors intrauit in orbẽ terrarum. Huius filij,nõ natura,ſed ſimilitudine & imitatione ſunt dæmones vniuerſi. Chanaan mũdum hunc deſignat, interpretatur enim commutatus, iuxta illud: Mundus trãſit & concupiſcẽtia eius, Nunquam *Sap. 2.*

enim in eodẽ ſtatu parmanet. Principes Chanaan, id eſt,
1.Ioan.2. mundi huius, ſunt illi, de quibus nos apoſtolus pręmonet,
Ephes.6. dicens: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinẽ, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Iſtorum principum, anima peccatrix & filia dici poteſt & ſponſa. Filia propter imitationem, ſpon-
Eſa.8. ſa propter pactionem. Pepigiſſe enim probatur fœdus cum morte, & pactum feciſſe cum inferno.

Hæc ipſa nunc cum gaudio vano deducitur in perditionem, quum repentè & dũ non ſperatur mortis hora adeſt improuidis Ionathas.i. Chriſtus dominus cui omne iudicium dedit pater, (interpretatur nempè Ionathas filius columbæ) irruit iudicaturus, iuxta quod in Propheta ad animam adulteram loquitur, dicẽs: Ecce ego iudicio contendam tecum. Is itaq; ſuperueniẽs dum vanis gaudiis finem imponit, quaſi peccatricis animæ ſpolia tollit. Occidit in-
Mat. 13. ſuper dum mittit in gehennam, vbi erit fletus & ſtridor dentium. Vnde bene dictum eſt, quia conuerſæ ſunt nuptiæ in luctum, & vox muſicorum in lamentum.

Lætitia in lætitiam. Tertiò conuertitur lætitia in lætitiam, nam ſancta lætitia, quæ hic de ſpe vitæ æternæ, de Dei & proximi dilectione, de bonæ teſtimonio conſcientiæ, de atteſtatione ſpiritus ſancti habetur, in lætitiã perpetuam electis com-
Heſt.10. mutabitur, iuxta quod ſcriptum eſt: Fons paruus creuit in
1.Ioan.4. fluuium magnum, & in lucem ſolémque conuerſus eſt. Fons eſt charitas ipſa & conſolatio ſpiritus ſancti. Vnde Dominus in Euangelio: Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitã æternam. Et quidem omne gaudium quod hic habetur ex conſolatione ſpiritus ſancti, collatum gaudio ſempiterno exiguum eſt, fons paruus eſt, ſed illic in fluuium, id eſt, in gaudium abundans & immenſum commutabitur. Per lucem verò dies illa ſignatur quæ neſcit occaſum.

S Quartò conuertitur triſtitia in triſtitiam: triſtitia mala
Triſtitia in triſtitiam. & temporalis, in triſtitiam ſine fine manſuram. Vbi conſyderandũ eſt quorum hominum eſt triſtitia mala. Itaque male triſtes ſunt.

Primò, omnes qui idcircò triſtantur quia mala quæ volunt opere adimplere non valent. Triſtantur ſanè quia conſequi nequeunt quæ malè concupiſcunt, quæcunque ſint illa ſiue carnis voluptates, ſiue iniuriarum vltiones,

ſiue

ſiue pecuniæ theſauri, ſiue faſtus & pompæ, vel quoduis aliud huiuſmodi.

Secundò, malè triſtes ſunt, qui ob peccata ſua immiſſis aduerſitatibus aut doloribus à Deo flagellantur, nec tamen emendantur. Quid enim iis ſupereſt, niſi vt ex temporali triſtitia corruant in æternam. Nam quos temporalia flagella non corrigunt, ad perpetuæ damnationis mala perducunt. *Malè triſtes qui.*

Horum in præſenti vita caſtigatio, rectè per virgã Moſi quæ in colubrum verſa eſt, deſignatur: Illa verò quæ ſubiectos & humiles emendat, per virgam Aaron quæ refloruit & attulit fructus, fuit præfigurata. Caſtigatus ſanè fuit à domino Antiochus impius, & quidem cruciatibus & doloribus acerbis, ſed minimè emendatus, de quo ſcriptum eſt: Orabat ſceleſtus dominum à quo non erat miſericordiam conſequuturus. Nam cuius vitam tribulatio præſens non corrigit, non expiat actiones. Porrò Dauid poſt culpam caſtigatus, emendatus eſt. *Exo. 4.* *Num. 16.* *2. Mac 9.* *2. Reg. 12*

Tertiò, malè triſtes ſunt inuidiæ liuore tabeſcentes. Vnde quidam inuidiam ipſam ſimilitudinariè deſcribens habitationis ſuæ domum qualis ſit depingit, dicens: *T* *Inuidiæ typus.* *Ouidius. 2. Metha.*

Protinus inuidiæ nigro ſquallentia tabo
Tecta petit domus, & eſt in vallibus imis.
Abdita ſole carens, non vlli peruia vento.
Triſtis & ignaui pleniſſima frigoris, & quæ
Igne vacat ſemper, caligine ſemper abundat.

Quòd inuidię domus ſita eſt in vallibus imis, Illud ſignificat quod in Iob ſcriptum eſt: Paruulum occidit inuidia. Nemo enim niſi qui ſe inferiorem cõſpicit inuidet tanquã ſublimiori. Tegitur inuidiæ domus nigro tabo. id eſt, ſanie horrida & venenoſa, quo ſignificatur, quia tota hominis inuidi loquutio eſt de culpis & vitiis alienis. Domus inuidiæ caret ſole, id eſt, Chriſti gratia, qui eſt ſol iuſtitiæ. Caret vento. Nam venti bonarum narrationum de proximo, inuidum occidũt. Domus inuidiæ ſemper eſt triſtis. Inuidia enim, de alieno bono triſtitia eſt. Inuidiæ domus ſemper igne carens ignauo frigore plena eſt, quia nemo inuidus feruet charitate. Caligine ſemper abundat, quia mente cæca non niſi peruerſè iudicare nouit. Perſonam verò inuidiæ deſcribens, dicit: *Inuidiæ domus.* *Iob. 5.*

Pallor in ore ſedet, macies in corpore toto.
Nuſquam recta acies, liuent rubigine dentes. *Inuidiæ perſona.*

Pectora felle virent,lingua eſt ſubfuſa veneno
Riſus abeſt omnis,niſi quem fecere dolores.
Nec fruitur ſomno vigilantibus excita curis,
Sed videt ingratos ſibi tabeſcitque videndo.
Succeſſus hominum carpit,& carpitur vna
Suppliciúmque ſuum eſt.

Senſus horum verſuum ſatis patet.

Proinde modum incedendi ipſius effingit dicens:

Indoluit baculúmque capit,quem ſpinea totum
Vincula cingebant,opertáque nubibus atris
Inuidiæ operatio. Quacunque ingreditur florentia proterit arua,
Exurítque herbas,& ſumma cacumina carpit.
Adflatúque ſuo populos,vrbéſque,domóſque
Polluit. Fert baculum ſpinoſum,quia id vnde inuidus fulciri ſuſtentaríque deberet,ipſum pungit,nec eſt vllum alterius bonum quod ipſum poſſet delectare

Operitur nubibus atris,quia inuidus in tenebris eſt,& in tenebris ambulat,& neſcit quo vadat,quia tenebræ excæcanerũt oculos eius.Florentia proterit arua.Quia inuidus non niſi illis nocet qui aliqua virtute vel bono quolibet florere noſcuntur.

Nota. Interrogaſſe quidam dicitur à quodam ſapiente, quo pacto nullos ſibi inuidentes haberet,ille reſpondit: Si nihil ex magnis rebus habueris,nihílque laude dignum geſſeris.Nam ſola miſeria caret inuidia.

Exurit herbas.i.iuuenes virtute aut ſciẽtia proficiẽtes. Deniq; adflatu,id eſt,verbo malitioſo,ſermone detractorio,omnem vrbem, & omnẽ quem attingit polluit populum. Quis iam tam triſte,tam peſtiferũ non vitet,exhorreat,& deteſtetur mõſtrum?Ait Salomon:Sicut tinea ve- *Prou. 25.*
ſtimento,& vermis ligno,ita triſtitia viri nocet cordi.

V Quartò male triſtes ſunt hypocritæ.Vt enim alios deci- *Hypocritæ triſtes.*
piant,exteriorem quandã ſimulant triſtitiam & fucũ ſanctitatis De quib⁹ in Euãgelio Saluator nos præmonet dicens:Quũ ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritę triſtes:Horum ſimulationi non eſſe credendum præmonuit qui ait:

Iuuenal. Frontis nulla fides,quis enim non vicus abundat,
Triſtibus obſcœnis?

Ambroſius in ſer. Porrò tales qui rigidam in publico triſtitiam ſimulant, plerunq; laſciuiunt in occulto.Latet enim plerunque ſub triſti amictu laſciuia,& deformis horror vili veſte obtexitur,vt ſecreta tegantur petulantium animorum.

Quintò

Quinto malè triſtes ſunt cupidi & auari,qui vel vt acquirant vel acquiſita cõſeruent,perpetua ſolicitudine remordentur,iuxta quod de quolibet eorũ per Sapientem dicitur:Cunċti dies eius ærumnis & doloribus pleni ſunt, nec per noċtem mente requieſcit. Talis ille erat de quo ſuperius diċtum eſt, qui audito à Saluatore perfeċtionis conſilio abiit triſtis,quia erat multas poſſeſſiones habẽs. *Auari triſtes.* *Eccleſ. 2.* *Mat. 19.*

Denique omnium peſſimè triſtes ſunt Dei miſericordia deſperantes. Contra quam triſtitiam nos præmonet Apoſtolus, dicens: Non contriſtemini ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Vnde & per Sapientem dicitur: Fœlix qui non habet animi triſtitiam, & non excidit à ſpe ſua. His omnibus malè triſtibus non dicitur: Triſtitia veſtra vertetur in gaudium,ſed potius:Triſtitia veſtra in perpetua gehennæ ſupplicia vobis conuertetur. Sed nec ad ſe vllatenus pertinere putant illud: Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur, qui triſtitia huius ſeculi (quæ mortem operatur) tabeſcentes, perpetuæ damnationis ſibi luċtum adſciſcunt. *Deſperātes triſtes.* *1. Theſ. 4.* *Eccleſ. 4.*

DOMINICA
QVARTA POST
PASCHA.

VADO ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me quò vadis. Ioan 16.

Præſens ſanċti Euangelij leċtio tria potiſſimum comprehendit. Primum eſt, contriſtatis diſcipulis promiſſa conſolatio. Secundum eſt, mundanæ perfidiæ futura per ſpiritum reprehenſio,ibi:Et quum venerit. Tertium eſt,promiſſa diſcipulis per ſpiritum eruditio,ibi:Quum autem venerit ille ſpiritus veritatis.

Circa primũ tria notantur. Primum eſt,receſſus Chriſti denuntiatio. Secundum eſt, ob Domini receſſum Apoſtolorum contriſtatio, ibi: Sed quia hæc. Tertium eſt, declarata diſcipuli vtilitas & conſolatio,ibi:Sed ego.

Circa primum dicit. Vado ad eũ qui miſit me. Vado,inquit,nunc in præſenti.Iam enim quũ hæc verba dicebat, A

de paſ-

de paſſione ſua inter Iudæos agebatur. Exierat enim Iudas de cœnaculo,& cum Iudæis tractabat quomodo eum traderet illis. Et poſt modicũ temporis tentus fuit ab eis.

Gal. 4. Vado,inquit,ad eum,id eſt,ad patrem qui miſit me,id eſt, incarnari conſtituit,dicente Apoſtolo: Vbi venit plenitudo temporis,miſit Deus filium ſuum factum ex muliere.

Triplici via Chriſtus rediit. Sanè triplici via ſaluator noſter ad patem rediit,paſſionis ſcilicet,reſurrectionis,& aſcenſionis. Via paſſionis fuit doloroſa & amara, iuxta quod in Euãgelio ſcriptum eſt: *Mar. 14.* Tunc cœpit pauere & tædere,& ait diſcipulis: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.

Via reſurrectionis fuit gaudioſa: Vnde ex perſona ipſius reſurgentis per Pſalmiſtam dicitur: Lætatũ eſt cor meum & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno,nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Via aſcẽſionis fuit triumphalis & glorioſa. Vnde & per eundem dicitur: Aſcendit Deus in iubilationem & Dominus in voce tubæ,nempe victor & triumphator. In voce tubæ aſcendit, vt futuri aduentus ſui ad iudicium per *2. Theſ. 4* ſpeciem præmonſtraret. De quo per Apoſtolum dicitur: Quoniam Dominus in iuſſu & in voce archangeli & in tuba Dei deſcendet de cœlo. Et per Pſalmiſtam: Domine Dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Et ſubditur: Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos.

Filius vt ad patrẽ rediit. Sed quomodo filius redire ad patrem dicitur, à quo nec loco nec natura diſtabat? Reſponſio: Duobus modis rediit. Vno modo, ſecundum humanitatem, quia quum ante paſſionem adhuc vita vegetabili & ſenſitiua vteretur,quæ longè diſtat à Deo,poſtmodum humanitate glorificata in ſola viuit ſpeculatione deitatis.

Alio modo rediiſſe dicitur ſecundum naturam deitatis, ſed hoc quantum ad notitiam creaturæ, quia ille qui ſolum homo credebatur, ac per hoc natura penitus diſtare à Deo, poſtea per mortem, reſurrectionem, & in cœlos aſcenſionem venit in notitiam creaturæ,& ſic quodãmodo ad Deum rediit, qui Dei filius creditus eſt. In morte enim eius Dei filium ac per hoc Deũ eſſe dæmones cognouerunt,comperto quòd humanum genus ſpoliatis inferis redemiſſet. In reſurrectione crediderunt diſcipuli, poſt aſcenſionem verò crediderunt omnes gentes.

Vado,inquit,ad eum qui miſit me. Diligenter perſpiciendum eſt quid Dominus hoc dicens intenderit, ſubiungens, & nemo ex vobis interrogat me quo vadis. Et quidem quum hæc diceret abiturus erat in cœlum tam manifeſta aſcenſione, vt non opus fuerit vlli Apoſtolorum interrogare eum,quò vadis,videntibus illis quia eleuatus eſt,& nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.Verum ſic eo vadente,non triſtitia, ſed gaudiũ impleuit cor eorum,ſicut Lucas teſtatur: Quia & ipſi adorantes reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno. B *Act.1.* *Ibidem.*

Itaque non triſtitia ſed gaudiũ corda diſcipulorũ impleuit,pro eo quòd ipſis cernentibus ſaluator in cœlũ aſcẽdit.Ait autem hic:Amen dico vobis quia plorabitis & flebitis vos,mundus autẽ gaudebit.Vera ergo ratio poſtulat,de via vel trãſitu paſſionis eius hoc dictũ intelligi, de quo hic idẽ Euangeliſta ſuperius dixerat:Sciens Ieſus quia venit eius hora vt tranſeat ex hoc mundo ad patrẽ. *Ioan.6.* *Ioan.13.*

Benè igitur quum de aſcenſione ſua dixiſſet: Vado ad eum qui miſit me,addidit, & nemo ex vobis interrogat me quò vadis?Superius enim quum de ſua paſſione proteſtaretur,dicens:Quò ego vado,vos non poteſtis venire,interrogauit eum Petrus,& ait:Domine quò vadis?Et iterũm:Domine neſcimus quò vadis,& quomodo poſſumus viam ſcire? & videbantur ſibi promptis animis poſſe modo ſequi,& parati eſſe cum eo & in carcerẽ & in mortem ire, at illi fugere habebant & eum ſolum relinquere quem ſic inſtanter interrogabant.Reſpondit ergo ad Petri ſciſcitationem, dicens: Quò ego vado,non potes me modo ſequi,ſequeris autem poſtea,quia nimirum paſſionis mortiſque eius myſterium,necdum intelligere, necdum poterant imitari. Maieſtatem verò aſcenſionis ſtatim vt videre,cognouerunt,totíſque animi votis vt ſequi miterentur optabant. C *Ibidem.* *Ioan.14.* *Ioan.13.*

¶Circa ſecundum,quod eſt,ob Domini diſceſſum diſcipulorum contriſtatio,ſubditur:

Sed quia hæc loquutus ſum vobis,triſtitia impleuit cor veſtrũ.

Videbat Chriſtus cor diſcripulorum ſuorum ex iis quæ loquutus fuerat verbis, non modo triſte,ſed etiam triſtitia plenũ eſſe.Prædixerat eis mundi odium,perſecutiones & execrationes,dicens: Abſq; ſynagogis facient vos. Sed multò grauius eſt quod ſubiecit:Venit,inquiens hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe *Ioan.16.* *Diſcipulis vt futura mala prædicit.*

præſtare

Magno ſentẽtiam ſuam pondere firmauit, dicẽdo, ego veritatẽ dico vobis: Expedit vobis vt ego vadam, quia per Chriſti paſſionem hoc actũ eſt quòd gratia ſpiritus ſancti in nos effuſa eſt. Nã ſi abſque paſſione in cœlos aſcendiſſet, profectò iſte ſpiritus gratiæ qui per ſanguinẽ eius peccata remittit datus non fuiſſet, quod ipſe ſua cõfirmat ſententia, dicens: Amen amẽ dico vobis, niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Ob hoc ergo nobis expediebat vt abiret, quia factum non eſſet vt per ipſnm gratiam reconciliationis acciperemus, niſi ipſe abiens ſanguinem ſuum fudiſſet. D *Ioan. 12.*

Vide igitur quo modo ſolatur eos. Quaſi dicat: Etiam ſi innumeris modis magis triſtitia afficiamini, ego quod vobis vtile eſt dico. Nam vos quidem velletis ſemper eſſe mecum. Atqui hoc non eſt expediens. Nam ſi non abiero, paracletus non veniet ad vos. Hoc eſt, Si ego nõ morior pro mundo, & eo ad patrem, dato ſacrificio & propitiatione pro peccatis, paracletus (id eſt, conſolator mundi) non veniet. Quomodo enim adueniet ſi inimicitiæ nõ ſoluentur, & ſi pater cœleſtis occiſa morte humanæ naturæ non reconcilietur? *Theoph.*

Expedit vobis, inquit, vt ego vadam. Quaſi dicat: Et ſi triſtes ſitis propter meam abſentiam ô diſcipuli, ſed propter aduentum ſpiritus gaudeatis, qui pluribus & maioribus vos beneficiis proſequetur. Hoc tamen non ita quaſi ipſe in terra poſitus ſpiritum ſanctũ diſcipulis dare non poſſet etiam dum hæc loqueretur, ſed quia ipſo in terra poſito & corporaliter conuerſante cum eis, non valebant illi erigere mentem ad ſcienda munera gratiæ cœleſtis. Aſcendente autẽ ipſo ad cœlos, & ipſi pariter omne deſiderium ſuum illo transferebant, iuxta quod alibi audierunt: Vbi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum erit. Ideóque capaces ſpiritus facti, iam non vltra de morte eius contriſtati, ſed de promiſſionis eius munere ſunt lætati, Luca (vt ſuperius citatum eſt) memorante. *Mat. 6.*

Patet autẽ nec laborioſa indiget expoſitione, cur eundem ſpiritũ paracletum, i. conſolatorẽ cognominet, quia nimirũ corda diſcipulorũ quæ receſſus ipſius mœſta reddidiſſet, huius ſpiritus cõſolaretur & recrearet aduentus. Sed & ſingulis quibuſq; fideliũ vel de peccati perpetratione merentibus, vel cõmuni ſeculi huius affiictione laborantibus, dũ ſpem veniæ & miſericordiæ cœleſtis inſpira- *Paracleti ratio.*

ſpirat, profectò ab angore triſtitiæ mentem eorum illuſtrans ſubleuat. Sequitur:

Si autem abiero, mittam eum ad vos.

Id eſt, Mittam eum in vos. Nō enim de loco ad locum mittitur, qui vbique eſt Deus ſpiritus ſanctus, nec parieti bus cōprehenditur, ſed ſenſibus mentis & fide ſuſcipitur.

Bis datus ſpiritus ſanctus. Hoc autem quod nunc promittit ſemel & iterum fecit Dominus. Semel ipſa die qua reſurrexit, quando vtique iam abierat, iam de ſua minoratione ad gloriam & honorem, de mortali conditione ad immortalitatem, de hoc mundo ad patrem tranſierat. Tunc enim.i.ipſo die, ſtans in medio diſcipulorum ſuorum inſufflauit & dixit eis: Accipite ſpiritum ſanctum. Accipite, inquam, paracletum in maximam conſolationem. i.in remiſſionem peccatorum, & in ſcripturarum reuelationem. Sic enim in hoc Euangeliſta mox ſubiungitur: Quorum remiſeritis pecca-

Ioan. 20. ta, remittuntur eis, & Lucas eandem narrans apparitionem. Tunc, inquit, aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas.

Act. 2. Iterum verò tunc miſit quando decimo poſt aſcenſionem ſuam die congregatis in vnum diſcipulis, factus eſt repentè de cœlo ſonus tanquam aduenientis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes. Tunc, inquam, iterum miſit hunc paracletum, vt qui omnibus æqualiter datus fuerat in remiſsionem peccatorum, nunc ſingulis pro voluntate ſua diuideret diuerſa dòna gratiarum, vt eſſent ad prædicandum facundi, & fortes ad certamina paſsionum toleranda.

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Et quum venerit, ille arguet mundum de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio.

E

Beda. Hic promittitur mundanæ perfidiæ per ſpiritum ſanctum futura reprehenſio. Vbi duo notantur. Vnum, quòd ſpiritus ſanctus arguet mundum de tribus in genere. Alterum, quo promittitur quòd de illorum trium ſingulis arguet in ſpecie, ibi: De peccato quidem.

Circa primū dicitur: Et quum venerit, ille arguet mūdū. Etenim quia ſpiritus ſanctus menti quam replet non ſolum vim diuinę charitatis infundat interius, verūetiam carnali timore depulſo ad increpandā prauitatem malorū fortis fiduciā præſtat, benè poſt præmiſſa ſubiunctum eſt: Et quum venerit, ille arguet mūdū. Sed nunquid antè Chri-

Chriſtus nō arguit mu ndū? Arguit vtiq; mundum i. mundi ſectatores dum eſſet ipſe in mundo nō modo per ſe, ſed etiam per ſuos, Apoſtolo teſte qui ait: An experimentum quęritis eius qui in me loquitur Chriſtus? Quos enim arguit ſpiritus ſanctus, arguit vtique & Chriſtus. Arguebat, inquam, eos de peccato ſuæ incredulitatis, arguebat de iuſtitia, quia videlicet iuſtitiam fidelium nollent imitari: arguebat de iudicio, videlicet quare diabolum qui iam iudicatus & condemnatus erat, ſequerentur.

Sed non ſine cauſſa ſpiritum, quum venerit, hoc idem dicit acturum, quia profecto per huius inſpirationem corroborandus erat animus diſcipulorum, ne mundum qui contra ſe fremebat arguere timerent. Proinde ſpiritus hic paracletus, id eſt conſolator, & ſpiritus bonus, qui benignus & dulcis eſt amicis, & auſterus inimicis, arguit mundum, primum per linguam Apoſtolorum ac martyrum, ac deinde per linguam doctorum, dicente ad eos Domino: Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Et in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt: Loquebantur variis lnguis prout ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis.

Spiritus ut mundum arguit. *Mat. 10.* *Act. 2.*

¶ Circa ſecundum, quo prædicit Dominus ꝙ ſpiritus ſanctus arguet mundum de triplici delicto ſingulatim & in ſpecie, ſubditur:

De peccato quidem, quia non crediderunt in me.

Peccatum incredulitatis quaſi ſpeciale poſuit, quia ſicut fides origo virtutum, ita ſolidamentum eſt vitiorum in incredulitate perſiſtere, Domino terribiliter adteſtante qui ait: Qui autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei. At contra, iuſtus ex fide viuit.

Peccati nomine infidelitas. *Ioan. 3.* *Rom. 1.* *Theoph.*

Veniet, inquit, paracletus, & arguet mundū de peccato, & oſtendet eos peccatores, quia nō credunt. Quādo enim viderint per manus diſcipulorum in ſpiritu egregia ſigna & miracula fieri, & neq; ſic credent, quomodo nō cōdemnatione digni ſunt, & peccato maximo obnoxij? Nā nunc quidem poſſent dicere Iudęi quòd fabri & humilis matris filius ſim, quanuis ego miracula faciam, tunc autem incredulitas omni carebit excuſatione ſpiritu ſancto in meo nomine talia perficiente. Itaque de peccato illos arguet, hoc eſt, oſtendet eos abſque venia peccare.

Peccatum tamen hic non tantũ Iudæorum accipiẽdum eſt,qui non crediderunt in eum quẽ corporaliter præſentem viderunt & audierunt,ſed primũ quidem Iudæorum, deinde Græcorum & omniũ totius mũdi nationum.Non enim dixit:Ille arguet de peccato Iudæos, ſed mundum.

F Sed dicis:Quomodo totus redarguendus erat mundus de peccato,quia non crediderunt in eum,quũ in vna tantum prædicauerit gẽte Iudæorũ?Propter hoc altius conſyderandũ eſt incredulitatis peccatum.Omne quippe vitium,& omnis humani generis iniquitas ab incredulitate ſumpſit exordium,quia videlicet primi homines plus ſerpenti quàm Deo crediderunt , & exinde corrupti poſteri eorum,& Gẽtes,magis diabolo vel idolis eius quàm Deo credentes,& Iudæi magis Antichriſtum quàm Chriſtum expectantes,communiter peccauerunt,& omnia (inquit Apoſtolus)in incredulitate concluſa ſunt.

Incredulitas exordium vitiorum. *Gen. 3.* *Rom 11.*

Itaque per peccatum,quod ſic expoſuit dicens : Quia non crediderunt in me, omnis iniuſtitia vel inobedientia veteris hominis intelligenda eſt , quæ ex incredulitatis radice proceſſit. Solum etiam incredulitatis peccatũ præ cæteris poſuit, quia hoc manente cætera detinentur peccata,& eo diſcedente cætera dimittuntur.

Auguſt. de ver. do.

Et merito quidẽ quòd in Chriſtũ non credit mundus arguitur, quãdoquidem dæmones ipſi credũt & contremiſcunt.Arguuntur primũ (vt iam dictum eſt) Iudæi vocibus prophetarũ , arguuntur Gentiles ſeu pagani prædicationibus Apoſtolorũ. Tot enim & tanta(vt dictum eſt)per Dei filiũ facta ſunt in hoc mundo miracula,quòd iure tanquam inexcuſabiles arguuntur,præſertim Iudæi, qui in ipſum non crediderunt.

Vt mundus arguitur. *Iacobi 2.*

Quorũ perfidiam hic Euangeliſta alio loco demirans, ait:Quũ autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eũ.Et rurſus:In mundo erat,inquit, & mundus per ipſum factus eſt,& mundus eũ non cognouit.Quanta cæcitatis peruerſitas , quia ſuũ opificem mundus non cognouit,quũ tamen vt quis ipſe eſſet cognoſceretur faceret in humana carne inuſitata opera diuinæ virtutis ſuæ magnalia,veritatis ſuę infallibilia teſtimonia,illuminando cæcos,ſanendo infirmos,mũdando leproſos, ſuſcitando mortuos,obſeſſos à dæmonio liberando,vt ipſe meritò quæratur & dicat:Si opera nõ feciſſem in eis quæ nemo alius fecit,peccatũ nõ haberẽt.Nũc autẽ excuſationem

Ioan. 12. *Ioan. 1.* *Cæca perverſitas.* *Ioan. 15.*

nem non habent de peccato ſuo.

Sed nec Gentiles quòd non crediderunt excuſantur quum per Apoſtolorum ora Chriſtum audire potuerũt. De quibus per Pſalmiſtam dicitur:In omnem terram exiuit ſonus eorum,& in fines orbis terræ verba eorum.

Secundum, de quo mundus per ſpiritum ſanctum venit arguendus,eſt iuſtitia. Vnde ſubditur:

De iuſtitia verò,quia vado ad patrem, & iam non videbitis me.

Hæc ſententia ad ædificationem multipliciter reperitur expoſita. G.

Iuſtitia credentium.

Secundum Auguſtinum enim, credentium iuſtitia eſt quia credunt in Chriſtum quem non vident. Quoniam enim iſta infidelium vox eſſe conſueuit: Quomodo credemus quod non videmus? ideo credentium iuſtitiam ſic oportuit diffiniri. Quia ad patrem vado, & iam non videbitis me. Beati enim qui non vident & credunt. Nam & qui viderunt Chriſtum, non in eo laudata eſt fides eorum, quia credebant quod videbant, id eſt, filium hominis, ſed quia credebant quod non videbant, id eſt, filium Dei. Quum verò & ipſa forma ſerui ſubtracta eſſet eorum aſpectibus,tunc ex omni parte impletum eſt: Iuſtus ex fide viuit. *Auguſt.* *Ioan. 20.* *Abac. 2.*

Fidei iuſtitia.

Porrò de hac fidei iuſtitia quæ magnopere nos commendat ante Deum,dicit Apoſtolus: Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. Et ſubiicit exemplum fidei Abrahæ,dicẽs:Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.Quia igitur fidelium iuſtitia,infidelium vituperatio eſt, infideles non credentes quia non viderunt, fidelibus credentibus in eum quem non viderunt,iure meritóque nõ modo à proprio ſcelere, ſed etiam fidelium comparatione arguuntur. Hinc Beda: Iuſtitia,inquit, diſcipulorũ Chriſti erat, quòd Dominum quem verũ hominem cernebant,verum quoque Dei filiũ eſſe crediderũt:& quem ſibi corporaliter ablatũ nouerãt, certo ſemper amore colebant.Iuſtitia cæterorũ fideliũ,id eſt, eorũ qui Dominum in carne nõ viderunt hæc eſt,ꝙ cum quem corporaliter nũquam viderunt,Deũ & hominem verũ corde credunt & diligũt.De qua profectò iuſtitia fidei arguuntur infideles,cur ipſi videlicet cùm ſimiliter verbum vitæ audirent,noluerũt credere ad iuſtitiam? Hinc ſcriptum eſt:Probata virtus corripit inſipientes. *Rom. 4.*

De iuſtitia credentium mũdus arguitur. *Sap. 1.*

Arguit igitur mundũ de iuſtitia credentiũ,quia exem-

plum eorum ſequi noluerunt,qui hunc ad patrem aſcendiſſe, neque vltra corporaliter in terris conuerſaturum eſſe ſciebant, nec tamen ab eius dilectione poterant vlla ratione ſeparari.

H Secundũ Theophylactum & ſanctum Chryſoſtomum hic eſt ſententiæ ſenſus: Quia Dei filio ire ad patrem argumentum fuit quòd irreprehenſibilem ageret vitam, & omnem ſeruaret iuſtitiam,arguendi erant mundi ſectatores, qui contra hanc iuſtitiam de illo dixerunt: Scimus, quia hic homo peccator eſt. Et rurſus:Non eſt hic homo à Deo.De iuſtitia quoque mundum ſpiritus arguet, quia ad patrem vado. Hoc eſt,oſtendi eis,quòd ego quum iuſtus fuerim, & irreprehenſibilem egerim vitam, iniuſtè occiſus ſim,& in eius rei iudicium,ad patrem vadam.Neque enim ſi iniuſtus fuiſſem,ad patrem aſcẽdiſſem. Quia ergo vt aduerſariumDeo & iniquum occiderunt,oſtẽdet, inquit,eis ſpiritus quòd nõ ſim talis.Neq; enim ſi aduerſarius Dei fuiſſem apud Deũ legiſlatoris honorem hunc aſſecutus eſſem,honorémq; nõ temporariũ,ſed æternum.

Alia ſententiæ expoſitio. *Theoph.*

Quòd autem dicit:Poſthac non videbitis me,æternam eius apud patrem conuerſationem manifeſtat.

Expoſitio item alia. Item in hũc ſenſum poteſt accipi:Arguetur mũdus de iuſtitia,id eſt,quia nulla in mundo aut rara ſeruatur iuſtitia.Cernere eſt enim plurimos per vim & iniuriã tenues & humiles ſupergredi, & proximũ in negotio paſſim circumuenire, impios iuſtificari pro muneribus,& iuſtitiam iuſti auferri ab eo,& pari paſſu potentia cum iuſtitia currunt.Quòd ideo cõtingit,quia Chriſtus iuit ad patrem,& iam ab hominibus non videtur.Quũ potius propter hoc cõgruebat,vt fidelis quiſque toto corde poſt eum aſcenderet,cœleſtia deſideraret, contemneret terrena,hortãte Apoſtolo & dicente: Si conſurrexiſtis cum Chriſto,quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens,quæ ſurſum ſunt ſapite,non quæ ſuper terram.

Eſa. 5. *Col. 3.*

¶Circa tertium,vnde mundus venit per ſpiritum arguendus,ſubditur:

De iudicio autem, quia princeps mundi huius iam iudicatus eſt

I Principem mũdi diabolũ dicit,quia principatur eis qui ordine peruerſo mundũ potius quàm mundi diligũt conditorem. Qui iudicatus eſt à Domino,qui ait: Videbam ſathanam ſicut fulgur de cœlo cadẽtem.Iudicatus etiam eſt ab ipſo quum ipſe dæmonia eiiceret,& diſcipulis daret poteſta-

Princeps mundi vt iudicatus. *Luc. 10.*

poteſtatem calcandi ſuper omnem virtutem inimici.

Rurſus iudicatus eſt diabolus in cauſa Saluatoris, quia procurauit eius mortem qui erat ſine crimine. Quin etiam ex quo diabolus eiectus eſt de corde credentium à Chriſto iam iudicatus eſt, vt non amplius ſit princeps mundi. *Ibidem. Auguſt. de quaſ. ve. & no te.*

Denique diabolus ipſe olim princeps mundi, nunc iudicio ignis æterni irreuocabiliter damnatus eſt. Quum ergo iſte princeps mũdi iudicio Dei eiectus eſt à Domino humani generis, iure arguuntur qui ei adhærent, & eundem iterato ſibi præficiunt principem. Itaque in eo quod ait, de iudicio autem, quia princeps mundi huius iam iudicatus eſt, conſequentem eorum damnationem, qui adhuc illi adhærent. terribiliter expreſſit, quia videlicet iudicato capite, membra quoque pariter præcipitanda creduntur, dicente Iudice: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & angelis ſuis. Porrò de iudicio principis huius mundi, & cum eo ſuperbientium angelorum per B. Iudam Apoſtolum dicitur: Angelos verò qui non ſeruauerunt ſuum principatum, ſed reliquerunt ſuum domicilium, in iudicium magni Dei vinculis æternis ſub caligine reſeruauit. *Lib. de ver. do. Hinc iure mũdus arguitur. Mat. 25.*

¶ Circa tertium principale dicitur:

Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo.

Hic ponitur promiſſa diſcipulis per ſpiritum eruditio. Vbi tria notantur. Primum eſt, capiendis Chriſti verbis diſcipulorum imbecillitas. Secundũ eſt, docenda per ſpiritum omnis veritas, ibi: Quum autem venerit. Tertium eſt, manifeſtanda per ſpiritum Chriſti claritas, ibi: Ille me clarificabit.

K Circa primum dicit: Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo. Quia ſuperius dixerat, expedit vobis vt ego vadam, nunc hoc manifeſtius declarat, dicens, non poteſtis portare modo. Ergo quod ſuperius dixerat, iam nõ dicam vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius, vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo nota feci vobis, de futuro dictum oportet intelligi. Idcirco autem verbo præteriti temporis enuntiauit, quia ſine dubio mox futurum eſſet quod promittit. *Ioan. 15.*

Non poteſtis, inquit, portare modo. Certum eſt enim quia veniente deſuper ſpiritu multo maiorem ſcientiam *Beda.*

veritatis quàm eatenus carnales potuere, conſequuti ſunt, maiori deſiderio certandi pro veritate ſuccenſi ſunt.

Omnē veritatē hic non comprehendi. Nō tamen putandū eſt in hac vita quempiam omnem veritatem poſſe comprehendere, quum hæc fidei noſtræ merces in alia ſit vita promiſſa, ipſa veritate dicente: Hec eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum *Ioan. 17.* Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Vnde & Apo- *2 Cor 12* ſtolus qui ad tertium cœlum raptus, audiuit arcana ver- *1.Cor. 13* ba, quæ non licet homini loqui, ait: Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus.

Quòd autem diſcipuli nō poſſent portare modo, multa *Matth. 9.* quæ eis habebat dicere, iam antea in parabola dixerat, videlicet quoniam nemo vinum nouum mitteret in vtres veteres, niſi qui vellet vtres cum vino perire, ſed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conſeruantur.

Apoſtoli quādo vtres veteres. Vtres veteres erant diſcipuli dum Iudaicis adhuc ritibus & obſeruationibus inhærerent, neque nouum Euangelicæ gratiæ muſtum capere poterant, donec vtres nouos eos faceret ſpiritus ſanctus, quādo tandem cum muſto nouo totius noui teſtamenti eis datus eſt intellectus. Et quandiu miſſus non erat ſpiritus ſanctus poterat Dominus cuilibet eorum dicere quod vni dixerat Petro: Quod ego facio tu neſcis modo, ſcies autem poſtea. Quin *Ioan. 13.* & ſæpius in Euangelio loquente Chriſto diſcipulis, reperies, illud diſcipulos non intellexiſſe.

L Egit ſanè Dominus cum diſcipulis ſicut facere ſolet ſe- *Doctrina quadret auditoribus.* dulus quiſq; præceptor cū ſuis auditoribus, dū pro captu eorum hos docet, iſti ſubtiliora illi rudiora præſcribens. Quod etiam Apoſtolus ſe feciſſe teſtatur, dicēs: Grandis nobis ſermo & interpretabilis ad dicēdum, quoniam imbecilles facti eſtis ad audiēdum. Etenim quum deberetis *Heb. 5.* magiſtri eſſe propter tēpus, rurſum indigetis vt vos doceamini quæ ſunt elemēta exordij ſermonū Dei, & facti eſtis *1. Pet. 2.* quibus lacte opus eſt, nō ſolido cibo. Id ipſum & Petrus facere ſolitus eſt, quādo ſuos ſicut modo genitos infantes lac iubet concupiſcere. Sic rurſum Paulus Corinthiis nō ſecus atque paruulis in Chriſto lac ſe dediſſe commemo- *2. Cor. 3.* rat non eſcam. Nondum, inquit, poteratis, ſed neque nūc quidem poteſtis. Adhuc enim carnales eſtis. Quum ergo adhuc carnales eſſent Apoſtoli, nō ſimul omnia eis dixit Chriſtus, ſed magiſterio ſpiritus ſancti multa reliquit. Ni- *Theoph.* hil enim de ſe magnum loquutus eſt Dominus, partim

vt de

vt det nobis figuram humilitatis, partim propter infirmitatem audientium,& ingratitudinē Iudæorum. Siquidem per totam euangelici contextus ſeriē non inuenies vſquã docuiſſe Chriſtum legis Moſaycæ cæremonias deſituras, imò ſe non veniſſe ſoluere legē,ſed adimplere. Non enim eſt dubium quin ex hoc offenſi fuiſſent diſcipuli,quandoquidem etiã recepto iam ſpiritu ſancto ipſe Petrus ratus eſt ſolos Iudæos gratiæ Chriſti eſſe capaces. Tandē verò docuit eos ſpiritus ſanctus, nō amplius eſſe opus implere legem, iuxta quod in concilio ſuo poſtmodum Apoſtoli ſanxerunt. Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris. Miſſo itaq; ſpiritu, ſancto,veráq; Dei ſcientia manifeſtata,legalibus figuris & ritibus abolitis, vnius veri Dei verus cultus prædicantibus ſignáque facientibus Apoſtolis per mundum exurrexit.

Chriſti docentis modeſtia. *Mat. 5.* *Act. 10.* *Act. 15.*

¶Circa ſecundum,quod eſt,docenda per ſpiritum omnis veritas,ſubditur:

Quum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

M Dicitur ſpiritus veritatis,quia procedit à filio,qui eſt veritas. Item quia eſſentialiter eſt ipſa veritas. Omnē,inquit, quã ſcire oportet docebit vos ille veritatem,aperiendo vobis ſenſum vt intelligatis ſcripturas,& cognoſcatis in veritate cũcta,quæ vel parabolicè dicta vel figuratè facta continentur in lege & Prophetis & Pſalmis de me. Docebit, inquit,vos omnem veritatem,quaſi diceret: Diffundet in cordibus veſtris charitatem, cuius magiſterio intus edocti,proficiatis de virtute in virtutem,dignique efficiamini peruenire ad vitã,in qua vobis & æterna claritas ſummæ veritatis,& contemplatio veſtri conditoris appareat.

Vt ſpiritus docet omnem veritatem. *Beda.*

Nec putandũ eſt ꝙ ſolos Chriſti diſcipulos in die ſacro Pentecoſtes docuerit omnē veritatem,ſed & totam fidelis populi vſq; in finem ſeculi docet & gubernat Eccleſiam, quæ tali fulta magiſtro atque rectore,in his quę veritatis ſunt ad ſalutem neceſſariæ nec errare poteſt nec falli. Nec tamen omnia ſic Apoſtolis in die Pētecoſtes reuelauit,vt nihil eis adhuc ignotũ poſteà reuelauerit. Nã poſt diem illum ipſe paſtor Eccleſiæ Petrus nihil adhuc cognouit de vocatione Gentiũ. Paulus quoq; ait: Spiritus manifeſtè dicit,quod tamen in die Pentecoſtes factum non eſt,quum tũc Paulus nondũ eſſet ad fidē conuerſus. Chriſtus quoq;

Hinc Eccleſia non errat. *Act. 10.* *1. Tim. 3.*

Mat.28. docuerat Apoſtolos baptizare in nomine Patris,& filij,& *Act 8.* ſpiritus ſancti.Illi tamen non ſine inſtinctu ſpiritus ſancti abeuntes baptizarunt in nomine Domini Ieſu.Et quid ni *Luc.22.* perſeueraret ſpiritus ſancti magiſterium in Eccleſia,cuius fidem ipſe Chriſtus orando protexit?Ego , inquit, pro te rogaui Petre,vt non deficiat fides tua.

Mat.7. *Domus ſuper arenā.* Multæ quidem & variæ aduerſus Eccleſiam exortę ſunt hęreſes,quas ſpiritus ſancti magiſterio confutans vniuerſas, hactenus ſuperauit. Domus erant (magiſtra ac duce ſtultitia)ſuper arenam ædificatæ,quas ſpiritus hic veritatis euertit.

Patet igitur ex præmiſsis quia plurima erant quæ diſcipulis CHRISTVS habebat dicere,quę(vt dictum eſt)ſpiritus ſancti magiſterio eis reuelāda dereliquit.Multa qui- *Act.15.* dem feciſſe cōſtat Apoſtolos quæ nuſquam eis à Chriſto *Act 6.* pręſcripta reperiuntur.Patet verbi gratia,de non ſeruāda *1.Cor.11* lege Moyſi,de electis ſeptem diaconibus,de baptizādo in nomine Domini IESV,de velamine in capite mulieris,de coniuge infideli. Multa proinde Apoſtoli ſuis ſucceſſoribus quaſi per manus tradiderunt,& illi poſteris,de quibus nulla ſcripturæ habetur authoritas, ſed ex diſciplina & magiſterio ſpiritus ſancti in Eccleſia relicta ſunt.

Sequitur.

Non enim loquetur à ſemetipſo,ſed quæcunque audiet loquetur, & quæ ventura ſunt annuntiabit vobis.

N Quia magna dixerat de ſpiritu,id eſt,quòd ipſe eos o- *Thpoph.* mnem veritatē eſſet inducturus,& facturus capaces maio- *Chriſto cōſona loquitur ſpiritus.* rum & plurium quæ Chriſto præſente portare non poterant,ne putent aliqui quòd maior ipſo ſit ſpiritus,ſubiecit, dicens:Non enim loquetur à ſemetipſo,hoc eſt non propria loquetur,ſed mea.

Et quum dicit:Sed quæcūq; audiet loquetur,hoc ſignat, ꝙ nihil doctor⁹ ſit extra ea quæ docuit Chriſtus.Sicut igi- *Ioan 8.* tur & Dn̄s ipſe loquens de ſe dicit, quæcunque audiui à Patre meo loquor,non vt ſe diſcentem & puerum introducat,ſed quòd nihil vel ſciat vel doceat, q̄ quæ pater,ita & de ſpiritu dicēdum.Quòd autem non opus habeat doctore ſpiritus,audi Paulum dicentem : Sicut nullus nouit *1.Cor.2.* quæ ſunt hominis niſi ſpiritus eius qui eſt in eo,ita & quæ ſunt Dei,nullus nouit,niſi ſpiritus Dei.

Beda. Non ergo loquitur hic ſpiritus à ſemetipſo.i.ſine patris & filij cōmunione.Neq; enim à patre & filio diuiſus ac ſe-

paratus eſt ſpiritus. Sed quæcũq; audiet loquetur. Audiet videlicet per vnitatem ſubſtantiæ, & proprietatẽ ſcientiæ. Non loquetur à ſemetipſo, qui non eſt à ſemetipſo. Pater quippe ſolus de alio non eſt, nã & filius de patre natus eſt, ſpiritus ſanctus de patre procedit & filio. Ab ipſo igitur audiet ſpiritus ſanctus à quo procedit. A quo eſt illi eſſentia, ab illo vtiq; & ſcientia, ab illo & audientia, q nihil eſt aliud q̃ ſcientia. Hæc ait diſcipulos intendens reddere ſecuros, q ſpiritus ſanctus nihil eſſet docturus quod ſuæ doctrinæ repugnaret, nec aliam veritatem niſi quàm audiſſet, ſcilicet ab æterno proceſſionis ſuæ à patre & filio.

Inde enim eſt ſpirit⁹ veritatis, & inde, inquit vos omnẽ docebit veritatem, quia nõ loquetur à ſemetipſo. Spiritus enim qui à ſemetipſo loquitur, nõ ſpiritus veritatis, ſed ſpiritus eſt mendacij, & omnes Prophetas ſuos mendaces facit, vt propheteut de corde ſuo quod Dominus non eſt loquutus, & confingant eſſe quod non eſt, vel malum eſſe quod bonum, & bonum eſſe quod malum eſt, Non ſic loquetur iſte ſpiritus, ſed quæcũq; audiet loquetur. i. ea quæ ſunt, quæ verè exiſtunt, & authoritatem habent in ſcripturis, loquetur. Nihil confingens, nihil peruertens, & veros Prophetas faciet vos, vt non loquamini à vobiſmetipſis, ſed loquamini quæcunque audietis in lege & Prophetis & Pſalmis de me, nihil confingentes, nihil deprauantes, ſed vero ſenſu veridicam ſcripturam exponentes. Ita non à ſemetipſo loquetur, ſed quæcunq; audiet loquetur per os veſtrum ſpiritus veritatis.

Spiritus mendacij quis.

Et quæ ventura ſunt, inquit, annuntiabit vobis. Maximè propria eſt Deo cognitio futurorũ. Nam quia nihil aliud ita eſt deſiderabile humanæ naturæ vt cognitio futurorũ, etiam ex hoc dono apoſtolos conſolatur. Intãtum enim, inquit, benefaciet vobis, vt & futurorum præſcientiã, quæ maxima omnium videtur daturus ſit. Spiritus enim (vt ait Apoſtolus) loquitur myſteria. Vnde & Ioannes in Apocalypſi ſua quæ multa de futuris cõtinet, inquit: Qui habet aures audiẽdi audiat quid ſpiritus dicat Eccleſiis. Huiuſcemodi multa in Paulo & in aliis Apoſtolis reperiuntur, de vita æterna, de generali iudicio, de Antichriſto, de malitia nouiſſimorum temporum, quæ omnia ſpiritu ſancto annuntiante ſancti homines præcognouerunt, iuxta quod hic promittit Dominus. Et quæ ventura ſunt, inquiens, annuntiabit vobis. Conſtat enim innumeros fidelium per

O Theoph. *1. Cor. 14.* *Scientia futurorum à ſpiritu ſancto.* *Apoc. 2.* *1 Cor. 15* *2. Theſ. 2.* *2. Tim. 4.* *Beda.*

donum ſancti ſpiritus prænouiſſe ac prædixiſſe ventura.

Sed quia ſunt nõnulli qui ſpiritus gratia pleni infirmos curant, mortuos ſuſcitant, dæmonibus imperãt, multis virtutibus coruſcant, ipſi angelicam in terris vitam gerunt, nec tamen quæ ſibi ſunt ventura, ſpiritus eiuſdem reuelatione cognoſcunt. Poteſt hic Domini ſermo etiam ſic accipi, quia ſpiritus adueniens quæ ventura ſunt nobis annuntiat, quũ gaudia nobis patriæ cœleſtis ad memoriam reducit, quum feſta ſupernæ ciuitatis per donum nobis ſuæ adſpirationis innoteſcit. Vẽtura nobis nuntiat, quum nos à delectatione præſentium abſtrahens, promiſſi in cœlis regni deſideriis inflammat.

¶ Circa tertium, quod eſt, manifeſtanda per ſpiritum Chriſti claritas, ſubditur:

Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

P Ille aliquem clarificat qui eius claritatem manifeſtat. Chriſtus autem priuſquam veniret ſpiritus ſanctus, non erat apud homines in claritate diuinitatis, quia ſolùm homo putabatur, ſed veniens ſpiritus ſanctus diſcipulorum

Spiritus vt Chriſtum clarificat. mentes illuminauit, oſtendens eis claritatem Chriſti, in qua æqualis eſt Deo patri, efficiens in eis vt clarificarent Chriſtum ipſius præconia mundo nuntiantes.

Proinde ſpiritus Chriſtum clarificauit, quia per eum

Beda. tanta charitas in cordibus diſcipulorum accenſa eſt, vt ab-

Mat. 26. iecto timore carnali, effectum reſurrectionis eius conſtan-

Act. 2. ter prædicarent, à quo tempore paſſionis pauidi fugerant. Vnde ſcriptum eſt: Et repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia: Spiritus clarificauit Chriſtum, quum impleti gratia ſpiritali doctores ſancti, tot & tanta in Chriſti nomine fecere miracula, qui orbem totum ad fidem Chriſti conuerterunt, tot ac tanta pro Chriſti nomine paſſionum certamina pertulerunt, donec ipſa etiam ſuperborum colla perſequutorum ſuaui iugo Chriſti ſubmitterent.

Theop. Quia de meo accipiet & an nuntiabit vobis. Quia audi-

Mat. 23. uerant Dominũ dicentem: Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus, vt non dicerent, vnus magiſter tu es, quomodo dicis nobis, & aliũ fore magiſtrum ſpiritũ, ſubdit, quia de meo accipiet, hoc eſt ex his quæ noui, & ex mea ſciẽtia. Non ta-

Auguſt. men propterea minor eſt filio ſpiritus ſanctus (vt quidam hæreti-

hæretici putauerunt) quia filius accipiat à patre, ſpiritus ſanctus à filio,quaſi quibuſdam gradibus naturarũ.Vnde ipſe quæſtionem ſoluens,cur hoc dixit, explanat, dicens: Omnia quæ habet pater mea ſunt, propterea dixi vobis, quia de meo accipiet & annũtiabit vobis.De his dixit,inquit Beda,quæ ad patris diuinitatem pertinẽt, in quibus illi eſt æqualis,omnia quæ habet pater habendo.

Vel ſecũdum Rupertum,de meo accipiet,id eſt, de eo quod ſcriptum eſt de me, accipiet, & annuntiabit vobis, veſtro patenter intellectui inſinuãdo.Verbi gratia,meum eſt illud dictum in Pſalmo : Dominus dixit ad me:Filius meus es tu,ego hodie genui te.Poſtula à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam,& poſſeſſionem tuam terminos terræ.De hoc meo teſtimonio accipiet vobiſque intimabit authoritatẽ teſtificãdi de me,quòd ego Domini *De meo accipiet.* Dei filius ſim , non adoptatus, ſed genitus,quia dixit ad me:ego hodie, id eſt, in æternitate genui te,& quod ille iuſſerit mihi ad quod nũc facio,videlicet poſtulare Gentes,& ſcio quia ſemper me audit.Dabo,inquit, tibi Gentes hæreditatem tuam & poſſeſſionem tuam terminos terræ.Hoc profectò meum eſt,& quoties tale aliquid annuntiabit vel aperiet vobis de meo accipiet, quia quum *Ioan.1 F.* ego verbum Dei ſim, omnes ſcripturæ Dei meæ ſunt,teſtimonia mea ſunt. Et hoc faciens me vtique ille clarificabit,perhibens teſtimonium de me,vt vos quoque in omni prætorio, in omnibus ſynagogis vel conciliis talem habentes vel aduocatum vel proloquutorem,teſtimoniũ perhibeatis,ꝙ filius Dei ſim,& ꝙ omnes Gẽtes,omnéſque termini terræ mea hæreditas & poſſeſſio iure ſint.

DOMINICA QVINTA POST PASCHA.

AMEN amen dico vobis, ſi quid petieritis patrem in nomine meo,dabit vobis. Ioan.16.

Præſens ſancti Euãgelij lectio tria principaliter cõprehẽdit. Primũ eſt,ſalutaris & benigna diſcipulis facta promiſſio.Secundũ eſt,de ampliori cognitione diuinorũ gratioſa pollicitatio,

ibi:

ibi:Hæc in prouerbiis.Tertiũ eſt,de venerãda Chriſti ſapientia vera diſcipulorũ confeſſio,ibi:Dicunt ei diſcipuli.

Circa primũ tria ſunt cõſyderanda.Primũ eſt,petendũ eſſe in Chriſti nomine.Secũdum eſt,de precũ noſtrarum promiſſa exauditione,ibi:Dabit vobis.Tertium eſt,ad deprecandi ſtudium Chriſti exhortatio,ibi:Vſque modo.

A Circa primũ dicit: Amen amen dico vobis,quod vtiq; eſt irrefragabilis cõfirmatio veritatis dicẽdorũ. Dũ enim Chriſtus q̃ veritas eſt per veritatẽ iurat,quid aliud q̃ per

Heb.6. ſemetipſum iurat.Dicit Apoſtolus:Oẽs hoĩes per maiorem ſui iurãt.CHRISTVS verò quia maiorem ſe quoad diuinitatẽ ſuam nõ habet,iurat per ſemetipſum. quomo-

Gen.22. do & olim,ſicut ſcriptũ eſt:Per memetipſum iuraui,dicit Dominus.Ait ergo : Amen amen dico vobis:Si quid petieritis patrẽ in noĩe meo.Sæpius replicãdo,ſuíſq; inculcãdo diſcipulis,Dominus noſter vt in nomine ſuo petendum eſſe nouerint ſi quid patrẽ petere velint, mediatorẽ Dei & hominũ ſeſe ſalubriter cupit agnoſci, adeò neceſſarium,vt nemo ad patrem venire niſi per ipſum,nemo à patre quicquam poſſit impetrare,niſi per nomen ſuum.

Non niſi in Chriſti nomine petendum. Vnde ſalutaris mos,& catholica ſanctæ eccleſiæ orãdi regula eſt, vt in omni oratione quam ad patrem dirigit, ſubiũgat: Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ filium tuum, quia videlicet præter hunc,nulla via, nullúmq; eſt aliud oſtium,ad quod reſpiciens efficaciter dicat: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Solum huius vnigeniti filij nomen, quod eſt Ieſus Chriſtus neceſſarium vniuerſæ orationis eſt vehiculum,quo in cœlũ directo curſu perlata,conſiſtat ante patris cõſpectum,ſalutémque de ſinu eius,& gratiam ſugere valeat remiſſionis peccatorum. Verum hoc Apoſtoli necdum ſciebant, idcirco iam abiturus magiſter vitæ , hoc illis ſermone ſuo commendabat attentius.

Itaque dum dicit: Amen amen dico vobis ſi quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis,econtra ſubaudiendum eſt , quia nihil pater dabit vobis , niſi orantes in nomine meo petieritis , id eſt , ſecundum nomen meum, quod eſt Ieſus, & Saluator interpretatur. Cuius

Mat.1. nominis rationem angelus beato Ioſeph exprimens:Ipſe enim,inquit,ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.Ergo in nomine Ieſu petere,eſt illud petere,propter quod ipſe qui hoc nomen ſibi eligit , deſcendit de cœlo,

&

& incarnatus eſt,& homo factus eſt,crucifixus,mortuus, & ſepultus eſt,& reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlū & ſedet ad dexteram patris.Et quur hęc omnia niſi vt per nomen eius remiſsionem peccatorum acciperemus? Ergo quum quid petimus,quod cauſæ huic ſine dubio cooperetur, fidenter tanquam in nomine Ieſu petentes nos accepturos ſperemus.

Petendum verò nobis eſt in nomine Chriſti filij Dei, & propter immenſam quam ad filium habet pater dilectionem,& quia Dei filius obſtaculū exauditionis precū noſtrarū(.i.peccatum)intercesſione ſuæ mortis remouit, denique quia ipſe pro nobis apud patrem interpellat, & quia per ipſum nobis gratia & vita paratur æterna. Vnde in Euangelio dicitur:Gratia & veritas per Ieſum Chriſtū facta eſt.Et iterum: Qui credit in filium,habet vitam æternā. Et rurſum : Hæc eſt voluntas patris mei qui miſit me,vt omnis qui videt filium & credit in eum,habeat vitā æternā.Et iterū:Qui manducat me,viuet propter me. *Ideo petendum in nomine Chriſti.* *Ioan. 1.* *Ioan. 5.* *Ioan. 6.*

Circa ſecundum, quod eſt,de precum noſtrarum promiſſa exauditione,ſubditur:

Dabit vobis.

Mouere poteſt infirmos auditores quomodo hoc diſcipulis ſuis Saluator promittat, quum non ſolum noſtri ſimiles multa quæ patrem in Chriſti nomine videntur petere,non accipiant,verumetiam ipſe Apoſtolus tertio Dominum rogauerit vt à ſe angelus ſathanæ, à quo tribulabatur,abſcederet,nec impetrare potuerit.Sed intelligendum eſt illos ſolūmodo in nomine Saluatoris petere , qui ea quæ ad perpetuā ſalutem pertinent,petunt. Ideóque Apoſtolū in nomine Saluatoris non petiiſſe vt tentatione careret, quam ob cuſtodiā humilitatis acceperat,quia ſi hac caruiſſet,ſaluus eſſe non poſſet,ipſo affirmante quum ait : Et ne magnitudo reuelationum extollat me,datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſathanæ qui me colaphizet. *Beda.* B *2. Cor. 12* *2. Cor. 12*

Quotieſcunque ergo petentes non exaudiamur, ideo fit, quia vel contra auxilium noſtræ ſalutis petimus , ac propterea à miſericorde patre beneficij gratia nobis quod inepte petimus,negatur,quod eidē Apoſtolo Paulo contigiſſe probatur,cui ter petenti reſponſum eſt: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Vel vtilia quidem & quæ ad veram ſalutem reſpiciunt *Quur nō exaudimur orantes.*

petimus, ſed ipſi malè viuendo auditum à nobis iuſti iudicis auertimus, incidentes in illud Salomonis: Qui a-
Prou.28. uertit aurẽ ſuam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Vel dũ pro peccãtibus quibuſdam vt reſipiſcant, oramus, & ſi ſalubriter petimus, atque non indigni forſan nos ſumus auditu, ipſorũ tamen peruerſitas ne impetremus obſiſtit. Vnde ad Ieremiam à Domino dicitur:
Iere.21. Tu noli orare pro populo hoc, & non adſumas pro eis laudem & orationem, & non obſiſtas mihi, quia non ex-
1.Reg. audiam te. Hoc modo nec Samuel exauditus fuit dum
16. pro Saule Dominum precaretur.

C Sed inter hæc eſt notandũ quia petere cõtingit orantes vel bona infima, vel bona media, vel bona ſumma.

Bona infima ſic petes. Infima bona ſi petantur, verbi gratia, prædia, poſſeſsiones, opes, temporaliũ rerum ſucceſſus, longæuitas, ſanitas, liberi, ampla familia, requies ab eis qui infeſti ſunt. Hæc, inquam, & his ſimilia non pertinaciter, ſed ſobrie, & cum timore, & ſemper ſub diuinæ voluntatis beneplacito ſunt petenda. Neſcimus enim an hæc conferri nobis expediat, quòd tam malè quàm bene his vti contingit. Vnde notantur ait Dominus: Si quid petieritis patrem. Iſta enim non ſunt quid, quinimò ſpiritualium atque æternorum collatione bonorum, nihil ſunt, iuxta quod Ie-
Ierem 4. remias ait: Aſpexi terram, & ecce vacua erat, & nihil.

Proinde in huiuſmodi petitione bonorum vitanda eſt ſuperfluitas omnis & voluptas, iuxta quod petebat, qui
Prou.30. ait: Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantũ victui meo neceſſaria, ne fortè ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam: Quis eſt Dominus? aut egeſtate compulſus furer, & periurẽ nomen Dei mei. Vnde Chryſoſt.
Chryſoſt. Illa pete à Deo, quæ & te expediat accipere, & illũ deceat pręſtare. Si enim terrena petis difficile impetras, aut neque impetrabis: Quomodo enim illa præſtabit libenter non habenti, quæ ſi habes admonet vt contemnas?

D Bona media quibus ſcilicet ad bona ſumma venitur,
Bona media. verbi gratia, remiſſio peccatorum, vitiorum mortificatio, fides, ſpes, charitas, prudentia, fortitudo, iuſtitia, tẽperantia, cæteræque virtutes animi, ac ſpiritus ſancti dona, inſtanter, humiliter, & abſolutè ſine vllius adiectione conditionis ſunt à Deo petenda.

Bona ſumma. Bona ſumma, videlicet, clara Dei viſio, vita ſempiterna atque beata, angelorum ſocietas, cœleſte gaudium, perſeueranter

ueranter & ſine præſumptione petenda ſunt. Arrogan- *Luc.18.*
ter & præſumptuosè petebat, qui ſtans apud ſe orabat dicens: Deus gratias ago tibi quia non ſum ſicut cæteri homines. Et poſt pauca: Velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omniũ quæ poſſideo. Si- *Simile.*
cut enim ſtultus cenſeretur, qui mendicans manũ auro plenã protenderet, ita & is qui ſuam prætendens iuſtitiã Deũ orans petit donari ſibi regnum cœlorum. Aliter nos docet qui ait: Quũ feceritis quæ præcepta ſunt vobis, di- *Luc.17.*
cite: Serui inutiles ſumus, quod debuim' facere, fecimus.

Ait ergo: Si quid petieritis patrem. Hinc etenim ſup- *Mat.6.*
plicantes dicimus: Pater noſter qui es in cœlis ſanctifi- *Iacob.1.*
cetur nomen tuum. Omne nanque datum optimum & omne donum perfectam, de ſurſum eſt deſcendens à patre luminum.

Sed dicis: Nulla ne petitio facienda eſt filio aut ſpiri- *Quæſtio.*
tui ſancto, vel angelis ipſis aut ſanctis? Et nónne ad filiũ loquens B. Stephanus dixit: Domine Ieſu, accipe ſpiritũ *Act.7.*
meum. Et rurſum Ezechiel, nónne ad ſpiritum ſanctum *Ezech.37*
loquens, ait: Veni ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reuiuiſcent. & ad Dei ſanctos nónne ſancta eccleſia præcando loquitur, dicens: Omnes ſancti & ſanctæ Dei intercedite pro nobis.

Sed duobus modis contingit alicui preces porrigere, *Solutio.*
vel tanquam datori, vel tanquam interceſſori. Si primo modo, ſic ſoli Deo omnis offerenda eſt petitio & oratio. Ipſe enim propriè ſolus eſt dator. Quicunque enim alius dat, ab ipſo habet quod dat. Deus autẽ ſolus, à nullo accepit quod dat. Vnde Apoſtolus: Quis, inquit, prior dedit *Rom.11.*
ei, & retribuetur ei? Liberè autem dat quia ſine omni ſpe retributionis, qui bonorum noſtrorũ non eget. Nec parua dat, ſed omnium maxima: Vnde per beatum Petrum dicitur: Maxima & precioſa nobis promiſſa donauit, vt *2.Petr.1.*
per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ.

Secundo modo fit alicui petitio vt interceſſori (vt iam E
dictum eſt) vt per illum preces exaudiantur, & hoc modo rogamus ſanctos eorum patrocinium implorantes, iuxta quod ſcriptum eſt. Voca ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere.

Orationis impedimẽtum triplex.

Eſt autem triplex impedimentum quo minus noſtræ preces exaudiantur. Primum, iniuſtitia. Secundum, malitia. Tertium, impatientia.

Primum

Primum impedimentum, id eſt, iniuſtitia eſt triplex. Prima eſt ex parte orantis, quando videlicet ipſe orans adeò iniquus eſt, vt exaudiri non mereatur. Vnde per E-
Eſa 1. ſaiam Dominus loquitur, dicens: Cùm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & quum multiplicaueritis orationem non exaudiam. Manus enim ve-
Eſa 59. ſtræ ſanguine plenæ ſunt. Et rurſum: Ecce non eſt abbreuiata manus Domini vt ſaluare nequeat, neque aggrauata eſt auris eius vt non exaudiat, ſed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deum, & peccata veſtra abſcon-
Chryſoſt. derunt faciẽ eius à vobis ne exaudiat. Qui enim orat & peccare nõ ceſſat, Deũ nõ honorat, ſed deludit ſicut milites Pilati q̃ pcutiebãt caput Chriſti & dicebãt: Aue rex.

Vbi eſt notandũ quòd orantes ſunt in triplici varietate. Nam quidã ſunt iuſti, & horum oratio eſt vtiliſſima.
Iac. 5. Vnde per B. Iacobũ dicitur: Multum valet deprecatio iuſti aſſidua, & ſubiicit exemplũ de virtute orationis Heliæ, dicens: Helias homo erat ſimilis nobis paſsibilis, & oratione orauit vt non plueret ſuper terram, & non pluit annos tres & menſes ſex: Et rurſum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum.

Quidã ſunt peccatores obſtinati, quibus diuina voce
Prou. 1. dicitur: Vocaui, & renuiſtis: extendi manum meã, & non fuit qui aſpiceret, deſpexiſtis omne conſilium meũ & increpationes meas neglexiſtis. Sequitur poſt pauca: Tunc inuocabunt me, & non exaudiã. Exaudiuntur tamen interdum ad votũ, ſed ad eorum perniciem, dicente Domino: Dimiſi eos ſecundũ deſideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus ſuis. Deus enim quædam negat propitius, quæ concedit iratus.

Quoſdam ad perniciem exaudiri.

Denique orantiũ quidam ſunt peccatores compuncti & humiliati, qui licet peccent, non tamen peccandi retinent volũtatem, ſed Deũ timentes, & opera bona ipſius cõtẽplatione factitantes humiliant ei animas ſuas. Hos Deus interdũ & ſi minus dignos certè pro ſua bonitate exaudit. Quur enim docuiſſet orantes dicere: Dimitte nobis debita noſtra, niſi miſericors ipſe nobis perſuaderet, qui ab hac petitione non vult nos deficere. Rurſus, ſi Deus peccatores non exaudiret, fruſtra publicanus diceret: Deus propitius eſto mihi peccatori.

Num peccatores exaudiantur.

Luc. 18.

Secũda iniuſtitia eſt ex parte orationis, quando videlicet ea petũtur à Deo in oratione, quæ cõtraria ſunt ſaluti.

luti. Vnde per B. Iacobum dicitur: Petitis & non accipitis, eò q̃ malè petatis. Sic illi petebant quibus fuit à Domino reſpõſum: Neſcitis quid petatis. Talis oratio non præmium, ſed pœnam meretur. Ea enim petuntur quę diuinę repugnant voluntati. Vnde Chryſoſt. Colonus Dei conſilium diaboli non requirit. Colonus autem diaboli, etſi Dei auxilium quærit non inuenit. Vnde fur orat vt proſperetur, & fornicator ſibi ſignum crucis facit vt non comprehendatur, & tantò citius capitur, quia neſcit Deus patrocinium dare criminibus.

Iac. 4.

Oratio exaudiri indigna, quæ.

Mat. 20.

Attamen Dei iudicio iuſto talis nonnunquam exaudi tur, ad ſui grauiorem damnationem, vel vt pro quibuſdam quę fortè geſſit operibus bonis ſuam hic quam cupit mercedem accipiat. In numeris ſcriptum eſt, quemadmodum filij Iſrael manna faſtidiẽtes in ſolitudine flagrabant deſiderio carnium, ſedentes & flentes. Quis, inquiunt, dabit nobis ad veſcendum carnes? Recordamur piſcium quos comedabamus in Ægypto gratis. Exauditi ſunt autem miſſa tanta vi coturnicum, vt caſtra eorum operiret. Sed quid? Et quidem adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos. Vnde ibidem ſcriptum eſt: Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuſmodi cibus, & ecce furor Domini concitatus in populum, percuſſit eum plaga magna nimis. Vocatúſque eſt locus ille Sepulchra concupiſcentiæ.

Exanditi in pernicien.

Num. 11.

Pſal.

Non ſecus pleriq; reprobi, quaſi ægroti veteres à Deo medico deſperati quę malè concupiſcunt accipere permittuntur. Itaq; tẽporalia bona petentes (ſicut antè dictum eſt) ſobriè & ſub diuini beneplaciti conditione petamus. Nam quid vtile ſit ægroto melius nouit medicus q̃ ægrotus. Mira res: Exauditur diabolus ſanctum Iob ad certamen expetens, quem Dominus erat damnaturus, & non exauditur Paulus Apoſtolus obſecrans Dominum pro ſtimuli carnis ſuæ amotione, quem erat ſaluaturus. Quin etiam Dominus ipſe in monte Olueti patrem orans cœleſtis beneplaciti conditionem deprecationi ſuæ interſerens, ait: Pater, ſi vis, transfer calicem hunc à me.

Simile.

Matt. 14.

G Fit tamen aliquando vt ſalutaria prorſus, & precibus ſolicitis & deuotis actionibus petamus, nec ſtatim quæ petimus obtineamus, ſed in futurum petitionis noſtræ differatur effectus. Sicut quum genibus flexis: quotidie rogamus patrem, dicentes: Adueniat regnum tuum, idem tamen

Beda.

Etiam piè petita differri.

men regnum non mox oratione finita,ſed tempore congruo ſumus accepturi. Quod pia prouiſione noſtri conditoris conſtat actitari, vt videlicet deſideria noſtræ deuotionis dilatione creſcant, & cremento quotidiano magis magiſque prouecta tandem perfectius capiāt gaudia quæ

Auguſt. requirunt. Quædam enim petentibus non negantur,ſed vt congruo dentur tempore,differuntur.

Orās pro indigno. Tertio contingit eſſe iniuſtitiam ex parte eius pro quo oratur, ſicut paulò antè citatum eſt,Ieremiam prophetā non modo non exauditum, ſed etiam diuinitus prohibi-

1.Reg.15 tum orare pro indignis. Sic Samuel luxit Saul cūctis diebus & Dominum pro ipſo precabatur. Cui tandem oraculo diuino dictum eſt: Vſquequo tu lugebis ſuper Saul, quum ego proiecerim eum,ne regnet ſuper Iſrael. Attamen qui piè pro indignis orat, orationis ſuæ fructu non priuatur, quod Propheta Dauid quum & ipſe pro Saul non exaudiendus oraret docente ſe ſpiritu intelligens ait: Oratio mea in ſinu meo conuertetur.

H Secundum impedimentum exauditionis eſt malitia.

Malitia triplex obſtat orāti. Et eſt triplex. Eſt enim malitia irremiſſibilitatis, quando videlicet orans negat proximo de offenſa veniam. Vnde Saluator in Euangelio terribiliter pronūtiat,dicens: Sic

Mat.18. & pater meus cœleſtis faciet vobis(id eſt,in gehennæ carcerem perpetuò cruciandos mittet) ſi non dimiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.

Crudelitas. Eſt etiā malitia crudelitatis,quando videlicet orantes Deum ſibi precantur miſereri,quum interim ſint ipſi erga pauperes & miſeros ſine miſericordia. Sed attendant quòd talem miſericordiam quiſque conſequuturus eſt à Domino,qualem ipſe proximo impenderit, id eſt,ſi magnam, magnopere Deus ſibi miſerebitur, ſi modicam,& ſibi eadem menſura remetiendum fore non dubitet, at-

2 Cor.9. teſtante Apoſtolo: Qui parcè ſeminat,parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus &

Tob.12. metet. Hinc angelus ad Tobiam: Bona,inquit,eſt oratio cum ieiunio & eleemoſyna.

Infidelitas. Eſt denique & malitia infidelitatis, quæ vel maximè precibus obſtat ne exaudiantur? Quis enim orans Deum & dubitans,poſſit quicquam impetrare? Latronum alter qui Chriſtū in cruce pendentem dubia mente rogabat,

Luc.23. dicens: Si tu es Chriſtus, ſaluum fac temetipſum & nos, impetrauit nihil. Alter qui in fide nihil hæſitās precabat,

dicens:

dicens: Memento mei, Domine, dum veneris in re-
gnum tuum, audire meruit: Amen dico tibi, hodie me-
cum eris in paradiſoVnde per beatum Iacobum dicitur: *Iac. 1.*
Poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Qui enim hæſi-
tat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur & cir-
cunfertur. Non ergo æſtimet homo ille quòd accipiat a-
liquid à Domino.

Tertium impedimētum exauditionis eſt impatientia, I
quando videlicet quiſpiam orat & non mox ad votum *Perſeue-*
exauditur, Deum immitem, aut miſerorum preces con- *rantia o-*
temnentem putans, per impatientiam orandi ſtudium *rationis ne-*
derelinquit,nō intelligens ſe poſtulatæ rei dilatione ten- *ceſſaria.*
tari, num perſeuerantia fidei exaudiri ſit dignus, an ob
defectum fiduciæ indignus.Poſtquam mulieris Chana ni-
tidis preces CHRISTVS ſemel & iterum repulerat, vel
certè repellere viſus fuerat,illa patientiæ atque perſeue-
rantiæ ſuæ merito audire tandem meruit: O mulier ma-
gna eſt fides tua,fiat tibi ſicut vis.

Hinc nobis inſtantiam,imò & importunitatem in ora-
tione,Dominus in Euangelio commēdat exemplo illius
qui media nocte amici pulſans fores, tres panes ſibi mu-
tuo dari rogabat, quos primùm negatos, propter impor-
tunitatem ſuam & pulſandi inſtantiam, tandem accepit.
Et ſubdit: Et ego dico vobis: Petite,& accipietis:quærite, *Luc. 11.*
& inuenietis:pulſate,& aperietur vobis.Chriſtus ipſe pa-
tientiam inter precandum & perſeuerantiam ſuo nobis
commendaturus exemplo, ter patrem orauit priuſquam *Luc. 22.*
appareret ei angelus de cœlo confortans eum.

¶ Circa ſecundum,quod eſt ad deprecandi ſtudium
Chriſti exhortatio,ſubditur:

Vſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo.Petite,& accipietis,vt gaudium veſtrum ſit plenum.

Quia necdum Apoſtoli nouerāt,nihil ad ſalutem per- K
tinens impetrari poſſe niſi per nomen vnigeniti filij Dei,
idcirco:Vſque modo,inquit,non petiſtis quicquam in no-
mine meo.Deniq; nondū tam perfectè nouerant eū,licet
crederent vel cōfiterentur eum Chriſtū filium Dei viui,
necdum,inquam,tam plenè cognouerant eum, vt ſcirent
ipſi,legationem eū ſuſcepiſſe noſtræ pacis,& mediatorem
datū eſſe ad impetrādam hominibus gratiam Dei patris.
Proinde nō petierāt quicquam hactenus in nomine eius,
ſiquidem nec ipſe hoc illis ante horam ſuæ paſſionis,quæ

iam nunc inſtabat mandaſſe reperitur, quanquam multa de orationis inſtantia ſit loquutus.

Non ergo petierāt catenus in nomine Saluatoris,quia dum hunc viſibili præſentia cōplecterentur,minus ad inuiſibilia ſalutis dona mentis intuitum erexerant. Non vt Apoſtolorum ſimplicitas corporali viſu,ſui Saluatoris ab æternæ ſalutis petitione ſit retardata,ſed obſtaculo propriæ cupiditatis ab intuitu dominicæ volūtatis impedita. Quid autem principaliter petēdum, ac ſine vlla dubietate eis qui fideliter in petendo perſtiterint ſit parandum à patre Dominus ſubdendo manifeſtat,dicens:

Hoc maxime petendum. Petite , & accipietis , vt gaudium veſtrum ſit plenum. Quorum verborum ordo vel ſenſus hic eſt:Petite,vt gaudium veſtrum ſit plenum,& accipietis.In quo autem gaudium plenum eſſe poterit,niſi vt veniamus &appareamus ante faciem Dei? Omne nanque mundi huius gaudium deceptiuum, & omnis riſus eius erroneus eſt,ſolum autem de viſione Dei,& viſus faciei eius præſentis plenitudinem habet,& in veritate eſt,nec enim obſcurari vel auferri poteſt.Igitur,quum dicit:Petite & accipietis,vt gaudium veſtrum ſit plenum, illa tantummodo petenda eſſe innuit,quæ proficiant ad viſionem Dei,de quo ſolo, plenitudo gaudij eſt.

L Plenum ergo gaudium , beatitudinem perpetuæ pacis appellat. Nam vt taceamus de gaudio reproborum, quo ſibi luctum merentur æternum , habent ſancti etiam in præſenti gaudium de ſpe bonorum cœleſtium,quum pro Domino terrenis exercentur aduerſis,habēt & gaudium cum amore fraternitatis,ſuadēte Apoſtolo, diſcunt gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus , ſed non eſt plenum gaudium quod fletu variante miſcetur. Plenum quippe gaudium eſt , vbi nemine flente, cum ſolis datur gaudere gaudentibus. *Beda. Gaudij plenitudo. Rom. 12.*

Ait itaque:Petite & accipietis,vt gaudium veſtrum ſit plenum.Ac ſi patenter dicat: Nō fluxa ſeculi gaudia,quæ & mœrore ſemper mixta & certo ſunt fini obnoxia , ſed illud ſingulare gaudium à patre petite , cuius plenitudo nullo cuiuſlibet inquietudinis attactu minuitur,cuius æternitas nullo vnquam termino diſſoluitur. Si enim perſtiteritis in petendo, proculdubio quæ petitis percipietis.

1. Pet. 1. De huius plenitudine gaudij B. Petrus fidelibus ſcribit, dicens: Credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili

glorificata, reportantes finem fidei veſtræ ſalutem animarum veſtrarum. Petere autem huiuſmodi gaudium eſt non verbis tantummodo patriæ cœleſtis introitum flagitare, ſed & digna operatione pro eius perceptione certare. *Petere gaudium plenum, quid.*

Neque enim quippiam vtilitatis adferret homini bene orando ſuperna quærere, qui non deſiſtit perverſè viuendo infimis implicari.

HOMILIA ALTERA.

Hæc in prouerbiis loquutus ſum vobis. Ioan. 16.

In hac parte lectionis Euangelicæ duo reſtant conſyderanda. Primum eſt, de ampliori cognitione diuinorum gratioſa pollicitatio. Alterum, de Chriſti veneranda ſapientia vera diſcipulorum confeſſio, ibi: Dicunt ei diſcipuli.

Circa primum tria notantur. Primum eſt, Priſtina Chriſti in prouerbiis ſermocinatio. Secundum eſt: Patris erga diſcipulos dilectio, ibi: Et non dico vobis. Tertium eſt, notanda Chriſti egreſſio pariter & regreſſio, ibi: Exiui à Patre.

Circa primum dicit: Hæc in prouerbiis loquutus ſum vobis. Vbi quæritur, quænam ſunt quæ ſe in prouerbiis loquutum eſſe adſerit? Nunquid ex quo ſurrexit à cœna prouerbia ſiue parabolas dixit, & non potius plano ſermone præcepta dilectionis & hortamenta patientiæ dedit? Siquidem & Apoſtoli ſolum hunc ſermonem reſpicientes, quem in illa nocte hucuſque produxit, ecce, inquiunt, nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis. Quum ergo dicit: Hæc in prouerbiis loquutus ſum vobis, & cætera, non ad verba ipſa quæ tunc loquebatur referri voluit, alioqui magis propriè dixiſſet, hæc prouerbia loquutus ſum vobis, ſi tamen revera prouerbia poterant conuenienter dici, quæ hactenus loquutus eſt eis. A

Sed hæc, inquit, quæ nunc inſtant, quæ nunc aguntur, ſcilicet paſſionem meam, pro qua cor veſtrum triſtitia nunc impleuit, reſurrectionem quoque vel aſcenſionem, qua viſa gaudebitis, & gaudiũ veſtrum nemo tollet à vobis, paracleti quoque effuſionem, quem ſi abiero mittam vobis. Hæc, inquam, in prouerbiis hactenus loquutus ſum vobis, variiſque præſignaui figuris, verbi gratia vbi dixi *Quid in prouerbiis loquutus fuerat.*

Mulier quum parit triſtitiam habet, quia venit hora eius, quum autem pepererit puerũ, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum: hæc, inquam, variis præſignaui figuris vſque in hanc horam paſſionis, imò vſque dum tradente me ſpiritum, ſcindatur velum templi à ſummo vſque deorſum, ipſa ſui ſciſſione conteſtans ea quæ hactenus latebant ſub figuris, deinceps in veritate clareſcere myſteria regni Dei. Extũc enim iam non in prouerbiis loquar vobis.

Vnde ſubdit:

Venit hora quum iam non in prouerbiis loquar vobis, ſed palàm de patre meo annuntiabo vobis.

Palàm, inquit, de patre meo annuntiabo vobis. Quaſi dicat: Ita vt præſentibus rebus, quarum figuræ præceſſerunt vos, non ſolum intelligere ea quæ præſens ipſe feci, vel loquutus ſum vobis, ſed etiam quæ in figura contingebant patribus veſtris, diſcutere & aperire poſſitis.

Beda. *Clara veritatis notitia.* Venit hora, inquit. Illam nimirum horam ſignificat, qua eis peracta ſua paſſione ac reſurrectione, ſpiritus ſancti gratiam erat daturus. Tunc anim ſpiritualiter inſtructi, & ſpiritali dilectione ſuccenſi, quo perfectius omnia quæ de agnitione diuinitatis mortalibus erant capienda, cœperunt eo ardentius ſola quæ ad eius viſionem promerendam iuuarent, petere ac deſiderare curarent.

Vnde ſubiungit:

In illo die in nomine meo petetis.

Illo, inquam, die reuelatæ gratiæ, die ſalutis, & tempore acceptabili, quando ſpiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, de meo accipiens & annuntians vobis, vos in nomine meo petetis, quia videlicet cognoſcentes me, & credentes quia ego in patre, & pater in me eſt, verum Deum & hominem æque vt patrem adorabitis, & ſic in nomine meo petetis, quod vſque modo non feciſtis.

Theoph. Prius enim ſic putabant eius patrem eſſe Deum, ſicut & noſter eſt, gratia.

¶ Circa ſecundum, quod eſt erga diſcipulos patris dilectio, ſubditur:

Et non dico vobis, quia ego rogabo patrem de vobis. Ipſe enim pater amat vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis quia à Deo exiui.

B Iterum dat eis fiduciam, quòd ſupernum in ſuis tentationibus

tionibus habituri ſint adiutorium. Quaſi dicat: Sub nomine meo petetis, & intantum vobis conſeruabo amicum patrem, vt poſthac neque me opus habeatis interceſſore, nam ipſemet pater vos amat. *Theoph.*

Non igitur illo die ego rogabo patrem de vobis. Ne forte hæreticus aliquis non intellexerit, quomodo ſupradictum ſit, & ego rogabo patrem, & alium pacletum dabit vobis, & inde contendat patre minorem eſſe filium, eo ꝙ rogare minoris ſit, ecce & hoc è diuerſo hic infert. Et non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis, ſcilicet illo die quo (vt iam dixi) in nomine meo petetis. Nã iſto quidem die qui nunc ingruit, die tribulationis meæ quo capiunt animam meam & irruunt in me fortes, ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, rogabo (inquit) ſacerdos, factus ipſe ſacrificium ſecundum paſſibilem hominis naturam, illo autem die & deinceps, quo iterum in gaudio cordis veſtri videbitis me, iam nõ rogabo patrem de vobis. Quare? Ipſe enim pater amat vos, id eſt, iſto rogatu meo ſibi reconciliatos iam habet amicos vos, & de filiis iræ fecit filios gratiæ ſuæ. Vt autem à Chriſto non reſiliant, quaſi ipſo amplius opi[...] non habeant, ſed à patre abſque mediatore diligantur, ſubiecit, quia vos me amaſtis. Ac ſi dicat: Propterea amat vos pater, eò quòd me dilexiſtis. Quando igitur excideritis à mea amicitia, tunc & à patris amicitia excidetis. *Vt pater amat credentes.*

Porrò ſecundum Bedam quòd dictum eſt: Et non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis, ſic exponitur: Quia dominus noſter IESVS, Deus & homo eſt, modo ſumma diuinitatis, modo humanitatis humilia loquendo deſignat. Quòd enim dicit non rogaturum ſe patrem pro diſcipulis propter conſubſtantialem patri diuinitatis ſuæ potentiam dicit in qua non patrem ipſe rogare, ſed & rogata cum patre conſueuit dare. Quòd verò Petro ait: Ego pro te rogaui vt non deficiat fides tua, & quod de illo Ioannes ait: Aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, propter diſpenſationem dictum eſt aſſumptæ humanitatis, cuius quum triumphum patris oſtendit ocul s, vtique pro noſtra infirmitate interuenit. C *Duæ in Chriſto naturæ.* *Luc. 22.* *1. Ioan. 2.*

Ipſe eiñ pater amat vos quia vos me amaſtis: & crediſtis quia à Deo exiui. Non ita intelligendũ eſt quaſi amor & credulitas diſcipulorum præceſſerit amorem quo illos pater amaret, meritúmq; humanũ prius ſit muneribus gra-

Rom. 11. tia cœleſtis,quū apertiſſimè dicat Apoſtolus:Quis prior
Num diuinā quis dilectione meretur. dedit illi & retribuetur ei?ſed ita potius, quia pater illos gratuito amore præuenerit, atque ad amandum credendúmque filium amando ſuſtulerit, & quia ipſi agnitam filij dilectionem atque fidem pio & ſollicito corde ſeruauerint, maioribus eos donis paternæ dilectionis eſſe remuneratos.

Non autem arbitrandum quia pater ſine filio & ſpiritu ſancto amare vel amoris poſſit munera dare. Nec rurſus æſtimandum quia filius ſine patre & ſpiritu ſancto valeat amari vel credi.Quòd ergo ait:Ipſe enim pater amat vos, intelligendum eſt, vnà cum filio & ſpiritu ſancto quos amore dignos iudicat. Et quod adiunxit: Quia vos me amaſtis, eadem ratione ſciendum eſt, quia quicunque filium rectè amat, hunc cum patre & amborum ſpiritu amet,quia quorum inſeparabilis eſt natura diuinitatis,horum vna eadémque ſunt dona virtutis.

¶Circa tertium,quod eſt Criſti egreſſio pariter & regreſſio,conſequenter ſubditur:

Exiui à patre & veni in mundum. Iterum relinquo mundum & vado ad patrem.

D Quaſi dicat:Exinaniui me formā ſerui accipiens,& ve-
Phil.2. ni ſaluare mundum,cuſtodiendo vias duras propter verba
Vt Chriſtus ad patrem vadit. labiorum patris,iterū relinquo mundum,deponens ſeruitij iugum, & vado ad patrem, propter paſſionem mortis recipiens gloriam & honorem. Propter hoc ipſe pater illo die amat vos,quia credidiſtis hoc. Etenim iſta credulitas
Heb.2. efficiens cauſa eſt vt mea proſit vobis paſſio, vt reconciliemini Deo,vt non iam filios iræ,ſed filios gratiæ reputet & amet vos,ita vt iam ex illo die non oporteat me patrē rogare de vobis.quod modo ſemel facio.Semel enim morior,& quod morior,peccato non meo,ſed veſtro,morior: deinceps viuam Deo, quia ſicut dixi, vado ad patrem, à quo propter hoc exiui,vt hoc modo redirem.

August. Exiit enim à patre,quia de patre eſt.In mundum venit, quia mundo ſuum corpus oſtendit. Mūdum reliquit corporali diſceſſioae, perrexit ad patrem hominis aſcēſione. Nec mūdum deſeruit præſentiæ gubernatione,quia ſic in mundum venit exiens à patre vt non deſereret patrem. Itaque venit in mundum,quia mundo(vt dictum eſt)viſibilis apparuit in humanitate,qui erat inuiſibilis apud patrem in diuinitate. Exiuit à patre, quia non in ea forma

quæ

quę æqualis eſt patri,ſed in aſſumpta creatura minor apparuit.Et venit in mūdū,quia in forma ſerui quàm accepit etiam mundi huius amatoribus ſe videndum præbuit.Iterum reliquit mundum,& rediit ad patrem,quia ab aſpectu amatorum mūdi quod viderant abſtulit,& ſe amatoribus ſuis æqualem patri eſſe credendum docuit.Hoc nempè illud eſt, quod Pſalmiſta cælis enarrantibus audiuit aure prophetica,videlicet:Exultauit vt gigas ad currendā viam ſuam,& ſtatim ſubſequutus eſt: A ſummo cœlo egreſſio eius.Itaque mentiti ſunt Cherintus & ſimiles ſui hæretici dicendo Chriſtum ante Mariam non fuiſſe,quia exiui, inquit,à patre,& veni in mundum,conteſtante Propheta, quia à ſummo cœlo egreſſio eius,

¶ Circa ſecundum principale dicitur:

Dicunt ei diſcipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis.

Hic ponitur de Chriſti veneranda ſapientia vera diſciſpulorum cōfeſſio.Vbi primum præmittitur ad præcedentia domini verba diſcipulorum reſponſio. Ecce,inquiunt, nūc palam loqueris,& prouerbium nullum dicis. Dixerat enim eis ipſe:Hæc in prouerbiis loquutus ſum vobis.Venit hora quum iam non in prouerbiis loquar vobis, ſed palam de patre meo annuntiabo vobis.Non aduerterant, quòd non verbo preſentis temporis dixit,hæc in prouerbiis loquor vobis, ſed præteriti,hæc in prouerbiis loquutus ſum vobis,Vnde iam dicunt:Ecce nunc palam loqueris,& prouerbium nullum dicis. Quod & ſi ex parte verum eſt,nunc enim,id eſt,in hac cœna, clarè loquutus eis fuerat,exhortans eos ad mutuam pacem & dilectionem, prædicens eis futuras à mundo preſſuras,tribulationes & perſequutiones, vt dictum eſt, promittens nihilominus venturi ſpiritus ſancti conſolationem,attamen non palam erant illis omnia quæ dixerat. Nam & paulò antè dixerunt: Quid eſt hoc quod dicit nobis modicum & non videbitis me,& iterum modicum & videbitis me,& quia vado ad patrem? Neſcimus qnid loquitur,adeò calligabant in illa magna triſtitiæ nebula, quia non ſolum oculi, ſed & interni ſenſus eorum erant grauati, vt ipſam quoque ignorantiam vel tarditatem ſuam neſcirent, ſicque dum verba domini melius ſe intelligere putarent quàm ea intelligerent, factum eſt, vt manifeſta putarent ea quæ non capiebant,

NN 5 Palam

Palam igitur eum loqui exiſtimabant cuius myſteria dictorum necdum valebant comprehendere, putantes ſimpliciter & dilucide prolata, quæ non intelligentibus prouerbia erant. Et quum ex Chriſti ſermone hæc obſeruarent, videlicet, ſe à patre diligi, Chriſtum à Deo patre exiſſe, & nunc rurſus ad illum abire, & eo quòd ſe à patre diligi animaduerterant, ſtatim omnia ſe intelligere putabant. Vnde & dicunt ipſius ſapientiam qua cuncta nouit, pie confitentes:

Nunc ſcimus quia ſcis omnia, & non eſt opus tibi vt quis te interroget. In hoc credimus quia à Deo exiſti.

F Apertè oſtendunt quia loquens ad eos Dominus, de *Beda.* his maximè diſputabat quę illos delectabat audire, & quę illi interrogare volebant, hæc (ipſe præueniens eos) vltrò *Diuinitatis indicium.* proferebat, Vnde meritò illum ſcire omnia quaſi Deum, & quaſi filium à Deo veniſſe credũt & confitentur. Apertum nanque diuinitatis indicium eſt, cogitationum noſſe *3. Reg. 8.* ſecreta, Salomone affirmante qui Deo ſupplicans ait: Tu *Iere. 11.* enim ſolus noſti corda omnium filiorum hominum. Vnde etiam Ieremias ait: Tu autem Domine ſabaoth, qui iudicas iuſtè, probas renes, & cor.

Nunc ſcimus, inquiunt, quia ſcis omnia. Venerabilis ſanè (vt iam dictum eſt) & ſapientiæ diuinæ condigna profeſſio. Omnia nanque ſcire, ſolus dei eſt, vel ſapientię eius cuius non eſt numerus. Attingit autem à fine vſque ad *Sap. 8.* finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Hæc enim ſola ſcit omnia, & omnium ſcrutatur corda, & vniuerſas mentium cogitationes intelligit. Quo autem experimento iſtud cognouerint, indicant continuò ſubiungentes: Et nõ eſt opus tibi, vt quis te interroget. Hoc planè idoneum tantæ rei teſtimonium eſt.

Chriſtus doctor qualis. Quis eſt doctorũ adeò ſtrennuus, vt ſaltem obiectis ſemper ſufficere poſſit interrogationibus, ne dicam tacitis auditorum occurrere cogitationibus? At ille dominus & magiſter, quanta beneuolentia docebat, tanta & potẽtia corda hominum in manu ſua tenebat, ita vt nõ neſciret quid cuiq; deeſſet, quinetiam nulla cum cordis cogitatio lateret. Quod quum multis exemplis, vicino quoque diſcipuli confirmati fuerant argumento, quia videlicet paulò ante dicente illo: Modicum, & iam non videbitis me, & cætera quum:

quum dicerent quidam ex eis ad inuicem,neſcimus quid loquitur,cognouit ipſe quia volebant eum interrogare,& non fuit ei opus vt ipſi eum interrogarēt,præuenit enim eos:dicens:De hoc quæritis inter vos.Bene ergo ſcimus, inquiunt,quia ſcis omnia, & non eſt opus tibi vt quis te interroget , videlicet , quomodo cuique homini docere cupienti opus eſt aperiri verbis,in quo hæreat ſenſus auditoris. Tu verò antequam audias,noſti ea quæ vel contriſtant vel offendunt nos,& quieſcere nos feciſti, dicēs, quoniam pater nos amat. *Chryſoſt.*

Vbi Auguſtinus:Quid ſibi vult,quòd ei quem ſciebant noſce omnia,quum dicere debuiſſe videantur, non eſt opus tibi vt quenquam interroges,dicéndum potius putauerunt , non eſt opus tibi vt quis te interroget, quod vtrunque legimus factum & interrogaſſe , ſcilicet Dominum,& fuiſſe interrogatum. G *Quæſtio.*

Sed hoc cito ſoluitur,quia hoc non ei, ſed illis potiùs opus erat quod interrogabat , vel à quibus interrogabatur.Neq; enim aliquos ille interrogabat,vt ab eis aliquid diſceret , ſed potius vt eos doceret, & qui interrogabant eum volentes,ab eo aliquid diſcere, illis profectò id opus erat,vt ſcirent ab eo aliqua, qui nouerat omnia. Ille autem non opus habebat vt quod ab eo ſcire quiſque vellet per ipſius cognoſceret interrogationem, quia priuſquam interrogaretur,interrogatorū nouerat voluntatem. Præuidere autem cogitationes hominum magnum Domino non erat,ſed magnum paruulis erat,qui ſubdunt: *Solutio.*

In hoc credimus,quia à Deo exiſti.

Quòd idem eſt ac ſi dicant:In hoc credimus quia tu es ipſa ſapientia quæ dicit:Ego ex ore altiſſimi prodiui. Per id enim credūnt ꝙ à Deo exiit,quia ea quæ Dei ſunt agit. Nam quū Dominus vtrunque dixiſſet, à Deo exiui, & à patre veni in hunc mundum,nihil admirationis in eo habuerunt quòd frequēter audierant.Vnde non addunt:Et à patre veniſti in hunc mundum. Sciebant enim à Deo miſſum:exiſſe tamen à Deo,eatenus neſcierāt.Inenarrabilem verò illam filij natiuitatem per virtutem dicti iſtius intelligētes tunc primum cœperūt aduertere, quū illum ſine prouerbiis profitentur eſſe loquutum.Non enim per cōſuetudinem humani partus Deus ex Deo naſcitur,cuius à Deo exitio potius quàm partus eſt, iuxta quod hic cōfitentur diſcipuli dicentes:In hoc credimus quia à Deo exiſti. *Eccle. 24.* *Hilarius.*

Ioan.3. exiſti:Non ſecus & ille cõfeſſus eſt qui ait: Scimus quia à Deo veniſti magiſter.Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis,niſi fuerit Deus cum eo.Huiuſmodi eſt *Ioan.9.* illud cæci apud Ioãnem: Niſi eſſet hic homo à Deo,non poterat facere quicquam.

Beda. *Exhortatio moralis.* Cæterum quod hinc ad morum attinet informationem aduertamus quòd nequaquam hæc tranſeunter aut negligenter commemoranda ſunt,ſed ſolerter inuigilandum eſt, vt non verba tantum & opera noſtra, ſed ipſa quoque cordium ſecreta diuinis aſpectibus digna reddamus. Non in templo noſtri pectoris odiorum flamma, non inuidiæ rubigo reſideat, non inde turpis vel contumelioſi ſermonis radix oriatur, non ibi meditatio facti nocentis innaſcatur. Memores ſimus dominicæ commi- *Eſa.66.* nationis qua dicitur: Ego enim opera eorum & cogitationes eorum venio vt congregem, & expulſis vitiorum ruderibus, talem cordis noſtri paremus manſionem, cuius ipſe Dominus dignetur ineſſe manſor,qui eius ineuitabilis inſpector & iudex eſt.

DOMINICA SEXTA POST PASCHA.

CVM venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, ſpiritum veritatis, qui à patre procedit. Ioan.15.

In hac ſancti Euangelij lectione duo præcipuè ſunt conſyderanda. Vnum eſt, fidelis & obſeruanda de Chriſto teſtificatio. Alterum, teſtibus veritatis prænuntiata perſequutio,ibi:Hæc loquutus ſum vobis.

A Circa primum duo notantur. Vnum eſt, ſpiritus ſancti miſſio pariter & proceſſio. Alterum, tam ſpiritus ſancti quàm Apoſtolorum de Chriſto teſtificatio,ibi:Ille teſtimonium.

Beda. Circa primũ eſt aduertendum,ꝙ ſicut ex multis ſancti Euãgelij locis patet,diſcipuli ante aduentũ ſpiritus ſancti minus capaces erant ad intelligenda arcana diuinæ ſublimi-

limitatis, & minus fortes ad toleranda aduerſa humanæ prauitatis. Sed âduenіente ſpiritufancto, cum augmento diuinæ agnitionis, data eſt eis etiam conſtantia vincendæ humanæ perſequutionis. Vnde illis nunc Dominica pollicitatione dicitur: Quum venerit paracletus quem ego mittam vobis à patre, & cætera quæ ſequuntur.

Vbi notandũ in primis, quòd paracletus Græcè, Latinè cõſolator interpretatur. Nam (vt dicit Didymus) ſpiritus ſanctus conſolator ab operatione nominatur, quia eos quos ſe dignos reperit, non ſolum ab omni perturbatione reddit alienos, verumetiam incredibile quoddam gaudium eis tribuit. Sempiterna ſiquidem lætitia in eorum corde verſatur quorum ipſe eſt habitator. Quem ego mittam vobis, inquit, à patre. Vbi tribus diſtinctionibus perſona vel maieſtas ſpirit⁹ ſancti deſcripta eſt, videlicet, quia paracletus eſt, quia ſpiritus veritatis eſt, & quia à patre procedit. Et interpoſitũ eſt: Quem ego mittam vobis à patre. Vnde ſpiritus veritatis dicatur patet, quia ſpiritus Chriſti eſt, qui eſt veritas, & quia eos quos imbuit veraces & veritatis amatores & ſectatores, nec minus mẽdacij & vanitatis facit contemptores. Vnde autẽ paracletus .i. cõſolator ſit dictus, patet ex Domini verbo quo ait: Si diligitis me, mãdata mea ſeruate, & ego rogabo patrẽ, & alium paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiſcũ in æternũ, ſpiritũ veritatis quẽ mũdus non poteſt accipere.

Paracleti ratio. *Spiritus ſancti perſona deſcribitur.* *Rupertus.* *Spiritus veritatis.* *Cõſolator.* *Ioan. 14.*

Reſtat deinceps illud conſyderare quod nunc additur: Qui à patre procedit, item & illud: quòd ipſe filius æqualis patri, gloriam cõmendans ſuæ maieſtatis, ſic interpoſuit, dicens: Quem ego mittam vobis à patre. Vbi Didymus: Iſte, inquit, conſolator ſpiritus à filio mittitur, non quidem vt miniſter, nec ſicut angeli, Prophetæ & Apoſtoli, ſed vt mitti decet à ſapientia & virtute ſpiritũ Dei, indiuiſam habentem cum eadem ſapientia & virtute naturam. Quum ergo dicit: Qui à patre procedit, non eſt putandum quòd iſte proceſſus ſit extra Dei patris eſſentiam, ſed originalis conſiſtentia ſpiritusſancti, cui à patre mitti, eſt ex patre naturalẽ eſſentiã obtinere. Vnde Beda. B *Qui à patre procedit.*

Dominus ſpiritũ veritatis & à ſe mittendũ eſſe teſtatur, & eundẽ mox à patre procedere ſubiungit. Non quia idẽ ſpiritus aliter à patre procedit, quàm à filio mittitur, ſed ideo filius eũ à ſe mitti, & à patre dicit procedere, vt aliã patris, aliã eſſe ſuã perſonã deſignet, ac in eadem di-

ſtinctio-

ſtinctione perſonarum vnam etiam operationem ac voluntatem ſuam cũ patris voluntate & operatione denuntiet. Quum enim eiuſdem ſpiritus gratia datur hominibus, profectò mittitur ſpiritus à patre, mittitur & à filio, procedit à patre, procedit & à filio, quia & eius miſsio, ipſa proceſſio eſt qua ex patre procedit & filio. Venit & ſua ſponte, quia ſicut coæqualis eſt patri & filio, ita eandem habet voluntatem cũ patre & filio communem. Spiritus enim vbi vult ſpirat. Et enumeratis Apoſtolus donis cœleſtibus, ait: Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult.

Ioann. 3. *1.Cor. 12*

Aliter Chriſtum & aliter ſpiritum ſanctum mitti.

Notandum eſt etiam quòd de ſpiritu ſancto filius Dei loquens, verbo præſentis tẽporis, dixit, qui à patre procedit, quũ de ſemetipſo aduerſus Iudæos teſtificans verbo præteriti tẽporis dixerit, ego enim à Deo proceſſi & veni. Quum enim hæc diceret, iam vtique proceſſerat ipſe tanquam ſponſus de thalamo ſuo, ſcilicet factus homo viſibilis, qui inuiſibilis Deus erat. Hic autem paracletus ſpiritus ſanctus ad homines nondum proceſſerat. Nondum enim, inquit, erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus. Hoc tunc agebatur vt procederet, præeunte digno apparatu magnæ pœnitentiæ quam in ſe exceperat in vnigenito Dei natura carnis noſtrę, ſatisfaciẽs pro antiquo delicto præuaricationis Adæ, vt procederet, inquam, videlicet adueniens in remiſsionem peccatorũ, quo modo nulli vnquam datus fuerat ante ſalutare paſſionis Chriſti ſacramentũ. Porrò ipſum proceſsionis verbum dignitatem perſonæ eius exprimit, videlicet quia ipſe Domin' æqualis Domino patri vel filio, qui & ipſe (vt iam dictum eſt) Dominus proceſſit & venit.

Ioann 7.

C

Differentia proceſſionis.

Proprietas autem vel differentia proceſsionis in eo eſt, quia filius quidem proceſſit & venit, videlicet ad condendam ſanctæ Eccleſię domum, quam per ipſum condidit qui vniuerſa creauit Deus, ſpiritus autẽ ſanctus tunc proceſſit, & vſque in finẽ ſeculi procedere non deſinit ad dedicãdam & illuſtrandam domum eandem, vt inhabitet in illa, & inambulet Deus vnus, pater & filius, & ipſe qui illũ dedicat & conſecrat ſpiritus ſanctus. Amplius autẽ quando per verbũ ſuũ Deus pater omnia condidit, filius quidẽ ſemel proceſſit, quia ſemel & ſimul omnia condidit, ſpiritus autem ſanctus extũc vſque in æternũ in ſubiectam rationalẽ creaturam procedere non deſinit, quia

videli-

videlicet abſq; proceſſione eius inopia creaturę ſubſiſtere nequit,quēadmodū abſq; ſolis lumine luna non lucet.

Et quidem beata ſanctorū angelorum ſocietas,ſemper quaſi plena luna eſt, & nec deficit nec minuitur, ex quo peccantibus apoſtatis angelis, ipſi peccare nolentes,poſiti ſunt in aſpectu ſolis æterni. Vnde & relucent plena luce ornatore cœlorum, id eſt,hoc eodem ſpiritu ſancto ſemper in eos procedente.Verum illa quæ in hoc ſeculo peregrinatur electorum hominū Eccleſia non ſemper in eodem ſtatu permanet, ſed nunc ſubleuata per contemplationem donis eiuſdem ſpiritus plus fulget, nunc obſcura preſſuris vel ſeculi turbinibus, minus lucet donec finiatur iſte mundi circuitus, & ipſa quaſi plena luna in conſpectu ſolis ſui quieta reſideat. Bene ergo quum de ſeipſo præteriti temporis verbo dixerit filius,ego enim à Deo proceſſi & veni, de ſpirituſancto præſentis temporis verbo ait,qui à patre procedit. Proinde filius ore catholicæ Eccleſiæ non procedens ſed genitus, ſpiritus autem ſanctus non genitus,ſed procedens rectè dicitur. *Rupertus.* *Nota ſimilitudinem diſparis illuminationis.*

Viſum eſt autem quibuſdam Græcorū hæreticis quòd ſpiritus ſanctus non à patre & filio, ſed à patre procedat ſolo, videlicet, quia quaſi cum determinatione filius dixit,ſpiritum veritatis qui à patre procedit. Sed huic peruerſo ſenſui præſens veritas ex aduerſo reſiſtit. Quum enim dicit,qui à patre procedit, ſimul idem filius & hoc eodem in loco dicit, quem ego mittam vobis. Et alibi: Ego,inquit,mittam promiſſum patris mei in vos,quid eſt aliud paracletum mitti quàm procedere ſpiritum veritatis?Ipſa vtique miſſio(ſicut iam dictum eſt) proceſſio eſt, niſi hoc tantū,quòd in ſua ſubſtantia ſemper inuiſibiliter ſpiritus procedit, in aliena autē ſpecie ad tempus miſſus eſt, ſcilicet, quum vel ſuper Dominum in ſpecie columbæ,vel ſuper Apoſtolos eius apparuit in igne. Alias autem quū veraciter dicat idem filius,non creditis, quia ego in patre & pater in me eſt:quomodo ſpiritus qui à patre procedit à filio quoque pariter non procedit? *Græcorū error.* *Luce 3.* *Actum 2.*

Nunquid localis eſt filius vel pater vt quum de ſecreto paterni pectoris fonte ſpiritus ſanctus procedit non procedat & de vnigenito filio qui eſt in ſinu patris, præſertim quum filius dicat,ego & pater vnum ſumus.

Vehementer autē hæc quoq; ſententia repugnat hæreticis,quicunq; in ſpiritū ſanctū blaſphemare auſi ſunt, dicen-

Spiritus ſancti diuinitas adſtruitur. dicēdo quòd creatura ſit. Quomodo enim ſi creatura eſt à patre procedit? Nónne omnis creatura ex nihilo creata eſt, & earum nulla de ſubſtantia Dei procedit? Quid enim de Deo aliud quàm Deus procederet? Igitur diuinæ naturæ ſimul & maieſtatis teſtimoniũ eſt ſancto ſpiritui, quia ſicut filius de ſeipſo teſtatus eſt, dicens: Ego en im à Deo proceſſi, ſic & de illo teſtatur, qui à patre procedit.

¶ Circa ſecundum, quod eſt tam ſpiritus ſancti quàm Apoſtolorum de Chriſto teſtificatio, ſubditur in litera:

Ille teſtimonium perhibebit de me. Et vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis.

Spiritus ſanctus vt de Chriſto teſtimonium perhibuit. Quaſi dicat: Perhibebit ſpiritus ſanctus, perhibebitis & vos, quia enim ab initio mecum eſtis, poteſtis prædicare quod noſtis. Hoc ſicut dictum, ita & factum eſt, & ſicut veritas promiſit, ita & perficit.

Venit enim paracletus, miſſus eſt ſpiritus veritatis, proceſſit tunc viſibiliter, qui ſemper inuiſibiliter procedit. Viſibiliter, inquam, tunc proceſſit, non tamen in ſua ſubſtantia qua eſt inuiſibilis, ſed in linguis apparuit igneis, & in corde eos accendit, & in ore diſertos reddidit, & ita inſtructos teſtes CHRISTI teſtis ipſe inuictus ſpiritus ſanctus, ad publicum produxit.

Beda. Itaque adueniens ſpiritus teſtimonium perhibuit de Domino, quia diſcipulorũ corda aſpirans, omnia quæ de illo ſcienda erant mortalibus, clara illis luce reuelauit, quia videlicet æqualis & conſubſtantialis erat patri ante ſecula, quòd conſubſtantialis nobis factus eſt in fine ſeculorũ, quòd de virgine natus ſine peccato vixit in hoc mundo, quòd quando voluit & qua voluit morte tranſiuit è mũdo, quòd veraciter mortem reſurgendo deſtruxit, veram in qua paſſus eſt & reſurrexit carnē ad cœlos aſcendendo leuauit, atque in paternæ gloriæ dextera conſtituit, quòd omnia Prophetarum ſcripta illi teſtimonium perhibent, quòd confeſſio nominis eius vſque ad fines erat propaganda terrarum, cæteráque fidei illius myſteria ſpiritus ſancti teſtimonio ſunt reſerata diſcipulis, neque illis tantummodo, ſed & omnibus qui ſecundum verbum eorum credũt in Dominum. quicquid rectè ſapiunt eiuſdem ſpiritus eſt munere conceſſum.

E Ille ergo, inquit, teſtimoniũ perhibebit de me, & vos teſtimo-

ſtimonium perhibebitis. Quia quæ ſpiritu intus docente perceperũt,hæc abiecto timore priſtino foris loquẽdo, & aliis miniſtrabãt. Ipſe nanq; ſpiritus corda eorũ & ſciẽtia veritatis illuſtrauit,& ad docẽda quæ noſſent culmine virtutis erexit.Vnde rectè apud Eſaiã ſpiritus idem fortitudinis & ſcientiæ nuncupatur.Eſt etenim ſpiritus ſcientiæ, quia per ipſum quæ rectè agere vel etiã cogitare debeamus agnoſcimus,eſt etiam ſpiritus fortitudinis, quia per ipſum vt quę bona nouim⁹ viriliter operemur accipimus, ne aduerſitate aliqua à bonis quę cœpimus repellamur.

Spiritus ſancti operatio in diſcipulis.

Eſa. 11.

Et vos teſtimonium perhibebitis quia ab initio mecũ eſtis.Cum data ſpiritus gratia etiam hoc fiduciam diſcipulorum iuuit quod ab initio fuerant cũ domino, ideóq; quæ apud illum viderunt & audierunt, abſq; vlla ambiguitate prædicare valebant. Vnde bene Petrus aliũ pro Iuda ordinare volens Apoſtolum, non neophitum, ſed probatum ex tempore curabat eligere,dicens: Oportet ergo ex his viris qui nobiſcum congregati ſunt omni tẽpore quo intrauit & exiuit inter nos dominus Ieſus, teſtem reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnum ex iſtis.

Apoſtoli vt de Chriſto teſtificantur.

Act. 1.

Hinc ipſe Gentibus Chriſtum euangelizans, confidenter aiebat:Hunc Deus ſuſcitauit à mortuis tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri,non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo nobis qui manducauimus & bibimus cum eo poſtquam reſurrexit à mortuis.

Act. 10.

Quid igitur poſt hæc Iudæi facerent,qui dixerant Teſtimonium tuum non eſt verum,quid (inquam) dicerent captiui Gentium,quãdo huic filij Dei tam glorioſo teſti ſpiritui ſancto, acquieſcentes, ſuper ipſum continuerunt reges os ſuum?

Eſa. 52.

Itaq; conſyderandum eſt quibus & quantis teſtimoniis fides noſtra de Chriſto fuerit confirmata.Vbi primo occurrit teſtimonium dei patris quod Chriſto iam in Iordane baptizato,& poſtmodum glorioſè trãsfigurato perhibuit,dicens:Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui,ipſum audite.

F

Fidei noſtræ atteſtantur.

Luc 3.

Rurſum ipſe Chriſtus filius Dei qui in hoc natus eſt, & ad hoc venit in mundum, vt teſtimonium perhibeat veritati, dedit teſtimonium de ſeipſo, qui vtique veritas eſt,verbo quidem,dum ait: Ego ſum qui teſtimoniũ perhibeo de meipſo,& teſtimonium meum verum eſt, quia ſcio vnde veni & quo vado.

Mat. 17.
Ioan. 19.
Ioan. 8.

Opere nihilominus de ſe dedit teſtimonium miraculis & ſignis quæ nemo alius fecit, nempe ſoli deo poſſibi

Ioan. 10. libus, de quibus ait: Opera quæ ego facio in nomine patris mei hæc teſtimonium perhibent de me.

Item ſpiritus ſanctus Chriſto teſtimonium perhibuit non ſolum quibus dictum eſt modis, ſed vel in hoc mani

Luc. 3. feſtiſſimè quod ſuper ipſum in Iordane baptizatum in ſpecie columbæ apertis cœlis deſcendit & manſit. De cu

1. Ioan. 5. ius etiam teſtimonio per B. Ioannem dicitur: Spiritus eſt qui teſtificatur, quoniam Chriſtus eſt veritas.

De Chriſto teſtimonia. Ecce triplex ſummæ atq; diuinæ trinitatis de Chriſto teſtimonium, de quo per eundem dicitur: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, pater, verbum, & ſpiritus ſan-

1. Ioan 5. ctus, & hi tres vnum ſunt.

Item & angelica celſitudo eidẽ deo & domino noſtro teſtimonium perhibuit, quum in ipſius ſecundũ naturam

Luc. 2. aſſumptam natiuitate paſtoribus apparuit multitudo militię cœleſtis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonę volũtatis.

Luc. 23. Perhibuerunt etiam teſtimonium ipſa cœli clariſſima luminaria, quæ in morte ipſius obſcurata ſunt, quin & terra ipſa quæ ipſo moriente contremuit.

Item venti & maria. Vnde dicunt qui cum ipſo naui-

Mat 8. gabant: Quis eſt hic? quia venti & mare obediunt ei.

Maximè verò teſtimonium ei perhibent lex & ſcripturæ Prophetarum, iuxta quod ipſe in Euangelio loquitur,

Ioan. 5. dicens: Scrutamini ſcripturas, quia illæ ſunt quę teſtimonium perhibent de me.

1. Pet 3. Item omnes patriarchæ & prophetæ, dicente Petro: Scrutati ſunt Prophetę ſpiritu ſancto, pręnuntiantes quę in Chriſto ſunt paſſiones & poſteriores glorias.

G Denique teſtimonium perhibent Chriſto & noſtrę in

Quadrupliciter Chriſto atteſtantur. Chriſtum fidei Apoſtoli, & qui poſt eos fuerunt homines ſancti vniuerſi, quibus in Euangelio dicit: Vos eſtis teſtes horum.

Teſtificati ſunt autẽ, verbis, ſignis, vita, & morte: De pri

Luc. 24. mo, id eſt, teſtimonio verborum, ipſe dominus ad eos lo-

Act 1. quitur, dicens: Et eritis mihi teſtes in Ieruſalẽ, & omni Iu

Pet 3. dæa, & Samaria, & vſq; ad vltimum terræ. Vnde eſt illud

Act 10. Petri: Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcẽti vos rationẽ de ea quę in vobis eſt ſpe. Qui & alibi dicit: Deus qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis tertia die, præcepit nobis

prædi

prędicare populo & teſtificari, quia ipſe eſt qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorum.

De teſtimonio eorum per ſigna ſcriptum eſt: Illi autē profecti prædicauerunt vbique, domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Et iterum alibi: Quum initium accepiſſet enarrari per dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata eſt, conteſtante Deo ſignis, & portentis, & variis virtutibus, & ſpiritus ſancti diſtributionibus ſecundum ſuam voluntatem. *Mar vlt.* *Heb. 2.*

De teſtimonio ſanctitatis vitæ ipſorum & irreprehenſibilis cōuerſationis vel hoc vnum ſatis eſt, quia videlicet ſi peccatores aut homines criminoſi fuiſſent nequaquam eis fuiſſet à mundo creditum.

Verum quoniam ea fuerunt vitæ integritate, ſanctimonia, puritate, modeſtia, ſobrietate, & continentia, qua nullo vnquam tempore vſquam gentium alij nulli, vitæ ipſorum teſtimonium irreprehenſibile & omni dignum fide iudicabatur. *Apoſtolorum mores.*

Vnde & in Actibus Apoſtolorum dicitur: Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti Domini noſtri. Virtute magna, inquit. Magnæ enim erant & excellentiſſimæ vitæ & virtutis. Vnde & ibidem ſubditur: Et gratia magna erat in omnibus illis. *Act. 4.*

Denique teſtimonium hoc conſummatum eſt mortibus Apoſtolorum & martyrum, quod maximum eſt argumentum veritatis noſtræ fidei. Nunquam enim tam conſtanter hanc vitam expenderent, niſi eſſe alteram incomparabiliter meliorem perfecta diffinitione ſentirent. *S. Maximus.*

Quòd ſi aliquis tot & tantorū teſtimoniis adhuc credere dubitat, quòd omnia hæc præterita ſunt, conſyderet teſtimonium eccleſiæ præſentis temporis. Conſtat enim quòd in Chriſtum crucifixum credimus. Quomodo autē tanta hominum multitudo inducta fuiſſet vt crederet, nō quidem in magnum aliquem regē aut principem, ſed in pauperem, & hunc abiectum & crucifixum, niſi quòd à Domino factum eſt illud, & eſt mirabile in oculis noſtris? H *Teſtatur eccleſia.* *Aug lib. de fide re. inuiſi.*

Licet enim mortui ſunt Apoſtoli & martyres, teſtimonium tamen veritatis in nobis euidenter apparet, ſicut ſcriptum eſt: Vſque hodie ſunt teſtes eius ad plebem. Vnde meritò poſſumus dicere: Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis. *Act. 13.*

Igitur omnibus his conſyderatis liquet catholicę fidei

Fidei catholicæ vt inuicta veritas. veritatem tantæ authoritatis eſſe,vt aduerſus hanc nihil poſſit obiicere quicũque philoſophus, Gentilis,Iudæus, hæreticus aut Saracenus.

Mar. 14. Quòd ſi aliqui aduerſus hanc garriant vel eam impugnent,proficiunt nihil,ſicut in Domini paſſione fuit ſignificatum, quando ſummi ſacerdotes & omne concilium quærebant aduerſus Ieſum falſum teſtimonium vt eum morti traderent,nec inueniebant.Multi enim falſum teſtimonium dicebant aduerſus eum,& conuenientia teſtimonia non erant. Et vtique nulla philoſophia, nullum teſtimonium , nulla ratio, ſermo nullus eſt conueniens aduerſus fidem catholicæ Eccleſiæ, imò aduerſus Dominum,& aduerſum Chriſtum eius.

¶Circa ſecundum principale dicitur:

Hæc loquutus ſum vobis,vt non ſcandalizemini. Abſque ſynagogis facient vos.

Hic ponitur teſtibus veritatis prænuntiata perſequutio.Vbi duo notantur. Vnum eſt,quantis aduerſitatibus foret fides impugnanda.Alterum,cur hæc omnia Chriſti ſermone fuerint diſcipulis prænuntiata,ibi: Sed hæc loquutus ſum vobis.

I Circa primum dicit:Hæc loquutus ſum vobis, vt non *Beda.* ſcandalizemini.Curauit ſanè pius Dominus futura diſcipulis prauorum bella prædicere,quo minus hæc eos venientia offenderent: quia ſolent nimirum leuius aduerſa ferri quæ poſſunt antè prænoſci. Nam quæ imparato ac non præuidenti animo mala ingeruntur, grauius hunc ſæpe ab integritatis ſuæ ſtatu deiiciunt. Vnde bene Sa- *Eccl 2.* piens admonet dicens: Fili,accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore,& præpara animam tuam ad tentationem.

Sed huic dicto cõtraire videtur quod paulò ante idem *Mat. 26.* ipſe Dominus diſcipulis prædixerat,vbi ait: Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Petro autem *Ioan. 13.* ſpeciatim:Amen dico tibi,non cantabit gallus hac nocte donec ter me neges.

Diſſonantia tollitur. Sed aliud fuit in illa nocte ſcandalizari,aliud eſt abſolutè vel ſine vlla determinatione ſcandalizari.Scãdalizati etenim ſunt in illa nocte,quum propter noctis illius turbinem,percuſſo paſtore,metu diſperſæ ſunt oues,ſed non ſimpliciter & abſolutè ſcãdalizati ſunt, quia cõpatiẽtibus animis cum illo erãt,à quo corporaliter diſperſi fugiebãt.

Et ne

Et nec Petrus ipſe quum ore trepido negaret, corde in eum credere deſinebat, quem confeſſus fuerat eſſe Chriſtum filium Dei viui. Non ergo fruſtrà eos præmonuit atque præmuniuit, dicendo: Hæc loquutus ſum vobis vt non ſcandalizemini. Et adiecit: *Mat. 16.*

Abſque ſynagogis facient vos. Hoc factũ eſſe Chriſti diſcipulis in Actibus Apoſtolorum pleniſſimè legitur. Flagellati nanque in ſynagogis, etiam de ciuitatibus exturbabãtur, ideóque conuerſi ad Gẽtes ſynagogas alias, imò Eccleſias nouas gloriæ Dei conſtituerunt, ad quas lege & teſtamento Dei tranſlatis ipſi qui illos abſque ſynagogis fecerant, abſque ſynagoga Dei fierent, & in ſynagoga ſathanæ excluſi remanerent. *Act. 5.* *Ioan 9.*

Et hæc quidem facere iam cœperant. Iamdudum enim conſpirauerant Iudęi, vt ſi quis cõfiteretur eum eſſe Chriſtum, extra ſynagogam fieret. Et re vera eiecti ſunt fideles extra ſynagogam malignantium. Habent enim ſynagogas ſuas Iudæi, habent hæretici, habent Sarraceni & Pagani, à quibus omnibus fidelium congregatio ſeparatur. Seperatur, inquam, ſicut roſa à ſpinis, lux à tenebris, & à palea granum. Ait Pſalmiſta: Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo, odiui eccleſiam malignantium. Sed parum eſt quod ait: Abſque ſynagogis facient vos. Addidit ergo: *Electi foras à ſynagoga malignãtium.*

Sed venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.

K

Arbitrabãtur Deo obſequium ſe præſtare Iudæi in eo quòd miniſtros noui teſtamenti odiis inſequebantur & mortibus. Quia ſicut illis teſtimonium perhibet Apoſtolus: Æmulationem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Et de ſeipſo loquitur: Et ego quidem exiſtimauerã me aduerſus nomen Ieſu Nazareni debere multa contraria agere, quod & feci Hieroſolymis. Arbitrabantur ergo legis æmulatores obſequiũ ſe pręſtare Deo dũ præconibus gratię neces inferrent, ſed fruſtrà legẽ quæ per famulum data eſt defendũt, qui gratiam quam ipſe filius offert accipere renuunt. Incaſſum ſe Deo patri placere æſtimant, qui Dei filium contemnere, imò etiam perſequi ac blaſphemare laborant. *Beda.* *Rom. 11.* *Act. 26.* *Legis æmulatorũ error.*

Venit hora, inquit, vt interficiendo vos, arbitrẽtur obſequium ſe præſtare Deo. Quaſi dicat: Hoc tanta authoritate, tanta rationis adſimilatione facturi ſunt, vt arbitra *Rupert.*

ri videantur obſequium ſe præſtare Deo. Nam reuera & ſi Saulus exiſtimabat obſequium ſe præſtare Deo al-
Act 9. ligando & interficiendo Chriſti diſcipulos, non tamen hoc itidem ſentiendum eſt de illis de quibus paulò antè dixit: Nunc autem & viderunt & oderunt, & me & pa-
Ioan 15. trem meum, ſcilicet de Pontificibus & Phariſæis, qui
Legiſperiti inexcuſabiles. tulerant clauem ſcientiæ, & nec ipſi introibant, nec alios intrare ſinebant, quíque primò ipſum Dominum interficientes, deinde diſcipulos eius, non verò arbitrabantur, ſed arbitrari videbantur obſequium ſe præſtare Deo.

Arbitrabantur etiam (rem omnem ſuo iniquo iudicio metientes) inimici Chriſti & patris ipſius, interficiendo ſiue ipſum, ſiue ſuos, obſequium ſe præſtare Deo. i. iudicabant, quanuis contra conſcientiam ſuam, ſic placitum eſſe Deo. ſ. prætendendo quaſi neceſſariam loci vel Gentis cauſſam: ſicut prius fecerant aduerſus ipſum Dominũ,
Ioan 12. dicentes: Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani & tollent noſtrum locum & gentem. Nempe in hoc arbitrio ſuo pertinaciter permanentes, item pro loco vel gente ſe ſtare ſubdole arbitrati ſunt, quando ſtatuerunt contra Stephanum teſtes qui dice-
Act 7. rent ſe audiſſe eum dicentem, quia Ieſus Nazarenus hic, deſtruet locum iſtum.

L Venit hora, inquit. i. breue tempus. Non enim diu li-
Iudæorum perſequutio nõ diuturna. cuit illis interficere Chriſti diſcipulos, quaſi pro illo Dei templo cuius æmulabantur quidem veterem cultum, ſed non ſecundum ſcientiam. i. Dei charitatem, quam vtique veram. i. non inflantem conſtat eſſe ſcientiam. Siquidem ſubuerſum eſt poſtmodum, non à Chriſti diſcipulis, ſed à Gentibus Romanis, impleta prophetia quæ de illa cor-
Pſal. rupta vinea prædixit: Exterminauit eam aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.

Hora hæc, planè perſequutionis Iudaicæ breue tempus extitit. Neq; enim de idololatris perſequutorib⁹ hoc dicendum fuit, quippe, qui non hora, ſed longis multorum temporũ perſecutionibus Apoſtolos & martyres Chriſti interficiendo, non Deo, ſed diis ſuis obſequium ſe præſtare arbitrabantur. Et conſolandis eis ſubdit:

Et hæc facient vobis, quia non nouerunt patrem neque me.

Quaſi dicat: Sufficit vobis in conſolationem, propter me

me & patrem hæc pati. Itaque non ſolum vos abſque ſynagogis facient, ſed etiam interficient, quia videlicet oderunt me & patrem meum. Quia enim filius in patre & pater eſt in filio, & qui videt filium videt & patrem, profectò patet quia quicunque filij credulitati obſtinata mēte reſiſtunt, nec patrem noſſe probantur. *Cōſolatio in perſequutione.*

Vnde hic idem Euangeliſta veritatem diuinæ vnitatis inſinuans ait: Omnis qui negat filium, nec patrem habet. Qui confitetur filium, & patrem habet. Et iterum: Omnis enim qui diligit eum qui genuit, diligit eum qui natus eſt ex eo. Hæc, inquit, facient vobis, quia non nouerunt patrem neque me: quin imò quia oderunt & me & patrem meum. *1. Ioan. 2.* *1. Ioan. 5.*

Proinde quum ſupra dixit: Nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum. Itémque: Nunc excuſationem non habent de peccato ſuo, non vtique ignorantiam excuſat, ſed odium cognoſcere nolentium condemnat, dicendo: Quia non nouerunt patrem neque me. *Ignorātia horū contumax.*

Huiuſmodi contumacis ignorantiæ peruerſitatē Apoſtolus Theſſalonicenſibus inſinuans, quum præmiſiſſet, in flamma ignis dantis vindictam his qui non nouerunt Deum, ſtatim addidit: Et qui non obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnas dabunt in interitu à facie domini. Rectè igitur per hoc quod ait, quia non nouerunt, contemptus dei ſignificatur & odium. *2. Theſ. 1.*

¶ Circa ſecundum, videlicet, quur hæc quæ dicta ſunt fuerunt diſcipulis à Chriſto prænuntiata, ſubditur:

Sed hæc loquutus ſum vobis, vt quum venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis.

Ac ſi dicat: Hæc facient vobis, ſed vos conſolamini, quia ego dixi vobis, & reminiſcentes illud quoque non obliuiſcamini quod pollicitus ſum, quia in omnibus preſſuris nec capillus de capite veſtro peribit, & inimicis occidentibus corpora, in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. M

Vbi magnopere penſandum eſt quod ait: Ego dixi vobis. Ego qui pro veſtra vita ac ſalute moriturus ſum, qui vos meo ſanguine redēpturus, q in tribulatione vos ſemper adiuturus, qui æterna vobis præmia poſt tribulationem daturus ſum. Magnū quippe certantibus leuamen, magnam conſolationis gratiam præſtat, quando ille cer- *Luc. 21.* *Ego dixi vobis, expenditur.*

tamina

tamina eadem futura prædixiſſe reminiſcitur, qui & militeſ ſuos ne vinci poſſent adiuuare,& ne incaſſum vincant immortalem poſt prælia ſolet rependere palmam. Qui enim hic horam perſequutionis venturam fuiſſe præmonuit,ipſe paulò poſt in eadem perſequutione ſuum fide-
Ioan. 16. libus auxilium pollicetur, dicens: In mundo preſſuram habebitis,ſed confidite,ego vici mundum. Ipſe alibi legitimè certantibus coronam vitæ repromittit,dicens: Beati qui perſecutionem pa-
Mat. 5. tiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

EXPLICIT PARS
HIEMALIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Clas. 21
Lit. B.